LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
1 NOVEMBRE 1930

Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1406

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՀԱՍՈՒԹԻՒՆ

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մօտաւոր անցեալին, շատ մեծ դէպքեր պատահած են, որոնք միջազգային ծանրակշիռ հետեւանքներ ունեցած են եւ անդրադարձած նաեւ հայութեան ճակատագրին վրայ: Սակայն քրտական ազգային ազատագրական շարժումը, իր նկարագրով եւ կենսական քաղաքական նշանակութեամբ, ամենէն մեծ երեւոյթն է, որ երբ եւ իցէ տեղի ունեցած է անցեալ հարիւրամեակի ընթացքին:

Քրտական ազգային շարժումը, զինադադարէն ասդին, հիմնապէս փոխած է իր նկարագիրը եւ կը գտնուի խիստ գործօն շրջանի մը մէջ, ուր, 1) Հայ-քրտական յարաբերութիւնները տնտեսական, քաղաքական եւ ազգագրական գետնի վրայ հակամարտ չեն (եւ չէին կարող ըլլալ, իրական տուեալներու հիման վրայ), 2) Քիւրտ-թրքական յարաբերութիւնները թշնամական են եւ անանցանելի խրամատներով իրարմէ բաժնուած, 3) Քիւրտ ազգային միութիւնը այսօր իրողութիւն մըն է եւ շարժումը կազմակերպուած ազատագրական կռիւ մըն է, ղեկավարուած քիւրտ ազգային քաղաքական կուսակցութեան մը կողմէ, շրջապատուած մտաւորականներէ, զինուորականներէ եւ քիւրտ ժողովուրդի կենսունակ բոլոր ուժերէ, 4) Այս դէպքերը տեղի կ'ունենան այն հողամասերուն վրայ, որոնցմով նոյնապէս շահագրգռուած է հայ ժողովուրդը, եւ կռիւներն ուղղուած են Թուրք ազգի եւ պետութեան դէմ, որու դէմ դատ ու պայքար ունի նաեւ հայ ժողովուրդը:

Արդ, առանց մտնելու դիւանագիտական ոլորտներուն մէջ, առանց տարուելու անհիմն ենթադրութիւններէ (դրական թէ բացասական), միայն տեղի ունեցող իրողութիւններն եթէ առնենք ա՛յնպէս, ինչպէս ընթացան անցեալի մէջ եւ հիմա կը շարունակուին մեծ թափով, պարտաւոր ենք խոստովանիլ որ քրտական շարժումը քաղաքական մեծ անցք մըն է որու վերաբերմամբ հայ ժողովուրդը, ստիպողաբար իր դիրքը պիտի ճշդէ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ իրեն մօտիկ ընող զանգուածները իրենց դիրքը ճշդած են: Այդ մասին Դաշնակցական մամուլի յստակ տեսակէտները հրապարակի վրայ են:

Բայց երբ ուշադրութեան առնենք հայկական միւս հոսանքներու արտայայտութիւնները, կուզանք այն տխուր եզրակացութեան թէ հայ ժողովուրդի մէկ մասը իր ղեկավարներով քաղաքականապէս տհաս մնացած է: Այս քաղաքական տհասութիւնը կատարեալ չարիք մըն է եւ ոչ թէ միայն քննադատելի երեւոյթ մը:

Դաշնակցութենէն դուրս եղող հոսանքները երկուքի կարելի է բաժնել: Բոլշեւիկեան հոսանք տհաս ու տգէտ չէ. շարժման ամբողջ կարեւորութիւնը կ'ըմբռնէ, սակայն ըստ էութեան հակառակ է այդ շարժման, ինչպէս հակառակ է հայ ժողովուրդի ազատագրական դատին: Որով բոլշեւիկեան հակառակութիւնը քաղաքական գիտակից չարագործութիւն մըն է, օգտակար ուրիշ ազգերու եւ պետութիւններուն, բայց երբե՛ք հայ ժողովուրդին: Իսկ արտասահմանի հակադաշնակցական հոսանքները, պարզօրէն քաղաքական տհասութեան ապացոյցը կու տան, երբ այդ կարեւորագոյն հարցին կը մօտենան այնքան անլրջութեամբ եւ միայն հակադաշնակցական արտայայտութիւններով:

Եթէ անցեալը մէկ կողմ թողունք, վերջին հարիւր տարուան պատմութիւնը ցոյց կու տայ թէ հայ-քրտական յարաբերութիւնները շատ ողբերգական փուլերէ անցած են: Այսօր, սակայն, կարծես հարիւր տարուան պատմութիւն անցած է հայ ժողովուրդի վրայ, առանց խրատական դաս մը ըլլալու յաջորդ սերունդներուն: Կենալ այսպիսի ծանրակշիռ խնդրի մը առջեւ, ու որոշակի պատասխան չտալ, բացի տհասութենէ, ուրիշ բանի չենք կարող վերագրել:

Մեր պապերը կարող ենք ըսել թէ սխալ քաղաքականութիւն մը վարած են, բայց չենք կարող զանոնք մեղադրել տհասութեան մէջ: 1837—8ին, երբ Թուրք-քրտական ներքին պատերազմ մը պայթած էր Քիւրտիստանի մէջ, կամ երբ 1847—8ին Պէտիր Խան պէյի ապստամբութիւնը ոտքի հանած էր քիւրտ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը ընդդէմ թրքական տիրապետութեան, այդ թուականներուն հայ ժողովուրդի կրօնական ղեկավարները որ քաղաքական իրաւունքներ ալ ունէին, որոշակի դիրք ճշտեցին տեղի ունեցած դէպքերու հանդէպ, կայսերական Թուրք կառավարութեան կողքին, զինուորներով օժանդակեցին թրքական բանակին ու յուսացին որ քիւրտ ուժերու ջախջախումով, հայ ժողովուրդը, եթէ ոչ քաղաքական ազատութիւն, գոնէ տնտեսական եւ վարչական բարենորոգում մը ձեռք պիտի բերէ: Պատմութիւնը քննելով թերեւս կարողանանք ըսել որ սխալ քաղաքականութեան հետեւեցան, բայց չենք կարող ըսել որ քաղաքական տգիտութիւն եւ տհասութիւն յայտնաբերեցին:

Իսկ, այսօր, հարիւր տարիներ անցնելէ եւ պայմաններու հիմնական փոփոխութիւններէն յետոյ, երբ հայ քաղաքական մեր ղեկավարներէն ոմանք կը կենան ու ուս կը թօթափեն, փոխանակ հարցը լրջօրէն քննելու եւ իրենց դիրքը ճշտելու,— կամ քրտութեան հետ, կամ քրտութեան դէմ, ապացոյցը կու տան իրենց քաղաքական ոչնչութեան եւ աւելորդ գոյութեան:

Հայ ժողովուրդը քաղաքական այս տհասութիւնը պէտք է թօթափէ եւ գիտակցօրէն ու մեծ կորովով՝ իր քայլերն առաջացնէ, որպէսզի մէկ քայլ իսկ ետ չմնայ պատմութեան այն վազքերէն, որոնք հայ ազգի ազատագրութեան ճանապարհներու վրայ կը թաւալին:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Համաշխարհային տնտեսական տագնապին պատճառները մեծապէս կը զբաղեցնեն այժմ ոչ միայն պետական գործիչները, արդիւնաբերողները եւ տնտեսագէտները, այլեւ ժողովրդական լայն զանգուածները: Ատոր համար ալ մամուլը մեծ տեղ կը նուիրէ այդ պատճառներու լուսաբանութեան:

Բազմաթիւ եւ յաճախ իրարու հակասող կարծիքներու մէջ, զոր կը հրատարակեն օտար թերթերը, մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են անոնք, որ տնտեսական ներկայ տագնապը կը վերագրեն երկու գլխաւոր ազդակներու:

Առաջինը ճարտարարուեստի մէջ յայտնուած պատրաստի ապրանքներու գերարտադրութիւնն է, այսինքն՝ շատ աւելի մեծ քանակութեամբ ապրանքներ են արտադրուած, քան զանոնք սպառելու կարողութիւն կայ այժմ:

Ասիկա զգալի չափով մը հետեւանք է մեքենական կատարելագործումներու, որոնք աննախընթաց կերպով բարձրացուցած են աշխատանքի արդիւնաւորութիւնը: Անվիճելի իրողութիւն է, որ շնորհիւ մեքենական այդ կատարելագործումներուն ճարտարարուեստը այսօր աւելի նուազ բանուորներով երէկուընէ անհամեմատ աւելի ապրանք կ'արտադրէ:

Սակայն, մեքենական կատարելագործումներուններէն զատ, ապրանքներու գերարտադրութեան մասամբ նպաստած է նաեւ մեծ պատերազմէն յետոյ բոլոր երկիրներու մէջ շեշտուող բուռն ձգտումը արհեստական կերպով զարգացնելու իրենց սեփական ճարտարարուեստը:

Իբրեւ երկրորդ, թերեւս ամենէն աւելի կարեւոր ազդակ ներկայ տագնապն առաջ բերող պատճառներու մէջ ցոյց կը հում նիւթերու տարապայման գերարտադրութիւնը:

Համաշխարհային պատերազմը, ինչպէս յայտնի է, մեծ թափ տուաւ հում նիւթերու արտադրութեան բոլոր երկիրներու մէջ: Պահանջը մեծ էր, գիները բարձր էին, եւ ամէն երկիր սկսաւ իր ուժերը լարել՝ մեծագոյն չափով արտադրելու համար իր ունեցած հում նիւթեր արտադրուեցան անհամեմատ աւելի մեծ քանակութեամբ, քան կարող էր սպառել շուկան: Այդ պատճառով ալ ամէն տեղ գահավէժ կերպով սկսան իյնալ հում նիւթերու գները:

Այսպիսով, ինչպէս ճարտարարուեստը, այնպէս ալ հանքագործութիւնն ու հողագործութիւնը բոլոր երկիրներու մէջ հարկադրուած են այժմ յարմարուիլ շուկայի իրական պահանջներուն: Աւելի քան տասը տարի առաջ, մինչեւ որ աշխարհը վերականգնեց մեծ պատերազմի հետեւանքով կրած իր ծանր վնասները: Այժմ արդիւնաբերութիւնը վերանորոգչական իր վազքին մէջ անցած է սահմանը եւ պակասի փոխարէն աւելիի հիւանդութենէն կը տառապի: Եւ այսպէս տնտեսական վերականգնումի տարիներուն սկսած է յաջորդել տնտեսական յարմարեցումի շրջան մը, որ, ըստ երեւոյթին, պիտի տեւէ, մինչեւ որ պահանջի եւ մատուցումի հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի եւ տնտեսութիւնը մտնէ իր նորմալ հունին մէջ:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձախողած դաւ մը Յունաստանի մէջ

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԱԹԷՆՔ, 30 հոկտ.— Երէկ գիշեր, ընդհ. ապահովութիւնը ձերբակալեց 40 սպաներ, որոնք կը պատրաստուէին պետական հարուած մը կատարել, հաստատելու համար Փանկալոսեան բռնատիրութիւն մը: Քաշուած առաջին տեղեկութեանց համաձայն, Աթէնքի զօրախումբերուն պատկանող 200 սպայ կապ ունէին այս շարժման հետ: Կ'ըսուի թէ դաւադրութեան ղեկավարն էր նախկին Փանկալոսեան նախարարը՝ Կրիկորաքիս, որ փախուստ տուած է եւ կը փնտռուի ոստիկանութեան կողմէ:

Կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առած է: Ներքին եւ դատական նախարարները, ինչպէս նաեւ ընդհ. դատախազը իրենց կեդրոնատեղին հաստատեցին Աթէնքի շրջակայքը: Գաւառի եւ մայրաքաղաքի միջեւ, հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ամբողջ գիշերը ընդհատուելէ վերջ, վերահաստատուեցան առաւօտուն:

⁂ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը գիտէր թէ 150ի չափ դաւադիրներ մեծ մասամբ սպաներ, պիտի հաւաքուէին նախորդ գիշեր, քաղքին անմիջապէս դուրսը, գօրանոցներու թաղին մօտերը տան մը մէջ: Զօրախումբերը պաշարեցին այդ տունը, բայց դաւադիրներն իմացան եւ անոնցմէ շատերը՝ մութէն օգտուելով կրցան փախիլ եւ ազատիլ: Սակայն 20 սպաներ եւ 11 քաղքենիներ ձերբակալուեցան:

Զօր. Փանկալոս ձերբակալուեցաւ իր բնակարանին մէջ:

⁂ Կառավարական շրջանակները այնքան կարեւորութիւն չեն տար այս դաւադրութեան, որուն գոյութենէն՝ ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն ունէր երկար ատենէ ի վեր:

Մեծ մասամբ պահեստի սպաներ եւ դժգոհ քաղաքագէտներ են, որոնք կը յուսան գործի գլուխ բերել նախկին դիկտատորը՝ Փանկալոս:

Հաւաստի շրջանակները կը վկայեն թէ աննշան փորձ մըն էր, որ գործի չելած՝ ձախողեցաւ: Կառավարութիւնը պարզապէս, պարագաներուն համեմատ, գոհացաւ կանխազգուշական միջոցներու դիմելով:

Ժողովուրդը շատ հանդարտ կը մնայ: Բանակի սպաները անտարբեր են այս ձեռնարկին հանդէպ:

Մամուլին տրուած յայտարարութեամբ մը, պատերազմական նախարարը կ'ըսէ թէ քանի մը օրէ ի վեր կառավարութիւնը կը հետեւէր մէկ քանի սպաներու շարժումներուն. անոնց որեւէ վրդովում ու մտահոգութիւն ունենալու: Ու միայն ձերբակալեց գրգռիչները:

⁂ Ընդդէմ կառավարութեան լաւատես յայտարարութիւններուն, սակայն, լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ, բանակի եւ նաւատորմի սպաները համակիր էին փանկալոսեան այս դաւադրութեան:

Յոյն նաւատորմի զինաթափման ծրագիրը զոր կը մշակէր Պ. Վենիզոս, ինչպէս նաեւ անոր թրքեւյունական համաձայնութեանց մտադրութիւնը, կ'ըսուի թէ համամտութիւն չէին գտներ նաւային եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ:

Ծովային նախարարը Պ. Պոցարիս, տեսակցութիւններ ունեցաւ ծովային սպայակոյտի անդամներուն հետ, հանդարտեցնելու համար գրգռուած մտքերը:

⁂ Պելկրատի ճամբով Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հեռագրական հաղորդակցութիւնները երկու ժամու չափ վերահաստատուելէ յետոյ, երէկ կէսօրուան ժամը 3էն ի վեր կրկին ընդհատուեցան:

Սելանիկէն տրուած վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ Փանկալոսեանները ամէնէն աւելի ուժեղ էին գաւառներու մէջ, եւ թէ կը պատրաստուէին քալել մայրաքաղաքին վրայ:

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Վենիզելոս որ կը փափաքէր քանի մը օր աւելի մնալ Թուրքիոյ մէջ, քարիւղային շրջանները այցելելու մտադրութեամբ, պիտի մեկնի էնկիւրիէն անմիջապէս որ լրացնէ Ըսմէթ փաշայի եւ կոմս Պէթլէնի հետ իր տեսակցութիւնները:

Սակայն, նկատի ունենալով Յունաստանի շփոթ կացութիւնը այս դաւադրութեան հետեւանքով, կանգ պիտի առնէ Պոլիս՝ անկից հետեւելու համար դէպքերուն:

⁂ Ըսմէթ փաշա եւ Վենիզելոս՝ հոկտ. 30ին ստորագրեցին Թուրքեւյունական բարեկամական դաշինք մը եւ առեւտրական պայմանագրութիւն մը:

Իտալիա եւ Էնկիւրիի համաձայնութիւնները

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹ, 30 հոկտ.— «Փէսթի Հիրլա» թերթը հաստատելով կարգ մը գրոյցները՝ Վենիզելոսի դէպի Թուրքիա մեկնումին առթիւ, կը մեկնաբանէ կոմս Պէթլէնի Հունգարիոյ վարչապետին այցելութիւնը Թուրքերուն: «Տեսակցութիւնը, որ Պէթլէնի, Վենիզելոսի եւ Քէմալի միջեւ տեղի կ'ունենայ, կ'ըսէ այս թերթը, անշուշտ կապ ունի Իտալիոյ արեւելեան քաղաքականութեան մասին, Մուսոլինիի խօսած ճառին հետ»:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Պուտափէշթի իտալական դեսպանին շնորհիւ է որ այս տեսակցութիւնները տեղի կ'ունենան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Մուսուլէն կը գրեն «Հայրենիք»ի.—

Ամիսներէ ի վեր ամբողջ Վան Վասպուրականի լեռները, ձորերն ու դաշտերը դարձեալ սկսած են արիւնով ներկուիլ: Թուրքեւքրտական ընդհարումները, որոնք աւելի սաստկացան Յուլիսի վերջերը, մարդկային կորուստներու հետ զուգընթաց հիմնովին քանդած են մինչեւ օրս չափով մը շէն մնացած հայկական գիւղերն ու աւանները:

Ծանօթ է, որ Վան քաղաքը երեք անգամ անցաւ քիւրտերու ձեռքը: Վերջին անգամ Օգոստոսի վերջերուն Բերկրիի եւ Գաւաշի գծերով առաջացող թրքական հսկայ ուժերու ճնշման տակ միայն քիւրտերը թողած են քաղաքը եւ քաշուած լեռները, Ճուլամերիկի, Աղբակի, Սարայի, Նօշայի եւ Շատախի շրջաններու քիւրտ ազգաբնակչութիւնը քաշուած է լեռներու ստորոտները:

Թուրք զինուորները ոչ միայն անխնայ են եղած հանդէպ քիւրտ ազգաբնակչութեան, այլ եւ վառած, քանդած եւ գետնին հաւասարեցուցած են քրտաբնակ բոլոր գիւղերը: Աղբակի, Սարայի, Աբաղայի եւ Գաւաշի հիմնովին քանդուած գիւղերու թիւը 40ը կ'անցնի: Քանդուած ըսելով պէտք է հասկնալ բոլորովին հիմնայատակ եղածները:

Բայց քիւրտերը, որ զանազան պատճառներով չեն մասնակցած ապստամբութեան, յիշեալ գիւղերէն փոխադրուած են տարբեր վայրեր: Ինչ խօսք որ տեղափոխութեան ընթացքին խլուած է իրենցմէ այն ամէնը ինչ որ կենսական է ապրելու համար:

⁂

Վան քաղաքին մօտիկ գաւառներու մէջ (ինչպէս Հայոց Ձոր, Թիմար, Արուարձան) բնակող թաթար մուհաճիրները աւելի սանձարձակ եւ կատաղի դարձած են քան համիտեան շրջանի քիւրտերը: Ասոնք կառավարութեան լռելեայն համաձայնութեամբ կ'աւրեն եւ կը թալանեն այդ շրջաններու մէջ բայց քիւրտերու գիւղերը եւ ստացուածքը: Այնպիսի կացութիւն մը ստեղծուած է քիւրտերու համար, որ ստիպուած են եղեր վրաններու տակ բնակիլ, քանի որ աչք բռնած գիւղերը կը խլուին իրենցմէ:

Աւելորդ է ըսել, որ այդ գիւղերու 100ին 99ը հայկական գիւղեր են: Հայկական այդ գիւղերու ոչ միայն եկեղեցիները եւ գերեզմաննոցները հիմնայատակ ըրած են ու կ'ընեն, այլեւ վարէն վեր կը փճացնեն հայկական դրոշմ կրող բոլոր տներն անգամ: Թիմարի, Հայոց Ձորի, Գաւաշի, Կարճկանի եւ Շատախի հայկական գիւղերու կէսը ոչ միայն անբնակելի է, այլեւ շատերու տեղերն անգամ անյայտ կը մնան:

Ամբողջ Վասպուրականի մէջ բայց քիւրտերը քաւութեան նոխազներ դարձած են: Հակառակ իրենց անձնատուր վիճակին, բառին ամենալայն առումով կը խլուին հացահատիկ, որ խիստ պակաս է, մացու եւ կաթնատու կենդանիները եւ բեռնակիրները, իսկ մարդ թէ կին կը քշուին՝ ճամբաներ շինելու եւ մթերք փոխադրելու աշխատանքին:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(«Դրօշակ»ի խմբագրականը)

Վերջին քանի մը դարերու Հայոց պատմութեան մեծագոյն երեւոյթը կարելի է համարել Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գոյութիւնը: Հայ ազգի քաղաքակրթութեան եւ քաղաքական կեանքին մէջ, քաղաքական կուսակցութեան մը քառասուն տարուան տեւական գործունէութիւնը բացառիկ երեւոյթ է, պատմական նշանակութիւն ունեցող մեծագործութիւն մը, որ իր վրայ կ'ամփոփէ հայ ժողովուրդի վերջին կէս դարու ամբողջ պատմութիւնը:

Ու երբ, այսօր, յեղափոխական պատկառելի կազմակերպութիւնը իր քառասնամեակը կը բոլորէ, փոթորկալի ու յարաշարժ կեանքէ մը յետոյ, ազատամարտի անհաւասար ու դժնդակ գոտեմարտներէն անցած, երբեմն յաղթական, երբեմն պարտուած ու արիւնլուայ, իր ամրակուռ պարիսպներուն վրայ նորէն տասնեակ հազար ուխտաւորներ ու համակիրներ, ազատագրութեան սրբազան դրօշին քով կեցած՝ երիտասարդ ու թարմ բանակ մը կը կազմեն, գալիք լուսապայծառ արշալոյսներուն ի խնդիր:

Հաւատաւորներու այս կազմ ու պատրաստ բանակը խտացած կամքն է հայ ժողովուրդին, ու ժառանգորդը քառասուն տարիներու ճիգին, վերելքին, զոհողութիւններուն ու բարոյական անգին հարստութեան: Այս դրօշակիրները ամէնէն առաջ, երբ ետ կը դառնան դիտելու անցեալը, անոնց աչքերուն առջեւ իրենց յառաջապահ բանակները, սրբազան ուխտի հարիւր հազարաւոր արի մարտիկներ, յայտնի ու անյայտ շիրիմներէն անտառի պէս կը ցցուին սպառազէն, անմահութեան իրաւունքով մեզ հետ միասին ներկայանալու Հայոց պատմութեան դատաստանին:

Ու ահա մե՛նք՝ պահակ քառասուն տարուան ճանապարհի եզրին, նոր ճանապարհներու եւ հորիզոններու ակնկառոյց, եւ ահա անո՛նք, որ մեռան, բայց չկորան, արձանացած Հայաստանի բարձրաբերձ լեռներու կատարին, երբեմն պահապան հայ տնանկ մշակին, երբեմն շանթահար՝ դահիճին ու դաւաճանին, երբեմն արիւնոտ դաշտերուն մէջ խիզախ գոտեմարտիկ, երբեմն կախաղանի բարձունքէն լայն աչքերով մեզ յառած, ու միշտ ազատութեան դրօշը ձեռքին, մինչեւ որ արի ու անյայտ յեղափոխական զինուորը գայ՝ դրօշակիրը դառնալու գալիք մարտերուն համար:

Քառասուն տարին այսպէս, հորիզոնէ հորիզոն կը լեռնանայ մեր դէմ, ու մենք մեր յեղափոխական ու ազատագրական դրօշը կը խոնարհեցնենք ազատամարտի այս հսկայ զօրանքին առջեւ: Ու կ'ուզենք, որ հայ ժողովուրդը հոգեկան յուզումով, մօր մը հպարտութեամբ եւ գորովով՝ ետ դառնայ դիտելու իր միակ ու հարազատ զաւակը, որ քառասուն տարի քառասուն հազարներով ճղակոտոր եղաւ՝ իր մօր հալալ կաթին հաւատարիմ մնալու համար:

Այսպիսի հարազատութեամբ, առանց մեր աչքերու լոյսը պղտորելու, հանենք մեր գլխարկները ու մեծ երկիւղածութեամբ մտնենք քառասուն տարուան տաճարէն ներս, հայկական յեղափոխութեան արժէքը կշռելու:

* * *

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն էր 1890ին: Հայ ժողովուրդի տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններն անհանդուրժելի էին բառին ամենալայն իմաստով. իսկ 90ական թուականներուն ասիական բարբարոսութիւնը կրկնապատիկ թափ կը ստանար՝ շնորհիւ Սուլթան Համիտի վարչաձեւին: Առարկայական այս պայմաններէն զատ, երբ նկատի առնենք այդ օրերը նախորդող քառասուն տարուան քաղաքական եւ մշակութային վերածնունդի ճիգերը, հայ ժողովուրդի զարթնումը եւ քաղաքական յոյսերն ու յոյզերը պարզ պիտի ըլլայ մեզ՝ հայութեան դիւրաբորբոք ու խիստ զգայուն հոգեկան վիճակը եւ ըմբոստ տրամադրութիւնները: Առարկայական եւ հոգեբանական այս երկու վիճակները կուգային իրար լրացնելու եւ ստեղծելու թանձրացեալ քաղաքական մթնոլորտ մը, որ 80ական թուականներէն մինչեւ 1890ը երկունքի եւ վերանորոգման շրջան մը բոլորելէն յետոյ, ծնունդ կուտար հզօր կազմակերպութեան մը. այս մթնոլորտի իղձերն ու բաղձանքներն իրագնելու:

Դաշնակցութեան երեւումը ոչ միայն վաղաժամ չէր, այլ նոյնիսկ ուշացած էր: 19րդ դարու կէսէն սկսած, հայ ժողովուրդին ներքին-ազգային եւ արտաքին-քաղաքական ապրումներն ու շարժումները ճակատագրական փուլերէ անցած էին եւ յանգած Պերլինի 61րդ ծանօթ յօդուածին: Այդ փոթորկալի ժամանակաշրջանին հայ ժողովուրդը չէր կրցած կեանքի կոչել զօրաւոր քաղաքական կազմակերպութիւն մը, ազգային կենսական խնդիրները տիրական ու աչալուրջ վարելու համար:

Վերածնութեան առաջին սերունդները, այդ պայմաններուն մէջ, իրենց գերագոյն տուրքը տուած էին: Պերլինի դաշնագրութեամբ, հայ կեանքի ղեկավար սերունդի մէկ մասը կը հիասթափէր, իսկ միւս մասը, որոշ ոգեւորութեամբ, ապագային կը կապէր իր յոյսերը, սակայն, նոր նշանաբանով մը: Սեփական ուժի եւ զէնքի անհրաժեշտութիւնը տիրական կերպով կը հնչէր բոլորի ականջին: Բայն 80ական թուականներու ղեկավարները հրապարակ նետուած այս մտածումը կեանքի մէջ իրագնելու ոչ կորովը, ոչ պատրաստութիւնը եւ ոչ ալ կոչումն ունէին: Անոնց դերը վերջացած էր:

Ու ահա, 1880էն մինչեւ 1890, աւելի իրապաշտ, աւելի յեղափոխական եւ աւելի խիզախ երիտասարդութիւն մը հոսանք կ'առնէր հայութեան երկու հատուածներուն մէջ, գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, հետզհետէ կ'իւրացնէր ազգային ազատագրութեան գաղափարը եւ կը դիմէր զէնքի՝ նետուելով անհաւասար կռուի թատերաբեմը: Հին սերունդը կամաց-կամաց տեղի կուտար: Երիտասարդ յեղափոխականներու խմբակները, նոր ուխտի գործիչները եւ Հայաստանի խորքերուն մէջ արդէն կռուի ձեռնարկող մարտիկներն իրարու կը կապուէին, մտքերու փոխանակութիւն կ'ունենային, ու երկար խորհրդակցութիւններէն յետոյ, գործօն բոլոր ուժերը մէկ նպատակի շուրջ կը համախմբէին՝ մարմին տալով հայութեան հաւաքական կամքին, որ 1890ի աշնան, վերջնականապէս հրապարակ կուգար «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն» անունով. հէնց առաջին օրէն. տիրական ելոյթովը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հէնց սկիզբէն կը դառնար հայութեան ցրուած կամքերու կեդրոնաձիգ քաղաքական ոյժը եւ շատ կարճ ժամանակի մը ընթացքին, իր կազմակերպական ցանցը կը տարածէր հայկական բոլոր կեդրոններու մէջ, չեղեալ համարելով հայութիւնը հատուածներու բաժնող սահմանները եւ կրօնական տարբերութիւնները, համազգային նկարագիր մը տալով նորաստեղծ յեղափոխական կուսակցութեան:

Հայ ժողովուրդն իրարու օղակող այս նոր ու կենսարար հոսանքը, թէեւ մեծ դժուարութիւններու բախելով, կը վարակէր հայ մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը, ու այդ նոր շունչին տակ՝ հետզհետէ հայ ժողովուրդը իր կրօնական համայնքի աստիճանէն կը բարձրացնէր ազգային հաւաքականութեան գաղափարին: Ազգային անհատականութիւնը յարութիւն կ'առնէր, յեղափոխական կազմակերպութեան կուռ ողնաշարին շուրջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ ազգային հին եւ անթեղուած կրակէն նկարագիր առնելով, իր կազմակերպուած նկարագիրը կը փոխանցէր ժողովուրդին, անոր ազնիւ ու արի հակումները կեանքի կոչելով:

Դառնալով հայ ժողովուրդի կամքի կեդրոնը, ան ձեւակերպեց իր նպատակը, անորոշ ու անձեւ քաղաքական իղձերը որոշ յայտարարի տակ առնելով: Դաշնակցութիւնը իր առաջին կոչով կը յայտարարէր բոլորին, որ ինքը հրապարակ եկած է ազատագրել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական ճնշումներէն: Համազգային ու համամարդկային այս նպատակներու իրացման համար, Դաշնակցութիւնն արմատ ձգեց ամենէն առաջ ու բացառաբար հայ աշխատաւորական հոծ զանգուածներուն մէջ, խորացաւ ու ուռճացաւ հոն, ու միշտ մնաց հայ դեմոկրատիայի կուսակցութիւնը, եւ գրեթէ միս մինակ հայ աշխատաւորութեան հետ՝ կրողը հանդիսացաւ հայ ազգի քաղաքական ձգտումներուն:

(Շար.)

ԹԵՀՐԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» Թարգմանաբար կուտայ Թեհրանի Թուրք դեսպանին յայտարարութիւնները, որոնք հրատարակուած են պարսիկ «Սէթարին» Թերթին հոկտ. 9ի Թիւին մէջ:

Մեծ շահ Փեհլեվիի Իրանին եւ հանճարեղ Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիոյ փառաւոր վարիչները հաստատ հիմերու վրայ դրած են Թուրքեւպարսիկ բարեկամութիւնը: Պէտք չէ մոռնանք վերջին տարիներու պատմութեան դասերը: Այն սխալ քաղաքականութիւնը զոր օսմ. Սուլթանները եւ Քաջար իշխանները վարած են իրարու հանդէպ, իրենց երկիրներու փոխադարձ շահերու անգիտութեամբ, դժբախտաբար ողբալի ժառանգութիւն մը ձգած է երկու քոյր ազգերուն, որոնք ցեղային նոյն ծագումն ունին. այդ ժառանգութիւնը անվստահութիւնն ու անճանաչելիութիւնն է:

Մեր պարտքն է ջնջել այս ժառանգութիւնը եւ վստահութեան եւ համակրանքի փրկարար սերմերը ցանել:

— Թուրք պատմաբաններն ու երկրաբանները ժամանակէ մը ի վեր կ'ուսումնասիրեն օտար մեծ պատմաբաններու եւ հնագէտներու գործերը Չինաստանի, Կեդր. Ասիոյ, Եգիպտոսի հռոմի եւ մեծ գաղթականութեանց: Այս գիտունները յաջողած են ձեռք անցընել այնպիսի փաստաթուղթեր, որ կրնան հաւատք ընծայել Թուրքերու եւ Պարսիկներու ցեղային խնամութեան մասին այն մեծ ցեղին հետ որ ծագած է Ալթայի շրջանէն, որ օրօրանն է քաղաքակրթ առաջին ընկերութեանց: Թուրքիոյ մէջ այժմ գործ մը կը պատրաստեն այս հարցին շուրջ եւ որ մեր դպրոցներու մէջ ուսուցման պիտի ծառայէ: Այս գիրքը մեզ պիտի լուսաբանէ այս հարցին շուրջ:

Անդրադառնալով Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան, դեսպանը պատասխանելով խմբագրի հարցումին, ըսած է թէ Ըմէթ փաշայի վերստին իշխանութեան գլուխ գալը կառավարութեան դիրքին ամրապնդումը կը նշանակէ: Ազատական հանրապետական կուսակցութիւնը (Ֆէթհի պէյինը) փոքրամասնութիւն ըլլալով Ազգ. Ժողովին մէջ, չեմ կարծեր թէ որեւէ փոփոխութիւն առաջ բերէ ներքին քաղաքականութեան մէջ:

Անդրադառնալով Թուրքեւպարսիկ սահմանային սրբագրութեան հարցին, դեսպանը յայտարարած է.—

Ներկայիս, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ ամէնէն կարեւոր խնդիրը հասարակաց սահմանագլխի ապահովութիւնն է: Այս սահմանը որ երկու դրացի տուներու միջեւ հասարակաց պատ մը կը կազմէ, պէտք չէ ապաստան ծառայէ ըմբոստ հրոսակներու, որոնք կը քանդեն եւ կը կրծեն անոր հիմերը: Այս խնդիրը նոյն կենսական շահագրգռութիւնը կը ներկայացնէ երկու դրացիներուն համար: Պէտք չէ մոռնալ թէ քիւրտ Թափառական ցեղերու ներկայութիւնը պարսկական հողի վրայ, Թրքական սահմանի երկայնքին, միշտ պատրաստ այս կողմերու ապահովութիւնը խռովելու, ինչպէս նաեւ օտար կազմակերպութիւնները՝ որոնք կ'օժանդակեն այդ ցեղերուն, ապագային վտանգներու աղբիւր մը պիտի կազմեն:

Այս տեսակէտէն, երէկուան պատմութիւնը լի է տխուր փորձառութիւններով: Անոնք որ յոյս դրած էին այս արկածախնդիր եւ անկարգապահ պշրապօզուքներուն օգտակարութեան վրայ, յետագային միշտ դառն յուսախաբութիւններ ունեցած են, որոնք մեծ վնաս հասուցած են իրենց:

Թուրքիա կը փափաքի իր բարեկամ եւ դրացի Իրանին հետ իր հասարակաց սահմանագլուխը արդիական նշաններով ճշդուած եւ կանոնաւոր ու կարգապահ զօրքերով պաշտպանուած տեսնել: Արդ, Էղրի տաղի շրջանին մէջ ներկայ կացութեան թեթեւակի փոփոխութեամբ չէ որ այս նպատակը պիտի կրնայ իրականանալ եւ ապագային ապահով եւ կայուն հասարակաց սահմանագլուխ մը պիտի ունենանք: Երկար եւ դժբախտաբար արիւնոտ փորձառութիւնները ցոյց տուած են երկու դրացի կառավարութեանց. թէ, որքան ատեն որ այս լեռան արեւելքը (որուն արեւմուտքը անանցանելի է) գետեղուած եւ զին. գործողութեանց յարմար մէկ քանի կածաններ Թրքական հողին չեն կցուած, կարելի պիտի չըլլայ հրոսակութիւնը արգիլել եւ ապահովութիւնը պահպանել հասարակաց սահմանի այս շրջանին մէջ: Թուրքիոյ պահանջած սրբագրութիւնը այն է, որ Պարսկաստան իրեն ձգէ այս գօտիին մէկ մասը որպէսզի Թուրքիա զինուորական հետապնդումներ կարենայ կատարել, միակ նպատակ ունենալով հասնիլ աւազակութեան այն օճախին, որ շարունակ կը խանգարէ իր ներքին ապահովութիւնը: Այս կերպով անդորրութիւնը եւ ազատ երթեւեկը պիտի ապահովուին սահմանին վրայ, Տրապիզոնէն Թաւրիզ ճամբան բաց պիտի ըլլայ առեւտուրին առջեւ եւ քաղաքական ու առեւտրական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ աւելի մեծ ծաւալ պիտի ստանան: Ներկայ դիւանագիտութիւնը կը մերժէ կենսական հարցերու մէջ ձգձգումները, խուսափանքները, կասկածները, եւն., որոնք հին դիւանագիտութեան յատուկ են եւ բարեկամութեան պակաս ու յետին միտք կը նշանակեն: Կենսական խնդիրներուն մէջ կամքը եւ փոխադարձ զիջումները կրնան հարթել վէճերը պետութեանց միջեւ: Ահա Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ օրինակները:

Հետեւաբար, բնական կը գտնեմ որ Պարսկաստանը որ Թուրքիոյ չափ շահագրգռուած է Արեւելքի մէջ խաղաղութեան պահպանման խնդրով, պիտի չուշանայ որոշում մը տալու Թուրքիոյ առաջարկին, Էկրի տաղի շրջանին մէջ սրբագրութիւն մը կատարելու մասին, հաւասար հողամասի հատուցումով մը, որ Թրքական բերրի հողերէն պիտի տրուի Պարսկաստանի, արգիլելու նաեւ փոխադարձ բարեկամութեան մէջ եղած այս վերջին փտախտի վերածումը:

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Աւելի քան երկու դար պայքարելէ յետոյ՝ Թրանսիլվանիոյ կաթոլիկ Հայերը վերջապէս ունեցան իրենց եպիսկոպոսը: Երբ 1715ին մեռաւ Թրանսիլվանիոյ առաջին եպիսկոպոսը եւ Կեռլա քաղաքին հիմնադիր Վրդարեան՝ Կեռլայի եւ Եղիսաբէթուպոլսոյ Հայերը չկրցան համաձայնիլ անոր յաջորդ մը ընտրելու համար:

Վէճէն օգտուեցան Մաճառները, եւ յաջողեցան իրենց եպիսկոպոսութեան ենթարկել Թրանսիլվանիոյ հայ կաթոլիկ եկեղեցիները:

Ճիշդ է որ երկու դարերու ընթացքին փորձեր եղան Թրանսիլվանիոյ հայութեան կողմէ՝ մաճառ եպիսկոպոսութեան լուծէն ազատելու, եւ ունենալու իրենց առանձին եպիսկոպոսը ինչպէս Վըրդարեանի օրով, բայց ապարդիւն անցան բոլոր այդ փորձերը:

Բայց ահա, Թրանսիլվանիոյ հայութեան օգնութեան հասաւ Ռումէն կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած կոնկորդատը:

Արդարեւ նոյն կոնկորդատը կը տրամադրէր Թրանսիլվանիոյ հայ կաթոլիկները ենթարկել ուղղակի Հռոմէն նշանակուած հայ եպիսկոպոսի մը՝ որ կապուած պիտի ըլլար ուղղակի Վատիկանի:

Թրանսիլվանիոյ հայ շրջանակները պահ մը խէթ աչքով նայեցան այս նորութեան դէմ: Անոնց մէջ դարերէ ի վեր ներարկուած մաճառական հոգին՝ խորթ թուեցաւ իրենց մաճառ եպիսկոպոսէն զատուիլ:

Կեռլացի հայ մը նոյն իսկ կը գրէր այն օրերուն, — երբ կոնկորդատը հրատարակուեցաւ, — Հունգար Ազգ. Միութեան օրկան «Քելէթի Ուշակ» թերթին մէջ. «Կարելի չէ ետ դարձնել ջուրին ընթացքը: Ի՞նչպէ՞ս կրնանք դարձեալ հայ ըլլալ՝ երբ մեր մէջ քանի մը ծերուկէ զատ հայերէն գիտցող մը չկայ»:

Ուրիշ մը կը գրէր. «Ո… ալ բռնանան չենք ձգեր մեր… ճառութիւնը»:

Երրորդ մը կը սպառնար. «… է ամէն զոհողութեան հա… ժել՝ մաքուր մաճառներ մ… համար»:

Ու Թրանսիլվանիոյ մաճ… ներուն պաշտօնաթերթը ի… կը գոչէր խորունկ գոհունակ… թեամբ մը, «Պուքրէշը շա… սխալ: Կեռլացիները իրենց … գարութենէն չպիտի հրաժ… Եթէ պէտք ըլլայ հոգեւոր… թեան իբր արեան գին հայ … զոհել՝ անոնք պիտի զոհեն … ծէսը»:

Բայց ի զուր անցան այ… սերը:

Կոնկորդատը արդէն փաս…

Այլ եւս կաթոլիկ հայ եպիս… կոպոսութիւնը կայ, եւ ըստ… կորդատի ան պիտի կարենայ… նել նախնական եւ երկրորդ… վարժարաններ՝ ուր տիրապե… պիտի ըլլայ տղու մայրեն… զուն, հայ կաթոլիկ համ… ները եւս պիտի վայելեն … յական անձերու բոլոր իրաւունք… թիւնները: Անոնք իրաւունք… ունենան կրօնական կրթ… տալ պետական եւ մաս… վարժարաններ յաճախող … աշակերտներուն տղոց՝ մ… լեզուով:

Առաջին հայ եպիսկոպ… պիտի ըլլայ Հայր Սահակ … եան, Վիեննական Մխիթարեան…

Անոր իրաւասութեան են… կայ պիտի ըլլան Թրանսիլվան… եւ Պուքովինայի հինգ հայ … ղովրդապետութիւնները, որոնք … Կեռլա, Եղիսաբէթուպոլիս, Կե… կէն (Սէնթ Միքլօշ), Ֆրու… (Սիփվիզ) եւ Չէրնաուց, ուր … կաթոլիկ եկեղեցիներ կան:

Հայ կաթոլիկ առաջնորդ… տի նստի Կեռլա (Նախկին … քաղաքը) ուր այդ նպատ… տրամադրուած է ռումէն … լիկ եպիսկոպոսարանը, որ վեր… փոխադրուեցաւ Քլուժ:

* * *

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ … օծումը Կեռլայի Մայր եկե… ցիին՝ որ հիմնական նորոգու… մը ենթարկուած էր … շնորհիւ ժողովրդապետ … Մարթոն Քափօթանի ջան… Ուշագրաւ է որ եկեղեց… ցուն այժմ նկարուած են … զան նկարներ Գրիգոր Լ… կեանքէն՝ որ, պէտք է ըսել, … նէն նուիրական սուրբն է Թրա… վանիոյ կաթոլիկ Հայերու… որուն նուիրուած են խորա… գրեթէ բոլոր հայ կաթոլիկ … ղեցիներուն մէջ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՆ ԱՆԳԼԻԱ…

Անգլիոյ Երեսփ. … մէջ, արտաքին նախարար… տասխանելով հարցման մը, … նեց թէ Անգլիոյ եւ ամբողջ … սութեան մէջ բոլշեւիկեան … բականութ մասին բացում… թեան հետեւանքով, խորհ… դեսպանին բողոքած է թէ … ռավարութիւնը չի յարգեր … յանձնառութիւնը եւ … անկից որ Խորհ. կառա… թեան յայտնէ այդ իրողու… ծանրութիւնը, որովհետեւ … բականութի շարունակումը … վտանգել անգլեւ-ռուս յարաբե… թիւնները:

Բոլշեւիկեան դեսպանը … նած է թէ իր կառավարու… ըրած է եւ կը շարունակէ … ամէն ինչ, յարգելու համար… յանձնառութիւնը, բայց չ… հսկել համայնավար միջա… յինի գործունէութեան վր…

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵՒԸ

Արեւը մեր մոլորակային դրութեան կեդրոնը գտնուած հըրեղէն գունտ մըն է, որուն շուրջը կը դառնան երկիրը, միւս մոլորակները իրենց արբանեակներով եւ գիսաւոր աստղերը, որոնք իրենց ջերմութիւնն ու լոյսը կը ստանան արեւէն։

Ընդհանրապէս ընդունուած է թէ արեւէն մինչեւ երկիր եղած հեռաւորութիւնը միջին հաշուով 24068 երկրային շառաւիղ է, այսինքն 150 միլիոն քիլոմեթր, արեւին տրամագիծը 112 անգամ եւ ծաւալը 1.400 000 անգամ աւելի մեծ մեր երկրէն, սակայն Ֆ. Լը Վէրրիէ աստղագէտը՝ ֆուքօյի գիտնականին կողմէ լոյսի արագութեան մասին կատարուած փորձերուն վրայ հիմնուելով. քիչ մը չափազանցուած կը գտնէ այս թիւը։

Արեւը միւս բոլոր աստղերուն պէս կը մասնակցի երկրագունտին երեւութական շարժումին եւ ամէն օր անոր զուգահեռական ուղղութեամբ արեւելքէն դէպի արեւմուտք կ'ընթանայ։ Այս հոլովման շրջանին տեւողութիւնն է որ արեգակնային օրուան իբր հիմ կը ծառայէ։ Սակայն այսօր գիտենք թէ ասիկա պարզապէս պատրանք մըն է, որ առաջ կուգայ երկրին իր առանցքին վրայ կատարած իսկական շարժումէն։ Ասկէ զատ, արեւը օժտուած ըլլալով թուի ուրիշ ինքնայատուկ շարժումով մը, որուն հետեւանքով տարուան մը ընթացքին մէջ արեւմուտքէն դէպի արեւելք երկրագունտին վրայ մեծ շրջան մը կը բոլորէ, անցնելով զոդիակոսի համաստեղութիւններուն մէջէն։ Այս երկրորդ շարժումն ալ, առաջինին պէս, պարզ պատրանք մըն է եւ առաջ կուգայ երկրին իր՝ միեւնոյն ատեն արեւին շուրջը կատարած շարժումէն։ Արեւը, սակայն, իր կարգին անշրջելի մէջ անշարժ կեցած չէ. ան հիւսիսային կիսագունտին մէջ գըտնուող Վահագն աստեղատան ուղղութեամբ կը յառաջանայ, իր հետ տանելով իրեն սեփական մոլորակներուն խումբը, դէպի երկնային գունտին վրայ գտնուած կէտ մը, որուն տեղը տակաւին անորոշ է։

Արեւը, անշրջելի մէջ կատարած այս շարժումէն զատ, 25 օրուան եւ 5 ժամուան մէջ, անգամ մը իր առանցքին շուրջը կը դառնայ, արեւմուտքէն դէպի արեւելք. այս իրողութիւնը կը հաստատուի արեւի մակերեսին վրայ տեսնուած արեգակնային բիծերուն տեղափոխութեամբ։

1611ին Ֆաբրիսիոս եւ 1612ին Գալիլէ աստղագէտները առաջին անգամ ըլլալով նշմարեցին արեգակնային բիծերը։ Ցեսնուեցաւ թէ այդ բիծերը գոյնով սեւ, ձեւով անկանոն եւ ընդհանրապէս պատուած էին կիսաստուերով, այսինքն նուազ մութ եզերքով մը։ Անոնք երբեմն անսահման ընդարձակութեան մը կը հասնին, այսինքն երկրին տրամագիծէն շատ անգամ աւելի. բիծերը տեւական չեն եւ տեղափոխուելով ժամանակէ կը փոխեն իրենց ձեւը։

Արեգակնային բիծերուն ուսումնասիրութիւնը կարգ մը գիտնականներն առաջնորդած է լուսաբանելու արեւին ֆիզիքական կազմութեան ամենակարեւոր հարցը։

Ֆօնթընէլի եւ Լալանտի կարծիքով արեւը կարծր, անթափանց եւ հրեղէն ովկիանոսով ծածկուած գունտ մըն է, իսկ արեգակնային բիծերը այդ ովկիանոսին մակերեսին վրայ երեւցող լեռներուն գագաթները, իսկ ուրիշներու ենթադրութեամբ՝ անոնք հրաբխային կեղծանքներ են կամ հրավառ գունտին մակերեսին վրայ նստած անմաքուր նիւթեր։

Հէրշէլի համաձայն, արեւը բաղկացած է կարծր ու անթափանց կորիզէ մը, որ շրջապատուած է երկու համակեդրոն մըթնոլորտներով, որոնցմէ առաջինը chromosphère՝ կազմուած է ցոլացիկ բայց ո՛չ լուսաւոր հոսանուտով մը, իսկ երկրորդը photosphère՝ արեգակնային լոյսին եւ ջերմութեան աղբիւրն է։

Արեգակնային բիծերը հաւանաբար այդ երկու մթնոլորտներուն մէջ ծագում առած երկրորդական զօրաւոր ցնցումներէն գոյացած խոռոչներն են։

Հէրշէլի այս կարծիքը երկար ատեն ընդունուած էր բազմաթիւ աստղագէտներու կողմէ։

Արակօ իր կարգին բեւեռացոյց գործիքով կը կարծէր պարզել թէ արեգակնային լոյսը առաջ կուգայ հրաշէկ կազէ մը։

Մեր օրով Քիրխհօֆ գերմանացի աստղագէտին փորձերը եկած են հիմնական յեղաշրջում մը առաջ բերել վերոյիշեալ ենթադրութիւններուն մէջ։

Արդարեւ, լուսապատկերական վերլուծութիւնը մեզի սա հաստատ համոզումը գոյացնել կուտայ թէ արեւին արտաքին մակերեսը կազմուած է կարծր կամ հեղուկ հրեղէն զանգուածէ մը, որուն շուրջը գոյութիւն ունի թափանցիկ մըթնոլորտ մը՝ բաղկացած զանազան տեսակ շոգիներէ, ջրածինէ, սոտիումէ, երկաթէ եւն.։ Արեգակնային բիծերը արդիւնք են իրարու վրայ զետեղուած ամպի կոյտերու գոյութեան, որոնք մասամբ կամ ամբողջութեամբ արգելք կը հանդիսանան արեւի ճառագայթներուն։

Արեւը շրջապատուած է նաեւ ուրիշ հաստատուն, ձուաձեւ եւ ընդարձակ մթնոլորտով մը, որ առաջ կը բերէ այն փոսփորափայլ լոյսը որ երբեմն հորիզոնին վրայ կ'երեւայ արեւին ծագումէն առաջ կամ անոր մայրամուտէն վերջ, եւ որուն աստղագէտները զոտիական լոյս անունը կուտան։

Արեւը ջերմութեան եւ լոյսի աղբիւր մըն է, որ կեանք ու կենդանութիւն կուտայ բոլոր գործարանաւոր էակներուն եւ բոյսերուն։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը Պուաքօլոնպի Թաղապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պուա-Քօլոնպ-Անիէռի կոմիտէին։

Ընտրեալ բազմութիւն մը եկած էր լսելու իր հարազատին՝ Դաշնակցութեան խօսքը քառասնամեակի տօնին առթիւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Նախագահ ընկեր Գ. Ցովհաննէսեան բովանդակալից ճառով մը վերլուծեց տօնին նշանակութիւնը եւ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Ա. Գիւլխանտանեան։ Բուռն ծափերու մէջ ընկերը բեմ բարձրացաւ եւ Դաշնակցութեան առաջին սերունդի յատուկ իր իրազեկի ճառով ներկաները ոգեւորեց Հ. Յ. Դ. անցեալի կեանքով։ «Մեր թշնամիները, ըսաւ, մեզմէ ուժեղ եղած են բազմաթիւ անգամներ Հայաստան ապստամբած են. բայց մեր մտաւորական ուժն ու ազատատենչ աւանդութիւնը չեն կըրցած հարուածել։ Ահա այդ կրակն է որ արթնցուեցաւ ժամանակի ընթացքին եւ հայ ժողովուրդը իր կենսունակութիւնը չկորսնցուց։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն եկաւ հայ ժողովրդի մարտական ուժը կազմակերպելու եւ քառասուն տարի է որ կ'աշխատի սերկական ոգին ջլատելու։ Այս ուխտաւորներու բանակը ոչ մէկ ուժ կարող է կասեցնել քանի անոնց նշանաբանը «Մահ եւ ազատութիւն» է։

Ցասը վայրկեան դադարէ մը յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մ. Գույումճեան որ ըսաւ. «Եթէ մեր խղճին հետ առանձնանանք եւ թող տանք որ Հայոց պատմութեան 40 տարուան անցուդարձերը շարժանկարի պէս անցնին մեր աչքէն, կը նշմարենք որ կանթեղի պէս մշտավառ լոյսի մը վրայ յառած մնացած են հայ ժողովուրդին աչքերը։ Այն լոյսը հայկական Արտշանն էր որ Հայրիկներու եւ Րաֆֆիներու ձեռքով վառուած էր եւ Հ. Յ. Դ.ի միջոցաւ աւելի զարգացաւ ու մարմին առաւ։ Ահա այսօր կը տօնենք Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը որ հայ ժողովրդի վերջին քառասնամեայ պատմութիւնն իսկ է այդ հզօր մաքառումներու, կռիւներու, պարտութեանց եւ յաղթանակի տօնն է»։ Ընկ. Մ. Գույումճեան քառասուն տարուան սերունդը բաժնեց չորս դասակարգի գնահատելով իւրաքանչիւր տասնամեակի սերունդները, եւ ըսաւ «Հ. Յ. Դ. չորս սերունդներէն առաջինը նախապատրաստական աշխատանքներով ռահվիրայ դարձաւ ապագայ սերունդներուն եւ կազմակերպեց հայդուկային կռիւներ եւ պանք Օթոմանի խիզախ գրաւումը մէջտեղ բերաւ»։ Երկրորդ եւ երրորդ սերունդներն ալ տուին իրենց գործունէութեան արժանի դըրուագներ։

Իսկ չորրորդ սերունդին՝ ձեր եւ մեր վրայ կը ծանրանայ հետեւելու մեր նախորդներուն օրինակին։

Մենք խօսքի կուսակցութիւն չենք, մեր առաջին երեք սերունդներուն պէս գործի կուսակցութիւն դառնանք եւ պատմութեան առջեւ դատապարտեալի աթոռին վրայ չնստինք»

Ընկեր Գույումճեանէ վերջ, խօսք առաւ նաեւ ընկեր Ռէն։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ եղան արտասանութիւններ՝ երգեց Օր. Կէօվշէնեան, ընկ. Շէհտէրեան արտասանեց Սիամանթօի «Պարը», Դ. Գարիպեան Ահարոնեանի «Մասիս»ը եւ Հ. Մաճառեան կարդաց ուղերձ մը «Երրորդութեան», Պուա-Քօլոնպ Անիէռ կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Օ. Ղազէրեան։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր «Եփրատ» նուագախումբը։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Հանդէսէն անմիջապէս վերջ յարակից սրահներուն մէջ պատրաստուեցաւ ընկերական սեղան մը, որուն շուրջ ստեղծուեցաւ տաք մթնոլորտ մը։

Յ. Հիսայեան

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Կրասնայա Գազէտա» կը գրէ թէ բոլշեւիկներու կատարած գնդակահարութեանց դէմ բողոքելու համարձակութիւն ունեցած են կարգ մը Լէնինկրատցի մտաւորականներ, որոնք եւս պատժուած են։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Ո՞ր երկիրն էր, որ գործածեց առաջին տառերը։ Այս մասին համաձայն չեն գիտունները, որոնք երբեմն ցոյց կուտան Եգիպտոսը, երբեմն Բաբելոնը, երբեմն ալ Կիպրոս կղզին։

Հարվըրտի համալսարանին հնագիտական արշաւախումբը Սինայի թերակղզիին մէջ, Կեբարիտ-էլ-Հաղէմի բարձրաւանդակին վրայ երեւան հանեց քարետախտակներ, որոնց վրայ գծագրուած են զանազան արձանագրութիւններ։ Այդ արձանագրութիւնները հազար տարի աւելի հին են, քան Աշիրամի փիւնիկեան աղիւսները, որոնք, ինչպէս ընդունուած է, գրուածեն 1300էն (Քրիստոսէ առաջ)։ Փիւնիկեան այդ աղիւսները գտնուեցան 1923էն։ Իսկ Կերաբիտի արձանագրութիւնները՝ տակաւին վերջերս։

Այս արձանագրութիւնները կը ներկայացնեն ընդօրինակութիւնը կամ նմանագրութիւնը եգիպտական մեհենագիրներուն։ Կարելի է զանոնք նկատել այն կորսուած շղթան, որ ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս եգիպտական խորհրդանիշերը փոխակերպուած են տառերու, կազմելով սեմական լեզուին բաղաձայն գիրերը։ Ահա այս կոշտ, անտաշ եւ նախնական նշաններն են, զորս Փիւնիկեցիները բիրացուցին քանի մը դար յետոյ, ամբողջացնելով իրենց այբուբենը, որ ծառայեց իբրեւ արմատ լատին եւ յոյն այբուբեններուն։

Կերաբիտի բարձրաւանդակը, ուր գտնուեցան այս արձանագրութիւնները, կը գտնուի Սուէզէն քանի մը հարիւր քիլոմեթր հեռու, չոր ու դժխեմ անապատի մը մէջ, կենդանական գոյութեան ամէն նշանէ զրկուած։ Եօթը հազար տարի առաջ սեմական վաչկատուն ցեղ մը կ'ապրէր այստեղ եւ գոճազմի հանքեր գտաւ 4500էն (Քրիստոսէ առաջ) եգիպտական Գ. հարստութեան վերջին ներկայացուցիչը, փարաւոն Սնէֆէրու, իր տիրապետութիւնը տարածեց մինչեւ Կերաբիտի բարձրաւանդակը, օգտուելու համար թանկագին քարերու այդ հանքերէն։ Եւ սեմական մեհեանին կողքին բարձրացուցին իրենց, զոր նուիրեցին Հաթոր աստուածուհիին։

Կը կարծուի, որ սեմական ժողովուրդը թանկագին հանքը գտնելէ յետոյ, իր կանգնեցուցած բոլոր մեհեանները նուիրեց «գոճազմի աստուածուհիին»։ Այդ թանկագին քարը աստուածացնելով, անոր նուիրեցին նաեւ հանքային նկուղներէն մէկը, որ հետզհետէ մեծցաւ եւ հասաւ ուժտուն մեծ երկարութեան։

Այդ քարանձաւին պատերը, ինչպէս նաեւ պարփակած արձանները փորագրուած են եգիպտական մեհենագիրերով, որոնք կը պատմեն թէ ի՛նչպէս զարգացան պեղումի աշխատանքները, եւ որո՛նք կառավարեցին պեղումի գործը։

Մեհեանին աւերակները եւ հանքային նկուղները ուշադրութեամբ քննուեցան 1905էն անգլիացի հնախոյզի մը կողմէ, Ուօլթըր Փէթրի։ Ան էր, որ երեւան հանեց 4 արձաններ, որոնք կոշտ քանդակագործութիւն մը կը ներկայացնէին, եւ 8 քարետախտակներ, որոնք անընթեռնլի արձանագրութիւններ կը կրէին։

1917էն երկու անգլիացի հնախոյզներ, տոքթէօրներ Ալէն Կարտնէր եւ Քովլի, յայտարարեցին թէ գտած են առեղծուածին բանալին։ Անոնք ան վարկածը կը պաշտպանէին թէ այդ արձանագրութիւնները սեմական լեզուով էին։ Եւ կարելի է կարդալ acrophonieով, այսինքն այն մեթոտով, որ կը ծառայէ մանուկներուն սորվեցնել այբուբենը շնորհիւ պատկերներու։ Հնագէտները կը կարծեն թէ իւրաքանչիւր մեհենագիր կը ներկայացնէ առարկայ մը, որուն անունը կը սկսի բաղաձայնով մը։ Օրինակի համար, մեհենագիր մը, որ կը ներկայացնէ տուն մը — սեմական լեզուով Բետ, — սեմական արձանագրութեան մէջ կ'երեւի այդ բառին առաջին գիրով, Բ։ Արդարեւ, անոնք առեղծուածային արձանագրութեան մէջ հանդիպեցան բազմաթիւ անգամ այն մեհենագիրին, որ կը ներկայացնէր «տունը»։ Շարունակելով իրենց քննութիւնները, գիտունները կրցան կարդալ Բաղաատ բառը, որ կը ծագի Բաաղ բառէն։

Այս մեթոտին շնորհիւ, գերման գիտուն մը, փրոֆ. Գրիմ, դիւրութեամբ կարդաց բոլոր արձանագրութիւնները, եւ այսպէս դտաւ պատմութիւնը Մովսէսի, ինչպէս նաեւ փարաւոնին աղջկան, որ ջուրէն դուրս հանեց ապագայ մարգարէն։ Սակայն Գրիմի ցոյց տուած բնագիրները բուռն վիճաբանութիւններու դուռ բացին գիտուններու միջեւ։ Այդ վիճաբանութիւնները աւելի եւս սաստկացան, երբ գտնուեցան յիշեալ քարետախտակները։ Այս քարետախտակներըորոնցմէ այն լուսանկարնուէին, այժմ վերջ կը դնեն այդ վիճաբանութիւններուն։

Բազմաթիւ եգիպտաբաններ եւ սեմաբաններ սկսան կարդալ այդ քարետախտակները եւ այսպէս հաստատեցին թէ որեւէ կապ չկայ Մովսէսի պատմութեան հետ, մանաւանդ որ Մովսէս ապրած է քանի մը դար յետոյ։ Այդ արձանագրութիւնները կը պատմեն կեանքը, որ կ'անցնէր հանքերուն մէջ, 4000 թուականին (Քրիստոսէ առաջ)։ Բանուորները ոչ միայն կ'աշխատէին թանկագին քար պատրաստելու, այլ նաեւ կռուելու վաչկատուն ցեղերու դէմ։ Քարետախտակներէն մէկուն վրայ որոշապէս կը կարդացուի թէ ինչպէս խումբ մը բանուորներ, 9 հոգի, փախուստի մատնեցին բազմաթիւ աւազակներ, ազատելով ահագին քանակութեամբ գոճազմ։ Այդ դէպքին առթիւ տեղի ունեցաւ մեծ հանդէս մը հանքերուն մէջ։

Ուրիշ քարետախտակներ ալ կան, որոնց վրայ գրուած են աղօթքներ, եւ այնտեղ կը պատմուին թէ ի՛նչպէս բանուորները նկուղ մեհեանին մէջ կուգային աղօթելու, որպէսզի գոճազմի աստուածուհին իրենց ուղղութիւն տայ թանկագին քարերու արտադրութեան պահուն։ Հանքերէն հեռու գտնուեցան թանկագին քարեր, որոնք դեռ տաշուած չէին։ Այնտեղ ապահովաբար կար նաեւ արհեստանոց մը։

Ահա այս հանքերը կը նկատուին առաջին այբուբենին, սեմական առաջին տառերուն ստեղծման վայրը։ Այդ տառերն էին, որ ետքէն փոխուեցան յոյն կամ լատին տառերու։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Թուլէնի տօներու առթիւ, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը հրաւիրուած է Brest քաղաքը, մրցելու համար տեղական ֆութպոլի խումբին դէմ։ Այս մրցումը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր։ Հ. Մ. Մ. հրաւիրուած է Le Mans քաղաքը երկրորդ մըրցումի մը համար, որ տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օրը։ Այս առթիւ պէտք է յայտնել թէ Gare St. Lazareի ընկերութիւնը չափազանց օգտակար եղած է Հ. Մ. Մ.ի արտօնելով իրեն բացառաբար, առնել Բրդ կարգի արագընթաց շոգեկառքը Մանէն մինչեւ Պրէսթ, նոյնպէս դիւրացուցած է վերադարձը ուրուն համար Հ. Մ. Մ.ի վարչութիւնը շնորհակալութեան գիր ուղած է տնօրէնութեան։

Պրէսթ քաղաքը Փարիզէն 624 քիլոմ. հեռաւորութիւն մը ունի, Փէնֆիլտ գետը քաղաքը երկու մասի կը բաժնէ։ Պրէսթ 60.000ի մօտ բնակչութիւն մը ունի, ճոխ թանգարաններով ու պատմական շէնքերով։ Սէնարի աշտարակը շինուած 14րդ դարուն, Սէն Լուի եկեղեցին 18րդ դարուն, խաչաձեւ շինութիւնմը, ուր կը գտնուի Տիւ-Քուէտիքի գերեզմանը։ Ունի բուսաբանական գեղեցիկ պարտէզ։ Վօպանի կողմէն շինուած, զինուորական նախկին բնոյթ ունեցող ամրոցը, իր բարձրութեամբ կը հսկէ քաղաքին վրայ։

Լը Ման քաղաքը Փարիզէն 211 քիլոմ. հեռաւորութիւն ունի, ուր կարելի է գտնել հռոմայեցիներու կողմէն շինուած հնութիւններ։ Պատմական մեծ արժէք ունեցող այս քաղաքին մէջ աչքի կը զարնէ Սէն Ժիւլիէնի Մայր եկեղեցին 12-13րդ դարէն մնացած, որու համար կ'ըսեն թէ ամէնէն սիրուն շինութիւնն է արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ։ Հոս կը գտնուին Պէքանժէրի, Շարլ 4րդ, Քոնթ տ'Անժուի, եւ Տիւ Պէլլէյի գեբեզմանները։ Տը լա Քութուր եկեղեցին 12րդ դարէն, գոթական ճարտարապետութեան գլուխ գործոց մըն է։

Ունի ճոխ թանգարան մը, ուր կը գտնուի համբաւաւոր «Էմայլ տը Ժօֆրուա Փլանդաժէնէ», գեղեցիկ նկարներով, տը Փօնթիւսի, Վան Տէքի, Թէնիէ եւ Լըզէօռէնի։ Հին շէնքերու մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ «Լը Կոապաթուառ», «Մէզօն տը լա Ռէյն Պէռանժէ», «Մէզօն Ջզառօն» որ այժմ հնագիտարանի վերածուած է։

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի խումբը կը մեկնի շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին շոգեկառքով Կառ Մօնփառնասէն

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՃ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուտ բարեկամի մը դէմ հրատարակուած «Նամակ խմբագրութեան»ս առիթ տուած է ընկեր Կ. Ս.ի որ վեհանձնութեամբ մը, կողմնակի կերպով պաշտպան կանգնի խնդրոյ առարկայ անձնաւորութեան, խմբագրական սիւնակին տակ զետեղելով «Լուսաբանութիւն» մը։ Ընկերը ազատ է մեր վէճի եղանակը գտնելու «անլուրջ եւ անտեղի»՝ միայն թէ կրնար գալ հրապարակ, սովորական կարգով ու տարհամոզել մեզ, իր ընկերը, որ այդ հակառակորդը արժանի չէր մեր խիստ դատաստանին։ Ես չհասկցայ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ ընկեր Կ. Ս.։ Ըստ էութեան սխալ ու անարդար են մեր գրածները՝ Այո՞՝ Ապա ուրեմն թող ըսէր ատիկա։ Եթէ ոչ, ուրեմն մեր վիճելու եղանա՞կն է «անլուրջ եւ անտեղի»։ Այն ատեն պէտք է որ մեր յարգելի ընկերը թիթատէ դաշնակցական եւ ոչ-դաշնական թերթեր յիշէ՛ այլապէսբուռնյօղուածներ ու խմբագրականներ նոյնիսկ...։ Ամբողջ հայ թերթերու խաժամուժին մէջ, կը տեսնէ՞ք պատահածը, ընկերը ուրի՞շ «անլուրջ ու անտեղի» բան չէ գտած, եթէ ոչ մեր վիճելու եղանակը դարպասողի մը դէմ՝ Հակառակորդի մը հետ վիճելու ատեն՝ մենք սովորութիւն չունինք ծեռնոց դնելու։ Ու կը ցաւինք անգամ մը եւս՝ որ ստիպուած ենք կրկնել, որ այդ մարդը կը վայելէ բարեհաճ պաշտպանութիւններ։ Ես ալ այս պաշտպանութիւնը կը գտնեմ խիստ դատապարտելի։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ծ. Խ.— Ընկեր Կ. Ս. անձնական կարծիք մըն էր որ յայտնած էր։ Ընկ. Վ. Շուշանեանի այս նամակին հրատարակումով, հարցը փակուած կը նկատենք։

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ԱՃԻ՞ ԹԷ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Ֆրանսայի 90 գաւառներուն մէկ վիճակացոյցն է հետեւեալը.

	1930	1929
	Բ.եռամս.	Բ.եռամս.
Ամուսնութիւն	97,283	98.050
Ամուսնալուծ.	5,277	4,997
Ողջ ծնած	190,193	85,398
Մեռած ծնած	7,339	7,176
Ետքէն մեռած	164,809	175,982
Ծնունդները մահէն աւելի	25,384	9,416

Ուրեմն այս տարի ամուսնալուծուած Ֆրանսուհիները աւելի են ամուսնացած Ֆրանսուհիներէն, եւ հակառակ մանուկներու մահուան թիւին աճման, ծնունդները աւելի են։

Իզմիրի ողողումները

Իզմիրէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, անցեալ շաբաթ օրուընէ ի վեր տեղացող յորդառատ անձրեւները, մեծ վնասներ պատճառած են քաղաքին մէջ։ Ամբողջ քաղաքը ջուրերու մէջ է։ Գլխաւոր պողոտաներն ու փողոցները վերածուած են հեղեղի, քարափները ողողուած են։

Հարիւրաւոր տուներ փլած են եւ ուրիշներ ալ ծանրօրէն վտանգուած։ Ցարդ 90 դիակներ հաւաքուեցան։ Զոհերը փրկելու գործը դժուարութիւններու կը հանդիպի։

150 անձեր մնացած բացը, անապաստան։ Խմելու ջուր չկայ եւ ամբողջ քաղաքը մութը մնացած է գիշերը, լուսաւորութեան միջոցներու պակասին հետեւանքով։ Ժողովուրդը կը սկսի հացի պակասէն նեղուիլ։

Քառաշարժ երկաթուղին չի բանիր։ Բազմաթիւ կամուրջներ փլած են։ Նիւթական վնասները 100 միլիոն ֆրանքէն պակաս չեն։

Խորհ. Միութիւնը իր ծախէ

Պերլինի մէջ տպուած ռուսական թերթ մը «Ռուլ», կը յայտնէ թէ Ռուսիայէն բերուած բազմաթիւ եւ արժէքաւոր գեղարուեստական առարկաներ ծախու հանուած են Պերլինի մէջ խորհրդային կառավարութեան կողմէ։ Ծախու հանուած առարկաներուն մէջ կան նաեւ 15րդ դարու իտալական թանկարժէք գործեր։

Անշուշտ, այս վաճառումն ալ մաս կը կազմէ հնգամեայ ծրագրին... բայց բացառաբար գործ պէտք է ընդունիլ թէ «բռնի աշխատանք»ի արտադրութիւններ չեն որ ծախու հանուած են։

Թատրոնը գործիք քարոզչութեան

Ռուս լուսաւորութեան գործավարութիւնը որոշեց ձեռնարկել թատրոնի հիմնական բարեկարգութեան, որպէսզի ան դառնայ «երկրին մէջ իրագործուող յեղափոխութեան հզօր զէնքը»։ Թատրոններու արուեստագիտական եւ գրական խորհուրդներուն պիտի մասնակցին գործաւորները։ Խաղացանկերը պիտի ուսումնասիրուին ուշադրութեամբ եւ պիտի ընդունուին միայն այն կտորները, որոնք «երեւան կը բերեն պետութեան ընկերվարական շինարարութեան նուաճումներն ու մտահոգութիւնները»։ Բոլոր թատրոնները ամէն օր, երկու ներկայացում պիտի տան։ Գործավարութիւնը կը մտածէ նաեւ ջնջել հեղինակի իրաւունքները, անոնց տեղ հաստատելով թոշակներ։

Այն հեղինակները, որոնց գործերը աւելի ընդունելութիւն կը գտնեն, թոշակէն զատ պիտի ստանան նաեւ օրէնքով հաստատած պարգեւներ։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
վաղը կիրակի օր, ճոխ յայտագիրով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, Սալօն Շափի մէջ։
կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեանի)
Տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՍԻ ՄԷՋ ՀԱՃՆՈՅ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Ֆէթի մէջ։
կը խօսի՝ Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ
Առաւօտուն Խորէն Քհնյ. Կէօքճեան կը պատարագէ ի յիշատակ նահատակներու Մ. Օհաննէսեանի բնակարանին մէջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Société des Ingénieurs Civilsի սրահը
19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche
կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ
կը ներկայացուին՝ ՉԱՐԼՍԹՕՆ ԿԱՄ ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱՆ
եւ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ
կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre
ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի Արդութեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կաու Մոնփառնասի դէմի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ գեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մշոյի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Լորիս Պօլոյեանի բնակարանը։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ զ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փեէս 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Պ. Պ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Պիյեանքուրի, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին։ Կարեւոր հարցեր։

ՏԷՍԻՆԻ Զմիւռնիոյ Նահանգային հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին S. L. S. A.ի ճաշասրահին մէջ։ կը հրաւիրուին երկսեռ անդամ ու ոչ անդամ հայրենակիցները։ կարեւոր օրակարգ։ Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, Ուշագցինները կրնան մասնակցիլ այս ժողովին։

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ
Գին 30 ֆրանք

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

2 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1407

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ ՈՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Վա՛յ մեզ, եթէ Քառասնամեակի սեմէն ներս՝ Հ. Յ. Դ. դրօշը պարզէինք պսակաւորի գոհունակ անփութութեամբ միայն եւ ճակատները զարդարէինք դափնիներով, որոնց արժանաւորները ինկան անընդհատ պայքարի, տառապանքի եւ զոհողութեան ճամբաներուն վրայ եւ կամ, կ՚ապրին դեռ— եթէ որքան ալ է մեծ յաղթանակութիւններէ ու խանդավառ հետապնդումներէ յետոյ,— առօրեայ տաղտուկներու եւ տափակութիւններու մէջ, իբր վիթխարի Գաղափարին համեստ մշակները՝ լուռ եւ անպահանջ։

Իրա՛ւ, հայ կեանքի պայմաններուն մէջ, քառասուն տարի ինքնին հերոսութիւն մըն է՝ տակաւին կանգուն ու միշտ գործունեայ կուսակցութեան մը համար, որուն ամէնէն անուշ ու վտանգաւոր թշնամին եղած է նախ ժողովուրդը՝ իր ցրուող տարրերով, այն՝ որուն դարաւոր երազը ուզեր, փորձեր ու յաջողեր է սրտերու խորքէն հանել լոյսին ու կեանքին։

Այսքանն արդէն պիտի բաւէր յաղթանակ գոռալու սոսկումի դէմ որ վայրագօրէն ու քաղաքակիրթ վայրենիի հնարամտութեամբ, գիտցաւ արժեցնել իր դերը. կեանքին դէմ որ պինդ խորթ մօր պէս. մարդկութեան դէմ որ դաւեց ու խաբեց անզուսպ թեթեւութեամբ ու Հայութեան դէմ որ վարանեցաւ...։

Բայց եթէ Քառասնամեակի դրան առջեւ, չենք յամենար թեթեւ, հերոսութեան ու գերմարդկային զոհաբերութեան փառքերու յիշատակումով, որովհետեւ կը տեսնենք,— Գործը չշարունակուի...։

Մեր պերճափառ ու արիւնալի անցեալէն կ՚առնենք դասը ու կը քալենք անոր հպարտութեամբ։

Ան՝ դեռ պատմութեան չի պատկանիր. կազմուած մերինքով՝ կ՚ապրի ու կը տեւէ մեզմով։ Անհուն ներշնչարանն է մեր որ թուլութեան պահու մը մէջ, երկընտրանքի վարանումներով կը տառապին, կամքերուն որ կեանքի կոպիտ հարուածներուն տակ, ընկրկումի ու նահանջի վատութիւնը ունին ու կորովներուն որ անընդհատ ձախողութիւններու առջեւ՝ լքումի եւ վհատութեան արդարացումներ կը պրպտեն։

Ու Գործը որ սկսած էր Գալիքին համար, կը շարունակուի անսպառ ուժով ու ներկայի պարտադրութեամբ։

Ու այս անգամ, միշտ անյագ ու անողոք, կը պահանջէ աւելի կամք, աւելի կորով, աւելի արթնութիւն ու յաւէտ զոհողութիւն նոյնքա՛ն եւ աւելի՛։

Անցեալը իր ամենէն դաժան պարտադրութեամբ իսկ՝ պայման էր թշնամիին դէմ, որ իր ամբողջ ուժով, կոուի, ջարդի ու սուրի իր բոլոր գերակշռութեամբ, միակն էր ու մաքուր էր։ Ատելութին անհաւասար գօտեմարտն էր զօրեղին դէմ։ Մարմնական քաջութիւնն էր, որ հոգիէն կը պահանջէր հեգնել կեանքը ու քալել մահուան դէմ։

Անցեալը նաեւ վստահութիւնն էր մարդկութեան վրայ ու անոր արդարութենէն։

Իսկ այսօր։ Հարազատ շարունակութիւնն է՝ անցեալին, բայց բոլորէն ու տասնապատիկ զարգացած, այլակերպ, այլասեր, անճանաչելի գրեթէ։

Նոյնն է թշնամին՝ բայց աւելի զօրեղ իր բազմազան բաժանմունքներով՝ բոլորը մեզ թշնամի։

Նոյնն է ճակատը, բայց աւելի երկարած ու ընդլայնած, պահանջելով յարձակման ու պաշտպանութեան քանի՛ կէտեր։

Ու վստահութիւնը մարդկութեան մը վրայ որ ելեր է խաղաղութիւն խաղալու՝ նետուած մէկդի նողկանքով, մեռած ծերունի շալիկի պէս։ Եւ ամէն յոյս ամէն արդարութենէ ինքած ընդմիշտ աղբիւրին պէս, որուն ջուրը կտրեր է։

Ու միշտ, նո՛յն Հայութիւնը՝ վարանամիտ ու խրտչող զոհողութեան առջեւ, որ հարթուած ճամբէն դուրս ելլելու անսովոր ճիգ մը կը պարտադրէ։ Եւ այս անգամ ալ այսինքն, հաւաքական կամքի իր ամէնէն անհրաժեշտ տարրերը յանձնած անկայուն կեանքի մը յորձանքներուն, իր քմահաճոյքներու ճնշումներուն։

Պէտք կա՞յ աւելի սեւցնելու կոյրի վրձինով գծուած պատկերը մը, հանգո՛յց, որուն բանալին Աղեքսանդրի ափին մէջ է։

Պայքարը այլեւս միակ թշնամիի մը դէմ չէ, այլ թշնամիներու դէմ, որոնց ամենէն վատը՝ օտարը չէ սակայն, այլ ներքին ազատագրութեան հայանուն ոխերիմը՝ քսութեան, ատելութեան, դաւի, սադրանքի ու բազմերեսութեան իր անհամար ընդունակութիւններով։

Եւ հայ ամբողջական ազատագրութեան թշնամին՝ այս անգամ մարդը չէ միայն։ Է նաեւ ճակատագիրը, որ դրժեց մեր զոհողութիւնները, յոյսերն ու խանդավառ բաղձանքներուն առջեւ, բացաւ անհուն գերեզմաններ ու հայ հոգին յանձնեց օտար կամքերու եւ օրէնքներու քմայքին։

Գիտենք ուրեմն։ Վայրագ հաճոյքով, մարդը զարկաւ մեր կողին ու կը տեսնենք ճակատագիրը որ վերջին հարուածը փորձէ մեզմօրէն, բարեկամի չարաշուք դիմակով, բայց վստահ ու չինացի դահիճի նրբութեամբ։

Կը տեսնենք ու նորէն, իբր Հայ Յեղափոխական Կամքեր Դաշնակցութիւն, սերտ ու անքակտելի, կը մնանք կանգուն պատնէշին վրայ, հաւատքով ու անխախտ վստահութեամբ։

Որովհետեւ, Քառասնամեակի սեմին վրայ, կը տեսնենք դարաւորը որ յարութիւն կ՚առնէ իր անմեռ նշանաբանով՝ «ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կոմս Պեթլէն Պոլսոյ մէջ

Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն առջի օր Էնկիւրիէն մեկնեցաւ Պոլիս։

Քաղաքական շրջանակները մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ՚ընծայեն, Էնկիւրիի մէջ կոմս Պէթլէնի խօսած ճառին այն մասին, որ կը պատկանի խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութեան։

Էնկիւրիի մէջ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակուած է։

«Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն պատասխանելով Թուրք կառավարութեան հրաւէրին, Էնկիւրի եկաւ, ներկայ ըլլալու համար ազգ. տօնի հանդիսութեանց։ Հունգարիոյ վարչապետին ժամանումը զուգադիպեցաւ Յունաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ժամանման։ Կոմս Պէթլէն, Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան։ Երկու կողմերն ալ հաւաստեցին թէ Թուրքիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող հաստատ բարեկամութիւնը կատարելապէս կը համապատասխանէ երկու երկիրներու, տնտեսական եւ քաղաքական զոհերուն եւ թէ այդ բարեկամութիւնը թէ Պալքաններու եւ թէ Մերձաւոր Արեւելքի համար, խաղաղութեան եւ անդորրութեան իբր շատ զօրաւոր ազդակ, արդիւնքն է անհրաժեշտութեանց եւ իրականութեանց։ Երկու երկիրներու կողմէ հետապնդուած անկեղծ բարեկամութիւնը իր լրիւ գոհացումը կը գտնէ Թուրքեւհունգար բարեկամութեան հաստատման մէջ, որուն աւելի ամրացման պիտի աշխատին երկու կառավարութիւնները»։

Թուրք-յոյն յարաբերութիւնները

Հինգշաբթի օր Էնկիւրիի մէջ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուեցան բարեկամական դաշինք մը, ծովային ուժերու սահմանափակման պայմանագրութիւն մը եւ առեւտրական համաձայնագիր մը։

Թրքական շրջանակները բարեկամական այդ դաշինքը կը նկատեն առաջին հանգրուանը Պալքանեան Միութեան, իսկ նաւային սահմանափակման պայմանագրութեամբ, կը նկատեն թէ արեւելեան Միջերկրականի մէջ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ բախումի գլխաւոր վտանգը վերցած կ՚ըլլայ։

Ստորագրումէն վերջ, Վենիզէլոս եւ Ըսմէթ փաշա ճառեր արտասանեցին, շեշտելով կատարուած իրողութեան կարեւորութիւնը թէ Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ թէ Պալքաններու մէջ խաղաղութեան դատին, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց տեսակէտէն։

Նաւային պայմանագրութեան համաձայն, երկու կողմերը յանձնառու կ՚ըլլան չաւելցնել իրենց նաւային ուժերը, առանց իրարու լուր տալու վեց ամիս առաջ։

Իզմիրի աննախընթաց ջրհեղեղը

Պոլսական թերթերու համաձայն Իզմիրի վերջին հեղեղը աննախընթաց աղէտ մը եղած է քաղաքին եւ շրջականերուն համար։

Թաղապետութեան կողմէ կազմուած ազատարար խմբակները ինքնաշարժերով կը պտտին աւերակներուն մէջ, վիրաւորներ ու դիակներ փնտռելով։ Վիրաւորները հիւանդանոց եւ օգնութեան կարօտ անձերն ալ պանդոկներն ու մզկիթները կը փոխադրուին։ Մինչեւ հիմա 1500 անձեր մերկ վիճակով պատսպարուած են պանդոկներու եւ խանութներու մէջ։ Կարմիր Մահիկը հագուստ եւ անկողին կը հայթայթէ կրցածին չափ։

Անձրեւը տասը ժամ դադարէ վերջ, սաստկօրէն վերսկսած է, սարսափ տարածելով։ Դուրսը գտնուած ժողովուրդը լեղապատառ սկսած է շէնքերու մէջ ապաստանիլ։ Ելեկտրական հաղորդակցութիւնները խզուած են, քաղաքը մութին մէջ մնացած է։ Ազատարար խումբերն ալ, այս համատարած սարսափէն վարակուած, աղէին անդին ցրուած ու ապաստանած են։ Կուսակալ Քեազիմ փաշան իսկ, որ քննական պտոյտի ելած էր, հեղեղին սպառնալիքին ենթարկուած եւ ինքնաշարժէն դուրս նետուելով յաջողած է շէնք մը ապաստանիլ։ Սարսափի բռնուած է ամբողջ քաղաքը, որովհետեւ փլչելու հակամէտ շատ տուներ կան։

Աղէտին անմիջական հետեւանքներէն մէկն ալ սովը եղած է։ Ոչ միայն փուռերը հաց չեն կրցած հանել, այլ խմելու ջուր ալ չկայ, աղբիւրներու խողովակները պայթած ըլլալով։ Աղէտը այնքան աչքառու պատկեր մը կը պարզէ որ ամերիկեան հիւպատոսը Թաղապ. նախագահին դիմած եւ Կարմիր Խաչի օգնութիւնը առաջարկած է։ Թաղապ. նախագահը շնորհակալութիւն յայտնած եւ պատասխանած է թէ պէտք զգացուելու պարագային դիմում պիտի ըլլայ։

Զինաթափութեան պատրաստութիւններ

Ցարդ միայն ութը պետութիւններ յայտնած են իրենց պատուիրակութեան կազմը զինաթափութեան ընդհ. խորհրդաժողովին յանձնախումբին համար, որուն բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 6ին, Ժընեւի մէջ։ Այդ պետութիւններն են՝ Պելճիքա, Չինաստան, Անգլիա, Միացեալ-Նահանգները, Յունաստան, Ճափոն, Նորվեկիա, Խորհրդ. Միութիւնը, որուն պատուիրակութեան մէջ կը գտնուին Լիտվինոֆ եւ Լունաչարսկի։

Պելճիքայի ամերիկեան դեսպանը որ ամերիկեան պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի, իր կառավարութենէն լիազօրութիւն ստացած է բանակցութիւններ վարելու Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հետ։ Այս լիազօրութիւնը ամերիկեան դեսպանին տրուած է այն նկատումով որ եթէ Զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդաժողովէն առաջ Ֆրանսա եւ Իտալիա չհամաձայնին, յառաջիկայ ընդհ. խորհրդաժողովը ձախողութեան պիտի դատապարտուի։ Արդ, նման ձախողութիւն մը պիտի վրդովէ ամերիկեան կառավարութիւնը, որ կը նկատէ թէ տնտեսական համաշխարհային բարւոքումը մեծ մասամբ կախում ունի եւրոպական խաղաղութենէն։

Գերմանիա եւ զինաթափման հարցը

Զինաթափութեան հարցը ուսումնասիրող գերման նախարարները նիստ մը գումարեցին վարչապետին նախագահութեամբ, քննելու համար դիրքը զոր գերման ներկայացուցիչը պիտի բռնէ այս հարցին առթիւ, երբ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին, Ժընեւի մէջ գումարուի նախապատրաստական ժողովը։

Գերման Խորհրդարանին արտաքին յանձնախումբը, հաստատելէ յետոյ թէ թափուած ջանքերը չեն յանգած գործնական արդիւնքի, իր բանաձեւին մէջ կ՚ըսէ.— Այն պետութիւնները որ ցարդ չեն կատարած զինաթափութեան իրենց յանձնառութիւնները, նոյնիսկ չեն հրաւիրուած տալու որոշում մը, որ երաշխաւորէ զինաթափութեան առաջին ընդհանուր խորհրդաժողովի գումարումը։

«Այս կերպով, Գերմանիա կը գտնուի այն իրողութեան առջեւ, որ մինչեւ վերջին կէտը, կատարած կ՚ըլլայ զինաթափ ըլլալու իր յանձնառութիւնը, մինչ հակառակորդ կողմերը որ նոյն յանձնառութիւններն ունէին, ընդհակառակն, զօրացուցած են իրենց սպառազինումը։

Յանձնախումբն այն կարծիքն ունի թէ այս կացութիւնը համապատասխան չէ իրաւունքի հաւասարութեան ըմբռնումին, թէ Գերմանիոյ ապահովութեան համար կը կազմէ լուրջ վտանգ մը եւատով ալ համաշխարհային խաղաղութեան։

«Յանձնախումբը կը սպասէ կառավարութենէն որ ամէն միջոց ի գործ դնէ, և այս վտանգաւոր կացութիւնը արագօրէն փոխելու համար ստիպողաբար պահանջէ միւս պետութեանց զինաթափումը՝ Գերմանիոյ զինաթափման համեմատութեամբ եւ փոխադարձ ապահովութեան սկզբունքներով»։

Հունգարիոյ համայնավարներուն դէմ

Պուտափէշթի ոստիկանութիւնն իմացած ըլլալով որ համայնավարները կը պատրաստուէին խռովութիւններ յարուցանել Նոյեմբեր 1ին, կանխազգուշական միջոցներու էր դիմեր եւ ձերբակալեց բազմաթիւ անձեր, որոնք կասկածի տակ էին։ Ձերբակալուած են 65 անձեր։ Խուզարկութիւններն երեւան հանեցին բազմաթիւ թռուցիկներ եւ երկու գաղտնի տպարաններ։

Իտալիոյ երկրաշարժը

Իտալիոյ մէջ, նոր ցնցումներ տեղի ունեցան։ Քաղաքապետներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Սէնկալլիայի մէջ երկրաշարժին հետեւանքով՝ մեռելներու թիւն է 10. Վիրաւորներ՝ 275, որոնց 225ը ծանր։

Անկոնէյի մէջ, երեք մեռեալ եւ 54 վիրաւորներ կան։ Փլած տուներ չկան, բայց բազմաթիւ բնակարաններ վնասուած են, ուրիշ վայրերու մէջ։ Վիգարոյի 58 համայնքներուն մէջ, 40ի չափ վիրաւորներ կան եւ շատ վնասուած տուներ։

ԱԹԷՆՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի համայնավարներու բերանը «Իւմանիթէ» կը գրէ.—

Պորիս Թագաւորին ամուսնութիւնը Սավուայի տունէն աղջկան մը հետ, կը նուիրագործէ իտալական եւ պուլկար ֆաշիստութեանց միութիւնը։

Գիտենք թէ Մուսոլինիի զինապաշտ ջանքերը որքան ազդեցին Պալքաններու վրայ։ Արդիւնքը յայտնի է։

Եուկօսլաւ զինապաշտութեան դէմ կատաղի պայքար մը թոյլ տուաւ որ ան Ալպանիան վերածէ իտալական հովանաւորութեան մը։

Մակեդոնական աւանդութեան մէջ, ինքն էր որ Սօֆիայի ձեռքին տակ աշխատող քոմիթէճիներուն օժանդակելով, պուլկարեւսերպ սահմանագլուխին վրայ կրկնապատկեց գրոհներն ու ոճրափորձերը։

Զինուորական Լիկային պետը, 1923ի պետական հարուածին կազմակերպիչը զօր. Վոլքոֆ որ Հռոմի պուլկար դեսպան նշանակուած էր, կարգադրեց երկու ֆաշիստական երկիրներու սերտ դաշնակցութիւնը։ Պուլկար Թագաւորին եւ իտալացի իշխանուհիին ամուսնութիւնը կուգայ պսակել այս քաղաքականութիւնը։ Մուսոլինիի իշխանութիւնը կը տարածուի եւ կը զօրանայ Պալքաններու մէջ։

Աթէնքի խորհրդաժողովը, ուր հաւաքուած էին Պալքանեան զանազան երկիրներու ներկայացուցիչները, տեղի ունեցաւ գիւղացիներու եւ բանուորներու պահանջին, ճնշուած ժողովուրդներու շարժման դէմ անողոք պայքարի նշանաբանով։

«Պալքանեան Լոքարնօ»ն, Մերձ. Արեւելքի հինգ երկիրներու հակայեղափոխական եւ ոստիկանական կազմակերպութեանց դաշնակցութիւնն է, դահիճներու Լոքարնօն է։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դաշնակցութեան ծիւղարձակումով հետզհետէ փտած կեղեւները ճաթռտելով վար թափեցան, ու Դաշնակցութեան տիրական դէմքը անհանդուրժող ամբոխ մը հանեց իր դէմ, ծնունդ տալով հակադաշնակցական շատ ապերախտ արշաւի մը, որ քառասուն տարի անընդհատ ունեցաւ ու գալարուեցաւ Հայոց ազատագրութեան դժնդակ քայլերուն։ Ու այդ ապերախտ գործին մէջ միացան հայ ապազգայնացած հարուստը, յետադիմականը, դաւաճանը, կղերը եւ ձախ հովերէ տարուած ու մեր իրականութենէ կտրուած խմբակները, որոնք օտար միջավայրէն եւ երազներէն կ'առնէին իրենց սնունդը։

Դաշնակցութիւնը գոտեմարտի կ'ելլէր մեր դարաւոր թշնամիին դէմ, ահռելի փոթորիկներու մատնուելով, եւ, սակայն, իր ուժի կէսը կը սպառէր ներքին ճակատին վրայ, ուր ամէն կողմէ թունաւոր սլաք մը կուգար անձնուէր մարտիկի կուրծքին։ Ողբերգական է, այս կողմէն, Հայոց պատմութեան քառասուն տարուան տեսարանը։

Բայց եւ այնպէս, Դաշնակցութիւնը այս երկու ճակատի վրայ տարած դժնդակ պայքարի ընթացքին, ոչ միայն բազմութիւններն իրարու զօդելով ազգի հաւաքականութիւնը կերտեց, այլ զայն կապեց ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ գաղափարին, յարատեւ ու յամառ կռիւներով, սահմանի այս կողմն ու այն կողմը. արմկահարեց իր շրջապատը, տեղ բանալու համար անհայրենիք ժողովուրդին, ու տասնեակ տարիներու քայլ առ քայլ նուաճումներով հայրենիքի շրջագիծը ուրուագծեց, ԱԶԳՆ ու ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ միաձուլեց։

Քաղաքական ազատութիւնը, առաջին օրերուն, իբրեւ նախադուռ, բարենորոգումներու շուրջ կը դեգերէր, հետզհետէ հասնելու ինքնավարութեան գաղափարին, ու ապա, աւելի ձեւակերպուելով, հայրենիքի հողային սահմանները շրջանակներու մէջ կ'առնէր եւ փետրուարեան որոշակի պահանջով հրապարակ կուգար, իրեն դէմ հանելով աջ ու ձախ խմբակները, որոնք կը ժխտէին հողային ինքնավարութեան կարելիութիւնը։ Ազատագրութեան ամբողջ տեւողութեան, հակառակորդ ու ձեռնպահ բազմութեան մէջ, Դաշնակցութիւնն յաւէտ արթուն ու հաւատարիմ պահակը մնաց հայ ազգի եւ հայրենիքի քաղաքական ուխտին, մինչեւ, վերջապէս, մշուշապատ ու անյուսալի օր մը, հայրենի հողին վրայ հայ ազգային անկախ պետութեան շէնքը բարձրացաւ, ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ վերջնական ու ձեւակերպուած ազգային քաղաքական նպատակը յանձնելով հայ ժողովուրդին։

Երբ, այսօր, ազգային ըմբռնումը ընդհանուր է, ու Հայրենիքի գաղափարը բոլորի սեփականութիւնը, պէտք է գիտնալ որ այդ յստակութիւնը քառասուն տարուան աննկուն աշխատանքի պտուղն է։ Ու երբ, այսօր, նոյն իսկ մեր անկախութեան կորուստէն յետոյ, հայ ժողովուրդը ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ունի, պէտք է գիտնալ, որ անկորնչելի գիւտն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեսուն տարուան արեան գնի։

Դաշնակցութիւնը 28 տարի, անընդհատ, պահակ կայնեցաւ հայ ժողովուրդի երկունքին, եւ երբ նորածին անկախութիւնը աշխարհ եկաւ, իր ամենէն ընտիր զաւակները զոհեց անոր պաշտպանութեան համար։ Այսօր բռնութեան անարգ լուծին տակ՝ իր հայրենիքին մէջ, ցրուած ու տարագիր՝ աշխարհի ամէն կողմը, Դաշնակցութիւնը իր քառասնամեակի լրումին՝ կը յայտարարէ ամբողջ հայութեան, որ նոյն տոկունութեամբ եւ յեղափոխական արիութեամբ՝ աննահանջ պահակը կը մնայ իր կերտած ազգին ու հայրենիքին, այն բովանդակ բարոյական ու ֆիզիքական ուժով, որ ինքն ունի, այսօր, քառասուն տարուան դրօշին շուրջը բոլորած։

Պահակի այս հոգեբանութիւնը ժառանգութիւնն է քառասուն տարուան մարտական այն ոգիին, որ Դաշնակցութիւնը կերտեց՝ ստրկացած ու փոշիացած ժողովուրդին հոգին այլափոխելով։ Հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը կը պահանջէր երկաթէ բազուկ քարէ հոգի, անվեհեր կամք։ Դարերու ստրկութենէն յետոյ, Դաշնակցութիւնը յանդգնութիւնն ունեցաւ ծնունդ տալու Արաբօին, Գէորգ Չաւուշին, Դումանին, Սեբոբ Աղբիւրին, Անդրանիկին եւ բազմահազար անման մարտիկներուն, որոնք իրենց գեղջկական տարազին մէջ զրահաւորուած, Վահան Մամիկոնեաններու յաջորդութիւն տուին...

Անհաւատ ու անարի հակառակորդները տասնեակ տարիներու ընթացքին անսան մարտական վերելքը, բայց դարձեալ մնացին անհաւատ ու անարի։ Լեռներու կածաններուն մէջ, քառասուն տարի առաջ մինակ թափառող Արաբօն շուտով կռուի դուրս եկաւ հինգ Արաբօներով։ Հնգեակը բարձրացաւ տասնեակի, տասնեակը հարիւրեակի, որպէսզի ֆետայիներու անման սերունդի անունով Դաշնակցութիւնը կոչուէր Հայոց ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, որպէսզի մարտական փոքրաթիւ այդ խումբերը, 25 տարի յետոյ միջուկը դարձնէին հայ կամաւորական գունդերուն, հազարաւոր մարտիկներ ռազմաճակատ հանելու՝ ֆետայական տասնեակի փոխարէն։ Ու, վերջապէս, հայ կամաւորական բանակները կորիզը պիտի դառնային Հայոց ազգային բանակին, անկախ հայրենիքի պաշտպանութեան համար զէնքի կոչելով տասնեակ հազարներ, որոնք կռուեցան յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան։

Ցուռ բերան հակառակորդը մնաց իր թունոտ ատելութեան մէջ։ Վատաբանեց՝ երբ Դաշնակցութիւնը յաղթեց ու հարիւր հազարաւոր ժողովուրդի գոյութիւնը փրկեց։ Անիծեց ու հայհոյեց՝ երբ պարտուեցաւ ու մահացու վէրքեր ստացաւ։

Կ'ուզէ՞ք գիտնալ գաղտնիքը Դաշնակցութեան յարատեւ ու յարաճուն ուժին, եւ բացատրութիւնը՝ հակադաշնակցական բոլոր հոսանքներու տկարութեան. քննեցէ՛ք անոնց ծագումը ու պիտի տեսնէք, որ անոնք նպատակ չունէին, որ հեռուէն ու մօտէն ընդգրկէր հայ ժողովուրդի տնտեսական եւ քաղաքական հիմնական պահանջները։ Քննեցէ՛ք անոնց բովանդակ գործունէութիւնը, ու դուք պիտի տեսնէք թէ հակադաշնակցական ապերախտ պարտականութենէն զատ, որեւէ պարտականութիւն կատարած չեն հայ քաղաքական իրականութեան մէջ։

Ու պատմութիւնը ուրիշ բան չէր կրնար արձանագրել քառասուն տարուան էջերուն մէջ, բացի այն մահացու դատավճիռը, որ անխուսափելիօրէն պիտի երթայ հակադաշնակցականներու հասցէին, — ըսելու թէ՛ անոնք արմատ չբռնեցին հայ իրականութեան մէջ։

Այսօր տակաւին, հայ բոլշեւիկները, որոնք տասը տարիէ ի վեր հայ հայրենիքի բռնատէրները կը հանդիսանան, ամուր գամուած կը մնան մեր հայրենիքի պատերուն՝ միայն ռուսական սուիններով։

Հայ ժողովուրդը, հակառակ բոլոր փոթորիկներուն եւ անհաշիւ դժբախտութիւններուն, ջերմօրէն կապուած մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Որովհետեւ, ամէն անգամ, իր ահռելի պարտութիւններուն եւ գլխիվայր յաղթանակներու օրերուն, երբ պէտք ունեցաւ իր պաշտպանութեան կամ հըպարտութեան դրօշը բարձրացնելու, իրեն հետ գտաւ Դաշնակցութիւնը միշտ կազմ ու պատրաստ, յառաջապահի դերին մէջ։ Իսկ հակադաշնակցականները միշտ մնացին հեռուն, հեռու զոհողութիւններէ, հեռու պատասխանատուութենէ, միշտ հակառակ ճակատի վրայ։

Այսօր տակաւին հայ ազգի քաղաքական եւ տնտեսական ազատագրութեան ձեւակերպուած նպատակը կը մնայ միակը, որ ուղիղ պատասխան կուտայ հայ ժողովուրդի ազգային-քաղաքական իղձերուն եւ տնտեսական հրամայական պահանջներուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառասնամեայ փորձառութեամբ զինուած, կարծրացած իր անշէջ հաւատքին եւ կորովին մէջ, այսօր, դարձեալ ազգային ամբողջական ազատագրութեան իտէալին միակ կրողը կը հանդիսանայ։ Ան կը ձգտի միացնել եւ ամբողջացնել հայ ցրուած ժողովուրդը ազգային անկախ պետութեան սահմաններուն մէջ, եւ հաւաքական ճիգերով՝ կերտել անոր քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը։

Ու քառասուն տարի յետոյ, իր պայքարի եւ յեղափոխութեան այս ճանապարհին վրայ, Դաշնակցութիւնը կը մնայ մշտապէս ու բացառապէս հայ աշխատաւոր զանգուածներուն հետ միս մինակ, արտայայտելով հայ ազգի ողջ էութիւնը, թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ ֆիզիքապէս։

ՌՈՒՍ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոլշեւիկ կառավարութիւնը 3 շոգենաւեր յանձնարարած էր իտալական նաւարաններու։ Առաջինը՝ Վլատիվոսթոք, որ 1100 ձիու ուժ ունի, կրնայ փոխադրել 216 ճամբորդներ, ծով իջնցուեցաւ առջի օր։ Այս առթիւ արարողութիւն մը կատարուեցաւ ի ներկայութեան տեղական իշխանութեանց եւ խորհրդային հիւպատոսին։ Հիւպատոսը ճառի մը մէջ բաղձանք յայտնեց որ այս նաւն ըլլայ առաջինը գալիք ապսպրանքներու երկար շարքի մը եւ յոյս յայտնեց որ ռուս եւ իտալական բարեկամութիւնը աւելի պիտի զօրանայ տնտեսական յարաբերութեանց շնորհիւ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

«Անահիտ»ի Յուլիս-Օգոստոս միացեալ թիւին մէջ, արտասահմանի հայ արդի մտաւոր կեանքին նուիրած ընդհանուր տեսութեան վերջաբանին մէջ, Պ. Ա. Չօպանեան փափկանկատ վերաբերումն ունեցեր էր խզելու վերջապէս իր լռութիւնը եւ ճշդելու իր վերաբերումը գրագէտ եւ հանրային գործիչ Ահարոնեանի կրկնակ հանգամանքներուն հանդէպ (*)։ Այդ առթիւ քանի մը տեղ անունիս յիշատակութիւնը գտայ, որուն համար կը փութամ հետեւեալ լուսաբանութիւնը տալ ընթերցողներուն, այս սիւնակներուն մէջ, քանի որ նիւթերու առատութեան պատճառաւ Անահիտի խմբագիրը «անկարելիութեան մէջ էր առաջարկիս գրական պատասխան տալու»։

Պ. Ա. Չօպանեան կը գրէր էջ 115ի մէջ. «Ան (Ա. Ահարոնեան) կրած է նաեւ Դաշնակցական կուսակցութեան հիմնադիրներուն, մասնաւորապէս Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութիւնը, բայց ըստ իս իր գրական անձնաւորութեան կազմաւորումին մէջ ատիկա շատ երկրորդական տեղ կը բռնէ»։ Քիչ մը վարը. «Ամէն իրական գրագէտ՝ իր ազգի մէջ՝ բռնութեան թշնամի եւ անոր զոհերուն պաշտպան է եղած, բայց Ք. Միքայէլեան համոզուած ընկերվարական էր, ազգասէր հայ մը ըլլալով հանդերձ։ Ահարոնեան, արուեստագէտ՝ ամէն բանէ առաջ, իր ներշնչմանց ու տպաւորութեանց համեմատ՝ մերթ կ'երթայ մինչեւ անիշխանական համամարդկային ըմբոստ աղաղակները, շատ աւելի յաճախ՝ ջերմ ազգասէր մըն է, մերթ ազգայնամոլութեան երթալու աստիճան, երբեմն ազատ մտածող է, երբեմն հաւատացեալ, մերթ լաւատես աշխարհայեացք ունի, մերթ՝ եւ աւելի յաճախ՝ մռայլօրէն յոռետես, ու երբեք յստակօրէն ու մեթոտիկօրէն ընկերվարական տեսաբան մը չէ եղած. գաղափարականութեան կապը շատ նուազ խոր է քան ինչ որ Պ. Պարսամեան կը կարծէ Ահարոնեանի եւ Միքայէլեանի միջեւ»։

Այս տողերը յիշած է Պ. Ա. Չօպանեան իր տարակարծութիւնը ցոյց տալու համար իմ հետեւեալ տողերուս. «Ահարոնեանի քաղաքական, ընկերաբանական գաղափարները եւ պատմա-փիլիսոփայութիւնը կը բխին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրէն ու աշխարհայեացքէն....։ Անիկա ուխտեալ պաշտպանն է ու գաղափարախօսը աշխատաւոր զանգուածներուն, գիւղացիութեան, բոլոր զրկուածներուն ու կեղեքուածներուն եւ թշնամի ամէն տեսակ բռնութեան, ինչպէս անզուգական վարպետը Ք. Միքայէլեան։» (Տեսնել իմ գիրքս Ա. Ահարոնեան, իր կեանքը և գրականութիւնը)։

Ինչպէս կը տեսնուի տարակարծիք չենք իրարու, նոյնը կը կրկնէ նաեւ Պ. Ա. Չօպանեան, տարբեր ձեւով։ Իբրեւ անիշխանական թէ ազգայնական, ջերմ ազգասէր թէ ազգայնամոլ, ազատ մտածող, լաւատես թէ յոռետես, ի՛նչ կերպով ալ արտայայտած ըլլայ իր մտածումները, ոչ ոք կրնայ ուրանալ եւ ժխտել, որ Ահարոնեան ուխտեալ պաշտպանը չէ աշխատաւոր զանգուածներուն, գիւղացիութեան ու զրկուածներուն։ Կրնան ուրիշ գրագէտներ ալ թշնամի ըլլալ բռնութեան. այս պատճառ մը չէ սակայն, որ Ահարոնեան տարբեր գաղափարախօս մը ըլլայ։ Իր գործը, եւ հոն յայտնուող ու զարգացող գաղափարներն ու աշխարհայեացքը նկատի առնելով է, որ Ահարոնեանի գրականութեան մէջ կը գտնենք այն աշխարհայեացքն ու տեսաբանութիւնը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գծած, սահմանած ու քարոզած է։

Պէտք չէ շփոթել իրարու հետ ինչ որ մտաւորական ու գրագէտ մարդիկը քարոզած ու պաշտպանած են մէկ կողմէն, ու ապրած՝ միւս կողմէն։ Այս հարցը մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր, բռնալու համար անելի մը մէջ, ու դառնալու մէյ մէկ հաւատաքննիչներ հանդէպ արուեստագէտին եւ իր գործին։ Մեզ հետաքրքրողը ամէն բանէ առաջ արուեստագէտն է արուեստի գործին մէջ, փիլիսոփան՝ իմաստասիրական վարկածի մը պատճառաբանութեանը առթիւ, բարոյագէտը կամ աստուածաբանը՝ Սուրբ Գրքի վերլուծման պահուն։ Մարդիկ շա՛տ հեռու են դժբախտաբար մէյ մէկ հրեշտակներ ու կատարելատիպներ ըլլալէ։ Եւ ինչո՞ւ համար կասկածի տակ դնել մարդոց հոգիին ապրումները, նկատի առնելով միայն անոնց արտաքին կեանքի պայմաններն ու յարաբերութիւնները։ Հետեւաբար, ի՞նչ տուեալներու վրայ կռթնած, Պ. Ա. Չօպանեան կասկածի մշուշովը պատել կը ջանայ Ա. Ահարոնեանի ընկերվարական հանգամանքը։ Հեռու եմ մտածելէ թէ ընկերվարական եմ ըսողը իրապէս եւ գործնականապէս կը հետեւի ընկերային այդ մեծ վարդապետութեան, որ հաշիւով կը քալէ ու կը գործէ, իր վերջնական նուաճումներուն, եւ նպատակին հասնելու համար։

Ինչո՞ւ դարձեալ կասկածի ենթարկել Ահարոնեանի վկայութիւնն իսկ. «Առանց Քրիստափորի Ազատութեան ճանապարհին չէր գրուիր»։ Գիրք մը, ուր խտացած կը գտնենք Ահարոնեանի բոլոր այն սկզբունքները, որոնք զինք կը յօտեցնեն իր մեծ վարպետին գաղափարականութեան ու քարոզութեան։ Կրնայ ըլլալ, որ ըստ Պ. Ա. Չօպանեանի «Այն էջերը զոր Ահարոնեան գրած է իրօք Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութեան տակ, երբ դաշնակցական գործիչ, աւելի ընդհանուր առմամբ՝ երբ քարոզիչ-գրագէտ, վիպակ, թատերգութիւն կամ յօղուած, իր լաւագոյնները չեն... հռետորական շարադրութիւններ են»։

Բայց այս բոլորը կ'ապացուցանե՞ն թէ անոնք չեն պարունակեր քաղաքական, ընկերաբանական գաղափարներ, եւ իրեն յատուկ պատմա-փիլիսոփայութիւն մը, զոր քարոզած է ան ահաւասիկ քառասուն տարիներէ ի վեր, իր ամենայաջող գրական գործերու մէջ իսկ, անշուշտ աւելի կատարելագործելով, աւելի փորձառութիւն ձեռք բերած, կեանքը մօտէն ճանչցած, մարդիկը, եւ անոնց հոգեկան աշխարհը աւելի վարպետօրէն խուզարկած։

Պարզապէս նոյնն է բոլոր արուեստագէտներուն համար։ Անոնց գաղափարի եւ յաւիտենական ճշմարտութիւններու պաշտպանութեան, առանց իմաստասիրական հարցերու քննութեան, առանց կեանքի ու մահուան մեծ երեւոյթներու վերլուծումին նուիրուած գործերուն, արուեստագէտ մը, ինծի համար սովորական ընդօրինակող մը ըլլալէ չի դադրիր, եթէ նոյն իսկ անիկա փորձէ տալ գեղեցկութեան ու ճշմարտութեան խորհրդանշանը եղող կատարելութիւն մը, որովհետեւ ճշմարտութիւն եւ գեղեցկութիւն, երկուքն ալ կը պատկանին գեղեցկութեան կալուածին, ինչպէս մահուան ու կեանքի հարցերը՝ փիլիսոփայական կալուածին, եւ փոխադարձաբար։

Երբ մէկ կողմէն անկարեւոր կը նկատէ Քրիստափոր Միքայէլեանի ազդեցութիւնը, Պ. Ա. Չօպանեան մեծ կարեւորութիւն կուտայ վարդապետի մը ներկայութեան, իբրեւ էական տարր Ահարոնեանի գրական անձնաւորութեան կազմութեան համար, ուրիշ խօսքով «հրաշագործ»

(*).— Նպատակէս դուրս է հանրային գործիչին հանդէպ Պ. Ա. Չօպանեանի փորձել ուզած «անկողմնակալութեան» մասին արտայայտուիլ։

ՅՈՒԼԻՍԵԱՆ ՕՐ ՄԸ

Արեւին պայծառութիւնը,
կապոյտը՝ համատարած,
մապարփակ...։
Հորիզոնները հսկայ, թե
առած՝ խորհրդաւոր կշռական
թեամբ կը թռչին անհունին
չէն։ Անոնք անբիծ են այս
հուս, կոյսի մը երազներուն
Ես երկարած եմ, լայնքով
երկայնքով, աւազին մաքրու
թեան վրայ, ինչպէս եւմտակ
նախարարութեան լայնանի
շէնք մը՝ մայրաքաղաքի
կուրծքին վրայ,
Ու կը խորհիմ։
Բնութեան մէջ, անպայման
դէմս կ'ելլեն խոկումն ու երա
զը։ Կը բարեւեմ ու կը մտ
մանամ։

* *

Անծանօթ նախախնամութի
մը կ'իշխէ այստեղ, ընկեր
րական ամենահին ու ամեն
վերջին սկզբունքներով։
Բացարձակ հաւասարութի
Արեւ, ծով, աւազ, անչափ
առատութիւնով։
Էակներն այստեղ կ'ապր
առանց օրէնքի, հետեւաբ
խաղաղ եւ անդորր։ Նա
կարծես խոյս տուած են քաղա
քի բթացնող օրէնքէն ու պայ
շաճութենէն»։
Եւ ի՛նչ հեշտալի է դիտ
սա բիւրաւորներու խումբեր
կամ կիսամերկ, կամ թափան
ցիկ ու գոյնզգոյն վերնազգե
ներով։ Հեռուէն դիտող մը ի
զինք պիտի կարծէ պտուղներ
ցուցահանդէսի մը առջեւ։ Մի
կութիւնները՝ սալորներ
ու խաշած սերկեւիլներով լի
ցուն կողովները կը լեցնեն։
Ու արեւ կը խմեն ամէնքը
իրենց մարմինին բոլոր ծակ
տիքներով։ «Ուլդրա-վիոլէն
յաղթանակը։
Ալիքներէն զով համբոյր մ
կը փչէ, ու մօտակայ ծառեր
խիտ խիտ ուրախութիւններ կը
թափին...
Հոգիիս— ո՛հ, ա՛յստեղ
զգամ թէ հոգի ունիմ— հոգի
բոլոր «ես»երը, միաձոյլ, կը
կարեն դէպի ժամանակը, մ
Ջոցը, գթութիւնը, մխիթարու
թիւնը։ Դէպի մխիթարութիւն
որ թերեւս մարդկային հոգի
միակ հաճոյքն է։— Բայց հա
ճոյքը, ինքն իր մէջ, երբե
մխիթարութիւն չէ։

* *

Հանոսը պարպուեցաւ
Միջազգային մամուլին
բողալից տողերը՝ Պոխանի
շագրին։ Բոլորը կը փառա
նեն գաղափարը, բայց անոր

Ճեմարանի աշխարհական մա
ւորականութեան ա՛յնքան ա
միջական ներգործութիւնը ան
տեսելով, միակ վարդապետի
ներկայութիւնը քրոնիկագր
կ'առաջնորդէ սխալ դատո
տաններու եւ եզրակացութիւն
ներու, եթէ նոյն իսկ Թիւրի
ցութեան արդիւնք չէ այդ
տովանութիւնը։
Եթէ պիտի հաւատանք գ
գէտներու ինքնակենսագր
թեան անկեղծութեան, գ
տաւոր ենք դիմել այդ աղբ
րին։ Այս տեսակէտով Ահար
եանի իմ Գրքի Գ. հատորը (
տաննկութիւն) մեծ լոյս
սփռէ տարակոյսի տակ ձգուա
ազդեցութիւններէն մէկ մա
վրայ։ Բացէք գրքին էջ 16
Հայրենաշունչ գաղափարակ
վարպետը (Դաւիթ Բալաբե
եան), որուն ձօնուած է գիրք
էջ 259, Էջմիածնի ճեմարա
էջ 320 իմ վարպետներս
չէք հանդիպիր նման ո՛չ
խոստովանութեան։
Մասնաւորաբար վերջին
ուածը՝ իմ վարպետներս
կ'ոգեկոչուին յիշատակին
կրթական մեծ վաստակաւոր
րուն (Կարապետ Կոստանեան,
Ստեփաննոս Պալասանեան, Սեդ
լիպպոս Վարդանեան,
Մանտինեան։ Մկրտիչ Նալբ
Արշակ Նահապետեան) ո՛չ
յիշատակութիւն այդ մասին

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

...նելի որդեր կը վխտան՝ դեռ ...հասած պտուղին շուրջ։

Անգլիան, ոսկիով ու ջուրով ...ած ստամոքսով, դանդաղօ...ին կը շնչէ։ Սրտի բորբոքում, ...արդատապ.— Հնդկաստան— ...ոսի— Եգիպտոս...։ Սպանիոյ ...ազնական փորձերը՝ արքա... ...կան գերդաստանին վրայ... ...իտալիա գնդակ կը նետէ ու վա... ...ող կ՚եփէ, բայց բաց է կաթ... ...ին բերանը... հունդարներուն ...ը՝ պղինձէ թագի մը շուրջ... ...ննան օպերէթի հսկայ մեհ... ...ան մըն է... Ռումանիա կը ...կէ, եւ Ռուսիան դեռ կը մոնչէ ...կը պարզէ մեծերու անկումին ...ր ողբերգութիւնները։

Մեծերուն անկումը...։ Ոչ մէկ ...սարան այնքան դառնագին ...րքան մեծերուն անկումը։

Իսկ դո՛ւն, Հայաստան, ո՛վ ...այաստան, ի՞նչ կ՚ընես, ի՛նչ ...ընես քու «կոլխոզ»ներովդ ...«ժողկոմ»ներով։ Թշուառ ...իկ, պատմութեան յարգան... ...դեռ չեկաւ համեստութեանդ՝ ...քան գնաց գործի մը մեծնա... ...ճիգին ու հպարտութեան։

Ըսէ՛, ինչ կ՚ընես։

Դուն գիշերային գաղտնիք ...ն ես՝ նոյնիսկ քուկիններուդ ...համար։

Դուն՝ իր զաւակները ձգած ...ն մայրն ես, որուն պիտի ...ներուի, բայց որ պիտի արդա...ար՝ եթէ իրեն գեղեցկու...իւններէն օգտուէր աշխարհ։

Դուն շատ նման ես այն փոք... ...եկեղեցիին՝ որ սպասուած ...կան գեղեցիկ արարողու... ...էջ մը կը զրկէ հաւատացեալ... ...րու հոծ բազմութիւն մը։

Ու դուն նման ես նաեւ այն ...ծ բերդաքաղաքին, որուն վը... ...յ մեծ յոյսեր դրուած են, ...որ դասալիք կ՚ըլլայ թըշ... ...ի առաջին ռումբին։

Ո՛վ իմ հայրենիք, չե՞նք ...նար գիրար։

Ես այն եմ, ինչպէս որ ծնար ...սակայն, բաւ է, դուն այն ...ինչպէս որ տեսայ ու ճանչ... ...յ քեզ։

Ես քեզ ճանչցայ՝ երբ վար... ...քաղցր թախիծ մը կը ...այտերուդ վրայ, նրբին ...եցկութիւն մը տալով դէմ... ...քիդ ու նայուածքիդ։ Անմեղ ...ր, իր ծիծերուն մէջ սարսու... ...լոյսը դեռ չզգացող աղջիկի ...պէս։

Մինչ այժմ։ Ո՛չ, ո՛չ, կը գո... ...աչքերս՝ չտեսնելու համար ...աւ հասակդ, ցցուած ղունչդ, ...յս աչքերդ ու խարխուլ ...րդ ժանեւանդ, որոնք ինծի ...տար ո՛չ եղբայր, ո՛չ քոյր։

* *

...հա երկու մարմիններ, որոնք ...ազայապաշտօրէն իրարու ...ծ են։

— Կը պաշտեմ, կը պաշտեմ։

— Սիրողները երբեք պիտի չհաւատան։

— Կ՚երդնում, կ՚երդնում...

— Երէկ գիշեր Լիլիին հետ կը պարէիր...

— Ինծի համար անկարելի է բաժնուիլ քու գեղեցիկ աչքերէդ, ժպիտներէդ, սա հասակէդ։

— Կը սիրէ՞ս զիս...

— Միթէ՞ համբոյրներուս ջերմութիւնը։

— Ո՛չ, ամէն համբոյր սիրտէն չի գար։

Ու ժպիտներ ու հրաշալի աւազախրումներ...։

Արեւը զէնիթին հեծած՝ յարձակողականի կը սկսի։ Ծովին դիւթական համերգը։ Աւազին վրայ բիւրաւոր ալիքներ կը մեռնին։ Հեռուն, հեռուն հանդարտ կը թուի՝ անեզր անտառի մը նման։ Հեռո՛ւն, հեռուն կապոյտ է, կապոյտը՝ խոր, տեսլական, երաժշտական։ Հեռո՛ւն, ծովը քոյր եղած է երկինքին հետ։

Ո՛վ ծով, ո՛վ յաւերժօրէն վեհապանծ բանաստեղծութիւն, շարժո՛ւմ, կեա՛նք, կ՚իրք, փոխն ի փոխ զարհուրելի կատաղութիւն եւ զմայլելի հանդարտութիւն. ո՛վ ծով, ահա կը փայփայեմ անհունութիւնդ եւ իմաստութիւնդ, զով մերկութիւնդ, երաժշտութիւնդ, դարաւոր փա՛ռքդ։

Ահա կը վերցնեմ քանի մը կաթիլ— վճիտ՝ զգլխացող կնոջ մը արցունքին պէս— ու կը քսեմ ճերմակ մարմինիս։ Ջղերուս ցնորական ու երջանիկ սարսուռները...։ Ու աչքերս փակ, ահա կ՚իյնամ, դաշնակիցած ու բամբ ձայնի մը նման, մարմարիդ հայելիին վրայ...։

Ո՛հ, հաճոյամոլ կնոջ մը նման յոգնեցուցիր զիս, ո՛վ ծով։ Պորտդ ծծեց կիրքերուս եւ ուժերուս ոսկին։ Թեթեւ եմ արդ ու անզգայ՝ յաւիտենականութեան պէս...։

* *

Արեւին վերջին ցոլքերը։

Վշտին դէմքը տեղ տեղ կը նշմարուի փողոցներուն մէջ, լոյսերուն համակերպութեան տակ...։

Բնարերգական լըջութիւն մը՝ որ քաղաքակրթութեան կը նմանի։

Զանազան անկիւններէ երաժշտութեան խուլտ ձայներ, ու կրակին պլլուած միսերուն մուխն ու լացը։

Ջրուած փողոցներուն հողին թաց հոտը։

Դպրոցական տղաքներ աղջիկներու ծիծերը կը սեղմեն։

Առտուան երջանկութիւնը՝ հիմակ՝ հաճոյքին փոշին քսած է իր այտերուն։

Աւազին վրայ մերկօրէն տարածուող կինը՝ այժմ քղանցքը վար կը քաշէ նստած ժամանակ։

Գիշերը կը տեղաւորուի պզտիկ քաղաքին ուսերուն վրայ։

Սիրոյ պահը, թերեւս հաճոյքին...։

* *

Լացող լապտերի մը տակ՝ ես մինակ եմ։

Երաժշտութիւնը չի մտներ երակներուս մէջ, հազիւ մարմինիս կը նայի ու կ՚անցնի։ Ետեւէն կը նայիմ. կը կորսուի՝ քիչ մը անդին ըմպելիէն զուարթացած խումբի մը միջեւ։

Հորիզոնէն քիչ վեր՝ յղի ու տանջուած լուսինի մը յուսահատ նայուածքը։

Մինակ եմ։

Մինակ՝ Պուքրէշի հայկական ցուցահանդէսին հետ։ Մինակ՝ ռատիոյով երգուած հայկական երգերուն հետ։ Մինակ՝ կիրակի օրուան հայ պատարագին հետ։ Մինակ՝ իմ հեռաւոր հայրենիքիս հետ։

Ո՛վ իմ հեռաւոր հայրենիքս...

Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն...

* *

Գիշերուան սեւին հետ, կ՚երկարիմ խոտերուն վրայ, ինչպէս դժբախտութիւնը հիւղակի մը վրայ։

ՀՈՐԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ — ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

«Նոր Ուղի» (Թիւ 8—9) քննադատական մը նուիրած է Կ. Զարեանի վերջին մէկ գործին, «Ցատրագոմի Հարսը»։ Պիտի տանք մեր «գրականագէտ» բոլշեւիկներուն կարծիքն ալ։

— Երեւանի պետական Թատրոնը ներկայացուց «Առաջին Հեծելազօրը» թատերախաղը, որուն նիւթը առնուած է Բուդյոնիի բանակին կռիւներէն։ Այս թատերախաղը չափազանց ինքնատիպ է իր կառուցուածքով, եւ չափազանց բարդ իր թէքնիքով։ Գործող անձերուն թիւը կը հասնի 170ի, ունի 40 տեսարան։

Բեմադրութեան կ՚օժանդակէր նաեւ զինուորական մը։ Երաժշտութիւնը գործն է Շպերլինգի։

— Գրեցինք թէ պիտի ներկայացուի նաեւ Ց. Հախումեանի մէկ նոր գործը, «Թշնամին»։ Այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Հայաստանի արդի գիւղերուն ընկերային պատկերներէն։ Ունի հինգ արարուած եւ ինը պատկեր։ Բեմայարդարման համար կ՚աշխատի նաեւ նկարիչ Մ. Արուտչեան։

Պիտի ներկայացուին նաեւ հետեւեալ թարգմանական թատերախաղերը,— «Շողաձիգ Աստղերը» (Պագոդին), «Հացը» (Կերշոն)։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՉԿԱՅ

Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ հռչակուեցաւ Հայաստանի մէջ։ Սակայն Երեւանի թերթերը կը գանգատին, որ մեծ արգելքներ կան։ Ուսուցիչ չկայ, առաջին առթիւ անհրաժեշտ է 800 ուսուցիչ։ Չենք ներկայացներ այն ուսուցիչները որոնք դէմ են պարտադիր նախակրթութեան։ Եւ կան դեռ ուրիշ արգելքներ։ Ուսուցիչներուն կը վճարուի ոչ թէ դրամ, այլ ուտեստ, բայց երեւակայեցէք որ յաճախ այդ ուտեստն ալ պաշտօնեան կ՚ուտէ եւ ուսուցիչը մէջտեղ կը մնայ։ Չկան շէնքեր, եւ դպրոց շինելը մեծ ծախքերու կը կարօտի։ Ու եթէ շէնք գտնուի, նստարան չկայ, գրասեղան չկայ։ Ցետոյ ուսուցիչները չեն ուզեր պաշտօնավարել գաւառներուն մէջ։ Երեւանի կրթական վարչութեան կողմէ գաւառ ղրկուած ուսուցիչները մեծ մասամբ անհետացած են, շատերը ճամբու ծախքը առնելէ յետոյ գացած են իրենց ծնողքին մօտ... տեսութեան, կամ... նոր պաշտօն փնտռելու։ Ի զուր կրթական տնօրէնութիւնը թերթերուն մէջ կը յայտարարէ թէ իրենց պաշտօնավայրը չմեկնած բոլոր ուսուցիչներուն դէմ վարչական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին։

Քիւրտ եւ թուրք վարժարաններն ալ ուսուցիչ չունին։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽԱՓՇԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական օրագրութեան արդի ամէնէն ճարտար եւ փնտռուած լրաբերներէն Ալպէր Լոնտր Le Petit Parisienի մէջ կը պատմէ իր պտոյտը հնդկական ովկիանոսին մէջ եւ կը նկարագրէ թէ ինչպէս Սուտանցի, Սոմալիցի Խափշիկներ ու Արաբներ, մարգարիտ որսալու ատեն՝ աղօթքի եւ երգի պէս կ՚արտասանեն իրենց բանաստեղծութիւնները։ Այդ առթիւ կուտայ շարք մը ասացուածքներ, անէծք կամ մաղթանք.— «Թող սեւնայ առագաստը, եթէ աստղերը պարապ են», «ի՞նչ փոյթ թէ խուլցեր եմ, երբ ոստրէն ալ չի խօսիր», «Թող արեւը թափի գանկիս մէջ, հալեցնելու համար ուղեղս», «ամէնէն գեղեցիկը Մուհամմէտին համար է»։

Ու երբ առագաստանաւը կը սահի դէպի ովկիանոսին բացերը, կը սկսի երգը։ Նախ կ՚երգէ մէկը, եւ միւսները կը կրկնեն արտասանուած խօսքը թաւ ու անուշ եղանակով մը.

ՄԵՆԵՐԳ.— Ի՛նքը, ի՛նքը...։

ԽՄԲԵՐԳ.— Ի՛նքը, թող սահի՛ նաւը...։

ՄԵՆԵՐԳ.— Ի՛նքը, Աստուա՛ծ, ի՛նքը, Աստուա՛ծ, միշտ ի՛նքը...

ԽՄԲԵՐԳ.— Մի՛շտ ինքը, մի՛շտ ինքը...

ՄԵՆԵՐԳ.— Քու շնորհիւդ, ո՛վ իմ Աստուածս, կը սահի մեր նաւը։ Խարիսխը կը պատռէ ծովուն միսը...

ԽՄԲԵՐԳ.— Քո՛ւ շնորհիւդ..., քո՛ւ...։

ՄԵՆԵՐԳ.— Ո՛վ Մուհամմէտ, բարեխօսէ մեզի համար Աստուծոյդ, մեզի՛ համար, բայց ո՞վ ենք մենք...։

ԽՄԲԵՐԳ.— Աստուած ամէն բան է...։

ՄԵՆԵՐԳ.— Առաջնորդէ մեզ դէպի այն ոեղանները, ուր հարստութիւնը կը քնանայ։

ԽՄԲԵՐԳ.— Ի՛նք, ա՛լ ինք թող առաջնորդէ մեզ։

ՄԵՆԵՐԳ.— Հոն, ուր իշխաններուն արցունքները կը հանգչին, ոստրէի խեցիներուն մէջ...

ԽՄԲԵՐԳ.— Աստուա՛ծ...

ՄԵՆԵՐԳ.— Իջնենք հոն, ուր չեն ապրիր մարդիկ...

ԽՄԲԵՐԳ.— Աստուա՛ծ...

ՄԵՆԵՐԳ.— ... Ուր սատանան կը շշնչայ մեր ականջներուն խորը...

ԽՄԲԵՐԳ.— Աստուած մեծ է...

ՄԵՆԵՐԳ.— Ան ամենակարող է...

ԽՄԲԵՐԳ.— Աստուա՛ծ, հարըստացո՛ւր մեզ...

Եւ այսպէս տխուր տխուր երգելով, աղօթելով եւ խոր երկիւղածութեամբ, Խափշիկները ծով կ՚իջնեն, ովկիանոսին խորերը, մարգրիտ որսալու համար։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՄԸ

Cahiers de l'Etoileի Սեպտ. Հոկտ. միացեալ թիւը նուիրուած է մանուկներու ստեղծագործութեանց ուսումնասիրութեան։ Եւ խմբագրութիւնը կը ներկայացնէ հաւաքածոյ մը, ուր 4—12 տարեկան մանուկ արուեստագէտներ կը ցուցադրեն իրենց նկարները եւ բանաստեղծութիւնները։ Այդ մանուկներուն մէջ, որոնք կը պատկանին զանազան ազգերու, ֆրանսացի, գերմանացի, լեհ, ամերիկացի, կը գտնուի նաեւ հայ մը, Մարիամ Քէրէսէլիճէ (?), 4 տարեկան։ Մականունը օտար է, թերեւս վրացական կամ լեհական ձեւ մը առած։ Կը կարծենք, որ նոյն պարբերականին խմբագրութիւնը առաւելապէս Լեհերէ բաղկացած ըլլալով, հայ աղջնակին բանաստեղծութիւնը քաղած է իրենց երկիրը բնակող հայ ընտանիքէ մը։ Ահա թէ ինչո՛ւ մականունը օտար է. անունը հայկական, եւ աղջնակն ալ հայ, ինչպէս կը հաստատէ խմբագրութիւնն ալ։ 4 տարեկան հայ աղջնակը անշուշտ գրել-կարդալ չէր գիտեր, այնպէս որ ինք պատմած է եւ ուրիշները գրի առած են։

Մանուկներու բանաստեղծութեան այդ ծաղկաքաղին մէջ ամէնէն սիրունն ու գեղեցիկը հայ աղջնակին հէքեաթն է, որ կը կոչուի վիրաւոր աստղին պատմութիւնը։ Հրաշալի ու գունագեղ երեւակայութիւն մը, որ չի մոռնար սալ անակնկալ մանրամասնութիւններ։ Ուրիշ առթիւ մը պիտի տանք այդ հէքեաթը։

Վերջերս մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը կայ մանուկներու հոգիին ուսումնասիրութեան եւ նկարագրութեան մասին։ Թանկագին նիւթ մըն է այս, որ ֆրոյտի վարդապետութեան ծաւալման հետ՝ աւելի մեծ արժէք կը ստանայ հետզհետէ։

ԻՆՉ Է ԲՆԱԶԴԸ

Մեր աշխատակիցը, Մ. Տէրպէտէրեան, խնամեալ յօդուած մը ունի կեանք եւ Արուեստ տարեգիրքին մէջ բնազդին մասին։ Տէրպէտէրեան չէզոք է նիւթին հանդէպ եւ կ՚աշխատի նկարագրական բացատրութիւն մը տալ բնազդին, զատորոշելու համար իմացականութենէն։ Եւ ի վերջոյ, փիլիսոփայական վարդապետութիւններու հետ ունեցած աղերսը, ինչպէս նաեւ բնազդին յարաբերութիւնները իմացականութեան հետ ճշդելէ յետոյ, կ՚ըսէ թէ «վերջին խօսքը ապագայ գիտութեանն է»։

Արդարեւ գիտութիւնը տարբեր փաստերով կը մօտենայ այս հարցին։

Անգործածանելի կեանքը այնքան ալ չէզոք չէ։ Աղային զանազան տարբեր, որոնք գոյութիւն ունին գործարանաւոր աշխարհին մէջ, այնպիսի երեւոյթներ կը ստեղծեն, որ առաջին իսկ ակնարկով կարելի չէ մերժել հոգեկան բնալուծութիւնը (chimisme psychique), ինչպէս կ՚ըսէ Պոսէն, Սթրազպուրկի համալսարանին հոգեբանութեան դասախօսը։ Ի՞նչպէս կը բացատրէք կարգ մը թռչուններու գաղթի բնազդը։

Ամերիկացի բնախօս մը կը կարծէ թէ թռչուններուն ներծոր գեղձերը բնալուծական տարրեր կը հոսեցնեն արեան մէջ, եւ թռչունը կը մղուի գաղթելու։ (Ներծոր գեղձերու բնախօսական այդ գործունէութիւնը կ՚ազդուի օրերու երկարութենէն կամ կարճութենէն)։ Այդպէս նաեւ սեռային ներծոր գեղձերու բնալուծա-բնախօսութեան կը կապուի սեռայինո բնազդը։ Այս բացատրութիւնը երբեք կապ չունի պատճառապաշտութեան հետ։

...Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

...ԱՐԱՄԻԵԷԹ ԽԱՎԱՃԱԹ„

...ր բանտարկութեան յաջորդ... ...ռաւօտը, կը փորձեմ բան... ...ակիցներուն մէջ ծանօթներ ...ր ինձ կը թուի տեսած ըլլալ ...ին դէմքերը ուրիշ տեղ մը։ ...զգայնութիւնը կ՚ունենամ, ...րիներ առաջ, ուրիշ կեանքի ...մէջ ապրած ըլլամ բոլորին ...շատ մօտիկ։ Այդ մէկը, որ ...ութեամբ կը նայի ինձ ...ւէն, կորսուած բարեկամ մը ...ինչ կը նէ կողքիս պառկած տարի... ...պրօհիկը, ո՛րքան գուրգու... ...քով կը խօսի, իր տարիներու ...քին մէջ, հայրիկիս տանջա... ...դէմքը կը ժպտի կարծես։ ...իչ մը, Սայտացի նշանաւոր ...ատակ, անկողնիս ծայրին նս... ...մեզ կը խօսի բանտի կարգ... ...պայմանական օրենքներուն ...ին,— կ՚ազատուիք, կ՚աւել... ...առանձին հոգածութեամբ,— ...ք բանտին մէջ չէ մեռած։

Բայց ահա մէկը, հեռու սրահին անկիւնը, այս մէկը անպայման որ մօտիկ ծանօթ մըն է, ծեր, ճերմկած պեխերով, աղուէսի դիմագիծով, ուսերը ներս ինկած մարդ մը։ Ինքն ալ ուշադիր կը նայի ինծի, եւ երբ տեղէն կը շարժի մեր մօտ գալու, կը նկատեմ դէմքին վրայ ձանձրութի յատուկ ժպիտ մը, կը դիմաւորեմ զինքը, ի զուր չարչարելով միտքս թէ ուր տեսած եմ այս ծերուկը։ Երբ կուտայ անունը, իր ձայնը կ՚արձագանգէ յիշողութեանս խորէն,— Դո՞ւք էք Եուսուֆ Խարմա, բայց այս որքան փոփոխութիւն. արդէն ծերացած էք, ինչ հանդիպում՝ բանտարկեալի յատուկ լայնսրտութեամբ կը պատմէ իր բանտարկութեան պատճառներուն ու բանտին մէջ տնցուցած վեց երկար ամիսներուն մասին։ Մինչ ես անձկութեամբ, մօտիկ ընելէ աւելի կը նայիմ իր դէմքի գիծերուն։

Մօտիկ բարեկամ մը չէ ինք Եուսուֆ Խարման, պարզ ծանօթ մը, գործի մէջ ճանչցուած։ Պարկեշտ մարդու մը բոլոր յատկանիշերը ունենալով մէկտեղ, արտակարգ կնամոլի համբաւ ունէր այս մարդը։ Ամուսնացած, զաւակներու տէր, տարիքն առած, եւ սակայն պատանիի խանդով դեռահաս աղջիկներու ետեւէն շատ անգամ հանդիպած էի իրեն։ Իմ ուշադիր եւ զարմացկոտ նայուածքն իր բանտը գտնուելու պարագան չէր անշուշտ։ Բանտի դռնէն ներս մարդ կը համոզուի արդարութեան սայթաքումներուն։ Երբեւի շուտով հասկցան իմ շփոթանքս, երբ դրացի մը կատակով յայտնեց թէ Եուսուֆ Խարմայի յանկարծական ծերութենէն չվախնաք, բանտին մէջ ոչ մէկ հնարաւորութիւն կայ մազերն ու պեխերը ներկելու։ Ցխուր շարժումով մը Եուսուֆ Խարման հաստատեց այն անգաղտնապահութիւնը, կարծես ըսել ուզելով, թէ ոչինչ բանտարկութիւնը, հապա քօղը որ պատռուած է, ներկը որ գացած է մազերուս վրայէն, եօթանասուն տարիներու ձիւնը մաղելու համար վրան։ Բանտը քսան տարիներ է մարգած խեղճ մարդուն ուսերուն։

Ի՛նչ ահաւոր բան պիտի ըլլար երբ պահ մը այս վիճակով տեսնէին զինքը, փոքրիկ ու չարաճճի աղջիկները։ Կը յիշեցնեմ իրեն, հրեայ ոսկեգոյն մազերով երգչուհին, որուն հետ նկարուած նկարը խնամքով կը պահէ իր մօտ։

Ձեռքէս բռնած, կը տանի զիս իր անկիւնը։ Անկողնի ծայրին ծալապատիկ նստած, տխրութեամբ մտիկ կ՚ընեմ իր պատմութեան, որ զինքը նետած է այս բանտին անկիւնը։

Արհեստով ոսկերիչ. քիչ շատ դիրք շինած հրապարակի վրայ, վերջին տարիները, իր 65 տարեկան հասակին մէջ սիրահարուած է տասնեօթամեայ աղջկան մը, վատնած իր խնայողութեան ամբողջ գումարը, ձեռքէ հանած ոսկերիչի խանութը, եւ գրաւ դրած իր սեփական տունը։ Ինչպէ՞ս անիկա խենթ է եղած հմբոյրի մը թովչանքին համար, ինք որ ապրած մարդու կեանքն է լեցուցած սիրոյ անհամար քաղցրութիւններով։ Իր կեանքի վերջալոյսին, սիրտը լեցուած վաղանցիկ ջերմութեամբ մը, նման մայր մտնող արեգակի յանկարծական բոցավառումներուն, անիկայ օրեր ու գիշերներ հետեւած է սիրած աղջկայ քայլերուն, եւ ի վերջոյ սնանկացած, ենթակայ մարդերու ծաղրանքին, ընկերացած է բախտի մէկ զուգադիպութեամբ իր դէմ ելած աւազակներու խումբի մը, առաջնորդած զանոնք բարեկամ ոսկերիչի մը խանութը, եւ ուշ գիշերին ձերբակալուած յանցանքի իսկ վրայ։ Խորունկ հեւքի նմանող հառաչանք մը վերջ կուտայ այս կարճ ու տխուր պատմութեան։

Ու հիմա, նստած ծալապատիկ բանտի անկիւնը, իր ծոցը ամուր սեղմած սիրած փոքրիկ աղջկան նկարը, այս 70ամեայ սիրահարը կը սպասէ դատաւորներու վճռին, այն խորունկ յոյսով որ կրկին պիտի գայ լոյս աշխարհ, պիտի ներկէ իր մազերն ու պեխերը, հետեւելու համար սիրած աղջկան քայլերուն։

Չեմ գիտեր, ինչո՛ւ կը յուզէ զիս այս աւերակ մարդուն ողբերգութիւնը։ Կը ճանչնամ իր սիրած աղջիկը, քանի մը օր առաջ տեսած էի զայն, իրեն հասակակից երիտասարդներու խումբի մը մէջ։— Չեկա՞ւ բանտ, քեզ այցելութեան, կը հարցնեմ վարանքով.— Ո՛չ, կը պատասխանէ,— չեկա՛ւ, հակառակ այն իրողութեան որ իրեն համար կեանքն ու պատիւս զոհեցի, քանի անգամներ լուր ղրկեցի որ գայ մէկ անգամ, գէթ հեռուէն՝ երկաթներու բացուածքէն տեսնեմ իր աղուոր հասակը, չեկա՛ւ. նոյնիսկ խնդրեցի կնոջմէս, ամօթը երեսս առած, որ երթայ գտնէ զինքը, գէթ անգամ մը ինծի գալու համար։ Կի՛նս ազնիւ ու տառապած կին, իմ բանտի տառապանքներս մեղմելու փափաքով գացած ու խնդրած էր իրմէն, չար ու դաժան ծիծաղ մը եղած է անոր պատասխանը։

— Աշխա՛րհ է, կ՚ըսեմ,— ամէն բան կ՚անցնի, ողջութիւն թող ըլլայ. սրտի վէրքերը անբուժելի չեն, ո՞ր իրական սէրն է փոխադարձուած կեանքի մէջ։

(1) ԼՈՒԹԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈԼԻՍ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ին կը ներկայացուի՝ «ՆԱՄՈՒՍ»ը

կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՎ. 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ

անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը խմբագրութեամբ *բժիշկներ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐի եւ Մ. ՔԷՇԻՇԵԱՆի:*

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris 10 Métro Louis-Blanc et Jaurès

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ բացառիկ զեղչ եւ վաճառատան կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներուն:

ՄԵՌԵԼՈՑ

մեռելոց տօնին (Toussaint) առթիւ փարիզի բոլոր symphoniques երաժշտահանդէսները իրենց յայտագրերուն մէջ ունին requiemներ (հոգեհանգիստ) մեծ երաժշտագէտներէ:

Radio-Paris այսօր կիրակի կուտայ G. Tauléի requiemը որ գլուխ գործոց մըն է արդի երաժշտութեան:

Այս առթիւ տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թորոսեան հրաւիրուած է մեներգելու «Pil Jesus»ն օրքէսթրի ընկերակցութիւնով:

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

22 Rue Eugène Millon

մէթրօ Convention

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆ

դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր

Studio Musical: 5 Rue Michelet, Paris VIe. ընդունելութիւն ժամը 2—3:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի փարիզաբնակ Յարութիւն Կարապետեան, կեսարացի: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել Մ. Ք. Կարապետեանի, 131 Rue de l'Ermitage, Montreuil (Seine).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և միզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէննեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

EMPIRE մէթրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire
84 Bld. St. Germain, Paris
թէլ. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ունի պար եւ մասնաւոր սալոններ:

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ: Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առաջնակարգ ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ գալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Շերանշան»:

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնանոր գին Հայերու

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով:

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով:

3.— Լէ գ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու:

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փիէս 2 խանութով, պարտէզ: Ամբողջովին պարապ: Դիմել՝ Պ. Պ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի: Bar des Lions, Marseille.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6e)

Ֆրանս. լեզուի գործ. վարժ.: Նոյ. 3ին կը բացուի, ֆրան. ուսուցմ. ձմեռն. դասընթ.: Ամէն շաբաթ առնուազն 16 ժ. ֆր. լեզուի գործն. դասեր Հայերէն-ֆրանս. Թարգմ. 17 դասախօսթ. 1 գեղարուեստական պտոյտ: ամիսը 185 ֆր, 4 ամիսը 475 ֆր: Միայն դասխօսթ, ներկայ գտնուիլ փափաքողներու կը տրուին մասն. քարթեր: Ամիսը՝ 75 ֆր. 2. երեկ. դասընթք. տեղի կ'ունենան շաբաթը 5 անգ. Բշ, Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, դշ. իրեկ. կը ղեաղուի վաճ. ֆրանսերէնով, ամիսը 100 ֆր՝ 4 ամս. Համար 325: Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

Docteur ès-sciences occultes
գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խոր. հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ — ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Bélville, Métro Mélnimontant.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

Կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS *(9)* Tél. Prov. 05-49

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով: *ՍՈՒԼԹԱՆ* գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulème, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն րոպէին կը խարկէ եւ կ'աղայ: Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը, մէկ այցելութիւնը բաւ է:

կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. ԹՈՐՈՍ (Բէժախցի)

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ

A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Covelle par Alauche, Marseille

Մաքուր մսով եւ մեծ խնամով պատրաստուած համեղագոյն Կեսարիոյ ապուխտ երբ ուտել կ'ուզէք, պէտք է դիմէք միայն եւ միայն մեզի: Գիները խիստ չափաւոր:

Առանց ոեւէ միջնորդի 5 քիլօէն սկսեալ, ուզուած քանակութեամբ, քօլիով կրնանք ղրկել ուզուած հասցէին:

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris *(9)*, մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ: փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Անարատ եւ թարմ ՍՈՒՐՃ

Ապրանքներուն ամէնէնլաւը՝ անմրցելի գիներով

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ: կոկիկ եւ մաքուր սրահ: խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ: Շոգեկառքով կամ հանրակառքով 15 — 30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ *200* ֆրանքէ: Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15—20 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: Պատրաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ: Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը փարիզի հետ Gare Mont Parnasseէն ուղղակի, իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Տեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48:*

Տուներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարագէտի մը կողմէ Գշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4-5.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

La Voix de son Maître — Columbia (Phonos & Disques) — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոններ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:*

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չխաբուելու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier PARIS *(9)*

Իր մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն:

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-43

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu *գործողութիւններ:*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affairesի *եւ* Bénéfices Commerciauxի *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, գերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930
4 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1408

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՈՅԳ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

Մեծ պատերազմին, ինչ որ բոլոր ճակատներուն վրայ հաւասարապէս կորսնցուց խուճապահար նահանջով, Թուրքիա ձեռնարկած է վերստանալու կերպով մը, ճարտարօրէն շահագործելով միջազգային հակամարտութիւններն ու բոլշեւիկեան — եւրոպական Թաքուն թէ բացայայտ բախումները։

Անշուշտ, Թուրքիոյ ներկայ վարիչներն այնքան ալ յիմար չեն որ կրկին տիրապետումը հետապնդեն բաժնուած հողերուն, ու վերականգնել ձգտին նախկին կայսրութիւնը։ Բայց սահմանային ներկայ գոյավիճակի պահպանումն ու ամրացումը՝ խաղաղութեան պարտադրութիւններէ խուսափումով, առաւելագոյն նպատակն է որ առայժմ, կը տքնին իրականացնել՝ իրենց արտաքին քաղաքականութեամբ։

Ու պէտք է խոստովանիլ թէ կը յաջողին, իբր կատարեալ դերասաններ, որ կեանքի ու բեմի պահանջներուն համաձայն, գիտեն դիմակ ու լեզու գործածել։

Դեռ երէկ, անարգուած բոլորէն, ամբողջ աշխարհի սպառնալիքին ու ճնշումին տակ սմքած, այսօր սակայն, հաւասարէ հաւասարի ձեռք կ'երկարեն իրենց երէկուան յաղթականներուն, ու կը գտնեն միջազգային բերաններ որ հիացման ու գովաբանութեան շողիքներով կը մօտենան իրենց։

Բարոյական այս յաղթանակէն ու ներքին եւ արտաքին յաջողութիւններէն շլմորած, Թուրք ղեկավարներն այս անգամ, վտանգաւոր աճպարարութիւն մըն է որ փորձելու են ելած, խաղալով զոյգ լարերու վրայ։

Մէկ կողմէ իրենց արտաքին գործավարը կը փութացնեն Մոսկուա՝ բարեկամութեան ու գործակցութեան հաւաստիքներով, ինչոր ինքնին, նոյնիսկ առանց յետին մտքերու փաստին, պիտի բաւէր պատատ ցոյց մը նկատուելու ընդդէմ աշխարհի միւսեալ մասերուն։

Միւս կողմէ, ճամբայ կը հարթեն Ֆէթհիի առջեւ, որ կը ձաղէ կառավարութեան եւ անոր քաղաքականութեան դէմ իրեան քննադատութիւններով, փրկութեան, ազատութեան, արեւմտական բարգաւաճման խոստումներով, իբր Արեւմուտքի ընտրեալ՝ գրպանները լեցուն եւրոպական բարիքներով...

Մէկ կողմէ, պատուիրակներու հոյլ մը կը ղրկեն Աթէնք, Վենիզելոսեան խորհրդաժողովին, հաշտութեան ու մոռացումի խօսքերով՝ նստելու համար այն ազգերու կողքին, որոնց իրաւունքներն իր հաւաքական մարմինին վրայ իսկ ճանչցեր է Թուրք բռնապետական մականին ծանրութիւնն եւ մոլեռանդութեան վայրագութիւնները։

Միւս կողմէ, երկուստեք համաձայնութեանց պատրուակին տակ, Էնկիւրի կը կանչեն Յունաստանի վարչապետն ու արտաքին նախարարը, խախտելու Պալքաններու Միութեան գործը, Հունգարիոյ օժանդակութեամբ։

Յունաստան անշուշտ, իր պետական խաղն է որ կը կատարէ Թուրքիոյ բեմին վրայ, համաձայն իր կառավարութեան տեսութիւններուն եւ սկզբունքներուն, որոնք կրնան իրաւամբ եւ ոչ, խրտչեցնել ժողովուրդին զգացումը, ինչպէս տեսնուեցաւ յոյն գաղթականներու յարուցած աղմուկով եւ փանկալեան ձեռնարկով։

Մարդուն հոգին եթէ գումարն է դարաւոր ժառանգութիւններու եւ ազդեցութիւններու, չի կրնար, առանց ցնցումի, անջուրժել զգացումի եւ ըմբռնումի կոպիտ ու յանկարծական փոփոխութեան։ Փոխադարձ քէնը Թուրք եւ յոյն ժողովուրդներուն միջեւ, դարաւոր աւանդութիւն մըն է, սաստկացած մանաւանդ Թրքական Թարմ բարբարոսութիւններով ու պաշտօնական ձայները՝ որքան ալ հեղինակաւոր եւ ուժեղ ըլլան, չեն զօրեր լեցնելու վիհը, որ երկարատեւ հակակրութեամբ ու գործնական թշնամութեամբ, բացուած է երկու ժողովուրդներու միջեւ։ Յունաստանէն յետոյ, այս ճշմարտութեան ապացոյցը փնտռեցէք նաեւ Թուրքիոյ մէջ, հակառակ երկու երկիրներու պետական մարդոց սիրալիր՞ յարաբերութեանց, եւ պաշտօնական կեղծ թէ անկեղծ խօսքերուն։

Մինչդեռ Թուրքիոյ սրտին՝ Էնկիւրիի մէջ իսկ, Վենիզելոս «լիապէս վերջացած» կը յայտարարէ «դարաւոր կռիւը», անդին, Պոլսոյ Թուրք թերթերը՝ անշուշտ գոհացում տալով իրենց ընթերցողներու մոլեռանդութեան, չէին քաշուեր ամենէն կծու խօսքու ակնարկութիւններն ընելու Թուրքիոյ Յոյներուն, Թաղապետական ընտրութեանց առթիւ։

Անշուշտ, Վենիզելոսի հաշտութեան քաղաքականութիւնը չէ որ դատապարտելու կ'ելլենք։ Ճշմարիտ քաղաքագէտը պիտի գիտնայ ի հարկին քալել իր իսկ ժողովուրդին զգացումներուն եւ ըմբռնումներուն դէմ, եթէ այդ է որ կը պահանջեն երկրին ներկայ եւ ապագայ շահերն ու ապահովութիւնը։ Վենիզելոս այդ է որ կ'ընէ։ Եւ յետագային, նոյնիսկ եթէ դէպքերը գան փաստել թէ սխալ ճամբու մէջ մտած էր, ո՛չ ոք պիտի կրնայ մեղադրել զայն իր պետական մարդու անկեղծութեան մէջ։

Բայց, պարագան նոյնը չէ Թուրքիոյ վարիչներուն համար։ Կեղծ ու նենգ քաղաքականութեան մը վարժութեամբ սնուած, կը խաղան թելերու վրայ, որոնք Հռոմէն կը սկսին եւ Էնկիւրիէն անցնելով կանգ կ'առնեն Մոսկուա։

Նոյնթապէս ամուր եւ բարգաւաճ երկրի մը համար քաղաքական ու դիւանագիտական այս խաղերը՝ թերեւս հասկնալի են։ Իսկ Թուրքիոյ համար որ զուրկ է նախնական անհրաժեշտ միջոցներէ, զոյգ լարի վրայ այս խաղը կը ծառայէ միայն փութացնելու աճպարարին անկումը։ Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի առթիւ, «Ազդակ» կը խորհրդածէ (25 հոկտ.)

—«Վերջապէս անհաւասար կռիւներէ եւ դաժան պայքարներէ վերջ հայ ժողովուրդը Մասիսի գլխին տեսաւ իր արնաներկ դրօշը եւ իրականացաւ նահատակ ժողովուրդի մը մեծ երազը, յաղթանակեց եւ կերտուեցաւ Ազատ ու Անկախ հայրենիք մը:

«Դժուար է քառասուն տարուան պատմութիւնը ամփոփել այս տողերուն մէջ, որ լեցուն է փառապանծ եւ պատուաբեր դրուագներով: Ընթաղ եւ անշիրիմ նահատակներու հսկայ Թափօր մը մեր առջեւ իւրաքանչիւրին եռին պատմութիւն մը փառայեղ։

Այսօր սակայն, այդ քառասնամեակի առթիւ, այլ բան կը պահանջուի մեզմէ: Քառասուն տարիներու մրրիկներուն եւ հարուածներուն վիթխարի ապառաժի մը նման դիմադրող այդ Ուժը, կը պահանջէ մեզմէ որ ճանչնանք անոր տոկունութեան եւ յարատեւութեան գաղտնիքները, հնոզանդինք իր պատգամին եւ օրինակուինք այն մաքուր եւ անձնուէր սերունդէն, որ ինկաւ այդ քառասուն տարուան պայքարի անողոք ճամբուն վրայ:

Հայ ժողովուրդը ամենամեծ յարգանքն ու երախտագիտութիւնը յայտնած կ'ըլլայ Քրիստափորներու յիշատակին, եթէ այս քառասնամեակին առթիւ ուխտէ ամուր պահել իր հաւատքը եւ միացած ուժերով եւ ձեռք ձեռքի քալել դէպի մեծ ու լուսաւոր ապագան:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՓՈԽՎՐԷԺԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1 նոյ.— Բոլշեւիկ «Թաս» գործակալութիւնը կը հեռագրէ.— Օտար երկիրներու կողմէ խորհրդային արտադրութեանց դէմ մղուած պայքարին հետեւանքով, Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին արտածման եւ ներածման կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Հաւաքոյթը քուէարկեց բանաձեւ մը որով հաւանութիւն կը յայտնէ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն՝ ընդդէմ այն երկիրներուն, որոնք սահմանափակումներ եւ արգելքներ կը դնեն խորհրդ. արտադրութեանց արտածման դէմ։ Հաւաքոյթը պահանջեց նաեւ դադրեցնել ամէն գնում Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց նաւերու եւ փոխադրութեանց այլ միջոցներու գործածումն ու այդ երկիրներէն եկած ապրանքներու փոխադրութիւնը Ռուսիոյ ճամբով։

*** Կեդրոնական Ասիոյ մէջ, Կոկանտէն 36 քիլոմեդր հեռու, օրական 500 Թոնօ արտադրական կարողութեամբ քարիւղի նոր աղբիւր մը գտնուեցաւ։

*** Հոլանտայի մէջ եւս, զօրաւոր շարժում մը ծայր տուաւ ընդդէմ բոլշեւիկեան արտադրութեանց արտածման:

Կաթոլիկ երեսփոխան մը հարցապնդում մը ուղղեց երկրագործական նախարարին, պահանջելով որ «ստիպողաբար միջոցներ ձեռք առնուին սահմանափակելու եւ նոյն իսկ արգիլելու համար խորհրդային ցորենի ներածումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏ ՄԸ ԵՒ ԶՕՐԱՏ ՄԸ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԲՆԱՋԻՆՋ

ՍԱՍՏԻԿ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԿՌԻՒՆԵՐ

«Էլ Աhրար»ի հոկտ. 24ի Թիւին մէջ իր Էնկիւրիի Թղթակիցը կը գրէ.—

Արդեօք նո՞րէն վերսկսաւ քրտական շարժումը։

Այս հարցումը ըրինք մենք մեզի կարդալով Թրքական մամուլի վերջին հրատարակութիւնները եւ լսելով սահմանի վրայ տեղի ունեցած վերջին բազմաթիւ դէպքերը։ Իրաւունք ունինք մենք մեզի այդ հարցումը ընելու, որովհետեւ այդ դէպքերը այժմ տեւական հանգամանք մը ստացած են։

Պարսկաստանի սահմանը եւ Զալտըրան, Զէյլան եւ Վանայ լիճի միջեւ գտնուող տարածութեանց վրայ գտնուող ապստամբները յաղթելէ վերջ, Թրքական հրամանատարութիւնը կազմեց երկու ճակատ, առաջինը դէպի հարաւ, իսկմիւսը հիւսիս, այսինքն Իրագի եւ Էղրիի սահմանները։ Էղրիի լեռները իրենց գրաւած դիրքով այնքան կարեւոր էին որ հրամանատարութիւնը մեծ ուժեր հաւաքեց հոն, որոնք կը բաղկանային երեք բանակներէ։ Ասոնք Սալիհ փաշայի հրամանատարութեամբ պաշարեցին ապստամբները եւ մինչեւ ամենաբարձր գագաթները գրաւեցին։ Ապստամբները Մակուի կողմը փախան եւ հոն Պարսկաստանի ուժերուն հետ բախումներ ունեցան աբաբական գօտիին վրայ։ Ասոնց մէկ մասը բռնուած եւ գերի առնուած, իսկ մէկ մասն ալ փախած է։

Երկրորդ կարեւոր ուժերը յանձնուած են Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեան։ Ճէվատ փաշան Թուրքիոյ զինուորական մեծ դէմքերէն է։ Իր գլխաւոր գործը եղաւ Պօրազան Աշիրէթին պետը, որ իր ուժերով Իրագէն Թուրքիա արշաւած էր, ետ մղել։ Բայց անոր ետ մղուիլը վնասակար եղաւ, որովհետեւ Իրագէն եւ Պարսկաստանէն նոր ապստամբ ուժեր հաւաքուեցան եւ Թուրքիա արշաւեցին։ Ճէվատ փաշա պէտք եղած միջոցները ձեռք առած է այդ շարժումներուն ծաւալը արգիլելու համար, մինչեւ որ Սալիհ փաշա Էղրիի մէջ իր զսպումի գործողութիւնները կատարելապէս գլուխ հանէ։

Սեպտեմբեր 8ին առաջին ճակատին մաքրագործումը սկսաւ։ Նուրի փաշա Սաիտ, Իրագի վարչապետը, այդ միջոցին Թուրքիա հասած էր, հոն համաձայնեցաւ ան օգնելու այս ապստամբութեան զսպումին եւ սահմանի մաքրագործման։

Սկսան մաքրագործումի։ Վերջը ապստամբները տեսնելով որ կը պարտուին Էղրիի մէջ, որոշեցին վրէժ լուծել։ Ֆերզանտէ պէյի ղեկավարութեամբ 300 զինուած մարդիկ պատրաստեցին եւ ղրկեցին Շէմտինանի շրջանը։ Հոն հարիւրապետ Եուսուֆիզզէտտինպէյի հրամանատարութեան տակ գտնուող մէկ պէօլիւք զինուորներու հետ սաստիկ ընդհարում մը ունեցան, որու միջոցին Քիւրտերը սպաննեցին հարիւրապետը եւ զինուորները եւ յառաջացան դէպի Ապու Համմանի շրջանները։ Վերջը հասան Նէհրի ուր Սիւլէյման պէյ Լաթիֆ, կամաւորներու պետը, դիմադրեց եւ կռուի բռնուեցաւ անոնց հետ։

Ամսոյս 4ին քրտական նոր ուժեր, որոնք Հուէրքէ աշիրէթներուն կը պատկանին, միացած Ուրամար աշիրէթներուն Քէֆէրի կողմերը յառաջացան եւ մինչեւ Պանք էլ Ատա գտնուող Օրխանի գագաթը հասան եւ որոշեցին միանալ Շէմտինան, Քրաքեա եւ Արթուշեա աշիրէթներուն հետ։ Ամսոյս 6ին ասոնք յաջողեցան իրենց ծրագիրներուն մէջ, բազմաթիւ բախումներ ունենալէ վերջ Թուրք ուժերուն հետ։

Միեւնոյն ծրագրով Թրք. ընդհ. հրամանատարութիւնը ձեռնարկեց անոնց մաքրագործումին։ Ամսոյս 8ին օդանաւերը սաւառնեցան եւ ապստամբներուն ազդարարութիւններ նետեցին, զանոնք հրաւիրելով անձնատուր ըլլալու, այլապէս անողորմ պիտի ըլլան։ Ամսոյս 9ին Թրք. ուժերը Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեամբ յարձակման սկսան, որոնց թիւը 25 հազար էր։ Պաշգալէէն դէպի Արեւելք Պարսկաստանի ուղղութեամբ եւ Իրագի ուղղութեամբ յարձակումները սկսան եւ ամսոյս 12ին հասան Պարսկաստանի սահմանը, 13ին միւս ուժերը հասան Իրագի սահմանը։

Հիմա միայն Սուր. սահմանը մնացած է որ դեռ չէ զըտուած։ Այս օրերս կարելի է Թրք. ուժեր ղրկուին նաեւ սուր. սահման։

Թուրքիոյ դաշնագրերու կնքումը

Մուսթաֆա Քէմալի ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Վենիզելոսի եւ Միխալաքոփուլոսի. Ներկայ էին նաեւ Ըսմէթ փաշա, Ազգային ժողովի նախագահը Քեազիմ փաշա եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի։

Դաշնագրերու ստորագրութենէն յետոյ, Պ. Վենիզելոս այցելեց Իտալիոյ դեսպանին եւ խնդրեց անկէ որ իր շնորհակալութիւնները յայտնէ Մուսոլինիի՝ Թուրքեւյոյն հարցերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՉԵԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ ԿԸ ԳՏՆԷ

Մոսկուա, 2 Նոյեմբեր.— Չեկան երեւան հանեց երկու գաղտնի կազմակերպութիւններ, որոնք կը խափանէին բանուորներու պարէնաւորման սպասարկութիւնը։ Անոնցմէ մէկը բաղկացած էր 24 անդամներէ, իսկ երկրորդը 20։

Անոնց դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մոսկուայի մէջ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

Մոսկուա, 2 Նոյմ.— Նկատելով որ անգործութեան վերացումով եւ ազգ. տնտեսութեան մէջ՝ աշխատող ձեռքերու շատ մեծ խնդրանքին հետեւանքով, աշխատանքի սակարանները կորսնցուցին ամէն կարեւորութիւն, աշխատանքի գործավարութիւնը մշակեց ծրագիր մը, որով սակարաններուն տեղ պիտի հաստատուին որակեալ բանուորներ եւ վարժ աշխատաւորներ պատրաստող սպասարկութիւններ։

ՄԻՇՏ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԱՌՆԱԼ

Անցեալ շաբթուհաղորդերէինք թէ փարիզաբնակ երեք բոլշեւիկեան պաշտօնեաներ փոփով՝ խորհրդ. համագործակցականներու փարիզեան ներկայացուցիչը, Նաւաշին՝ տնօրէն փարիզի խորհրդային դրամատան եւ Վոլսկի՝ խմբագրապետ բոլշեւիկեան Թերթի մը մերժեր էին ենթարկուիլ Մոսկուա վերադարձի հրամանին եւ շատ ուրիշներու պէս, նախընտրեր էին մնալ փարիզ:

«Փօփիւլէռ» կը գրէ թէ ըմբոստներու փարիզեան խմբակը արձանագրած է նոր ու նշանակելի դասալիք մը եւս, Փ. Պէրլին՝ փարիզի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան տընտեսական բաժնի պետը, յայտնի տնտեսագէտ, որ երկար ատեն, կարեւոր պաշտօն մը վարած է Համագործակցականներու Միութեան մէջ: Իր պաշտօնակիցներուն պէս, ան ալ կը նախընտրէ մերժել Մոսկուա վերադառնալու ստալինեան հրաւէրը, հրաժարելով իր պաշտօնէն:

Ի ԽՆԴԻՐ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ

Գրեր էինք թէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը լիազօրութիւն տուեր էր Պելճիքայի իր դեսպանին, որ աշխատի, զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի գումարումէն առաջ, համաձայնութեան մը բերելու Ֆրանսան եւ Իտալիան։

Պելճիքայի ամերիկեան դեսպանը արդէն Հռոմ կը գտնուի։ Իտալական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի դեսպանին ներկայութեամբ. բայց անոր կատարած աշխատանքներուն մասին, յստակ ոչինչ կ'ըսէ։

Գալով դիւանագիտական շրջանակներուն, չափազանց վերապահ ընթացք մը ցոյց կուտան։ «Լա Թրիպունա» կը գրէ թէ անօգուտ պիտի ըլլայ զինաթափութեան խորհրդաժողով մը հրաւիրել, եթէ նախապէս կարգ մը խնդիրներ կարգադրուած չըլլան, որոնց կարգին, նաւային ուժերու ճշգրոշման համաձայնութիւն մը Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Հաւանական կը թուի, կ'աւելցնէ իտալական թերթը, թէ Ժընեւի յանձնախումբի աշխատանքներուն հետ, պիտի սկսին նաեւ ֆրանքօ-իտալական բանակցութիւնները, որոնք այս անգամ թերեւս աւելի արդիւնաւոր ըլլան քան սեպտեմբերի բանակցութիւնները։

ՆԱԽԿԻՆ ՉԵԿԻՍՏ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆԻ
ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աղաբեկեան իր յուշերի շարունակութեան մէջ տալիս է շատ հետաքրքիր տեղեկութիւններ Պարսկաստանի մի շարք վայրերում բոլշեւիկ հիւպատոսների, չեկիստների եւ զանազան անուան տակ լրտեսութեամբ զբաղւող ռուս բոլշեւիկների եւ սրանց կողմից կաշառուած Պարսկաստանում ապրող տարագիր Ռուսների եւ տեղացիների,(որոնց թւում նաև պարսիկ յայտնի պաշտօնեաններ)միջոցով ձեռք բերած կարեւոր տեղեկութիւնների մասին, թէ պարսիկ կառավարութեան որոշումների եւ թէ օտար հիւպատոսարանների եւ իրենց կառավարութիւնների միջեւ եղած թղթակցութիւնների, ինչպէս նաեւ տեղական եւ տարագիր քաղաքական կուսակցական աշխատանքների։ Ինչպէս պարզւում է բոլշեւիկներին շատ վայրերում նամակատների պաշտօնեաներին կաշառելով, յաջողւել է շարունակաբար ձեռք բերել բոլոր հիւպատոսարանների կողմից ուղարկւած եւ իրենց հասցէով ստացած բոլոր թղթածրարները, որոնց միջից ընտրելով իրենց համար կարեւոր պարունակութիւն ունեցող ծրարները, վարպետօրէն բանալով արտագրել կամ արտանկարել են եւ բոլոր ծրարները նորից վերադարձրել բերող պաշտօնեաներին եւ նամակատների միջոցով ուղարկել իրենց հասցէներին։ Բոլշեւիկներին յաջողւել է նոյնպէս ձեռք բերել զանազան նախարարութիւնների կարեւոր որոշումները պարսիկ պաշտօնեաների միջոցով։

1927ի մայիսին Աղաբեկեանը եղել է Թաւրիզում որտեղ այդ ժամանակ բոլշեւիկեան հիւպատոսը եղել է ոմն Դուբսօն, որը միեւնոյն ժամանակը զբաղւելով նաեւ լրտեսական գործով. շարունակ բախումներ է ունեցել Թաւրիզի «Գէպլէու»ի (Չեկայի) լիազօր Մինասեանի հետ։

Ըստ Աղաբեկեանի յայտնութեան — «Թաւրիզը այն վայրն է որտեղից Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վարում է յեղափոխական աշխատանք թէ խորհրդային Հայաստանում եւ թէ Թրքական Քիւրտիստանում։ Հ. Յ. Դ.եան Թաւրիզի ներկայացուցիչն էր ոմն Իշխանեան, որը իր գործունէութեան մասին կանոնաբար հաղորդագրել է Հ. Յ. Դ.եան Բիւրոյին — Փարիզ, եւ Բիւրոյից ստացել հրահանգներ իր յետագայ գործունէութեան համար, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կուսակցական միւս կեդրոնների գործունէութեանց մասին. Թղթակցութիւնը անցնում էր նամակատան միջոցով, երկու կողմից էլ նամակները գրւում էին գաղտնագրերով եւ քիմիական թանաքով։ Դաշնակների գաղտնագրերը եւ քիմիական մելանը յայտնի էին «Գէպլէու»ին։ Մնում էր նամակների ձեռք բերելը կազմակերպել։

«Մինասեանը «Գէպլէու»ի մէջ աշխատելու համար գործի է լծում Թաւրիզի նամակատան կարեւոր պաշտօնեաներից մէկին, որի միջոցով մեզ էին փոխանցւում դաշնակների եւ մուսաւաթականների բոլոր նամակների պատճէնները հանելու համար։ Այդ նամակներից մենք իմանում էինք թէ Դաշնակցութիւնը ո՞ւմ եւ ի՞նչ նպատակով է խորհրդային Հայաստան ուղարկում։ Իշխանեանը մանրամասնօրէն տեղեկագրում էր իր բոլոր ծրագիրների մասին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին։ Նամակները տալիս էին մանրամասն տեղեկութիւններ Թուրքերի դէմ քրտական շարժման մասնակցող Դաշնակցականների դերի եւ վիճակի մասին։

Իշխանեանը Փարիզ էր ուղարկում Քրտերի մէջ աշխատող Արտաշէս Մուրատեանի տեղեկագիրները։ Այդ տեղեկագիրները մեզ մանրամասն ծանօթացնում էին քրտական շարժման, քրտական ուժերի եւ նրանց յեղափոխական ծրագիրների մասին։ Մենք գիտէինք ոչ միայն արտասահմանի եւ խորհրդ. Հայաստանի միջեւ կապ պահպանող սուրհանդակների, այլեւ անուններն ու հասցէները Հայաստանի իրենց գործակիցների։ Այսպիսով հայկական «Գէպլէու»ն հնարաւորութեան էր ստանում հաւեյարդարի ենթարկել դաշնակցական բջիջներ, հէնց որ առաջ էին գալիս և զարգանում»։

Ապա տալով նման տեղեկութիւններ Ադրբէջանի «Մուսաւաթ» կուսակցութեան Թաւրիզի ներկայացուցիչ Միրզա-Բալայի եւ Պոլսոյ իր ընկերների միջեւ եղած գրագրութեանց մասին, Աղաբեկեանը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ է անում քրտական շարժման հանդէպ եղած բոլշեւիկների վերաբերմունքի մասին։

Ահա թէ ինչ է գրում Աղաբեկեանը իր յուշերի շարունակութեան մէջ, «Անկախ Քիւրտիստանի Ծրագիրը» վերնագրով։

«Մոսկւայում մեզ շատ հետաքրքրում էր քրտական հարցը։ «Գէպլէու»ի արտասահմանի բաժնի մէջ մենք եկանք հետեւեալ եզրակացութեան ներկայումս քրտական ցեղերը բաժանւած են չորս պետութիւնների միջեւ՝ Թուրքիա, Իրաք, Պարսկաստան եւ Խորհ. Ռուսաստան։ Բոլոր նրանք դասաւորւած են Իրաքից-Կովկաս տանող ճանապարհների վրայ, եւ Անգլիայի եւ Ռուսաստանի ապագայ ընդհարման ժամանակ, նրանց վերաբերմունքը ահագին նշանակութիւն է ունենալու կռւող կողմերի համար։ Պէտք է աւելացնել, որ քիւրտ ժողովուրդը իրենից հոյակապ ռազմանիւթ է ներկայացնում։ Այսպէսով մեր առաջ խնդիր էր դրւած կազմակերպել քրտական ցեղերի շարժումը Իրաքի դէմ, որտեղ «Գէպլէու»ի տեղեկութիւններով, կենդրոնացւում էր անգլիական օդային ուժերը։

«Այս խնդիրը լուծելու համար խորհրդային կառավարութիւնը ենթադրում էր 1927ին յայտարարել «Անկախ Հանրապետութիւն» խորհրդային երկրամասում Քիւրտիստանի փոքրիկ կտորը որպէսզի այս միջոցով կարելի լինէր գրաւել քրտ. միւս ցեղերի համակրութիւնը։ Բայց այս ծրագրին ընդդիմանում է խորհրդային արտաքին նախարարութիւնը, վախենալով իրենց յարաբերութիւնների խզումից Թուրք եւ պարսիկ կառավարութիւնների հետ։ Ստիպւած ընդունում են ուրիշ ծրագիր. գաղտնի ճռնապարհով նախապատրաստել քրտական ցեղերը։ Այս ծրագիրը իրագործելու համար հարկաւոր էր մանրամասն ուսումնասիրել քրտական ցեղերի վիճակը, ծանօթանալ ղեկավարների հետ, Քիւրտիստանում հաստատել Գէպլէուի գործակալութիւն մը և ատրճանաբար պատրաստել քրտական ցեղերին մեզ հետ գաղտնի դաշնակցութիւն կնքելու ի դէպս խորհրդային Ռուսաստանի հետ պայքարողի դէմ շարժելու նպատակով»։

Սպասենք Աղաբեկեանի յուշերի շարունակութեան։

ԲԵՆՕ

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

«Յառաջ»ի աշխատակիցներէն Արշաւիր Խանկէտանեան, որ կը հետեւէր Ժընեւի Համալսարանին ընկերային եւ տնտեսական գիտութեանց բաժնին, աւարտական քննութեանց մէջ առաջին ելաւ եւ ստացաւ իր վկայականը (licencié)։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՐԸ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Պ. Ա. Չօպանեան ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ու ճիշտ չէ դարձեալ, ինչպէս կը գրէ Պ. Պարսամեան, թէ Ահարոնեան Ցոսթոյեվսկիի ազդեցութիւնը մասնաւորապէս կրած է եւ հոգեբան վիպասան մըն է»։ Նրկին դիմենք մեր գրքին, նուիրուած Ահարոնեանի գրականութեան, էջ 38ի վրայ ըսուած է հետեւեալը.

«Միջազգային այս արժէքներէն (Թոլստօ եւ Ցոսթոյեվսկի) մեծապէս ազդուած է Ահարոնեան իր ստեղծագործութեան մէջ Այդ ազդեցութիւնը սովորական ընթերցումով դժուար է երեւան հանել, ըլլայ խորքի, ըլլայ բովանդակութիւն, ըլլայ տիպարներու ընտրութիւն, ըլլայ նաեւ համամարդկային, ընկերական ու բարոյական արժէքներու գնահատման տեսակէտով, անիկա շատ բան կը պարտի այս երկու հսկաներուն...»։

Երբ կը խօսիմ այդ ազդեցութեան մասին, անշուշտ բացարձակ չէ, եւ ոչ ալ դիւրին՝ զայն մատնանշելը. զգալ կարելի է միայն, կայ մտածումներու եւ զգացումներու թել մը, դէմքեր ու նկարագիրներ կան, որոնց նմաններուն ամէն քայլափոխի կը հանդիպինք յիշուած տիտաններուն գործին մէջ, գործեր, որոնք վերջին յիսուն տարուան գրականութեան վրայ, ուղղակի թէ անուղղակի, դրած են իրենց անջնջելի կնիքը։

Միւս կողմէն պատճառ մը չէ, որ Ահարոնեան ռոմանթիկ մը, բանաստեղծ մը ըլլալով մէկտեղ, ստորագրած չըլլար էջեր, որոնք Պ. Ա. Չօպանեանի իսկ վկայութեամբ «անիշխանական համամարդկային ըմբոստ աղաղակներ ըլլան,.. երբեմն ազատ մտածող, երբեմն հաւատացեալ, մերթ լաւատես, յոռետես» գիծեր, որոնք յատկանիշը կը հեն Ցոսթոյեվսկիի գրականութեան ու իր տիպարներուն։ Եթէ Ահարոնեան սահմանափակուէր մեզի տալու բնութեան նկարագրութիւնը, հայրենի գեղեցկութիւնները, ազգային թշուառութիւնը, ուրիշ խօսքով չի մտնէր շատ անգամ մարդկային հոգիին խորհրդաւոր ծալքերուն մէջ, վտարուելով արտաքին աշխարհի յաճախ սահմանափակ կալուածէն, այն ատեն ո՛չ միայն Ցոսթոյեվսկիի գրականութեան նոյնքան մեծ եւ արժէքաւոր դէմքերու ազդեցութիւնն ալ խնդրական պիտի ըլլար։

Նոյն պատճառներով էր, որ Ահարոնեանը աշակերտ նկատեր էի նաեւ Վիքթօր Հիւկոյի, Մօրիս Մէթերլէնկի, Լ. Անտրէեվի եւլն, որոնցմէ ամէն մէկէն որոշ գիծեր ու գոյներ, գրական որոշ տարրերու հանգիտութիւնը ուզեր էինք տեսնել իր գործին մէջ, առանց կարենալ սահմանելու ազդեցութիւններու այդ չափը, որ կը զգացուի յաճախ եւ չի մատնանշուիր։ Որովհետեւ արուեստի նիւթ դարձող եւ արուեստագէտին ներքին աշխարհին յագուրդ տուող բոլոր խնդիրները տիեզերական են, համամարդկային, եւ յատուկ են բոլոր խառնուածքներուն։ Դժուար է այդ ազդեցութիւնները երեւան հանել, որովհետեւ Ահարոնեանի անհատականութիւնը, իր ոճը եւ արուեստը այնքա՛ն զօրաւոր են եւ իրեն յատուկ, որ ի վիճակի են եղեր մի՛շտ դիմադրելու դրսէն եկած օտարամուտ բոլոր տարրերուն։

Գրական ազդեցութիւն...

Շա՛տ բարդ է չըսելու համար առեղծուածային։ Գրագէտին անհատականութիւնը տեսակ մը հիւսուածք է, որուն թելերը անհուն են, ու կ'երթան ամէն ուղղութեամբ։ Ամէն կողմերէ հասնող տպաւորութիւնները անտեսանելի ալիքներու կը նմանին որոնցմէ կը կազմուի գրական ու արուեստագիտական ներդաշնակ համերգը։ Գրագէտին միտքն ու հոգին, մէկ խօսքով բովանդակ էութիւնը, ազդեցութեանը տակն են բազմաթիւ ազդակներու, ամէն մէկը կազմուած անհունօրէն նուրբ ցանցերէ. հակառակ անոր որ անոր էսը, խառնուածքը, նկարագիրը ձգտին պայքարելու արտաքին այդ ազդեցութիւններուն դէմ։

Ահարոնեանի գործին մէջ կան տիպարներ, որոնց մէջ հաւասարապէս կը գործէ բարիի եւ չարի զգացումը, որ ենթական կը բարձրացնէ, յետոյ գետնին հաւասարեցնելու աստիճան։

Ցառապանքը, իբրեւ հիմնական տարր մարդկային գոյութեան, անժխտելի մասը կը կազմէ Ցոսթոյեվսկիի գրականութեան։ Նոյնը նաեւ «Համբորդ»ի հեղինակին բազմաթիւ էջերուն մէջ չեշտուած ձեւով։ Չյիշելու համար ուրիշ կէտեր, այս երկուքն իսկ կը բաւեն, ապացուցանելու համար ինքզինքն այնքան դժուարութեամբ մատնող ու զգացնող այդ ազդեցութիւնը։

Պ. Ա. Չօպանեան ճիշդ չի գտներ նաեւ, որ Ահարոնեան հոգեբան վիպասան մ'ըն է։ Չեմ զարմանար, որովհետեւ Մարսէլ Փրուստի պէս գերազանցօրէն հոգեբան վիպասանի մը մասին իսկ պաշտօնական քննադատութիւնը երկու կարծիք ունի, ինչ որ կը մտածէր անոր մասին փօլ Սուտէ, նոյնը չէր մտածեր Էրնէսթ Ռօպէր Քիւրդիւսը, գերմանացի յայտնի քննադատը։ Զարմանալին այն է, որ երբ Պ. Ա. Չօպանեան կ'ընդունի Ահարոնեանի վիպագիր մը ըլլալը, անոր կը զլանայ ճշմարիտ արուեստագէտին անհրաժեշտ եղող խառնուածքի մը հոգեբանական կողմը, իբրեւ տարր։ Որովհետեւ առանց հոգեբանութեան, չեմ կրնար հասկնալ վիպասան մը։

Իրերուն հետ նոյնանալու՝ անոնց ներքին էութիւնը կարենալ կարդալու, անոնց հետ հոգեկան կապ ստեղծելու համար, ամէնէն աննշան վիպագիրն իսկ պէտք ունի այդ տարրին։ Պէտք ունի այդ տարրին, երբ մանաւանդ մտադրած է տալ մեզի, իր վէպով, մարդկային հոգիին փոթորիկները։ Այս բոլոր տարրերը ես անհրաժեշտ կը գտնեմ նաեւ բանաստեղծին համար։ Բանաստեղծն ալ պէտք է հոգեբան ըլլայ։ Ոչ այն հոգեբանութիւնը, որ բանահիւսութեան իբրեւ մէկ գլուխը կ'ուսուցուի դպրոցներուն մէջ, այլ չեմ գիտեր որ գիտութիւնը որ մարդոց աչքերէն կը կարդայ անոնց հոգին, որ վիպական բոլոր դարձուածքներուն մէջ կը հետեւի տիպարներուն բոլոր շարժումներուն։ Չէ՞ որ ամէն վիպագիր օժտուած պէտք է ըլլայ բանաստեղծի ձիրքով, եւ ամէն բանաստեղծ վիպագրի երեւակայութեամբ։ Ահարոնեանի հոգեկան գրողի բոլոր յատկանիշները կը գտնենք Լռութիւնը վէպին, ու մանաւանդ Ճամբորդը հատորին երեք վիպակներուն մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՔՈԼՈՆԷԼ ԼՈՐԱՆՍ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ...

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՇԽԱՆ ՆՈՒՐԻ ՓԱՇԱՅԻ ՀԵՏ

Բ.

Թուրքերը պարտուելէն վերջ, այլեւս վտանգը անցուցած էինք. 10 զինեալ քիւրտերով սկսանք դէպի Արարատի բարձրերը մագլցիլ. 3 ժամ շարունակ բարձրացանք. 2500 մեթր բարձրութեան մը հասած էինք։ Չափազանց ցուրտ էր օդը հոն եւ հակառակ եղանակի ամառ ըլլալուն՝ կը դողայի ես։ Մեզ առաջնորդեցին քիչ անդին գտնուող վրան մը, որուն վրայ կը ծածանէր քրտական դրօշը։

Վրանի տակ կը գտնուէին 5 սպաներ, որոնք զինուորական քարտէսներ եւ ծրագրեր կ'ուսումնասիրէին։ Դուրսը կանոնաւոր պահակ կը սպասէր եւ քիչ անդին ուրիշ քանի մը վրաններու տակ կը գտնուէին քիւրտ զինուորներ, որոնք շատ լաւ զինուած էին արդիական զէնքերով եւ գնդացիրներով։ Առաջնորդ քիւրտ բարեկամս զիս ծանօթացուց այդ սպաներէն մէկուն եւ ըսաւ թէ այս է քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատարը Իհսան Նուրի փաշան։ Երկիւղածութեամբ յարգանքներս յայտնեցի անոր եւ ներկայացուցի ինքզինքս։

Ո՞վ է Իհսան Նուրի փաշան

Իհսան Նուրի փաշան հազիւ 40 տարեկան երկայնահասակ, նիհարակազմ, թրքական սպայի տարազով, խոշոր գալպախ մը գլխին, քաղաքավար եւ վայելչակազմ երիտասարդ մըն է։ Զիս քովը առաւ ան եւ սկսաւ պատմել ինձ։

«Մենք աւազակներ կամ կողոպտիչներ չենք, ինչպէս կը ներկայացնեն մեր թշնամիները. մենք մեր հայրենիքի եւ մեր ժողովուրդի ազատութեան համար կը կռուինք. ուխտած ենք ամէն գնով սարկութենէ ազատել մեր հայրենիքը։ Մեր հիմակուան մղած կռիւները ժողովուրդ մը իր տէրութեան հետ եւ կամ ալ անոր վարչաձեւին դէմ մղած կռիւներուն չի նմանիր. մեր պայքարը եւ մեր պատերազմը ուրիշ տէրութեան մը կողմէ մղուած կռիւին կը նմանի. եւ մեր նպատակը լոկ Թուրքերու լուծէն ազատիլ չէ, այլ մենք կ'ուզենք անկախ եւ ազատ Քիւրտիստան մը, եւ այդ ճամբու վրայ ո՛վ որ արգելք կ'ըլլայ մեզի, մենք պիտի կռուինք անոր դէմ։ Որեւէ հովանաւորութիւն չենք ուզեր եւ պիտի չընդունինք։ Մինչեւ մահ պիտի դիմադրենք եւ պիտի կռուինք մեր հայրենիքը ազատելու համար։

«Քիւրտերը հին եւ պատմական ազգ մըն են եւ ունին փառաւոր անցեալ մը։ Թուրքիան իր երկրին պաշտպանութեան համար քանիցս մեր օժանդակութեան դիմեց եւ պաշտպանուեցաւ՝ շնորհիւ մեր զոհողութիւններուն, բայց ի՞նչ տեսանք ատոր փոխարէն, լոկ ապերախտութիւն եւ զուլում»։

— Ուրեմն, ձեր միակ նպատակը ազատագրութի՞ւնն է Քիւրտիստանի։

— Այո՛, սակայն մեր շարժումը միայն Թուրքիոյ դէմ չէ. ո՛վ որ կ'ուզէ մեր ժողովուրդը ստրուկ դարձնել եւ չի յարգեր մեր ազգային ուխտը, մենք դէմ ենք անոր։ Մաս մաս բաժնուած քրտութիւնը կ'ուզենք հաւաքել մէկ մեծ հայրենիքի եւ մէկ դրօշի ներքեւ եւ այլեւս Իրաքի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ ձնշումներուն տակ ստրուկ ժողովուրդ մը չունենալ։ Կը խնդրեմ ձեզմէ որ մեր այս փափաքներուն եւ ձգտումներուն թարգման ըլլաք Եւրոպայի մէջ։

Շատ երկար տեւեց մեր խօսակցութիւնը այս հրամանատարին հետ, որ ընդարձակ տեղեկութիւններ տուաւ քրտական ապստամբութեան եւ կռիւներուն շուրջ. անոնց մասին չեմ կրնար հիմա մանրամասնութիւններ հաղորդել։

Մեր տեսակցութենէն վերջ

Այլեւս գոհացած էի. ձգելով լեռը եւ վերադարձայ Պարսկաստան, Եէքմիլի ճամբէն, ուրկէ անցայ Արապ գիւղը։ Հոն հասնելուս պէս պարսկական ոստիկանները ձերբակալեցին զիս եւ բանտ դրին, իբրեւ անգլիական գաղտնի լրտես, որ կը գործէ քիւրտերու հաշւոյն եւ անոնց մէջ։

Շատ աշխատեցայ հասկցնելու համար որ սխալ է իրենց ենթադրութիւնը եւ ես լրտես չեմ, սակայն անօգուտ, չընդունեցին բացատրութիւններս եւ ինձ յայտնեցին որ Թուրք կառավարութիւնը առանձին նշանակութեամբ պահանջած է իմ ձերբակալութիւնս եւ իրենց յանձնուիլս։ Շատ վախցայ, որովհետեւ բաւական լայն ծանօթութիւններ ունէի Թրքական վայրագութեանց մասին։

Շատ դժուարութիւններու հանդիպեցայ մինչեւ որ համոզեցի թէ՝ ես չեմ իրենց փնտռած մարդը։ Անգամ մը կը սէին թէ անգլիացի լրտես մըն եմ, ուրիշ անգամ կը պնդէին թէ քոլոնէլ Լորանսն եմ, վերջապէս ամէն մեկնութեանց տարուեցան։

Թէպէտ շատ զուլումներ տեսայ, բայց վերջապէս հանելով զիս բանտէն եւ մասնաւոր պահակով մը հրահանգեցին որ գաւառէն հեռանալս։ Գոհ եղայ եւ եկայ Պաղտատ, անկէ ալ Պէյրութ, իսկ հիմա կ'երթամ հայրենիքս։

ՁԵԿՈՅՑ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.-Հակառակ մերսովորութեան առանց ոեւէ յապաւումի հրատարակութեամբ կուտանք Բարեգործականի այս զեկոյցը.—

Միութեան Նորընտիր Նախագահը Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան իր ապարանքին մէջ կ'ընդունի կեդր. ժողովի պատուիրակութիւնը, միութեան մատենադարանին մէջ կ'ընդունուի պատօնապէս եւ ժողովին կը նախագահէ առաջին անգամ։

Մեր նախորդ զեկոյցով հաղորդեցինք թէ միաձայնութեամբ եւ խանդավառութեամբ կեդր. Վարչ. Ժողովը նախագահ ընտրեց Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, որպէս արժանաւոր յաջորդ մեր յաւէտ ողբացեալ հիմնադիր-Նախագահ Նուպար փաշայի։

Նորընտիր Նախագահը, նախագահութեան, 24 հոկտեմբերի Ուրբաթ օրը, ժամը ... Ավընիւ տ'Իէնայի իր նորակառոյց ապարանքին մէջ ընդունեց կեդր. ժողովի պատուիրակութիւնը.— Պատուոյ նախագահ Տ. Գ. Նորատունկեան, Փոխ-նախագահներ եւ ... անդամներ Պ. Տ. ...եան, Զարեհ Պէյ Նուպար, Պ. Էսմէրեան, Ամերիկայի յանձնաժողովը ատենադպիր Արշակ Գարակէօզեան, Պ. Հալաճեան, Լ. Կիւմիւշ...եան եւ Վ. Մալէզեան։

Վսեմ. Տ. Գ. Նորատունկեան խօսք առնելով յանուն ժողովի հաղորդեց Տ. Կիւլպէնկեանի միաձայն եւ խանդավառ ընտրութիւնը, որպէս նախագահ

Հ. Բ. Ը. Միութեան, եւ ջերմագին բառերով շնորհաւորեց ին... մաղթանքներ ընելով իր ... նորընտիր պաշտօնավարու... թեան համար: Տ. Գարակէօզ... եան խօսեցաւ Ամերիկայի հա... յրենակից անդամներուն կողմէ, ... ապահովութիւն յայտնելով որ ... Շրջանակային Յանձնաժողովին ... կամքն ու մտածումը, զոր հեռա... գիրով եւ նամակով քանի մը ա... նկար առաջ հաղորդած էր Փա... րիզ, իրականացած է ազգին ... մեծամեծ բաղձանքներուն գո... հացում տալով: Պ. Բէլէկեան ... յանձնեց նորընտիր նախա... գահին ընտրութեան պաշտօնա... գիրը:

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան յայտնեց զգածուած շեշտով պատասխանեց, շնորհակալու... թիւն յայտնելով այն մեծ պա... տիւին համար, որ իր համեստ ան... ձին կ'ուղղուէր: Ակնարկեց Կիւլ... պէնկեանններու պարզասիրու... թեան որքան եւ ազգասիրու... թեան, եւ խոստովանեցաւ թէ ազգային հաւաքական աշխա... տանքի վարժ չէ, որով խնդրեց որ իր մասին ներողամտութիւն ցոյց տրուի, նմէ անձնապէս բարեկամ ՀԸԼլալով վարչական ձեւապաշտութեան, առաւելա... պէս Միութեան դրական գործե... րուն կարծէք, իր խորհուրդներով եւ աշխատակցութեամբ օգտա... կար ըլլալու անկեղծ նախան... ձնդրութեամբ: Պ. Կիւլպէնկ... եանի պարզ եւ անսեթեւեթ խօսքերը պատուիրակներու վրայ գործեցին ամենախոր տպաւորութիւն:

Յետոյ, Տիկին Նուարդ Կիւլ... պէնկեան, որուն զգայուն սիրտը բարութեան գանձարան մըն է, յայտնեց պատուասիրեց այն հիւրերը, որ ճաշէս այդ ... եւ հրաշագեղ Թանգարա... ... մնկնեցան գոհ սիրտով, հա... մոզուած որ Բարեգործականի համար իսկապէս բարգաւաճումի ... եւ փայլուն թուական մըն ... կը բացուի Պ. Կիւլպէնկ... եանի նման մեծ եւ մտաղէտի մը, ... միտքի եւ սիրտի հարստութիւն... ... օժտուած ազնիւ եւ ազ... նշանաւոր հայու մը նախագահու... թեամբ, որ ազգին բոլոր խա... ւերուն մէջ անլուր խանդավա... ռութիւն յառաջ բերած է մի ... անի օրուան միջոցին, ինչ որ ... արտայայտուի ոչ միայն հայ ... մամուլի համակրական ընդար... ... յօդուածներով, այլ եւ աշ... խարհիս ամէն կողմերէն նորըն... տիր նախագահին ուղղուած ... շնորհաւորական հեռագիրներով:

Պ. Կիւլպէնկեան, գերազան... ցօրէն գործի մարդ, հետեւեալ ... իսկ ձեռք առաւ Միութեան ... գործը, եւ ամէն օր, ժամերով ... Ընդհ. Տնօրէնութեան գրա... սենեակին մէջ խորհրդակցել ... Պէյ-Պատուիրակին հետ կա... րեւորագոյն հարցերու շուրջ, գլ... խաւորաբար թըղթերու որոնց մասին ցոյց կուտայ լարուած հետաքրքրութիւն:

*

* *

Երէկ, Չորեքշաբթի, Նուպարեան Մատենադարանին մէջ պաշտօնապէս տեղի ունեցաւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի նախագահական հանդիսաւոր ընդունելութիւնը, Կեդր. Վարչ. Ժողովի, գործակից մարմիններու եւ Միութեան վեթերաններու կողմէ, սեղմ շրջանակի մը մէջ, որուն փայլը կ'աւելցնէր Տիկին Կիւլպէնկեանի շնորհալի ներկայութիւնը:

Ներկայ էին Կեդր. Վարչ. Ժողովի Փարիզաբնակ բոլոր անդամները՝ Վսեմ. Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան, Պ. Պ. Տիգրան Խան Բէլէկեան, Զարեհ պէյ Նուպար, Պօղոս Էսմէրեան, Արամ Արապեան, Տիգրան Կամսարական, Լեւոն Կիւմիւշկերտան, Պետրոս Հալաճեան, Արամ Ճէվայիրճեան, Սեռովբէ Սվաճեան Գրիգոր Սինապեան եւ Վ. Մալէզեան (Ե. Աղաթօն պէյ եւ Տիրան Փիլիպպոսեան բացակայ էին քաղաքէն): Ներկայ էին նաեւ Նիւ Եորքի Շրջանակային Յանձնաժողովի ատենապետ Պ. Արշակ Գարակէօզեան եւ Տիկին Գարակէօզեան, Գահիրէի Շրջանակային Յանձնաժողովի անդամ Պ. Ճանիկ Զաքըր, Բարեբար անդամ Պ. Միհրան Ղազարոսեան: Նուպարեան ընտանիքը իր յարգանքի ուշագրաւ մասնակցութիւնը բերած էր պատուելով սոյն հանդիսութիւնը՝ յանձին Միութեան Բարերար անդամուհի Տիկին Նոյեմի Գափամաճեանի, Հիմնադիր եւ Պատուոյ անդամ Առաքել պէյ եւ Տիկին Նուպարի, ինչպէս նաեւ Տիկին Զարեհ պէյ Նուպարի: Կեդր. Ժողովի կողքին ներկայ էին նաեւ Տեղ. Մասնաժողովի Դիւանի անդամները՝ Պ. Պ. Վ. Թագւորեան, Օթօն Հեքիմեան, Ս. Սաղըրեան եւ Յ. Սարաճեան: Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներէն՝ Տիկնայք Պ. Էսմէրեան, Լ. Կիւմիւշկերտան, Ա. Ճէվայիրճեան, Տ. Բէլէկեան եւ Վ. Մալէզեան, ինչպէս նաեւ Փրոփականտի Յանձնախումբի անդամները Պ. Պ. Բաշալեան եւ Ա. Չօպանեան ինչպէս նաեւ վերջապէս պաշտօնէութիւնը խմբովին, որ հիւրամեծարութեան դերը կը կատարէր ի յարգանս ականաւոր պետին:

Փոխ-Նախագահ Պ. Տիգրան Խան Բէլէկեան կարդաց ուղերձ մը յանուն Կեդր. Վարչ. Ժողովի, մաղթելով Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի կարողութիւն եւ յաջողութիւն, եւ խոստանալով իր եւ իր պաշտօնակիցներուն անվերապահ աջակցութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած Միութիւնը առաջնորդելու համար իր բարձր նպատակներուն: «Երբ, ըսաւ Տ. Բէլէկեան, դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու մեր սիրելի նախագահը Պօղոս Նուպար փաշան, էր իր ժամանակը, խելքն ու սիրտը, եւ անսպառ վեհանձնութիւնը տրամադրած էր իր սիրական Բարեգործականին, զգացինք մեծ բացը զոր թողուց իր մահուամբը: գնելով մեզ դժուարին հարցի մը առջեւ: Գոհ ենք եւ մարբերախտ որ ձեր ընտրութեամբը ամոքուած կը զգանք մեր ցաւը, եւ այսօր կըրնանք ձեր մէջ ողջունել Միութեան արժանաւոր Նախագահը, որ իր բարձր կարողութեամբը պիտի կրնայ նոր եւ զօրաւոր ուղղութիւն մը տալ այս մեծ Ընկերութեան»:

Զարեհ Պէյ Նուպար նշանակալից գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց ֆրանսերէն լեզուով, որ ամբողջովին պիտի հրատարակուի «Միութիւն»ի յառաջիկայ թիւին մէջ: «Սրտի յատկութեանց, զոր մեր Միութիւնը կը փնտռէ, մեր հայրենակիցներուն թշուառութեանց կարեկցելու եւ անոնց անձկութիւնները, ամոքելու համար, պէտք է միանան մեծ միտքի մը յատկութիւնները, որովհետեւ խելքը կը չափուի հետապնդուած իտէալին մեծութեամբը. որքան աւելի բարձր է այդ իտէալը, այնքան աւելի կը սաւառնի հոգին ալ, որ «հանճար» կ'ըլլայ երբ կը հասնի անոր եւ կ'իրագործէ անիկա իր խելքովը, իր կամքովը եւ իր կորովովը: Համոզուած ենք ամէնքս ալ որ ձեր մտածումն ալ այդպէս է եւ ատոր համար պարտք սեպեցի շնորհաւորել իմ բոլոր սիրտովս, որ չընկրկեցանք այնքան մեծ գործի մը առջեւ այնքան ծանր պատասխանատուութիւններով, մանաւանդ դժուարին վայրկեանի մը»:

Այդ հայրենաշունչ ճառին մէջէն որ պատիւ կը բերէ Նուպարեան անունին, հաճոյքով վեր կը հանենք նաեւ սոյն հատուածը.— «Պարտաւոր ենք ընել ինչ որ մարդկօրէն կարելի է Արարատի ոտքը արծարծելու համար հայ քաղաքակրթութիւնը, որպէսզի հրաբուխին այսօրուան մարած լոյսին յաջորդէ հայ հանճարին ճառագայթող բոցը»: Ու քանիցս ծափահարուած իր խօսքերը վերջացուց, հմայքոտ պատկերէ մը վերջ.— «Երբ Մոզէսը մեծ կապոյտ երկինքին մէջ տեսան Հրաշագործ Աստղին փայլիլը, շիտակ քալեցին, աչքերնին սեւեռած անոր, ոչ ձախ եւ ոչ ալ աջ նայելով: Մտածումի երկնակամարին մէջ մենք ալ կը տեսնենք մեր իտէալին փայլիլը աստղի մը նման, եւ կ'ուզենք քալել դէպի ան, չնայելով ոչ ձախ եւ ոչ աջ: Ձեր վրայ է որ, սիրելի Նախագահ, վստահութեամբ առլի կը դնենք մեր բոլոր յոյսերը, որպէսզի մեր Միութեան այդ իտէալին իրականացման սատարէ հզօրապէս»:

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

«Փօլիթիքա» — Վենիզելոսի այցելութիւնը պարզ օտար դիւանագէտի մը այցելութեան հանգամանքը չունի:

Վենիզելոս պարզապէս շաղախուած է մեր վերջին 20 տարուան պատմութեան մէջ: 20 տարի է որ միշտ վարժուեցանք հակառակորդի ճակտին վրայ տեսնելու զայն: Կրետէի դէպքերը, Պալքանեան պատերազմները, Ընդհ. պատերազմ, անկախութեան պատերազմ, վերջապէս Լօզան: Բոլոր այս պայքարներուն մէջ, միշտ Վենիզելոսը հակառակորդի դիրքին մէջ գտանք:

Մօտիկ անցեալի այս դէպքերը կը յիշենք, ո՛չ թէ անոնց յիշատակը թարմացնելու համար, այլ որպէսզի երեւան հանենք ներկայ այցելութեան կարեւորութիւնը:

Վենիզելոսի այցելութիւնը անկիւնադարձ մըն է Թուրքեւ-Հելլէն յարաբերութեանց մէջ: Ճիշդ դարէ մը ի վեր Յունաստան անկախ է: Այս ամբողջ շրջանին, մեր յարաբերութիւնները թէեւ շիտակ էին բայց բարեկամական չէին: Մինչդեռ տնտեսապէս իրարու կապուած այս երկու ազգերը ստիպուած են նաեւ քաղաքական գետնին վրայ իրարու մօտենալ: Վենիզելոս առաջին հելլէն դիւանագէտն է որ գնահատեց այս անհրաժեշտութիւնը: Եւ քաղաքացիական տիպար արիութիւն մը ցուցնելով ձեռք երկարեց մեզի:

Պ. Վենիզելոսի զանազան անուններ տրուած են — Անգլիոյ բարեկամ, Թուրքիոյ թշնամի, Ֆրանսայի բարեգաղափար եւն.: Բայց սխալ է պետական մարդ մը որակել համաձայն օտար ազգի մը հանդէպ ունեցած զգացումին: Պետական մեծ մարդը միայն եւ միայն իր ազգին ու երկրին բարեկամն է:

Վենիզելոս պետական մարդ մըն է եւ բարեկամն է հելլէն ազգին: Եւ երբ այսօր բարի գալուստ կը մաղթենք իրեն, զինքը կ'ողջունենք իբրեւ պետական անձ մը որ ոչ թէ այս կամ այն, այլ ուղղակի հելլէն ազգին բարեկամն է ու անոր ազգային միութիւնը ապահոված:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Սօն փօսթա» (Ջէքէրիա պէյ).— Թուրքիոյ հետ համաձայնելէ առաջ, Յունաստան Նախ պալքանեան խորհրդաժողովին հրաւիրեց մեզ, եւ Աթէնքի մէջ առաւելագոյն համակրանքը ցոյց տուաւ մեր պատուիրակներուն:

Ցետոյ մեր մարզիկները մրցումի հրաւիրեցին եւ շատ մեծ հիւրասիրութիւն ըրին: Աւելի վերջը, առիթէն օգտուելով, Վենիզելոս ողջունեց մեր դրօշը եւ այս ձեւով շոյեց մեր ամէնէն տկար զգացումը: Եւ վերջապէս, հելլէն մարզիկները հոս ղրկեցին: Մենք ալ մեզի յատուկ հիւրասիրութեամբ ընդունեցինք զանոնք,

*

* *

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ տարիներու կուտակուած թշնամութիւն մը կայ: Վերջին տարիներուն, մէջտեղէն վերցան՝ հին թշնամութեան պատճառները, եւ երկու կողմերն ալ համաձայնելու փափաք մը զգացին:

Բայց չէր բաւեր որ միայն դիւանագէտները զգային այս անհրաժեշտութիւնը, պէտք էր նաեւ փարատել երկու ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող զգացումի անհամաձայնութիւնը: Այսօր համար ալ տեղի ունեցան ծանօթ դէպքերը: Այս ձեւով գետին պատրաստուեցաւ Վենիզելոսի Թուրքիա այցելութեան համար:

Մեր ամէնէն մեծ մաղթանքն է որ այս ձեւով սկսուած համաձայնութիւնը դառնայ կատարեալ ու իրական համաձայնութիւն մը:

«ԼԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ»

«Վաքըթ» (Հագգը Թարիք պէյ).— Թերեւս պարզ քաղաքավարութիւն չէ որ «բարի եկաք» պիտի ըսենք Պ. Վէնիզէլոսի, որ երէկուընէ իվեր մեր երկրին հիւրն է:

Հելլէն վարչապետը դեռ վերջերս մեղմացուց Յունաստանի հանրային կարծիքին մէկ մասին մեր դէմ ունեցած հակառակութիւնը, որ զուտ զգացումի վրայ հիմնուած էր: Ան էր որ իր երկրին հաւատացուց թէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը օգտակար է իրենց: Զինքը ահա այս դէմքով կը տեսնենք այսօր ու այս դէմքը տեսնելու հաճոյումն է որ կ'ողջունենք զինքը:

Մեր օրերուն, տրամաբանութեան կռթնած բարեկամութիւնները աւելի օգտակար են քան այն բարեկամութիւնները որոնք միայն զգացումի վրայ հիմնուած են: Պ. Վենիզելոս անկասկած մէկն է Եւրոպայի այսօրուան ամէնէն խելացի պետական մարդոցմէն, եւ իր այցելութիւնը լաւ երեւոյթ մըն է երկու երկիրներուն ու Մերձաւոր Արեւելքին համար: Կուտիլ գիտցողներուն յայտնած բարեկամութիւնը՝ բարեկամութիւններուն ամէնէն վստահելին է:

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը խրախուսուելով նախորդ տարուան իր օրացոյցին գտած ընդունելութենէն, հրապարակ կու գայ աւելի ճոխ բովանդակութեամբ ու խնամուած աշխատանքով 1931 տարուան օրացոյցի պատրաստութեամբ: Այս անգամ կարելի է եղած հոն խտացնել ազգային պատմական դէմքերու եւ դէպքերու ամփոփ կենսագրականը, ինչպէս նաեւ կրօնական տօներու մանրամասնութիւնները:

Կողքը պատրաստուած է մաքուր թուղթով, փակցուած հաստատուն խաւաքարտի վրայ՝ շըրջանակուած հայկական եռագոյնով:

Կեդրոնը զետեղուած է Հայաստան Հանրապետութեան զինանշանը ու Մխիթարեան Հայրերու հրատարակած ազգային մեծ դէմքերու խմբանկարը: Իսկ եզերքները շարուած են տասը յեղափոխականներու պատկերը:

«Գոյամարտ» օրացոյցը հրապարակ կ'ելլէ Նոյեմբեր 15ին: Աշխատեցէք այժմէն ապահովել մէկ մէկ օրինակ, որպէսզի յետագային ձեր ապսպրանքները ի դերեւ չելլեն:

Դիմումները կատարել հետեւեալ հասցէին՝ Caytzag Djaraian. 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ
ԵՒ
ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Աղքատախնամի հաստատած «Առաքինութեան Մրցանակ»ի բաշխման Տիկնանց Յանձնաժողովը Հոկտեմ. 16ի Եշ. օր Տ. Վռամշապուհ եպսկ.ի նախագահութեան տակ նիստ գումարելով քննեց 82ի մօտ խնդրագրեր եւ իւրաքանչիւր թեկնածուի մասին անշառաբար, Աղքատախնամի ատենապետին կողմէ կատարուած քննութեանց արդիւնքը լսելէ յետոյ միաձայնութեամբ, 1930ի մրցանակաց արժանի հռչակեց տիկիններ՝ Խունունց, Տօղրամաճեան, Օրիորդներ՝ Տէր Ստեփանեան, Նազըշճեան եւ Շիրինեան,

Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Նոյ. 11ի զինադադարի օրը, Պուլվար Սէն Ժէրմէն, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, նախագահութեամբ Տիկին Լ. Գաբամաճեանի:

Հանդէսին սկիզբը մասնաւոր արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի յիշատակ Նուպար փաշայի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԱՐԱՄԻԷԷԹ ԽԱՎԱՃԱԹ„

Եուսուֆ Խարմայի ընկերը ... կը հրամցնէ մեզ, որ մահ... ... է պատրաստած:

— Կեանքը անտանելի չէ ... կը շարունակէ Եուսուֆ Խար... ... պահ մը մեկզի դնելով իր ... ցաւը:

— Հոգ մի ընէք ձեզ կը ... ցնենք, եւ օրերը անցգա... ... կը յաջորդեն իրարու: Ես ... անակը սպաննելու լաւագոյն ... ը գտած եմ, Այս ըսելով ... անկողնին տակէն կը հանէ ... դրուած թուղթերու տրձակ ... որոնց վրայ սարսափելի ճաշա... ... մը զանազան պեսարաններ ... գծուած: Պարծանքով կը բանէ ... մէկ մէկ: Այս մէկը ... մըն է որ ալեկոծութեան ... կ'ընկղմի, մարդիկներ ... երեսին վրայ ջգնուած, որոնք կարծես հաճոյքի համար ծով իջած ըլլան, մէկը հորիզոնին մօտիկ՝ որուն աչքերուն թարթիչներն անգամ գծագրուած են: Ահա ուրիշ մը, բոլորովին մերկ կին մը՝ առաւակի մը ափին կեցած, հսկայական ծիծերով, փոքր գլուխ մը մեծղի մարմին մը ուսերուն: Պարտականութիւն կը սեպեմ հիանալ վաղեմի ծանօթիս այս ստեղծագործութիւններուն վրայ, գոհունակութիւն կը զգամ անոր զգացած հպարտութենէն:

Քիչ անգամ Եուսուֆ Խարման դուրս կը կը հանէ այս նկարները, բոլոր բանտարկեալներն ալ կ'օգտուին առիթէն, կը բոլորուին մեր շուրջը, զանազան բացագանչութիւններով իրենց միացումը յայտնելու համար:

Ուշ ատեն կը դառնամ իմ տեղս, անձնաւոր նոր միջավայրի մը թելադրած յուզմունքներուն:

Յաջորդ օրերը կը տեսնեմ միշտ Եուսուֆ Խարման, կծկըտած իր անկիւնը, կոտրած ակնոցը իր քթի ծայրին չնաշխարհիկ նկարչութեամբ մը զբաղած: Իր շուրջը հետաքրքիրներ, փորի վրայ երկնցած, ձեռքերնին արմկած իրենց երեսին, ակնապիշ կը նային քաշուած իւրաքանչիւր գծի:

Օրուան երկու պահերուն, երբ դուրս կու գան բանտարկեալները քիչ մը օդ ծծելու, մինակ մարդը որ իր տեղէն չի շարժիր, Եուսուֆ Խարման է, հակած իր խոհերով եւ սիրով ծանրաբեռն գլուխը թուղթի կտորի մը, կը նկարէ անընդհատ:

Իրիկուն մը բանտապահ սպան մեր սրահի դրան փոքր ծակին առջեւ կեցած, կը կարդայ դատարան ներկայանալիք անձերու անունները.— Ահա Եուսուֆ Խարման եւ իր երեք ընկերներու անունները: Գիշերը ամբողջ ուրախութեամբ կ'անցնէ ան, վստահ է, որ դատարանը ազատ պիտի ձգէ զինք, այնպէս վստահեցուցած են փաստաբանները, որոնց վճարած է առանց խնայելու, ծախելով իր վերջին յոյսը՝ սեփական տունը: Տեր է վերջապէս, կեանքի վերջալոյսին, անբասիր կեանք մը անցուցած է, եւ յետոյ չէ մասնակցած գողութեան, այլ միայն առաջ նետածզանոնք: Զորս կողմէն բանտարկեալներ կը յուսադրեն զինքը:

Առտուն շատ կանուխ, Եուսուֆ Խարման պատրաստ է արդէն դատարան երթալու, բանտային սափրիչին մօտ ածիլուած, մաքրուած, իր նոր հագուստները հագած, ոսկի մանեակ մը անցուցած իր փողկապին, անիկա ջղային շարժումներով կ'երթեւեկէ սրահին մէջտեղի պարապութեան մէջ:

Հետզհետէ կ'արթննան բանտարկեալները, բոլորն ալ կը մաղթեն ազատութիւն Եուսուֆ Խարմային: Մէկը իր երազը կը պատմէ անոր դատավարութեան վրայ տեսած, հակասական մեկնութիւնները ծայր կուտան: Ուրիշ մը անխուհեմաբար կը թելադրէ անոր պեխերուն քիչ մը ներկ քսել դատաւորներու աչքին փայլուն երեւալու համար: Լուռ է Եուսուֆ Խարման, յոյսի ժպիտը իր աչքերուն, կը սպասէ պահակներու որոնք զինք դատարան պիտի առաջնորդեն: Մէկ բառ միայն դուրս կու գայ իր շրթներէն, նայելով իր վայելուչ ձեւին անիկա իր հոգիի խորունկէն, շատ խորէն կը բացականչէ. «Եահըրըն խավաճաթ հարամիէթ» (*):

Կէսօրէ յետոյ կը վերադառնայ Եուսուֆ Խարմայի խումբը: Երբ դուռի բանալիներուն կճռտոցը կը լսուի եւ ներս կը մտնեն, անոնք լռութեամբ, բանտարկեալները շուրջերնին բոլոր կը սպասեն լուրի մը, բայց անոնց դէմքերը կը մատնեն արդէն ամէն բան:

Իսկ բանտարկեալները բաւական փորձ ունին կարդալու դատապարտեալի մը դէմքին վրայ տարիներու այն թիւը որ դատարանը դրոշմած է անոնց ճակատին: Պահակ ոստիկանը կը փսփսայ մեր ականջին, որ վեց տարուան տաժանակիր աշխատանքի են դատապարտուած իւրաքանչիւրը:

Մխիթարանքի ոչ մէկ խօսք, իւրաքանչիւր մարդ կծկուած է իր անկիւնը, մինչեւ յաջորդ օր: Խոր մղձաւանջ մըն է որ կը սաւառնի մեր սրահին վրայ:

Յաջորդ օր, Եուսուֆ Խարման լուռ քաշուած է իր անկիւնը: Երկար համրիչը ձեռքին, իր վայելուչ հագուստը դեռ վրան, ոսկի մանեակը իր փողկապին, անթարթ կը նայի մէկ կէտի:

Հակառակ մեր կարծիքին՝ որ խեղճ մարդը չպիտի դիմանայ այն հարուածին, երկու օր վերջ առաւօտ շատ կանուխէն կը գտնենք զինքը դարձեալ նստած անկողնի եզերքին, կոտրած ակնոցը իր քթին ծայրը, գծագրութեան թուղթը իր ծունկերուն վրայ, շրջապատուած հիացողներու խումբով մը, որոնց վրայ ատեն ատեն Եուսուֆ Խարման կը նետէ իր նկարչի հպարտ նայուածքը:

(*) Աճաւասիկ գող պարոնները:

(2) ԼՈՒԹԵՐ

կարգադրութեան մէջ, իր բերած օժանդակութեան համար: Թէվֆիք Րիւշտի եւս, Թուրք կառավարութեան կողմէ, շնորհակալութիւններ յայտնեց Մուսոլինիի:

Վենիզելոս եւ Միխալաքոփուլոս մասնաւոր շոգեկառքով մեկնեցան Էնկիւրիէն:

Թուրքեւյոյն իրաւարարական դաշնագիրը նման է Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին: Պայմանագիր երկու կողմերէն իւրաքանչիւրը կը խոստանայ հեռու մնալ որեւէ համաձայնութենէ կամ քաղաքական կարգադրութենէ որ ուղղուած է միւս կողմին դէմ: Եթէ կողմերէն մէկը յարձակման ենթարկուի մէկ կամ աւելի պետութեանց կողմէ՝ հակառակ իր խաղաղասիրական ընթացքին, միւս կողմէ չէզոքութիւն պիտի պահէ ամբողջ վէճի կամ կռուի ընթացքին: Երկու կողմերու միջեւ ծագած խնդիրները պիտի ենթարկուին հաշտարար յանձնախումբի մը, յետոյ իրաւադատութեան: Դաշնագիրը կնքուած է հինգ տարուան համար եւ պիտի կրնայ նոյնքան եւս՝ երկարաձգուիլ, եթէ պայմանաժամի լրացումէն վեց ամիս առաջ, դրժումի ազդարարութիւն չտրուի:

*** Թուրք մամուլի տեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.

«1930 յունիս 10ի համաձայնութեամբ, նիւթական խնդիրները կարգադրուած ըլլալով, Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամական եւ գործակցական ճամբու մէջ: Բարեկամութեան, չէզոքութեան, հաշտութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրը եւ առեւտրական պայմանագրութիւնը կնքուեցան մտերմական մեծ մթնոլորտի մը մէջ եւ խոստմնալից նոր շրջան մը նշանակեցին: Երկու կողմերու պետական անձնաւորութիւնները միաձայնութեամբ հաստատեցին թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց ընթացքին, յայտնուած բարեբաստ միաձայնութիւնը կը կազմէ բարոյական երաշխիք մը՝ երկու երկիրներու ապագայ յարաբերութեանց տեսակէտէն:

«Երկու երկիրներու ներկայացուցիչները կարեւոր երաշխիք մը տուին արեւելեան Միջերկրականի աւազանին եւ Պալքաններու մէջ, երկու երկիրներու քաղաքական ու տնտեսական շահերու մերձեցման գործը հետապնդելու համար:

«Գալով փոքրամասնութեանց, որոնք կը գտնուին երկու երկիրներուն մէջ, պէտք է որ իրենց կողմի շահերուն նպաստաւոր ընթացք մը բռնեն եւ որեւէ կերպով խոչընդոտ չհանդիսանան երկու երկիրներու միջեւ հաստատուած մտերմական յարաբերութեանց զարգացման:

«Երկու երկիրները կարգ մը կէտերուն վրայ, մաքսանենգութիւնը արգիլելու համար, մասնաւոր համաձայնութեան մը մասին՝ բանակցութիւններ եւս նախատեսուած են»:

Թուրք Ազգ. Ժողովին բացումը

Շաբաթ օր, Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ Ազգ. Ժողովին սովորական նստաշրջանի բացումը: Ներկայ էին օտար դեսպանները: Բացման ճառ մը արտասանեց Մուսթաֆա Քէմալ, որ ազգային գործունէութիւնը չվտանգելու եւ տնտեսական տագնապին դէմ մաքառելու համար, Թուրքիոյ արտաքին պարտքերու հարցին՝ նոր ըմբռնումով մը մօտենալու անհրաժեշտութիւնը շեշտեց: Քէմալ յայտնեց նաեւ թէ Թուրք արտաքին քաղաքականութիւնը անկեղծօրէն եւ առանց վերապահութեան, բաց է բոլոր բարեկամութիւններուն առջեւ եւ չէ ուղղուած որեւէ ազգի դէմ: Շեշտեց նաեւ թէ այս քաղաքականութիւնը դեռ նոր, հասկցուած եւ գնահատուած է ամբողջ աշխարհի կողմէ, ու գոհունակութիւն յայտնեց որ Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամական ճամբու մէջ:

Ակնարկելով ազատական կուսակցութեան կազմութեան, խորհուրդ տուաւ Թուրք ժողովուրդին որ այդ դէպքէն քաղէ նպաստ հայրենիքի բարձրացման դաս մը:

*** Քեազիմ փաշա վերընտրուեցաւ նախագահ Ազգ. Ժողովին, 10ի դէմ 249 ձայնով:

Ըսմէթ կ'երթայ Սոֆիա եւ Պուտափէշթ

Հակառակ պաշտօնական հերքումներու, Սոֆիայէն իսկ տրուած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ խմբակցութեան մը կազմութեան համար սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Ըսմէթ մօտերս պիտի երթայ Սոֆիա եւ անկից ալ Պուտափէշթ: Այն պարագային որ այս բանակցութիւնները յանգին նպաստաւոր ելքի մը, Ըսմէթ փաշա իր ճամբորդութիւնը պիտի շարունակէ դէպի Հռոմ եւ անկից ալ Աթէնք:

Կարգ մը շրջանակներ, կը կարծեն նոյնիսկ թէ այս հարցին շուրջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Պուլկարիոյ Թագաւորը եւ Մուսթաֆա Քէմալ:

Փանկալոսի յայտարարութիւնները

Հակառակ բանտարկուած ըլլալուն, Յունաստանի նախկին դիկտատորը Փանկալոս, կրցած է տեսակցութիւն մը ունենալ հեռագրական գործակալութեան մը թղթակցին հետ, որուն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Վենիզելոսի կառավարութիւնը կը փորձէ զիս ալ խառնել դաւադրութեան մը, որուն հետ բնաւ կապ չունիմ: Այս փորձը կը կատարէ քաղաքական նպատակներով, որոնք կը ձգտին եղծել շարժման իսկական բնոյթը:

Միւս կողմէ, պատերազմական նախարար Պ. Սոֆուլիս՝ աւելի մեծցուց խնդիրը՝ Վենիզելոսի ցոյց տալու համար իր անկախութիւնը:

Շարժումը որ ձախողեցաւ, բռնատիրական որեւէ ձգտումէ զուրկ էր: Անոր մէջ, անձնական նկատումներ ալ չէին մտներ: Սպաներու մէջ, ինքնաբերաբար առաջ եկած ըմբոստացում մըն էր, ընդդէմ Վենիզելոսի հակազգային քաղաքականութեան:

Ազգային պաշտպանութեան նախնական սկզբունքներուն հակառակ ըլլալով, չափազանց խաղաղասիրական ինչպէս նաեւ Թուրքեւյունական մերձեցման քաղաքականութիւնը զոր կը հետապնդէ Վենիզելոս, բնականաբար մեծ դժգոհութիւն առաջ բերին բանակին մէջ:

Իսկ արժանապատուութեան զգացումի պակասը, զոր ի յայտ բերաւ վարչապետը՝ ներկայ ըլլալով Էնկիւրիի զօրանցքին, աւելի զայրացուցին սպաները:

Շարժման գլուխը կը գտնուէին ո՛չ թէ անշան անձեր որոնք ձերբակալուեցան, այլ քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ բարձրաստիճան սպաներ, զորս չհամարձակեցան ձերբակալել:

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

51 Rue Mr. le Prince. Paris (6e) Tél. Danton 88-65

Հասած են Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին», «Իմ գիրքը» 2 հատոր, Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրք 1931, Ռ. Զարդարեանի «Արձակ էջեր եւ Հէքեաթներ»ը, Օ. Մխիթարեանի «Վանի հերոսամարտը». Կ. Զարեանի «Տարագոմի հարսը», «Վոսփորի Գաղտնիքը», «Վալանթին», «Կէս կոյսեր», «Շրջիկ Մատոնան», Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի», «Մտերիմ զրոյցներ», «Երջանկութեան ուղի», Նամականի, Ֆրանս. զրուցատրութիւն, բառարաններ (Գանթարեան, Նուպարեան, Լուսինեան, Նորայր), հայերէն դասագրքեր, Օտեանի, Շանթի, Զօհրապի, Իսահակեանի, Թումանեանի, Շիրվանզատէի եւ այլ հին ու նոր հեղինակներու գործերէն ճոխ ժթերք մը:

Լոյս տեսաւ Փ. Միքայէլեանի «Եւա», արձակուրդի բացիկներ գիրքը՝ 5 ֆրանք: Մամուլի տակ է Ղ. Մելօյեանի նոր վէպը՝ «Երեք ընկերները»:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ին կը ներկայացուի՝ «ՆԱՄՈՒՍ»ը

կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԽԱԺԱԿ ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հ. Յ. Դ. Խաժակ գրադարանին հետեւեալ նուէրներն եղած են.—

Մ. Գալայճեան, Ս. Գալուստեան, Խաչիկ (սափրիչ), Թ. Թորիկեան, Խ. Զոպոյեան, Յ. Մաջոյեան, Ա. Դալայճեան, Հ. Լուսարեւեան, Ն. Նազարեան, Ս. Մաթոսեան, Ս. Արամեան, Հ. Ուզունեան, Մ. Միքայէլեան, Մ. Մուրատեան, Պ. Պաղջաճեան, Լ. Քէշիշեան, Պ. Մելքոնեան, Գ. Ալօյեան, Օ. Նագաշեան, Ա. Մաղաքեան, Յ. Գալայճեան, Ն. Խաչիկեան, Պ. Մանուկեան 5ական Ֆր., Ե. Չէլէպեան, Մ. Փափազեան, Գ. Ջուլճեան, Տ. Դաւիթեան, Գ. Թիւթիւնճեան, Մ. Կարապետեան, Տ. Մանուկեան, Մ. Պօղոսեան 3ական, Թ. Տէրտէրեան, Մ. Յարութիւնեան, Վ. Գազէրեան, Ս. Յարութիւնեան, Մ. Նաճարեան, 3ական Ֆր., Ա. Մանուկեան 4 Ֆր., ընդհ. գումար 153 Ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի փարիզաբնակ Յարութիւն Կարապետեան, Կէյվէ Օրթագիւղացի: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել Մ. Ք. Կարապետեանի, 131 Rue de l'Ermitage, Montreuil (Seine).

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Գին 30 ֆրանք

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ բալուի եւ ցարգիւղերու Օգն. Միութեան 1931ի պատի օրացոյցը՝ զարդարուած Րաֆֆիի, Նալպանտեանի, Անդրանիկի եւն. նկարներով:

Ամէն հայ ընտանիք թող փութայ հատ մը գնել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աչանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խորհրդ. եւ արագ. խոր. հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine. 95.21

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլտրաքիեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Աչքի, տղայոց եւ ներքին հիւանդութիւններ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Lellevue, Chaville (S. et O.).

Թրամուէյ թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը:

ՏԱՆՏԵՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ

Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէքոնի մէջ Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով, ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confortով, ամառ ձմեռ տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ (ascenseur), 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը մէկուկէս երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի սակով, հարիւրին 7: Դիմել Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, Կառ Սէն Լազարի մօտ: Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱԿԵՕԶԵԱՆ

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ

A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Covelle par Alauche, Marseille

Մաքուր մսով եւ մեծ խնամքով պատրաստուած համեղագոյն Կեսարիոյ ապուխտ երբ ուտել կ'ուզէք, պէտք է դիմէք միայն եւ միայն մեզ: Գիները խիստ չափաւոր:

Առանց ունէ միջնորդի 5 քիլօէն սկսեալ, ուզուած քանակութեամբ, քօլիով կրնանք ղրկել ուզուած հասցէին:

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր Փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար Թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով: ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulême, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն րոպէին կը խարկէ եւ կ'աղայ: Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը, մէկ այցելութիւնը բաւ է:

Կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. Թ Ո Ր Ո Ս (Բէյմախցի)

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56-06

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չխաբուելու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն:

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38-43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53, Métro Cadet

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով Ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱ վիզա վիթ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վկայագիր ամէն երկրի համար:

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

5 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1409

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

...նթերի կուսակցութիւն մը ըլլալու յաւակնութիւնը եր... չէ ունեցած Դաշնակցութիւնը, ու երբեք, սխալներու սըր...ութեան կամ իր ուժերու եւ կարողութիւններու գնահա...թեան մէջ, չէ տարուած հպարտ ունայնամտութեամբ մը, ...քաղաքական-յեղափոխական կազմակերպութիւններու հա...մանաւանդ կը դառնայ կրկնակի վտանգ մը,— ծուլու...պարտկում՝ պոռոտ Թմբկահարումներու աղմուկով եւ ...րու չքմեղացում՝ պատրուակներու եւ պարագաներու ...կցութեամբ։

...նք ըսեր թէ Դաշնակցութիւնը երբեք չի գովեր ինք..., երբեք չի պարծենար իր գործունէութեամբ,որ անցեալի ...երկայի աննպաստ ու ոխերիմ պայմաններու մէջ, տա...ն կամք մը եւ արտասովոր տոկունութիւն մը կը փաս... Ընդհակառակն, կ՚ըսենք, ան ինքզինքը բաւական չի գո... Մրջնային յամառ աշխատանքի մը յոգնութիւններուն մէջ, ...յաճախ կը մոռնայ ցուցադրել գործը որ իրն է։ Այստեղ ...ան շատ կը նմանի ժողովուրդին որմէ ծնունդ առած է ...ուն, ունի բոլոր Թերութիւններն ու առաւելութիւնները։ ...առաւելութիւններու ցուցադրումը, իբր հարազատ հայ որ ...պահէ ներքին, մտերմական շրջանակներու, այդ հա...հպարտութենէն քաղելով աշխատանքի նոր Թափ ու ...։ Իսկ իր Թերութիւններուն գնահատումը կը ձգէ հակա...ներուն, որոնց ամենէն Թեթեւ քննադատութիւնը՝ կո...հայհոյութիւն մըն է։ Սխա՛լ, Թերեւս։

Բայց այս չէ՞ եղած նաեւ հայութեան ճակատագիրը։

Իսկ բոլոր քննադատութիւններէն, խծբծանքներն ու հայ...թիւններէն վերջ, դեռ այսօր, եթէ ուզէր փոքր փորձ մը ...րել պարծենալու, գովք հիւսելու իր անունին, իր մեծու...ը չափորելու, պարզապէս հետեւելու եւրոպական կուսակ...ներու օրինակին, պիտի գոհանար ցոյց տալով երիտասար...թիւնը, որ խումբ խումբ, կը հաւաքուի իր դրօշին շուրջ։ Միայն վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, մօտաւորապէս ... կը հանի Թիւն անոնց, որոնք երկրէ երկիր ձայն տուին ...՚յեղափոխական նոյն մականին տակ ու նոյն գաղափա...աջնորդութեամբ նետուելու զոհողութիւններու ճամբուն ...։

...արմ եւ առողջ, բոլորը յորդուն կենսունակութեամբ, ...յին տարեկից շատ շատերու պէս, ապրելու այլազան ու...ութիւնները փնտռել սրճարաններու, պարասրահներու կամ ...յքի այլ վայրերու ու նոյնիսկ ծուլութեան եւ անտար...ութեան, ըսենք նաեւ չէզոքութեան մէջ։

Բայց, նախընտրեցին խստութիւնները կուսակցութեան ...րուն պարտադրութիւնները մինչեւ գերագոյն զոհողու...ներու կրնան տանիլ։

...ովհետեւ, անստոյգ կեանքի մը դէպքերուն մէջ, ...ղաքը տխրութեամբ սորվեցան անտէր ազգի նուաստու... եւ իրենց վիրաւոր հպարտութեան գոհացումը գտան ...կցութեան խօսքին մէջ։

...րենց հիւղին կամ տան մէջ իսկ փուշի վրայ նստած իբր ... հիւր, ամէն տեղ օտար..., եւ ամէն տեղացիի աչքին՝ ...ծելի եւ անբաղձալի փրկութեան ճամբան զոր կը ...էին, բնազդաբար գտան Դաշնակցութեան գործին մէջ։

Ու կամաւոր՝ մտան բանակը, հոն մարզելու իրենց մտքին ...տին հետ, նաեւ կամք ու գիտակցութիւն։

...՛ս է Դաշնակցութեան մեծութիւնը ու նաեւ, հո՛ս նոր ...նդին յատկանիշը՝ խրախուսիչ ու խրախուսելի, հայ ա...յին ու Թափառական զանգուածներու բարիքին համար։

...ը կը փնտռէ բնազդաբար։ Միւսը ցոյց կուտայ գիտակցա...կը՝ շարժումի, վազքի իր անհամբեր ու անզուսպ եռանդը ...ամադրէ, օտարութենէ փախուստի իր տենչը կը պօռայ ու ... խենԹութիւններու իր կամքը կը փորձէ պարտադրել։ ...իւսը՝ զայն կ՚առաջնորդէ իր փորձառութիւններու ծանրու...ն ու գալիքին գիտութեամբը, դէպքերու դանդաղ, բայց յա...անխուսափելի պատրաստութեամբ։

...նապատերազմեան սերունդը՝ Դաշնակցութեան կուգար ...ներու սամէն, գրքի ու երգի մէջ սերտած ազգին սէրը, գե...ան նողկանքն ու ազատութիւններու ըղձանքը։

... սերունդը մեզ կուգայ անապատներէն, իր հետ բերելով ...ան ցաւերն ու կրակոտ արիւնի մը մղումները։

...րենիքի գաղափարը գրքերու մէջ չտեսաւ ան։ Եւ արդէն, ...Թէ քանի մը գիր գիտէ ԹոԹովել։ Ազգի սէրը երգերէն չքա... ոչ իսկ կը ճանչնայ զանոնք, հայ մտքին ու սրտին մշակ...որոնք խօսքով, գրով, երգով ու գործով անընդհատ զարկին ...չղերուն, մինչեւ գրգռեցին ըմբոստութեան ոգին։

...ջարի ճամբաներուն վրայ, ան դառնօրէն ճանչցաւ «անհրա...նախապաշարումներ»ու ունայնութիւնն ու նուիրական կա...անկութիւնը։ Սպանդի գեհեններուն մէջ, սերտեց նաեւ ...յին հոգիի ամենէն անարգ ու վայրագ ընդունակութիւն... փրկութեան վաղանց ուրախութիւններէն վերջ, գիտցաւ ...հանտել օտար կարեկցութեան լեղին։

Եւ այսօր, երբ իր մէջ աչք կը բանայ չափահաս միտքը ...ի եւ ազատութեան Թելադրութիւններով, ապրելու եւ գոր...ղումներով, կը փուԹայ նետուիլ Դաշնակցութեան գիրկը ... փնտռէ եւ գտնել կ՚ուզէ ինչ որ չտեսաւ, եւ ինչ որ իրա...էր արդար մանկութեան մը։

Ու մեզ կը բերէ արԹնցող բնազդներու ուժը։

Դաշնակցութեան պարտքը այս սերունդին հանդէպ մեծ է ու ...նգաւոր։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18...

«Յուսաբեր» անդրադառնալով բոլշեւիկ մԹնոլորտի ապականութեան եւ անոր վատ հետեւանքներուն, կը խորհրդածէ (24 հոկտ.)

Խորհրդային իշխանութեանց անլուր բարբարոսութիւնները հիմնական մէ՛կ աղբիւր ունին— իշխանութեանց Թուլութիւնն ու իշխանաւորի անյաղԹահարելի սարսափը այն ժողովուրդէն, որուն վրայ աճեղօրէն բռնանալով կ՚իշխէ։

Այսպէս է նաեւ մեր շղթայուած հայրենիքին մէջ՝ եթէ Հայաստանը շնչէր առողջ Թոքերով ու ստեղծագործէր առոյգ բ՚ազուկներով. մարզուած չըլլար մեր ժողովուրդը եւ արիւնաքամ իր հայրենիքը, իմաստասիրելու պերճանքը նաեւ մե՛նք պիտի շնորհէինք մեզ ըսէինք բանաստեղծին խօսքով՝

Հերթը մի պահ քոնն է հիմա,
Դու էլ նայիր սէգ ճակատին

Այսպէս չէ սակայն։ Ներքին այն սարսափը կայ, Թէ փոխանակ բռնակալը անցնելու եւ ժողովուրդը մնալու, կարող է ժողովուրդը «անցնիլ» եւ բռնակալը մնալ՛ կարող է վերջնապէս տրորուիլ վերջին հատուածը մեր ցեղի, որ իր նկուն ուսերուն կը կրէ բռնակալութիւններէն ամենէն աճեղին, աշխարհի մէկ վեցերորդին դաժան, ազգուրաց ու հայրենամերժ լուծը։

Ու քաղաքական եւ ո՛չ մէկ արդարացում իշխանութեանց այս հիւանդագին ու վայրագ պոռԹկումներուն համար։

Երկու օր առաջ հայազգի նախկին չեկիստ Աղաբեկովի յուշերու այն մասը տուինք, ուր հեղինակը կը խօսի տարիներ շարունակ Չեկայի ձեռքը անցած դաշնակցութեան գաղտնի գրագրութեան մասին՝ փարիզի, Թաւրիզի եւ երկրի միջեւ՛ Անտեղի վէճի մը վրայ աւելորդ մելան ու ժամանակ չսպառած ըլլալու համար, պահ մը կ՚ուզենք ընդունիլ, որ նախկին չեկիստը չի չափազանցեր իր երեւակայութիւնները՝ իր եւ իր գործակիցներու կատարած «հերոսութեանց» մասին։ Կ՚ուզենք ընդունիլ, որ դաշնակցութեան ներքին գաղտնի գրագրութիւնները — երկրի եւ արտասահմանի միջեւ — դաշնակցականը կարդալէ առաջ նախ չեկիստը կը կարդար՛

Սակայն հանրօրէն շատ աւելի կարեւոր արժէք պիտի ունենար, եԹէ երբեք նախկին չեկիստը, փոխանակ գողցուած նամակներու փաստը մեզ տալու, կարդացուած նամակներու բովանդակութիւնը մեզ տար՛ Այն ատեն շատ աւելի յստակօրէն երեւան պիտի գար բովանդակ դաժանութիւնը այն անմիտ, անարդար, ոեւէ պատճառ ու հիմնաւորում չունեցող հալածանքներուն, որ ներսէն աճաբեկուած իշխանութիւնը դուրսը կը փոխէ։ Ու տարուէ տարի աւելի ու աւելի կը սաստկացնէ իր վայրագութիւնները՝ խաղաղ ժողովուրդը լեռ ու ձոր հանելով եւ ակամայ ու հարկադրաբար ըմբոստ ու կռուող դարձնելով։

Ճիշդ այսպէս պատրաստուեցաւ նաեւ փետրուար 18ը՛ ժողովուրդի համբերութեան բաժակը լեցուեցաւ ու յորդեցաւ պոռԹկումով մը, որմէ ամենէն աւելի սարսափեցաւ ինքը բռնաւորը։

Բռնակալութեանը ներքնաբար յատուկ օրէնքներու ուժովը այս նոր փետր. 18ն է ահա, որ կը պատրաստուի մեր դժբխտ հայրենիքին մէջ՛»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստանի դաւադրութիւնը

«Նոր Օր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ յոյն սպաներու դաւադրութեան մասին, որ շնորհիւ կառավարութեան ձեռք՝ առած նախազգուշական եւ կտրուկ միջոցներուն, արագօրէն զսպուեցաւ։

Վերջնապէս կըհաստատուի թէ Աթէնքի պահակախումբին պատկանող բազմաթիւ սպաներ նախապէս համաձայնած ըլլալով, որոշած էին երէկ գիշեր (30 հոկտ.) պետական հարուածով տապալել Վենիզէլոսի կառավարութիւնը։

120 սպաներ ստորագրած էին փրոթոքոլ մը քսան օր առաջ, որուն մէջ կային հետեւեալ յօդուածները.

1.— Կառավարութիւնը բացարձակապէս հակազգային քաղաքականութիւն կը հետապնդէ, գերազանցելով Թուրքերու ուժը։

2.— Կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը խստօրէն կը ճնշէ ժողովուրդը, որ կը հեծէ ծանր տուրքերու ներքեւ։

3.— Շատ մը նախարարներ իրենց պաշտօնին գիտակցութիւնը չունին։

Յեղափոխական շարժումը պիտի յետաձգուէր, սպասելու համար Պ. Վենիզէլոսի վերադարձին. բայց երէկ Էնկիւրիէն ստացուած հեռագիրները, որոնք կը տեղեկացնէին թէ Պ. Վենիզէլոս ներկայ գտնուած էր Թուրք զօրամասերու տողանցքին եւ բարեւած զանոնք, շատ գրգռած է սպաները՝ որոնք չեն ուզած հանդուրժել այդ ամօթին։

Շարժման իրենց մասնակցութիւնը խոստացած էին նաեւ նաւատորմի սպաները, որոնք չի գիտցուիր ինչ պատճառներով երէկ մէջտեղ չէին ելած։

⁂ Զօր. Փլասթիրասի կարծիքով շարժման մասնակցած են զօր. Փանկալոսէն զատ Թագաւորականներն ալ։

⁂ Հոկտեմբեր 30ի կէս գիշերին արտասովոր եռուզեռ կը նշմարուէր զինուորական կեդրոններու մէջ։ Բոլոր զօրքերը կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ էին ու շարժման դրուած գնդացիրներ եւ հեծելազօրք։

Մինչեւ առտու, Քիֆիսիա եւ Ալէքսանտրա պողոտաներուն վրայ զինուորական ջոկատներ շրջագայած են։ Շարժման մէջ դրուած են ոստիկանական դպրոցի աշակերտները, զրահապատ ինքնաշարժերը եւ հետեւակազօրաց գունդ մը։ Կեդրոնի հրամանատարութեան շէնքին մէջ ալ մեծ եռուզեռ կը տիրէր, ուր կը գտնուէր նաեւ զօր. Մազարաքիս։

Այսպէս, մինչեւ առտուան ժամը 5 քաղաքը կը գտնուէր զինուորական պաշարման տակ եւ ոչ ոքի Թոյլ կը տրուէր քաղաքէն հեռանալու։

«Վիմա» կը գրէ.— Ապահովութեան եւ կեդրոնի հրամանատարութեան պատկան ճիւղերը երէկ իրիկուն տեղեկացուցած էին թէ Զօղրաֆու գաղթակայանին մօտերը գտնուող տունի մը մէջ որ կը պատկանի Պ. Սֆինքսի, հաւաքուած էին 150 զինուորական եւ քաղաքային դէմքեր։ Անոնց մէջ կը գտնուէր երեսփոխան Ղրիղորաքիս, սպաներ Մաթալան, Քաբանիքան եւ գործի գլուխ գտնուող ուրիշ սպաներ։

Սպաները ձերբակալուեցան, ինչպէս նաեւ քանի մը ոչ-զինուորականներ, որոնք ընդհանուր դատախազութեան պիտի յանձնուին այսօր։

Թուրքիոյ արտաքին պարտքերը

Թուրքիոյ ելմտական գործավարը, պատասխանելով Հանրային Պարտուց Վարչութեան, կը յայտնէ թէ տնտեսական եւ ելմտական տագնապը Թոյլ չտար որ Թուրքիա ամբողջովին վճարէ իր պարտքերը։ Հետեւաբար ան պիտի պահանջէ վերաքննութեան ու փոփոխութեան ենթարկել 1928ին Փարիզի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը։

Այս պատասխանին հետեւանքով, կ՚ենթադրուի թէ Թուրքիա պիտի առկախէ արտաքին պարտքերու մասնավճարները։

Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ «Փըթի Փարիզիէն»ի Թղթակցին, Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, որ հիմնուած պիտի ըլլայ ժողովուրդներու խաղաղասէր գործակցութեան եւ միջազգային դաշինքներու հաւատարմօրէն կիրարկութեան սկզբունքներուն վրայ։

Գերման արտաքին քաղաքականութիւնը, որ նպատակ ընտրած է վերստանալ ազգային ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ բարոյական եւ նիւթական իրաւունքներու հաւասարութիւնը, պէտք է հետապնդուի խաղաղութեան ճամբով, ինչպէս եղած է ցարդ, խուսափելով ամէն արկածախնդրութենէ։

Հռենոսի պարպումը որ Գերմանիոյ մէջ ընդունուեցաւ ջերմօրէն, վերջնական կերպով չլուծեց ապահովութեան հարցը այն զինաթափ ժողովուրդներուն համար, որոնց սահմանները բաց են ամէն կողմէ։

— Վերջին դիւանագիտական պայմանագրութիւնները, որոնք անշուշտ, կը նկատուին կարեւոր քայլեր դէպի պատե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Սեփ. Թղթակցութիւն Յառաջի Թաւրիզ 20 հոկտ.

Մակուէն ճամբորդ մը եկած էր Թաւրիզ եւ կը պատմէր հետեւեալ տեղեկութիւնները Քիւրտերու մասին.—

Սկիզբը, Արարատի Քիւրտերու դրութիւնը շատ լաւ էր, անոնք Պարսկաստանի Քիւրտերէն կը ստանային պաշար եւ ուտելիքներէ չէին նեղուեր. իսկ երբ պարսիկ կառավարութիւնը այդ շրջանին սահմանապահ զօրքերու Թիւը աւելցուց, այլեւս Պարսկաստանի Քիւրտերը չկարողացան պաշար հայթայթել իրենց ցեղակիցներուն. այնպէս որ Արարատի Քիւրտերու պաշարը կտրուեցաւ եւ կարծեմ անոնք այժմ կը նեղուին պաշարէ։

Կռիւներու մասին այսքան կրնամ ըսել. Թուրք զօրքը քանի մը անգամ գրոհ տուաւ Արարատի վրայ, բայց յանկարծ Քիւրտերը ժայռերու գլխէն գնդակներ տեղացին, զօրքը խուճապով ետ նահանջեց. լսելով, 6000 Քիւրտեր Թրքական շղթան պատռեցին անցան դէպի Մուսուլի կողմը, իսկ այնտեղ, Արարատ մնացած Քիւրտերը երբեմն կը կռուին. Թուրք զօրքը ցուրտին եւ ձիւնին պատճառով այժմ կեդրոնացած է Պայազիտի մէջ։

Արարատի շուրջը լուրջ կռիւներ տեղի չեն ունենար, իսկ Թուրքերը կը յայտարարեն որ Արարատը ինկած է եւ այնտեղ ոչ մէկ քիւրտ կայ, բոլորովին սուտ է եւ իրականութենէ զուրկ։

Այս ձմեռ հաւանական է խոշոր կռիւներ տեղի չունենան, բայց գարնան կը սպասուի մեծ ընդհարումներու. Թէ Թուրքերը կը պատրաստուին եւ Թէ Քիւրտերը. Քիւրտերու կռիւն ալ Թուրքբանակը բաւական յոգնեցուցած է. չեն գիտնար Թէ քիւրտը ո՞ր կողմէն պէտք է յարձակի, որպէսզի պաշտպանուին։

Այն զէնքերը որ տուած էին Քիւրտերուն Հայերը կոտորելու համար, այսօր նոյն զէնքով Թուրքերը կը կոտորեն։

Դ. Հ.

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ատանա, 30 Հոկտ.— Հանրապետութեան տարեդարձին առԹիւ ջահագնացութիւն կատարուեցաւ։ 30 40,000 հոգի մասնակցեցան՛ Ամէն մարդ «կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» կը պօռար։

Ոեւէ միջադէպ չծագեցաւ՛ Միայն, ոստիկանութեան պետերէն Նիազի էֆէնտի սափրիչի խանութէ մը կանչած եւ գէշ վարմունքի առարկայ ըրած է երկու երիտասարդներ, որոնք «կեցցէ՛ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը» պօռացած էին։ Ժողովուրդը հաւաքուեցաւ խանութին առաջ, եւ գէշ ընթացքին պատճառը հարցուց։ Նիազի էֆ. զայրացաւ եւ զէնքով սպառնաց իրեն մօտեցողներուն։

Այս միջոցին ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ եւ 11 հոգի ձերբակալուեցան։ Սակայն ժողովուրդը իր հանդարտութիւնը պահեց։

Այս պահուս քաղաքին կարգապահութիւնը յանձնուած է զօրքին եւ ոստիկան-զինուորներուն։ Կուսակալը եւ ընդհ. դատախազը պահականոցը կը գտնուին՛

Հասկցուած է որ միջադէպին պատճառ տուողը քաղաքին քօմիսէրը եղած է՛

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԵԴՐԱՄԻ ԵՒ ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ
ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեծ պատերազմի ընթացքին ֆրանսան Լոնտոնի հրապարակին վրայ չորս անգամ փոխառութիւն կնքած է մէկուկէս միլիառ ֆրանքի արժէքով, հետեւեալ թուականներուն:

1915 Նոյեմբերին 602,000,000 ֆր 5 առ 100—1916Յոկտեմբերին 451,000,000 ֆր. 5 առ 100,— 1917 Նոյեմբերին 68,000,000 ֆր. 4 առ 100,—1918Նոյեմբերին 520,000,000 ֆր. 4 առ 100:

Որովհետեւ այդ ժամանակները անգլիական ոսկին կ'արժէր մօտ 28 ֆրանք, այդ 1 միլիառ 640,000,000 ֆրանքները փոխ տալու համար անգլիացի դրամատէրները վճարած են մօտ 58.60 միլիոն ստերլին:

Եւ որովհետեւ այդ փոխառութիւնները միջազգային հանգամանք չունէին այլ պարզապէս Անգլիան ֆրանսային փոխ դրամ կուտար, ոսկեդրամի կամ ուրիշ որեւէ ապահովութեան խօսք եղած չէ եւ պարտաթուղթերը հրապարակ հանուած են ֆրանսական ֆրանքով:

Եթէ այժմ ֆրանսան ֆրանքներով վճարէ այդ պարտքերը, այսինքն միայն մէկուկէս միլիառ ֆր., անգլիացի դրամատէրներ այսօրուան սակով պիտի ըստանան միայն 13 միլիոն ոսկի փոխանակ 58 միլիոնի: Ինչ որ կը ներկայացնէ իրենց վճարածին մէկ քառորդէն ալ պակաս:

Երկու տարիէ ի վեր քանի մը անգամներ այս մասին անգլիական խորհրդարանին մէջ հարցապնդումներ, եղան իրար յաջորդող ելմտական նախարարներուն, որոնք չկրցան որոշ պատասխան մը տալ: Ցակաւին 1928 յուլիսին Վ. Չըրչիլ յայտարարեց թէ իրաւական որեւէ հիմք չունին ֆրանսայէն ոսկի ֆրանք պահանջելու նախապատերազմեան սակով, քանի որ այդ մասին որեւէ յիշատակութիւն չկայ. բայց այժմեան նախարար ընկերվարական Սնոտըն շատ կարեւորութիւն չտար փափկանկատութեան կամ դիւանագիտական նրբութիւններու եւ մօտ ամիս մը առաջ զեկուցագրով մը յայտնեց ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան թէ անգլիացի փոխատուները գոհ սրտով չէ որ պիտի ընդունին կորսնցնել իրենց տուած գումարին երեք քառորդը, թէեւ իրաւական որեւէ հիմք չունին աւելի պահանջելու եւ առաջարկեց խնդիրը Լահէի իրաւախոհական ատեանին յանձնել:

Սերպիա եւ Պրէզիլ պատերազմէն առաջ ֆրանսայէն փոխ դրամ ստացած էին եւ 1927ին կ'ուզէին նոր ֆրանքներով վճարել: ֆրանսան խնդիրը Լահէի իրաւախոհական ատեանին յանձնեց եւ այդ ատեանը վճռեց ի նպաստ ֆրանսայի, այսինքն թէ Սերպիա եւ Պրէզիլ պարտական են ոսկի ֆրանքով վճարել, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ եղող այդ փոխառութիւնները միջազգային էին, այսինքն միեւոյն ժամանակ Անգլիոյ, ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ հրապարակ հանած էին տոլարով, ստերլինով եւ ֆրանքով եւ անարդար էր որ Սերպիա եւ Պրէզիլ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ոսկեդրամով, իսկ ֆրանսայի թղթադրամով վճարէին:

Անգլիացի պահանջատէրերը ուզեցին օգուտ քաղել այս օրինակէն, բայց ֆրանսա դիտել տուաւ թէ պարագան միեւնոյնը չէ, քանի որ ինչպէս ըսինք, այս փոխառութիւնները միջազգային հանգամանք չունէին:

Հիմա հետաքրքրութեամբ կը սպասուի թէ ֆրանսա ինչ պիտի պատասխանէ Սնոտընի պաշտօնական զեկուցագրին: Անշուշտ եթէ իրաւարար ատեանին դիմեն, ֆրանսա բացարձակ իրաւունք ունի ըսելու թէ ինք ֆրանք ստացած է եւ պարտական է տոկոս եւ մայր գումար ֆրանքով հատուցանել: Բայց միւս կողմէ՝ պարզ է թէ անգլիացի դրամատէրը յանցանք գործած չէ պատերազմի ժամանակ ֆրանսայի դրամ վստահելով եւ անարդար է որ կորսնցնէ ոչ միայն տոկոսն, այլ իր տուած մայր գումարին երեք քառորդը:

ֆրանսական ելմտական մեծ թերթերը յոյս կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը միջոց մը պիտի գտնէ եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ մասամբ գոհացում տալու անգլիացի պահանջատէրերուն:

Ցանկալի է արդարեւ որ երկու ժողովուրդներն իրարմէ պաղեցնելու նոր պատրուակներ չստեղծուին քանի մը միլիոն ոսկիի համար, նամանաւանդ թէ ֆրանսայի ելմտական վիճակը շատ բարգաւաճ է բաղդատմամբ անգլիականին, որ օր՝ ըստ օրէ կը վատթարանայ:

ֆրանսայի մէջ բարեբախտաբար ոչ մէկ անգործ կայ, մինչդեռ Անգլիոյ մէջ անոնց թիւը շատոնց երկու միլիոնը անցած է եւ մօտալուտ բարօրութեան մը նշանները չեն տեսնուիր դժբախտաբար:

Կայսերական համագումարը, որ իր նիստերը կը գումարէ Լոնտոնի մէջ, շատ նպաստաւոր չթըւիր մաքսապաշտպան նորաձեւ վարդապետութեան եւ ինքնաքանչիւր գաղթապետութիւն կայսրութեան շահերէն առաջ իր ներքին շահերը պաշտպանելու կ'աշխատի: Վերջիվերջոյ կարելի պիտի ըլլա՞յ ընդհանուր շահերու համերաշխութեան միջոց մը գտնել: Գահաճառը կը վերջանար այդ մաղթանքով եւ միջազգային խաղաղութեան բոլոր բարեկամներն ալ ատկէ տարբեր մաղթանք չեն կրնար ունենալ:

Եթէ ֆրանսա շատ պնդէ իր հայեցակէտին վրայ եւ 55 միլիոն ոսկիի փոխարէն միայն 13-14 միլիոն վճարել ուզէ, ինչ որ անհաւանական է, Սնոտըն աւելի պիտի տայ իր ամբոխավար ելոյթներով յիշեցնելու ֆրանսայի թէ Քայիօ Չըրչիլ համաձայնութեան եւ Եընգի ծրագրի պատրաստութեանց ժամանակ, արդէն բաւական զոհողութիւններ ըրած է Անգլիան ի սէր խաղաղութեան եւ թէ աւելին պահանջելը անիրաւութիւն է:

Ինչ որ կը պատահի այսօր Անգլիոյ եւ ֆրանսայի մէջ, պատահած է անհատական կեանքի մէջ եւ դժուար եղած է բացարձակ իրաւունք տալ մէկ կամ միւս կողմին:

Այսպէս օրինակ, 1914ին ռումանական լէյը հաւասար էր մէկ ոսկի ֆրանքի, իսկ պատերազմէն վերջ այն միեւնոյն լէյը իջաւ մինչեւ մէկուկէս ոսկի սանթիմի, անգլիական ոսկին որ առաջ կ'արժէր 25 լէյ, արժեց մինչեւ 1500 լէյ, այսինքն 60 անգամ պակաս: Եթէ 1914ին ռումանացի բարեկամի մը 50 լէյ (երկու անգլիական ոսկի) փոխ տուած ըլլայիք, կրնայի՞ք սրտի կատարեալ հանդարտութեամբ 1926ին անկէ 3000 լէյ պահանջել..

Չեմ յիշեր գերմանական մարքի խայտառակութիւններն, որոնց յիշատակը թարմ է ամէնքին մտքին մէջ:

Համեւրոպայի կազմութեան նախաքայլերէն մէկն ալ եւրոպական դրամական միութեան մը հաստատումն է, որ ազատ ըլլայ քաղաքական ազդեցութիւններէն եւ հաստատուն արժէք մը ունենայ իբր փոխանակութեան միջոց

Մ. Տ.

ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 20 Հոկտ.

1928 Մարտին էր, որ կառավարութիւնը խորհրդարանէն վաւերացուց դաւանութեանց օրէնքը, որ հայ լուսաւորչական եկեղեցին ալ կը յիշէր ճանչցուած պատմական դաւանանքներու կարգին եւ իրաւունք կուտար անոր կազմակերպուելու, համաձայն կանոնադրութեան մը, որ պէտք է բխէր կառավարութեան կողմէ պատրաստուելիք տիպար կանոնադրութեան մը տրամադրութիւններէն:

Այդ տիպար կանոնադրութիւնը ենթակայ ըլլալով անսպասելի յապաղումներու՝ կառավարութեան եւ ուրիշ դաւանանքներու միջեւ դեռ չհարթուած վէճերու հետեւանքով, թեմական իշխանութիւնը ստիպուեցաւ առանձինն ներկայացնել ռումանահայ թեմական կանոնադրութիւնը, յանձն առնելով յետագային ենթարկուիլ տիպար-կանոնադրութեան տրամադրութիւններուն, եթէ հակասող կէտեր գըտնուին:

Թեմական կանոնադրութիւնը պատրաստուեցաւ Թեմ. Գործ. Մարմինէն նշանակուած յանձնախումբի մը ձեռքով, որ իբր ուղեցոյց ունեցաւ Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, ռուսահայ եկեղեցիներու ծխական կանոնադրութիւնը, ինչպէս նաեւ ռումէն օրթոտոքս եկեղեցիի հիմնական կանոնագիրը, միշտ նկատի առնելով անշուշտ ռումանահայ գաղութին առանձնայատուկ պայմանները, ինչ որ ամէնէն դժուարին կէտն էր՝ նկատի ունենալով այն պարագան, որ 20 համայնքները ունէին իրենց մասնաւոր կանոնադրութիւնները, բոլորն ալ իրարու հակասող:

Այս կերպով խմբագրութեան կանոնադրութիւնն էր որ վերջերս ներկայացուեցաւ ռումէն կառավարութեան, որ 3762 - 7349 թուակիր պաշտօնագրով մը կ'իմացնէր թէ կառավարութիւնը վաւերացուցած է զայն:

Թեմական կանոնադրութիւնը բաղկացած 225 յօդուածներէ՝ կը պարունակէ ի միջի այլոց հետեւեալ տրամադրութիւնները:

Ռումանիոյ հայ լուսաւորչական եկեղեցին՝ իբրեւ կազմական մաս հայ առաքելական եկեղեցիին՝ կը կազմէ հայ թեմերէն մէկը եւ իբր այդպիսին, հոգեւորապէս եւ իրաւա-կանոնապէս կախում ունի Էջմիածնի Մայր Աթոռէն, ուր, իբր վերջին ատեան, կը վճռուին հոգեւոր եւ կանոնական հարցերը որոնք ըստ կանոններու թեմին առաջնորդին իրաւասութեան շրջանակէն դուրս են:

Ու Ռումանիոյ հայլուսաւորչական թեմը կը տարածուի միացեալ Ռումանիոյ ամբողջ հողամասին վրայ:

Թեմին գլուխը կը գտնուի Առաջնորդը իբրեւ ամենաբարձր թեմական հեղինակութիւնը հոգեւոր, կանոնական եւ եկեղեցական հարցերու մէջ:

Ըստ կանոնական իրաւունքի եւ ըստ երկրին սահմանադրութեան, Ռումանիոյ հայ եկեղեցին ինք կը սահմանէ, կը ղեկավարէ եւ կը վարէ, իր սեփականօրկաններով եւ պետական հակակշռի տակ, իր հոգեւոր, մշակութային, բարեգործական եւ թաղականական գործերը, հայ եկեղեցւոյ վերին իշխանութենէն ուրիշ կախում չունենալով, բայց թէ վարդապետական եւ իրաւա-կանոնական սկզբունքներէ պարտադրուած հարցերու մէջ, պետութեան հակակշիռը եկեղեցիին եւ անոր օրկաններուն վրայ տեղի կ'ունենայ սահմանադրական եղանակով դաւանութեանց նախարարութեան ձեռքով:

Այս հիմնական սկզբունքները ճշդելէ յետոյ, կանոնադրութիւնը կ'անցնի թեմական կազմակերպութեան եւ իր օրկաններուն:

Նախ կը ճշդէ դիրքը թեմական պատգ. ժողովին որ «կեդրոնական վերին օրկանն է Ռումանահայ ամբողջ թեմին համար, եկեղեցական, վարչական, մշակութային, բարեգործական եւ թաղականական հարցերու մէջ, եւ իբրեւ այդպիսին պաշտօն ունի, դաւանութեանց օրէնքին եւ ներկայ կանոնադրութեան սահմաններուն մէջ, հաստատել բոլոր թեմին համար պարտաւորիչ կանոններ, եւ այդ նպատակով կարող է կազմել եւ քուէարկել մասնաւոր կանոնագիրներ ալ»:

Թեմական պատգամաւորները կ'ընտրուին Ռումանահայ թեմին համայնքներէն՝ 4 տարուան համար եւ նիստ կը գումարէ տարին մէկ անգամ:

Պատգ. ժողովին պաշտօնն է պատրաստել թեմական պիւտճէն, ընտրել թեմական խորհուրդը, ընտրել առաջնորդ եւ լսել անոր մասին յարուցուած բողոքները, ճշդել թեմական տուրքը, վճռել թեմական կալուածներու վաճառումը, եւայլն:

Թեմական խորհուրդը «պատգամ. ժողովին գործադիր եւ ներկայացուցչական օրկանն է եւ վարչական վերին օրկանը՝ վարչական, եկեղեցական, մշակութային բարեգործական եւ թաղականական հարցերու մէջ»:

Թեմական խորհուրդը կը բաղկանայ 4 տարուան համար ընտրուած 9 անդամներէ, եւ կը կազմէ երեք յանձնախումբեր, 3—5 անդամներէ բաղկացած հոգեւոր-եկեղեցական խորհուրդ, մշակութային խորհուրդ եւ տընտեսական խորհուրդ:

Թեմական առաջնորդը կ'ընտրուի պատգ. ժողովին մէջ քուէներու երկու երրորդի մեծամասնութեամբ, եւ կը վաւերացուի արքայական հրովարտակով, որմէ յետոյ հաւատարմութեան երդում կ'ընէ հանդէպ թագաւորին, եւ հնազանդութեան՝ երկրին սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն:

Առաջնորդը կ'արտօնէ եկեղեցական պսակները եւ կը լուծէ զանոնք, կը յանդիմանէ եւ ժամանակաւորփիլոնազրկութեան կը դատապարտէ պարտազանց հոգեւորականները, իսկ թեմական խորհուրդին համաձայնութեամբ, նաեւ թեմէն կը վտարէ կամ կարգազուրկ կ'ընէ զանոնք, կը վարէ Առաջնորդարանի ինչքերը: Իր, ինչպէս նաեւ թեմ. կեդր. մարմիններուն կեդրոնավայրը Պուքրէշ է, իսկ Քիշնէվի առաջնորդական տունը կը մնայ իբրեւ երկրորդ առաջնորդարան:

Առաջնորդը թեմէն չի կրնար բացակայիլ առանց դաւանութեանց նախարարին գիտութեան:

Ծուխերը կը կազմուին ամէն հայ եկեղեցիի ենթակայ հաւատացեալներէն իսկ այն համայնքները որոնց գտնուած քաղաքին մէջ հայ եկեղեցի չկայ՝ կը կապուին մօտակայ քաղաքի մը հայ եկեղեցիին եւ կը նկատուին անոր ծուխը:

Որեւէ ծխական՝ ընտրող ըլլալուն համար պէտք է 21 տարին լրացուցած ըլլայ, արձանագրուած ծխականներու տոմարին մէջ առնուազն տարիէ մը իվեր, վճարած ըլլայ իր ծխական տուրքը, իսկ ընտրելի ըլլալու համար պէտք է լրացուցած ըլլայ 25 տարին եւ առնուազն 2 տարիէ ի վեր արձանագրուած ծխականներու տոմարին մէջ:

Ծխական տուրք վճարելու պարտական են ընտանիքի պետերը կին թէ այր, չամուսնացած աղջիկները եւ չափահաս մանչերը որոնք անձնական ինչք կամ եկամուտ ունին:

Տուրքերը կը ճշդուին նկատի առնելով հարկատուին նիւթական ընկերային եւ ընտանեկան դիրքը, (ծխական տուրքը պարտադիր է դաւանութեանց օրէնքով):

Ծուխերը կը ղեկավարուին ծխական խորհուրդներէն (թաղականութիւն)՝ որոնք կրնան ունենալ իրենց ենթակայ յանձնախումբերը՝ դպրոցներու, աղքատներու, գերեզմաննոցներու եւայլն մատակարարութեան համար:

Սոյն կանոնադրութիւնը գործադրելի է նախարարութեան վաւերացման թուականէն սկսեալ, եւ իր գործադրութեամբ ուժէ կը դադրին թաղականութեանց հին կանոնագիրները:

«ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԸ»

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

... Հոկտ. 13

Ցեղումս ստացած մէկ հեռագրից պարզւում է, որ Պարսկահնդկաստանի թեմի առաջնորդ Մեսրոպ արք Մագիստրոսի բնակարանը Սպահանում կառավարութիւնը երկու օր խիստ խուզարկութիւն կատարելուց յետոյ, ձերբակալել է եւ ոստիկանութեան հսկողութեան տակ տարել է ռուսական սահմանը (երեւի Էնզէլի) իբրեւ բոլշեւիկեան քարոզիչ:

Այս դէպքը ցնցող եւ ճնշիչ ապաւորութիւն է թողել ամբողջ հայ համայնքի վրայ, որովհետեւ բոլշեւիկների գովքը երգող «յեղափոխական Մագիստրոսի» արարքները ստուեր էին ձգում հայութեան բարեմտութեան վրայ եւ կասկածելի դարձնում կառավարութեան առաջ: Նման դէպք մեր պատմութեան մէջ դեռ չի եղել. որովհետեւ կառավարութեան վերաբերմունքը միշտ եղել է սիրալիր եւ յարգանքով լի: Ցոյս ունենք եւ համոզուած ենք, որ սեւ վեղարի տակ կարմիր գործերի հետեւից ընկնող Մագիստրոսների պատճառով, կառավարութիւնը իր վերաբերմունքը չի փոխի մեր հարաւային Պարսկաստանի փոքրիկ գաղութի հանդէպ:

Խարազան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷ ԵՒ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐԷ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ [...] ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրէէն «փըթի փարիզիէն» [...] թղթակիցը կը գրէ.—

Ի զուր փորձելէ յետոյ [...] կողմը շահիլ ազատականները [...] րոնք վճռած են ամէն գնով [...] պանել ազատական սահմանադրութիւն մը, Սըտքը փաշա [...] յայտարարել Եգիպտոսի նոր Սահ[...] մանադրութիւնը: Պատերազմ[...] կան զէնք մըն է որ դարձնո[...] է ճնշելու համար Վաֆտի [...] ազգայնական կուսակցութիւն[...] ութ տարիէ ի վեր թէ խորհրդա[...] րանի եւ Ծերակոյտի մէջ գրեթէ [...] կը գրաւէ բոլոր աթոռները [...] մը հետեւանքով Վաֆտը [...] էր ֆուատ թագաւորին [...] Բռնի գահընկէցութեան [...] նալիքին տակ, ան գործի [...] Սըտքը փաշան, որ ծանօթ է [...] քաղաքական ճարտարութեա[...] եւ հաստատամտութեամբ [...] լատական եւ կէս-բռնատիրա[...] դահլիճին ջանքերը [...] սահմանափակելու կուսակց[...] թեան մը ուժը, որ թէեւ կը [...] կայացնէր հարիւրին 95 [...] գէտ ժողովուրդ մը, բայց [...] տական ընտրանիին կողմէ կ'[...] բաստանուէր թէ խաբէական [...] ձուլած է խորհրդարանական [...] չափերուն ու անոր բարիքները:

Հինգ տարուան մէջ, խորհր[...] դարանը վեց անգամ լուծուեցա[...] Սահմանադրութիւնը որ [...] րանքով յօրինուած էր, համա[...] ձայն եւրոպական մեծ պետու[...] թեանց կազմական օրէնքներուն, կը քննադատուէր թէ յարմարած չէ Եգիպտոսի ներկայ վիճակին:

Նոր Սահմանադրութեամբ [...] Ծերակոյտը կը բաղկանայ 1[...] անդամներէ, որոնց 60ը կը [...] նակուին թագաւորին կողմէ [...] րեսփոխան. ժողովը կը բաղկ[...] 150 ընտրուած երեսփոխաններ[...] Երկու կարգի ընտրութիւն կը [...] տարուի, առաջինը ընդհ. քուէա[...] կութեամբ: Թագաւորն իրաւունք կ'ունենայ խորհրդարանը [...] լու եւ նիստերը յետաձգելու:

Այս կերպով նախկին խորհր[...] դարանի թիւէն կը պակսի 85 [...] կու կարգի ընտրութիւնը [...] կը սահմանափակէ ընդհ. քուէա[...] կութիւնը եւ անշուշտ, ընտ[...] ջանակներու ճարտար բաժա[...] մը, թոյլ պիտի տայ որ նոր [...] ռավարութեան բազմաթիւ [...] սակիցներ ընտրուին:

Անգլիոյ աշխատաւորական [...] րուն կողմէ ընդդիմութեան [...] ենթադրութիւնները չիրակա[...] ցան: Լոնտոն լուռ կը մնայ, [...] ծելով անշուշտ որ քանի [...] ւոր 4 կէտերը եւ օտար[...] ներու կեանքը վտանգի տակ [...] Անգլիա պէտք չունի միջամ[...] լու եգիպտական գործերուն:

Կարգապահական շատ [...] միջոցներ գործածուեցան, [...] երեք օր, Գահիրէէն վերջ[...] զօրանոցի մը:

Բայց տնտեսական շատ [...] դժուարութիւնները, որոնց մէջ [...] մաքառի երկիրը, աւելի ուրիշ [...] թէ քաղաքական ուղղութեա[...] կը մտահոգէ ժողովուրդը: [...] նողները որոնք խիստ հսկողու[...] տակ են, լուռ կը մնան: Կը [...] թէ Վաֆտը կորսնցուցած է [...] խիստ պայքարին առաջին [...] գրուանը:

Սակայն իմաստութիւն [...] պահանջէր որ բոլոր կուսակ[...] թիւնները միանային բոլոր [...] տագնապին առջեւ, որ հետզհ[...] աւելի սուր կերպարանք կը [...] նայ:

Կարդացէք և Տարածեցէ[...] ՅԱՌԱՋԸ

ԶԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Շար. եւ վերջ)

Գ. Գարակէօզեանի եւս խըն-...ութեան եւ մեծարանքի ...ղաւուո խօսքերէն վերջ, ...ֆրանսերէն արտասանեց ...երկհայութեան ուրախու...ը յայտնելով այս բարե...ընտրութեան առթիւ, յար-...ն նախագահը Պ. Գալուստ ...պէնկեան պատասխանեց ...ագայ իմաստալից ու թե-...ական ճառով, որ ցոյց կու-...իր հոգիին բարձրութիւնը ...ւատքը, որով ոգեւորուած ...նկցաբար ձեռք կ'առնէ ազ-...ութեան մեծ ծրագրի իր ...ւորութիւնը:

...հրապարտ եմ Հայկ. Բա-...րծական Միութեան Պատ-...ան կեդր. Ժողովին եւ իմ ...ր ազգակիցներուս, դէպի իմ ...րհ անձնաւորութիւնս ար-...յտած բարձր վստահու-...ն համար, հրաւիրելով զիս ...րդելու մեր մեծանուն եւ ...կաւոր հայրենակցին' Վսեմ ...ս Նուպար փաշայի: Կը ...րհիմ յուզեալ զգացումով ...մեծ դէմքին առջեւ եւ կը ...թեմ որ իւր յիշատակը ...մեզ ընկերանայ, քաջա-...ելու մեր ջանքերը դէպի իւր ...արկութեան յառաջդիմու-...նը:

...մ գերագոյն նպատակս պի-...ին խանդավառ ոգիով աշ-...լ բարգաւաճմանը այս ...յին ընկերութեան, պէտք ...մ այս Հայ Տան, որ նա ...միշտ սիրելի բոլոր Հայե-...առանց խտրութեան: Ամէն ...որ սփռուած են աշխար-...մէն կողմ, պէտք է նային ...ւրանօք դէպի մեր Ընկե-...թիւնը, իբր մի կենդանի ...ական շէնքի, որ հրճուան-...կը հետապնդէ հայ ժողո-...ան երջանկութիւնը եւ յա-...դիմութիւնը: Պէտք է գիտ-...որ այս Ընկերութիւնը հայ ...ն է, միշտ պատրաստ օգ-...այն ամէն Հայերու ...ակր ունին, որբելու անոնց ...քը եւ աշխատելու նոցա ...յական եւ նիւթական բա-...ութեան:

Երբեք չեմ ունեցած ո եւ է ...ակցական ոգի, այլ մեծցած ...ամ հոգիով եւ աւանդու-...ններով, իմ լոկ նպատակս է ...Տան մէջ խանդավառել ...հոգիով: Միեւնոյն ժամա-...մեր բոլոր խնամանքով եւ ...կամքով պէտք է քննենք ...գրենք այն նոր սկըզ-...նները եւ նոր գաղա-...ները, որ պարագաներու ...անակներու բերմամբ, կա-...ն նոր գործիքներ դառնալ ...ազգի բարոյական եւ նիւ-...կան երջանկութեան եւ յա-...դիմութեան համար:

...նս այսնկատողութիւննե-...ոգեւորեալ կը ստանձնեմ ...պաշտօնը: Ամենաերջանիկ ...լինիմ եթէ յաջողիմ, եւ եթէ անկարելի լինի, չպիտի վարանիմ հրաժարելու այս բարձր պաշտօնէն»:

Համակրանքի ջերմագին ծափերով ողջունուեցան այս պարզ բայց անկեղծ եւ ազնիւ խօսքերը, որ բոլոր ներկաներուն համար եղան ներշնչումի աղբիւր եւ նուիրումի ուխտ մը:

Ցետոյ, գինիի, թէյի եւ օշաբակի պատուասիրութիւններ եղան, տաք եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, ուր մեր սիրելի Միութեան գլխաւոր վարիչները շրջապատեցին Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկեանը, գնահատելով անոնց պարզասիրութիւնը եւ անոնց մէջ տեսնելով Միութեան «հրաշագործ աստղը»:

* *

Այս պատմական ընդունելութենէն վերջ, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան առաջին անգամ ըլլալով նախագահեց Կեդրոնական Վարչական Ժողովի նիստին, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ Նիւ Եորքի Շրջ. Յանձնաժողովի ատենապետ Պ. Ա. Գարակէօզեան եւ Գահիրէի Շրջ. Յանձնաժողովի անդամ Պ. Ճ. Զաքըր, ինչպէս նաեւ Պ. Առաքել Պէյ Նուպար:

Օրակարգի մի քանի կարեւոր խնդիրներու նկատառումէն վերջ, յարգելի նախագահը խօսք առաւ կարեւոր զեկուցում մը ընելու համար: Երկարօրէն բացատրեց արդիւնքը իր առաջին ուսումնասիրութեան Միութեանս Թղթածրարներուն եւ հիմնադրամներուն մասին, եւ իր պաշտօնակիցներուն մասնաւոր ուշադրութեան յանձնեց իր առաջին մտածումը, ատոնք դնելու այնպիսի գործնական վիճակի մը մէջ որ Միութեան դրամագլուխները մեքենան ըլլայ աւելի պարզ եւ դիւրին, որով եւ մատչելի եւ համակրելի ծրագրի մը շուրջ հնար ըլլայ խանդավառել նոյնիսկ ժողովուրդին խոնարհ խաւերը: Փորձառու եւ իրատես նիւմասդէտի մը տաղանդովը պարզեց իր գաղափարը, որ պէտք է նիւթ կազմէ անմիջական լուրջ ուսումնասիրութեան, ստանալու համար վերջնական ձեւ մը: Իր ցանկութիւնն է կազմութիւնը տեսակ մը ազգային մեծ Թրըսթի, միակ եւ միաձեւ, ուր կարելի ըլլայ յստակ տեսնել եւ օրը օրին հետեւիլ անիկա կազմող արժեթուղթերու կացութեան, պայմանաւ որ այս վերջինները ամփոփուին եւ վերածուին սակաւաթիւ տեսակներու: Կեդր. Վարչ. Ժողովը խանդավառութեամբ արձանագրեց իր նախագահին սոյն դրական տեսութիւնները եւ որոշեց գործնական եւ իրաւաբանական ուսումնասիրութեամբ մը պատրաստել վերջնական ծրագիր մը, որուն շուրջ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի աւելի գիտակցաբար:

Ու երբ ներկայ զեկոյցով Միութեանս հեռաբնակ անդամները եւ ազգը համոզէն կը ջանանք տեղեակ ընել նորընտիր նախագահին նախաշրջանի սըրտապնդող իրագործութեանց, հպարտութեամբ վեր կը հանենք նաեւ իր առաջին ժեստը, հագիւ բազմած Միութեանս վարչական սեղանին գլուխը: Երբ կարգը եկաւ Կեսարիոյ որբերուն մասին ուղղուած առաջարկին, զոր քանիցս ժողովին ներկայացուցած էր Արժ. Սերովբէ քահ. Պուրմայեան, խնդրելով ատոնք եւս ընդունիլ Միութեան որբանոցներուն մէկուն մէջ, Պ. Կիւլպէնկեան տեսաւ որ Միութեան ներկայ միջոցները թոյլ չեն տար նոր յանձնառութեան մը տակ մտնելու 25 որբերու երրորդ խումբ մը եւս պատսպարելով, եւ ինքնաբերաբար յանձն առաւ տարեկան 600 անգլ. ոսկի տրամադրել, այդ դժբախտ տղաքը ազատելու համար իրենց ներկայ խըղճալի վիճակէն: Կեդր. Ժողովը փութաց իր երախտագիտութիւնը յայտնել այս գեղեցիկ ժեստին առթիւ որ հինգ տարուան համար կ'ապահովէ երեք հազար անգլ. ոսկիի կարեւոր օժանդակութիւն մը:

Դիւան Ընդհանուր Ցնօրէնութեան

Փարիզ, 30 Հոկտ. 1930

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 30 Հոկտ — Հ. Յ. Դ. Պոլէնի ենթակոմիտէն կազմակերպած էր անցեալ կիրակի, կէսօրէ վերջ, Թաղապետարանի սրահին մէջ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը:

Ժամանակէն առաջ Պոլէնի հայ ժողովուրդը լեցուած էր հանդէսի սրահը, իր յարգանքի բաժինը մատուցանելու, իր մեծ զաւկին Հ. Յ. Դ.ի անոր քառասնամեակին առթիւ. եկաւ եւ մտիկ ըրաւ իր հարազատ կուսակցութեան խօսքը մխիթարութիւն գտնելու, նոր կորովով ու ազգային խանդավառութեամբ տոգորուելու համար: Ապացոյցը այն է որ ութ քիլոմեթր հեռաւորութեամբ փոն Սէնթ Էսփրիի համակիրներն եւ ընկերները եւս փութացած էին ներկայ գտնուելու օրուան հանդէսին:

Նախագահ ընկ. Խաչիկ Աւետիսեան«Մեր Հայրենիք»ով բացուած յայտարարեց հանդէսը եւ օրուան տօնին առթիւ հակիրճ ուղերձէ մը յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկ. Պօղոս Հիւսեանը, որ ըսաւ.— «Այսօր տօնն է անոնց որ իրենց ազատագրութեան փշոտ ճամբաներուն վրայ, փառաբանութիւնը անոնց հերոսական մարտնչումներուն, մաքառումներուն եւ պարտութեան: Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ Թրքական բռնաւոր լուծին տակ. դարձաւ անցեալ հօտ մը. եւ լուռ ու մունջ տարաւ բոլոր անսակի կեղեքումները. փրկութիւնը կը փնտռէր հալածանքի եւ բռնութեան առջեւ գլխիկոր խոնարհութեան մէջ. բայց որքան սխալ գաղափար. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վճռական ու կորովի ըլլալով իբր այս ժողովուրդի հարազատ եւ առոյգ զաւակը. ըմբոստացաւ ոճիրներու եւ կեղեքումներու դէմ ու զինուեցաւ ու զինեց: Որովհետեւ հայ ժողովուրդի գոյութեան փրկութիւնը կռիւը շարունակելումէջն է:

«Քառասուն տարուան պատմութիւն մը ունինք. Մեր ետին ան. թաղ եւ աչքերնին բաց մեռելներ ունինք, որ մեզի կը նային, քառասուն տարի կռուեցանք եւ դեռ պիտի շարունակենք մինչեւ որ ըլլանք անկախ եւ ազատ»:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին ընկերներ Թորոս Մարգարեան եւ Հայկ Արամ, նաեւ վ.ալանսէն եկած ընկ. Սուրէն Մակարեան մեներգեց «Հայրենիք» եւ «Ցըլէ խաման: «Մշակ Բանւոր» խմբերգով փակուեցաւ հանդէսը եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ ուրախ, վաղուան յոյսերով:

Թ. Մալէզեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իզմիրէն լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը հասնին վերջին հեղեղին պատճառած վնասներու մասին: Հետզհետէ կը պարզուի աղէտին ահաւորութիւնը: Հաշուուած զոհերուն եւ վնասներուն չափը աւելի մեծ ցոյց կուտան նոր տեղեկագիրներն ու շրջակայքէն հասած լուրերը: Քաղաքին մէջ հեղեղին ամէնէն աւելի վնասուած վայրերն են Բահրամանլար, Չալըրլըպաշը, Բէմէր, Շէհիտլէր շրջանակները: Ամենէն աւելի Բահրամանլարի մէջ ահաւոր չափերու կը հասնի հեղեղին աւերը զոր նկարագրել անկարելի է: Այս վայրին մէջ տաղաւարներ շինուած էին որոնց մէջ չքաւոր ընտանիքներ կը բնակէին: Բոլոր տաղաւարներն ալ փայտի կտորներու պէս քշուած են հեղեղէն, ու հիմա դիակներ կը հաւաքուին այնտեղէն: Ոստիկանական պահականոցը լեցուած է դիակներով: Այս դիակներուն նայելով մարդ չի կրնար ինքզինքը զսպել: Դիակներուն մէջ կան մայրեր որոնք դեռ իրենց երախաները գրկած են եւ մեծ մասով քսան տարեկան աղջիկներ ու երիտասարդներ են:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ մահուան ստուերը կը թեւածի, ամէն քայլափոխի կը հանդիպիս պատգարակներու, որոնցմով դիակներ կամ վիրաւորներ կը փոխադրուին, գործաւորներու որոնք փլատակներուն տակէն զոհեր կը փնտռեն ու փըրկուածներու' որոնք խելայեղ հոս ու հոն կը վազվզեն կորսուած սիրելիի մը գոնէ դիակը գտնելու համար:

Արուարձաններու զոհերն ու վնասները հետզհետէ կը ճըշդուին. Պուրնովայի մէջ ոչ մէկ բնակելի տուն մնացած է: Կանգուն մնացած են միայն օտարականներու սեփական հաստատուն տուները որոնց մէջ կը պատսպարուին աղէտահարները:

Կարմիր Մահիկը առաջին օրէն իսկ օգնութեան փութացած է աղէտեալներուն: Առաջին առթիւ 100 վրաններ տրամադրած եւ 1050 պարկ ալիւր բաժնած է: Օգնութիւնը պիտի շարունակուի: Թաղապետութիւնն ալ փուռերուն մէջ գտնուած բոլոր հացերը հաւաքած եւ կարօտեալներուն բաժնած է: Այս միջոցը անբաւական եկած է, սակայն, եւ հացի տագնապ մը առաջ եկած է: Ամերիկեան Կարմիր Խաչը 25 հազար տոլար տուած է աղէտեալներուն համար, իբր առաջին օգնութիւն:

Օգնութեան գործը դանդաղ ուղղութեամբ առաջ կը տարուի, բայց ցաւը այնքան մեծ է որ աւելի մեծ զոհողութիւններու պէտք կայ: Աղէտեալներէն մեծ մասը մերկ վիճակի մէջ ազատած է եւ 600է աւելի անձեր միայն վարտիք մը ունին իբր հագուստ եւ գոյք:

Վերջին հեղեղներուն հետեւանքով, ռազմամթերանոցին պատերը փլած եւ ռումբեր ու պայթուցիկներ ջուրէն քշուած ու փողոցներու մէջ տարածուած են: Զին. իշխանութիւնը այս նոր վտանգին առաջքը առնելու համար մեծ ջանքեր կը թափէ, պայթուցիկները ժողվել տալով եւ միջոցներ ձեռք առնելով որ ժողովուրդը չմօտենայ:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, երեկոյեան ժամը 9ին տեղի ունեցաւ Sociétés Savantesի սրահին մէջ՝ Փարիզի Հայ Գրական Միութեան Ակումբի 1930—31 տարեշրջանի բացումը: Նուիրուած էր մեր երկու նշանաւոր հանրային-գրական գործիչներուն' Միքայէլ Նալբանտեանի եւ Ռափայէլ Պատկանեանի (Գամառ-Քաթիպա) ծննդեանց հարիւրամեակներուն:

Սրահը լեցուն էր ընտիր բազմութեամբ մը, որոնց մէջ կը նշմարուէին մեր բազմաթիւ մտաւորականները: Ամպիոնին դիմաց` հայկական եռագոյն դրօշին վրայ կը հանգչէր Նալբանդեանի մեծադիր նկարը:

Նախագահ փրոֆ. Աղոնց իր բացման ճառին մէջ շեշտեց Գրական Միութեան արժէքը' տալով նաեւ անոր հակիրճ պատմականը: Դիտելով, որ Միութիւնը կը թեւակոխէ արդէն իր գոյութեան երրորդ տարեշրջանը` յոյս յայտնեց, որ նման միութիւններ, զուտ գրական եւ պատմագիտական բովանդակութեամբ կը կազմակերպուին նաեւ մեր միւս գաղութներուն մէջ, որով անոնց բոլորին միացմամբ, յետագային կարելի կ'ըլլայ գրական-գիտական ընդհանուր միութիւն մը հիմնել:

Բացման ճառէն յետոյ խօսք առաւ օրուան բանախօսը Պ. Ռուբէն Բէրբէրեան, որ ամփոփ, բայց շնորհալի ձեւով յիշեալ երկու ազգային գործիչներու գրական-հանրային դիմագիծը պարզեց` կանգ առնելով յատկապէս անոնց գործած ազդեցութեան` իրենց ժամանակի երիտասարդութեան վրայ:

Փոքրիկ ընդմիջումէ յետոյ, խօսք առաւ Պ. Արշակ Չօպանեան, որ մէկ քանի բառով նշեց յոբելեարներուն դերը, մասնաւորապէս մեր արդի գրական լեզուի մշակման մէջ, համարելով զանոնք տարբեր օղակներն այն շղթայի, որուն մէջ կը մտնեն Աբովեան, Ալիշան եւն.:

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 11.30ին. որմէ վերջ հասարակութիւնը հեռացաւ գոհունակութեան զգացումով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻԷՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Սեպտ.ի կէսէն ի վեր, տեղւոյս Ազգ. Միութիւնը նախաձեռնած է հայ մանկանց յատուկ դասաւանդութեանց, իր միջոցներով հայթայթած է դասագրքեր եւայլ պիտոյքներ: Ժընեւէն բարերար մը սիրայօժար ընդունած է իրեն եղած դիմումը ու տրամադրած է անհրաժեշտ գրքերը: Դասաւանդութիւններ կ'ըլլան Գշ. եւ ուրբաթ օրերը տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ, զոր տրամադրուած է տեղւոյս կոմիտէն ձրիաբար, խոստանալով նաեւ իր աջակցութիւնը այս ձեռնարկին: Իսկ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբը, որուն շրջանին մէջ կը գտնուի Ակումբը, արդէն պէտք եղած դրական աջակցութիւնը կ'ընէ: Ազգ. Միութեան անդամները իրենք յանձն առած ենդասաւանդութիւնները ինչ որ գնահատանքի արժանի է գաղութիս համար, եւ արդէն շատ մը ծնողներ սկսած են ըմբռնել Ազգ. Միութեան ձեռնարկին կարեւորութիւնը:

Աշակերտներուն թիւն է 38, որ հետզհետէ կ'աւելնայ: Ասկից առաջ «Յառաջ»ի մէջ, պարզելով տեղւոյս Ե. Տիկ. Միութեան դպրոցի բացման նախաձեռնութեան հրաւէրը, հարց տուած էինք թէ «ներկայացուցչական ժողովներէ բխած երեք հոգինոց դիւանը ի՞նչ աշխատանքներ կը կատարէ եւ ինչո՞ւ յունիս 4ին կատարուելիք հանգանակութիւնը ի նպաստ դըպրոցին չտրուեցաւ»: Դժբախտաբար մեր հարցման պատասխանը չստացանք, եւ սակայն ռամկավարներու Փարիզի թերթին մէջ կարդացինք, իբր մեր հարցման պատասխան թղթակցութիւն մը ուր մեզ կը պատասխանուէր յերիւրանքներով եւ սուտերով, որոնց չենք ուզեր անդրադառնալ,

Այդ կարգի անձերուն միայն մէկ պատասխան ունինք.— «Ֆրանսայի մէջ հայութիւնը ուծման դատապարտուած է, ուստի հայրենակիցնե՛ր, ըմբռնեցէք մեր սերունդին սպառնացող այլասերման վտանգը, եւ մէկզի նետելով սին վէճերը մեզ հետ միասին, ջանացէք փրկել ապագայ սերունդը»:

Թղթակից

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր չորեքշաբթի, երեկոյեան, Petite Sourceի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ամէն սրտի մէջ առիւծ մը կը պառկի

(ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՌԱԾ)

...ռուծոյ ամէն մէկ օրը ...ուան մութնուլուսին, մինչ ...զանգերը կը սկսէին երգել, ...ին, տաճարի փողոցին մէջ ...պաման դուռ մը կը բացուէր ...թախ լուութեան մէջ, այդ ...կը գոցուէր մեղմ շառա-...մը ու խաւարին մէջէն ...մը կ'անցնէր հանդարտ, ...նաւոր քայլերով: Զմրան ...սառուցիկ առտուներուն, ...յն անգամ կը յամենար ...ելու, իր քայլերուն կճր-...կ'իմացուէր ձիւնածածուկ ...րուն վրայ. հարծէք վերա-...օրն էր որ կուգար կ'անց-...փողոցէն:

Զանգակահար Մխիթարն էր ...:

...էջ եւ կը սկսէր հնչել ...Տաճարին կոչնակը հատիկ հատիկ ու զիլ թրթռանքը կը թեւածէր մրափող քաղաքին վերեւ, մինչեւ անտեսանելի դաշտերը...

Տան... տին... տան...

Տին... տան... տին...

Ցայգալուսային այդ ղօղանջը կը թափանցէր տուներէն ներս. նորազարթ մարդիկ այդ թըրթռուն բառով կը վերադառնային իրենց առօրեայ կեանքին. անբացատրելի տրամադրութիւն մը, խունկի բոյրին նման կը ծաւալէր երդիքներուն տակ, աղօթքի վանկերով կը բացուէր մարդոց շրթունքը:

Անդին, մայր տաճարի զանգակատան վրայ, վաղայարոյց ժամկոչը, Մխիթար, լաստակերտ գմբէթին տակ բոպէ մը կանգ կ'առնէր ու աչքերը փակ, կ'ունկնդրէր զանգակներուն եւ օդին դաշնաւոր թրթռումի, իր վերեւ, իր շուրջ, մինչեւ որ ան հեռանալով նուաղէր ու սպառէր, իրեն այնպէս կը թուէր թէ այդ մետաղները բաբախուն են խորհրդաւոր զգայնութեամբ մը, ճիշտ իր հոգիին նման ու անոնք ալ, իրեն պէս մթնշաղին առջեւ կը զգան սարսուռը անբացատրելի իմաստներու... հոն, վերը, Մխիթար, մտերմութեան եւ ապաւինանքի զեղում մը կ'ունենար իր զանգակներուն հանդէպ եւ անոնց ղօղանջին հետ նոյնացած կը զգար աղաղակը իր հոգիին:

Տարուան գեղեցիկ օրերուն, երբ արշալոյսը համբարձման տօնի մը նման կը յայտնուէր, ու կը լեցնէր արեւելեան կողմն աշխարհի, ժամկոչ Մխիթար, կոչնակահարութենէն վերջ, կը բարձրանար վեր, մինչեւ զանգակատան բարձրագոյն յարկը ու հոնկէ, գերաններու ընդմէջէն կը դիտէր քաղաքի եւ դաշտերու համայնապատկերը. հեռուն, խաչափայտի սարերուն գագաթները կը պայծառանային վարդագոյն մեղմ լոյսով, թափանցիկ մշուշը կը ծածկէր գիւղերը եւ շամբը, իր ոտքերուն տակ, ծխնելոյզներէն կը բարձրանային կապտորակ գոլորշիներ, փողոցներուն մէջ ցանցառ անցորդներ, հազիւ տեսանելի, կը շտապէին դէպի եկեղեցի. նորազարթ կեանքին շշուկը, հեռաւոր սայլերու ճռինչը կը հասնէր մինչեւ իրեն. իր զանգակները խաղաղութեան օր մըն ալ սփռած էին իր քաղաքին վրայ. մարդոց գոհունակութիւնը կ'ուէր, կը բարձրանար մինչեւ իր սիրտը որ իրեն կը թըւէր ըլլալ երկնահայեաց գաւաթ մը, մխրճուած արեւու ջերմութեան մէջ. չկարենալով արտայայտել ինքզինքը ժամկոչ Մխիթար կը մրմնջէր.

«Փառք քեզ, Տէր յաղագս ամենայնի փառք քեզ...»

Այնուհետեւ կ'իջնէր վար ու տանիքի նեղ դռնակէ մը կը մտնէր ներս, եկեղեցի: Սանդխագլխին բոպէ մըն ալ կանգ կ'առնէր. շէնքին միստիք վեհութիւնը կը շլմորեցնէր յանկարծ զինքը. վարը, կիսաստուերին խորը, խորաններու մոմերը, անասելի իղձ մը հեծեծելու անկարող, կը պլըպլային մարմրուն ցոլքերով. դասէն' տէր հօր ձայնը կը շփոթուէր կամարներու տակ թնդացող արձագանգներու հետ. դուռ մը կը դղրդար. ցանուցրիւ հաւատացեալներ, սիւներու առջեւ գետնամած կ'աղօթէին:

Ժամկոչ Մխիթար, ինքնամոռաց հոգիով երեսը կը խաչակնքէր ու վար կ'իջնէր. կիներու զաւիթէն անցած պահուն, շատ անգամ, կը գտնէր հոն երկու ծանօթ սիլուէթներ, միշտ նոյն անկիւնը, պաշտամունքի եւ համակրպութեան դիրքով մը բազկատարած.— Իր կինը, Շաղկաթ, ու իր աղջիկը` Ազնիւ:

Անոնց ներկայութիւնը, իր սիրտը պարուրող խորհուրդներուն ընտանի քաղցրութիւն մը կը բերէր. ու անգամ մըն ալ գոհ իր աշխարհէն, ի խորոց սրտի կը հեծեծէր.

(Շար.)

բազմի հաշուեյարդարը, այն ատեն ազգը պիտի դառնան, երբ երկու գլխաւոր պայմանադիրներն, այսինքն Ֆրանսան ու Գերմանիան շարունակեն հողը մշակել անկեղծ համաձայնութեան մը ըմբռնումով եւ դրացի մեծ պետութիւններու հետ խաղաղ գործակցութեամբ ու վճռապէս յառաջանան ճամբուն վրայ, ուր միասին մտած են։

Գերմանիա կ՚եզրակացնէ վարչապետը, դեռ շատ հեռի է մեծ պետութեան մը դիրքին համապատասխան իր գերիշխանութիւնը ստացած ըլլալէ։ «Իր տրամադրելի բոլոր խաղաղ միջոցներով», պիտի փորձէ փոխել այս կացութիւնը, ո՛չ թէ խռովութիւններ երեւան բերելու, այլ խաղաղութեան դատին ծառայելու համար։

Աջերու դէմ պայքարը Ռուսիոյ մէջ

Երէկ կը հաղորդէինք թէ Չեկան երեւան հանած է նոր դաւադրութիւն մը, երկու գաղտնի կազմակերպութիւններ, 20 եւ 24 հոգինոց։

Ձերբակալուածները որոնց մէջ կան առեւտրականներ, պաշտօնեաներ, միջնորդներ եւայլն, կ՚ամբաստանուին «հակայեղափոխական գործունէութեամբ» եւ հետեւաբար, հաւանական է որ վաղն իսկ անոնց գնդակահարման լուրը հաղորդենք։

Բոլշեւիկեան «Պրաւդա» պաշտօնաթերթը, բուռն յարձակումներ կը գործէ գործավարներու խորհուրդի Նախագահին Ռիկովի դէմ, զայն մեղադրելով թէ համայնավար կուսակցութեան աջ թեւին, այսինքն իր համախոհներուն սխալները ոչ երեւան հանած է, ո՛չ ալ դատապարտած։

«Պրաւդա» կը զգացնէ թէ հաւանական է որ շատ կարճ ատենուան մը մէջ, Ռիկով զրկուի իր արդի պաշտօնէն։

Միւս կողմէ, աջ համայնավարներու դէմ մղուած բուռն պայքարը սկսած է իր հետեւանքները ցոյց տալ եւ ճարտարարուեստի կեդրոնական քաղաքներէ ստացուած լուրերու համաձայն, տեղական համայնավար կազմակերպութեանց պետերէն շատերը, վտարուած են, Ռիկովի մտերիմը՝ Պուխարինը պաշտպանած ըլլալու մեղադրանքով։

Այս տեղեկութիւնները հաստատելէ յետոյ, «Իւմանիթէ» Ֆրանսայի համայնավարներու թերթը կ՚անդրադառնայ Պուխարինի ընթացքին, զայն պախարակելու համար.

— Հետաքրքիր ու միանգամայն վրդովեցուցիչ է, կը գրէ, ընդդիմադիր պետերու Պուխարինի, Տոմսկիի, Ռիկովի ընթացքը, որոնք, հակառակ կուսակցութեան ղեկավարութեան կոչերուն, կը շարունակեն լուռ մնալ, ու չեն դատապարտեր աջերու քայքայիչ խօսակցութիւնները, փերեզակային տեսաբանութիւններն ու հատուածական աշխատանքները։

Բացայայտ է որ այս ընկերները, լռելով, կուսակցութեան կամքին չանսալով, չարտայայտուելով մանրիչ տարրերու հատուածական աշխատանքներուն մասին, անոնց հետ համերաշխած կ՚ըլլան գործով։ Ահա թէ ինչո՞ւ կուսակցութիւնը կը պահանջէ անոնցմէ որ բացէ ի բաց ըսեն թէ *որո՞նց* հետ են, կուսակցութեան եւ ընկերվարական շինարարութեան, անոր ընդհանուր գծի՞ն հետ, թէ աջակողմեան եւ ձախակողմեան խափանարարներուն, որոնք դաշնակցած են ընդդէմ կուսակցութեան եւ աշխատաւորութեան։

Բացայայտ է թէ բոլշեւիկները դարձեալ Ներքին տագնապ մը անցընելու վրայ են։

Լիտվինոֆ Գերմանիոյ մէջ

ՊԵՐԼԻՆ, 3 Նոյ.— Խորհ. Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ Պերլին հասաւ խորհրդ. պատգամաւորութեան հետ, որ պիտի մասնակցի զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովին։ Պատգամաւորութեան մէջ է նաեւ Լունաչարսկի։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ, խորհրդային պատգամաւորութիւնը մեկնեցաւ Ժընեւ, նոյն իրիկունն իսկ։

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի թղթակիցը Նիւ-Եորքէն կը հեռագրէ թէ Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներու տպաւորութիւնն այն է որ Ժընեւի մէջ, Գերմանիա բոլորովին մեկուսացած պիտի մնայ։

Թերթը կ՚աւելցնէ որ եթէ պետութիւնները չհամաձայնին յառաջիկայ տարուան մէջ հրաւիրելու համար զինաթափութեան ընդհ. խորհրդաժողով մը, Միացեալ Նահանգներն են որ նախաձեռնարկ պիտի ըլլան 1932ի ընթացքին հրաւիրելու խաղաղութեան միջազգային մեծ խորհրդաժողով մը։

Աշխատաւորականները կը կորսնցնեն

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ամէն տարի Անգլիոյ մէջ, թաղապետական խորհուրդի անդամներու 1)3ը կը փոխուի։ Անցեալ տարուան ընտրութիւններուն, աշխատաւորականները պահած էին 110 աթոռ։ Իսկ այս տարուան ընտրութիւններուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան շաբաթ օր, համաձայն վերջին ստուգման, աշխատաւորականները կորսնցուցած են 65 աթոռ, ազատականները 8։ Անկախները շահած են 4, իսկ պահպանողականները 69 աթոռ։

Կը մնան դեռ երկու հարիւր աթոռներ, որոնց շուրջ կատարուած քուէարկութեան արդիւնքը տակաւին չէ յայտնուած։ Սակայն, արդէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ աշխատաւորականները կորսնցուցած են ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ։

ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ ԱՆՑԱՒ

Կիրակի օր սաստիկ փոթորիկ մը անցաւ ամբողջ Ֆրանսայի վրայէն, սարսելով ծովեզերեայ շրջաններէն սկսեալ մինչեւ ներքին գաւառները։

Նանթի շրջանին մէջ փոթորիկը կ՚անցնէր ժամը 37 քիլոմեթր արագութեամբ։ Հովը անընդհատ փչեց գիշերն ալ, մինչեւ լոյս երկուշաբթի։ Առաւօտուն յորդ անձրեւ մը կոտրեց մրցանիշը իր ջրհեղեղեան թափով։ Ծառերը արմատախիլ եղած, կղմինտրները փողոցներուն մէջ ինկած, բանուորական տաղաւարներ կործանած ու շրջուած, ոչ հեռաձայնը կը բանէր ոչ ալ հեռագիրը։

Կրան Մորէն գետը յորդեցաւ եւ ողողեց Թուլոմիէ քաղաքը։

Նաւահանգիստներուն մէջ ջարդուփշուր եղած են բազմաթիւ նաւեր։

Լա Ռոշէլի շրջանին մէջ եւս ելեկտրական լոյսը մարեցաւ, հեռագրական ձողերը տապալեցան, ծառերը հողէն խլուեցան, տուներու տանիքները քանդուեցան։

Ռէնսէն եւս կը գրեն թէ շրջանը աւերներ կրեց։ Մէօզ գետը յորդելու մօտ է։ Մոզէլ եւ Մէօրթ գետերը յորդած են արդէն։ Տեղ տեղ տապալած են հեռագրական ձողերը, որոնք խանգարեցին շոգեկառքերուն գնացքը։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զորմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը։

Փոթորիկ՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը Թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ։ Ժողովները տեղի կ՚ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆի կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկ. Համեստուհի Բէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Եարտըմեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Էվրէնեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Շահրիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տէրտէրեան եւ պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, եղբօր, մօրաքրոջ, որդւոյն, փեսին եւ ազգականին ԱՐՓԻԱՐ ԲԷՇԻՇԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք.) եւ վարխի։ Մասն. լաբօրաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

ԶՈՒԱՐՃԱՏԵՍԻԿ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր դասախօսութիւն մը։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշէլ Սթրոկոֆի շարունակութիւնը)։

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլտրակինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆ

դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր

Studio Musical։ 5 Rue Michelet, Paris VIe. ընդունելութիւն ժամը 2—3։

ԿԱՎՌՈՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

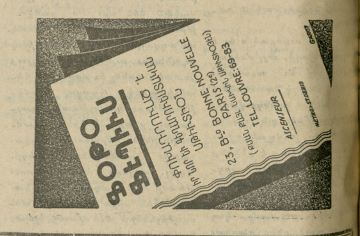
Գին 30 ֆրանք

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շԼ.	40 շԼ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

6 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1410 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր ընթերցողները կարդացին Հ. Բ. Ը. Միութեան զե-...յցը՝ ուռուցիկ ու ծփուն, որքան որ կ'ուզէք, Պ. Գալուստ ...իւլպէնկեանի ընտրութեան առթիւ։

...բացառաբար, զեկոյցը տուինք ամբողջ ու նոյնութեամբ, ...մեր ընթերցողներուն ճաշակ մը տալու համար բարեգործա-...կան այս ոճէն, որ պաշտօնական ըլլալէ շատ հեռու, փաղա-...քշ... է լոկ ու ծեքծեքում, հարազատ հայելին իսկ այն ...մթնոլորտին, ուր գործելու կոչուած է Պ. Գ. Կիւլպէնկեան։

Բարեբախտաբար, «գինիի, թէյի եւ օշարակի պատուասի-...ութիւններ» ու վերյիշումով գրուած այդ զեկոյցը կը վերջա-...յ Բարեգործականի Նորընտիր Նախագահին զեկուցման տե-...կագրումով, գործունէութեան ծրագիր մը արդէն, մտածուած ...հետեւաբար չոր բայց լեցուն։

Իր առաջին խօսքերով իսկ, Պ. Կիւլպէնկեան, խոստովա-...նելով մէկտեղ թէ «ազգային հաւաքական աշխատանքի վարժ ...կարծէք, կը խոստանայ Թարմութեան շունչ մը մտցնելու ...էնքին մէջ, որ սկսած էր բորբոս հոտիլ։ Կեդր. վարչ. ժողովի ...նիստին մէջ, իր զեկուցումը, իբր «արդիւնքը իր առաջին ու-...ուսումնասիրութեան» կուգայ հաստատել դաշնակցական թերթե-...ու եւ ընկերներու կծու, անխնայ, բայց միշտ անկեղծ ու ան-...շահախնդիր քննադատութիւնները։

Ինչ որ ըսուած է Դաշնակցական եւ հետեւաբար հակա-...կողմ? բերաններու կողմէ, առանց անշուշտ ազդելու Բարե-...գործականի վարիչներուն վրայ, Պ. Կիւլպէնկեան կը կրկնէ իր ...ով, որ յայտնի է թէ անցած է գրաքննութենէ.—

— երկարօրէն բացատրեց, կը կարդանք զեկոյցին մէջ, ար-...նքը իր առաջին ուսումնասիրութեան Միութեանս Թըրսթներուն ...ծրագրամներուն մասին եւ իր պաշտօնակիցներուն մանաւոր ...ուշադրութեան յանձնեց իր առաջին մտածումը, ատոնք դնելու ...նչպիսի գործնական վիճակի մը մէջ, որ Միութեան դրամագլուխ-...ները մեքենան ըլլայ աւելի պարզ եւ դիւրին, որով եւ մատչելի ...համակրելի ծրագրի մը շուրջ հինար ըլլայ խանդավառել նոյն ...ժողովուրդին խոնարհ խաւերը։

Բարեգործականի Նորընտիր Նախագահին մուտքի այս ...քայլը, կ'արժէ անշուշտ արձանագրել իբր փաստ։ Կ'արժէ ...նաեւ համբերել պահ մը, տեսնելու համար թէ ի՛նչ որոշումներ ...պիտի տրուին եւ ի՞նչ ձեռնարկներ պիտի կատարուին, մեղ-...մելու համար Թըրսթի հիմնական ու անորակելի սխալը, ար-...դիւնք ...ութենէ մը որ ծառայած է բազմապահանջ այս ժողո-...վուրդէն խլելու իր իրաւունքը, եւ ապահովելու մեծածախս ...պաշտօնէութեան մը շռայլանքը։

Գիտենք թէ Պ. Կիւլպէնկեանի ամբողջ բարեմտութիւնը ...եւ պատրաստութիւնը պիտի ծառայեն միմիայն սահմանափա-...կելու չարիքը։

Բայց, իբր Նախագահ Բարեգործականի, այդ չէ միայն որ ...կ'սպասուի իրմէն եւ իր հեղինակութենէն։ Եւ արդէն, իր ...խօսքերը կը մատնեն թէ գիտակցօրէն մօտեցած է գործի մը, ...որուն ամբողջ ներքին աղտեղութիւնը՝ պարտկուած շողշողուն ...ձեւականութիւններու եւ շահախնդիր թմբկահարումներու ...ետեւ, պրպտած ըլլալ կը թուի հեռուէն։

Բարեգործականը հրապարակ եկած է իբր համազգային ...համակերպութիւն, իր անունն ու յաւակնութիւնը արժե-...ցնելու խոստումներով, բարենպատակ բոլոր ձեռնարկներն ու ...հաստատութիւնները համադրելու, հաւանական վտանգներու ...դէմ ապահովելու եւ արդար ու մտածուած կարգադրութեամբ ...մը ...ժողովրդին անհրաժեշտ ...ականոնք յատկացնելու հանրային պէտքերու։

Ու վարկը որ վայելած է ունեւոր Հայերու կողմէ, կը ...պարտի միմիայն իր ձեռնարկին կարեւորութեան։

Բայց կասկածը որ այս հաստատութեան հանդէպ բոյն ...դրած է ժողովրդային խաւերու մէջ, փաստ է թէ ան շեղած է ...իր ...երթէն։

Գիտենք թէ բազմաչարչար այս ժողովուրդը երբ յոյսը ...կը կապէ որ եւ է հաստատութեան, կը պահանջէ անկից ա-...նաչառ, շատ եւ շուտ։

Գիտենք նաեւ թէ Բարեգործականի բոլոր միլիոնները հա-...զիւ պիտի բաւէին իբր քանի մը կաթիլ անուշ ջուր, պահանջ-...ներու եւ պէտքերու լայն ու խոր լիճին մէջ։

Բայց ինչ որ անկից կը սպասուի, ազգային կարօտու-...թիւններու վերջնական հաշուեյարդարը չէ, այլ ծրագրուած ...գործակին պարկեշտ հետապնդումը.—

Իսկ այդ,— մեր անխախտ համոզումն է,— գլուխ չելլեր ...Բարեգործականի ներկայ ղեկավար պաշտօնէութեամբ, որ ...ամեն, փաստը տուած է անճարակութիւն է մանաւանդ ...ապիկարութեան, որ կծու կուսակցական կը հոտի։

Իսկ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան որ «երբեք չէ ունեցած ոեւէ կու-...սակցական ոգի» ինչպէս կը յայտնէ, պիտի դիտնա՞յ արժե-...ցնել իր ներշնչումները։

Իր խօսքերը յուսալից մտադրութիւններու հաւաստիքը կը ...բերեն։

Ատեն է, որ Բարեգործականը ստեղծուած ժողովուրդին ...համար, վերադառնայ անոր։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅՈ՛, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՍԵՒ Է

«Հորիզոն» անդրադառնալով Հայաստանի տխուր վիճակին, կը գրէ (Նոկտ. 30).

— «Արդարեւ, կարծէք ան-հաւատալի տեղեկութիւններ լոյս կը տեսնեն արտասահման-եան հայ մամուլին մէջ։ Կար-ծէք, մէկ օրէն միւսը դժոխքէն դրախտ ինկած բախտաւորնե-րու հոգեբանութեամբ կը խօ-սին երկրէն փախստականները եւ կ'ուզեն ամէն ինչ սեւցնել, լոյսի տեսողութեան առջեւ գծելու համար պատկեր մը որուն պիտի նախանձէր ապա-հովաբար Տանթէի դժոխաստեղծ տաղանդը։

Սոսկումը իր հոգիին մէջ եւ ցաւը իր մորթին վրայ զգացած ականատեսներն են որ, լեռ ու ձոր կտրելով ապաստա-նած են արտասահման եւ կը պատկերացնեն հայրենիքի մէջ տիրող զարհուրանքը այն-պիսի աճաւոր գոյներով, որոնց մէջ կը կորսուին՝ մոլորանքով մը խաւարին մէջ ինկած լոյսի քանի մը տմոյն, շատ տմոյն շո-ղերը։ Ճիշդ է ընդհանրապէս, որ սարսափին աչքերը խոշոր կ'ըլ-լան եւ սարսափողը չի կրնար պաղարիւնով դատել ու պատմել իր տեսածն ու լսածը։ Եթէ սա-կայն այս անկիւնէն ալ մօտե-նանք պատմուածներուն, իրա-կանութիւնը հէքեաթէն եւ ճշ-մարտութիւնը չափազանցութե-նէն զանազանելու նպատակով, դարձեալ կարելի չէ մեղադրել փախստականները եւ ըսել որ, անոնք, անդոհանքի մը ազդե-ցութեան տակ է որ այդպէս կ'արտայայտուին։ Որովհետեւ, եթէ կայ այդ ազդեցութիւնը, ապա ուրեմն կայ եւ այդ սար-սափը, որ այդպէս խոշոր բա-նալ կուտայ տառապանքէն ու մահէն փախչող թշուառներու աչքերը։

Եւ իրապէս, կա՛յ այդ սար-սափը։ փախստականներու պատ-մածները, տիրող աճարկու կա-ցութեան մէկ տասներորդին վրայ իսկ չեն կրնար լիակա-տար լոյս մը սփռել։ Որովհետեւ փախստականը գիտէ այն ինչ որ տեսած է իր անմիջական շրջապատին մէջ եւ լսած է բերնէ բերան տարածուած փսփսուք-ներով։ Տառապանքի ու զարհու-րանքի համադրուած մէկ պատ-կերը գծելու համար, անհրաժեշտ պիտի ըլլար խօսեցնել հայրենի-քի բ՚ակչութեան գոնէ կէսը։ Այնքա՛ն լայնացանց է չարիքը եւ այնքան այլազան, իր ձեւե-րով ու տեսակներով։

Այսուհանդերձ, փախստա-կաններու միջոցով մեր գիտցա-ծըն ու լսածն ալ կը բաւէ գա-ղափար մը կազմելու, հայրենի ժողովուրդին պարտադրուած դժոխային պայմաններու մասին։ կը բաւէ մանաւանդ պատին գամելու եւ Թքատարափի մը ենթարկելու այն բոլոր բոլշեւի-կասէր սողուննները, որոնք քանի մը շաբաթ բռնաւորներու կրունկներուն քսուըռտելէ եւ անոնց տափատներուն ցեխերը լզելէ վերջ, արտասահման կը դառնան եւ առաջին հանդիպո-ղին առջեւ, անուղղակի բայց անբարտաւան սինիզմով մը կը հեգնեն ոտնակոխ ժողովուրդի մը տառապանքը, յայտարարե-լու համար որ ամէն ինչ վար-դագոյն է Հայաստանի մէջ եւ հոն ապրող հայութիւնը մեղր ու կաթի մէջ կը լողայ երջա-նիկ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 Հայերու փոխադրութիւնը

Անցեալ շաբթու, Յունաստանէն 15,000 Հայերու Սուրիա փոխադրութեան լուրը առեր ու հաղորդեր էինք սուրիական թերթերէն։ Այս մասին՝ Դամասկոսի «Էլիֆ Պա» թերթը կը գրէ.—

Դամասկոսի թերթերը Պէյրութի թերթերէն արտատպելով գրեցին թէ՝ երեք հայ լիտրներ Յունաստանէն գալով Բ. Քո-միսէրութեան դիմում ըրին 15.000 Հայերու Յունաստանէն Սուրիա փոխադրութեան համար։

Մեր տեղական լրատուն երէկ Դամասկոսի հայ լիտրներէն մէկուն հետ տեսնուած եւ հարցուցած է այս մասին։ Լիտրը սակայն ժխտելով ըսած է. «Անկարելի է Յունաստանէն հոս մէկ Հայու իսկ գալը, որովհետեւ այդ երկրին մէջ, այսինքն Մակեդոնիոյ եւ Աթէնքի մէջ գտնուող Հայերը յունահպատակ եղան։ Ասոնց թիւը մօտ 30,000 է, որոնք բարձր դիրքեր գրա-ւած են Յունաստանի մէջ։ Այո, Յունաստանի մէջ Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէր 70,000ի մօտ սակայն անոնցմէ շա-տերը Ամերիկա, Հայաստան եւ Ֆրանսա գացին ու հազիւ 30 հազար մնացին Յունաստանի մէջ։ Յունաստանի մէջ գտնուող Հայերը երեք կուսակցութիւններէ կը բաղկանան եւ ասոնցմէ ոչ մէկը ամբողջ հայութեան անունով կրնայ խօսիլ. Պէյրու-թի թերթերը կը գրեն որ այդ երեք Հայերը որոնք Յունաս-տանէն եկած են Դաշնակ են, ի՞նչպէս ուրեմն անոնք ամբողջ Հայերու անունով կը խօսին։»

Յունական դաւադրութիւնը

Յունաստանի պատերազմական Նախարարութեան շրջա-նակներէն բխած տեղեկութեանց համաձայն, զինուորական յեղափոխական շարժման մասնակցող սպաներէն մօտ 40 հոգի ձերբակալուած են։

Շարժումը խնամքով եւ լաւ կազմակերպուած էր։ Որոշ-ուած էր առաջին առթիւ գրաւել պատերազմական Նախարա-րութիւնը եւ հեռագրատունը ու յետոյ Նախարարութիւնները։ Պատրաստուած էին պատճէնները գաւառի զօրամասերուն ղրկուելիք հրամանագիրներուն, պատերազմական Նախարարու-թեան կնիքով։

Այս նպատակին հասնելու համար, շարժման ղեկավարները մթերած էին բաւական քանակութեամբ հրացան եւ ձեռնա-ռումբ։ Յատակագիծը պատրաստուած էր հետեւեալ կերպով։

Յեղափոխութեան կեդրոն պիտի նկատուէր Ղուտին։ Ամ-պէլօքիփօսի զօրամասը պիտի շարժէին քաղաքին վրայ, կա-ցութեան տէր դառնալով։ Յետոյ պիտի հասնէին Խալքիտայի եւ Թիւայի զօրամասերը, որոնց մէջ բաւական պրոպագանդ կատարուած էր։ Սակայն իշխանութիւնը օրեր առաջ տեղե-կացած էր այս անցուդարձերուն եւ գաղտնապէս կը հետա-պնդել կասկածելի սպաները։ Հոկտ. 23ին, կէսօրէն յետոյ ժա-մը 8ին, Ա. Զօրաբանակի հրամանատարութեան մէջ ժողով կը գումարուի, որուն չեն մասնակցիր Նախարարները, կասկածի պատճառ չտալու համար։

Այս ժողովին մէջ կը վիճաբանուի թէ ինչպէ՞ս պէտք է ձախողեցնել շարժումը։ Կարծիք յայտնողներ կ'ըլլան թէ թոյլ տրուի որ շարժումը սկսի եւ յետոյ օրինակելի կերպով զըս-պուի։ Զօր. Մանէթաս դիտել կուտայ թէ պէտք է խուսափիլ արիւնահեղութենէ եւ կանխել շարժումը, ինչպէս որ եղաւ։

Ձերբակալուած սպաներու եւ քաղաքացիներու նախնա-կան հարցաքննութիւնը հաստատած է զօր. Փանկալոսի մեղ-սակցութիւնը։ Ասոր վրայ, ձերբակալման հրաման հանուած է։

⁂ Յեղափոխական շարժման ղեկավարները նախապէս պատրաստած էին կառավարութեան կազմը։ Իշխանութիւնը պիտի յանձնէին Պ. Պ. Քաֆանտարիսի եւ Զավիցիանոսի, իսկ պատերազմական Նախարարութիւնը պիտի ստանձնէր զօր. Փանկալոս։ Պիտի լուծուէր Երեսփ. ժողովը եւ վեց ամիս յե-տոյ նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլային։

⁂ Շարժման ղեկավարներէն երեսփոխան Պ. Ղրիղորաքիս ձերբակալուած չէ, անձեռնմխելութեան իրաւունք ունենալուն համար։ Երեսփ. ժողովի բացումին, կառավարութիւնը պիտի պահանջէ յիշեալին անձեռնմխելութեան ջնջումը եւ ձերբա-կալութիւնը։

⁂ Թէեւ պաշտօնապէս հաստատուած չէ տակաւին, բայց յամառ զրոյց կը շրջի թէ շարժման մէջ մասնակցութիւն ու-նեցած են Գօնտիլիսեան սպաներ ու Թագաւորականներ, թէեւ ներքին գործոց նախարար Պ. Սիտէրիս յայտարարած է թէ ...ի հաւատար տարածայնուած լուրերուն։

ՌԻԿՈՎ ՊԱՇՏՕՆԱԶՈՒՐԿ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 4 Նոյեմբեր.— Խորհրդային Միութեան Կ. Գ. ...ի Դիւանը որոշեց Ռիկովը զրկել Գործավարներու Խորհուրդի նախագահութեան իր պաշտօնէն։ Անոր տեղ նշանակուած է Մոլոթով, որ ցարդ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց փոխ-գործավար էր։

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Նոյեմբեր.— Լոնտոնի մէջ մեծ կարեւորու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԿԸ ԽԼՐՏԻ՞Ն

Չենք վարանիր մտային խախ-տումի վերագրելու հայ համայ-նավարներու գոյութիւնը մեր մէջ։ Բարեբախտաբար թուով քիչ, բայց դժբախտաբար ցրուած ամէն ուր որ խումբ մը հայու-թիւն իր դաժան աշխատանքին մէջ կը փնտռէ համեստ նիւթա-կանի մը բարիքները, այս ցնո-րածները չեն քաշուիր իրենց յիմարութիւնները պարզելու ա-րեւու լոյսին ու հայկական ողջ-մտութեան։

Ու դաս առնելու եւ ծանր նստելու ընդունակութիւն ալ չունին։

Իսկ տխրահռչակ «Երեւան»ի դադարումէն վերջ՝ շատ թա-փանցիկ պատճառներով, ելած են լմորատիպ թռուցիկներով, մատ մը քրջաթերթերով փրկե-լու հայ աշխատաւորութիւնն ու մարդկութիւնը...։

Մե՛ղք որ խնդալու փափաքը կը պակսի այս անպիտան աշ-խարհին մէջ։

Վիէնէն, Լիոնէն, Ալֆորվիլէն ու Վալանսէն վերջ, այս անգամ Անիէռ. Պուա Քոլոնպի հայու-թեան աչքերն է որ կը փորձեն բանալ պուրժուաներու շահա-գործման վրայ ու հրաւէր կ'ուղ-ղեն միանալու համաշխար-հային բանուորութեան, ընդդէմ «բուրժուա-դաշնակ» շահա-գործողներու եւ «փաշիստ թար-տիէօյի»։

Իսկ հայ մարմնի այս ճճիներ-րուն դէմ միանալու համար, պէտք չենք տեսներ որ եւ է մէ-կուն հրաւէր ուղղելու։

Հայուն բնազդական ողջմտու-թիւնը գիտէ արժանի պատաս-խանը տալ խօսքերու, որոնք խախտած մտքի անհերքելի յայ-տարարներն են։

Այդ կողմէն, ո՛չ մէկ վախ ու-րեմն, ու ո՛չ մէկ վտանգ։

Վտանգը կը սկսի այն ատեն միայն, երբ մղուինք լրջութեամբ մօտենալու անոնց անմտու-թիւններուն, ինչպէս մէկ քանի հայրենակիցներ կ'ընեն յուզուե-լով ու վատ հետեւանքներ են-թադրելով հայ աշխատաւորնե-րուն համար, որոնց օրական հացին դէմ լարուած գարշելի դաւեր պիտի ըլլային այդ թռուցիկները, եթէ կարենային որ եւ է ազդեցութիւն գործել օ-տար շրջանակներու վրայ։

Կը բաւէ անոնց թարգմանու-թիւնը ներկայացնել որ եւէ գոր-ծատիրոջ, անոր հետ միասին խնդալու համար։

Այնքա՛ն անմտութիւն կայ ա-նոնց ամէն մէկ տողին մէջ, որ ծիծաղելի ըլլալով՝ կը դառնան անվտանգ։

Իսկ երբ կապուելու աստի-ճանին հասնին, եւ լրջութիւն խաղացող խենթերու մորթին մէջ մտնեն, այն ատեն միայն, պէտք է միջոցը փնտռել զանոնք ղրկելու իրենց արժանի յիմա-րանոցը՝ կարմիր դրախտավայրը։

Մինչ այդ՝ թոյլ տուէք, որ անհոգ ուտեն հացը, զոր վստահ եղէք, մօզմէ աւելի գոհ են որ կը գտնեն։

Մ. Ե.

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Ժընեւի հոգատարութեանց յանձնախումբը զբաղեցաւ Պա-ղեստինի հարցով, հակառակ որ իր օրակարգէն դուրս էր։

Առջի իրիկուն ալ, Փարիզի մէջ հսկայ հաւաքոյթ մը ունե-ցան Հրեաները։ Ներկայ էին երեք հազար անձեր։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏԻԺԸ
ԻԲՐ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑ

Պէյրութի տխրահռչակ Ազգազրկեանը, վերջերս նորէն գործի վրայ է։

Ցարդ իր բոլոր ոճրային արարքներու հաշուետուութենէն խուսափելով, շնորհիւ մեր անբնականոն կեանքի բացառիկ ու փափուկ պայմաններուն, ան այս անգամ աւելի յանդուգն աւելի գարշելի արարքներով է որ կ՚ուզէ յաւերժացնել իր անարգ անունը։ Այն տարբերութեամբ սակայն, որ մինչ ասկէ առաջ իր դիւային սադրանքներուն զոհ կ՚երթար մեր ողբացեալ ընկեր Վարդապետեանը, հիմա հայութիւնն է, որ կը վտանգուի։

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերու մէջ իր ծանօթ հրատարակութիւնները, անվերապահօրէն կը մատնեն անոր բոլոր ներքին հաշիւները։ Ուղղակի Դաշնակցութեան ուղղելով իր բոլոր սլաքները, ան չի կրնար արդարանալ հայութեան դէմ իր նիւթած ոճրային անհերքելի արարքներու համար։

Այսպէս ըմբռնեց այս նորագոյն գազանին դերը հայ մամուլը, առանց բացառութեան։ Ազգազրկեանի երբեմնի կուսակցական ընկերներն անգամ վճռականօրէն դատապարտեցին և յայտարարեցին թէ արտաքսուած է իրենց կուսակցութենէն։

Ցանցապարտ եւ անառարկելի դաւաճանի մը հանդէպ այս ընդհանուր վերաբերմունքը անտարակոյս պէտք է ընդունիլ իբրեւ նպաստաւոր երեւոյթ մը, մեր ճահճային իրականութեան մէջ։

Այսօրինակ դէպքերու կրկնութիւնը եւ ժամանակի ընթացքին մեր բացայայտ թշնամիներու դէմ — անհատ թէ հաւաքականութիւն — մեր վերաբերմունքի մէջ յառաջացած փոփոխութիւնները շատ անգամներ եկեր են սակայն արդարացնելու իրական մեղաւորները, եւ մեղմելու անոնց բոլոր վատ արարքները։

Մեր թերթերէն մէկ քանին, այս առթիւ դիտել տուին բազմաթիւ պարագաներ, որոնց ծնունդ են տուեր մեր կեանքին մէջ Ազգազրկեաններու։ Շեշտեցին եւ թելադրեցին բազմաթիւ միջոցներ կռուելու համար այդ չարիքին դէմ, իւրաքանչիւրը իր նախասիրած եղանակով։

Բոլորը մէկ սակայն խոստովանեցան բարոյական ուժերու պակասը մեր ազգային կեանքին մէջ, որ ամէնէն զօրաւոր եւ մահացու զէնքը կրնայ նըկատուիլ բոլոր դաւաճաններու եւ հայրենադաւներու դէմ։

Պատերազմի եւ զինադադարի ընթացքին մեզմէ մեծ ազգերու կեանքին մէջ, այս ուժը գործադրութեան դրուեցաւ ո՛չ միայն երկրի եւ ժողովուրդի շահերը դաւաճանողներու, այլեւ աւելի անմեղ գործիչներու դէմ։ Ու գիտենք թէ ի՛նչ դեր կատարեց պատիժի այդ միջոցը նոյնիսկ բոլոր անհատականութիւններու վրայ։ Մարդիկ կան, որոնք տակաւին այսօր իսկ չեն կրնար համարձակօրէն երեւալ հանրային կեանքին մէջ, կը խուսափին պատասխանատու դերերէն եւ պաշտօններէն, որովհետեւ սխալ կամ ուղիղ, իրենց դէմ ստեղծուած բարոյական մթնոլորտը տակաւին աննպաստ է իրենց համար։ Այսպէս օրինակ եթէ Պ. Պ. Քայօ եւ Մալվի կարողացան իրենց կուսակիցներու միջոցով ջնջել տալ իրենց անուան հետ կապուած պահել մեղադրանքները, տակաւին չնպաստեց սակայն իրենց վարկի ամբողջական վերականգնումին։ Որովհետեւ եթէ մէկ կողմէ մեծ էր թիւը անոնց պաշտպաններուն, նուազ չէր թիւը նաեւ անոնց, որոնք հայրենիքի շահերուն դէմ նկատեցին այդ կարեւոր գործիչներու քաղաքականութիւնը։

Եւ որովհետեւ հարցը մասնաւոր չէր, այլ ընդհանուրին, ատոր համար ալ մասնաւոր կարգադրութիւններէն աւելի, հանրային դատաստանն է միայն որ կարող է իր վճռական դերը կատարել։ Եւ հանրային բարոյականի այս դատաստանն է, որմէ հայութիւնը զուրկ է դըժբախտաբար։

Բացայայտօրէն դաւաճան, աննկարագիր եւ անբարոյական մարդեր անհնար է, որ արժանանան հաւաքականութեան դատապարտութիւն։

Կուսակցական կիրքերը, հակառակութիւնն ու կուրութիւնը գլխաւոր պաշտպանողական գետինը կը պատրաստեն բոլոր բարոյապէս մեռածներուն։

Վերջին տասնամեակին բազմաթիւ այս կարգի անհատներ հերոսացան եւ ժողովրդականացան մեր հակառակորդներու աշխատանքներու հետեւանքով։

Այս վերջինները բաւականացան գովասանքներ շռայլելով, եւ բազմաթիւ առաւելութիւններ վերագրելով ենթականերուն, առանց նոյնիսկ ծանօթ ըլլալու անոնց իրական դէմքին։ Այսպէս օրինակ Բժ. Ղազարեան մը հերոսացաւ մեր հակառակորդ մամուլին մէջ, Դաշնակցականներէն հեռացած ըլլալուն համար։ Ոչ ոք փորձեց անոր նկարագիրը պարզապէս քննութեան ենթարկել, ծանօթանալու համար անոր ներքին պատկերին հետ, որ վերջին հաշիւով այլանդակ չեկիստ մըն է եղեր պահուած։

Եւ մինչդեռ չեկիստները կը մերժուին բոլոր տեսակի պետութիւններէն եւ ընկերութիւններէն, որպէս խաթարուած բարոյականի տիպարներ, մեր մէջ է միայն, որ անոնք կը հովանաւորուին որոշ խմբակցութիւններէն։

Ասկէ կ՚եզրակացուի թէ, հայ կեանքը միշտ պատրաստ ապաստան մը, հովանաւորութիւն մը ունի վերապահած բարոյապէս զրկուածներուն եւ ապասերածներուն։

Կրնան չափազանցութիւն ըլլալ այս վճիռը, բայց դժուար թէ կարելի ըլլայ մերժել փաստական կողմը։

Ընդհանրապէս անհատներ ու խմբակցութիւններ կ՚ըլլան, որոնք կարծես թէ կը սպասեն այս կարգի տիպերու գալստեան, անոր պաշտպանութեան պատրուակով գործի ձեռնարկելու համար։

Մարդկային բնական զըգուանքը, ատելութիւնն ու արդար ցասումը նուազ չափով կը խօսին մեր մէջ։

Եւ այս գաղջ խառնուածքը, որ ըստ ամենայնի այնքան ալ հեշտութեամբ չարդարանար, փոխանակ նպաստելու, կը վատթարացնէ մեր ներքին բարոյական պատկերը։

Մանաւանդ, մեզ նման ցըրուած, անկազմակերպ եւ ամէն տեսակի վտանգներու ենթակայ ժողովուրդի մը համար բարոյական պատիժը պէտք է որ ըլլայ միակ կարեւոր զէնքը, մաքրելու համար մեր ներքին կեանքը։

Նոր սերունդը այս տեսակէտէն անտարակոյս աւելի նախանձախնդիր է, քան հինը։ Մինչդեռ առաջինները վճռականութեամբ կը պայքարին բոլոր վատութիւններու եւ անոնց հեղինակներու դէմ, վերջինները կը հանդուրժեն, նոյնիսկ հակառակ իրենց ըմբռնումներուն եւ տեսակէտներուն։

Մեր գործը չէ անշուշտ վերցնելու այս իրապէս աղիտաւոր չարիքը մեր ազգային կեանքին մէջ։ Դաշնակցականը պէտք է ամենավճռական թափով դատապարտէ բոլոր վատութիւնները եւ անոնց հեղինակները։ Այս դատապարտութիւնը պիտի գործադրուի բարոյական պատիժով եւ առհասարակ երբեք բիրտ միջոցներով։

Ցաւալի է նկատել սակայն, որ մեր մէջ ալ վերը յիշուած հիւանդութիւնը իր մուտքն է գործած։

Հոս Փարիզի մէջ մարդամահ արարածներ եղան, որոնք ամէնէն գռեհիկ, ամէնէն այլանդակ և շնական արտայայտութիւններով հետեւողականօրէն փորձեցին վարկաբեկել մեր կուսակցութիւնը։ Անոնք, այդ մարդ կոչեցեալները, չքաշուեցան անարգելէ մեր այնքան արժէքաւոր մեռելներն ու վեթերան ընկերները։

Ու մինչդեռ այս բոլորին ի տես մեր երիտասարդութիւնը անվարան իր արդար զայրոյթի արտայայտութիւններն ունեցաւ, եւ ի վերջոյ բարոյական պոյքոթ յայտարարեց անոնց հանդէպ, միւս կողմէն գտնուեցան անհատներ որ «խոհեմութեան ձայնին» հնազանդելով, շարունակեցին իրենց սովորական յարաբերութիւնները, այդ վատոգի մարդուկներուն հետ։

Այս երեւոյթը ինչով ալ բացատրուելու ըլլայ, չարդարանար ըստ իս։ Ցանցաւորը պէտք է պատժուի, առաւել երբ ան իր յանցանքով կը խաթարէ մեր հաւաքական բարոյական նկարագիրը։ Ներողամտութիւնը պաշտպանութեան ուժեղ զէնք մըն է, որ պէտք է խլել բոլոր վտանգաւոր նկատուածներէն։ Բարոյական պատժիչ զէնքը պէտք է ըլլայ մեր միակ պաշտպանը, եւ մեր թշնամիներէ հալածիչը։

Առանց այս զէնքին, տարակոյս չկայ թէ Ազգազրկեանները միշտ ալ պիտի գտնուին մեր մէջ, ինչպէս որ գտնուած են ցարդ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Արարատ պաշարուած.— Ռուսական զօրքերու լայն աջակցութիւնը Թրքական բանակին.— Թուրք զօրքերը պարսկական հողերուն վրայ.— Ապստամբներէն Ապտիւլ աղայի դաւաճանութիւնը.— Իհսան Նուրին 700 ապստամբներով անձնատուր Պարսիկներուն.— 800 ձիաւորներով դէպի Թանտուրեկ ու Սիփան.— Բրոն եւ Ֆարզանգը դարձեալ Արարատի փէշերուն վրայ։

(«Յուսաբեր»ի սեփական թղթակցէն, օդային փոստով)

.....10 Հոկտեմբեր 1930

Քանի մը սեղմ տողերու մէջ տամ ամփոփ պատկերը Արարատի շուրջ մղուած օրհասական կռիւներուն։

Թուրքեւքիւրտ բախումներու սկզբնական շրջանին իսկ պարզ էր այլեւս, որ Ռուսաստանը ոչ միայն զէնքով, այլեւ զօրքով պիտի աջակցի Թուրքերուն, արեան մէջ խեղդելու համար քրտական շարժումը։ Վերջերս սակայն երբ կռիւները լուրջ կերպարանք առին պարզուեցաւ որ Մոսկուան տրամադիր է աւելի մեծ ու լայն չափերով օգնութեան հասնիլ Էնկիւրիին։ Արդէն օգոստոսէն սկսած Խորհրդային իշխանութիւնները Հայաստանէն, զօրախաղի անուան տակ, հայկական զօրքերը հեռացուցած եւ անոնց տեղը երկրին մէջ կեդրոնացուցած էին 35-40,000 ռուսական զօրքեր, 32 ռազմական օդանաւերով։

Կարս-Երեւան եւ Պաթում-Երեւան երկաթուղագծերը բոլշեւիկները տրամադրած էին Էնկիւրիի՝ Թրքական զօրքերու ինչպէս նաեւ Թուրք բանակին անհրաժեշտ պարէնի փոխադրութեանց համար։

Միայն սեպտեմբերին 15,000 Թրքական զօրքեր անցած են Իգտիրի ճակատը։

Սեպտեմբեր 1էն հակաքիւրտ ուժերը Արարատը կը նեղեն հիւսիսէն։ Սեպտ. 6ին Թրքական 8 եւ բոլշեւիկ 4 սաւառնակներ կը ռմբակոծեն Արալըխի շրջանի լեռներէն իջնող ապստամբները։ Քիւրտերը կը մտնեն Արալըխ։ Սեպտ. 7ին Իգտիրէն դէպի քրտական դիրքերը զօրքերը կը յառաջանան, իրենց մէջ ունենալով 800 ձիաւորներէ բաղկացած ռուսական հեծելագունդ մը։ Այս ուժերը կը նեղեն ապստամբները եւ զանոնք կը քշեն Ակոռի-Սարտար-Բուլախ ուղղութեամբ։ Ռուսեւթուրք միացեալ զօրամասերը կը գրաւեն Կրեմլըգլը բլուրը ու կը ռմբակոծեն զայն։

Սեպտեմբեր 8ին Ռուսերը եւ Թուրքերը շատ նեղը կը դնեն քիւրտ ապստամբները։ Սեպտ. 9ին օրհասական կռիւներ տեղի կ՚ունենան, նոյն օրուան գիշերը ապստամբները կը թողուն ճակատը եւ կածաններու մէջէն կ՚անցնին պաշարող զօրքերու թիկունքը, Արալըխի եւ Թաշբուրունի մէջտեղ, եւ գիշերը խուճապի կը մատնեն պաշարող զօրքերը։ Այս վերջինները անակնկալի եկած խառնիխուռն կը փախչին, ապստամբները կը հետապնդեն զանոնք, անոնցմէ կ՚առնեն առատ աւար եւ մեծ թիւով գերիներ, կը ջարդեն փախչողները եւ կը հասնին մինչեւ Իգտիր։

Սակայն, ճիշդ այն պահուն, երբ այս անցքերը տեղի կ՚ունենան Արարատի հիւսիսը, անդին, անոր հարաւային փէշերուն վրայ, այլ խաղեր ու այլ դաւեր երեւան կուգան։ Օգոստոսին Պարսիկները զօրքեր կը կեդրոնացնեն Մակուի շրջանը, եւ ամէն կապ ու հաղորդակցութիւն կը կտրեն Արարատի հետ։ Սեպտեմբերի սկիզբը Թուրքեւպարսիկ սպայակոյտները երկուական սպաներ կը փոխանակեն բանակներու մէջ։

Այրոց լեռներէն մէկ ալայ Թուրք զօրք, իսկ Ղըլըճլըխի վըրայէն երկու ալայ՝ կ՚անցնին պարսկական հողը։ Պարսիկները իրենց սահմանները կը թողուն եւ ետ կը քաշուին դէպի Խօյլու։ Իրենց առջեւը բաց տեսնելով Թուրքերը կ՚անցնին Արարատի թիկունքը։ Պարսկական հողերուն վրայ գըտնուող Թուրք զօրքերու թիւը 4000ի կը հասնի։

Այս նախապատրաստութիւնները տեսնելէ յետոյ, սեպտեմբերի կէսին կռիւը կը վերսկսի Իգտիրի, Պայազիտի եւ Մակուի կողմերէն։ Պարսիկները չեն մասնակցիր կռուին, իսկ ռուսական 15 սաւառնակ, 1000 հեծեալ եւ երեք գունդ զինուորներ կը մասնակցին կռիւներուն՝ իրենց թիկունք ունենալով զօրաբաժին մը Արաքսի ափին։

Կռիւը սկսած միջոցին Թուրքերը եւ բոլշեւիկները բանակցութեան մէջ կը մտնեն պարսկական հողերուն մէջ գտնուող Խալիտ աղայի հետ եւ անոր ներում խոստանալով՝ կ՚առաջարկեն կամ չէզոք մնալ եւ կամ միանալ իրենց։

Խալիտ աղան իր աշիրէթով կ՚անցնէր Թուրքերու կողմը եւ այդպիսով փոքր Մասիսի ճակատը անպաշտպան կը դառնայ։ Ըստ երեւոյթին, ասիկա պատճառ կ՚ըլլայ, որ Իգտիրի կողմէն ռուսեւթուրք միացեալ զօրքերը անարգել առաջ շարժուին եւ գրաւեն փոքր Մասիսը եւ Սարդար Բուլախը։

Երբ ապստամբները կը տեսնեն որ իրենց թիկունքը վտանգուած է, երեք խումբերու կը բաժնուին, Էմին փաշայի եղբայրը եւ Ապտուլ աղան (Հայտարցի) 40 ձիաւորներով կը փախչին եւ կ՚անցնին Թուրքերուն կողմը։ Իհսան Նուրի տեսնելով, որ 700 հոգիով անկարելի է կռիւը շարունակել, կ՚անցնի պարսկական հողը, ուր եւ կը զինաթափուի ու հսկողութեան տակ կ՚առնուի, իսկ մնացած ուժերը, Բրոյի եւ Ֆարզանգի ղեկավարութեամբ, կը մնան եւ կը վճռեն շարունակել կռիւը։

Այս վերջինները կը ճեղքեն թշնամիի շղթան եւ 800 ձիաւորներով կ՚անցնին Թ..նտուրեկ, եւ այնտեղէն կ՚աշխատին միանալ 500 հոգիներուն, որոնք նախապէս Արարատէն գացած էին պարէն բերելու համար։

Թուրքերը երբ կը գրաւեն Արարատը, յաջորդ օրը սոսկալի ձիւն կը տեղայ եւ հարկադրուած կարեւոր կեդրոններուն վրայ 100-300 հոգի պահակ կը դնեն եւ գլխաւոր ուժերով կը քաշեն Պայազիտ-Իգտիր։

Վերջին լուրերու համաձայն, Բրոն եւ Ֆարզանգը իրենց ուժերը հաւաքելով՝ եկած ու նորէն տեղաւորուած են Արարատի փէշերուն վրայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎՏԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Նոր Ջուղա, 12 Հոկտ.

Պարսկահնդկաստանի թեմական Մեսրոպ եպիսկոպոսը իր ապիկար ու յոռի գործունէութեան եւ կասկածելի ընթացքին պատճառով արտաքսուեց Պարսկաստանի սահմաններից։

Հոկտեմբեր 6ին, ժամը մէկին կառավարութեան ներկայացուցիչները յայտնեցին, որ քառասուն ութ ժամուան մէջ պիտի հեռանայ երկրի սահմաններից՝ Առաջնորդարանի դռների մօտ պահակներ կանգնեցին եւ ոչ ոքի չէին թողնում տեսակցութեան։ Ժամանակը լրանալուց յետոյ հիւանդութեան պատճառով նորից 48 ժամ ժամանակ տուեց։ Այցելութեան գալիս էր յաճախ Սպահանի բոլշեւիկեան կոնսուլը։

Այդ շրջանում Հ. Տէր Ցովհաննէսեանի նախաձեռնութեամբ ժողովրդի մէջ ստորագրութիւններ հաւաքւում առաջնորդին անմեղութիւնը ապացուցանելու եւ պահանջելու, որ մնայ իր տեղում։ Այդ ժամանակամիջոցն էլ լրանալուց յետոյ նորից չշարժուեց առաջնորդը, պահանջելով հինգ օր ժամանակամիջոց, որ կարողանայ իր հաշիւներն ու գործերը վերջացնել, բայց իրօք ժամանակ շահելու, որ ստորագրութիւնները տեղ հասնեն, բացի այդ, դեսպանի միջնորդութեան վրայ եւս մեծ յոյս ունէր։ Նահանգապետը փափկանկատութեամբ նորից քառասուն ութ ժամ երկարացրեց ժամանակը։ Երէկ երեկոյեան լուր տարածուեց, որ կիրակի առաւօտուն պատարագի ժամանակ խօսելու է։ Կառավարութիւնը նկատի ունենալով, որ թիւրիմացութիւններ տեղի կ՚ունենան, երեկոյեան ժամը ութուկէսին առաջարկում է թողնել Ջուղան։ Թէեւ Մեսրոպ եպիսկոպոսը հրաժարւում է, առարկելով որ, իր տունն է եւ պիտի մնայ, բայց վերջը հարկադրւում են հեռանալ։

Երեւոյթը ցաւալի է։ Հայ առաջնորդի պատիւն ու պրեստիժը այդ աստիճան ընկած չի եղել ոչ Պարսկաստանում եւ ոչ էլ որեւէ երկրում։ Ցատկապէս Պարսկահնդկաստանի թեմին առաջնորդը արտակարգ արտօնութիւններ է ունեցել, անսահման իրաւունքներով իշխել է իր ժողովրդի վրայ, վարելով նրա ազգային բոլոր հիմնարկութիւններն ու

Միաժամանակ գաղտնի... կատարելով։ Տեղական իշխ... թիւնները ակնածում էին ու... թարկւում նրան։ Մինչեւ... դեռ ժողովուրդը, յա... գիւղացիութիւնը դիմում էր... առաջնորդարան արդարութ... պաշտպանութիւն գտնելու... կայն շատ բան էր փոխել... գիստրոսի օրով։ Նա... տեսնել չէր ուզում,... գիտէին, որ եթէ գիւղացի... թողնեն, պիտի կայրա... կատաղի, այդ պատճառով... ղացիներին պատասխանում... ժամանակ չունի, մարդ կայ... տը... Պարսկաստան... օրից սոխակ էր դարձել... հրդային դրախտի գովքն էր... գում։ Նա ամէն ինչ էր,... ոչ հոգեւորական ու բա... ռաջնորդ։

Շատ է գրել նրա բա... կան գործունէութեան մասին... րից աւելորդ եմ համարում... նելու, միայն պէտք է շեշտ... Մեսրոպի կարմիր շապիկ... լու միակ ու գլխաւոր պատ... կաթողիկոսական աթոռն էր,... ջին շրջանում իրեն կապել էր... րախութիւնից ու չէր իմա... թէ ինչպէս կատարի պատգա... ւորների ընտրութիւնը։ Ժողո... դը անտարբեր էր եւ ոչ մի... հաւաքոյթ ու ընտրութի... ղաւ, Փերիայի շրջանը մի... անգամ մարդ ուղարկեց ըն... թիւն կատարելու։ Վերջ... Խորէնը գնաց ու գործակ... չինծու արձանագրութիւն... պատգամաւորներ բերեց։ Չը... ցաւ Էջմիածնի միաբանութ... իր տեղ հասնելուց առաջ... նուէրներ ուղարկել դեսպան... միջոցով։ Շատ ինքնագոհութ... սպասում էր գնալուն,... քաշել տալու, որ վախե... որ իր ամբողջ արածները... չունենան եւ Դաշնակցու... տուած վկայականը չէ... Պարզ է, որ իր ամբողջ նպա... եղել է այն, որ վկայական... նայ, որ վստահելի դառնայ... շեւիկների աչքում։

ԺԱՆ-ՎԱԼԺ...

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՐԲԱ... Գ. ԹԱՇՄԱՃԵԱ...

Նախկին կամաւոր... կան բանակին մէջ, յե... ղաքացի՝ Ֆրանսական ազգ... այժմ ընկեր՝ բոլշեւիկ կուս... թեան մէջ, «գրականագէ... Հոկտեմբեր թուակիր թի... «Պրոլետար»ին մէջ, որ մէ... տոյ «Ժուրնալիստ» նոյն թի... 12 Հոկտեմբեր թիւին մէ... ղորկ գլխով եւ ծուռ խելք... Գ. Թաշմաճեանը, այժմ խ... դային դրախտին մէջ, կը... կը խայտայ, բերնին փ... վազցնելով «տեսակցութի... տայ Թիֆլիզի թերթերու։

Եւ գիտէ՞ք, ինչե՛ր, իմ... կ՚ըսէ.

— Պէտք է ըսել, որ... սահմանի հայ առաջա... գիտակից տարրերը կանգն... Խորհրդային Միութեան... Միջազգային յեղափոխակ... քարի ճակատին վրայ եւս... կը կատարեն իրենց հ... դերը Ֆրանսայի, Միացեալ... Նահանգներուն, Հարաւային... րիկայի, Յունաստանի,... րիոյ եւ Սուրիոյ մէջ։ Այդ... կիրներուն մէջ Հայերը կը... կոմունիստ կուսակցութեան... քերը, եւ ձեռք ձեռքի... տեղացի բանուորութեան... դասակարգային հողի... այժմ կը մասնակցին... խական շարժումներուն։

«Ռամկավարները կամա...

վրայ կը նոյն «հաշտ ... վ» ինչ կը վերաբերի Հայաստանին, անոնք կը զատագովեն Հայաստանի դեկավարներուն վարած քաղաքականութիւնը իրենց հասկցած ձեւով։ կը քննադատեն մեր բանուոր ընկերները, որոնք կը պայքարին տեղական բուրժուազիային դէմ։

Պ. Գ. Թահմազեան, Դաշնակցութեան դէմ քանի մը մեղադրանքներ շարելէ յետոյ, քիթը սրբեց ու մեկնեցաւ Երեւան, ներքին տեսակցութիւն տալու։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

(Հ. Յ. Դ. քառասնամեակի առթիւ)

Հ. Յ. Դ. օրը Դաշնակցութեան փառքի օրը չէ եւ ո՛չ ալ իր կատարած յեղափոխական եւ քաղաքական այս կամ այն լաւագոյն գործերու գնահատանքի օրը, այլ հայ ժողովուրդի ինքնաճանաչման, յեղափոխական եւ ազատագրական գաղափարի յղացման եւ որդեգրման տարեդարձն է, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը պատահական օրէն ծնունդ չառաւ, այլ ան փրթաւ Հայոց երկարամեայ երկունքէն, մարմնաւորուեցաւ ու զօրացաւ մեր ցեղի արեան յորդ ճապաղիքներուն մէջ ու իր յեղափոխական կոչը պատգամեց քաջալերելով բոլոր անոնք, որոնք կը տառապէին ստրկութեամբ եւ յուսահատութեամբ։

Այդ օրէն սկսեալ Դաշնակցութեամբ մենք սորվեցանք մեր փոքրագոյն ճիգը տալ յանուն հայ ազատագրութեան ու նաեւ. այդ օրէն մենք ունեցանք հայ տառապանքէն ծնունդ առնող երջանկութեան խորանին առաջ հաւատաւոր զինուորն ըլլալ եւ միշտ իր հետ քալել անյողդողդ եւ անվհատ։

Անգոսնել Դաշնակցութիւնը կը նշանակէ անգոսնել հայ ժողովուրդը, հարուածել անոր որդեգրած գաղափարը՝ կը նշանակէ «ինքնաժխտում», հարուածել մեր բազմամեայ սրբազան դատը։

Եթէ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը կարողացաւ յեղափոխական ներշնչում տալ ֆրանսական համայնքին եւ ի վերջոյ խորտակել Պաստիլը, սակայն ան իր կողքին ունէր պատրաստուած համայնք։ Հ. Յ. Դ.ը դժբախտաբար չունէր իր կազմութեան օրերուն այն համայնքը, որով կարողանար իր յեղափոխական աշխատանքները բեղնաւորել։ Հ. Յ. Դ.ը ո՛չ միայն ներշնչում պիտի տար, այլ նաեւ համայնք պիտի պատրաստէր եւ ան այդ ալ ըրաւ։ Ու

տարտղնուած ժողովուրդը թրծեց մէկ կաղապարի մէջ։

Այսպէս էր Հ. Յ. Դ.ը 40 տարի առաջ եւ այսպէս է 40 տարի յետոյ։

Ս. Վարդերես

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆ ԼՈՒ 31 Հոկտ.— Ուրբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Մասնաճիւղիս ընկերական երեկոյթը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահին մէջ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Ընկեր Ղուկաս երեխայութիւննպատակը ներկայացուցին երկաներուն եւ բացատրեց ձուլման վտանգը դիմագրաւելու անհրաժեշտութիւնն ու միջոցները։

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Ս. Պէշկէօթիւրեան ներկայացնելով Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նպատակը խօսեցաւ նաեւ ընկեր Ն. Մանուկեան։

Ընկեր Սեւան երգեց «Կռունկ»ը, իսկ Սէն Լուի քեռին երգեց «Ցատրակը» եւ «Ցլէ Խամտ»ը։

Ընկեր Յ. Ալիքսանեան պարեց ռուսական պար մը։

Առաւօտեան ժամը 5ին երեկոյթը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան ուրախ զուարթ, ու երբ խմբերգները կը շարունակուէին դուրսը, ծառերուն մէջէն կը լսուէին արթնցող թռչուններուն ճլուըլիւնը։

Սեւան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կովկասի մէջ գոյութիւն ունի Խորհրդային միջհանրապետական Դաշնակցութիւն մը, «Անդրկովկասեան ֆեդերացիա», որուն համակիրներ ալ կան, հակառակորդներ ալ։

Այդ Դաշնակցութեան կեդրոնն է Թիֆլիսը, որ կը գերիշխէ Երեւանի եւ Բագուի վրայ։ Այս վերջինը, Բագու, շարունակ կ'ընդվզի Թիֆլիսի դէմ։ Ազրբէջանի մէջ բաւական զօրացած է այն հոսանքը, որ կ'աշխատի տկարացնել Անդրկովկասեան Երկրային կոմիտէին դերը, գերիշխանութիւնը տալու համար Բագուի։ Ինչպէս կովկասեան բոլշեւիկ թերթերը, «Խորհրդ. Հայաստան» եւս (21 Հոկտեմբեր) հրահանգ ստացած է «վճռական հակահարուած տալ այն բոլոր փորձերին, որով ձգտում են փոքրացնել Անդրերկոմի ղեկավար դերը, եւ մանաւանդ այն փորձերին, որով աշխատում են հակադրել Ազրբէջանի ու Բագուի կազմակերպութիւնները Անդրերկոմին»։

ՌՈՒՄԷՆ ԱԿԱԴԵՄԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ռումանական Ակադեմին 30 Հոկտ. 1930 եւ 2131 համար պաշտօնագրով մը հետեւեալը կ'ուղղէ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Գործ. Դիւանին.—

«Պատասխանելով ձեր թիւ 51 հաղորդագրութեան, պատիւ ունինք ձեզ հաղորդելու թէ ռումանական Ակադեմին, իր 24 հոկտ.ի նիստին մէջ, հաճոյքով տեղեկացաւ հիմնարկութեան Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու ընկերակցութեան Պուքրէշի մէջ՝ մեր պաշտօնակից փրոֆ. Ն. Եօռկայի պատուոյ նախագահութեամբ։

«Մեր հիմնարկութիւնը յառաջդիմութիւն կը մաղթէ հայ Մշակոյթի երիտասարդ ընկերակցութեան եւ կը գնահատէ կարեւորութիւնը ինչպէս անոր ընդգրկած ազնիւ նպատակին՝ հայեւ ռումէն ժողովուրդներու միջեւ ամրացնելու հոգեկան կապերը, նոյնպէս ընտիր ձեռնարկները մայրաքաղաքին մէջ հայ արուեստի թանգարան մը հիմնելու եւ Վալէնի-տէ Մունթէի մէջ հաստատելու օթեւան մը հայ մտաւորականներուն համար՝ որոնք կը բաղձան հետեւիլ ռումէն մշակոյթին այն ժողովրդական համալսարանին մէջ զոր հոն հիմնած է ձեր պատուոյ նախագահը։

Հաճեցէք ընդունիլ մեր ջերմ համոզման հաւաստիքը»։

Նախագահ՝ Իօն Պիանու

ՌՈՒՄԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ռումէն Աշխատանքի Նախարարութիւնը՝ որուն մաս կը կազմէ Ժողովրդական կրթական Տնօրէնութիւնը, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերութեան ուղղած է 5379 համար եւ 23 Հոկտեմբեր 1930 թուակիր հետեւեալ պաշտօնագիրը.—

«Ձեր թիւ 54 հաղորդագրութեան իբր պատասխան՝ պատիւ ունինք իմացնելու թէ Ժողովրդական Կրթական Նախարարութիւնը հրճուանքով կ'արձանագրէ հիմնարկութիւնը Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան՝ Փրոֆ. Ն. Եօրկայի պատուոյ նախագահութեան տակ։

Մեր ցնորէնութիւնը անոր պիտի ընծայէ իր բովանդակ բարոյական աջակցութիւնը»։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՂՈՂ

Հայաստան առատ խաղող ունի։ Կարելի է պատրաստել ազնիւ գինիներ։ Վերջերս կը խորհին խաղողի ջուր (շիրա) պատրաստել։ Այդ գործը յանձնուած է Արարատ գործարանին։

Խաղողին ջուրը սննդարար եւ բուժիչ յատկութիւններ ունի։ Կը պարունակէ շաքարանիւթ, կենսանիւթ եւ հանքային տարրեր։ Կարելի է ըսել թէ խաղողին ջուրը աւելի օգտակար է, քան խաղողը, որուն մաշկը չի մարսուիր։ Անշուշտ ատիկա կախում ունի պատրաստութեան եղանակէն։ Խաղողին հիւթը պէտք է ունենայ այն համն ու հոտը, որ ունի խաղողը։ Մասնաւորաբար ձմեռը մեծ յարգ կը ստանայ խաղողին ջուրը, որովհետեւ հանքային ջուրերը չափազանց պաղ ըլլալով, անկարելի է գործածել, ընդհակառակն խաղողին ջուրը կը տաքցնէ այն ցուրտ եղանակներուն։ Հայաստանի խարջինը (տեսակ մը խաղող) կը պարունակէ մեծ չափով շաքարանիւթ եւ նուազ թթուուտ, այնպէս որ աւելի բուժիչ է եւ սննդարար, քան ուրիշ երկիրներու խաղողը։

Հայաստանի խաղողին մէկ լիտրը կը պարունակէ մինչեւ 300 կրամ շաքար, իսկ ուրիշ երկիրներունը՝ մինչեւ 225 կրամ։

Խաղողի հիւթի պատրաստութեամբ կարելի է պայքարիլ նաեւ ալքոլի գործածութեան դէմ։

ԳԻՐՔ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (22 հոկտ.)

— Հսկայական քանակութեամբ թղթակցութիւններով Հայաստանի բոլոր շրջաններից բողոքում են, որ դպրոցները անգործութեան են մատնուած դասագրքեր եւ մանաւանդ գրենական պիտոյքներ չլինելու պատճառով։

ԿՈՄՍՈՒՀԻ ՏԸ ՆՕԱՅԼ

Revue du Vrai et du Beau գրական-գեղարուեստական պարբերաթերթին (10 հոկտ. 1930) մէջ հրատարակուած է Կոմսուհի տը Նօայլի վերջին գիրքին՝ Exactitudesի վրայ՝ բանաստեղծուհի Տիկ. Իսկուհի Մինասի մէկ ուսումնասիրութիւնը։

Կոմսուհի տը Նօայլ, որ տաղաչափուած բազմաթիւ հատորներ հրատարակած է, առաջին անգամ ըլլալով՝ արձակ բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը հրատարակեց։

Տիկ. Իսկուհի Մինաս, որ չափական արձակը շատ մշակած է, քննադատութիւն մը գրած է այդ մասին։

Exactitudesի մէջ կը մատնանշէ չափի գրեթէ բոլորովին բացակայութիւնը, ինչ որ թերի մըն է եթէ նկատի առնուի որ համաչափութիւնը արձակ բանաստեղծութեան արժանիքը կը կազմէ։

Բայց եւ այնպէս վեր կը հանէ Տիկ. տը Նօայլի անվիճելի տաղանդը, նոյնիսկ եթէ ընդունինք թէ այսօր չունի այն փայլը որ կ'արտացոլայ իր առաջին գործերուն մէջ։

Տիկ. Մինաս այս տկարացումը կը վերագրէ միակ եւ միօրինակ նիւթի մը սպառելու ստիճան գործածութեան։

Քննադատներէ շատեր այդ տկարացումը վերագրած են ուրիշ մէկ քանի արդիապաշտ բանաստեղծներու, ինչպէս օրինակի համար Փօլ Վալէրիի հետեւելու հակումին։

Ինչպէս յայտնի է, կոմսուհի տը Նօայլ շատ կը պարծենայ իր յունական ծագումին վրայ։ Արդ Տիկին Մինաս զինքը յունական տիպար չի նկատեր։ «Սակայն, կ'աւելցնէ, գեղեցիկ է եւ բանաստեղծ, երկու յատկութիւններ, որոնք, իսկապէս յունական են»։

Իսկ կոմսուհիին վերջին գիրքին մասին.

«Տիկին տը Նօայլի՝ Արեւելքի, Սպանիոյ, Իտալիոյ նուիրուած էջերուն մէջ խիստ գեղեցիկ մտածումներ կան, բայց մենք կը սիրենք հատորը վերջացնել հետեւեալ խորհրդածութեան վրայ.

«Միշտ նոյն ըլլալ ուզելը, սիրոյ ամբողջ ճիգը եւ վսեմութիւնը կը կազմէ»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Թուէնի տօներուն առթիւ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը հրաւիրուած էր Լը Ման եւ Պրէսթ քաղաքները մրցելու համար տեղական խումբերուն դէմ։

Շաբաթ կէսօրէ յետոյ Հ. Մ. Մ. կը մրցի Լը Ման քաղաքին խումբին դէմ 1500ի մօտ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Տեղական հանրակառքի ընկերութիւնը մասնաւոր երթեւեկ հաստատած էր քաղաքին եւ մարզադաշտին հետ։ Հ. Մ. Մ. հակառակ բոլոր խաղին ընթացքին տիրապետելուն, չի կարողացաւ նշանակել, որովհետեւ տեղական խումբը խիստ պահպանողականի դիմած էր։ Առաջին «բէնալթի» ի նպաստ Հայերուս, Հ. Մ. Մ. դուրս կը քաշէ։ Դատաւորը չափազանց կողմնակալ էր, եւ յաճախ խաղը կը կեցնէր, ապարդիւն հանելով Հ. Մ. Մ.ի յառաջապահներուն գեղեցիկ «բաս»երը, որ շարունակ ժողովուրդը խանդավառուած կը քաջալերէր Հայերը։

Մանի խումբը կը սկսի կոպիտ խաղարկութեան մը, այդ միջոցին դատաւորը Հ. Մ. Մ.ի աննպաստ 2 բէնալթի կը սուլէ, որուն առաջինը Փէհլիվանեան զմայլելիօրէն կը կեցնէ, բայց քիչ յետոյ կը վիրաւորուի ու դաշտէն կը հեռանայ, իրեն յաջորդող բերդապահը ոչինչ կը կարողանայ ընել երկրորդ բէնալթիին, եւ այս ձեւով Լը Մանի խումբը կը յաղթէ Հ. Մ. Մ.ի։ Մրցումէն յետոյ տեղացիք լաւ ընդունելութիւն մը կ'ընեն Հայերուս որմէ յետոյ կայարան կ'առաջնորդեն մեզ Պրէսթի շոգեկառքը առնելու համար։

Կիրակի կէսօրէ յետոյ սաստիկ տեղացող անձրեւին ու հովին տակ, տեղի կ'ունենայ Բ. կարեւոր մրցումը 3000ի մօտ խուռն ու երկսեռ հանդիսականներու ներկայութեան։ Խաղը սկսելու Հ. Մ. Մ.ի խաղացողները նորէն խաղարկութեան կը սկսին, ու անընդհատ կը ռմբակոծեն հակառակորդ խումբին բերդը, գնդակը ցեխէն ծանրացած, դաշտը ճահիճի վերածուած ու հովը արգելք կ'ըլլար գնդակին ուղղութիւն տալու։ Հ. Մ. Մ. այս կարեւոր մրցումին կը խաղայ առանց բերդապահի, եւ տեղացիք կը նշանակեն երկու կօլ առաջին կիսախաղին։

Խաղը վերսկսելուն Հ. Մ. Մ. կը փոխէ խաղին ձեւը, եւ հինգ վայրկեանի մէջ ու իրարու վրայ կը նշանակէ երկու կօլ ժիժին միջոցաւ ու կը հաւասարցնէ խաղը։

Տեղական խումբը խաղը վերջանալէն մէկ վայրկեան առաջ, օգտուելով տեղացող հեղեղէն, «օֆսայտ»ով մը կը նշանակեն երրորդ յաղթական նշանակէտը, ժողովուրդը որ տեսած էր կը բողոքէ, պոռալով թէ նշանակէտ չէ, բայց դատաւորը կարեւորութիւն չի տար այս արդար ցոյցին։

Տեղացիք չափազանց լաւ ընդունելութիւն մը կ'ընեն Հայերուն, առաւօտուն այցելել տալով մեզ քաղաքին հետաքրքրական մասերը եւ մանաւանդ նաւային կայանը ու զրահաւորները։ Ամսոյս 16ին Հ. Մ. Մ. պիտի մրցի Ռուանի խումբին դէմ։

Վ. Հ.

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Իզմիրի մէջ գտնուած դիակները 109 փլած տուներուն թիւն ալ 690 է։ Օգնութեան կարօտները երկու հազար հոգի են։

*** Պուրնովայի մէջ 250 տուննոց թաղը ամբողջութեամբ ողողուած է։ Հաղորդակցութեան չգոյութենէն, շրջականերէն լուր չառնուիր։ Քարանթինայի մէջ գտնուած արհեստից վարժարանին վնասը շատ ողբալի է, դպրոցին վնասը 150,000 ոսկի գնահատուած է։ Գործարանին մեքենաները ծովուն վրայ կը ծփան։

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

«Փառք քեզ տէր, փառք քեզ, յաղագս ամենայնի փառք քեզ...»

...Այն երբեմնի մարդիկը, որ այսօրուան արմատախիլ սերունդին հայրերը եղան, իրենց սրտին մէջ միացուցած, չփոթած էին իրենց Աստուծոյ, իրենց ընտանիքի գաղափարը եւ սէրը. անվերածելի, նախնական ջղայնութիւն մըն էր ատիկա, որ կը տիրապետէր իրենց ամբողջ հոգիին քուն ըլլար թէ արթուն. ընդհանրապէս, կեանքի միօրինակութեան առջեւ, այդ պարզ մարդոց ներաշխարհը կը մնար թմրած, անյոյզ. բայց կը բաւէր որ ճակատագրական դիպուած մը գար ցնցէր զիրենք, որպէս զի անդրադառնային անոնք որ իրենց հաւատքը, իրենց բոլոր սէրերը, հաւատարմութիւնները մի են եւ անբաժան ու նոյնացած իրենց պատիւին, նոյնիսկ իրենց կեանքին հետ։

Ահա այդ առհաւական ենթագիտակցութեամբ կ'ապրէր նաեւ ժամկոչ Մխիթար, որուն մտածումները կ'ընդլայնէին մինչեւ իր Աստուածը ու յետոյ կ'ամփոփուէին իր ընտանիքին վրայ։

Ճիշդն ըսելով, ընտանիք կը նշանակէր իրեն համար իր աղջիկը, Ագնիւը. իր կեանքին միակ ծաղիկը, միակ պտուղն եղած էր անիկա. այնքան չէր մտածեր իր կնոջ, Շողակաթի, որքան ինքն իր մասին. «Մենք տանձ էինք, հասանք, խնձոր էինք՝ կարմրեցանք», կ'ըսէր ինքնիրեն, մինչ իր աղջիկը, իրենց փակ կեանքին վրայ բացուած պատուհանն էր, անոր մէջէն միայն կը դիտէր ապագան, անով միայն կրնար տակաւին բան մը ակնկալել կեանքէն։

Ագնիւ, քաղաքին սիրուն աղջիկներէն կը համարուէր, մէկը անոնցմէ, որոնց անունը երիտասարդները գոց գիտեն. ինը հարիւր տասնական այն թուականներուն, հասունցած, լեցուած տան աղջիկ մը եղեր էր Ագնիւ։

Մեր գեղագիտական արդի ճաշակով եւ մեր բառերով ինչպէ՞ս ներկայացնել, ինչպէ՞ս հասկնալ գաւառի այդ սիրուններ, որոնք աչքերնին վայրահակ, ստուերի մը պէս անխօս կ'անցնէին մարդոց քովէն։ Ագնիւ պարզ էր ու միամիտ, սեւ ոլորկ մազերը թաւ հիւսկէնով մը կը վերջանային մէջքին վրայ ու իր սեւօրակ աչքերուն խորը կը պահուըտէին բարի, երկչոտ, խուսափուկ ակնարկներ։

Այն մտերիմները, որոնք տեղեակ էին Մխիթարի եւ Շողակաթի թաքուն բաղձանքներուն, գիտէին որ անոնց գերագոյն բաղձանքն էր վերջի վերջոյ իրենց յարկին տակ ունենալ տան փեսայ մը,— այր ժրագլուխ եւ պատուաւոր— որ լրացնէր իրենց աղջկան կեանքը, ու նեցուկ ըլլար իրենց, վերահաս ծերութեան օրերուն։

«Ցեսնեմ աղջկանս թագն ու պսակը, ալ անկէ յետոյ, գերեզմանին հողը վրաս թեթեւ պիտի գայ», կ'ըսէր ժամկոչ Մխիթար, որ Սիմէոն ծերունիին նման շատ ուշ տեսած էր իր պարտէզին մէջ միակ, սպասուած ծաղիկին բացուիլը։

Ու երբ ան տեսաւ որ իր աղջկան մարմինը իր վերջնական գիծերը եւ ձեւերը գտած է ու անոր այտերուն վրայ սրտին աբիւնին գոյնն ու հրայրքը դգաց, հայրը ըսաւ անոր։

— «Աղջիկս, պատուովս ապրէ... պատուովդ ապրէ... անունս գետին չձգես,.. ճակտիդ թուք ու մուր քսել չտաս»։

Ագնիւ վարժութիւն չունէր խորհրդածելու, կեանքի հասկացողութիւնը չափազանց ժուժկալ էր իր եւ իր նմաններուն քով, բնազդաբար թափանցեց ան բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ խորհուրդներուն, զոր հօրը խրատը ուզած էր իրեն ներշնչել. այսպէս ծնողքին միակ այդ աղջիկը կեանքին մօտեցաւ, առանց ամենադոյզն կասկածը կամ ընդունակութիւնը ունենալու անխոստովանելի մտածումներու։

...Ինչպէս ատրաշէկ պողպատը՝ սառն ջրի մէջ, 1908ի սահմանադրական անակնկալը խռովեց տաճկահայ գաւառի կեանքը, կուրծքերու տակ ծիւնհալ մը, ճալճատիւն մը սկսաւ ու մարդոց ճապաղ տրամադրութիւնը յորդեցաւ վարար ջուրերու նման կը սպասուէր դէպքերու, որոնք կոչուած էին կարծէք յեղաշրջելու մարդոց ճակատագրի ընթացքը։

Ժամկոչ Մխիթարի վրայէն այդ թուականը անցաւ սակայն, առանց ամենադոյզն չափով յուզելու զինքը, ինչ ալ որ պատահէր այնուհետեւ, իր կեանքը, իր հոգեկան ապրումները չպիտի փոխուէին ամենեւին, իր ապագան կ'երեւէր իրեն ուղիղ եւ յստակ գիծի մը նման, վերջացած՝ գերագոյն փրկութեամբ, խանդավառութեան ձիգը չորցած էր վերջնապէս իր մէջ։

Այդ օրերուն, օգոստոսի առաւօտ մը, Ագնիւ իրենց տան դրան առջեւը կ'աւլէր, արեւը փռուած էր փողոցին մէջ ու պարուրուած աղջկան մարմինին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Շար.

թիւն կը տրուի այն լուրին, որուն համաձայն, Գործավարներու Խորհուրդին Նախագահը եւ հետեւաբար, Խորհրդային կառավարութեան անուանական պետը Ռիկով, ձերբակալուած է: Այս լուրը կը հաղորդուի Պերլին հրատարակուած ռուսական «Ռուլ» թերթին կողմէ, բայց կը հաստատուի նաեւ ուրիշ աղբիւրներէ:

Իբր թէ անցեալ շաբաթ օր, Ռիկով փորձած է իր դիրքը պաշտպանել Մոսկուայի մէջ կատարուած մեծ հաւաքոյթի մը մէջ, ուր անարգուեցաւ Ստալինի կուսակիցներուն կողմէ: Որոշում մը տրուեցաւ, որով կը պահանջուէր որ Ռիկով հրաժարի Գործավարներու Խորհուրդին Նախագահութենէն ու ձերբակալուի: Որոշումը ներկայացուեցաւ Ստալինի, որ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, այսինքն երկրին իսկական տէրն ու տիրականը:

Նման բանաձեւեր քուէարկուեցան նաեւ կարմիր բանակի պայակոյտի խորհուրդին, Մոսկուայի մեծ գործարանի մը աշխատաւորներուն,և խորհրդային ուրիշ կազմակերպութեանց կողմէ ու խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան աջակողմեան այս ղեկավարին դէմ:

Իրօք, քանի մը շաբաթներէ ի վեր, Ռիկով, Պուխարին եւ Տոմսկի բուռն յարձակման կ'ենթարկուէին պոլշեւիկեան մամուլին կողմէ, այնքան խիստ, ու հետեւողական որ տպաւորութիւնը կը ձգէին թէ նախաբանը կը կազմեն գալիք ճնշումի մը:

Կ'ըսուի նաեւ թէ այս երեք աջակողմեան պետերուն բնակարանները խուզարկուած են Չեկայի կողմէ, երկարօրէն:

Իբր թէ Տոմպրովսքի արտասահմանեան ցուցահանդէսներու ընդհ. վարիչը հրաժարած է իր պաշտօնէն, այն պատճառաբանութեամբ թէ կարելի չէ որեւէ կերպով առաջքն առնել տնտեսական փլուզման որ կը սպառնայ Ռուսիոյ:

Անգլիոյ դահլիճը կը շահի

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Հոկտ.— Կառավարութիւնը խուսափեցաւ պարտութենէ մը, որուն ենթարկել չէին ուզեր նոյնիսկ ընդդիմադիրները, որովհետեւ, այդ կերպով, երկիրը պիտի մատնուէր մեծ ճգնաժամի, եւ ո՛չ ոք ներկայիս, մանաւանդ հնդկական խորհրդաժողովի գումարման նախօրեակին, համամիտ է ստեղծելու վտանգաւոր կացութիւն մը:

Պահպանողական Չէմպըրլէյնի բանաձեւը որով կը պարսաւէր կառավարութեան անկարողութիւնը անգործութեան հարցին մէջ, մերժուեցաւ: Բանաձեւին քուէարկութիւնը կառավարութեան ապահովեց 31 ձայնի մեծամասնութեան մը: Այս արդիւնքը ստացուեցաւ շնորհիւ ազատականներու ձեռնպահութեան:

Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ

ՀՌՈՄ, 4 Նոյ.— Պելճիքայի ամերիկեան դեսպանը որ իր կառավարութենէն հրահանգ էր ստացեր միջնորդելու Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ սպառազինման հարցին մէջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար, վերադարձաւ Ժընեւ:

Քաղաքական շրջանակները աւելի լաւատես են այժմ,քան առաջ: Վերջին խօսակցութեանց ընթացքին, համաձայնութեան զանազան ձեւեր նախատեսուած ու վիճաբանութեան դրուած են լուծելու համար նաւային հարցը, որ բաժնած էր Ֆրանսան ու Իտալիան: Համաձայնութեան այս եղանակներէն որը որ ընդունուի երկու կողմերէն, ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ որ ընդհ. զինաթափման վերաբերեալ հարցերը կարգադրուին:

Յստակ տեղեկութիւններ չեն տրուիր նախատեսուած համաձայնութեան վրայ: Բայց քաղաքական շրջանակներ կը կարծեն թէ ամենէն աւելի ընդունելի նկատուածէ մինչեւ 1936 հրապարակային դարձնել ֆրանսական եւ իտալական նաւային շինութեանց ծրագրերը,

Թուրք-իտալական ձեռնարկ մը

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹ, 4 Նոյ.— «Լուփթա» թերթը որ իր քաղաքական լուրերը կը քաղէ լաւատեղեակ շրջանակներէ, կը գրէ թէ Թուրք կառավարութիւնը մօտ ատենէն միջնորդութեան առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ Ռումանիոյ, որով կարելի ըլլայ վերսկսիլ Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ այս դիմումը թելադրուած է Իտալիոյ կողմէ, որուն գործունէութիւնը Պալքանեան երկիրներու մէջ, այս վերջերս մասնաւորաբար սաստկացած է, եւ կը ձգտի ստեղծելու խմբակցութիւն մը Թուրքիոյ-Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մասնակցութեամբ:

Աւստրիա՝ ընկերվարականներուն դէմ

ՎԻԵՆՆԱ, 4 Նոյ.— Կառավարութիւնն այսօր սկսաւ գործադրել իր ծրագիրը որ կը կայանայ ընկերվարական Շուցպունտ կազմակերպութեան անդամներու բոլոր զէնքերը գրաւելուն մէջ:

Վիեննայի մէջ, այս առտու կանուխ, ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնատեղին, ինչպէս նաեւ անոր թերթին խմբագրատունը պաշարման տակ առնուեցաւ ոստիկանական ուժերու կողմէ: Շէնքերը խուզարկուեցան մանրակրկիտ կերպով:

Ամբողջ Աւստրիոյ մէջ, ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է նման գործողութիւններու: Որեւէ միջադէպ չէ պատահած ցարդ: Ամէն տեղ, ընկերվարականները թոյլ տուին որ ոստիկանները մտնեն իրենց շէնքերը, առանց որեւէ ընդդիմութիւն փորձելու:

Կառավարութեան այս ձեռնարկը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներու վրայ, որոնք կը յուսան թէ նոյն միջոցները պիտի գործադրուին նաեւ ընդդէմ ազգայնական կազմակերպութեան՝ Հայմվէրի:

*** Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ ընկերվարականներու դէմ կատարուած գործողութիւնները վերջանալու վրայ են: Ոստիկանութիւնն իր խուզարկութեանց ընթացքին գրաւած է 40 գնդացիր եւ 10,000 հրացէն, նաեւ զանազան տեսակի զէնքեր եւ ռազմանիւթ:

Լեհաստանի ազատական տարրերը

Վարշաւիոյ ընդդիմադիր մամուլը կը հրատարակէ ցանկը այն երեսփոխաններուն, որոնք ընտրական պայքարի սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են: Ասոնց թիւը կը հասնի 80ի:

Մէկ քանին միայն դատաստանի ենթարկուած են: Ձերբակալուածներուն մեծ մասը պիտի դատուի, երբ ընտրութիւններն աւարտին:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի երիտասարդներու կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ' Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Արթինեանի մօտ:

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԱԼԱՏԻՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԵՐԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
2 Նոյեմբեր 1930 Մարսէյ

Այսօր խորին կսկիծով հողին յանձնեցինք մեր եռանդուն ու ժրաջան անդամներէն ՍԱՐԳԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 23 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Հ. Մ. Ը.Մ.ի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալոյն մօրեղբայրներուն եւ ազգականներուն:

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւն
Տէսին 28 հոկտ. 930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զորմիսեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոմպի Չէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը:

Փոթորիկ՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ: Ժողովները տեղի կ'ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ:

ՊԱՅԼԸ ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ

Փարիզի լաւ թաղամասի մէջ գտնուող խանութի մը որ ունի փոքր սենեակ, արհեստանոց, մառան (cave): Նպաստաւոր պայմաններ: Հեռաձայնել ժամը 9.30—12, 2—7, Passy 59-29:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—9 Կիրակի 9—12,

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Դընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կարեւոր դասախօսութիւն մը: Մէկ ժամ սինէմա (Միշէլ Սթրոկոֆի շարունակութիւնը),

ՍԻՓԱՆ երգչախումբին անդամները կը հրաւիրուին փոքր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին պատուիրակութեան շէնքը (71 Ave. Kléber):

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՌԷՆ
ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ
22 Rue Eugène Millon
Մէթրօ Convention

ԲԺՇ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կէյվէ էջմէցի (Իզմիթի շրջան) Արամ Պօյաճեան, 12 տարեկան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անուն Վարսենիկ: 8 տարի առաջ Ռիլիֆի որբերուն հետ Պոլսէն փոխադրուած է Յունաստան: Իմացնել իր քրոջ Վարդանոյշ Յովսէփեանի, Trans-en-Province, Var, France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէ արտատպել:

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ
Գին 30 ֆրանք

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
7 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1411
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՒԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱԿԱՆԻՆ ՏԱԿ

Ուշի ուշով կը հետեւինք Խորհրդ. Միութեան ներքին անցուդարձերուն եւ արտաքին սադրանքներուն, քաղաքական այս թէ գոց խաղերուն ու լրտեսական զօրեղ ու գարշելի ցանցի մը գործունէութեան. անշուշտ, որքան որ թոյլ կուտան պաշտօնական լրտեսներու յայտնութիւնները, սովահար ու հալածեալ փախստականներու տեղեկութիւններն ու բոլշեւիկեան խիստ գրաքննութեան մը դիտումնաւոր լռութիւնները: Ստոյգ կան եւ մաքսանենգութեամբ խոյս տուած լուրերը: Ու որքան ալ ուզենք բարեմտութեամբ մօտենալ, քաղուած տեղեկութիւններէն զեղչել երեւակայութեան եւ քինախնդիր չափազանցութիւններու բաժինը, չպիտի կրնանք չնահմոկիլ անհերքելի երեւոյթին առջեւ, որ նոյն բնորոշ վայրագութեան ուրիշ մէկ այլակերպումովը կը ներկայանայ այս անգամ:

Այդ՝ բոլշեւիկ կամ ոչ, դժգոհ մտաւորականութեան դէմ զանգուածային հալածանքն է, մտածուած, նախագծուած, կարգի ու կանոնի դրուած, իբրեւ այլանդակ վարդապետութեան մը գործնականացման գաղտնի մէկ երեսը, որ ամենէն առաջ եւ անգամ մը եւս, փաստը կը բերէ արդարութեան նախապատմական ըմբռնումի մը, մարդոց կողմէ որոնք իրենց կոչումին ծայրն ունին վերջին քաղաքակրթութեան պատգամները:

Պատմութեան ամենէն արտամարդկային շրջանին, նմանը տեսանք մէկ անգամ միայն, երբ Թուրք ոստիկանը գրոհ տուաւ հայ մտաւորականին:

Ի հարկէ. Ստալինի արիւնթաթախ մականին տակ, անակնկալ մը չէ վայրագութեան այս բորբոքումը: Ալ սորվեցանք թէ մարդկային ամենաբարձր սկզբունքներէն եւ աշխատաւորութեան փրկութենէն ճառող բոլշեւիզմը, ճակատագրօրէն կը կապէ հալածանքի ու սարսափի ուղեգիծ մը, իրեն յատուկ հաստատութիւններով ու կազմակերպութիւններով:

Շատ լսեցինք ու վարժուեցանք տեսնելու մարդկային անխնայ զանգուածներ, անմեղ, տգէտ ու բարեմիտ, որոնք զարհուրելի թշուառութեան մը ճիրաններէն կ'ազատէին՝ իյնալու համար Մուրճին ու Մանգաղին անխնայ հարուածներուն տակ, յանուն իրենց իսկ փրկութեան...:

Բայց, ինչ որ այս անգամ կը կատարուի ռուս քաղաքակրթական կեդրոններուն մէջ իսկ, ընդունելի է միայն բոլշեւիկ գանկերու կողմէ:

Կարմիր դահիճը առանց կշտացած ըլլալու ժողովուրդին արիւնէն, իր տապարը կ'իջեցնէ մտաւորականներու վզին, մարդիկ՝ որոնք բոլշեւիկ կամ ոչ, բնութեամբ թէ յօժարութեամբ, ամբողջ տարիներ իրենց գիտութիւնն ու եռանդը տրամադրեր են կանգուն պահելու բռնութիւնը, համոզումով թէ դժկամութեամբ, օժանդակեր են իրականացնելու անոր քաղաքական եւ ընկերային հետապնդումները, դառնալով օգտակար գործիքները բարբարոս վարչութեան մը:

Ինչո՞ւ ուրեմն ուղեղներու այս ջարդը:

Ի՞նչն է որ Չեկան կը մղէ անընդհատ դաւեր երեւան հանելու եւ առանց դատի ու դատաստանի, հրացանին յանձնելու գիտնականներ եւ բարձր պաշտօնատարներ՝ իբր «հակայեղափոխական», «ժողովուրդին պարենաւորումը խափանելու եւ երկրին մէջ սով ստեղծելու» մեղադրանքով:

Հարցին պատասխանը կուտայ մեղադրանքն իսկ, որ միեւնոյն ատեն կը մատնէ թէ ռճիրը հաշուուած է իր բոլոր հետեւանքներով եւ անդրադարձումներով:

Երկրի մը մէջ, ուր բնական է թէ «էշով ընկերվարութիւն չկառուցուիր», բոլշեւիզմը չկրցաւ իրականացնել բարօրութեան ու բարգաւաճման յոյսերը, որ ներշնչեր էր սովահար ու մերկ ժողովուրդին: Ընդհակառակն, զրկուած նաեւ արտաքին աշխարհի օժանդակութենէն, երկրին տնտեսական վիճակն աւելի վատթարացաւ: Իսկ այլազան փորձերէ յետոյ յղացուած հնգամեայ ծրագրի հնարքը, հակառակ բոլշեւիկեան ղեկավարներու աղմուկին, այլեւս չի խաբեր ժողովուրդը, որ արտաքին պարապ վաճառատուններու առջեւ, իր թշուառութիւնն ու մերկութիւնը կը ցուցադրէ:

Ու բոլշեւիկը շատ լաւ գիտէ թէ ժողովուրդը համր գազան է, որուն դժգոհութիւնը, օր մը կրնայ կատաղութեան նշաններ արձակել: Եւ աշխարհի հզօրագոյն բռնապետութիւնը փորձ մըն է որ կ'ընէ պահ մը եւս օրօրելու անոր համբերութիւնը, սովին ու թշուառութեան պատասխանատու ցոյց տալով մտաւորականներ, պարենաւորման կազմակերպիչներն իսկ, որոնց անշուշտ կը պակսէր «ի չգոյէ» ստեղծելու աստուածային շնորհը..., ու պարէնի խանութները կը լեցնէ զոհերու դիակներով:

Վերջին մէկ քանի շաբաթներու ընթացքին, երրորդ դաւադրութիւնն ? է զոր Չեկան՝ ճարը կը գտնէ երեւան հանելու, ծածկելու յոյսով ապրուստի նախնական ու անհրաժեշտ պէտքերու պակասը, ու բոլշեւիկեան յիմարութիւններու զարհուրելի հետեւանքները:

Եւ Ստալինի մականին տակ, Մուրճը կը զարնէ ու Մանգաղը կը հնձէ անընդհատ. բայց ժողովուրդին համբերատար բնազդը, ամէն ատեն չի խաբուիր:

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՐՃԱՏԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Հարաւային Պարսկաստանի Թեմական Առաջնորդին Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսման առթիւ «Հայրենիք» կը գրէ (18 հոկտ.)

Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը Պարսկաստանէն հայ հասարակութեան համար հրահանգիչ է քանի մը տեսակէտներով:

Նախ եւ առաջ՝ ան ցոյց կուտայ, թէ որքա՛ն վտանգաւոր կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր Հայոց համար հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, եթէ Ատրպատականի Առաջնորդ ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեանի տեղ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի պէս բոլշեւիկեան գործիք մը նստած ըլլար Թաւրիզի մէջ: Աւելորդ է ըսել, թէ Ատրպատականը, ըլլալով Խորհրդային Միութեան անմիջական սահմանակից հողամաս մը, հարաւային Պարսկաստանի հեռաւոր թեմէն շատ աւելի վտանգաւոր թատերաբեմ մը պիտի դառնար Առաջնորդի մը միջոցով կատարուելիք գրգռումներուն եւ մեքենայութիւններուն համար, որոնք անկասկած շատ սուղի պիտի նստէին այնտեղ ամբողջ հայութեան վրայ:

Երկրորդ՝ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը ցոյց կուտայ նաեւ, թէ որքա՛ն հեւատես, զգուշաւոր ու իմաստուն էին անոնք, որ վերջին եօթ-ութ տարիներուն թոյլ չտուին, որ Պարսից կառավարութեան լիակատար վստահութիւնը վայելող Ներսէս արքեպ. Մելիք Թանգեան հեռանայ Ատրպատականի թեմէն, ինչպէս եւ թոյլ չտուին, որ անոր տեղը բռնէ բոլշեւիկներու ճնշման տակ Էջմիածնի կողմէ ղրկուած նոր Առաջնորդ մը: Եթէ, օրինակ, բոլշեւիկներու գործակալ դարձած Արսէն եպիսկոպոս Ղլտճեան անցեալ տարի յաջողէր Ատրպատականէն քշել Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը եւ անոր աթոռը գրաւել, կասկած չկայ, որ ան ալ շատ շուտով պիտի արժանանար Մեսրոպ արքեպ.ի տխուր բախտին, հաւանաբար շատ աւելի մեծ բարոյական ու քաղաքական հարուած հասցնելով Պարսկաստանի հայութեան մասնաւորապէս եւ հայ-պարսիկ յարաբերութիւններուն ընդհանրապէս:

Երրորդ՝ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի արտաքսումը լաւ դաս մըն է վերջապէս օտար երկիրներու մէջ ապրող մեր բոլոր այն կարճամիտ հոգեւորականներուն եւ անոնց մտայնութիւնն ունեցող Ռամկավար կամ «չէզոք» անձերուն, որոնք կը խորհին, թէ խորհրդային կառավարութեան հանդէպ բարեկամական դիրք բռնելով որեւէ կերպով ծառայած կ'ըլլան հայութեան: Անոնք այժմ կարող են չափով մը հասկնալ, թէ որքա՛ն վտանգաւոր խաղ մը կը խաղան բոլշեւիկներուն ընդառաջ երթալով եւ թէ ժամանակ է որ վերջ դնեն խօսքով կամ գործով բոլշեւիկները քաջալերելու իրենց յիմարական քաղաքականութեան:»

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԷՏ

Ամերիկայի մէջ պատահած հանքային աղէտի մը հետեւանքով, 150 հանքագործներ մեռան: Դիակներու դիրքը ցոյց կուտայ թէ աղէտեալները մեծ ճիգեր ըրած են շնչահեղձութենէ ազատելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ

(«Յուսաբեր»ի սեփական թղթակցէն, օդային փոստով)

Թաւրիզ, 2 Հոկտ.

Երեւանէն եկած փախստական մը որ փախստականներու ուրիշ խումբի մը հետ հասած է Թաւրիզ, կը պատմէ, թէ Երեւանի մէջ Սեպտ. 13ին զանգուածային խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ եղած են: Քաղցած գայլի նման ժողովուրդի վրայ թափուած, չեկիստները կ'որոնեն արծաթ դրամ (մանրուք), շաքար եւ ոճառ: Ժողովուրդը սարսափի մատնուած է: Ով առողջ է եւ ոյժ ունի կեանքի զրկանքներուն տոկալու, կամ լեռները կը բարձրանայ եւ կամ Արաքսը կտրելով՝ կ'ապաւինի Պարսկաստանի հիւրընկալ հողը: Խ. կառավարութիւնը, լաւատեղեակ այս ամենուն, վստահելի զօրքերով ամրացուցած է պարսկական սահմանները: Սահմանապահ չեկիստները բոլորն ալ Ռուսեր են:

Կարմիր զօրքերը շարունակ թռուցիկ պտոյտներ եւ անակընկալ արշաւներ կը կազմակերպեն դէպի պարսկական հողը: Շաբաթ մը առաջ Լենքեօրանի վրայով անցեր, եկեր, օր մը մնացեր ու դարձեալ վերադարձեր են ռուսական հողը: Նախապէս, ինչպէս գիտէք, նոյն զօրքերը պարսկական հողը մտած էին, Ղարադաղի վրայով, հրոյ ճարակ դարձնելով, ի միջի այլոց, Թումանեաններու շքեղ կալուածը: Ըստ երեւոյթին, օր մըն ալ այս նոյն փորձը պիտի ընեն Էնզելիի վրայով... Կասկած չկայ որ այս ռազմախաղերով Մոսկուան կ'ուզէ հոգեբանօրէն ազդել Իրանի վրայ եւ արագացնել ռուսեւպարսիկ պայմանագրի ստորագրութիւնը, Ռուսաստանի համար նպաստաւոր պայմաններով:

Քրտական ապստամբութիւնները եւ Իրաք

ՊԱՂՏԱՏ, 28.—Արքայական հրովարտակ մը հրատարակուեցաւ, ատրճանագուրկ ընելով երեք քիւրտ պաշտօնեաներ, որոնք ձերբակալուեցան այն պահուն, երբ Իրաքի բանակէն փախուստ կուտային քիւրտ ըմբոստներուն միանալու համար: Սուլէյմանիէի լուրերը կը հաղորդեն թէ քիւրտ հանրածանօթ պարագլուխ շէյխ Մահմուտ ըմբոստացաւ երրորդ անգամ ըլլալով, բայց հարկադրուեցաւ պարսկական սահմանագլուխ քաշուիլ 300 կուսակիցներով: Անպաշտօն զեկոյց մը կ'ըսէ թէ պաշտպանութեան նախարարութիւնը զօրացուց իր զօրքերը Սուլէյմանիէ գաւառներուն մէջ, ուր ան կը տիրապետէ կացութեան վրայ: Վարչապետը յայտարարեց «Պաղտատ Թայմզ»ի թէ Թուրքիա չէ կրկնած իր պահանջը՝ Իրաքի հողին մէջ քիւրտ ըմբոստները հետապնդելու Թուրք ջոկատով մը:

Կռիւները Արարատի շուրջ

ՊԱՅԾԱՌՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ՆՈՐ ԵՒ ԱՆՅԱՋՈՂ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ

Թաւրիզէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի.

Արարատը դեռ կանգուն է. ան խորունկ հաւատքը կայ, թէ կանգուն ալ պիտի մնայ: Ոեւէ արժէք պէտք չէ տալ Էնկիւրիի սուտ ու շինծու լուրերուն: Մեր քթի տակ իսկ, Թաւրիզի մէջ, Թրքական հիւպատոսը առանց ամչնալու արշալոյսէ արշալոյս սուտ լուրեր կը տարածէ եւ երեւակայական յաղթանակներու առիթով իրական խնջոյքներ կը կազմակերպէ: Երբ օրը-ցերեկով, մեր քթի տակ, այսքան հէքեաթներ կը հիւսեն ու մինչեւ իսկ Արարատը ընկճուած կը յայտարարեն. այլ եւս երեւակայելու է, թէ ինչե՛ր չեն տարածեր դուրսը, ուր հնարաւորութիւն չկայ Թրքական լուրերու ճշտութիւնը ստուգելու:

Թրքական ամենէն զօրաւոր բազուկը այժմ Պայազիտի մէջ է: Եթէ Քիւրտերը յաջողին ուժեղ յարձակումով մը Թրքական զօրքերը նետել Պայազիտէն, այն ատեն քրտական յաղթանակը վերջնապէս ապահովուած կ'ըլլայ:

Ըստ երեւոյթին, այս ալ պիտի ըլլայ:

Քանի մը օր առաջ Թուրքերը Պայազիտէն յարձակում գործած եւ մեծ կորուստներով ետ նահանջած են:

Մինչեւ այսօր Արարատի շուրջ մղուած կռիւներուն մէջ Թուրքերը Քիւրտերէն շատ աւելի խոշոր զոհեր տուած են:

Քիւրտերը ամէնէն մեծ անյաջողութիւնն ու ամէնէն մեծ կորուստները ունեցած են Զիլանի մէջ, ուր Թուրքերը սրածած են նաեւ ամբողջ ժողովուրդը, մանուկներէն մինչեւ ծերերը:

Ամէնէն ահաւորն այն է, որ Ռուսերը լայնօրէն կ'օգնեն Թուրքերուն,— զէնքով, զօրքով, սաւառնակներով եւ մասնագէտներով:

Թեվֆիք Րիւշտի Ժընեւ մեկնեցաւ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի առջի օր Էնկիւրիէն մեկնեցաւ դէպի Ժընեւ, մասնակցելու համար զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին: Իրեն կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը բաղկացած հանրապետութեան նախագահին ընդհանուր քարտուղարէն եւ զօր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

... 20 հոկտ.

Քանի մը տողով ձեզ հաղորդեմ ամենավերջին տեղեկութիւնները Արարատէն:

Ամենէն առաջ յայտնեմ, թէ խայտառակ սուտ մըն է Էնկիւրիի այն հաղորդագրութիւնը, թէ Արարատը ինկած է: Արարատը ընկճուած չէ եւ կը շարունակէ մնալ արարատցիներու ձեռքը: Եղածը հետեւեալն է:

Տանր կռիւներէ ետք Արարատը երեք կողմէն պաշարուած եւ իր թիկունքը վտանգուած գտնելով, Իհսան Նուրի մաս մը ուժերով կը ձգէ Արարատը եւ կը նահանջէ դէպի պարսկական հողը: Արարատի վրայ կը մնան բուն արարատցիները (այսինքն տեղացիները, որոնք դուրսէն եկած չեն), գլխաւորութեամբը Իպրահիմ փաշայի (Բրօ), Ֆարզանգի եւ Թամարի: Թշնամիի վերջին յարձակումը յաջողութեամբ ետ մղելէ ետք, ասոնք կը ժողվեն իրենց ուժերը, կը վերսգրաւեն իրենց դիրքերը եւ ամրօրէն կը տեղաւորուին Արարատի վրայ: Վերջերս, անակնկալի բերելով Թուրքերը, Արարատի ստորոտը անոնք կը գերեն Թրքական ութ սպայ, որոնց մէջ նաեւ Սալիհ փաշա (Ֆրքա քոմանտանը):

Տաճիկները գրաւեցին Արարատի լերկ քարերը, երբ անոնց վրայ այլեւս արարատցիներ չկային: Ռազմական այս շատ «յաջող» գործողութենէն ետքը ձիւնը եկաւ եւ յաղթականնե՛րը քշեց: Ձմրան սաստկութենէն նեղուած, Թուրքերը իրենց գրաւած դիրքերուն վրայ պահակներ դրին եւ զօրքերը առնելով իջան դէպի Արարատի ստորոտը: Արարատցիները օգտուելով առիթէն, կը յարձակին ու կ'ոչնչացնեն փոքր պահակախումբերը ու դարձեալ կը տեղաւորուին այս հսկայ բաւիղի, Արարատի անմատչելի խոռոչներուն մէջ:

Ինչպէս կը տեսնէք, Ըմէթ փաշան քիչ մը աճապարած է իր ցնծութեանը մէջ: Արարատը կը շարունակէ իբր լայնօրէն բացուած պալար մը մնալ Թուրքիոյ պետական մարմնին վրայ. անկասկած է, որ վաղը այդ պալարը իր հեռաւոր ցնցումները պիտի ունենայ Թուրքիոյ քրտաբնակ այլ շրջաններու մէջ եւս, անգամ մըն ալ խռովքի մատնելով Թուրքիոյ պետական կեանքը:

Արարատի հերոսական կռուին մէջ ամենէն ահաւոր երեւոյթը կը մնայ այն ստորին դերը, զոր խաղաց Մոսկուան. Կարմիր առաքեալները հրացաններէ, թնդանօթներէ ու օդանաւերէ կրակ կը տեղային փոքրիկ ժողովուրդի մը վրայ, որ յանուն իր ազատութեան օրհասամարտ կը մղէր դահիճներէն վատագոյնին, Թուրքին դէմ: Այս պիղծ ու ստորին արարքին հաշիւն է, որ պէտք է պահանջել Մոսկուայէն: Որքա՛ն տարբեր պիտի ըլլար այս կռուին ելքը, եթէ երբեք կարմիր Մոսկուայի ընծայաբերած օգնութիւնը չըլլար Էնկիւրիի:

Թղթակից

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Անծանօթներ փորձեցին գիծէն դուրս հանել Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ եկող կառախումբը, ուր կը գտնուէր Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա: Թանթայէն վեր, մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ, երկաթագիծերը քակուած էին: Շոգեկառքը ճիշդ ատենին կարելի եղաւ կեցնել: Բայց ոճրափորձին հեղինակները կարելի չեղաւ գտնել:

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

— Նոր Կովկասից եկած մէկ երազեկ անձնաւորութիւն Մ. Ն. Ձ. կը պատմէ (*)։

— Կովկասը խորհրդային դառնալուց յետոյ, կորցրել է իր անցեալի շքեղութիւններն ու գեղեցկութիւնները եւ նրա գլխաւոր քաղաքները գիւղերի են վերածուած։

Բագուն մի ժամանակ որ Կովկասի ծաղիկն էր համարւում եւ բոլորի կողմից ոսկէ քաղաք անունն էր վաստակած, ուր Եւրոպացիներն անգամ մուտք գործելուց հիանում էին նրա եռուզեռոտ կեանքով, այժմ գիւղի կը նմանի։

Ճիշտ է, արտաքինով նորէն նոյն Բագուն է դեռ. ծայրամասերու մի շարք շէնքեր են աւելացել, բայց ներքին կեանքով, առեւտրական տեսակէտից միանգամայն ոչնչութիւն կարելի է համարել։ Բագուի այն մեծ շուկան, որ հարիւր հազարաւոր մարդկանց կը կերակրէր, այժմ անապատ է. բացի հատ ու կէնտ մրգի խանութներից, ուրիշ ոեւէ խանութ չէք տեսնի. միայն այս կամ այն թաղամասում կոոպերատիւ խանութներ կան, որոնք մինակ անունի համար են ստեղծուած. երբ մտնէք ներս ամբողջովին դատարկութիւն է։

Ինչպէս Խորհրդային Միութեան միւս քաղաքներում այնպէս էլ Բագւում ազգաբնակչութիւնը իր անհրաժեշտ կենսամթերքները ստանում է կընիշկաներով, իւրաքանչիւր շրջան իր ռայոնի կոոպերատիւից։ Այդ կնիշկաներով մեծ մասամբ ստանում են հաց, գետնախնձոր, լուցկի, ձուկ, իսկ շաքար, միս, կտորեղէն, անգամ օճառ հազուագիւտ է ստացւում. մէկ փունտ գետնախնձոր կամ մէկ տուփ լուցկի ստանալու համար. ժամերով հերթի պիտի կանգնես. իսկ հաց ստանալու համար գիշերւայ ժամը 12ից կանայք վերմակները վերցրած այս կամ այն կոոպերատիւի առաջ մինչեւ ժամը 10ը պոչ կազմած ըսպասում են. պատահում են դէպքեր որ տասը ժամ հերթի կանգնելուց յետոյ շատերը դատարկաձեռն վերադառնում են տուն։ Յուլիս 13ին իմ ապրած տան բակում հետեւեալ դէպքը պատահեց։ Մէկ չքաւոր կին իր երկու փոքրիկ երախաները թողնում է տանը իսկ ինքը գնում է թիւ 17 կոոպերատիւից երկու բաժակ կաթ ստանալու. առաւօտեան երախաները արթնանում են եւ կարծելով որ մայրը շուտ պիտի վերադառնայ պրիմուսը վառում են, որպէսզի մօր բերած կաթը իսկոյն տաքացնեն. սակայն մայրը ուշանում է եւ փոխանակ կաթ տաքացնելու իրենք են տաքանում. ամենից փոքրիկը սկսում է նաւթի հետ խաղալ և երբ մօտենում է պրիմուսին, ամբողջովին շորերը սկսում է այրուել. մեծ տղան (ութ տարեկան), վազում է եւ հարեւաններին լուր է տալիս, բայց բաւական ուշացած. մինչեւ որ հարեւանները հասնում են. փոքրիկ երախայի երեսն ու մարմինը ամբողջովին այրւում է եւ այդպէս էլ մահանում է։ Նման դէպքեր միշտ էլ լինում են։

Քաղցածութիւնն ու չքաւորութիւնը մարդկանց գող է դարձնում, հերթի կանգնածներից շատերը իրար գրպան են կտրում կամ հացը գողանում. դորա համար էլ բոլոր կոոպերատիւների առաջ պահակ է կանգնում։

(*) Նոր եկողը Գանձասարի վանք գիւղեցն է Մելիք Նասան Ջալալեան անունով մէկ երիտասարդ. Նա Կովկասի բոլոր քաղաքներում եղել է եւ մասնակցել է Ղարաբաղի վերջին դէպքերին. մի շաբաթ առաջ ապստամբ թուրքերի հետ անցել է այս ափը. այժմ հոս կ'ապրի։

Խ.

Բագուի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը — բացի կոմունիստներից ու կոմսոմոլներից — ցնցոտիների մէջ կ'ապրի. եթէ պատահի որ մէկը լաւ հագնուած է ի հարկէ ոչ-կուսակցական — անմիջապէս Չեկայի աչքին կը զարնի. բանուորները նոյնպէս խեղճ վիճակի մէջ կ'ապրին. իսկ դրա փոխարէն կուսակցականներն ու պատասխանատու պաշտօնեաները շատ շիկ հագնուած են։

Ժողովրդական կոմիսարները իրենց ընտանիքներից ծածուկ ամէն գիշեր «Եւրոպա» հիւրանոցում մինչեւ ուշ գիշեր քէֆ կ'անեն. եթէ փողոցով անցնես եւ միամտաբար վեր նայես դէպի հիւրանոցը, քեզ անմիջապէս Չեկա կը տանին իբրեւ հակայեղափոխական։ Ցարական օրերին գեներալ նահանգապետ Մարտինովը այնպիսի կեանք չէր վարում ինչ որ այժմ նարկոմներն են անում։

Խստութիւններն ու հարկերը քանի գնում աւելի է ուժեղանում ու շատանում։ Երեք հոգով,—անգամ հարազատներիդ հետ — չես կարող փողոցում կանգնել ու խօսել. իսկոյն քեզ Չեկա կը տանեն։ Տների վրայ այնպիսի հարկեր են դրել. որ շատ-շատերը թողել են իրենց սեփական շէնքերը ու հեռացել Բագուից։

Բագուի կայարանը առեւտրական շուկայ է դարձել. թէ մէկը ցանկանում է երկաթուղով որեւէ տեղ գնալ, առաջին հերթին տոմսակի համար մեծ նեղութիւններ պիտի կրէ։ Ճիշտ գնացքները մեկնելու ժամին յայտարարում են, որ տոմսակները վերջացած են. եւ այդ վերջանալը հետեւեալ ձեւով է կատարւում. վաղօրօք գանձապահի հետ պայմանաւորուած ծառայողները, բոլոր տոմսերը գնում են եւ մէկին տասը քսան աւել արժէքով ծախում ճամբորդներին. լինում են գիւղացիներ ու չքաւորներ, որոնք ի վիճակի չեն լինում սուղ արժէքներով տոմս գնել. ուստի եւ օրերով սպասում են կայարանում։ Եւ այս բոլորը արւում է իրենց իսկ կոմունիստ պաշտօնեաների ձեռքով։

Չեկան նման գործերին մատների արանքով է նայում, իսկ դրա փոխարէն, օրական հարիւրաւոր անմեղ մարդկանց ձերբակալում, բանտարկում ու գնդակահարում է։ Կարող եմ ասել, որ ամէն մի տուն մէկ լրտես ունի որի միջոցով իմանում է ինչ է կատարւում։ Մէկ օր մեր հարեւանին հարկային բաժնից կանչեցին եւ 1800 ռ. դրամ պահանջեցին, խեղճ մարդը առանց առարկելու վերադառնում է տուն եւ կնոջ հետ սկսում է գանգատուել տիրող կարգերից. չանցած երեք ժամ. Չեկան նրան ձերբակալում է, պատճառաբանելով, որ նա խորհրդային կարգերին դէմ է։ Երբեմն էլ մարդկանց ձերբակալում ու աքսորում են առանց որեւէ բան ասելու։

Բագուի պատասխանատու պաշտօնեաները մեծ մասամբ թուրքեր են (թաթարներ)։ Կարաեւը Գործկոմի երկրորդ քարտուղարն է այժմ։ Առհասարակ թուրք կոմունիստները Կարաեւից սկսած մինչեւ յետին պաշտօնեան, բոլորն էլ մէկ մեանօլիւմով օգտակար են լինում իրենց ժողովրդին. իսկ հայ սրիկայ կոմունիստները նրանց հակապատկերն են. բաւական է մէկ գործ ընկաւ ձեռքները, թէկուզ դիմացինը անմեղ լինի, բոլոր միջոցներին կը դիմեն, նրան մեղադրելու։ Այդ տիպի կոմունիստներից են Թէոդորոս կոչեալը (Ջիւանշիրի Լիւլասազ գիւղի) Արմենակ Ղարագեօզեան, Մարտիրոս Սարգսեան եւ ուրիշներ։ Դեռ չեն խօսում ցածր պաշտօն ունեցող հայ կոմունիստների մասին, որոնց արած լրբութիւնները չափ ու սահման չունին։

Այլասերումը ծայր աստիճան է հասել. թաթար կանայք ու աղջիկերք բաց եւ ազատ փողոցներում կը տեսնէք սրա հետ խօսելիս ու ծիծաղելիս։ Բագուի ազգաբնակչութիւնը ահաբեկուած վիճակում կ'ապրի։ Չեկայի սարսափը բոլորին կաշկանդել է։

Ամբողջ Բագւում մէկ հատ մոլլայի կամ քահանայի չէք հանդիպի. բոլոր եկեղեցիներն ու մզկիթները պահեստներ են դարձած։ Մէկ բանն է միայն ուրախալի, որ թէկուզ ազգաբնակչութիւնը (հայ, թաթար, ռուս, լեզգի եւ հրեայ) տանջւում, տառապում է Չեկայի խըստութիւններից — գոնէ համերաշխ են։

ԽԱՄԵԼ

ԵՐԲ ՈՒՂԵՂՆԵՐԸ ԿԸ ՋՐՈՏԻՆ

Զ.

«ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ»

Սովորութիւն է կրկնել ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, որ հայ ժողովուրդին փրկութիւնը եւ ապագան կախուած է իր երիտասարդ սերունդէն։ Խորհրդածութեան ձեւ մը որուն ճշմարտութիւնը պիտի ընդունի ամէն ինքզինքը յարգող մարդ։ Բայց նոյնքան եւ թերեւս աւելի ճիշտ է պնդել ատոր հակառակը — հայ ժողովուրդին մահուան պատճառ պիտի ըլլայ նոր օրերու երիտասարդութիւնը։

Եթէ չափազանցուած է այս յոռետես ենթադրութիւնը, դիտեցէք աջ ու ձախ տեսնելու համար մեր այն բազմութիւնը որուն տարիքը կ'երկարի քսանէն մինչեւ երեսունեւհինգ. պիտի համոզուիք անկասկած։

Խումբերու կը բաժնուին մեր երիտասարդները, մէկը միւսէն անհանդուրժելի, մէկը միւսէն յուսահատական՝ իրենց մտաւոր եւ հոգեկան տրամադրութիւններով։

* * *

Խումբ առաջին։ Այնտեղ են դպրոցէն դուրս «կրթուած» ու սրճարաններու մէջ հասակ նետած տղաքներ. առեւտրականներ ընդհանրապէս. շուկան մեծ դեր խաղցած է իրենց հոգեկան դաստիարակութեան մէջ։ Լաւ կը հագուին, լաւ կը պարեն ու կը ճնկեն. կը խօսին կոշտ ու կոպիտ՝ փողոցնելը աւլող ստահակներու պէս ու լէվանթէններուն ոճով։ կը փայլին պուլվառներուն վրայ. շուայտ ու անձնատուր անխուսափելի հաճոյքներու՝ սէր եւ միս կը մուրան իրենց ճամբուն վրայ եկող աղջիկներէն. սովորաբար լեցուն է իրենց գրպանը։ Ունին կապիկին ճաշակը եւ խոզերուն հոգին։ Չեն հետաքրքրուիր հայ ժողովուրդով — Je m'eu fiche mon cher — եւ ամբողջ Հայաստանը կը ծախեն փոքերի փարթիի մը կամ գեղեցիկ աղջկան մը սրունքներուն համար։

* * *

Խումբ երկրորդ։ Անբաւական կրթութիւն մը ստացած են իրենց ծննդավայրը ու հիմա կը դեգերին եւրոպական համալսարաններու բակերը։ Գրականագէտ են կամ արուեստի մարդ, երաժիշտ կամ բեմի աշխատաւոր։ Երբ կը խօսիս իրենց հետ կը զգաս որ մասնաւոր եռանդ ու ճարպիկութիւն կը թափեն հաւատացնելու համար որ շա՜տ բաներ գիտեն. դղրդագին բառեր կ'արտասանեն շփոթութեան մատնելու համար դիմացինը. գոց ըրած են իրենց ասպարէզին պատկանող օտար իրական տաղանդներու անունները եւ կրնան, ի հարկին, յիշել իւրաքանչիւրին ծննդեան թուականը։ Իրենց յատուկ տեսակէտներ ու վարդապետութիւններ ունին որոնք պէտք է իւրացնես առանց առարկութեան։ Իրենք իրենցմով կ'ապրին եւ իրենցմէ դուրս աշխարհ չկայ։ Կնամոլ են եւ հաճոյապաշտ բայց ինչ որ իրենցմէ վար դասակարգին համար տարփանք է եւ ախտ, իրենց համար կը դառնայ արուեստ։

Հայաստանի մշակոյթը կամ ներկայ քաղաքական վիճակը շահեկան նիւթ չեն իրենց տեսակէտէն. «Հայաստան եղեր է կամ ոչ ça me fait ni chaud ni froid. փա՛ռք արուեստին...

Խումբ երրորդ։ Ընտանիքի հայրեր եւ տունի տղաք իրենց մամային քղանցքին կպած։ Ըրփացած ու շփացնող, կնիկի խառնուածքով։ Թոյլ, անշուք եւ մշուշոտ նկարագիր։ Երկրորդական վարժարաններու արտադրութիւն, գոհ են իրենց գիտցածով եւ միտք չունին իրենց ուղեղը աւելի չարչարելու։ Սահմանափակ է իրենց մտածման ճանապարհը եւ չեն գիտեր սաւառնիլ, խանդավառուիլ. համոզումներ ունին 50ական թուականներէն մնացած։ Գոյն եւ ձեւ չունի իրենց ճաշակը։ Ատենին Բիւզանդիոն կը կարդային, որովհետեւ չօրպաճին այդպէս յարմար տեսած էր։ Շատ կը սիրեն տնական գործերով զբաղիլ — աման լուալ, կարկտուք ընել, օյա բանիլ, եւ երջանիկ են երբ իրենք իրենց մատներով կը պատրաստեն կերակուրը։ Ցաւակնութիւններ չունին եւ աւելի ընդունակ են մտիկ ընելու քան խօսելու։

Հայ ազգով կը զբաղին եթէ այդ հետաքրքրութիւնը չի խռովեր իրենց տան հանգստութիւնը. առնուազն տիրացու են ամէն կիրակի առտու — «Ալէլուիա որդի», իսկ առ առաւելն թաղական կամ հոգաբարձու՝ — «Շէն եւ պայծառ մնաք...» հայրենասիրութեան պզտիկ կայծ մը կայ իրենց հոգիին խորը բայց «ամէն բան պէտք է հաշիւով ըլլայ»։ Ուրախ պիտի ըլլան երբ օրին մէկը Հայաստան անկախ ըլլայ, «սակայն չըլլայ ալ» նէ մեռաք ընելու չէ...

* * *

Խումբ չորրորդ։ Անուշահոտ եւ մեծահարուստ երիտասարդներ, բոլորովին օտարացած։ Անուն եւ մականուն բարեփոխած են, հայութեան վերջին նշմարն ալ սրբելու համար իրենց պատկառելի ոչնչութիւններուն վրայէն։ Թեկնածու են հարուստ Հայուհիներու — այո, միայն Հայուհիներուն որովհետեւ օտարը չուզեր զիրենք — պայմանաւ որ ամուսնութիւնը պատճառ չըլլայ պակսեցնելու իրենց հոմանուհիներու թիւը։ Հայ ու Հայաստան բառերը անտանելի են իրենց ականջին. կը ջղայնանան, կը հիւանդանան...

* * *

Ահաւասիկ չորս խումբ ու հոգեկան չորս վիճակ՝ ախտաւոր ու բորոտ։ Հսկայ զանգուած մը որ վնասակար է մեր իտէալներուն իրագործման։ Ամէն տեղ են անոնք դժբախտաբար։

Բայց ունինք ուրիշ տղաքներ. իսկապէս հայրենասէր եւ սքանչելի խառնուածքի տէր երիտասարդներ. ասոնցմէ կախուած է, այո՛, մեր փրկութիւնը։ Իսկ միւսնե՞րը ափսո՜ս, ջրոտեր են, եւ ինչպէ՜ս...

Լոնտոն — Ժ.

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹԱԹԱՌՆԵՐԸ

Վերջերս ՍէՆ Ցոմինիկ Հանրապետութեան (Հայիթի) մաս կազմող քաղաք մը ենթակայ ըլլալով ահաւոր թաթառի մը աղէտին, հիմնովին կործանեցաւ, եւ իր փլատակներուն տակ թաղեց մօտաւորապէս 4000 հոգի։

Այս առթիւ կ'արժէ քանի մը խօսք ըսել թաթառներու մասին։

Թաթառները պէտք չէ շփոթել կարճատեւ ու սաստկաշունչ փոթորիկներուն հետ։ Թաթառ կը կոչուին այն ուժգին մրրիկները, որոնք երբեւան կուգան հասարակածային գօտիին մաս կազմող կարգ մը երկիրներուն մէջ, տարուան որոշ եղանակներուն, մասնաւորապէս ամառուան եղանակին մէջ, կրելով արեւի կիզիչ ճառագայթներու ազդեցութիւնը, որոնք ուղղահայեաց կերպով կ'իյնան երկրիս մակերեսին վրայ։ Երկիրը արեւէն ստացած այդ ջերմութիւնը կը փոխանցէ օդի ա՛յն խաւերուն, որոնք ուղղակի կը հանգչին իր տաքցած մակերեսին վրայ։ Այդ օդը նուազ խորանալով, կը բարձրանայ մթնոլորտին մէջ, եւ դէպի բարձր խաւերը, այդ վերելքը առաջ կը բերէ ճնշում մը, որուն հետեւանքով դրացի երկիրներուն օդը սաստիկ շարժումով մը դէպի հոն կը տեղափոխուի. այդ օդը ա՛յնքան աւելի արագութեամբ կը խուժէ դէպի ստորին ճնշման կեդրոնը, որքան այս վերջինը աւելի տաքցած է։ Ասկէ առաջ կուգայ հովի հոսանքներուն ծայրայեղ սաստկութիւնը։

Սակայն պէտք է գիտնալ թէ այդ հովերը անշարժ մակերեսի վրայ չէ որ կը փչին, այլ սուրալով կ'անցնին երկրագունտին վրայէն, որ կը դառնայ։

Արդ, մեքենագիտական սկզբունքներու համաձայն, շարժման մէջ եղող ամէն մարմին, գնդակը, ռումբը, ջուրի կամ օդի ամենափոքր մասնիկը երկրագունտին թաւալուն շարժման հետեւանքով շեղում մը կը կրեն իրենց սկզբնական շարժման մէջ։ Հետեւաբար, տաք կեդրոնի ճընշումէն ծագում առած հովերը, փոխանակ ուղիղ գիծով ուղղուելու դէպի այդ կեդրոնը, պարուրաձեւ ուղղութեան մը կը հետեւին, դառնալով դէպի ձախ՝ հիւսիսային կիսագունդին մէջ, եւ դէպի աջ՝ հարաւային կիսագունտին մէջ։ Ահա՛ այդ ոլորապտոյտ մրրիկները կ'առնեն թաթառ կամ կիկլոն անունը։

Օդի զանգուածներուն թաւալման այդ շարժումներուն մէջ հովին արագութիւնը մէկ երկվայրկեանին մէջ 50 մեթրի կը հասնի, ինչ որ կը համապատասխանէ ժամը 200 քիլոմեթրի։

Սակայն թաթառը իր արագընթաց վազքին մէջ քշուելով կը սարուի այն ընդհանուր հովերէն, որոնք կը փչեն ծովերու վրայ ժամուան մէջ 40-59 քիլոմեթր արագութեամբ։

Վերոյիշեալ օդային շարժումները իրարու միանալով, թաթառին գնացքը աւելի կ'արագանայ, եւ ժամուան մէջ այդ արագութիւնը կրնայ 250 քիլոմեթրի հասնիլ։

Թաթառները սովորաբար կը պատահին հիւսիսային կիսագունտին մաս կազմող Անթիլեան կղզիներուն եւ Չինական ծովին մէջ, ինչպէս նաեւ հարաւային կիսագունդին մէջ գտնուող Նոր Քալեդոնիոյ եւ Մատակասկարի ջուրերուն մէջ։

Թաթառները երբեւան կուգան ամառուան արեւադարձէն քիչ յետոյ, այսինքն յուլիս-օգոստոս ամիսներուն՝ հիւսիսային կի[illegible] մէջ, եւ յունուար-փե[illegible] ամիսներուն՝ հարաւ[illegible] կիսագունտին մէջ։ Անոնք [illegible] կիսագունտներուն մէջ երբեք [illegible] կառակ ուղղութեամբ կը [illegible] եւ երբեք հազար կամ [illegible] մեթրէն աւելի չեն կրնար [illegible] րանալ, մինչդեռ ընդհանրապէս կը յաջողին երկարել իրենց [illegible] քը հարիւրաւոր քիլոմեթր [illegible] րածութեան վրայ։

Գալով հասարակածի [illegible] մէջ պատահած փոթորիկներուն, ասոնք արդիւնք են օդի [illegible] կան զանգուածներու տեղափոխ[illegible] թեան։

Արդարեւ, ամառ ատեն, [illegible] կիանոսներու վրայ գտնուած [illegible] նոլորտային զանգուածները [illegible] ցուրտ են քան թէ ցամաք[illegible] սերու վրայ գտնուածները, [illegible] չափազանց տաքցած են [illegible] ճառագայթներէն։ Ձմեռը, [illegible] հակառակն, ովկիանոսները [illegible] ջրային զանգուածներուն [illegible] ճառաւ կը պահեն ամառուան [illegible] ղանակին ստացած ջերմութիւնը, ու երբ օդի զանգուածները [illegible] ման մէջ կը մտնեն այդ [illegible] րուն հետ, ասոնք աւելի կը [illegible] նան քան թէ ա՛յն զանգուածները, որոնք սառուցապատ երկիրներու վրայ կը գտնուին։

Արեւադարձներու ատեն [illegible] հաւասար կերպով տաքցած [illegible] զանգուածներուն մէջ [illegible] ղափոխութիւն մը տեղի [illegible] նայ, ցամաքներէն դէպի [illegible] եւ փոխադարձաբար՝ ծովերէն [illegible] պի ցամաքները, առաջ բերելով ամենասաստիկ փոթորիկներ [illegible] հսկայական սիւներ, որոնց trombe անունը կուտան։ Այդ հսկայ [illegible] սիւներուն տեղափոխման [illegible] ժումը ընդհանրապէս [illegible] իսկ գործադրական շարժումը [illegible] րուն ու սաստիկ։

Հիւսիսային Հնդկա[illegible] կիանոսին մէջ այդ փոթորիկ[illegible] ծովային հովերուն [illegible] յանկարծական փոփոխման [illegible] ճառաւ, երբեմն խիստ [illegible] աւերիչ հանգամանք մը կ'[illegible]

Հնդկական ծովին վրայ [illegible] հովերուն «Մուսօն» անունը [illegible] տան։ Ամառնային մուսօնը [illegible] փչէ ովկիանոսէն դէպի [illegible] ցամաքամասը, որ [illegible] տաքցած է, իսկ ձմեռնա[illegible] սօնը կը փչէ Ասիոյ [illegible] փաստամներէն դէպի [illegible] ովկիանոսին գաղջ ջուրերը։ [illegible] սօնի այս փոփոխութիւնները [illegible] ռաջ կը բերեն այդ երկիր[illegible] ծանօթ սոսկալի մրրիկները, [illegible] րոնց «Թիֆոն» անունը [illegible] հաւագնացները գիտեն [illegible] փօնները սովորաբար [illegible] րոշ շրջաններուն եւ [illegible] երկիրներու մէջ տեղի [illegible] ըստ այնմ ժամանակի [illegible] եղած նախազգուշ[illegible] ձեռք կ'առնեն, եւ կը [illegible] այդ վտանգաւոր վայրերէ [illegible] ճախեն։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ[illegible]

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԿՐԱԿ[illegible] ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Հնդկաստանի [illegible] թիւնը կը շարունակէ [illegible] ջոցներու դիմել [illegible] ազգայնական շարժումը [illegible] միւս կողմէ, [illegible] ման դժկամակութիւնը [illegible] կը ծաւալի հնդիկ [illegible] Մօտաւոպուրի մէկ [illegible] քին մէջ եւս, գիւղացիներ [illegible] ժեցին տուրք վճարել [illegible] կանութիւնը [illegible] կալուածներ [illegible] ղացիները հաւաքուեր [illegible] մացան։ Ոստիկանները [illegible] բացին, վիրաւորելով [illegible] ղացիներ, վիրաւորուեցան [illegible] 7 ոստիկաններ։ [illegible] թիւնը չկրցաւ որեւէ [illegible] բակալել, [illegible] րու բուռն ընդդիմ[illegible]

...ԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԵՂԱՐԱՒՈՐԻՆ ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋԸ

ՓԷՀԼԵՒԻ, 25 Հոկտ. 1930

...Մայիս 15ին, Մեսրոպ Մա-...րը (կարդա՛ ընկ. Մեսրոպը) ...նուոնակ ընդունելութիւն ու-... տեղումս: Ոստիկաններով ...պատուած, առաջնորդուեց ... այն արգելարանը, ուր ա-... առաջ փակուած էր տե-... մաքսատան գեղծարար Թանը: ... թէ ի՞նչ պատճառներով պար-... կառավարութիւնը նման վերա-... ունեցաւ «երջանկայի-...» առաջնորդի հանդէպ, ... Սպահանից զանազան ...թակիցներ կը պարզեն «Յա-...»ի ընթերցողներին: Սակայն ... արժէ անդրադառնալ այն ...քների ու մեր անարժան ...առաջնորդների պրովակացիա-... մասին, որոնք միտք ունեն ...նակցութեանը վարկաբեկելու: ...՞ որ այդ անպիտանները ոչ մի ... բաց չեն թողնում այս ...ակցութեանը վարկաբեկելու.

— Դաշնակցութիւնը մատ-... Մագիստրոսի ձերբակալման ... մէջ... Ահա ինչ կը փըս-... անկիւններում:

Փէհլեւի միամիտ կամ կասկա-... տարրերին գալիս եմ ասելու ... այդ փսփսուքները անհիմն խօս-... են միտումնաւոր կերպով ար-...այտուած: Եթէ Հ. Յ. Դաշ-...նակցութիւնը ցանկանար այդ ա-...արժանին Թեմից հեռացնել, բա-... կը լինէր նոր Ջուղայի ու ...աւանների (Ռաշտ, Փահլեւի, ...ստան, Սուլթանաբադ, Ղազ-...ին, Մեշեդ եւայլն) ընդհանուր ...ամախօսական կազմել, անմիջա-...ութեան Թաւրիզ յայտարա-...լու համար...

Բայց, երբ Դաշնակցութիւնը ...կատարելութեամբ այդ ...արել եւ մի կերպ հանգուրժել ...այդ սեւ վեղարաւորին (սեւի ...փոխարէն, կարմիր չեշտելը աւելի ...իշդ կը լինի, որովհետեւ այժմ ...մարմիրը սեւից աւելի տխուր ...մաստ ունի) ինչպէ՞ս կարող է ...այժմ մաս ունենալ նրա հեռաց-...ման գործի մէջ: ?

Չեմ ուզում երկար կանգ ...նել այս Հայերիս համար խ-...պէս վարկաբեկիչ խնդրի շուրջ: ...կայն, որ մեզի նիւթ ծառայող ...առաջնորդը արատաւորեց իրեն ...հայ ժողովուրդին ու մինչեւ այն ...ժամանակ վտանգեց բաւական ...հայ ընտանիքներին, դրա մէջ ...ոչ ոք կասկած ունենայ:

Դեռ մի քանի օր առաջ ...ի տխուր պարտականութիւնը կատարելով, երբ «ընկեր Մեսրոպ»ը մեկնեց ընկեր Սովեանների երկիրը, տեղումս սկսեց ձերբակալութիւններ: Տողերս գրելու մոմենտին շարունակւում են ձերբակալութիւնները, որոնք ամէն պարագային մեր աքսորեալի անցեալին կապ ունին... (զանազան պատճառների են վերագրում սոյն ձերբակալութիւնները, սակայն իմ կարծիքով աքսորեալին կապ ունեցող խնդիր է):

Մինչեւ օրս ձերբակալուածների թիւը 7 է, բոլորն էլ Հայեր, ու ընտանիքի տէր:

Մագիստրոսի պատճառած չարիքները արդեօք գիտակցո՞ւմ են, նրա գովքը հիւսողները:

Պ. ՎՏԱՐԱՆԴԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԵՌԱԳՈՅՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 4 Նոյեմբեր.— Նոյեմբեր 1ի տօնակատարութեանց առթիւ, Կրընոպլըի «Հայ Ազգային Միութիւն»ը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի, իր մասնակցութիւնը բերած էր, Քաղաքապետարանէն տրուած պաշտօնական հրաւիրագրով մը:

Ու ահա ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցիէն, կոկիկ բազմութեան մը թափօրը կը յառաջանայ գլխաւոր պողոտաներէն դէպի Քաղաքապետարանի ընդարձակ պարտէզը:

Առաջին շարքի վրայ ընկեր մը, ի ձեռին ունենալով գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը եռագոյն ժապաւէնով, նուիրուած անծանօթ զինուորին, իսկ աջ ու ձախ կողմերը հայ եւ ֆրանսական զոյգ եռագոյնները բեհեզեայ շրջանակներով հիւսուած, կը հետեւին անոր որուն առաջինին վրայ նուրբ տառերով բանուած է.

Assoccation Nationale Arménienne:

Իսկ պողոտաներու զոյգ սալայատակներուն վրայ, մինչեւ Քաղաքապետարանի երկար ճամբան հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը դիտէ հայութեան վեհ խորհրդանշանը, որ կը յառաջանայ դէպի վերոյիշեալ վայրը, ուր ներկայ են քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ օտար պաշտօնական ներկայացուցիչներ:

Քաղաքապետի ճառէն յետոյ զինուորական նուագախումբը կը նուագէ Մարսէյլէզը օդը թընդացնելով.

Արիք որդիք դուք հայրենեաց,
Հասեալ է արդ մեզ օր փառաց,

Ու դրօշներ, դրօշներ որ կը ծածանին միջոցին մէջ, ֆրանսական, իտալական, սպանիական, յունական ու նաեւ հայկական, որ տրտմանուշ թախիծ մը իր դէմքին, խորհրդաւոր նայուածքով մը ըսել կ'ուզէ.

«Հասած է՛, իմ ալ փառքիս օրը, բայց այժմ սեւ ամպերով է պատած, իսկ ես իբրեւ որբ մը, ինչպէս ցեղս, եկայ ձեր քով, ցոյց տալու թէ, ես ալ կը ներկայացնեմ քաղաքակիրթ ազգ մը որ քառասուն դարերու պատմութիւն մը ունի ողբերգութեամբ եւ դիւցազներգութեամբ լի:

Բայց յանկարծ նուագախումբը կը սթափեցնէ զինք ըմբոստ որոտումով մը.

Հապօն ի զէն քաղաքացիք,
կազմել ի գունդ քաջամարտիկ:

Ու եռագոյնը, դառնօրէն ու զուսպ, կը պատասխանէ կարծէք.

— Ոհ, ծանօ՞թ է ձեզ արդեօք, թէ վերջին քառասնամեակի ընթացքին հայ քաղաքացիները քանի՛ քանի՛ հերոսամարտիկներու գունդեր կազմեցին, յանուն այն գերագոյն իտէալին որ ազատութիւն կը կոչուի:

Ոչ, ոչ, խորթ են խորթ այդ բոլորը ինձ համար, որովհետեւ մեր հայրենիք Թշուառ անտէր...

Դէպի քաղաքին գլխաւոր գերեզմանատունը, ճամբուն երկու եզրերը հեծելազօրաց եւ հետեւազօրաց հսկայ բանակը, կ'ողջունէ իր լքուած փոքրիկ դաշնակիցը, ու կը հասնինք ան՛ծանօթ զինուորին գերեզմանը, որուն վրայ ընկեր Յ. Արապեան կը խոնարհի ու կը զետեղէ ծաղկեփունջը, որմէ յետոյ, ընկերներ եւ ժողովուրդ կը մեկնին այն գոհ տպաւորութեամբ թէ, ինչպէս այսօր օտար հողի վրայ, նմանապէս պայծառ առաւօտ մըն ալ մեր սրբազան դրօշը պիտի պանծացնենք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի հորիզոնին վրայ, հպարտօրէն երգելով.

Մեր Հայրենիք ազատ անկախ,
Ոսոխներէն ազատուած:

ընկեր մը

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Նոյեմ.— Այս երրորդ տարին է որ մարսիլահայ գաղութը կը տօնէ Մշակոյթի տօնը:

Առաջին անգամ զանգը հնչեցնողը եղաւ Յառաջ իր մէկէ աւելի խմբագրականներով, որուն արձագանգ տուաւ նախ Ֆրանսահայութիւնը եւ ապա Սուրիան, Եգիպտոսն ու Պալքանները: Մարսէյլի մէջ առաջին տարին նախաձեռնողը եղաւ Ազգային Վարչութիւնը: «Պօն Թէաթր»ի ընդարձակ սրահը լեցուն էր երկսեռ հանդիսականներով, ճոխ էր յայտագիրը, հմայիչ էր գեղարուեստական բաժինը, որուն համար կ'արժէր շնորհաւորել թէ կազմակերպիչները եւ թէ հետաքրքիր երկսեռ հասարակութիւնը: Երկրորդ տարին Ազգային Վարչութիւնը չենք գիտեր ինչ պատճառներով անտարբեր գըտնուեցաւ այս գերազանցապէս վեհ ու վսեմ տօնին հանդէպ, սակայն Չափահաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը գիտակցելով Մշակոյթի արժէքին, տօնեց Սալօն Էսբանեօլի մէջ:

Եւ ահա այս տարի նորէն չափահաս որբերը կը կանգնին պատնէշին վրայ եւ հրաւէր կը կարդան բոլոր Երիտասարդաց Միութիւններուն, Հայ Ակումբներուն եւ Հայրենակցականներուն, որպէսզի գան իրենց յարգանքի բաժինը մատուցանել հայ մտքի մեծ վարպետներուն, հայ լեզուին հայ տառին եւ անոր հարուստ գրականութեան:

Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ ամսոյս երկուքին Պօն Թէաթրի մէջ որուն կէսը գրեթէ թափուր էր: Կը նախագահէր տեղւոյս առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոս: Վարագոյրը դանդաղօրէն բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, որմէ վերջ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի անդամուհիներուն մասնակցութեամբ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, որ կը խորհրդանշէր հայ ժողովուրդին սէրը հանդէպ իր եռագոյնին ու այդ եռագոյնը բարձր պահելու համար անոր ցոյց տուած հերոսական ճիգերը: Առաջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Բ. Միլտոնեանի որ բացատրեց հայ մշակոյթի իմաստը, յիշեց, հայ ժողովրդական երգերն ու լուսաբանեց անոնց բարձր արժէքը: Ան պատմականն ըրաւ հայ գիրերու գիւտին ու հասաւ մինչեւ ոսկեդար եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով «Մենք աշխարհիս չորս կողմը ցրուած հայ գաղթականներս կը նմանինք իր մայր հողէն կտրուած գեղեցիկ թուփերու, որոնք օտար երկրի թաղարներուն մէջ դրուելով կը ցուցադրուին մարդկութեան իբր ծախու ապրանքներ ու մենք այդ անհարազատ ամաններուն մէջ կը թօշնինք եւ կը մեռնինք անգամ մըն ալ չծնելու պայմանաւ այս դաւաճան ազատութեան մէջ:

«Մենք հազար հինգ հարիւր տարի առաջ կորսուած պիտի ըլլայինք յունական եւ ասորական ժողովուրդներուն մէջ եւ ահա երկու հսկաներ Սահակ եւ Մեսրոպ մեզ փրկեցին այդ մեծ կորուստէն, յղանալով մեծ գիւտը: Իսկ այժմ հայ մայրերն ու հայրերը պէտք է յղանան նոր գիւտ մը, որպէսզի այս օտարութեան մէջ անեղծ պահենք Մեսրոպներու սրբազանկտակը»: Մի քանի գեղեցիկ մեներգներէ եւ հայրենաշունչ արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ դերասան Մարութեան, որ խօսեցաւ հայ թատրոնի ծագման եւ անոր հայ ժողովուրդին վրայ ունեցած ազդեցութեան վրայ, ու կոչ ըրաւ Մարսէյլը օժտելու տիպար դպրոցով մը:

Այս բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը եւս «գիրերու գիւտին երազը» որմէ վերջ բեմ եկաւ վերջին բանախօսը Ենովք Արմէն:

«Հայ ժողովուրդ ետիդ դարձիր տես թէ դու ի՞նչ ես»:

Այսպէս էր անոր բանախօսութեան նշանաբանը, որով ինք ետ գնաց մինչեւ իննուսունական թուականը իրեն հետ տանելով հետաքրքիր ներկայ հանդիսականները:

Ան իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ կերպով

«Այսօր մենք բոլորս երախտագիտութեան խօսք պէտք է ուղղենք Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին որ կազմակերպելով այս տօնը, մեզի վերյիշեցուց փառայեղ մշակոյթը մեր պապերուն ու մեր հոգիները մաքրեց անոնց սրբազան շունչերով:»

Հանդէսը փակուեցաւ Պալաքեան Սրբազանի խանդավառ ճառով:

Ս. Միլտոնեան

ԿՈՉ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՈՐԵՆԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Ազնիւ հայրենակիցներ

Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը կազմուած է ասկէ մօտաւորապէս 40 տարի առաջ, Ամերիկայի մէջ, նպատակ ունենալով օգնել գիւղի երկսեռ մանուկներու մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութեան վսեմ գործին:

Զինադադարէն յետոյ, երբ տաժանելի տարագրութեան ճամբաներէն հրաշքով վերապրող մեր սիրելիներու օգնութեան աղաղակները մեզ սկսան հասնիլ հետզհետէ, Ուսումնասիրացը չէր կարող լուռ մնալ եւ չէր կարող օգնութեան չհասնիլ բոլոր անոնց, որոնք օգնող ձեռքեր չունէին, եւ հակառակ իր ծրագրին: Ուսումնասիրացը ասպարէզ իջաւ օգնութեան ձեռք կարկառելու կարօտեալներուն թէ Ֆրանսա, թէ Սուրիա եւ այլուր:

Ուսումնասիրացին ընդարձակումն ու զօրացումը աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ այսօր, որովհետեւ վաղը դարձեալ կրնայ մեզ պատահիլ անգործութիւն և թշուառութիւն որովհետեւ հայրենազուրկ ենք որով կրկին անգամ պէտք պիտի զգանք մեզ օգնող ձեռքերու եւ կամ ուրիշ հայրենաշէն եւ ազգազարգացման գործեր ունինք մեր առաջ զորս նոյնպէս պարտաւոր ենք գլուխ հանել զերծ պահելով այլասերումէ՝ մեզ հետեւող սերունդը:

Այս պարագաները նկատի առնելով, Վալանսաբնակ Մորենիկցիներու թիւը ստուարանալով կազմեցինք Ֆրանսայի մասնաճիւղ մը եւ կոչ կ'ուղղենք բոլոր Ֆրանսա գտնուող Մորենիկցիներու, որպէսզի ուր որ կան մասնաճիւղեր կազմելով ուժ տան մեր այս նուիրական գործին: (կնիք)

Առաքումներ եւ թղթակցութիւններ կատարելու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝ Y. Chahbazian, 5 Rue Balthazar Baro, Valence, (Drôme), France.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՅՕԳՈՒՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Ը. ՑԱՆԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ կազմուած Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւս, յօգուտ Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներու.—

Արգարեան Կտակի Վարչութիւն (500 Ա. Ո.) 62,000 ֆր., Պերլինի Գաղութ (5րդ վճար.) 301,15 ֆր., Թէհրանի Գաղութ (2րդ վճար.) 1834 ֆր., Պուէնոս Այրէսի Մ-ճիւղ 8936.25 ֆր., Խասքովոյի մասնաճիւղ 631,15 ֆր., «Յառաջ» լրագիր (12րդ վճար.) 4573.30 ֆր., Աթէնքի «Նոր Օր» լրագիր (7րդ վճար.) 2600 ֆր., Ամերիկայի Շրջ. Յանձնաժողովը 21139.75 ֆր., Սամոս Հայր Յ. Մսրեանի ձեռամբ 1432 ֆր., Սեդրակ Սահակեան 50 ֆր., գումար 103497,60 ֆր., Է. ցանկի գումար 415421.85 ֆր., Համագումար 518919,45 ֆր.:

ԱՄԵՐԻԿԱ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ

Նոյեմ. 4ին ընտրութիւններ կատարուեցան Միացեալ-Նահանգներու մէջ: Վերջնական արդիւնքը յայտնի կ'ըլլայ քանի մը օրէն:

Այս ընտրութիւնները կարգ մը տեսակէտներով կարեւոր են Ամերիկացիներուն համար: Ծերակոյտի 96 աթոռներէն 34ը պիտի փոխուին: Նոյնպէս ընտրական մարմինը Ներկայացուցիչներու ժողովին պիտի ղրկէ 431 երեսփոխան 435ի վրայ: 32 կառավարչութիւններ, որոնց մէջ նաեւ Նիւ-Եորք պիտի ընտրեն իրենց կառավարիչները եւ բարձր պաշտօնատարները:

Ասկից զատ, ամերիկեան ժողովուրդը հրաւէր ստացած է արտայայտուելու կարգ մը խնդիրներու շուրջ: Նահանգի մը մէջ, պիտի որոշեն թէ կիները կրնա՞ն անդամ ըլլալ երդուեալ դատաւորներու կազմին, ուրիշ տեղ մը պետական պարտաթուղթերու հրապարակումը պիտի վճռեն:

Քալիֆորնիոյ մէջ ծրագիր կայ հրապարակ հանելու 20 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը, թոյլ տալու համար որ վեթերանները հող գնեն: Նիւ Եորքի կառավարչութեան մէջ, կը նախատեսուի 50 միլիոնի շըրջաբերութիւն մը, որ պիտի յատկացուի հիւանդանոցներու եւ բանտերու շինութեան: Ուրիշ նահանգներու մէջ, ժողովուրդը պիտի արտայայտուի ոգելից ըմպելիի արգելքին մասին:

Այս անգամուան ընտրութիւններն ուրեմն հանրային կարծիքի արտայայտութիւն մը պիտի ըլլան: Բայց, միջազգային տեսակէտով, շահեկանն այն է որ 435 երեսփոխաններու եւ Ծերակոյտի 1)3ի ընտրութիւնը կրնայ փոփոխութիւն պարտադրել Հուվըրի քաղաքականութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Երբ գլուխը վեր առաւ, յանկարծ դիմացը, Հացթուխ Մարիամի տան դրան առջին տեսաւ երիտասարդ մը որ կեցած իրեն կը նայէր:

Ան հագած էր կովկասեան ...զգեստ, ուղիղ եւ ձիգ մարմինը սեղմուած՝ չերքէզկի վերարկուով, կուրծքին՝ փամփշտակալ գրպաններ, ու մէջքին ալ կապած էր արծաթազօծ գօտին, քովընտի դաշոյնով, ռուսական գլխարկ մը ...դրուած էր իր խրոխտ դէմքին, ուր երկու աչքեր, անյագ, ...որդ աչքեր կը փայլէին թաւ յօնքերուն տակ:

Ազնիւ, բնազդօրէն, ակներեւ շփոթութեամբ քաշուեցաւ ներս, ...սրտին ուժգին, անզսպելի ալիք մը պայթելով իր սրտէն, ժայթքեց վեր, դէպի այտերը, քունքերը, գործկերակները, յեղակարծօրէն զարնուող թռչունի մը նման շլմորուն երկար պահ մը մնաց առանց գիտնալու ինչ ընելիքը. մէկէն նշմարեց որ ոտքերը մերկ էին, թեւերը բաց՝ մինչեւ արմուկը ու մազի գանգուրները, անխնամ թափթփած՝ ճակտին վրայ, ջանաց շտկուիլ, յետոյ աստիճանաբար հանդարտեցաւ, բայց մինչեւ իրիկուն, միտքը բացակայ էր եւ կը թափառէր չգիտես ի՛նչ անծանօթ ճանապարհներու վրայ:

Իրիկուան դէմ, հակառակ իր կամքին, անհանգիստ զգայնութիւն մը յամառօրէն աճեցաւ իր մէջ, յանցաւորի մը պէս գողունի, բայց նորօրինակ հրճուանքով մը խայտուն, նստաւ դրան ճաղին ետին, ստուերին մէջ, իրեն կը թուէր թէ ամէն մէկ վայրկեան, փողոցի ծայրէն անկնկալուած մէկը կ'անցնի ու կը մօտենայ իրենց դրան. իր աչքերը վեր առնելու անգամ չէր համարձակեր:

Մայրը նստած էր իր քովը ու երկուքը միասին, անխօս, զբաղուած էին կարկտուքով, հնչեց ժամին զանգակը ու քիչ ետք փողոցը սկսաւ շէնալ ժամուորներու երթեւեկով, դուռ-դրկից փողոց թափած էին, կիներ, ոտքի վրայ, թէշիկ կը մանէին, գուլպայ կը հիւսէին ու կը շաղակրատէին:

— Աչքդ լոյս, Մարիամ մարիկ, լսուեցաւ փողոցէն կնոջ մը ձայնը, աչքդ ճամբան մնացեր էր. եկաւ, մանչդ ալ եկաւ, մուրատիդ հասար...

— Քա ճան, ան պապարիկիդ տղան մանչդ Արսէ՞նն է... Խերը տեսնաս, Մարիամ քուրիկ, ձայնեց ասդիէն ուրիշ կին մը:

— Աչքիս լուսով մնաք, պատասխանեց դիմացէն Հացթուխ Մարիամ, Արսէնին մայրը, իր դրացի կիներուն:

Ազնիւ անկարող եղաւ զսպելու իր հեւքը գլուխը կախ, մտիկ կ'ընէր ու կը վախնար վեր առնելու իր աչքերը, չմատնելու համար թաքուն յուզումը. կը գուշակէր որ խօսակցութիւնը անոր մասին էր, առտուան իր տեսած տղուն մասին:

Իր մայրը, Շողակաթ ալ շտկուելով, Հացթուխ Մարիամին իր խնդակցութիւնը յայտնեց, ծերուկ մայրը լեզու կը թափէր, պատմելու համար իր ուրախութիւնը տղուն վերադարձի մասին:

— Վեց տարի է տեսած չէի, կ'ըսէր ան. Չայ-կարայի կողմն էր տուներնիս, երբ քանի մը տղոց հետ խելք խելքի տուին ու կովկաս փախան... Հազարէն մէկ նամակ կուգար... է՜հ, հիմակ, «Ազատութիւն է» ըսելով ելեր եկեր է գիս տեսնելու... Աչքին լուսին մատաղ, սարի պէս, առջի օրը, դիմացս ելաւ բան մը չէր գրած... հաւտալս չեկաւ... «Մարի ճան» ըսելն ու ճիտիս փաթթուիլը մէկ եղաւ...»

Հարեւանները շարունակեցին տակաւին Արսէնի մասին իրենց հարցուփորձը, իրիկուան, մութը չկոխած, երիտասարդ տղան ժամէն դրան կողմէն տուն դարձաւ, սիգաճեմ քալուածքով մը անցաւ փողոցէն, հիացիկ ակնարկներ կը նայէին իր ետեւէն, հով մը կար վրան... խուսափուկ ակնարկ մը ձգեց ժամկոչ Մխիթարի դրան կողմը եւ պլլուեցաւ իր մօրը.

— Ո՞նց ես, մարօ, քէֆդ դրո՞ւստ ա...

... Այդ գիշեր, մինչեւ լոյս, խռով էր Ազնիւի քունը, երկու շեշտ աչքեր կը հետապնդէին զինքը երազ է երազ, եւ ուժգին, ջերմիկ ձայն մը չէր դադրեր հնչելէ իր մէջ:

«Ո՞նց ես, Մարօ..»

... Ազնիւի կոյս հոգին անդիմադրելիօրէն գրաւուեցաւ նոր զգացումով մը, որ մորմոքի եւ հեշտանքի սարսուռներ կ'անցընէր իր խորքէն, տեղատարափ հեղեղի մը նման: Սէրը, միանուագ թափով մը, իջաւ, համակեց զինքը, առանց իրեն ժամանակ տալու, որ կարենայ անդրադառնալ, ըմբռնել կամ հակազդել, իր էութեան անմատչելի անկիւններէն հրդեհուած լափուած էր արդէն:

Այդ ամառ, Մխիթար մտադրեց իր կինն ու աղջիկը ղրկել Խաչկայ վանքը օդափոխութեան, առտու մը եզան սայլը կանգ առաւ դրան առջեւ, քօջքերնին կապեցին ու մեկնեցան Ցաճարի փողոցէն. քաղաքի դռնէն դուրս Օվան — կարնոյ դաշտը — կանանչ ու դեղին ծփանքներով կը տարածուէր մինչեւ Խաչափայտի սարալանջը:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Ճէվատ փաշայէ։ Իբրեւ պատուիրակութեան անդամ՝ ժընեւ պիտի մեկնի նաեւ Փարիզի Թուրք դեսպանը Մունիր պէյ։

Ընկլիզիի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ ժընեւէն յետոյ, Թուրք արտաքին գործավարը պիտի անցնի Իտալիա, յարաբերութեան մտնելու իտալական կառավարութեան եւ բանակցելու համար կարգ մը խնդիրներու մասին, որոնց շատ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն քաղաքական շրջանակները։ Պետական մարդոց այս յաջորդական տեսակցութիւնները այն տպաւորութիւնը ձգած են թէ նպատակ կայ քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը ստեղծելու Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ՝ Իտալիոյ ժամանակցութեամբ։

Պուխարին կը վտարուի

Պերլին հրատարակուող ռուսական «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկեան բարձր շրջանակները վճռած են Պուխարինը արտաքսել երկրէն։ Իբր թէ խորհրդային կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ զայն ղրկելու համար Գերմանիա, Իտալիա կամ Հարաւային Ամերիկա։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Նիքոլա Ժանսօն նշանակուած է գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ, պահելով մէկտեղ ղատական գործավարի իր պաշտօնը։ Ժանսօն անցած է Լըկովայի տեղը, որ նշանակուած է ձուկի Թրըսթին վարիչ Ֆրումքինի տեղ։ Այս փոփոխութիւնները կապուած են աջակողմեան ղեկավարներու դէմ մղուած պայքարին։

Պուլկարեւիտալական զինակցութիւն

Զաղրէպի «Նովոստի» թերթը որ Պուլկարիոյ մասին ամենէն ստոյգ տեղեկութիւնները քաղելու համբաւն ունի, կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ զինուորական գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է։ Ստոյգ լուրերու համաձայն կը գրէ թերթը, Իտալիոյ պուլկար դեսպանը զօր. Վոլքոֆ Հռոմի մէջ բանակցութիւններ կատարեց՝ մէկ կողմէն յաջողցնելու համար Պորիս Թագաւորին եւ Ճիովաննա իշխանուհիին ամուսնութիւնը, միւս կողմէ՝ հող պատրաստելու համար զինակցութեան մը։ Իբր թէ զօր. Վոլքոֆ, հազիւ Սոֆիա հասած, յարաբերութեան մտած է՝ անձերու հետ, որոնք Պորիս Թագաւորին համաձայնութեամբ, կ'ուզեն դիկտատուրա հաստատել։ Պուլկարիա, նոյնպէս Իտալիոյ հետ կնքած է առեւտրական համաձայնութիւն մը, որով պուլկարական ցորենը մեծ սպառում պիտի գտնէ իտալական շուկային մէջ։

Ընդդիմադիր շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը հանդէպ պուլկար քաղաքականութեան նոր ուղղութեան, որ կը ձգտի երկրին մէջ ֆաշիզմ հաստատել եւ Պուլկարիան միացնել Թուրք-Յոյն-Հունգար խմբակցութեան մը ընդդէմ Փոքր-Համաձայնութեան։

Պուլկար զինուորական թերթի մը տեղեկութիւնները կուգան ուժ տալ «Նովոստի» յայտնութիւններուն։ Այս թերթը չի ծածկեր թէ հակառակ Նէօյիի դաշնագրին, Պուլկարիա ներկայիս ունի բանակ մը, որուն թիւը կը հասնի նախապատերազմեան բանակի թիւին։

Ամերիկայի ընտրութիւնները

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, 5 Նոյտ.— Խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքը երէկ կէս գիշերին յայտնի եղաւ հետեւեալ կերպով։ Ընտրուած են 201 հանրապետականներ, 203 ռամկավարներ, 1 աշխատաւորականներ։ 30 ընտրութիւններու արդիւնքը տակաւին չէ ստուգուած։

Արդէն ռամկավարները շահած են 41 աթոռ։ Գալով Ծերակոյտին, հաւանական է որ երկու կուսակցութիւնները զիրար հաւասարակշռեն, իւրաքանչիւրը 48 ձայնով։

Ստացուած արդիւնքը թոյլ կուտայ ենթադրելու թէ Ծերակոյտին մէջ՝ կացութիւնը չպիտի փոխուի ինպաստ արդի վարչութեան, քանի որ ռամկավարները քանի մը աթոռ աւելի շահած ըլլալով, աւելի սաստկութեամբ պիտի շարժին կառավարութեան դէմ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փիւժիի մէջ Վռամեան խումբի կողմէ
Հովանաւորութեամբ Նիսի Շրջանային կոմիտէի
Տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Պրասըրի Սանթրալի սրահը
կը նախագահէ Ընկեր Վ. ՇԷՀՐԻՐԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկերներ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9—11.30, Café Voltaire, Place Odeon՝ կը խօսի՝ Մկրտիչ Պարսամեան, Ռուբէն Զարդարեանի «Արձակ էջեր եւ ճեքեաթներ» գիրքի մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Պոլսա-Քոլոնպի մասնաճիւղի երեկոյթ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 3ին՝ բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շբթ. իրիկուն ժամը 8ու կէսին, ընկ. Լեւոն Զօրմիսեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ-Պոլս Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը։

Փոթօրիկ՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը Թէյասեղանի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Café Comédieի մէջ։ ժողովականները տեղի կ'ունենան Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մչօ, Մուրատ եւ Արդութեան խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 2.30ին 186 Ave. Verdun, խսի լէ Մուլինօ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։
ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, Գրադարանին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն՝ ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ՝ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս Վարոսեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, վարչութեան ընտրութիւն եւայլն։

EMPIRE մեծ կինօ՝ 37 Av. Wagram

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբին անդամները կը հրաւիրուին փորձի Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին պատուիրակութեան շէնքը (71 Ave. Kléber)։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Սուրսի մէջ՝ մէթրօ Օտէօն։

ՏԷՍԻՆԻ Բարձր Հայքի հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ տը Լա Փէի սրճարանը։ կարեւոր օրակարգ՝ կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ֆրանքֆուրթ, Խաթ.— 400,
Թէթովօ, Գասպ.— 100:
Աղեքսանդրիա, Գ.Փ.— 2 անգլ.,
Մոնմարանսի, Ա. Զ.— 82:
Լիոն, Մ. Ռ.— 70,
Տէսին, Յ. Պ.— 35,
Փըթիթ Իվրի, Խ. Պ.— 35:
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50,
Պէյրութ, Գործ.— 1000:
Լիվրի Կարկան, Ս. Ա.— 100,
Լիոն, Վ. Ե.— 35:
Նանթ, Գ. Ս.— 35:
Վիէն, Գ. Պ.— 140,
Տրակինեան, Մ. Ս.— 35:
Սէն Մորիս, Վ. Տ.— 70.40,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

8 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1412

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պատերազմը դարաւոր հաստատութիւն մըն է իր գործիքներով ու աւանդութիւններով, իր այլազան պատճառներով եւ նաեւ անհրաժեշտութիւններով։

Եւ այսօր, երբ Զինաթափութեան Նախապատրաստիչ Յանձնաժողովը աշխատանքի է նստած Ժընեւի մէջ, ներելի է թերահաւատ կասկածով նայիլ անոր անկեղծութեան եւ արդիւնքի կարելիութեան վրայ։

Պաշտօնական ամէն բերան խաղաղութեան խօսք մը ունի լեզուին ծայրը, խօսք մը որ լեցուն է թաքուն սպառնալիքներով եւ յստակ պայմաններով։ Ու պատերազմի գործիքները հետզհետէ կը հասնին զարհուրանքի կատարելութեան։ Գիտութիւնը կը տրամադրէ իր դիւային հանճարը ու Մարդը՝ որ բանիմաց անասուն որ է, իր իսկ ձեռքերով ու վայրագ պատրաստութեամբ՝ կը պատրաստէ զարհուրանքը գալիք պատերազմին, այս անգամ՝ բնաջնջումը կենդանական կեանքին։

Պաշտօնական մարդկութիւնը խաղի է ելած։ Մէկ ձեռքով խաղաղասիրական բնաբաններ կը ստորագրէ։ Միւսով դժոխային մեքենաներ կը լարէ։

Իսկ եղկելի ամբոխները ինչպէս միշտ, իրենց աչքերը յառած խաղաղութեան, բարօրութեան, մարդավայել կեանքի փայլուն հեռանկարներուն, կը տապլտկին սոսր ու մութ թշուառութեան ցանցին տակ։

Մեծ Պատերազմի ժղձաւանջը դեռ ողջ է սակայն մարդոց մէջ։ Սերունդը որ ամբողջ տարիներ ամբանացաւ գետնադարշ խրամներու մը տանջանքներով, վերին հրամաններու եւ կարգադրութիւններու բռնութեան տակ ճանչցաւ իր մարմնին անարժէքը, կ'ապրի ու կը տեւէ տարբեր ցաւերով, տարբեր վիշտերով ու տարբեր հոգերով՝ բոլորը բխած նոյն աղբիւրէն։ Ամէն տուն, տակաւին կը շարունակէ սեւ յիշատակ մը կախել իր պատերէն ու երկրին վէրքերը՝ տակաւին չեն բուժուած։

Եւ սակայն, ամէն երկրի մէջ, աւելի քան երբեք ուժեղ են խօսքերը որ հայրենասիրութեան, փառքի ու պաշտպանութեան անուններով խօսքերու տակ՝ նոր յարձակումներ կը գրգռեն ու կը պատրաստեն, գրգռութիւններ՝ որոնք հակառակ համատարած աղքատութեան, տնտեսական սուր տագնապին ու վերահաս սովամահութեան սպառնալիքին, իրաւամբ ըսել պիտի տային, – «Աւ որ պատերազմը դրամով կ'ըլլայ, ու լաւ որ դրամ չկայ...»։

Անշուշտ, կը լսենք հաշտութեան, փոխադարձ բարի տրամադրութեանց ճառերը. կը կարդանք այլազան ծրագրեր որոնք կը ձգտին հարթելու խաղաղութեան ճամբան։ Գիտենք թէ դաւանութեան թշնամութիւններու ուժը չի փարատիր խօսքի մոգութեամբ, բայց անկեղծութիւնը որ ամէնէն առաջ կը փնտռենք պաշտօնական աշխատանքներու մէջ՝ դեռ շատ անզօր է ամոքելու միջազգային հակամարտութիւնները, փոխադարձ ատելութիւնները ու կեցնելու սպառազինման հեւասպառ մրցումը։ Զինուելով ու մահացու գործիքները սրելով չէ որ առաջքը կ'առնուի պատերազմին։

Այս պայմաններուն տակ, երբ Նախամուտ ընդհ. զինաթափութեան՝ սպառինման սահմանափակումը խօսք մը է որ յաճախ կը հնչէ, քանի մարդկութիւնը կը տատանի վարչութիւններու եւ երկընդրանքներու միջեւ ու փոխանակ ուղիղ ու գործնական քայլեր նետելու դէպի վերջին նպատակը, կ'ընթանայ քողմէտ ճամբաներէ որոնք միշտ կեղծ՝ գիտակցաբար ու գիտցէ ի բաց, կը ծառայեն օրօրելու տանջահար ու խաղաղութեան կարօտ բազմութիւններու յոյսերը։

Մեծ պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր, այս ճամբէն քալեր ազգերու ղեկավարները, որոնք յանդգնօրէն արձակեցին հաշտութեան եւ ժողովուրդներու խաղաղութեան պատգամներ, բայց գործին մօտեցեր են նահանջի հաստատակամութեամբ։

Եթէ ո՛չ, շօշափելի, պատուաբեր եւ յուսատու գործ մը պիտի կատարուած կ'ըլլար այսօր։

Առաջին անգամը չէ որ կը հաւաքուի զինաթափութեան յանձնաժողովը։ 1926էն ի վեր, աշխատանքներ կը թափուին սահմանափակելու օդային, ծովային ու ցամաքային ուժերը պետութեանց յանձնառութիւնները կապելու պայմանաւորութեան։

Եթէ ուրեմն միջազգային հակամարտութիւնները իրենց չափը խաղացած չ'ըլլային, այսօր պիտի կրնայինք ողջունել գործնական քայլ մը եթէ ո՛չ խաղաղութեան գոնէ պատերազմի նուազեցման ճամբուն վրայ։

Բայց զինաթափութեան յանձնաժողովը՝ գրեթէ կը կենայ հոն ուր կէտէն ուզեր էր մեկնիլ։ Դժուար թէ այս անգամ եւս, շօշափելի արդիւնքի մը որ յոյս ներշնչէ ընդհ. զինաթափութեան։ Մասնագիտական վիճաբանութիւններն իսկ արդէն, երեւան կը բերեն հակադրական ձգտումներ, որոնք իբր մասնիչ արտայայտութիւնները պետական գաղտնի մտադրութիւններու եւ սպառազինման անտապնդելի ծրագիրներու, յոռետեսութիւն միայն կը ներշնչեն։

Երեւուն երկու պետութիւններ հոն կը ներկայանան, իրենց նիւթական պայմաններու առաւելագոյն չափով ապահովելու վերջ յարձակման ու պաշտպանութեան իրենց գործիքները, ինչ որ արդէն կը բաւէ աշխարհը պահելու տեւական սպառնալիքի տակ։ Եւ անոնց իւրաքանչիւրին կասկածոտ դիտակէտերումին առջեւ, չի տեսնուիր թէ ի՛նչ բարի ելք կրնայ ունենալ այս կատակերգութիւնն ալ։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԹ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾ

«Հորիզոն» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (2 նոյեմ.).

— «Մեր սեղանին վրայ է «Հայրենիք» Ամսագրի 8րդ տարուան 12րդ Թիւը։ Եւ արդար գոհունակութեամբ մը, մեր ակնարկը կը գամուի Ամսագրի 96 յաջորդական Թիւերուն վրայ, որոնք յատուկ մատենադարան մը լեցնելու չափ շատ են։ Ութ տարիէ ի վեր, «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ եւ իւրաքանչիւր ամսուան սկիզբին, ընթերցող հասարակութեան կը ներկայացնէ եւրոպական ճաշակով, գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ ճոխ պարունակութեամբ իր Ամսագիրը։ Եւ ութ տարիէ ի վեր, Ամսագրի բազմահազար ընթերցողները, ամէն ամսավերջի, նոր Թիւ մըն ալ ձեռք ձգելու բաղձանքով, կը սպասեն որ Թղթատարը իրենց բերէ սիրուած պարբերաթերթը։ Ընթերցողները երբեք չեն հիասթափուած իրենց այս սպասումին մէջ եւ իննսունըվեց ամիսներ, յաջորդաբար, ունեցած են իրենց սպասածը։

Աննախընթաց երեւոյթ է ասիկա մեր իրականութեան մէջ։ Աննախընթաց երեւոյթ է ոչ միայն Ամսագրի կանոնաւոր ու անխափան հրատարակութիւնն ու տարուէ տարի արժանագրած յառաջդիմութիւնները, իր ըսպառման, իր ծաւալի ընդարձակման եւ նիւթերու ճոխութեան տեսակէտով, այլեւ աննախընթաց երեւոյթ է համազգային եւ ընդհանուր այն ընդունելութիւնը, զոր գտած է «Հայրենիք» Ամսագիրը հայութեան բոլոր խաւերուն կողմէ անխտիր։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Ամսագիրը որոշ հոսանքի մը հրատարակութիւնն է իր ընկերային քաղաքական, ազգային եւ հասարակական յօդուածները տոգորուած են ընդհանրապէս դաշնակցական շունչով։ Այդպէս ըլլալով հանդերձ, Ամսագիրը, այսօր դարձած է համազգային սեփականութիւն եւ անկէ համ կ'առնեն մինչեւ իսկ ամենաթթու հակադաշնակցականները։ Անոր այս յաջողութիւնը ունի քանի մը պատճառներ։

Ամսագիրը, նախ, լոյս կը տեսնէ այլազան բովանդակութեամբ եւ ամէն պահանջ գոհացնող նիւթերով։ Հոն կարելի է գտնել ե՛ւ գրականութիւն — իր բոլոր ճիւղերով — եւ հին ու նոր պատմութիւն, ե՛ւ բանասիրութիւն, ե՛ւ ընկերային հասարակական նիւթեր, ե՛ւ ազգային-քաղաքական յօդուածներ։ Ամսագիրը ժամադրավայրն է մեր բոլոր առաջաւոր մտաւորականներուն, — գրագէտին ու բանաստեղծին, պատմաբանին ու գրադատին, ընկերաբանին ու բանասէրին, եւ ասիկա՝ առանց դաւանանքի խտրութեան։

ՌԻԿՈՎ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Խորհրդային Միութեան գործավարներու պաշտօնազուրկ նախագահը Ռիկով, մէկ ամսուան արձակուրդով, և առողջապահական պատճառներու համար, Մոսկուայէն մեկնեցաւ, կը գրէ «Թայմս» բոլշեւիկեան գործակալութիւնը։

Ցայտնի չէ սակայն թէ ո՞ւր է մեկնած, դէպի Կովկա՞ս ինչպէս Տրոցկի 1925ին, թէ դէպի Սիպերիա, ուր կը գտնուի Ռագովսկի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկար արտաքին քաղաքականութիւնը

Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ Պորիս Թագաւորին ամուսնութենէն վերջ, փոփոխութեան պիտի ենթարկուի Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ պուլկար կէս-պաշտօնական թերթ մը կը գրէ.— Պուլկար կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը երկարատենէ ի վեր ընտրած եւ որոշած է իր ճամբան որ պիտի շարունակուի նոյն հաստատամտութեամբ, յանուն Պուլկարիոյ եւ խաղաղութեան շահերուն, եւ Պուլկարիոյ մէջ ոչ ոք կը մտածէ փոխել կառավարութեան քաղաքականութիւնը։

Պուլկարիա դէպի ֆաշիզմ ?

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը հրատարակէ Սոֆիայի իր թղթակցին մէկ գրութիւնը որ կը յայտնէ թէ նախկին պատերազմական նախարար եւ Հռոմի արդի դեսպան զօր. Վոլքոֆ մտադրութիւն ունի Պուլկարիոյ մէջ հաստատելու մենատիրական իշխանութիւն մը։

Զօր. Վոլքոֆ կը նկատէ թէ Պորիս Թագաւորին ամուսնութիւնը անձնական յաջողութիւն մըն է իրեն համար եւ թէ նկատի առնելով երկրին ներկայ վիճակը, ատենն եկած է որ անցնի իշխանութեան գլուխը։

Երկրագործականները կը պատրաստուին զօր. Վոլքոֆի պետական հարուածին բուռն դիմադրութիւն մը ընել։

Նոյնպէս դիտել կուտան թէ Սոֆիայի «Նարօտ» թերթին մէջ բուռն յարձակումներ կը գործուին ընդդէմ Լիափչեֆի եւ մանաւանդ Սոֆիայի իտալական դեսպանին, զոր կը մեղադրեն թէ միջամուխ կ'ըլլայ Պուլկարիոյ ներքին գործերուն։

Ժընեւ՝ խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ

Ժընեւի Հայրենասիրական Ընկերակցութեանց Միութիւնը կոչ մը ուղղեց խորհրդային պատուիրակութեան Ժընեւ բնակութեան դէմ։ Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կ'անդրադառնայ այս կոչին գրգռիչ բնոյթին, ինչ որ կը կարծէ, կրնայ կրկնել տալ 1923ին Լօզանի մէջ պատահած միջադէպերը եւ յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ խօսքերով.— Պարտաւոր ենք վճռապէս ազդարարել Ազգերու Դաշնակցութեան, ղեկավար պետութիններուն ու զուիցերիական կառավարութեան թէ ամբողջապէս պատասխանատու են խորհրդային պատուիրակներու ապահովութեան։

Անգլօ-եգիպտական յարաբերութիւնները

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ, արտաքին նախարարը պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, յայտնեց թէ երբ, Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն ունեցող կառավարութիւն մը փափաք յայտնէ վերսկսելու անցեալ գարնան խզուած բանակցութիւնները, Անգլիոյ կառավարութիւնը տրամադիր պիտի ըլլայ բանակցելու, իր կողմէ կատարած առաջարկներու հիման վրայ, դաշնագիր մը կնքելու համար։

Հնդկական խռովութիւններ

Քարաշիի մէջ բազմաթիւ ազգայնականներու ձերբակալումը տեղի տուաւ նոր խռովութիւններու։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ եւ յարձակեցաւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք ձերբակալումներ կատարած էին։ Ոստիկանները յաջողեցան ամբոխը ցրուել բիրի հարուածներով։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Պոմպէյի մէջ ազգայնականները յաջողեցան ի պատիւ Կանտիի օր մը տօնել։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց արգիլելու համար որ ազգայնական դրօշը չպարզուի եւ բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարեց։ Շատեր վիրաւորուեցան բախումի մը ընթացքին։

Տէլհիի մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ռազմանիւթի եւ ձեռնառումբի պատրաստութեան յատուկ նիւթերու մթերք մը։ Երեւան հանեց նաեւ դաւադրութիւն մը որ կը ձգտէր օդը հանել կառավարական շէնքերը։

Ֆրանսա եւ Ռուսիա

Ֆրանսական Խորհրդարանի առջի օրուան նիստին մէջ, հարցապնդումները շարունակուեցան արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Խօսողներուն մէջ կար նաեւ համայնավար ղեկավար Մարսէլ Քաշէն, որ շատոնց ծանօթ, այսինքն տարին քանի մը անգամ լսուած ճառ մը արտասանեց։ Անդրադարձաւ ֆրանքօ-ռուս յարաբերութեանց, քննադատեց ռուսական արտածումներու դէմ Ֆրանսայի խստութիւնները։ Պատմեց թէ Խորհրդային Միութեան տնտեսական բարգաւաճումն ու հնգամեայ ծրագրի յաջողութիւնը հէքեաթ չեն։ Ըստ համայնավար երեսփոխանին, Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ կը ձգտի աւելի լայն եւ վճռական կռիւներու։ Այս նպատակով ալ, ան կը պաշտպանէ գաղթական Ռուսերն ու անոնց զինուորական կազմակերպութիւնները եւ այս մտադրութեամբ ալ Ֆրանսայի զինուորական պետերը յարաբերութեան մէջ են Ռուսիոյ սահմանակից երկիրներու զինուորական իշխանութեանց հետ, զինուորական պաշարման տակ առնելու համար Խորհրդային Միութիւնը։ Ու Ռուսիոյ դէմ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 31 (Ա. Գ.).— Պաշտօնական զեկոյց՝ արտաքին գործավարութեան մամուլի դիւանէն.

Պատասխանելով Հանրապետական կառավարութեան կողմէ իրենց եղած հրաւէրին, Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Միխալաքոփուլոս Էնկիւրի եկան. հինգ օր մնացին հոն եւ մասնակցեցան Հանրապետութեան տօնի հանդիսութիւններուն։

Ռամէթ փաշայի, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, Պ. Վենիզելոսի եւ Պ. Միխալաքոփուլոսի միջեւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան։ Երկու կողմերը տեսան թէ նիւթական խնդիրները վերջնականապէս լուծուած են 10 յունիս 1930 թուակիր համաձայնութեամբ եւ թէ թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները մտած են բարեկամութեան եւ գործակցութեան ուղիղ ճամբուն մէջ։

Բարեկամութեան, չէզոքութեան, իրաւախոհութեան, իրաւարարութեան, առեւտուրի եւ բնակութեան դաշնագիրները, որոնք երէկ, մեծ անկեղծութեան մթնոլորտի մը մէջ ստորագրուեցան, նշաններ եղան ապագայի համար շատ մը յոյսերով լեցուն դարաշրջանի մը սկզբնաւորութեան։

Թուրք եւ հելլէն պետական մարդիկը համաձայն եղան ընդունելու թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց տիրապետող նպաստաւոր եւ հաշտարար մտայնութիւնը բարոյական շատ արժէքաւոր երաշխիք մըն է թուրք եւ հելլէն ազգերու ապագայ յարաբերութեանց համար։

Երկու երկիրներու Վարչապետները եւ Արտաքին նախարարները համոզուած են թէ կաւոր երաշխիք մը տպահոված են ի նպաստ խաղաղութեան գաղափարականին, որ հիմը կը կազմէ երկու կողմին ալ քաղաքականութեան։ Անոնք որոշեցին շարունակել մերձեցման եւ գործակցութեան ձեռնարկը, որ ամբողջովին համաձայն է թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ՛ Յունաստանի Պալքաններու եւ Միջերկրականի աւազանին մէջ ունեցած տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն։

Գալով երկու երկիրներու փոքրամասնութեանց, համաձայնութիւն գոյացաւ այն կէտի մասին թէ այդ փոքրամասնութիւնները պէտք է իրենց գործերը եւ ընթացքները (էհֆալ վէ հարէքէթլէրինի) համաձայնեցնեն իրենց հայրենիքներու շահերուն, եւ ոեւէ ձեւով չդժուարացնելով Թուրքիոյ ու Յունաստանի միջեւ հիմնուած անկեղծ յարաբերութեան զարգացումը՝ հանդարտութեան (սիւքիւն) ազդակ մը դառնան։

Կարելի եղածին չափ մօտիկ ապագայի մը մէջ բանակցութեան պիտի ձեռնարկուի, կնքելու համար պայմանագրութիւն մը, որով պիտի արգիլուի երկու երկիրներու կարգ մը կէտերուն վրայ տեղի ունեցած մաքսանենգութիւնը։

ՍԷՆ ԳԵՏԸ Կ'ՈՒՌԻ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով, Սէն գետը սկսած է բարձրանալ. Փարիզի բոլոր նաւամատոյցները գրեթէ, ողողուած են։ Կ'ենթադրուի թէ Սէնը այսօր բարձրացած պիտի ըլլայ 10-15 սանթիմեդր եւս։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Համայնավար կուսակցութեան պայքարը Հայաստանի անկախութեան դէմ, որ կը թուէր վերջացած ըլլալ երկրի խորհրդայնացումով, կը շարունակուի տակաւին։

Քանդելով մեր անկախութեան քաղաքական շէնքը, համայնավար վարիչները ժամանակ մը եւս, մասնաւորապէս մինչեւ 1927, վարպետութեամբ աշխատեցան ծածկել իրենց հիմնական ծրագիրը մեր երկրի վերջնական ճակատագրի մասին։ Անոնք ընդհակառակն չվարանեցան իրենք զիրենք հակասական կացութեան դատապարտելով, ներշնչել հաւութիւնը այն համոզումով թէ, Հայաստանի իրական անկախութիւնը պիտի հիմնաւորուի իրենց՝ Խորհրդային իշխանութեան ջանքերով։ Հայ համայնավար նախկին ղեկավարութիւնը (Լուկաշին Համբարձումեան խմբակ) այս ուղղութեամբ գաղութներու մէջ իսկ փորձեց լուրջ շարժում առաջացնել։ Եւ հարկ է խոստովանիլ, որ մասամբ անոնք կարողացան վստահութիւնը վայելել գաղթահայ որոշ զանգուածին, եւ մասնաւորապէս պահպանողական հատուածին։

Պահ մը այնպէս կ'ենթադրուէր թէ հայ համայնավարութիւնը իրապէս տոգորուած է Հայաստանի անկախութեան գաղափարով, ի հարկէ պատշաճեցնելով այդ համառուսական ընդհանուր քաղաքական շահերուն հետ։

Մեր գնահատութիւնը բոլորովին տարբեր ըլլալով այս հարցին մէջ, անպատեհ չէ խոստովանիլ սակայն, որ իրենք, ժամանակի վարիչները գործնականապէս ալ կը նպաստէին որոշ չափով, այս տրամադրութեան տարածման եւ խորացման։

Խ. Հայաստանի տնտեսական վերելքի 1922—27 թիւերուն, տնտեսական, կրթական, վերաշինական ծրագիրներու մէջ Հայաստանի իւրայատուկ պայմաններու եւ պահանջներու կարեւորութիւնը շեշտուած հակախորհրդային զանգուածներու մէջ իսկ լաւատեսութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէր։

Այս ամէնը սակայն, կարճ ժամանակի մը համար էր միայն։ Գռեհիկ եւ անպատկառ խաղ մը վերջին հաշուով, մեր անճիտուած երկրի եւ արնաքամ ժողովրդի գլխին, ի հաշիւ իրենց (խորհրդային իշխանութեան) ամրացման։ Եւ իսկապէս ալ, այն ժամանակ երբ Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ տրամադրութիւնները կը զարգանային բոլորովին նպաստաւոր գետնի մը վրայ, համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ յառաջացած ներքին իրարանցումները պատճառ եղան, բոլոր թաքուն ծրագիրներու յայտնաբերման։

Խ. Հայաստանի այդ ժամանակակից ղեկավարութեան տապալումով, գործի ասպարէզը կը մնար այսպէս կոչուած ձախ համայնավարներուն, որոնք կրակ ու բոց կը տեղացնէին ամէնէն առաջ իրենց նախորդներու գլխին։

Վերջիններու «ազգայնական» գիծը բանադրուած ըլլալով, նորերը կ'որոշէին ընթանալ Լէնինի մշակած ուղղութիւններով։ Իսկ այս ուղղութիւնը վերջին հաշիւով պիտի նուիրագործէր Ռուսաստանի բռնի կցուած երկիրները, որոնց շնորհիւ նաեւ Հայաստանի վերջնական նուաճումը։

Վերջին քանի մը տարուան պատմութիւնը, արդարացուցած է դժբախտաբար բոլոր կասկածները։

Մոսկուան զանազան պատրուակներով եւ նկատումներով խլեց բազմաթիւ իրաւունքներ առանձին հանրապետութիւններէն։ Արտաքին, զինուորական, հաղորդակցութեան գործավարութիւններէն զատ ջնջուեցան գիւղատնտեսութեան, արդարադատութեան գործավարութիւններն ալ։

Դեռ երէկ անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուէր ջնջել նոյնպէս ներքին եւ կրթական գործավարութիւններն եւս։ Տարօրինակ չպիտի ըլլայ անշուշտ վաղը կամ միւսօր փաստօրէն անուանական այս և նըման միւս մնացող գործավարութիւններուն ալ վերջնական ջնջումը։ Որովհետեւ ի վերջոյ համայնավարութեան նպատակն է ձուլել բոլոր առանձին հանրապետութիւնները։ Ռուսական մականին վերջնապէս ենթարկելու համար։

Այս հիմնական քաղաքականութիւնը, որ սկիզբէն իսկ բացայայտօրէն տրուած է համայնավար կուսակցութեան կողմէ, ցարդ թոյլ եւ աննկատ արտայայտութիւններով էր, որ երեւան կուգար մեր երկրին մէջ։ Ձախերու յաղթանակի շրջանին ալ, որոշ զգուշաւորութեամբ կը հրահրուէր Հայաստանի անկախութեան գաղափարը, ի հարկէ բոլորովին տարբեր բովանդակութեամբ։ Վերջերս սակայն, մարդիկ կը թուի թէ ամէն հաշիւ մէկ կողմ նետած սկսեր են այլեւս հրապարակ գալ իրենց արմատական տեսակէտներով։

Այս տեսակէտէն բնորոշ դէպք մը։

Ասկէ մէկ երկու ամիս առաջ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կոմիտէներու քարտուղարներու խորհրդակցական ժողովը քննութեան էր առած աշնանացանի և առհասարակ հացի խնդիրը։ Բազմաթիւ զեկոյցներու կարգին Պ. Տէր Գաբրիէլեան արդի վարչապետը, իր կարգին խօսելով երկրի մշակելի հողերու քանակի եւ օգտագործման մասին, այն հիմնական միտքը կը յայտնէր թէ՝ «Խ. Հայաստանը հացի կողմէն կարող է ինքնաբաւ դառնալ։ Եթէ անհրաժեշտ աշխատանքներ կատարուին այդ ուղղութեամբ»։ Եւ յետոյ ան իր այս տեսակէտը կը հիմնաւորէր անհրաժեշտ փաստերով եւ թուական տուեալներով։

Առանձին յօդուածով մը իր ժամանակին մենք հանգամանօրէն քննեցինք այս խնդիրը, գտնելով անոր գործադրութիւնը օգտակար մեր երկրի հիմնական շահերու տեսակէտէն։

Բայց հիմա բանէն դուրս կուգայ որ Պ. Տէր Գաբրիէլեանի այս տեսակէտը չի համապատասխաներ համայնավար ընդհանուր քաղաքական գծին։ Ինչո՞ւ — որովհետեւ Հայաստանը հացի կողմէն ինքնաբաւ դարձնելու պահանջը, վերջին հաշուով կ'անտեսէ Խորհրդային ընդհանուր Տնտեսութեան ծրագիրը, բան մը որ շատ կը մօտենայ աջերու եւ Դաշնակցականներու տեսակէտին։

Այլ խօսքով մարդիկ կը մեղադրեն այդ տեսակէտի պաշտպանները, առարկելով թէ անոնք կը մտածեն գուցէ, թէ Հայաստանը կարող է օր մը բաժնուիլ Խորհրդային Միութենէն։ Այլապէս անհնար է մտածել Հայաստանը հացով ապահովելու մասին, երբ այդ խնդիրը սերտօրէն կապուած է համայնավար տնտեսական ընդհանուր քաղաքականութեան հետ։

Բայց լաւ է, որ առանձնապէս անդրադառնանք այս հարցին, ծանօթանալու այս վէճի զարգացման հետ՝ նաեւ այն հիմնական տեսակէտին, որ կը թելադրուի բոլոր համայնավարներուն։ Վերջացնենք այսօր այսքանով միայն, որ ի վերջոյ այս բոլորին նպատակն է Հայաստանի մէջն իսկ արմատախիլ ընել անկախութեան բոլոր հիմերը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

(Հայ օճախներ ընդ. ֆ. ակնարկ)

Այժմէական կարեւոր հարց մը դարձած է շինութիւնը, հետեւանք բնակարանի տագնապին։ Դարերու ընթացքին մարդկութեան գլխաւոր երազներէն մին եղած է պատսպարանը. այլապէս՝ ընտանեկան օճախը, հիմ ու մեկնակէտ ընկերային կազմին։ Նախամարդուն քարանձաւէն ու հիւղէն սկսեալ մինչեւ մեր արդի յարկաբաժինները պահանջը մնացած է նոյնը՝ տիրանալ անկախ ներքինի մը՝ առօրեայ պայքարէն վերջ հանգչեցնելու պարտասած մարմինն ու միտքը։ Առ այդ են ուղղուած նախամարդուն առաջին քայլերը եւ առ այդ կը ձգտի ժամանակակից գործի մարդը։ Պէտք է ըսել որ քաղաքակրթութիւնն ու ռամկավարական սկզբունքներու հետզհետէ տարածումը մեծ խթան են հանդիսացած մարդ էակին դէպի ներքին մտերիմ եւ անկախ ինքնիշխանութեան մը տիրանալու ձգտումին։ Հակառակ սակայն պահանջքին նոյնը մնալուն, ժամանակի ընթացքին ժողովուրդները տակաւ առ տակաւ կատարելագործած են նախնական հիւղն ու քարանձաւային բնակարանները եւ զայն հասցուցած հոյակապ պալատներու անմահ ճարտարապետութեան նըրբութեանց, ազդուելով կլիմայական, քաղաքական ու առհասարակ ընկերային պայմաններէն։ Իր կարգին, ճարտարապետութիւնը ամենամեծ դերը կատարած է ժողովուրդներու հաւաքական կամ անհատական կեանքին մէջ ու անհունօրէն սատարած նիւթական եւ բարոյական պայմաններու բարելաւման։ Ի՞նչ աւելի պերճախօս, քան անցեալի մեծ ազգերու ձգած յիշատակարաններն ու ճարտարապետական հետքերը, որոնցմէ է որ յաճախ կը դատենք իրենց սեփական քաղաքակրթութեան մակարդակը։ Որո՞նք եղած են մեր ալ Հայերուս անցեալ փառքին գլխաւոր վկաները, եթէ ոչ քանի մը տաճարի վանքի ու աւերակներ որոնք հակառակ իրենց կիսաքանդ վիճակին, կարող են տակաւին պոռալու քաղաքակիրթ աշխարհին Հայուն անցեալ հանճարը։ Առանց սակայն մտնելու զուտ ճարտարապետութեան սահմաններէն ներս, եթէ ակնարկ մը նետենք մեր շուրջ, կը տեսնենք ռամիկ ճարտարապետութեան մեր առօրեայ կեանքին ու ապրելակերպին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը։ Քանի յառաջանան բնակարանի եւ այլ շինութեանց ներքին ու գործնական դիւրութիւնները, այնքան կ'ընդլայնի մարդուս գործունէութեան շրջանակը։ Պատսպարանի պէտքին գոհացումը լաւագոյն պայմաններու մէջ, իր կարգին կ'ապահովէ ժամանակի խնայողութիւն որուն անհրաժեշտութիւնը ամէն առնէ աւելի մեր դարը ըմբռնած ըլլալ կը թուի։ Քաղաքակրթական յեղաշրջմանց ու բարեշրջմանց ենթակայ ըլլալով հանդերձ, ճարտարապետական սոյն տարրական յղացումը որ է երդիքը կամ լաւ եւս է ըսել բնակարանը, կը մնայ դարձեալ իր երբեմնի դերին մէջ, այն է պատսպարել մարդը բնութեան անկայուն տարրերէն ու ընկերային կազմակերպութեան կորիզը կազմել նստուկ (sédentaire) ժողովուրդներու։

Եթէ ակնարկ մը նետենք վերջին տարիներս Ֆրանսա գաղթող հայ բազմութեան վրայ, պիտի տեսնենք որ սկիզբները մէկ քանի տարիներու ընթացքին, մեր դժբախտ հայրենակիցներու մեծագոյն մասը զոհ էր այս ֆրանսական ազատ եւ հիւրասէր երկրին մէջ առաջին հանգրուան մը գտնելէն, բայց տեղականներէն համար նոր պայմաններէն ու սովորութիւններէն դոյզն ինչ շուարած ու միւս կողմէ խթանուած առօրեայ տարրական պէտքերէն՝ իր ուշադրութիւնը մասամբ հեռացուցած էր անկախ բնակարանի խնդրէն ու զայն աւելի կեդրոնացուցած ապրուստի անմիջական պէտքերու առօրեայ գոհացման վրայ։ Միայն բացառութիւն կը կազմէին հարուստ կամ բարեկեցիկ դասակարգը և նախապէս Ֆրանսա հաստատուած ցանցառ Հայերը։ Այդ միջոցին էր որ միջակ ու յաճախ նոյնիսկ երրորդական ու չորրորդական կարգի պանդոկներն ու garniները խճողուած էին հայ տեղահան բազմութեամբ, որ հասարակ աղտոտ ու ապառողջապահիկ խցիկներու մէջ էր որ առժամօրէն կը պատսպարուէր սպասելով լաւագոյն օրերու։

Իրերու այս վիճակը սակայն, սկսաւ տակաւ բարելաւիլ եւ բոլոր անոնք որոնք կրցան համեստ դիրքի մը տիրանալ, սկսան հետզհետէ ցրուիլ արուարձաններն ու Փարիզի հեռաւոր թաղերը, ուր բաղդատաբար լաւագոյն պայմաններու մէջ կարողացան պատսպարուիլ, շարունակելով սակայն տառապիլ տեղական բնակարանի սուր տագնապէն։ Մինչ միւս կողմէ նորանոր գաղթականներ կ'անցնէին անյողդողդ պանդոկատէրերու բռնապետական բովէն։

Երկար տարիներու պէտք չունեցաւ սակայն հայ անհատը իր դիրքը բարելաւելու, շնորհիւ իր աշխատասիրութեան ու գլխաւորաբար ցեղային արթնամտութեան։ Սրտի խոր հըպարտութեամբ է որ կը հաստատենք մեր հայրենակիցներուն քիչ ատենուան մէջ առեւտուրի և գործի այլ ճիւղերու կամ մասնագիտութեանց մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը, այն ալ օտար հորիզոններու տակ ու տնտեսական անցուկ պայմաններու ներքեւ։ Տարրական անհրաժեշտ պէտքերը գէթ մասամբ ապահովելէ վերջ, ահա թէ Ֆրանսա գաղթող միջնակարգ հայը իր ակնարկը կը դարձնէ դէպի խնայողութիւն ու սեպհական երդիքի մը տիրացում, այս մասին հետեւելով ինչպէս վերը ըսի, բնական օրէնքի մը եւ տեղացիին օրինակին։ Շինել իր տնակը, ունենալ անկախ երդիք մը առ ի նախատեսութիւն ապագայ անակնկալին, ազատիլ ծանր վարձքերէ ու լաւագոյնս շահագործել անհամար ճիգերով ձեռք բերուած խնայողութիւն մը, ահա միջնակարգ Ֆրանսացիին (Français moyen) փայփայած հեռապատկերը։ Իրերու բնական բերմամբ, տեղական տարրերէ ծընունդ առած այս շարժումը դէպի շինութիւն, չէր կարող նաեւ անտարբեր թողուլ տակաւ արմատացող գաղթական հայութիւնը, որ ամէնէն աւելի տառապողներէն եղաւ եւ տակաւին ալ կը շարունակէ ըլլալ մասամբ, բնակարանի ծանր տագնապէն։

Որո՞նք էին սակայն այս վերջին տարիներու ու տակաւին ալ շարունակել սպառնացող բնակարանի տագնապին դրդապատճառները։ Հարցեր որոնց դժուար է լիովին մեկնութիւն մը տալ։ Այս մասին սակայն տիրող ընդհանուր տեսակէտը կարելի է հետեւեալ երկու կէտերուն մէջ ամփոփել։

ա) Ընդհանուր պատերազմի ընթացքին շինութեանց դանդաղեցումը առհասարակ բովանդակ Եւրոպայի մէջ ու մասնաւորաբար Ֆրանսա, ուր ճարտարարուեստի այս ճիւղը գրեթէ բոլորովին անշարժութեան էր դատապարտուած։

բ) Ֆրանքին անկայուն վիճակը որ անհնարին կը դարձնէր պատերազմին վերջի տարիներու ընթացքին ո եւ է ձեռնարկ այս ուղղութեամբ, անկանոն ելեւէջներ ստեղծելով նախանիւթերու սակերուն մէջ ու անդամալուծելով շինութեան յարակից ճարտարարուեստները։

(1) Ե. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Պ. Ն. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Լոնտոն 5 Նոյ.

Ջղային տագնապէ վարակուած է մեր երանելի գաղութը եւ կարծես յուսահատօրէն կորսնցուցեր է տրամաբանելու ամէն ընդունակութիւն։

Յիշած եմ բազմաթիւ անգամներ թէ մարդիկ որքա՜ն թմրած են այստեղ ազգային կենսունակ մթնոլորտ մը ստեղծելու գործին մէջ։ Այո՛, պատահական սթափումներ ունին՝ երբեմն չափազանց անտեղի ու աւելորդ։

Ահաւասիկ երեք-չորս ամիս է որ իրարանցում մը կայ. ի՞նչ է պատահեր։ կաթողիկոսական պատուիրակ պիտի ընտրէ գաղութը։

Շա՜տ մեծ եւ պատասխանատու ձեռնարկ արդարեւ...։ Չորս ժողով իրարու վրայ. իւրաքանչիւրին ներկայ են 10-12 հոգի, որովհետեւ ժամադրավայր նշանակուած է խեղճուկ թէյարան մը.։ Այնպէս որ պէտք եղաւ փառաւոր պանդոկի մը սրահը վարձել եւ ձրի թէյ հրամցնել չորրորդ ժողովին, իրարու քով բերելու համար 40-45 «շնորհք»ով մարդիկ։ կեցցէ՛ք, եւ՛ դուք, եւ՛ ձեր հայրենասիրութիւնը։ Ազգային որ եւ է գործի մէջ այսքան փութկոտութիւն ցոյց տուած չէր այս գաղութը։

Ընտրութեան հրահանգ չկայ դեռ — որովհետեւ գաղթային պաշտօնական մարմին չկայ —, կաթողիկոսին ընտրութիւնը դեռ օդին մէջն է, որովհետեւ Հայաստանի բարեխնամ կառավարութիւնը այդքան տարրական հարց մըն ալ լուծելու իրաւասութիւնը չունի, — եւ սակայն Լոնտոն կ'եռայ, կը խայտայ կը գործէ կաթողիկոս՝ հայ — ազգին թագաւորը ըսել է, կը բացատրէ տիրացու բարեկամս։

Ինչպէս չընդվզիլ երբ Լոնտոնի գաղութը օտարի մը չափ անտարբեր է յաճախ ազգային էական եւ անմիջական խնդիրներու հանդէպ։ Երբ ան տեղէն չի շարժիր ու կը յօրանջէ տարին տասներկու ամիս։ Եթէ իր նիւթական եւ բարոյական միջոցները չեն ներեր աւելի կենսական ձեռնարկներով զբաղելու, գոնէ պուտ մը ջիղ ու արիւն ունենար ինքն իր մէջ կազմակերպուելու։ Տասը տարի է որ պատասխանատու կեդրոնական մարմին մը չկայ ու առտուն կանուխ արթնցողը պաշտօնական իրաւասութիւն կրնայ տալ ինքն իրեն։ Կը կրկնենք դարձեալ, երիտասարդներն են մեղաւորը իրերու այս տխուր կացութեան մէջ։ Անկարելի է մէկ երկու պարահանդէսով կամ կղերա-ազայական ժողովներով պահպանել մեր ազգային դրօշը այս հորիզոններուն վրայ։

*
**

Մէկ խելացի քայլ առաւ գաղութը կաթողիկոսի ընտրութեան հարցին մէջ՝ պատգամաւոր ընտրելով Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան։ Կը լսեմ որ Պ. Կիւլպէնկեան ընդունած է այդ պաշտօնը եւ պիտի մեկնի Հայաստան, անմիջապէս որ Մոսկուայի կառավարութիւնը ճշտէ իր դիրքը ընտրութեան մասին եւ բարեհաճի շնորհել «վիզա»ն։

Ոչ միայն իբրեւ պատգամաւոր այլ իբրեւ պարզ այցելու, իր ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ կրնայ կարեւոր նշանակութիւն ունենալ վերաշինութեան գործին տեսակէտէն։ Կասկած չկայ որ ամէն միջոց եւ մանաւանդ
մադրութիւն ունի նիւթապէս
ժանդակելու հայ ժողովուրդի
րականգնումին։ Կը մնայ մի
գիտնալ թէ Հայաստանի կառա
վարութիւնը պիտի ունենա՞յ
եղած իմաստութիւնը, օգտուե
համար «հայ կապիտալիզմի»
ներկայացուցիչներէն հայրեն
սէրին մէկուն այցելութենէն։

*
**

Այս յաջող ընտրութենէն
տոյ, աւելորդ էր ժողովին բերո
երկրորդ առաջարկը որ ընդունուե
ցաւ դժբախտաբար.— «Պ. Կիւ
պէնկեանի չմեկնելու պարագա
յին, փոխ-պատուիրակ կ'ընտրուի
Պ. Արշակ Սաֆրաստեան»։

Ինքզինքը յարգող ժողովի
թոյլատրելի չէ այս տե
gaffe մը։ Եթէ Պ. Սաֆրաստ
Հայաստան մեկնիլ կ'ուզէ իբր
շէֆ ռամկավար կուսակցութեան
պէտք չունէր դիմելու Լոնտ
գաղութի հրամանին. փափաքե
էր որ այս վերջինը լաւ բանայ
աչքերը՝ անտեղի բանաձեւ
չքուէարկելու համար։ Հայ ժողո
վուրդի շահը կը պահանջէ որ Լոն
տոնէն Հայաստան մեկնի Պ.
Կիւլպէնկեան եւ ո՛չ ուրիշը։

Փ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉ ՏԵՍԱԿ ԳԱՂԹԵՐ ԵՆ

Բագուի հայ թերթը, «Կո
մունիստ», կը գրէ թէ Մոսկ
150 միլիոն րուբլի վարկ բացա
է բնակչութեանց տեղափոխու
թեան գործին ծախքերուն։

Այդ տեղափոխութիւնները
կամ գաղթերը կը կատարուի
երեք նպատակներով.

1.— Գիւղատնտեսականն
գիրով բնակչութեանց տեղափո
խութիւն պիտի կատարուի Հե
ռաւոր Արեւելքի, Սիպերիոյ,
զակիստանի, Բիրոբիջանի,
Եակուտիոյ, Ադրբէջանի,
լիստանի, Տաճկաստանի, Հիւսիս
յին Օսեթիոյ, Սեւ ծովի շրջան
եւ Հայաստանի մէջ։

2 — Բանակէն վերադարձ
զինուորները պիտի բնակեցուի
Հեռաւոր Արեւելքի մէջ։

3 —Գործի համար տեղափոխու
թիւններ պիտի կատարուին Սա
խալինի, Մուրմանի, Կարելի
Կամչատկայի մէջ։

150 միլիոն րուբլի վարկէ
տի բաժնուի հետեւեալ կերպ

Սախալին կը ստանայ 7,328,000
Հեռաւոր Արեւելքը՝ 98,974,000
Տաճկաստան՝ 1,474,000, Ադր
բէջան՝ 1,136,000, Հայաստան
1,025,000։

Այս ծրագիրին գործադրու
նէն յետոյ, տակաւին իբրեւ
կելի ու մշակելի հող կը մնայ
ռաւոր Արեւելքի մէջ 1,060,000
Ադրբէջանի եւ Հայաստանի
17,000 հեկտար տարածութիւն

Որոշուած է գործի համ
Հեռաւոր Արեւելք ղրկել 86
հոգի, Սախալին՝ 1908 հո
Կամչատկա՝ 1754 հոգի, Կարել
եւ Մուրման 715 հոգի։

Բոլոր այս գաղթականն
այնուհետեւ պիտի մնան եւ
կին այդ երկիրներուն մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երեւանի մէջ կազմու
գործազրկութեան դէմ պայք
յանձնախումբ մը, որուն
մասնակցին Գ. Պօղոսեան, Ն.
դայեան, Ս. Մկրտիչեան։
յանձնախումբը պիտի աշխ
Աշխատանքի գործավարին հս
ղութեան տակ։

Նման օժանդակ յանձնախ
բեր պիտի կազմուին Լենինական
եւ Ղարաքիլիսայի մէջ։

Հրահանգ տրուած է ալ ձա-ւերբել ու ճշդել գործազուրկնե-րուն թիւը. այր կամ կին առան-ձին, անոնց արհեստն ու մասնա-գիտութիւնը:

Որոշուած է մասնաւոր դա-սընթացքներ բանալ, մասնագի-տութիւն սորվեցնելու համար գործազուրկ բանուորներուն: Աշ-խատանքի բոլոր վարիչներէն պահանջուած է ճշդել թէ ի՞նչ գոր-ծի համար որքա՞ն բանուոր կը պահանջէն:

ԱՐՏԱՒՈՐԻՋ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Նախակրթութիւնը պալ տա-րելէ հուչակուելէն ի վեր խոր-հրդային թերթերը շարունակ կը գրեն թէ ի՞նչ դժուարութիւններ ծագած են: Մամուլն ու կառավա-րական մարմինները կ'աշխատին մէկէն գինով հարթել այդ դժ-ուարութիւնները: Անդրկովկասեան կառավարութիւնը ի հաշիւ առա-ջին եռամսեակին, որոշեց վճա-րել Հայաստանի 100 հազար րուբլի, Վրաստանի՝ 250,000 րուբլի, Ադրբէջանի՝ 250,000 րուբլի:

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

«Խորհրդ. Հայաստան» քանի մը պատմութիւններ կ'ընէ, որոնք կը պարզեն թէ ի՛նչպէս կ'աշխա-տին հայ բոլշեւիկները:

Ղափանէն ներկայացուցիչ մը կը ղրկուի Ռուսիա, Վարոնէժի նահանգը, բանուոր բերելու: Ներ-կայացուցիչը յիսուն բանուոր կը գտնէ եւ կը բերէ Ղափան: 38 հոգին կ'ուզեն ետ դառնալ Ղա-փան հասած օրն իսկ, որովհետեւ պայմանները չէին համապա-տասխաներ տրուած խոստումնե-րուն: Անոնց կը վճարուի ետը հազար րուբլի ճամբու ծախք:

Այս անգամ ուրիշ մը կը ղրկեն Դարաբաղ, ուրկէ կը հասնին հա-րիր բանուոր: Բայց որովհետեւ ...ութեան նիւթերը կը պակսէին, ...խատանք կրցան ստանալ միայն ...ութսուն հոգի: Անոնց խոստացուած էր օրական 18 րուբլի, մինչդեռ հին բանուորները կը ստանային 13 րուբլի: Եւ ահա վէճ մը:

Որո՞ւ հոգը թէ պետական ...ւմը այսպէս կը մսխուի:

Այլ առակ լուարուք:

Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ ...խատին պատահական բանուոր-ներ, որոնք ամառը կը ձգեն ...րծը եւ դաշտ կ'երթան: Գործա-...նը չէր կրնար բանիլ: Հեռագի-...վ բանուոր ուզեցին հեռաւոր ...րալէն (Ռուսիա): Կը հասնին 20 բանուոր, եւ կը պահանջեն բնա-կարանները, որ իրենց խոստաց-...ած էին: Յոյց կը տրուին 3 սեն-...ակ: Բայց բանուորները 20 հո-գի էին եւ իրենց հետ բերած էին նաեւ ընտանիքնին: Խայտառա-կութի՜ւն: 8 ընտանիք կը համա-ձայնին բնակիլ տրուած 3 սեն-եակներուն մէջ. միւսները կ'ուզեն ետ դառնալ: Եւ կը պահանջեն ճամբու ծախքերը:

ՔՈՍՈՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Խորհրդ. Հայաստանէն.—

Աշտարակի շրջանը կը պա-հանջէ 35 ուսուցիչ: Անմիջապէս Կարբի գիւղը կը ղրկուի ուսուցիչ մը, Յակոբ Պաղտասարեան, որ կ'ուզէ ընթերցարան մտնել: Չեն թողուր, ըսելով որ պատի թերթին մէջ արգելք գրուած է: Պաղտա-սարեան կը պատասխանէ թէ ինք գիւղին ուսուցիչն է: Բջիջին քար-տուղարը, Յակոբ Պարսամեան, կը պահանջէ կոմունիստական տոմս, բայց Պարսամեան կը շարունակէ.

— Դուն առանց գլխարկի ես, սարից փախածի նման ես, դու կոմունիստ չես, այդ տոմսը ե-րեւի գողացել ես, մենք էդպէս քոսոտ ուսուցիչի մեր գիւղը չե՛նք ընդունի:

Եւ ուսուցիչը կը վտարուի գիւղէն:

Կարբի գիւղը դպրոցի շէնք ալ չունի. 400 երախաները իրենց դասը կ'առնեն եկեղեցիին փլա-տակներուն տակ, հոն ուր նախա-պէս մատաղ կը մորթէին:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Ահա շրջաբերական մը, որ կը բացատրէ թէ ի՞նչ պէտք է վճա-րել ուսուցիչներուն իբրեւ աշխա-տանքի վարձատրութիւն.

— «Ինչպէս ձեզ յայտնի է, ուսուցիչները ապրանքամատակա-րարման գործում հաւասար են ճարտարարուեստի բանուորների հետ:

Ուստի սեպտեմբեր ամսուանից ուսուցչութեան մթերքներով եւ ապրանքներով բաւարարել հե-տեւեալ ցուցակին համաձայն: Բացի այդ, ամէն մի ուսուցչի տալ մէկական զոյգ կօշիկ եւ մէկա-կան կոստիւմ կամ վերարկու:

Ապր.	Ամս.	Ուսցչ.ին	Ընտք.ին
Հաց	օրական	800 կր.	400 կր.
Ալիւր	»	528 կր.	260 կր.
Շաքար	ամս.	1000 »	800 »
Թէյ	»	25 »	25 »
Օճառ	»	200 »	200 »
Դդմաճ	»	500 »	300 »
Ճերմակեղէն	3 ամիսը 7 մեթր		
Կօշիկ	6 ամիսը 1 զոյգ		

Քաղաքի ուսուցիչները ստա-նում են շաքար հազար կրամի փոխարէն ութը հարիւր կրամ:

Ի՛նչպէս կը տեսնէք, դրամա-կան վարձատրութիւն չկայ: Ու-տեստ կը տրուի իբրեւ աշխատա-վարձ: Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը պատահի, երբ այդ ուտեստը ժա-մանակին չտրուի:

«Խորհրդ. Հայաստան» կը գրէ թէ Ներքին Ալթայի ուսու-ցիչները 32 քիլոմեթր ճամբայ կը քալեն, երթալու համար կեդրոն, որպէսզի ստանան իրենց ուտեստը: Քէշիշքէնդի ուսուցիչ-ները չեն ստացած իրենց վերջին ամիսներու ուտեստը: Կոտայքի ուսուցիչները բնակարան չունին: Արամուսի գիւղական խորհուրդը որոշած է ուսուցիչները բաժնել գիւղին ծուխերուն վրայ, որպէսզի այդ գիւղերը կարգով հայթայ-թեն ուսուցիչներուն ուտելիքը:

ԹՈՒՐՔԵԻՅՈՅՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐԸ

Աթէնք վերադարձին, վարչա-պետը Պ. Վենիզելոս Նախարարու-թեան պատշգամէն եւ ժողովուր-դին պահանջին վրայ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ դէպի Էնկիւրի իր ճամբորդութեան մա-սին: Հսկայ բազմութիւն մը հա-ւաքուած էր զի՛նքը լսելու: Վե-նիզելոս խօսեցաւ կնքուած դաշ-նագրերու առաւելութեանց մասին:

— Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ այս համաձայնութիւններով եւ ստեղծուած մտերմական մթնո-լորտով, երկու երկիրներու մէջ դրինք ամուր բարեկամութեան մը հիմերը: Այդ բարեկամութիւ-նը ո՛չ միայն կը ծառայէ մեր շահերուն, այլ նաեւ անոնց որ կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեամբ: Իրօք, այն օրէն ի վեր որ Օսմանեան կայսրութիւնը դադրեցաւ գոյու-թիւնը ունենալէ, անոր տեղ կազ-մուած է զուտ թրքական ազգա-յին կառավարութիւն մը, որ վերջնապէս կ'ընդունի իր արդի սահմանները եւ ուրիշներու հողին վրայ աչք չունի, ինչ որ կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ Մերձաւոր-Արեւելքի խաղաղութեան հա-մար:»

Իր կարգին, արտաքին Նախա-րարը Պ. Միխալաքոփուլոս, հե-տեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլին.

— Իրենց անցեալով հպարտ երկու ազգեր, որոնք պատմական պարագաներու բերումով երկար եւ սպառող կռուի մը մէջ էին մտած, վերջապէս իրարու ձեռք կ'երկարեն հաւատարմօրէն: Մեր-ձաւոր Արեւելքի մէջ, անոնք խա-ղաղասիրական, քաղաքակրթական ու տնտեսական նոյն դերն ունին կատարելիք, եւ կը հասկնան թէ իրենց փոխադարձ շահերը իրենց կը պարտադրեն այս մերձեցումը: Չեմ կարծեր չափազանցել ըսելով թէ Թուրքեւյոյն դաշինքը Լո-քարնոյէն վերջ կնքուած միջազ-գային համաձայնութեանց ա-մէնէն կարեւորներէն է»:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ, Աշխատաւորական դահլիճը հազիւ կրցաւ իր գոյութիւնը պահպա-նել 31 ձայնի մեծամասնու-թեամբ, զոր կը պարտի Ազատա-կաններու ձեռնպահութեան եւ երկրին տագնապալի կացութեան:

Սակայն, անոր գիրքը ատով չի դադրիր խախուտ ըլլալէ: Պահ-պանողականներու հետ որ եւ է կերպով անշուշտ չի կրնար համա-ձայնութեան մը գալ. բայց ա-զատականներու հետ ալ իր վէճը կը սաստկանայ եւ սուր կերպա-րանք կը ստանայ հետզհետէ: Լոյտ Ճորճ, բացէ ի բաց կ'ըսէ թէ դէմ է Աշխատաւորական դահլիճին քաղաքականութեան: Ազատական կուսակցութիւնը հրատարակու-թեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որ երկար մեկնաբանութիւն-ներու տեղի կուտայ: Այդ յայ-տարարութեան մէջ, հանրութեան կըթելադրէ միջոցներ որոնցմով հե-կը յուսայ գարման գտնել ան-գործութեան: Կ'առաջարկէ հա-րիւր հազարի չափ մանր ընտա-նեկան ագարակներ հիմնել եւ հանրային ծախքերու մէջ խիստ խնայողութիւն մը կիրարկել: Կ'ա-ռաջարկէ նաեւ աւելի ամուր ու սերտ յարաբերութիւն ստեղծել դրամատուններու եւ ճարտարար-ուեստին միջեւ, որուն արտադրու-թիւնը կը գտնէ անբաւարար:

Այս ծրագրին իրականացման համար, կառավարութիւնը պէտք է տրամադրէ 250 միլիոն անգ-լիական ոսկի, որ պիտի ծախսէ եր-կու տարուան ընթացքին, կատա-րելագործելու համար արտադրու-թեան գործիքները: Պիտի ստեղ-ծուի նաեւ գիտական հաստատու-թիւն մը, որուն գործը պիտի ըլ-լայ սերտ յարաբերութեան մէջ դնել գիտութիւնն ու ճարտարար-ուեստը:

Իր խմբագրականին մէջ, «Թայմզ» գիտել կուտայ թէ Սնոտըն արդէն ծախսած է եւ կամ պիտի ծախսէ 190 միլիոն սթեր-լին այս կարգի գործողութիւն-ներու համար, եւ թէ ազատա-կան կուսակցութիւնը այս կերպով անոր ըսել կ'ուզէ թէ գէշ չաշխա-տիր:

Իսկ «Մօրնինկ փօսթ» կը յայտնէ թէ Լոյտ Ճորճ բառերու հետ կը խաղայ երբ կ'ըսէ թէ 250 միլիոն ոսկին պիտի ծառայէ իբր «ազգային զարգացման հիմնա-դրամ» եւ ոչ իբր փոխառութիւն: Ծրագիրը կը գովաբանէ խնայո-ղութեան առաւելութիւնները, բայց նոր ծախքեր կը քարոզէ ու կը հարցնէ թէ ինչպէս նոր ագարա-կապանները պիտի կրնան ապրիլ, երբ հիները որ իրենց արհեստը լաւ կը ճանչնան, չեն կրնար:

«Տէյլի Թելէկրաֆ» մեծ վըս-տահութիւն չի յայտներ Լոյտ Ճորճի ծրագրին: Կը գրէ թէ Լոյտ Ճորճ պատրաստ է մէկ միլիոն ծախսելու անգլիական հաւկիթնե-րուն բէքլամ ընելու համար, բայց, ուրախութեամբ պիտի ըն-դունէր ռուսական հաւկիթի մէկ միլիոն տուփերու ներածումը, որուն չպիտի տոկար որեւէ մրցակ-ցութիւն:

ԶԻՆԱԹԱՓՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Զինաթափման Նախապատ-րաստական յանձնախումբին զա-նազան պատուիրակութեանց մէկ մասը արդէն հասած է Ժընեւ: Մեծ աշխատանք ունի կատա-րելիք այս յանձնախումբը, որուն գործն է պատրաստել ընդհ. զի-նաթափման դաշինքի մը ծրա-գիրը: Այս ծրագիրը յետագային պիտի ենթարկուի զինաթափման ընդհ. խորհրդաժողովին:

Այս Յանձնախումբը առաջին անգամ գումարուած էր 1929ի մայիսին, բայց չէր կրցած դրա-կան եզրակացութեան մը յանգիլ, որովհետեւ վիճաբանութիւնները չափազանց ընդլայնած էին: Կը կարծուի ուրեմն, որ ժամանակ շա-հելու համար, նախագահը թոյլ չպիտի տայ որ պատուիրակները ճառեն սկզբունքներու շուրջ, որ-պէսզի կարելի ըլլայ անմիջապէս անցնիլ գործնական հարցերու լուծման:

Անցեալ մայիսին, յանձնա-խումբը ընդունած էր ծրագրի բոլոր այն կէտերը որոնք կը վե-րաբերին զինուորական ուժի եւ պատերազմական նիւթեղէնի, հա-մաձայն ֆրանսական տեսակէտին, դուրս ձգելով պահեստի ուժերու կրթութիւնը եւ զինուորական պի-տոյքի մթերման սահմանա-փակումը:

Քննելի կարեւոր հարցերուն մէջ կը մնան նաւային զինաթա-փումը, զինաթափութեան դա-շինքին կիրարկման միջազգային հսկողութիւնը, սպառազինումնե-րու հրապարակումը եւ անոնց սահմանափակման եղանակները՝ ելմտացոյցի սահմանափակումով:

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ ձեռնառումբ մը նետուեցաւ կա-ռավարական ընդհ. քննիչին պաշ-տօնատան վրայ: Ո՛չ մէկը սակայն վիրաւորուեցաւ: Ոճրափորձին հե-ղինակը տակաւին կարելի չեղաւ երեւան հանել, հակառակ ոստի-կանական պրպտումներուն: Կը կարծուի թէ այս գործը կատար-ուած է իբր փոխ վրէժ ոստիկա-նութեան դէմ, որ երկուշաբթի օր կրակ էր բացեր Մատափարի մէջ ժողովուրդին վրայ, վիրաւո-րելով մօտ քսան անձեր:

Ուրիշ հեռագիր մը կը հա-ղորդէ թէ Պոմպէյի մէջ, ժողո-վուրդին եւ ոստիկանութեան մի-ջեւ բախում մը ընթացքին, հա-րիւրի չափ անձեր վիրաւորուեցան: Ի պատիւ Կանտիի կատարուած ցոյցի մը ընթացքին, Հնդիկ պե-տի մը ձերբակալման հետեւան-քով, ժողովուրդը գրգռուած էր, ինչ որ տեղի տուաւ բախումի: Ոստիկանութիւնը նախ բիրերով յարձակեցաւ ամբոխին վրայ, բայց ստիպուեցաւ օգնական ուժ ուզել:

Ձերբակալուեցաւ նաեւ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին Iֆրդ Նախա-գահը:

ԹՈՒՐՔԵԻՀՈՒՆԳԱՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն հետեւեալ յայտա-րարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, դէպի Թուրքիա իր ճամբորդութեան մասին:

—Թուրքիա լքած է իր նուա-ճողական քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտէր իշխանութեան ներքեւ պահել ոչ-թուրք ցեղե-րու կողմէ բնակուած երկիրները: Այս քաղաքականութեան հե-տեւանքն եղաւ Ռուսիոյ եւ Յու-նաստանի հետ հաշտութիւնը: Բայց Թուրքիոյ քաղաքակա-նութեան այս փոփոխութիւնը չի նշանակեր թէ ան չի հետա-քրքրուիր Պալքաններով:

«Պոլսոյ եւ Նեղուցներու տի-րապետումը այսօր դեռ, Թուր-քիոյ կ'ապահովէ գերակշիռ դիրք մը Պալքաններու մէջ եւ միանգամայն անոր կը պար-տադրէ հունգարական կարգ մը շահերու պարտադրութիւնը, ինչ որ երկու երկիրներուն արտա-քին քաղաքականութեան մէջ, նմանութիւն մը կը ստեղծէ:

Կոմս Պէթլէն շեշտեց թէ այս քաղաքական ուղղութիւնը կը ծառայէ պաշտպանողական նը-պատակներու, բայց որովհետեւ որեւէ ազգի դէմ չէ ուղղուած, կը ծառայէ խաղաղութեան ամ-րացման եւ երբեք յարձակողա-կան ձգտումներ չունի:

Լրագրողի մը այն հարցման թէ շիտա՞կ է որ նոր խմբակ-ցութիւն մը կազմուի, Հունգա-րիոյ վարչապետը խուսափողա-կան պատասխան մը տուաւ, յայտնելով թէ մարգարէու-թեամբ չի զբաղիր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ղարդի կամուրջին վրայ ...ները պահ մը կանգ առին, ի-...ներքեւ եղեգնուտ ջրի միա-...ղ տարածութիւն մը կը ...ենար ու կը գոլացնէր անդա-...մպերու ուրուապատկերը, ...գիլներու կափկափը կը լսուէր ...րութին հեռուներէն:

Յեսարանին քաղցր հանդար-...թիւնը լիովին կը համապա-...անէր Ագնիւի տմոյն երազ-...ն, երգելու ու միանգամայն ...սանելու անօրինակ պահան-...մը մղուած. ան գլուխը դրած ...րը կուրծքին ու կ'ունկնդրէր ...ութեան հծծիւնները:

Կէսօրէ վերջ հասան վանք:

Ամառուան օրերուն, լքուեր ...ննաստանը ու իր շուրջ փռուող ...իւղակը կ'ոգեւորուէր քաղքցի ուխտաւորներու բազմութեամբ, ա-ռաւօտները, ջրերու ափին, կան-աչ բաներու ծառերուն տակ, սա-մօվարներու շուրջ ընտանիքներ բոլորուած կ'ըլլային, ծիծաղներու շէնշող ձայնը կը թռէր ծառէ ծառ...

Շաբաթ իրիկունները երիկ մարդիկ քաղաքէն կուգային ի-րենց ընտանիքներուն, ու յաջորդ օրը կիրակնօրեայ պատարագէն ու ճաշէն յետոյ բոլորը, մեծով պզտիկով, դուրս կուգային պտոյ-տէ, Սրտաձորի, Քառվորի ճամ-բաներէն հովը կը բերէր երգի պատառներ:

Վանք հասնելէն քանի մը օր վերջ, Շողակաթ ու Ագնիւ նստած էին կալերու մօտ, ցորենի շեղջի մը շուքին:

Ցանկարծ քաղաքի ճամբուն ուղղութեամբ ձիաւոր մը փրթաւ ինչպէս առասպելական նժոյգը, փոշին կը բարձրանար իր ետեւէն ու մրրիկի նման կ'անցնէր թումբերու, առուներու վրայէն, ճիշտ իրենց մօտէն անցած պահուն երի-վարը պրկուեցաւ, թափահարեցաւ կանգ առաւ:

Երկու կիները ճանչցան ան-միջապէս հացթուխ Մարիամի տղան Արսէնը, որ ձիէն վար ցատ-կելով ժպտադէմ մօտեցաւ իրենց:

— Բարեւ, այ տղայ, ըսաւ Շողակաթ, այս ո՞ր քամին քշեց քեզ այստեղ...

— Որ քամի՞ն...էլի, իմ քա-մին...ա՛յն՝ որ իմ սրտումն ա ... մի խենթ քամի որ փչում ա մտովս ու ինձ գցում ա դէս ու դէն...դէհ, գի-տենաք, ձեզ շատ բարեւ եմ բե-րել իմ Մարոյից...

— Շնորհակալ ենք ղրկողին ալ, բերողին, վրայ բերաւ Շո-ղակաթ: Անըը շուտով քաղաք դառնալու չես:

— Ղո՛րթն ասած, սիրտս տրաքվում էր էդ քամբախտ քաղաքում... Ասի, վեր կենամ գնամ մի քանի օրով ման գա-լու... դուրս եմ գալիս, բաց եմ թողնում իմ ձիու սանձերը ու ու մէկ էլ գլուխս շուռ տալիս, գտնում եմ ես ինձ ձեր առջին... նա գիտէ թէ սրտումս ինչ է բղա-ւում...

Արսէնի ուժգին ձայնը բաց սիրտ խօսքը շփոթեցուցած էին երկու կիները, այդ իրիկուն գայն ճաշի վար դրին: Այդ գիշեր, ա-նոնք, մինչեւ ուշ ատեն նստած էին պատշգամը ու մտիկ կ'ընէին ջահիլ տղուն զրոյցները իր կեան-քէն:

Արսէն շատ ինկած եղած տղամարդ մըն էր, տաքարիւն, դիւրաբորբոք խառնուածք մը, որ դէպքերու ազդեցութեամբ աւե-լի հրահրուած էր քան թէ խա-ղաղած, հազիւ պատանի, կանու-խէն անցած էր կարինէն կովկաս, ուր ինքզինքը յանձնած էր չորս հովերուն, հայ թաթարական ընդ-հարումները որոնց մասնակցած էր կոյր թափով, զինք մարդ ըրած էին, դէպքերու եւ անձերու հետ իր անմիջական շփումին կը պար-տէր ինքնավստահութեան իր այն սէգ թոնը, որով կը քօղարկուէին իր խակութիւնները:

Բայց Արսէն գլորող քար մըն էր որ մամուռ չէր բռներ, դէպ-քերու ծփանքէն տարուբեր, անընդունակ եղած էր խելօք աշ-խատանքի, բացառիկ, վտանգաւոր րոպէներու մարդն էր ինք որ սովորական կեանքի կոչումը չէր զգար, իր ծննդավայրը վերա-դարձին մանաւանդ դառնօրէն զգաց որ նոր պայմաններու առ-ջեւ իրեն տեղ չէր մնացեր, խոր-քով բարի էր եւ լեցուն՝ լաւ տրամադրութիւններով, լրջօրէն սկսաւ մտածել իր կեանքը կարգի դնելու կայուն նպատակի մը շուրջը, իրեն կը պակսէր սակայն այն համեստ ոգեւորութիւնը, որով մարդոց խոշոր մէկ մեծա-մասնութիւնը կապուած են իրենց ապրուստի ընթացիկ հոգերուն, ու երբ Արսէն իր դիմաց տեսաւ Ագնիւը, հաւատարիմ շնորհներու այդ աղջիկը, անիկա հաւատաց որ անոր սէրը իրեն կորով պիտի ներշնչէր վերսկսելու համար նոր օրերու կեանք մը:

Ահա այս մտածումներն էին ու կը դառնային Արսէնի մտքին մէջ, երբ որոշեց քանի մը օրով մնալ վանք:

Իրիկուն մը պատահեցաւ որ Արսէն մինակը պտոյտի ելլէ Ագնիւի հետ, քով քովի կը քա-լէին մարգերու երկայնքին, վեր-ջալուսային այդ պահը չափա-զանց գեղեցկացուցած էր աշխար-հը, թէեւ լուռ էին, բայց իրենց սրտին խորը հասունցած խռովու-թիւններ, անզսպելի բառեր կը ծփային:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

պատերազմի նախապատրաստութեամբ, բարոյական մթնոլորտ մըն ալ կը ստեղծուի, մինչ Խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէ խաղաղութեան մէջ ապրիլ:

Քաշէն իր ճառը վերջացուց Ռուսիոյ մասին սովորական գովեստներով:

Անհնազանդ բոլշեւիկներ

Արտասահմանի բոլշեւիկեան դասալիք պաշտօնատարներուն վրայ, հատ մը եւս աւելցաւ, Տուպրովսկի հանքածխային ճարտարարուեստի մէջ հեղինակութիւն մը, որ Խորհրդային Առեւտրական Սենեակին Եւրոպայի ներկայացուցիչն էր: Այս անձն էր որ կը կազմակերպէր Խորհ. Միութեան արտասահմանի ցուցահանդէսները եւ դեռ վերջերս, Պորտոյի մէջ գլուխ հաներ էր խորհրդային արտադրութեանց ցուցահանդէս մը, ու Եւրոպայի ուրիշ կարգ մը քաղաքներու համար կը պատրաստէր նոր ցուցահանդէսներ:

Ռուսական «Վերջին Լուրեր» թերթը որ այս լուրը կուտայ, կը հրատարակէ նաեւ Տուպրովսկիի կողմէ Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչին ղրկուած մէկ նամակը, որով իր հրաժարականը կուտայ: Տուպրովսկի կը յայտնէ թէ պարկեշտ մարդու մը աշխատակցութիւնը անհնար բան է խորհրդային կառավարութեան հետ, որուն յիմար ձեռնարկներու քաղաքականութիւնը կը տանի դէպի տնտեսական ու քաղաքական փլուզում: Տուպրովսկի հրաւէր կը կարդայ իր պաշտօնակիցներուն՝ հետեւելու իր օրինակին:

Օտարականներուն դէմ

Վերջերս. Ֆրանսայի մէջ երեւան հանուած կարգ մը յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութիւններ մտահոգած են իշխանութիւնները: Այս առթիւ պատասխանատու բարձր պաշտօնատար մը կը յայտնէ.— Ֆրանսայի համբերութիւնը սպառած է եւ չի կրնար աւելի հանդուրժել որ օտարականներ շարունակեն մեր երկրին մէջ իրենց քաղաքական կերակուրները եփել մեր կրակով:

Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին եւ պիտի հետապնդուին բոլոր կասկածելի օտարականները: Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետը Պ. Ռոքէր ուսումնասիրելու վրայ է մաքրագործման լայն ծրագիր մը, որ շատ կարճ ատենէն գործադրութեան պիտի դրուի: Ծայրայեղ խստութեամբ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ պիտի կատարէ եւ բացառիկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընդդէմ այն օտարականներուն, որոնց բնակութիւնը անբաղձալի է եւ որոնք որոշ դիրքի տէր չեն:

Միւս կողմէ, ընդհ. դատախազ Պ. Տօնա-կիկ հրահանգներ տուած է բոլոր դատախազներուն եւ անոնց օգնականներուն որպէսզի, օտարականներու դէմ տրուած վճիռներու վիճակագրութիւնը կազմեն օրը օրին:

Վիճակագրութեան մէջ պիտի նշանակուին դատապարտեալ օտարականին ազգութիւնը, դատապարտեալներուն գումարը եւ դատապարտութեան պատճառները:

Այս վիճակագրութիւնները պիտի հաւաքուին եւ պիտի համադրուին, գիտնալու համար թէ օտարականները ի՞նչ չափով ոճիր կը գործեն երկրին մէջ եւ այս եզրակացութեան հիման վրայ, պիտի մտածուի թէ ի՞նչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել կացութեան:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
Փիւժէի մէջ Վռամեան խումբի կողմէ
Հովանաւորութեամբ Նիսի Շրջանային կոմիտէի
Տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Պրասըրի Սանթրալի սրահը
կը նախագահէ Ընկեր Վ. ՇԷՀՐԻՐԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկերներ

ՊՈԼՍ ՔՈԼՕՆՊԻ ՃԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ժողովը, այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբթ. իրիկուն ժամը 8ուկէսին, ընկ. Լեւոն Զորմիսեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌԻ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ave. Argenteuil եւ Rue Villebois Mareuil փողոցները իրար խաչաձեւող անկիւնի սրճարանը Place Bourguignonի մօտ:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Ջաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վռամեան, Մչօ, Մուրատ եւ Արդութեան խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 2.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Գրադարանին մէջ: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով.

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանի սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ, Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր կարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս վարոեանի բնակարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, վարչութեան ընտրութիւն եւայլն.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Բարձր Հայքի հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ տը Լա Փէի սրճարանը: կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

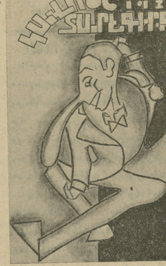
Փիւժէ սիւր Արժան, Կ. Մ.—50:
Մարսէյլ, Գործ.— 955:
Վալանս, Գործ.— 555:
Փէհլէվի, Ա. Ծ.— 200:
Ռուան, Գործ.— 156.40:
Պորճ-պու-Արարիճ, Ա. եղբ.— 280 Ֆր.:
Տրիպոլիս, Գ. Ա.— 100:
Կրընոպլը, Վ. Մ.— 35:
Փոն տ'Օպնա, Մ. Թ.— 35:
Վիէն, Ս. Ե.— 35:
Սէն Թ'Էթիէն, Խ. Մ.— 35:
Ռոման, Ս. Պ.— 99:
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35:
Ըրնոնքուռ, Ս. Բ.— 35:
Պաղտատ, գործ.— 1 անգ. 8 շիլ.:
Փարիզ, Ե. Պ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անբաձագները՝ (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ: 2 տարի առաջ կը գտնուէին Փարիզ: 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին: Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil. 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կաբասետ Շամու տնից) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա: Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի: Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Տեռունեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չօլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot, Vienne, Isère, France.

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Բալուի եւ Ցարգիւղերու Օգն. Մարմնոյ 1931ի պատի օրացոյցը՝ զարդարուած Րաֆֆիի, Նալպանտեանի, Անդրանիկի եւն. նկարներով:

Ամէն հայ ընտանիք թող փութայ հատ մը գնել:

EMPIRE Մեւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
9 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1413

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԵՐԸ

Ամենէն բարեացակամ գրութիւններուն եւ խօսակցութիւններուն մէջ իսկ, Նոր սերունդը — այն որ այսօր՝ արդէն չափահաս է եւ աքսորի ու ջարդի ճամբաներուն վրայ՝ տատասկի պէս լայնքին ու երկայնքին տալէ վերջ, ճնշուած, բազմապատիկ մանկութեան մը համրութիւնները կը մղուի լեզու հանել — նստած է մեղադրեալի աթոռին վրայ։

Մրցում մը կայ, ամենէն ծանր կշտամբանքներուն տակ ճզմում պարտադրելու կորովի մը, որ երկարատեւ ու անլուր տանջանքներու մարզանքն է տեսեր, ու փորձուեր։

Ու ոչ ոք կ'ուզէ շեշտել պատմական այն մեծ դերը՝ որ այս սերունդինը պիտի ըլլայ, անողոք ճակատագրի մը հարուածներուն տակ՝ տալէ յետոյ անմեղութեան տուրքը։

Ան ողնայարն է գաղութներուն։ Պիտի մղէ զանոնք իրենց փրկութեան կամ պիտի մեռցնէ իր իսկ ձեռքերով։

Երկրորդ պարագային՝ կը բաւէ որ ան իր մէջ փրցնէ ազգային հետաքրքրութեան լարերը, յանձնուի անտարբերութեան ու անփութութեան վատ հանգիստներուն, որպէս զի այս խորթ ու ուժեղ միջավայրերուն մէջ, ազդեցութիւններու տակ բանի՝ մեղմ, անցաւ, յաճախ ժպտուն ու բարեացակամ, բայց միշտ յամառ ու դաւաճան հարուածներով՝ մինչեւ մեռնի հայ զգացումին ու մտածումին։

Ու սերունդներու յաջորդականութեան օրէնքը, անպայման զայն տէր կը դարձնէ հայ ճակատագրին։ Բայց ունի՞ իր պատմական դերին գիտակցութիւնն ու կամքը։

Այո՛, անշուշտ։ Ունի գոնէ անոնց անհրաժեշտ տարրերը, որոնք կը բաւեն զայն փրկելու կորուստէ եւ աստիճանաբար, դաստիարակութեան ու խորհրդածութեան ուժով, ու կեանքին իսկ զօրաւորութեամբ, զայն տէր դարձնելու իր կոչման, երբ գիտնանք թէ զուրկ մնաց ազգային-հաւաքական դաստիարակութեան բարիքներէն։

«Անհրաժեշտ նախապաշարումներ» կան, որոնք սերունդէ սերունդ կ'անցնին ու կ'ապահովեն օղակներու կապը՝ աւանդութեան եւ դաստիարակութեան ուժով ու համապատասխան հաստատութիւններով։

Նոր սերունդը մեծցաւ հայ կեանքի ճառագայթներէն հեռու, յանձնուած իր մանկական ու պատանեկան բնազդներու մղումին ու վայրագ սարսափներու ճնշումին։

Ու ազգային զգացումը որ այսօր, ուժգնօրէն կը գործէ անոր մէջ, զայն փրկելով թմրութենէ ու կորուստէ, քաղեց ապաստանէն յետոյ, վերադարձի վայրերուն մէջ։

Ու փաստ է թէ անճիտուած ու քայքայուած հայութիւնը, իր ճիգ միջոցներով՝ առաւելագոյնը տրամադրեց իր բեկորներու փրկութեան։

Հապճեպ ու հարեւանցի դաստիարակութիւն մը օրերուն, անոնք գոնէ սորվեցան «ազգ» ու «հայրենիք» բառերուն լեցուն ու ծանր իմաստը, ու համազգային փլուզման պատճառներու քննումին մէջ, տոգորուեցան դահիճներուն դէմ բուռն հակառակութեամբ, կրքոտ ու գործօն ատելութեամբ, որոնք գիտակցութեան շրջանին, հասան վրէժի սաստկութեան։

Ահա գիծը, որ նոր սերունդին ձգտումները կը քաշէ քաղաքական գետնի վրայ, ուր զայն կը մարզէ իր պատմական դերին համար։

Համբէն դուրս են անոնք որ անապատէն յետոյ, բախտին կամ ... մէկ թշնամութեամբը, շարունակեցին մնալ մեկուսացած, չվարժուեցին հաւաքական գուրգուրանքի սփոփանքին ու անխնամ տունուտեղի պէս, մատնուեցան լքուն մանկութեան մը անճումներուն, տխուր կեանքի մը յոռի թելադրութիւններուն։

Անոնք են որ այսօր, ազգային զգացումի ու գիտակցութեան պակասին շնորհիւ, գաղութներու մէջ կը փորձեն միջազգայնութիւն խաղալ։ Բայց, եթէ ո՛չ խելքն ու խորհրդածութիւնը, կեանքը գոնէ, ուշ կանուխ, զանոնք դատապարտած է մեկուսացման։ Ասպարէզը պիտի մնայ անոնց, որ ազգ. ձգտումներու իրականացման մէջ կը հաւատան գտնել ազատութեան, հաւաքական բարօրութեան եւ ապահով բարգաւաճման ուրախութիւնները։

Ու երբ, ամէն տարի գունդ գունդ, իրենց երիտասարդի կորովը կը բերեն Դաշնակցութեան գինանշանին ու անոր խորհուրդներուն, գիտենք թէ անոնք բոլորովին ազատ չեն մեղադրանքներէն, որոնք իրենց կ'ուղղուին յաճախ անտեղի խստութեամբ։ Կ'ըսեն, — «Նոր սերունդը սկեպտիկ է եւ ամբարտաւան»։

Գիտենք թէ պարպուած հոգիով չէ որ կը խմբուին Դաշնակցութեան դրօշին տակ։ Աշխարհական ու յեղափոխական հաւատք է որ զանոնք կը մղէ երէցներու հետ ձեռք ձեռքի եւ ... հպարտութեամբ, խանդավառ քալելու դէպի Մեծ Օրը։

Ու ճամբան որ նա'խ զոհողութիւն կը պարտադրէ, գիտէ յեղափոխական ցցուածքներն ու լեցնել խոռոչները։

Կ'ըսեն դեռ, — «Ունի զգացումի, մտածումի եւ հետեւաբար գործունէութեան չափազանցութիւններ»։

Դաշնակցութիւնը սակայն մեծ կրթարանն է, ուր միտքը չի կրնար չհամբերաշխել սրտին։ Խորապէս մտածուած ու հեռատես կազմակերպութեան մը ուղեգիծը կը պարտադրէ դաստիարակութիւն մը, որ Դաշնակցականին մէջ կ'ամրացնէ բարոյական ու իմացական ներդաշնակութիւն մը։

Ու նոր սերունդը որ կը վազէ Դաշնակցութեան, իր բնազդով գիտէ թէ չի խաբուիր։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական խլրտումներ Իրաքի մէջ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՊԵՏԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.— Իրաքի մէջ նորէն խլրտումներ ծագեցան։ Իրաքի կառավարութիւնը Սիւլէյմանիէի մէջ ձերբակալեց կարգ մը քիւրտ պետեր, որոնք խնդրագիր մը տուած էին Ազգերու Դաշնակցութեան։

Քիւրտ ըմբոստներուն դէմ Իրաքի պետական ուժեր ղրկուած են։ Զրոյց կը շրջի թէ զսպումի համար պիտի գործածուին նաեւ անգլիական օդային ուժերը եւ քրիստոնեայ ասորի ամսականաւոր զինուորներ։ Այս զրոյցին վրայ, քրիստոնեայ Ասորիներու ներկայացուցչական մարմինը որ Լոնտոն կը գտնուի, անգլ. կառավարութեան բողոքած է։ Ասորիներու Պատրիարքն ալ ձայնակցած է բողոքին։ Ներկայացուցչական մարմինը կը վախնայ որ ասորի ամսականաւոր զինուորներու հրապարակ գալը նորէն պիտի գրգռէ Քիւրտերը։

Լիտվինով Հռոմ կ'երթայ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 7 Նոյեմ.— Մոսկուայի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարը Հռոմ պիտի երթայ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին Թէվֆիք Րիւշտիի հետ, Մուսոլինիի այցելելու եւ անոր հետ երկար տեսակցութիւններ ունենալու համար։

Խորհրդային պաշտօնական շրջանակները հերքեցին այս զրոյցները. բայց պէտք է սպասել գիտնալու համար թէ հերքումը համապատասխա՞ն է իրականութեան։ Ճամբորդութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի Ժընեւի մէջ, Լիտվինովի եւ իտալացի պատուիրակներուն նախապատրաստական տեսակցութեանց արդիւնքէն։

Մոսկուայի մէջ, կը կարծեն թէ այս այցելութիւնը մեծ տպաւորութիւն պիտի գործէ Ֆրանսայի վրայ եւ զայն պիտի մղէ աւելի հաշտ քաղաքականութիւն մը վարելու հանդէպ Ռուսիոյ։

Ռումենիա համայնավարներ ձերբակալուած

Կոստանցայի ոստիկանութիւնը լուր առած ըլլալով որ համայնավարները պատրաստութիւն տեսած են մեծ ցոյց մը կատարելու ուրբաթ օր, բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարեց, ձերբակալելով համայնավարներ։

Ասկից զատ, մաքսային պաշտօնեաներու օգնութեամբ եւ իտալական հիւպատոսին ներկայութեան, խուզարկեց իտալական դրօշ կրող նաւ մը, «Վեսթա» Կոստանցայի նաւահանգիստին մէջ։ Իմաց տրուած էր թէ այդ նաւը զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրէ համայնավարներուն համար։ Երեւուն սրնտուկ փամփուշտ գտնուեցաւ, բայց ո՛չ զէնք։

Կը կարծուի թէ կուլոն Իվանոֆ համայնավարը որ Օտեսայէն Վառնա կ'երթար նոյն շոգենաւով, կերպով մը իմացած է ոստիկանութեան մտադրութիւնը եւ զէնքերը ծով նետել տուած է։

Կարմիր յեղափոխութեան տարեդարձը

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 13րդ տարեդարձին առթիւ, Մոսկուայի Խորհուրդին հանդիսաւոր նիստը տեղի ունեցաւ Մեծ Թատրոնին մէջ։ Ներկայ էին կառավարութեան անդամները, սենտիքաներու եւ գործարաններու ներկայացուցիչները եւ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներ։ Օրուան կացութեան մասին երկար ճառ մը արտասանեց Կալինին, որ յայտնեց թէ խորհրդային արտադրութեանց արտածման դէմ պայքարի պատրուակին տակ, քաղքենի պետութիւնները ի նկատի ունին Խորհր. Միութեան դէմ միջամտութեան մը պատրաստութիւնները։

Ռուս գիւղացիները կը խլրտին

Օստրոֆի նահանգին մէջ ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցած են։ Գիւղացիները յայտարարած են խորհրդային իշխանութեանց թէ անկարելի է որ կարենան ուզուած քանակութեամբ հացահատիկ յանձնել։

Տեղական իշխանութիւնները դիմած են զօրախումբերուն օժանդակութեան, ապահովելու համար բերքին գրաւումը, զոր գիւղացիները կը մերժէին յանձնել. բայց զինուորները միացած են գիւղացիներուն եւ հրացանի բռնած են Տուկովսկիի եւ Էլինսկիի խորհրդային պաշտօնեաներն ու բերքի գրաւիչ մարմնին անդամները։

Գիւղացիներուն միացող զինուորները կռուի բռնուած են օգնութեան կանչուած աւելի ուժեղ զօրամասերու հետ եւ բոլորը սպաննուած են։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Անցեալ գիշեր, Վաֆտի խորհրդարանական խմբակը հաւաքոյթ մը ունեցաւ եւ որոշեց թեկնածութիւն չդնել յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին, որոնք պիտի կատարուին համաձայն ընտրական եւ սահմանադրական նոր օրէնքներուն։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Մեր երէկուան թիւով հաղորդեր էինք թէ կառավարութիւնը կը մտածէ խիստ միջոցներու դիմել օտարականներուն դէմ, ազդուած՝ վերջերս յաճախ կրկնուած ապօրէն ու խռովարարական արարքներէ, որոնց հեղինակները մեծ մասամբ օտարականներ են։ Ոստիկանութիւնն արդէն ձեռնարկած է պրպտումներ կատարել եւ կը ձերբակալէն անմիջապէս այն օտարականները, որոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չեն։ Այս մասին «Փարի-Սուար» կը գրէ.—

Անկանոն օտարականներու թիւը օր ըստ օրէ կը շատնայ։ Այս մարդիկը, բոլորն ալ չեն կրնար աւազակներ ըլլալ՛ ինչո՞ւ սակայն կանոնաւոր չեն։ Անփութութեամբ թերեւս՛ բայց մանաւանդ, անոր համար որ հակառակ իրենց կամքին, այլանդակ վիճակի մը մէջ կը գտնուին։

Ամէն օտարական, կ'ըսէ ֆրանսական օրէնքը, իր ժամանումէն յետոյ, ութ օրուան մէջ, պէտք է ներկայանայ ոստիկանութեան, ստանալու համար ինքնութեան թուղթ՝ ցոյց տալով աշխատութեան պայմանագրութիւն մը։

Այս պայմանը, յաճախ դժուար է լրացնել։ Գաղթականը երբեմն պարտաւոր է 4-5 ամիս սպասել, որպէս զի աշխատանքի նախարարութենէն ստանայ Ֆրանսայի մէջ աշխատելու իրաւունք, օգտակար օրէնք — ո՛չ ոք կը ժխտէ — որուն նպատակն է պաշտպանել ֆրանսացի աշխատաւորը օտար խուժումին դէմ։

Ամէն տարի բազմաթիւ օտարականներ կը ձգեն իրենց երկիրը՛ Ֆրանսա կուգան փնտռելու բարօրութիւն եւ հանգիստ՛

Աշխատանքի արտօնագրին ստացման եւ ութ օրուան պայմանաժամին միջեւ սահող օրերու ընթացքին, այս գաղթականները օրէնքին առջեւ պարտազանցի դիրքին մէջ կը գտնուին. ուրեմն՛ եւ անկարելի է որ կարենան կանոնաւորել իրենց կացութիւնը՛ Անոնց կը մնայ մեկնիլ, ինչ որ կ'ընեն վերջին պահուն միայն։

Անոնք յաճախ բարի անձեր են, որոնք զոհ կ'երթան այս վիճակին՛ կարելի չէ՞ դարման մը խորհիլ՛ Անբաղձալիները գիտեն անհրաժեշտ թուղթերը հայթայթելու միջոցները՛ գոնէ ըստ երեւոյթին, անոնք կանոնաւորած են իրենց բնակութիւնը երկրին մէջ՛

Մէկ միջոց միայն կայ կը յայտարարէ ոստիկանութիւնը։ Ֆրանսա օրինակ պէտք է առնէ Ամերիկայէն կամ Անգլիայէն. թող իր սահմանները փակէ օտարականներուն առջեւ, որոնք գործ փնտռելու կուգան՛ ընդհակառակն, եթէ պէտք ունի անոնց բազուկներուն, նոր օրէնք մը թող մշակուի՛

Վերջապէս, ատենէ մը ի վեր օտարականներու կողմէ գործուած արարքները տեսնելով, հանրային կարծիքը վրդոված է եւ կը պահանջէ ապահովութեան նոր միջոցներ՛

Նոյն պահուն ժողովի նստած ազատական կուսակցութիւնը եւս նման որոշում մը տուաւ։

Անցեալ տարի, նոյեմբերի ընտրութեանց պահուն, ազատական կուսակցութիւնը դարձեալ նման որոշում մը տուած եւ ընտրութեանց չէր մասնակցած։ Հետեւանքը եղաւ այն որ ամբողջ տարին մնաց չէզոքացած թէ խորհրդարանին եւ թէ կառավարական կազմին մէջ։

Անգլեւեգիպտական յարաբերութիւնները

Եգիպտական թերթերը կը շարունակեն զանազան մեկնութիւններ տալ Անգլիոյ արտաքին նախարարին յայտարարութեան թէ բրիտանական կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցութեան մտնելու Եգիպտոսի հետ դաշինքի մը կնքման համար, որեւէ կառավարութեան հետ որ ազատօրէն ընտրուած խորհրդարանի մը մէջ մեծամասնութիւն կրնայ ունենալ։

Այս խօսքերը ցոյց տալ կը թուին թէ Անգլիա բոլորովին չէզոք պիտի մնայ Եգիպտոսի ներքին խնդիրներուն մէջ, համաձայն Անգլիոյ արտաքին նախարարին, Յուլիսի մէջ կատարած յայտարարութեան թէ Սահմանադրութեան փոփոխութեան մէջ, որ եւ է միջամտութիւն չպիտի ընէ։

Նախարարին այս յայտարարութիւններուն տուն տուած էին ազգայնական մամուլին մէջ երեւցած կարգ մը յօդուածներ, որոնցմով կը թելադրէին որ Անգլիա միջամտէ Սահմանադրութեան փոփոխութեան առթիւ։

Այս առթիւ, վարչապետ Սըտքը փաշա հետեւեալը յայտարարեց «Մոքաթթամ» թերթին թղթակցին.— Անգլիոյ արտաքին նախարարին չէզոքութեան յայտարարութիւնը, մեր ալ ուզածն է, որովհետեւ, կը նկատենք որ երկրին ներքին գործերու կարգադրութիւնը միմիայն Եգիպտոսի բացարձակ իրաւունքն է։

Սըտքը փաշա, նոյնպէս հաճոյքով ընդունած է անգլեւեգիպտական դաշնագրի մը կնքման մասին, անգլիական յայտարարութիւնը եւ ըսած է.— Նոր խորհրդարանական վարչաձեւը թոյլ չտար որ ոեւէ կառավարութիւն կարենայ տեւել, եթէ մեծամասնութեան մը չի կռթնիր։ Միւս կողմէ կարելի չէ ժխտել թէ ներկայ կառավարութիւնը՝ ընտրական նոր օրէնքը հրատարակեց, վերջ տալու համար բռնութեան եւ ահաբեկման։

Մէկէ աւելի անգամներ, եգիպտական կառավարութիւնը յայտնած է թէ կը փափաքի որ երկիրը իր ներկայացուցչական իրական կազմն ունենայ։ Ահա թէ ինչու կարելի չէ որ դիմենք Վաֆտի միջոցներուն, որոնք այնքան բողոքներու տեղի տուին։ Այն ատեն, անգլիական կառավարութիւնը իր դէմ պիտի ունենայ եգիպտական կառավարութիւն մը, որ իրապէս երկիրը կը ներկայացնէ եւ պատրաստ է բանակցելու, ուզուած դաշինքը կնքելու համար։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

II

... Հոկտ. 23ին

1930ի գարնան սկիզբներին, խորհրդային իշխանութիւնը Կովկասում ձեռնարկեց կոլտնտեսութիւնների աշխատանքներին: Դեռ գործը չձեռնարկած, Կոլխոզի հրահանգիչները գիւղերում յայտարարեցին, որ կոլտնտեսութիւնների մէջ մտնելը կամաւոր է, ով չի ցանկանում արձանագրել ազատ է: Առաջին հերթին իրենց պաշտօնեաներն ու կուսակցականներն են արձանագրւում՝ իսկ գիւղացիութեան 90 առ 100ը հրաժարւում է կոլտնտեսութիւնների մէջ չմտնողներին դէմ գնացողներին:

Ապրիլ 5ից լեռնային եւ դաշտային Ղարաբաղում սկսւում է մասսայական ձերբակալութիւններն ու խստութիւնները. որոշ շրջաններում, գիւղացիներից շատերը կարողանում են լեռները բարձրանալ եւ մարդ բռնողների ձեռքը չընկնել. իսկ խորհրդային իշխանութեան եւ Չեկայի սատերին ու խոստումներին հաւատացող միամիտ գիւղացիներից շատերին ձերբակալում եւ աքսորում են Շամախի եւ այլ շրջաններ, ոմանց էլ գնդակահարում են, իբրեւ ղեկավարների:

Լեռներ բարձրացած գիւղացիները կարողանում են համախմբուել եւ իրարու հետ (մէկ շրջան միւսի հետ) կապ ստեղծել. առաջին հերթին նրանք սկսում են մաքրել այն գիւղերին որոնք կոլտնտեսութիւններ են կազմել: Նրանց ամբարած ցորենը, գարին եւ այլ մթերքներ այրում են, հրահանգիչներին ու նախագահներին խփում են եւ այս ձեւով ահ ու սարսափի մէջ են պահում որոշ գիւղեր: Ազրբէջանի կենտրոնի հրահանգով, բոլոր կուսակցականներն ու պաշտօնեաները — իւրաքանչիւրը իր շրջանում — զինւում են եւ միլիցիոներական վաշտերի հետ սկսում են կռուել ապստամբների դէմ:

Ուժեղ կռիւներ են տեղի ունենում Թռասս Տաղի, Բիրսի, Մռով լերան եւ Թալստա Բաշի շրջաններում. բոլոր վայրերում էլ բոլշեւիկները մեծ կորուստներ թողնելով պարտւում են. եթէ ապստամբները բաւարար չափով ռազմամթերք ու պարէն ունենային, ամբողջ Ղարաբաղը մինչեւ Եւլախ կայարանը կը մաքրէին բոլշեւիկներից: Անօթութիւնն ու փամփուշտի պակասը յուսահատ վիճակի մէջ էր դրել ապստամբներին. այդպիսի պայմաններով, նորէն ջարդ ու փշուր էին արել տեղական զօրքին եւ դաս տուել կոմունիստներին.

Երբ տեղական ուժերով չեն կարողանում զսպել ապստամբներին, Ազրբէջանի կառավարութիւնը — անշուշտ սա էլ Մոսկուայի թելադրանքով — Բագուից 20 հազար զօրք է ուղղում դէպի Ղարաբաղ: Միաժամանակ զօրքի հետ ուղարկւում է Հիւսի Գուրջիեւին և Ջամէլ Միրզաեւին (Բագերովի բարեկամը) որպէսզի Աղդամում խալամ Գուրջիեւի հետ ծրագիր մշակեն եւ զօրքին առաջնորդելով, լիկւիտացիայի ենթարկեն ապստամբութիւնը:

Զօրքը (զուտ Ռուսներ) եւ վերոյիշեալ անձերը Աղդամ հասնելով, ամբողջ Ղարաբաղը յայտարարում են զինուորական դրութեան մէջ: Նշանակւում են մէկ մարմին Սեմեռրկա անունը տալով. (Սեմեռրկա կը նշանակէ 7). այդ մարմինը բաղկացած էր 7 հոգուց, որ արտակարգ իրաւունքներով օժտւած կարող է ամէն ինչ անել: Այս Սեմեռրկայի նախագահ է ընտրւում խալամ Գուրջիեւ, իբրեւ տեղական պայմաններին ծանօթ պատասխանատու ընկեր: Բացի Սեմեռրկայից մի քանի տրոյկա (կը նշանակէ 3) անունով մարմիններ էլ են նշանակւում, որպէսզի վերջինս զօրքի հետ պատի, նորէն արտակարգ իրաւունքներով. իւրաքանչիւր տրոյկան ունենում է իր նախագահը:

Զօրքը մասերի բաժանելով բարձրանում են լեռներ եւ կռիւներ են ունենում ապստամբների հետ վերոյիշեալ լեռներում: Կռիւը տեւում է մի քանի օր, սակայն ապստամբների փամփուշտը վերջանալով ստիպւած են լինում զանազան ուղղութիւններով ցրուել:

Այն լեռներում, որտեղ ապստամբներ են լինում եւ նրանց մօտ քոչւորներ, վերջիններիս բոլորին ձերբակալւում են պատճառաբանելով, որ նրանք ապստամբներին պահել են շատերին նոյն իսկ տեղն ու տեղը գնդակահարում են եւ գրաւում նրանց ամբողջ ունեցւածքը:

«Յաղթական» զօրքը իր գործը աւարտելէ յետոյ, վերադառնում է Աղդամ:

Իսլամ Գուրջիեւ եւ տեղական իշխանութիւնը օգտւելով առիթից, մի քանի օր զօրքը պահում են Աղդամում եւ նորից դաշտային Ղարաբաղի գիւղերը զինաթափելու խնդիր են առաջ բերում: Փախստականների եւ կուլակների ունեցւածքը գրաււում են եւ յայտարարում են որ եղած զէնքերը յանձնեն. մի քանի գիւղերում լեռներ բարձրացած գիւղացիների բարեկամներին օրը ցերեկով խփում են գիւղերի մէջ եւ այդ ձեւով սարսափ են առաջ բերում ու գիւղերից մնացորդ զէնքերն են հաւաքում: Լեռնային Ղարաբաղի գիւղերին ձեռք չեն տալիս, որովհետեւ հայ բոլշեւիկները մի քանի անգամ էին հայ գիւղացուն արժանացրել այդ պատւին. համեմատաբար դաշտային մասի թաթար գիւղացիութիւնը աւելի լաւ պայմաններում է ապրում քան թէ Հայերը: Այդ էլ պիտի բացատրել նրանով, որ հայ կոմունիստներն ու պաշտօնեաները անխնայ են: Իսկ թաթարները ընդհակառակը միշտ էլ իրենց քիրվաներին պահել են: Այս բոլորից յետոյ, զօրքը վերադառնում է Բագու:

Ազրբէջանի Չեկան մէկ թռուցիկով յայտարարում է, որ լեռներում մնացած գիւղացիներին ներում է շնորհւում. կարող են վերադառնալ իրենց տները. չնայած անցեալներում մի քանի անգամ նման դէպքեր էր եղել եւ ժողովուրդը չէր հաւատում Չեկայի որեւէ յայտարարութեան, այնուամենայնիւ անճարութիւնից եղան միամիտ թաթարներ որոնք խաբւեցին եւ գնացին ներկայացան. բայց փոխանակ ազատ արձակւելու գնդակահարւեցին:

Աղդամի շրջանից Էյվազխանբէյլու գիւղացի Սէյիդ Միրֆատահի աղան (70 տարեկան) գնաց ներկայացաւ. սակայն նոյն գիշեր խփեցին Աղդամում: Համագիւղացի Խանլար բէգը, Իսմայիլ բէկը իրենց 13 հաւատարիմ տղաներով նոյն պէս ներկայացան, բայց մի գիշերւայ մէջ բոլորին էլ գնդակահարեցին: Այսպիսի դէպքեր մեծ մասով տեղի ունեցաւ դաշտային մասում. իսկ լեռնային մասում ապրողները բոլորովին չհաւատացին Չեկայի պրովակացիոն յայտարարութիւններին եւ մինչեւ այսօր էլ լեռներում կ'ապրին:

ԽԱՄԻԼ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԵԻՍ

Բագուի «կոմունիստ» թերթին մէջ կը կարդանք, որ Ադրբէջանի մէջ եւս երկու Հայեր, Պետրոսեան եւ Առաքելեան, գնդակահարուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ դրամ պահած են:

ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԻՐԹԻԼՆԵՐ

(Հէքեաթ)

Նուէր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Ա.

Ալպեաննե՜ր:

Եղեւինի ծառերով բեռնաւոր, անհո՜ւն անտառներ, որոնց մէջէն արցունքները արեւուն կը կարկտին արեւածագին: Կանանչ տերեւներ կախուած բարակ ճիւղերէն, ուր ձիւնի հատիկներ կը դողդղան՝ գիփիւռին տակ: Մարգագետիններ փռուած անտառներուն ոտքերուն, որոնց մակերեսին ցօղերը գիշերուան կը մնան կծկուած: Ու հեռուէն կարաւաններ ամպերու կը ճամբորդեն խաղաղութեամբ, անտառներու մէջ ակօսներ բանալով ուր գիշերը կը յօրանջէ տաղաւին:

Արեւածագ: Ալպեանները բոլորը կը սթափին յանկարծ իրենց խոր քունէն: Մառախլապատ երկինքը կը բացուի քիչ յետոյ ու կանանչութիւնը իր ժպիտը կը նետէ երկինքին: Այն ատեն կը տեսնէք միրթիլները Ալպեաններուն, չամիչ աչքերով միրթիլները աղուոր, որոնց վրայէն մեղր կը կաթի ցօղերու նման:

Անմահական քաղցր միրթիլներ, սեւորակ հատիկներ, հայու նայուածքով, որոնք կրանիթէ վայրի ժայռերուն վրայ կը բուսնին: Փոթորիկին մէջ կայծկլտող շուշաններ ինչ՞ու այդքան նուրբ էք դուք: Աստուծոյ մէկ ծիծաղն ըլլային կարծես:

Մարմրոտ կուրծքին վրայ ամեհի ժայռերուն, միրթիլի դաշտեր կան ամբողջ փռուած: Դրախտներ կան տարածուած ջուրերուն եզերքը գետակին, ուր միրթիլներ գլխահակ կ'ունկնդրեն անոնց երգին: Զրվէժներու փրփուրներ կը սրսկեն մարգրիտներ մացառներուն վրայ գաճած, ու երկինքէն, դէ՛հ կապոյտէն, կ'օրհնէ ինքն՝ Աստուած:

Վայրի վարդեր կը ծաղկին ջուրերու եզրին միրթիլներուն մօտ, որոնց շուքին տակ պառկած եմ ես, գլուխս քարին: Հովը կուգայ յամառութեամբ մը մազերուս մէջ դեղին ու արեւն կը խէ կայծն աչքերուս: Կը գինովնամ ես այսպէսով վարդեններուն շուքին տակ: Յետոյ կ'ուտեմ, կը լափեմ, օրհնեալ հատիկները դրախտին մինչեւ որ անոր մեղրով յափրանայ մարմինս յոգնած: Զօրս կողմս հաւաքուած, չեմ գիտեր թէ կուլա՞ն թէ կը ժպտին անոնք ինծի: Միայն գիտեմ թէ երբ ուտեմ շրթունքներս նուռի նման կ'արիւնոտին:

Ես հայ տղայ, ի՞նչ կ'ընեմ հոս, օտար բարբարոս Ալպեաններու վրայ, որոնց գեղեցկութեամբ ներշնչուած կը յուզուիմ աղջկայ մը նման:

Ես ճամբորդ տղայ մըն եմ, թախիծով թրծուած ու հէքեաթային միրթիլներուն հէքեաթը կ'ըսեմ:

Լո՜ւռ կեցէք, կ'սկսիմ ահա:

Բ.

Սիւզան գիւղի աղջիկ է, լեցուն մարմնով, լայն զիստերով: Անոր մարմինը թարմ է տակաւին, միսի կոյտ մը խենդեցնող: Ապառաժի կուրծքին վրայ ոչ մէկ երիտասարդ հակած է իր գլուխը սիրահար ու սարսուռ մը տակաւին չէ անցած անոր մարմնէն: Գիւղին տղաքը բոլոր կը գիտեն զայն շարունակ ու անոր հիր շրթներուն բացուիլը կ'այրին հեռուէն:

Այդ օրը Սիւզան անտառ գնաց մեն մենակ, անձրեւէն յետոյ դեղին սունկեր հաւաքելու: Մնաց անտառ ամբողջ օրը: Իրիկուան դէմ էր: Հովիւ տղան որ մօտակայ մարգերուն վրայ այծերը կ'արածէր, տեսաւ զայն: Սիւզան գետին ծռած սունկ կը հաւաքէր տակաւին: Ու կախուած էին ծիծերն անոր կաթնամթոր, նարինջներու նման, որոնց աղջեւ խեղճ տղան գինովցաւ պահ մը: Մարմինը ամբողջ կը դողդղար ու կ'այրէր:

Որոշեց Սիւզանին մօտենալ: Հաւաքեց անտառէն ծոց մը սունկ... աղջկան մօտենալով.

— Սիւզա՛ն, ըսաւ հովիւ տղան, տես քեզ սունկեր բերի, կ'ուզե՞ս:

Շփոթած՝ ուսը թօթուեց Սիւզան:

— Քեզի կուտամ անմիջապէս, եթէ-...

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր, ճլրա՛ն տղայ, պատասխանեց վախցած կոյսը:

Արիւնը զայրացաւ հովիւ տղուն մարմնին մէջ: Զօպանակի մը նման նետուեցաւ Սիւզանին վրայ ու շրթունքները խածնելով պատռեց նուռը: Սիւզան յանձնուեցաւ անոր պողպատէ բազուկներուն, որոնք իրեն ամբողջ տարփանքը... կուսութիւնը պիտի գամէին: Մարգերուն վրայ տապալեց ու պառկեցաւ անոր վրայ: Առաջին անգամ ըլլալով Սիւզանին միսերը կ'այրէին:

Այն ատեն միայն խոստովանեցաւ թէ հովիւ տղան սիրած էր միշտ:

Այս դէպքին վրայ շատ չանցաւ ու երկու սէրեր նշանուեցան: Գիւղը երբեք չկրցաւ բացատրութիւն մը տալ ասոր:

Ամէն շաբաթ հովիւ տղան նուէր մը կը բերէր Սիւզանին, Զարնուած կենդանի մը կուտար անոր ու կը համբուրէր շրթունքէն: Այն անգամ ուզեց կաքաւ մը նուիրել իր սիրածին:

Բարձրացաւ անտառ, լեռներուն վրայ: Կաքաւնե՜ր: Այնքան քիչ են անոնք հոս, Ալպիոններու կուրծքին վրայ: Հասաւ վերջապէս հոն՝ ուր թուփեր միայն կ'աճին: Անկէ վեր՝ սառնարան:

Թուփերու տակ միայն կան կաքաւի բոյներ դիւրաբեկ ու ան ալ՝ չես գիտեր: Խուզարկեց անհաշուելի մացառներ: Կաքաւին հետքը չկար: Կը վերադառնար յուսահատ, երբ, փո՛փ, քովէն կաքաւ մը փախաւ: Զայրացաւ թշուառ տղան: Շա՛տ ուշ էր սակայն հիմա հալածելու համար այդ որսը: Միտքը եկաւ Սիւզանը, ա՛խ Սիւզանը: Եթէ անոր կաքաւ մը տար, թերեւս գիշեր մը իսկ հետը պառկէր: Սիւզանին մարմինը սպիտակ, կանգնեցաւ, մե՛րկ, երեւակայութեան առջեւ:

Ու հալածեց կաքաւը:

Հալածեց երկար ատեն, անվհատ: Մացառներու տակէն կը փախէր սարսափած կենդանին, թեւերը թափահարելով արծիւի մը նման: Ու ետեւէն հովիւը, նիզակը ձեռքին:

Մութը պառկեցաւ, ամէն տեղ: Հովիտները հաւասարցան լեռներուն: Ու խաւարին մէջ տակաւին, երբ կը վազէր սիրահար տղան, անդունդները ներկայացուցին իրենց երախը հսկայ:

Դէ՛հ առտուն, շատ կանուխ, այծեամները երբ դուրս ելան իրենց որջէն, գտան պատռտած մարմինը հէք տղուն, արիւլուայ ժայռի մը վրայ: Ու իրենց աչքերուն բոլոր անուշութեամբը լացին այծեամները բարի: Յետոյ ձիւն ու անձրեւ եկան եւ ծածկեցին մարմինը անոր:

Յաջորդ գարնան, ձիւները երբ հալեցան, պզտիկ թուփեր ծաղկեցան այծեամներու որջին մօտ: Ու թուփերուն վրայ դիւրաբեկ սեւորակ պզտիկ պտուղներ, արցունքներու խոշորութեամբ: Իրաւամբ այծեամներուն արցունքներն էին անոնք որոնք չես գիտեր, ինչպէս պտուղներու էին վերածուեր:

Գ.

Հէքեաթայի՛ն միրթիլներ, կը սիրեմ ձեզ, կը պաշտեմ: Երբ թուփերուս տակէն կը նայիք ինծի սեւ աչքերով, հայու աչքերով, կը գինովցնէք զիս: Այծեամի արցունքներ, անոնց չափ անմեղ ու հպարտ:

Ես հայ տղայ, օտարական եմ ձեզի: Հոգ չէ սակայն: Կը հասկնամ ու կը փնտռեմ ձեզ որեւէ մէկէ աւելի: Ու երբ Ալպեաններու մէջ թափառած միջօցիս դիպուածով կը հանդիպիմ ձեր աչքերուն, ամէնէն մեծ հաճոյքով կը հաւաքեմ ափերով ու կ'ուտեմ ձեզ նրբութեամբ: Յետոյ կ'երթամ կը պառկիմ մամռոտ ժայռի մը վրայ, երազելու համար ժամեր ամբողջ, վայրի վարդենիներու շուքին տակ:

ժընեւ Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ԵՐԲ ՈՒՂԵՂՆԵՐԸ ԿԸ ՋՐՈՏԻՆ

Է.

«ԻՍԿ ՄԵՔ ՓԱՌԱՒՈՐԵՑՈՒՔ...»

Ի՞նչ ողորմելի կողմեր ունի մեր հանրային կեանքը եւ ի՞նչ յամառութիւն ունինք մենք՝ չտրբագրուելու: Ականատես ենք ամէն օր, ամէն ժամ ընդվզեցուցիչ երեւոյթներու. բայց մեր ներսը բոյն դրած է Աստուածներուն վայել համբերութիւն մը որ առնուազն համարժէք եւ անզգայութեան: Վրէժխնդիր եւ աններող ենք անհատական կեանքի մէջ, սակայն չափէն աւելի ներողամիտ ու թոյլ՝ մեր ժողովուրդին ամբողջութիւնը շահագրգռող երեւոյթներու հանդէպ: Ու մարդիկ կան մեր շրջապատին մէջ որոնք ամբողջ հայ ազգին քթին կը խնդան, ու կը հրճուին սատանաներուն պէս:

Չէ՞ք հաւատար: Լա՛ւ, ականջ տուէք եւ միասին համրենք մեր բարի ծաղիկները:

*
**

Գործակատար մը ունէր մեր պատրիարքարաններէն մէկը. իր շարժուձեւերը պատրաստի տաբիններուն շատ ու շատ հեռու էին հայ ժողովուրդին օգտակար ըլլալէ եւ կասկածի ենթակայ էր ան այդ սեւ օրերուն:

Ջինադադարը եկաւ ու «ազգային իշխանութիւնները» հին օրերու փառքին հասցուցին զինքը՝ արտասահմանէն վերադարձին:

*
**

Հայ քահանայ մը եւ հայ խմբագիր մը ձեռք ձեռքի՝ պարբերաթերթ մը հրատարակեցին այն տարիներուն, երբ հայ ժողովուրդը կը ջարդուէր... Հայհոյեցին մեզի դէմ, սկսելով Հայկ Թագաւորէն մինչեւ գամառ քաթիպա, Ալիշանէն մինչեւ Դաշնակցութիւն, ծաղրեցին, հեգնեցին մեր ամէն ինչը, հաճելի երեւալու համար մեր թշնամիներուն: Ու երբ բանակները տուն վերադարձան ու թնդանօթը լռեց՝ քահանան հաւաքաց շուրջառը, գնաց եկեղեցի պատարագ մատուցանելու «Առ բարձրեալն Աստուած», իսկ խմբագիրը շարունակեց թուղթ մրոտել ու օձերուն լեզուով խօսիլ: «Ազգային իշխանութիւնները» լռեցին:

*
**

Ողորմելի վարդապետ մը՝ առաջնորդ եւրոպահայ եկեղեցիի մը, վարակուեցաւ զարհուրելի ախտէ մը ու մոռցաւ սեռերու տարբերութիւնը: Վտարեցին եկեղեցիէն անձայն — «Մարդ չիմանայ». Յիմարացած կուսակրօնը մեկնեցաւ հայաշատ կեդրոն մը եւ այնտեղ «Ազգային իշխանութիւնները» քարոզիչ նշանակեցին զայն եւ ուրեմն, իշխանաւոր իր թեմին:

*
**

Ուրիշ կուսակրօն մը օձախ մը քանդեց ու իր հետ տարաւ զաւակներու տէր մայր մը — որովհետեւ իր սիրտը աւելի կ'արժէր քան ուրիշին տունը — իսկ «Ազգային կրօնական իշխանութիւնները արդէն պատրաստ են, կ'ըսուի, նետելու այդ անփառունակ արարքը

*
**

Ուրիշներ՝ սեւցած նկարագիրով կ'աշխատին օտարներու հուն եւ մեզի դէմ. կը սողան քծնին անոնց առջեւ ու կը խ... մեր ժողովուրդը, իսկ մենք հ... ծես չտեսնելու կը զարնենք:

*
**

Համրեցէ՛ք հիմա ս... շարքը:

*
**

Ահաւասիկ քաղաքագէ... որոնք սեւը ճերմակէն զա... նելու ընդունակութիւնն ա... սնգուցեր են ու ազգ կը վարե... ազգը բերանաբաց կը դիտէ ա... աճպարարութիւնները:

Ահաւասիկ բանաստեղծն... խեղճուկրակը, որոնք իրենց ն... չուամները կ'առնեն պարապոր... րու կիսամերկ աղջիկներէն... գրեն, կը խօկան, ու «հայ ... կանութիւնը» տուն ու տե... յատկացնէ անոնց՝ իր կառ... տակ:

Ու դերասաններ անտաղ... ու անշնորհ, տգէտ ու անբ... եան. պէտք է արտասանել երբ... մին վրայ են, բայց Ազգը ... հի՛,» կը խնդայ, կը ծափէ...

Խմբագիրներ որոնք ան... շարադրութիւն մը չեն ... պատրաստել, բայց թերթ... հրատարակեն՝ աղանդերու... րու եւ էքսէլանսներու հաս... կամ որպիսութիւնը նկարագ... համար. ասոնք ալ ծափ ու ք... լերութիւն կը ստանան ազգէն:

Ունինք խենթեր որոնք ... նուապետական տիտղոսներ ... կցեն իրենց այլապէս անիմա... անուններուն.

Ունինք վերջապէս մարդի... որոնք պէտք է հիւանդային մե... մէ, բայց մեզի հետ են ... մղձաւանջի պէս անբաժան:

*
**

Ինչո՞ւ ենք այսպէս ... մեր իրականութիւնը գաղ... բիւրեղացնելու գործին մէ... րովհետեւ պետութիւն եւ ... չունինք իւրաքանչիւրը իր ... դնելու համար:

Մի՛ ըսէք որ չենք ջրոտիր

Լոնտոն ...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՃԱՌԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ստորեւ կուտանք ... ներ Մ. Քէմալի ճառէն, որ ... սեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ ... ման առթիւ.

«Անցեալ տարին լեցուն է ... բեւոր դէպքերով: Տարիներէ ի... արտասահմանի մէջ սնուց... խառնակչութեան եւ յարձա... փափաքները պատճառ դարձ... այն դէպքերուն, որոնք Արե... եան նահանգներուն մէջ ի... րեցին մեր հայրենակիցն... հանգիստը: Այդ դէպքերը, ... մանրամասնութեանց ծանօթ... վերջ գտան այնպիսի արգ... ներով որ յուսահատ ձգեցի հ... րենիքի թշնամիները: Այդ ... գիւնքները պարտական ենք ... զգ սդրւմին, զոր հայրենա... ները ցոյց տուին հանրապե... թիւնը պաշտպանելու գործին ... ինչպէս նաեւ հանրապետական... նակին ու ոստիկան զինուոր... պարծենալի քաջութեան ... գանքով եւ երախտագ... թեամբ կը յիշեմ յիշատակ... հայրենակիցներուն եւ զի... ներուն որոնք այդ առթիւ նա... տակ ինկան: Շնորհակալութ... կը յիշեմ մեր բանակին եւ ... տիկան զինուորներու վարիչ... ձեռք առած միջոցները, ... տուած անձնազոհութիւնը, ... պէս նաեւ քաղաքային պաշ... եաներուն ջանքերը, որոնց ...

...նուազագոյն յոգնութեամբ ...րենիքը ազատեցաւ այդ հո-

...սական տագնապը

...մեծ խնդիրներէն մէկը որոնց ...կառավարութիւնը ստիպուե... պայքարիլ անցեալ տարի, ...յին դրամի տագնապն էր: ...եկաւ որ ճիշդ են տագ-...փարատման համար ձեռք ...ած միջոցները:

...էն բանէ աւելի կարեւոր ...ալը այն է որ, տնտեսական ...ակիճով ազգը արթուն է եւ ...ք ունի իր ապրելու իրա-...ին վրայ: Ազգ. Ժողովին եւ ...ավարութեան կողմէ ձեռք ...ած միջոցները մասնաւորա-... այս կէտին վրայ կը կեդրո-...: Մեր այսօրուան կացու-... կը պահանջէ զգուշութեամբ ...կել ելմտական ու տնտե-... միջոցներն ու վերապա-...ները:

Տագնապը համաշխարհային ... մասնաւորաբար երկրագոր-...ական գետնին վրայ կը զգացուի: ... այս տագնապը բնականաբար ... է նաեւ մեր երկիրը եւ ...ցուցած իր ծանրութիւնը:

... քայքայում-...նէ, եւ երաշտ տարիներէ յե-..., մեր հայրենիքը կրցաւ դի-...րել այս նեղութիւններուն ...ընդունակութիւն ցուցնել: Ա-... կարելի է բացատրել միայն ...րք ազգին ներքին ուժովը եւ ... մեծ Ժողովին ձեռք առած ...ներուն ճշգութեամբը: Տա-...րէ ի վեր ձեռք առնուած մի-...ները, այս տարի պէտք է ա-... չափով մը շարունակ-... խնայողական շարժե-... պաշտօնական եւ մասնաւոր ... գործառնութեանց մէջ: Ա-... համար է որ կառավարու-... պիւտճէն կարեւոր խնայո-...թիւններով Ժողովին յանձ-...ած է:

...քերը պիտի բարեփոխուին

Տուրքերու համար ծրագր-...ած բարեփոխումը, որուն ման-...մասնութիւնը ծանօթ է ձեզի, ... հարկատուները պիտի թեթ-...ցնէ եւ թէ՛ մանաւանդ տըն-...կան դիւրութիւններ պիտի ... Այս կարգէն է գործառնու-... տուրքի (մուամելէ վէր-...) մասին ծրագրուած փոփո-...թիւնը:

...շատ մօտ ատենէն պիտի հիմ-... պետական դրամատունը եւ ...նեթուղթերը պիտի տրամա-... հայրենակիցներուն: Կաս-... չունինք թէ հայրենակիցները ...գործակցութիւն ցոյց պիտի ... այս ազգային հաստատու-թեան հանդէպ, որ ելմտական ու տնտեսական մեծ միջոց մը պիտի ըլլայ երկրին համար:

Արտաքին պարտքերու խնդիրը

Բնականաբար կառավարութիւնը բարեացակամութեամբ պիտի աշխատի այնպիսի արդար ու գործնական կարգադրութիւն մը ընել օսմանեան պարտքերուն համար, որ երկրին կեանքը եւ զարգացումը ո եւ է սպառնալիքի չենթարկուի:

Առեւտրական դաշնագիրներու խորհրդակցութիւնները արդիւնաւորուած են մեծ մասով: Առեւտրական յարաբերութիւնները ընդլայնելու համար թափուած ջանքերը, անտարակոյս կը նպաստեն երկրին անտեսական զարգացման:

Անցեալ տարուան կարեւոր դէպքերէն մէկն ալ՝ երկաթուղիին Սվազ հասնիլն է: Վստահ եմ թէ Թուրք ազգայ սերունդները երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն այս ձեռնարկը, որ այնքան դժուարութիւններու մէջ, երկիրը աստիճան մը աւելի զօրացուց եւ ուժովցուց:

Նոր կուսակցութեան կազմութիւնը

Թաղապետական ընտրութիւններու նախօրեակին, նոր կուսակցութիւններ երեւան եկան մեր քաղաքական կեանքին մէջ: Այս առթիւ ուշագրաւ երեւոյթներու ականատես եղանք:

Այս երեւոյթներուն տուած փորձառութենէն ազգը օգտուելու է, ի նպաստ Հանրապետութեան յարատեւութեան եւ զարգացման: Քաղաքական կեանքին մէջ դէմ դէմի գործունէութեան բարերար արդիւնքներէն կարենալ օգտուելու համար, պէտք չէ տեղի տալ որ թշնամութիւն առաջ գայ հայրենակիցներու միջեւ:

Ասոր համար ալ, ամբողջ ազգը պէտք է դատապարտէ կուսակցութիւններու մէջ մտնելիք այն կեղծաւոր եւ գաղտնի նպատակներու տէր տարրերը որոնք օրէնքին վրայէն անցնելով՝ արդիւնքներ ձեռք բերել կ'ուզեն: Հանրապետական հիման վրայ աշխատող կուսակցութիւններն ալ պէտք է հեռու մնան այս տեսակ անձերու գործունէութենէն:

Յոյս ունիմ թէ աւելի ուշադրութիւն պիտի ըլլայ, որ մամուլի ազատութիւնն ալ ժողովրդավար վարչաձեւի մը վայել լրջութեամբ գործածուի: Համոզուած եմ թէ այս ուշադրութեան մասնաւոր պէտք կայ այս երկրին մէջ, որ շատ աղէտներ կրած է ազատութեան չարաչար գործածութենէն:

Արտաքին քաղաքականութիւնը

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ անկեղծօրէն կը հետապնդենք խաղաղութեան եւ լաւ յարաբերութեան նպատակը: Կը յուսամ թէ տարուէ տարի աւելի լաւ պիտի հասկցուի մեր բաց եւ ուղղամիտ ընթացքը եւ մտայնութիւնը, որով միջազգային յարաբերութեանց մէջ հաւատարիմ ենք մեր բարեկամութեանց ոեւէ ազգի դէմ չենք գործեր:

Զգածուած ենք այն անկեղծ ընդունելութենէն զոր մեր արտաքին գործավարը գտաւ մեր մեծ հարեւան եւ բարեկամ Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ իր վերջին այցելութեան առթիւ:

Այս առթիւ ալ երեւան եկաւ երկու երկիրներուն յարաբերութեանց ամրութիւնը, ինչ որ լրջօրէն գոհունակութեան արժանի դէպք մըն է:

Մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յիշեմ հարեւան ու բարեկամ՝ Յունաստանի վարչապետին ու արտաքին նախարարին Էնգիւրի տուած այցելութիւնը: Թուրքիա եւ Յունաստան բոլորովին դուրս ելած են այն դիրքէն, ուր իրենց բարձրագոյն շահը իրարու հակառակ էին: Այս երկու երկիրները ճիշդ կը շարժին, իրենց անկեղծ բարեկամութեան մէջ փնտռելով իրենց ապահովութիւնը եւ ուժը: Չեր վաւերացման ենթարկուած են այն փաստաթուղթերը, որոնք դաշնագիրներու կապած են երկու հանրապետութիւններու միջեւ բացուած նոր շրջանին նոր հիմերը:

Հունգարիոյ հետ մեր ունեցած հին ու փորձուած բարեկամութիւնը աւելի որոշ արժէք եւ կարեւորութիւն ստացաւ, անոր վարչապետին պաշտօնական այցելութեամբը: Յոյս ունիմ որ երկու երկիրներու լաւ ու անկեղծ յարաբերութիւնները անդադար պիտի զարգանան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ արժէքաւոր երաժիշտներէն Ռ. Թերլէմէզեան յօդուածով մը կը ներկայացնէ ռատիոյին դերը ժողովուրդին երաժշտական դաստիարակութեան մէջ: Յիշենք, որ այս հայ տաղանդաւոր երաժիշտը վարիչն է Երեւանի Ռադիօ-կենդրոնին: Եւ իբրեւ այդ, առանձին կ'անդրադառնայ հետեւեալ կէտերուն վրայ:

Նիւթերու ցանկը (Répertoire).— Ցաւոտ հարց մը: Եւ այս՝ ոչ միայն մեր երկրին, այլ նաեւ դրացի երկիրներու ռադիօկեդրոններուն համար: Մնաց որ կարգ մը առարկայական պատճառներով, այս հարցը քիչ մը աւելի սուր է մեր մէջ.

Երեւանի ռատիօ կեդրոնին նիւթերուն մէջ կրկնութիւններ կը պատահին, մասնաւորապէս արեւելեան եղանակները, որովհետեւ արեւելեան նոր եղանակներ չեն յօրինուիր, իսկ եթէ յօրինուին, գեղարուեստական արժէք չունին: Այս տարի կ'աշխատինք ձոխացնել ժողովրդական երգերու ցանկը, թէեւ այդ երգերն ալ սահմանափակ են:

1928 սեպտեմբերէն մինչեւ 1929 սեպտեմբեր Երեւանի ռատիօն նուագեց 265 երգեր (արեւելեան եւ եւրոպական, ձայնական եւ գործիական):

Իսկ 1929 սեպտեմբերէն մինչեւ 1930 յուլիս մեր երգերուն թիւը հասաւ 750ի, եւ մինչեւ այսօր՝ 800ի: Պատճառը այն է, որ ունեցանք նոր «րուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ նորութիւններ,— այսպէս լարային նուագարաններ, եւրոպական նուագախումբ եւ երգչախումբ:

Արուեստագէտներու հարցը.— Թէեւ արուեստագէտներու թիւը եւս աճած է, բայց սահմանափակ: Ռատիօ կեդրոնին արուեստագէտներուն թիւը 60էն աւելի չէ: Որքան ալ երգիչը կամ նուագողը շնորհալի երգէ կամ նուագէ (իսկ այդպիսի ուժեր դժբախտաբար քիչ ունինք), «միքրոֆոն»ի առջեւ գալով՝ ձանձրոյթ կը պատճառէ:

Արեւելեան եւ եւրոպական երաժշտութիւն.— 1928-29ին, մեր նիւթերուն 85 առհարիւրը արեւելեան էր, իսկ յետոյ՝ 60-65 առհարիւրը: Վերջերս հաւասարեցուցինք արեւելեան եւ եւրոպական եղանակները: Ասիկա որոշ խաւերու մէջ դժգոհութիւն պատճառեց:

Իսկ ոմանք ողջունեցին մեր քայլը: Կը կարծենք թէ տըրտունջներուն մէկ մասը անտեղի է, որովհետեւ վերջի վերջոյ շարունակ եւ ամբողջ տարիներ չենք կրնար ժողովուրդին տալ բոյաթիներ, չարդեաճիներ, մուղալիֆներ: Չենք ուզեր հրաժարիլ այդ եղանակներէն, բայց մենք կ'ուզենք քիչ մը երաժշտական դաստիարակութիւն տալ ժողովուրդին: Եթէ մտիկ ընենք ժողովուրդին՝ ինչպէս կը պահանջեն մեզմէ իրենց բազմաթիւ նամակներով, կը տեսնենք որ ան կը ներկայացնէ զարմանալի շերտաւորում մը, մէկը տիւտիւկ կ'ուզէ, միւսը՝ Թառ, մէկը՝ քեմանչեա, միւսը՝ երգ, երրորդը Ջութակ...: Մեր նպատակը պիտի ըլլայ դաշնաւորել այս հակադիր պահանջները: Երբեմն մեզի կը գրեն թէ չեն հասկնար եւրոպական երաժշտութիւնը, եւ կը պահանջեն.— «Մի նուագէք մինչեւ որ հասկնանք»: Իսկ մենք կը պատասխանենք, որ հասկնալու համար՝ պէտք է լսել, եւ շատ լսել:

Միջոցներ.— Այս տարի կատարեցինք շարք մը փոփոխութիւններ: Ռադիօ-կեդրոնին կից ունինք ձայնական եւ գործիական երեք խումբեր: Այս երեք խումբերը մեծ դեր կը խաղան այս տարի: Երգչախումբը, որ ձայնական երաժշտութիւն տարածելու լաւագոյն միջոցն է, իր նիւթերուն մէջ ունի յեղափոխական, ազգագրական եւ ժողովրդական երգեր: Լարային նուագախումբը՝ դասական երաժիշտներու ստեղծագործութիւնները, նոյնպէս ժամանակակից երգահաններու գործերը, որոնք արեւելեան գոյն ունին: Դժբախտաբար չյաջողեցանք կազմակերպել սէնֆոնիք օրքեսթր, եւ կը գոհանանք թատերական օրքեսթրով, որ տեսակ մը կամուրջ է հասկնալու համար սէնֆոնիք արուեստը, նուագելով մատչելի ստեղծագործութիւններ, իր յայտագրին մէջ առնելով հանդերձ առաւելապէս ժամանակակից յեղափոխական եւ ազգագրական եղանակներ:

Արեւելեան Նուագախումբ.— Այս տարի ունինք արեւելեան ensemble, որուն յայտագրին մէջ կը մտնեն հայկական, թըրքական, պարսկական, արաբական, թաթարական, դասական ու ժողովրդական եղանակներ: Այս նուագախումբը դեկտեմբերին պիտի այցելէ Բագու, քաղաքին Ռադիօ-Կեդրոնին մէջ տալու շարք մը մը համերգներ: Յետոյ փոխ-այցելութիւն մը պիտի տայ Բագուի խումբը:

Երաժշտական բացատրութիւններու հարցը.— Ճիշդ է որ երաժշտական բացատրութիւնը խոշոր դեր մը կը կատարէ լաւ հասկնալու համար որեւէ երաժշտական գործ: Բայց ատիկա մեր մէջ տկար է: Ուստի պիտի աշխատինք այդ ուղղութեամբ, նոյն ատեն տալով երաժշտութեան պատմութիւնը:

Պատուոյ համերգներ.— Անցեալ տարի կազմակերպած էինք մասնաւոր երեկոներ, նուիրուած այս կամ այն երաժիշտին գործերուն: Այսպէս համերգի երեկոներ տուինք Պէթհովէնի. Շումանի, Գրիգի, Ա. Սպենդիարեանի, Կոմիտասի, Տ. Ղեւոնդեանի:

Տուինք նաեւ երեկոյթներ, նուիրուած հայ հին ու նոր երաժիշտներուն, ինչպէս մասնաւոր երեկոներ արեւելեան ժողովրդական երգերուն: Այս տարի աւելի ճոխ պիտի ըլլան այդ երեկոները:

Հեռաճայնորդում (translation).— Անցեալ տարի մեր համերգները հաղորդեցինք արտասահման: Այս տարի պիտի աշխատինք, լսելի դարձնել արտասահմանի եւ Մոսկուայի համերգները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Հոկտեմբեր 26ին, կիրակի, Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան գնդախաղի խումբը մրցեցաւ Esp. de Versailles 1er B խումբին դէմ. եւ լաւ խաղարկութենէ մը վերջ, հայ մարզիկները խաղին վերջաւորութեան կարողացան նշանակէտ մը շահիլ, որով խաղը վերջացաւ 1-0ով:

Իսկ անցեալ կիրակի հակառակ տեղատարափ անձրեւին, մրցումը տեղի ունեցաւ Վիրոֆլէյի դաշտին վրայ C. A. Bievrois (R) խումբին դէմ:

Երկու խումբերն ալ շնորհաւորելի են իրենց լաւ խաղարկութեան համար: Արդիւնք՝ 0 0:

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 12ին հայ մարզիկները կը հրաւիրուին ծանօթ հաւաքատեղին:

Միութեան շութակի(?), մանտոլինի եւ պանժօի ձրի դասընթացքները պիտի սկսին յառաջիկայ ամսուն 1ին: Շավիլի եւ շրջակայքի այն երիտասարդները՝ որոնք կը փափաքին օգտուիլ, մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար պէտք է դիմեն G. Takimdjianի 11 bis rue Julien Certain, Viroflay (S. et O.),

Կ. Թ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Տ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան վարչական ժողովը, ամառնային արձակուրդէն վերջ, ունեցաւ իր առաջին նիստը 13 հոկտ. 1930 երկուշաբթի:

Ժողովը զբաղեցաւ ի մէջ այլոց առողջ ու մաքուր մեծցնող մայրերը եւ Փարիզի ու շրջակայ զանազան վարժարաններուն մէջ յառաջադէմ հայ աշակերտները քաջալերելու համար անոնց տրուելիք մրցանակներու խնդրով:

Որոշուեցաւ այս զոյգ նպատակներուն համար Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի եւ Որբերու Օգն. Մասնաճիւղերուն տալիք հանդէսները միացնել եւ յունուար 4ին կատարել սրահի մը մէջ մրցանակաբաշխութեան հանդէս մը, հոն բաժնելով հարկ եղած մրցանակները յառաջադէմ սաներու եւ առողջ ու մաքուր երախաներու:

Փարիզի Հայ Տիկ. Միութեան Վարչ. Ժողով

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ռոթթերտամէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, գերմանական «Տօքս» հսկայ ջրասաւառնակը, այսօր պիտի մեկնի Ամսդերտամէն դէպի Հավր:

Ասորեան եւ Պէրմուդեան կղզիներուն միջեւ, յատուկ նաւ մը անհրաժեշտ պէտքերը պիտի մատակարարէ սաւառնակին: Հավրէն վերջ, պիտի անցնի Ասորեանները Փորտոյի եւ Լիզպոնի վրայով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

...իրենց ակնարկները կը յա-...թէեւ հեռուները, բայց ի-... երկուքին էութիւնները ան-...սահմանելի վստահութեան թռիչ-... մը յառած, կառչած էին ի-...րարու:

— Դէհ, Ագնիւ, զուր ենք ... թաքցնել միմիանցից... ...պարզ է, էլի, որ սիրում ...մ, ես՝ քեզ, դու էլ՝ ինձ...

— ...

— Դու ինձ աշկարա եղաւ ա-... մէջ օրից, երբ փողոցում, ... դրան առջին տեսայ ես քեզ... ... չխօսի՞ս, Ագնիւ, ի՞նչ ես ... շուռ տալիս:

— Ինչ խօսիմ, Արսէն, դուն ... խօսիս, ադ հէրիք է ինծի...

Հասած էին սաղարթախիտ ...ներուն եզրին, երկուան ստուերները զիրենք կը բաժնէին աշխարհէն: Իր զգացումին պոռթկումը զսպելու անկարող, խենթարիւն տղան փարեցաւ աղջկան, երկար, մոլեգին համբոյր մը միացուց անոնց շրթունքը. մնացին գիրկընդխառն, անխօս, շնչելով իրարու հեւքը, աչքերնին փակ ու իրենց բազուկներուն մէջ սեղմած երջանկութիւնը, յոյսը, ապագան:

Խոտերուն տակ ծղրիթները սկսած էին երգել երբ վերադարձան վանք:

... Յաջորդ օրը, կէսօրին նըստած էին երեքով վանքի սենեակը ու կը պատրաստուէին ճաշելու, Ղողակաթ հասուկթա պատրաստած էր, արեւը ներս կը յորդէր կապտորակ ծուխով, արդար իւղի բոյրերով օծուն սենեակին պատուհաններէն չգիտես ի՛նչ գաղջ ընտանութիւն մը կը գեղուր անոնց սիրտէն երբ սեղան նստան:

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ ժամկոչ Մխիթար փոթորիկէ մը քշուածի նման ներս ինկաւ. փոշեթաթաւ էր եւ քրտնաթոր, եւ յայտնի էր որ քաղաքէն քալելով եկած էր, դէմքին վրայ սրտնեղութեան եւ զայրոյթի զուսպ արտայայտութիւն մը կար, տրամադրութիւններու այդ անհաճոյ բախումը շփոթեցուց զիրենք բոլորն ալ, կեանքի այդ տեսակ անախորժ անակնկալներու առջեւ հարկ եղած բառերը գըտնելու վարժութիւնը չունէին, ոչ ալ ողջմտութիւնը՝ դէպքերը իրենց իսկական արժէքով տեսնելու, երկու կիները աղէտի մը նախազգացումը ունեցան...

Արսէն, ամէնէն շուտ ինք զինքին գալով, փորձեց վերջ դնել բութ ճնշիչ լռութեան:

— Գաղզուել ես, հայրիկ, ուզո՞ւմ ես ձեռիդ ջուր ածեմ... Աչքս էր խաղ տալիս, մտածում էի հիւր է գալու... գալուստդ խեբով է, չէ՞, հայրիկ...

Մխիթար գիտցաւ հիւրասիրութեան գաւառիկ ոգիին ուժով կլլել այն ծանր բառերը, որոնք լեզուին ծայրն էին. քաղաքը Արսէնի եւ Ագնիւի մասին փսփսուք մը հասած էր ականջին, լուրը՝ բերնէ բերան եղած էր գեբան: Ի՞նչ, օտար տղայ մը փակի իր աղջկան փէշերուն, իր անունն ու պատիւը ծամո՞ց լինի բերաններու... իր աւանդամոլ հոգին տակնուվրայ եղած էր ու սրունքները ժողվելու պէս շունչն առած էր խաչկավանք: Հիմակ աչքերովը կը տեսնէր էլին տղան իր սեմէն ներս, ու աչքերուն չէր հաւատար: Յոգնութենէն ինկաւ անկիւն մը, մերժեց լուացուիլ, ճաշել. բերանը բանալ, ներսէն ինքզինքը կ'ուտէր, սիրտը կը կրծոտէր:

Սեղանը անցաւ լուռ, պատառները երեքին ալ կոկորդը մնացին, Արսէն խոհեմութեամբ քաշուեցաւ, թողլով որ ծերուկը իր մէջ ճնշուած մրրիկը դուրս պոռթկայ:

— Տօ, աս ի՞նչ խաղքութիւն է, այ կնիկ, սկսաւ իր բարկութիւնը թքնել ընդվզած հայրը, ախըր տեսնուա՞ծ բան է եօթնօտար լակոտին առջեւ աղջիկ մը ցուցանք հանել... տեսնողն, իմացողն ինչ կ'ըսէ.. պատիւնիս ջնջոցի կտո՞ր է, ի՞նչ...

Երկու կիները բերան չբացին, ամուսնի, հօր արդար ցասումին առջեւ իսկապէս ինքզինքնին յանցաւոր, ամօթապարտ կը զգային:

Յաջորդ օրն իսկ Մխիթար իրեններուն հետ իջաւ քաղաք, կացութեան ուրիշ ելք մը չէր կրնար երեւակայել: Երբ տան սեմէն ներս ոտք դրին, ան ուժգին փակեց դուռը կռնակին ու իր ամէնէն խորունկ ձայնով ըսաւ իր կնոջ.

«Զգուշ Ղողեր.. այդ տղուն աղջկանս շուքն անգամ ցուցնել չեմ ուզեր... գիտցիր, այ կնիկ, մեզի խարճ մարդ չէ ան... անոր գլուխը քամի է, քամի, այսօր՝ հոս, վաղը՝ փնտռէ որ գտնես... չէ, չէ, թող երթայ նախ եւ առաջ ցամաք հացի մը ճամբան ճարէ...»

... Արսէն առաջին անգամն էր որ առիթը կ'ունենար իր որոշումներուն դէմ զգալու աւանդամոլ պատուախնդրութեան մը թումբը, կ'ընդվզէր եւ իրերու վիճակը, մարդոց հոգեբանութիւնը փոխելու անհնարութեան առջեւ սանձակոտոր երիվարի մը նման գլուխը թափ կուտար, ինչո՞վ են յանցաւոր իրենց զգացումները, իրը եւ Ագնիւինը, մի՞թէ սիրոյ մը անկեղծութիւնը գերագոյն արդարացում մը չէ, որուն առջեւ ամէն մեղադրանք, ամէն հաշիւ պարտաւոր էին լռել:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930
11 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1414 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Յիշեցէք Զինադադարի խանդավառ ուրախութիւններն ու անդրադարձէք օրուան տխրութիւններուն։

Անէծքի ու զարհուրանքի թուական մը կը փակուէր ու նոր դարաշրջան մը կը բացուէր խաղաղութեան, հանդարտ բարգաւաճման ու ապահով կեանքի խոստումներով։

Աքսորի ու ջարդի գողգոթաներէն, Հայութիւնը կը վերադառնար ուժաթեկ, անճիտուած ու տնանկ, բայց աչքերը յառած ազատութեան աստղին ու յարութեան յոյսերով տոգորուն։

Երկար ու գազանային պայքարի մը սարսափներէն շշմած մարդկութիւնը նողկանքով վար կը նետէր զէնքերը ու քաղաքներու կեանքին կը փութար զսպուած կարօտներու պոռթկումով, ու խաղաղութեան, աշխարհի երջանկութեան ուխտերով։

Քաղաքակրթութեան քսան դարերու ապարդիւն ճիգէն յետոյ, ամբողջ աշխարհ մէկ բերան՝ անգամ մը եւս կը դատապարտէր մարդկութեան յոռի բնազդները ու յափշտակութեան ապերախտ պահու մը մէջ, կը պատգամէր գերազանց ազնուացման խոստումներ...

Աւերակներու եւ անհուն գերեզմաններու վրայ, խաղաղութեան եւ ազգերու հաւասարութեան տաճարը պիտի բարձրանար մէկ օրէն միւսը, աւելի ամուր եւ աւելի հոյակերտ՝ դարերու փառքին ու մարդկութեան պատուին համար...

Ո՛վ մարդկային միամտութիւն, քու անունդ անմտութիւն է։

Եթէ ո՛չ, Զինադադարի այս տարեդարձը չպիտի սահէր զինաթափութեան կատակերգական արարողութիւններով ու գալիք պատերազմի պատրաստութիւններով, իսկ մարդկային յանաւոր զանգուածները Անծանօթ Զինուորին պիտի դիմէին ո՛չ թէ դառնութեան ու սարսափի յիշատակներով, ո՛չ թէ իբր միջնչարան մարտունակ կորովի եւ ատելութեան, այլ երախտագիտութեան սրտաբուխ ցոյցերով՝ կեանքի բարիքներուն համար, զորս ապահոված պիտի ըլլար իր մահով։

Զինադադարի այս տարեդարձին տակաւին, անշուշտ, ազգերու հաւասարութեան սկզբունքին համար չէ որ Հայութիւնը երկրին աքսորական, կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, ամէն օր անիծելով անկոչ հիւրի դառնութիւններն եւ իր հոգին յանձնած՝ օտար ազդեցութիւններու նուաճման առջեւ, իբր վերջին զոհը հանդիսաւոր սուտերու։

Ու տակաւին, աշխարհի խաղաղութեան համար չէ անշուշտ, երբ պետութիւնները՝ իւրաքանչիւրը ձիթենիի ճիւղ մը ձեռքին, կը քալեն ճամբէն որ արիւնահեղ բախումներու կը տանի, ու ժողովուրդներու սրտին մէջ վառ կը պահեն կայծը, որ օր մը, կրնայ դարձեալ համաշխարհային բռնկումներ գրգռել։

Պաշտօնական Զինադադարը միայն վար առաւ զէնքերը ու խաղաղութիւնը զանոնք ցեխեց մթերանոցներու մէջ, ի հարկին դուրս հանելու համար աւելի կատարելագործուած։

Եւ այսպէս, «Անծանօթ Զինուոր»ը շեղեցաւ իր նպատակէն։ Ժողովրդական դառնալու խաղաղութեան ու հաշտութեան ուխտատեղին, կարծէք, այսօր կը ծառայէ պարտուածին համար վրէժի եւ ատելութեան, իսկ յաղթականին համար՝ հսկումի եւ պատրաստութեան իբր ազդարար։

Եւ այսօր, ազգերը երբ կ՚երթան խոնարհելու Անծանօթին Շիրիմին առջեւ, լուռ ու երկիւղած, այլեւս դադրած ըլլալ կը թուին յիշելէ համաշխարհային խենթութիւնը, որ աւէն դրան վրայ սուգի սեւը քաշեց. այնքա՜ն ապերախտ է մարդկային յիշողութիւնը։ Այլ մէկ վայրկեանի լռութեան մէջ, անոնք ականջ կուտան ատելութեան փսփսուքներուն ու մարտի հեռաւոր շեփորներուն...

Ի հարկէ, պատկերը այնքան ալ սեւ չէ, ինչպէս Մեծ-պատերազմի նախօրեակին. միջազգային կոռւաշունչ կիրքերը այնքան ալ փոթորկած չեն ու չենք կրնար չտեսնել ջանքերը որ մարդկութեան բարիքին համար կը կատարուին ոմանց կողմէ լուրջ եւ անկեղծ. ուրիշներու կողմէ թեթեւութեամբ եւ առհարկի, երեւոյթ պարտկելու մտահոգութեամբ։ Մեծ սկզբունքներու անունով, փոքր հաշիւներ է որ ազգերը ելած են կարգադրելու իրարու հետ. բայց այլեւս կը քաշուին պատերազմ գոռալէ։ Խաղաղութիւնը դեռ չէ գտած իր հաստատութիւնն ու կազմակերպութիւնը. բայց ինքզինքը կը փնտռէ ու ծրնեւը դեռ բաւական հեռու է ազգերու հզօր իրաւարարն ըլլալէ. բայց գոնէ կայ։

Իսկ եթէ պատերազմի գիտութիւնը աւելի նրբացած, հետզհետէ իր զինարանը կը ճոխացնէ դիւահնար գործիքներով, եւ սակայն, մարդկային ամբողջ պատմութեան ընթացքին, նժարին մէջ այնքան ծանր չէր կշռած խաղաղասէր ու ժողովրդական տարրը, որքան այսօր։ Մութ ուժերու դէմ, որոնք կը շարունակեն գործել տմարդի փառասիրութիւններու եւ կրքերու մղումին տակ, հպարտօրէն կը կանգնի ժողովրդական գիտակցութիւն մը՝ իր կազմակերպութիւններով։

Պատերազմը իր սարսափներով՝ բոլորովին ապարդիւն չէ անցած։ Ազնուագոյն մտաւորականութիւն մը, ձգած ամպերու բարձրութիւնը, կը սկսի քալել հողի վրայ ու դեռ երէկ անարգուած ռամիկը, անգոյն ու անհոգի զանգուածը չէ այլեւս. սորվեցաւ գնահատել իր կեանքին արժէքը ու ծանրութիւն տալ իր խօսքին։

Ժողովրդային գիտակցութեան եւ ազդեցութեան այս նոր տարրը քաղաքական եւ ընկերային մարզերու վրայ, պիտի բաւէր որ քիչ մը վստահութեամբ նայէինք յաւագոյն մարդկութեան մը հեռանկարին եւ Հայու մեր մաղձոտ հոգիները օտար «Անծանօթ»ին տանէինք հզօր արդարութեան մը մաղթանքներով։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՏ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն 1 նոյեմբեր).

— «Գրագէտնե՞ր են թէ հրապարակագիրներ Աբովեանը, Նալբանդեանը, Սրուանձեանցը, Ալիշանը, Խրիմեան Հայրիկը, Րաֆֆին, Սունդուկեանը, Թումանեանը, Վարուժանն ու Սիամանթօն, Զարդարեանն ու Ահարոնեանը, շքեղատիպ հոյլը մեր ժողովուրդի, որ գեղակերտեց Հայ դատի էմ գունեղ ու հրեղէն քնարին վրայ։

Եւ ի՞նչ էին այս ընտրանիի հոգեկան խոյանքի, ստեղծագործ թափի ու վառ երեւակայութեան ակունքները փորող գիւղացիները, անմահ Անդրանիկները, Սերոբ փաշաները, քեռիներն ու Դումանները, եթէ ոչ գեղագործները այդ նոյն դատի։

Ահարոնեաններու գրչով լեզու առաւ ու յաւերժութեան խօսեցաւ ոգիացած գործը Գէորգ Չաւուշներու, որովհետեւ Ահարոնեանները հայ Չաւուշներն են գրչի մէջ։

Իսկ Մուրատներու եւ Պետոներու զէնքով թեւաւոր թռչուն դարձաւ ու լեռնէ լեռ սլացաւ իրացած գրականութիւնը Խրիմեաններու եւ Րաֆֆիներու, որովհետեւ Մուրատները հայ Րաֆֆիներն են զէնքի մէջ։

Ինչո՞ւ Դաշնակցութենէն բացի ոեւէ այլ հոսանք գրականութիւն չտուաւ հայ կեանքի մէջ։

Ինչո՞ւ, հնչակը, ռամկավարը, բոլշեւիկը կը գրեն, սակայն չեն կերտեր ու չե՛ն հիւսեր գրական այն շքեղ պսակը, որ ոգիացած հայելին պիտի ըլլար հայ ժողովուրդի, այն անմեռ գանձը, որ անմահութեան թելով անցեալն ու ներկան կը կապէ գալիքին։

Որովհետեւ ասոնք, ճի՛շդ է, կը գործեն, սակայն չեն գեղագործեր, չե՛ն ձուլուիր ու չե՛ն նոյնանար յաւերժութեան եւ անմահութեան այն միակ աղբիւրին հետ, որ Հայ դատ կը կոչուի։

Ասոնց գրուածքը չի՛ գրականանար ու չի յաւերժանար, ու գործը այս նոյն յաւերժութեան աւձագանգը չի՛ դառնար՝ անմահութեան մէջ ապրելու համար, որովհետեւ անցաւորի՛ն, կեանքի ճղճիմ հաշիւներուն կապուած կը մնայ ամէն կարգի ռամկավար ու հնչակ հօկճիներու եւ պլոքճիներու խօսքի ու գործի բովանդակ խանդն ու թափը։

Եւ այդ պատճառով հայ գրականութեան միակ ու ինքնակալ տէրը կայ ու կը մնայ Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ միայն ան կը մնայ միակ եւ ինքնակալ տէրը Հայ դատի։»

ԻԶՄԻՐԻ ՀԵՂԵՂԻՆ ՎՆԱՍԸ

Իզմիրի հեղեղին առեւտրական վնասը կը ճշդուի տեղւոյն Առեւտր. Սենեակին կողմէ։ Դեռ վերջնական վնասը յայտնի չէ եղած, բայց ստուգուած է որ 350-500 հազար ոսկիի վնաս կայ։ Վնասը եղած է Թրջուած Թուզերէն, չամիչներէն, փալամուտէն, գորգերէ եւ ուրիշ ապրանքներէ։

⁂ Առողջապահական գործավարը աղէտեալ վայրերը անձամբ շրջած եւ օգնութեան միջոցներու մասին կարգադրութիւններ ըրած է։ Կարմիր Մահիկին մինչեւ հիմա 1655 ոսկի յանձնուած է զանազան տեղերէ։ Պոլսոյ առեւտրական-ճարտարարուեստի սենեակին պաշտօնեաներն ալ 46 ոսկի հանգանակած եւ Իզմիր ղրկած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իհսան Նուրի ձերբակալուած չէ

Էնկիւրիէն ստացուած հեռագիր մը կ՚ըսէր թէ քրտական ապստամբութեան ղեկավար Իհսան Նուրի փաշա եւ Ապտիւլ Գատէր ձերբակալուած են Թէհրանի մէջ պարսկական կառավարութեան կողմէ։

«Նոր Օր» սեփական աղբիւրէ քաղուած ստոյգ տեղեկութեանց վրայ կը յայտնէ թէ այս լուրը իրականութեան չի համապատասխաներ։ Իհսան Նուրի Փաշա քանի մը հարիւր հետեւորդներով Արարատէն քաշուած եւ անցած է Պարսկաստան։ Պարսիկ իշխանութեանց հետ խնդիր չունենալու համար զէնքերը յանձնած է եւ առնուած հսկողութեան տակ։

Իհսան Նուրի փաշա Պարսկաստան մեկնելէ առաջ, Արարատի ուժերը վերակազմած եւ հրամանատարութիւնը առժամապէս յանձնած է ուրիշներու։ Արարատի վերին բարձունքները կը գտնուին քիւրտ յեղափոխականներու ձեռքը։ Թուրք զօրամասերը որոնք լերան ստորոտը կը գտնուէին, քաշուած են Պայազիտ։

Արարատի կացութիւնը

ԹՈՒՐՔ ՈՒԺԵՐ ՊԱՅԱԶԻՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Արարատի այսօրուան վիճակին մասին Պարսկաստանէն հետեւեալ վերջին տեղեկութիւնները կը հաղորդուին։

Արարատի անկման լուրը, որ Էնկիւրիի սուտ հաղորդագրութիւններէն հասկցուած էր, բոլորովին սխալ է. դեռ Արարատի տէրը կը շարունակեն մնալ Արարատցիները։ Իհսան Նուրի փաշան, քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատարը, ճիշդ է որ անցած է պարսկական հող, սակայն Արարատի վրայ կը մնան քիւրտ ապստամբները, գլխաւորութեամբ Իպրահիմ փաշայի, Ֆարզանգի եւ Թամարի։ Ասոնք իրենց ուժերով կանգուն կը պահեն դեռ Արարատը, ուր վերջին կռիւներու ընթացքին ծանր հարուածներ ստացան Սալիհ փաշայի ուժերը եւ բազմաթիւ կորուստներ տուին։

Իհսան Նուրի փաշայի բացակայութիւնը երբեք չէ ընկճած Արարատ մնացող ապստամբներու կորովը, որոնք որոշած են կռուիլ մինչեւ վերջին շունչ։ Ներկայիս արդէն դադրած են յարձակումները, անանցելի ձիւնին ու ցուրտին հետեւանքով։ Միայն թէ լերան վարի մասերուն մէջ մնացող թուրք պահակ զինուորներու եւ ապստամբներու միջեւ երբեմն կը շարունակուին ընդհարումները, որոնք կը վերջանան առաջիններու պարտութեամբ։

Սալիհ փաշա տեսնելով որ մինչեւ վերջ բազմաթիւ կորուստներ պիտի ունենայ իր բանակը, պահակներ պահելով Արարատի շրջաններուն մէջ, որոշած է Պայազիտ կեդրոնացնել բոլոր ուժերը եւ սպասել յարմար օրուան։

Քիւրտերը կ՚աշխատին ամէն տեղ կազմակերպուիլ այժմ, գարնան սկսելու համար իրենց ազատագրութեան պայքարը։

Թուրք հանրային պարտքերը

Թուրք լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ, հիմնուելով ֆրանսացի համբաւաւոր ելմտագէտ Շարլ Ռիսթի տեղեկագրին վրայ, որ ի հաշիւ հին պարտքերու որ եւ է մասնավճարի հատուցման դէմ կ՚արտայայտուի, բազմաթիւ երեսփոխաններ պիտի պահանջեն Ազգ. Մեծ Ժողովէն, ջնջել կտրօններու վճարման համար ելմտացոյցին մէջ նշանակուած եօթ միլիոն ոսկիի գումարը։

Թուրք հանրային պարտքերու հարցը կը մտահոգէ ամբողջ մամուլը։ Զօրեղ հասանք մը ի յայտ եկած է ի նպաստ Փարիզի համաձայնութեան վերաքննութեան։

Այս ամսու վերջերը, կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին այս խնդրին մէջ։

Կէս-պաշտօնական «Միլլիյէթ» թերթը, յօդուածով մը կը յայտնէ թէ կայ Թուրքիոյ արտաքին պարտքերը կարգադրելու գործնական միջոց մը, որ կրնայ գոհացնել բոլոր պահանջատէրերը։

Շեշտելէ յետոյ թէ անկարելի է այսօր-վաղը կիրարկութեան դնել Փարիզի համաձայնութիւնը, յօդուածագիրը ցոյց կուտայ թէ գալիք տարեվճարներու հատուցման մասին որ եւ է կարգադրութիւն պիտի յանգէր խափանելու երկրին տնտեսական զարգացումը։Կը յայտնէ թէ Հանր. Պարտուց Վարչութեան բոլոր բողոքները իզուր են, երբ կառավարութիւնը ստիպուած է ամէնէն առաջ երկրին բարգաւաճումը ապահովել։

«Միլլիյէթ»ի յօդուածը կը վերջանայ յայտնելով այն կարծիքը թէ պահանջատէրերու կողմէ ընդունելի վճարման միակ եղանակն է անվճար կտրօններու միանուագ վաճառումը։ Յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ, եթէ պահանջատէրերը վարանին ցոյց տալու գոհողութեան ոգի մը, ընդունելով վճարման այս տեսակ եղանակ մը, կրնայ ըլլալ որ պարտաթուղթերը իրենց ձեռքերուն մէջ հալին եւ զրոյի հաւասարին։

Պուլկարիոյ խաղաղականութիւնը

«Էօվր»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը գրէ.— Քանի մը օտար թերթեր արտագրեցին սերպ «Նովոստի» թերթին մէկ յօդուածը, որ թէեւ Զագրէպ կը հրատարակուի, բայց իր ուղղութիւնը կը ստանայ Պելկրատէն։ Առանց կանգ առնելու իտալեւպուլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

ԻՆՉԵ՞Ր ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ

Ազգ. Ժողովին մէջ Ֆէթհի պէյի հարցապնդումին կը սպասուի եւ այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ կ՚ըլլան։ Հասկցուած է որ Խալքը այս առթիւ Սերպէսթի վրայ պիտի յարձակի ընտրութեան միջոցին եղած չափազանցութիւնները խօսքի նիւթ ընելով։ Խօսք պիտի առնէ Անթալիոյ երեսփոխան Րասիհ եւ այնտեղ պատահած դէպքերը մէջ բերելով, առիթ պիտի տայ որ Սերպէսթ կուսակցութեան դէմ շարժում մը առաջ գայ։ Ի պատասխան, Սերպէսթի երեսփոխանները ցոյց պիտի տան թէ ընտրութեան միջոցին ինչպէս Խալքի ի նպաստ աշխատեցան բազմաթիւ հօճաներ ու իմամներ, ու այս առթիւ անուններու ցանկ մըն ալ պիտի ներկայացնեն։

Ընդհ. կարծիքը այն է որ այս վիճաբանութեան հետեւանքով, երկու կուսակցութիւններն ալ պէտք պիտի տեսնեն իրենց մէջ գտնուած կասկածելի մարդիկը դուրս հանելու։ Կազի փաշայի թելադրութիւնն այս է արդէն, ու Խալքը հիմակուընէ որոշած է դուրս հանել այն անձերը որ սօֆթայութենէ եկած են։

ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ ԽԱԼՔԷՆ

Խալք կուսակցութիւնը ժողով գումարեց, խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին եւ լրագրողներուն ներկայութիւնը անկարելի եղած է։ Բայց եւ այնպէս, առնուած լուրերու համաձայն, խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան կազիին ճառին մէջ կուսակցութեանց մասին եղած ակնարկութիւններուն համաձայն գործունէութեան ուղի մը գտնելու համար։ Այս առթիւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին ներքին վարչութեան տեսակէտով։

Հաւանական է որ Խալք կուսակցութիւնը որոշում տայ իր մէջէն դուրս հանելու բոլոր կասկածելի անձեր։

Խորհրդակցութեան կարեւոր նիւթ կ՚ըլլայ նաեւ Թաղապետական ընտրութեանց միջոցին ծագած դէպքերուն մասին Ֆէթհի պէյի ընելիք հարցապնդումը։

ՖՐԱՆՍԱ ԿԱՍԿԱԾՈՏ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

«Սընտէյ Թայմզ» յօդուած մը նուիրելով ամերիկեան դեսպան Կիպսընի Փարիզի եւ Հռոմի մէջ կատարած ձեռնարկներուն, դիտել կուտայ.

Բնական է որ Ֆրանսայի դիրքը զօրացաւ «Տուչէ»ի արտասանած ճառին վրայ։ Իտալական ողբերգական դիրքը, Մուսոլինիի ռազմաշունչ շեշտը եւ Ֆրանսայի դէմ իր ըրած ամբաստանութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ ստիպեցին Ֆրանսացիները զգոյշ գտնուիլ իրենց հարեւանին հանդէպ։ Մուսոլինի այնպիսի միջավայր մը ստեղծեց որ պիտի դժուարացնէ ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւն մը։ Միւս կողմէ Մուսոլինիի բուռն ճառը միայն Ֆրանսայի դէմ ուղղուած չէ, այլ եւ ռամկավար եւ հանր. քաղաքականութեան, որուն դասական օրինակն է Ֆրանսան։

"ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ՎԱՂՈՒԱՆ ՄԵԾ ԱՆԾԱՆՕԹԸ,,

Գերմանիոյ Ռայխսթակի ընտրութիւններէն վերջ՝ շատեր անոնց անսպասելի արդիւնքը աչքի առաջ ունենալով, շլմորած կը հարցնեն. «Եթէ Հռեննոսէն անդին՝ դէպքերը այսպէս շարունակելու ըլլան, վաղը ո՞ւր պիտի հասնինք»։

Բնականաբար այս հարցման յարմար պատասխան մը տալ եթէ ոչ անկարելի՝ գոնէ դժուարին համարելով, լաւագոյն կը գտնենք յանդուգն դատողութիւններէ խոյս տալ ու բաւականանալ միայն ճամբորդի դիտակով ակնարկ մը նետելով անցուդարձին։

Ժամանակէ մը ի վեր կան անհատներ որոնք ամէն ջանք կը թափեն հասարակութիւնը համոզելու համար թէ հակառակ խաղաղասիրական բազմաթիւ առաջարկներու, Գերմանիա միայն սպառազինուելու կը մտածէ։ Ան կը պահանջէ դաշնագրերու վերաքննութիւնը, բացարձակապէս կը մերժէ համաշխարհային պատերազմի անհաղնացալի պատասխանատուութիւնը վրան առնել, Լեհերէն կը պահանջէ Տանցիկի նըրբանցքը, Պելճիքայէն Էօբէնը, Ֆրանսայէն երկու գաւառները եւ զարմանալու չենք եթէ վաղն ալ կարգը ափրիկեան գաղթավայրերուն հասնի։

Հօս մտիկ ընենք գերմանազգային-ընկերվարականներէն մէկուն խօսքերը. «մենք կը պահանջենք վերսայլի դաշնագրէն առաջ եկող ստրկութեան ջնջումը՝ հիմնուած գերմանիոյ յանցապարտութեան ամէնէն մեծ սուտին վրայ... եւ պէտք է գիտնան որ եթէ մեզ շատ նեղելու ըլլան, նոր պատերազմի մը մէջ գերմանիա մինակ չպիտի ըլլայ»։

Եթէ այդպէս է, այն ատեն հետաքրքրական է գիտնալ թէ որո՞նք են միւսները։ Մի գուցէ երբեմն դաշնակցութեան մը վերակազմութիւնը. բայց այդ պարագային յանցաւոր են ամէն անոնք, որոնք Իտալիոյ ու Ֆրանսայի միջեւ տիրող այս պաղ ու անըմբռնելի մթնոլորտը ստեղծեցին։

Հոգ չէ՛, պիտի ըսեն ոմանք, որչափ կ'ուզեն թող խօսին եւ նոյնչափ ալ թող գրեն, բայց երկու «քոյր ազգերու» միջեւ ոչինչ կրնայ պատահիլ եւ վերջապէս մոռնալու չենք որ Ժընեւի մէջ «Ազգերու Ժողով»մըն ունինք որու հեղինակութիւնը այնքան խոր արմատ ձգած է ամէնուն սիրտին մէջ։

Կ'ըսեն թէ պատերազմը չկրնար կրկնուիլ՝ քանի որ ամբողջ սերունդ մը տառապած է, որով գալիք սերունդը առիթ պիտի ունենայ անցեալէն օգտուելու. իբր թէ մինչեւ հիմա անցեալի փորձառութիւնը շատ ծառայած ըլլար ներկային եւ կամ կարելի ըլլար 2000 տարուան փորձառութեամբ աշխարհ գալ։

Բայց հարկ չկայ այդքան հեռուները երթալու եւ ոչ ալ չափազանց յուզուելու վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, Գերմանիոյ մէջ պատահած դէպքերէն, որոնք անտարակոյս Հռեննոսեան գաւառի ազատագրութեան և Ռայխսթակի ընտրութեանց ուղղակի հետեւանքներն են։

Ու քանի ֆրանսական զինուորները գերմանական հողին վրայ կը գտնուէին, տեղացիք օրինակելի կամապաշտութեամբ մը իրենց սրտին խորը թաղած էին հայրենասիրական ցոյցերու ամէն յիշատակ, բայց երբ անցեալ յունիսին, Վերսայլի դաշնագրի տրամադրած ժամանակամիջոցէն առաջ, Հռեննոսն իր ազատութիւնը ստացաւ, իսկոյն բոլորին մէջ արթնցաւ հայրենասիրական բարձր զգացումը։

Այսպէս Ռայխսթակի ընտրութիւններն ալ Հիդլերեան տարր մը, նոր ուժ մը երեւան հանելով՝ այսօր շատ մը Գերմանացիներու ենթադրել կուտան թէ՝ այս նորոյթին շնորհիւ պարտքերու վճարումներն ու յետպատերազմեան միւս կնճռոտ հարցերն եւս լաւագոյն լուծում մը ստանան։

Այս առթիւ՝ առանց իր իսկական արժէքը չափազանցել ուզելու, կրնանք առանց վարանումի ըսել թէ Ռայխսթակի նոր ընտրութիւններու արդիւնքը ըստ ոմանց բնական եւ բանաւոր, իսկ ուրիշներու համար անսպասելի ու չարագուշակ, եթէ ոչ աւելին, գոնէ այնքանը կրնայ մեզ յիշեցնել թէ «հանրապետութիւնը հիմնուելէ շուրջ 12 տարի վերջ, այսօր գերման միտքը ինքն իր մէջ ամփոփուած, նոր հորիզոն մը կը փնտռէ իր մօտակայ ապագային համար, հորիզոն մը որու վրայ բարձրացող աստղը վերջապէս աւետէ իրեն՝ ցարդ զինքը կաշկանդող դաշնագիրներու բեկանումը կամ վերաքննութիւնը»։

Ազատութի՛ւն... Գերմանիոյ մէջ այս է օրուան նշանաբանը. ամբողջ ազգը Եւրոպայէն այսքան միայն կը պահանջէ. ազատութիւն ինքզինքը ուզածին պէս կառավարելու ու իր հին փառքերը վերակենդանացնելու «Տէօյչլանտ, Տէօյչլանտ, Իւպէր ալէս»։

Զարմանալու ոչինչ կայ, որովհետեւ ԺԲ. դարէն սկսեալ, Նիպէլունկէններու առասպելական շրջանէն մինչեւ մեր օրերու ամէն գիտակից Գերմանացիի փափաքը այս եղած է ու կը մնայ, տեսնել Գերմանիան միշտ ազատ եւ զօրեղ, բայց դժբախտաբար Հռենոս ու Վիսթուլա գետերը բոլորովին տարբեր վիճակ մը կը յիշեցնեն. վիճակ մը որ գուցէ սեպտեմբերեան ընտրութիւններէն վերջ բարեփոխուի։

Բայց ի՞նչ ուղղութիւն բռնելու է գերմանական դիւանագիտութիւնը, որպէսզի այս կացութիւնը բարեփոխուի, դէպի ա՞ջ թէ ձախ, դէպի արեւմո՞ւտք թէ հարաւ-արեւելք։

Մինչեւ հիմա Ռայխսթակի 20ի չափ կուսակցութիւնները առաւել կամ նուազ չափով, օտարներու օժանդակութեամբ, աշխատեցան Ռայխը վերակազմելու, բայց ներկայ տենդոտ վայրկեաններուն մէջ, արդեօք Գերմանիան բոլորովին նոր ուժ մը չունի՞ որ կարենայ երկրի կառավարութեան ղեկը ձեռք առնել։

Դժբախտաբար ո՛չ։ Արդարեւ ինչպէս դիւրին էր գուշակել, սեպտեմբեր 14ի ընտրութիւնները, հակառակ 35 միլիոն քուէարկողներու պատկառելի թիւին, վճռական արդիւնք մը չտուին։

Իրարու հետ պայքարող բազմաթիւ կուսակցութիւններէն եւ ոչ մէկը յաջողեցաւ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւն մը շահիլ։ Հետեւաբար եթէ երբեք ընտրութիւնները պարզ, Գերմանիոյ համամիտ ու հաստատ կառավարութիւն մը տալու դիտաւորութեամբ կատարուեցան, այժմ անոնց արդիւնքը տեսնալէ վերջ կրնանք ըսել որ սոյն փորձը իր նպատակին չհասաւ։

Այսու հանդերձ, եթէ ընտրութեանց բուն իսկ ցուցիչ տեսակէտին մօտենալու ըլլանք՝ իսկայն պիտի նշմարենք շատ հետաքրքիր իրականութիւն մը, այն է Հիդլերեան շարժման յաղթանակը, որմէ վերջ կարելի է ըսել որ Հիդլէր իսկապէս խռովարար ու մի եւ նոյն ատեն, կազմակերպիչ մէկը ըլլալու է, որ յաջողեցաւ շուրջ 6 միլիոն ընտրողներու վստահութիւնը շահիլ։

Ինչպէս բացատրել սակայն Հիդլերի տարած յաղթութեան քով համայնավարներու յառաջխաղացումը, երբ անդին սոցիալ-դեմոգրատները հազիւ յաջողեցան պահպանել իրենց դիրքերը նախկին սահմաններուն մէջ։

Բացատրութիւնը մէկ է եւ գուցէ հետեւեալը, որ մեր օրերու նոր սերունդը այլ եւս անցնել դարու սկզբունքներու նկատմամբ մեծ հրապուրանք մը չի զգար, այլ ան աւելի կը սիրէ տարուիլ կամ ծայր աջակողմեան եւ կամ ծայր ձախակողմեան հոսանքներէ։

Ուրեմն պէ՞տք է ընդունիլ թէ քսաներորդ դարու սերունդները կախարդուած են ժամանակի երկու մեծ նորոյթներէն եւ եթէ այդպէս է, խօսքերնիս Գերմանիոյ մասին ըլլալով, սպասենք թէ ան այդ երկու նորութիւններէն ո՞րը պիտի ընտրէ «ֆաշիզմ»ը թէ «բոլշեւիզմ»ը։

Եւ դեռ ի՞նչպէս կարելի է այս խորհրդածութիւններէն վերջ համոզուիլ թէ Եընգի ծրագիրը յաջողի պահել իր զօրութիւնը մինչեւ 1988 եւ կամ միւս դաշնագիրները անխախտ մնան ցվերջ։

Նորընտիր Ռայխսթակի առջի նիստէն իսկ, Հիդլերեանները իրենք զիրենք ցոյց տուին իբրեւ յեղափոխականներ երկրի ներքին քաղաքականութեան նկատմամբ, իսկ ապստամբ ու բողոքական՝ Գերմանիոյ արտասահմանեան պարտաւորութեանց հանդէպ։

Բայց այն ժամանակ այս ծովով ու քամիով ի՞նչպէս պիտի նաւարկէ առագաստանաւը։

Պատասխանը նաւապետէն կախում ունի։

ՆԱՀԻՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ

Աթէնքի շրջանին մասին բաւական տեղեկութիւններ տուած եմ ցարդ։ Այս առթիւ, կ'ուզէի վեր առնել, այս տարուան կրթական բացառիկ կեանքը, որ կը ներկայացնէ շատ մխիթարական պատկեր մը։

Այսպէս անցնող շրջանին, Աթէնքի չորս գաղթակայաններէն՝ Ֆիքսի, Լիփազմայի, Սինկրուի եւ Քօքինիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային եւ յարանուանական վարժարաններուն մէջ, մօտաւորապէս 2000 աշակերտներ կ'ուսանէին։ Այս տարի, այս թիւը ոչ միայն զգալաբար բարձրացած է, այլ հասած է մօտաւորապէս 2700ի։

Այսպէս՝ Ֆիքսի գաղթակայանը որ Աթէնքի ամէնէն մօտիկն է, ունի երեք վարժարաններ հայ լուսաւորչականներու, հայ կաթոլիկներու եւ հայ բողոքականներու։ Այս երեք վարժարաններու աշակերտութեան թիւը կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը անցեալ տարի։

Ֆիքսի լուսաւորչականներու վարժարանը՝ 390։

Ֆիքսի կաթոլիկներու վարժարանը՝ 250։

Ֆիքսի բողոքականներու վարժարանը 300։

Այս տարի՝ Լուսաւորչականները ունին՝ 450, 60 աշակերտ աւելի։ Հայ կաթոլիկները ունին՝ 290, 40 աշակերտ աւելի, բողոքականները՝ կը պահեն մօտաւորապէս իրենց հին թիւը, որով կ'ունենանք միայն Ֆիքսի կայանին մէջ, 450, 290 եւ 300։ Ընդամենը 1040 հայ երկսեռ աշակերտներ։

Այս թաղին երեք վարժարաններէն՝ կաթոլիկներու վարժարանը կը մատակարարուի՝ Հռոմէն, Բողոքականներունը՝ ամերիկեան (Պորտ) ընկերութենէն, իսկ լուսաւորչականներու վարժարանը կը մատակարարուի առաւելապէս ժողովուրդին լէփթաներովը,

Այս վարժարանին այս տարուան ամսական պիւտճէն 15,600 տրախմի է, որուն՝ 9000ը կը գանձուի աշակերտներէն, 2000 տրախմին կուտայ Բարեգործականը, 1500 տրախմի տեղւոյն Թաղականութիւնը, տարեկան 5 հանդէսներէ կը գոյանայ 10000 տրախմի, որով ամսական 1000 տրախմի ալ հանգիստ հաշուելով՝ կ'ունենանք՝

9000 Թոշակներէ, 2000 Բարեգործականէն, 1500 Թաղականութենէն, 1000 հանդէսներէ։

Ընդհ. գումար 13,500 տրխ.։

Բաց՝ 15,600 — 13,500 = 2100 ամսական՝ տարեկան՝ 10 ամսուան մէջ վճարուելու հաշիւով՝ 21,000ի բաց մը։

Այս բացին համար տարեկան 12,000 տրախմիէն աւելի կուտայ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը, որ ուրեմն ընդհ. բաց կ'ունենայ 9 հազար տրախմիի մօտ գումար մը։ Այս ալ կը գոցուի զանազան ձեռնարկներով, օրինակ՝ արտասահմանեան օժանդակութիւններով, եւայլն։

Հօս տեղն է ըսել, որ մեր շրջանի բոլոր վարժարաններն ալ կրնան հրաշքներ գործել սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ, եթէ արտասահմանը՝ թօթուելով իր անտարբերութիւնն ու ուրիշ մտայնութիւններ, օգնութեան հասնի մեր կրթական գործին։

Միեւնոյն պատկերը կը ներկայացնեն՝ միւս թաղերու մասնաւորաբար Ազգ. վարժարանները։ Ժողովուրդէն եւ Բարեգործականէն, Թաղականութենէն, Ազգ. կեդր. Վարչութենէն, կրկին ժողովուրդէն՝ կը մատակարարուին։

Այս տարի, ունինք այլապէս ալ ուրախալի պարագայ մը, այն ալ ամերիկեան հաստատութեան մը յատկացուցած 3500 տոլարի նպաստն է՝ հինգ տարուան մեր կրթական պիւտճէներու մեղմացման համար, ու եթէ Բարեգործական Միութիւնն ալ քիչ մը մօտենայ մեր զոհողութեանց՝ կարելի է այս շրջանի կրթական գործը ո՛չ միայն փրկել, այլ փափաքուած հանգրուանը առաջնորդել, գոնէ այնքան ատեն, որքան նպաստաւոր են մեզի համար տեղական պայմաններն ու օրէնքները։

Կ'արժէ ըսել նաեւ, որ եթէ Բարեգործական եւ արտասահման աւելի լայն չափով օժանդակեն այս գործին, դուրսը մնացած դեռ հազարէ աւելի հայ մանուկներն ալ կարելի է փրկել, որոնք փողոցները կը թափառին եւ կը գտնուին անմիջականօրէն կորսուելու, մոռցուելու եւ ուծանալու սպառնալիքին ներքեւ։

Կրթական կեանքին մասին խօսելէ վերջ, կարելի չէ չխօսիլ նաեւ մեր ներքին կեանքին մասին։

Մեր ներքին կեանքը, օրէ օր աւելի ու աւելի կը հասուննայ։ Այսպէս կարելի է անվախօրէն ըսել, թէ այսօր դրեթէ չկան քանի մը տարիներ առաջուան երեւոյթները։

Բոլոր պառաւութիւնն ու երիտասարդութիւնը տարուէ տարի աւելի կազմուած եւ ինքզինքը գտած է՝ իբրեւ հայ քաղաքացի։ Ունի իր դաստիարուած եւ կաղապարուած համոզումներն ու տեսակէտները։

Երիտասարդական շարժումը լայն ծաւալներ ստացած է եւ չկայ գրեթէ մէկ հատիկ հայ տղայ, որ մասնակից չըլլայ, զանազան մշակութային, ազգային, գրական, քաղաքական եւ այլ միութեանց, ուր օրէ օր աւելի ու աւելի կը թրծուին իր միտքերն ու մտածումները։

Ազգային կեանքն ալ մխիթարական է. վերջերս կազմուելու վրայ է կուսակցութեանց համաձայնութեամբ կեդր. Վարչութիւն մը, որ մօտերս գործի պիտի անցնի։ Այլեւս չկան հին օրերու կիրքերն ու քառսային վիճակը։

Ու ինչպէս ըսի, եթէ այս գաղութին արտասահմանը մօտենայ քիչ մը աւելի սերտ մտածումներով, կրնայ աւելի յառաջդիմել։

*
* *

Քիչ մըն ալ զուտ կուսակցական։ Այս տեսակէտէն ալ խանդավառ տարի մը եղաւ այս տարի։

Կուսակցութեան օր ըստ օրէ յառաջդիմութիւնն ու ներքին կազմակերպութեան ամրացումը հիացումով կը դիտուի նոյնիսկ մեր հակառակորդներէն։ Նորագիրներ ամէն կողմէ, խանդավառութիւն ամենուրեք, ներքին կուսակցական աշխատանք նոր եւ հասուն թափով։

Դաշնակցութիւն եւ անոր հմայքը ամէն տեղի մէջ։

Խանդավառութեան զօրաւոր ազդակ մըն ալ ընկ. Հ. Միսաքեանի ներկայութիւնը մեր մէջ։

Փառաւոր հանդէս մը ունեցանք՝ Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, ուր ընկ. Հ. Միսաքեան խօսեցաւ հազարաւոր՝ բոլոր խաւերէ բաղկացած բազմութեան մը առջեւ, պարզելով, իր խօսքերուն եւ արտայայտութիւններուն խոր գիտակցութիւնն ի յայտ բերող վստահութեամբ, գմայլելի հայերէնով մը, Դաշնակցութեան անցեալ, ներկայ եւ ապագայ գործունէութիւնը, հատիկ, հատիկ կանգ առնելով կարեւորագոյն բոլոր դէպքերու վրայ, տալով անոնց պատմական եւ ազգային, յեղափոխական եւ քաղաքական բուն նշանակութիւնները։ Եղան՝ արտասանութիւններ, նուագ եւ երգեր։

Բանախօսեց նաեւ ընկեր Գ. Կառավարենց՝ որ բանաստեղծական գեղեցիկ եւ խոր ոգեկոչումներով պարզեց Դաշնակցութեան նպատակն ու իտէալը։

Խօսեցաւ նաեւ յոյն ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ ընկեր Խանթրոս, որ խրախուսեց եւ փառաբանեց հայ ժողովուրդն ու անոր միակ քաղաքական կազմակերպութիւնը եղող՝ Դաշնակցութիւնը։ Հանդէսը տեւեց երկու ժամէ աւելի եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ խանդավառ եւ համոզուած։

Ընկ. Հ. Միսաքեան՝ յաջորդաբար բանախօսեց ու կը շարունակէ բանախօսել բոլոր գաղթակայաններուն մէջ, զանազան ազգային եւ քաղաքական նիւթերու շուրջ։

Հետզհետէ կը գրեմ տակաւին մեր շրջանի մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԶԳ. ԴԱՏ ՄԸ ՇԱՀՈՒԱԾ

Անցեալ տարի ապրիլին, Գահիրէէն Տիկ. Ագապի Շէրիտճեան պէյ իր ունեցած 18,000 սթեռլինի բաժնեթուղթերը Բարեգործականին նուիրեց, պայմանաւ որ ամսական 80 սթեռլինի հանգստեան թոշակ մը տրուի իրեն։ Տիկնոջ եղբօրորդին, Տոքթ. Ա. Կարապետեան, այն ատեն դիմած էր դատարան, ջնջել տալու համար այս նուիրատուութիւնը, բայց նախադատ ատեանը մերժած էր

Բարձրագոյն ատեանը, որուն դիմած էր տոքթ. Կարապետեան, հաստատած է առաջին որոշումը։ Այս ձեւով, այդ կարեւոր կտակը վերջնականապէս Բարեգործականին կը մնայ։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹ

Պարսկաստանէն պաշտօն ցի մը կը հաղորդեն թէ էջմ նի կաթողիկոսական ըն թիւնը հաւանաբար տեղի նայ գարնան։ Միւս կողմէ, ւանի կառավարութիւնը կ'ու հարաւային Պարսկաստանի ռաջնորդ Մեսրոպ Մագիս եպսկ.ը կաթողիկոս ընտրուի րեւ ամէնէն վստահելի կրօն նը։ եւ ասոր համար հրաւիր գայն Հայաստան վերադառն եւ տեղը փոխանորդ կարգ Արսէն եպսկ. Գըլըճեանը։

Ծ. Խ.— երկու բոլշեւ լրտեսներ ու գործակալներ րեմն, որոնք կ'արժանան հրդային շնորհներուն։ քերնին կատար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՄՆՏՈՒԿԻ ՅՈԲԵԼ

Ուսուց. Օգնութեան Մն երեսնամեայ յոբելեանը ունեցաւ նոյեմ. 7ին, ուրբաթ

Մնտուկի Հոգաբարձութի որուն ջանքերով 5-6 տարի վեր տասնեակ մը անօք եւ կարող ուսուցիչներ տեւական ժանդակութիւն կը ստանան, գադիր Մասնախումբ մը ընտր է, արժանի երախտագիտ հարկը ընծայելու համար կրթանուէր գործին նիւթապէս բարոյապէս սատարողներուն հանգուցեալ կրթական մշակն րուն։

Այս յոբելեանին առթիւ, Օգ նութեան Մնտուկի 30 տարուա գործունէութիւնը պատկերացնող գրքոյկ մըն ալ լոյս ընծայ ուած է։

ԿՏԱԿԱՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Կտակաց Հոգաբարձութ իր վերջին նիստին մէջ Վարչութեան երկու գրերը նէսքուի դրամին յանձնել կոսները կրթական նպաստի կացուելու մասին։ Որոշուեց սպասել այս գումարի ցն Խորհուրդի կողմէ տրուելիք րոշման, վերջնական կարգադր թիւնը ընելու համար։

Երուսաղէմի տեղապահ հաղորդէր Բինկեանցի քա նի վերաբերեալ տեղեկութիւն որով կը յայտնէր թէ հ եալը ոեւէ կալուած չունի սաղէմի մէջ։

Խնամատարութիւնը թեամբ մը երկու վարձքի մասին տեղեկութիւն ղորդած ըլլալով, որոշուեցաւ մատարութեան անդամներու բերանացի բանակցութիւն րել, այդ մասին վերջնական դիւնքի մը յանգելու համ

ՍՈՒՐԻԱ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ

Սուրիոյ Սահակ կաթողիկ այցելեց Սուրիոյ ֆրանսա մարզպանին։

Խօսակցութեան ընթացքին խնդրուեցաւ մարզպանէն որ տի առնէ դժնդակ կացութի Թրիփոլիի խճուղիին երկու եզ հաստատուած գաղթական րուն, որոնց հրամայուած է հիւղերը քանդել եւ քարէ պէթօնէ վերաշինել անպայման քանդուելիք տուները առաջ չեն կրնար շինուիլ, համար որ գաղթականները ժողովուրդը կարողութիւն չ նոյն ատեն թէ հողը գնելու, թէ մեծածախս տուն շինելու, րով ան անձրեւին ու բուքին պիտի մնայ ամբողջ եղանակ եւ ապահովաբար պիտի մեռ

մարզպանը մինչեւ վերջ
նարարեց որ խնդրանքը գրա-
ներկայացուի, որպէսզի ըստ
մ մտածուի եւ կարգադրու-
ն մը ըլլայ:

15000 ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Վերջերս Սուրիոյ թերթերուն մէջ շատ խօսուեցաւ Յունաստա- ն Ս- րիա փոխադրուելիք 15 հազար Հայերու առասպելին շուրջ. Նոյնիսկ թերթերը հա- ղորդեցին թէ երեք հայ պետեր եկած են Յունաստանէն Պէյրութ ընկ. Վահան Փափազեանի հետ համաձայնելէ վերջ Բ. Գոմիսէրու- թեան մօտ դիմում կատարած է 15 հազար Հայերու փոխադրու- թիւնը արագացնելու համար:

ընկ. Փափազեան մասնաւոր հեռագրով մը հերքեց այդ լուրը, աւելցնելով որ այդ առաս- պելը հեղինակութիւնն է մեր մամիններու հաշուոյն աշխատող ֆրանսական լրատուներու: «Էլ Ահ- րամ» թերթը որ մէկն էր այդ լուրը հրատարակողներուն, իր մէկ թիւին մէջ կը հրատարակէ միեւնոյն լրատուին մէկ տե- ղեկութիւնը, ըստ որու իբր թէ Բ. Գոմիսէրութենէն հաստատուած այս ստուգութիւնը այդ լուրին:

«Ազդակ»ի տնօրէնը դիմում կատարեց Բ. Գոմիսէրութեան մա- մուլի տեսչութեան: Մասնաւորա- պէս ցոյց տուաւ «Էլ Ահրամ»ի մէջ երեւցած լուր մը, թէ Բ. Գոմիսէրութիւնը կը հաստատէ 15 Հայերու Սուրիա փոխադրու- թեան զրոյցը:

Տնօրէնը զարմանքով տեղե- կանալէ վերջ այս բոլորովին սուտ և յերիւրածոյ լուրին, իսկոյն կը դիմէ Բ. Քոմիսէրի ընդհ. քարտուղարին եւ անոր կը հաղորդէ այդ թերթերու ակամայ տա- րաձայնութիւնը՝ մանրամաս- նօրէն: Պ. Հօբբըլօ՝ ընդհ. քար- տուղարը, բացարձակօրէն հեր- քեց վերջ այդ լուրը արտօնեց մամլոյ դիւանը որ իր անունով ու պաշտօնապէս հերքէ զայն:

Այս լուրը հաղորդելէ յետոյ, «Ազդակ» կ'աւելցնէ.— Հիմա որ մեր ընթերցողները ծանօթա- ցան Յունաստանէն 15 հազար Հայերու Սուրիա փոխադրութեան առասպելին ստեղծման պարագա- ներուն, որ ինչպէս հեղինակու- թիւնն է հակահայ վարձկանի մը, պէտք է գիտնան որ տեղական մամուլի մէջ մեր դէմ սկսած բոլոր գրգռութիւններն ու պայ- քարներն ալ այսպէս բոլորովին ե- րեւակայական եւ շինծու են:

ԱՄԵՐԻԿԱ

«ԳՈՂԹԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐ»

Վերջերս Պոսթոնի մէջ կազ- մուած է երգողներու երկսեռ խումբ մը, բաղկացած ութ հո- գիէ եւ հայ հասարակութեան կը ներկայանայ «Գողթան Երգիչ- ներ» անունով:

Այս խումբը կ'առաջադրէ երգել բատիոյի վրայ. հանդէս- ներու, հաւաքոյթներու եւ զա- նազան նպատակներու համար ե- ղած հաւաքոյթներու մէջ:

Երկու քառեակ (double quartet) այս խումբին գլխաւոր նպատակն է ծանօթացնել հայ երգին ու երաժշտութեան՝ ինչպէս հայ ժո- ղովուրդին, նոյնպէս եւ օտար հա- սարակութեան:

Տարակոյս չկայ թէ այս խումբը կը լրացնէ զգալի պակաս մը: Խումբին անդամները սիրող- ներ են, օժտուած որոշ կարողու- թիւններով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Փօ- լիթիքայի.—

Նոր պիւտճէին մէջ աչքի կը զարնէ պատերազմական ծախքե- րուն վրայ կատարուած չորս մի- լիոն ոսկիի խնայողութիւնը: Ու- տելիքները աժանցած ըլլալով, կարելի եղած է պարենաւորման ճիւղէն այդքան դրամ կրճատել:

Խնայուած այս գումարին կէսը, երկու միլիոն ոսկի, աւել- ցուեցաւ ծովային պիւտճէին վը- րայ, յատկացուելու համար Ի- տալիա կատարուած ապսպրանք- ներուն:

Հանրային պարտքերու ճիւ- ղին մէջ հիմնական խնայողութիւն մը եղած է: 1930ի պիւտճէին մէջ, այդ պարտքերու վճարման համար 13.455.447 ոսկի գրուած էր: Նոր պիւտճէին մէջ՝ միայն ասոր կէսը գրուած է: Բայց եւ այնպէս, այս կէսին ալ պիւտճէի նախագծին մէջ գրուիլը դեռ չի նշանակեր որ եղածը վերջնական է: Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ օրէնքի ուժ պիտի ստանայ:

Արտաքին պիւտճէներու խըն- դիրը այս օրերս խորհրդակցու- թեան առարկայ պիտի դառնայ, իբրեւ օրուան հարցը:

Կառավարութիւնը պարտքե- րու մասին հետեւեալ որոշում- ները տուած է.—

1.— Օսմանեան եւ Հանրա- պետական պարտքերու միջեւ ո եւ է զանազանութիւն չդնել: Եր- կուքն ալ Թուրքիոյ պարտքերը պիտի նկատուին եւ նոյն կարգա- դրութեան պիտի ենթարկուին:

2.— Փարիզի համաձայնու- թեան պայմանները ծանր են: Ա- սոր համար, նոր եւ գործադրելի պայմաններով համաձայնութիւն մը կնքելու է, նկատի առնելով Թուրք ազգին այսօրուան եւ վաղուան վճարելու կարողութիւնը: Եւ կամ հին համաձայնութեան հիմնական գիծերը փոխել:

Միւս կողմէ, կը գրուի թէ ելմտական գործավարութիւնը պատասխանած է Հանրային Պարտ- քերու Վարչական Խորհուրդի վեր- ջին դիմումին: Պատասխանին մէջ գործավարութիւնը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ ելմտական կացութիւ- նը թոյլատու չէ վճարելու նոյեմ- բերի մասնավճարը:

*** Հանրային պարտքի օտար բաժնետէրերուն պատուիրակնե- րը այս ամսու վերջ Էնկիւրի պի- տի գան, կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու համար:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ Մ. Քէմալ մօտերս քննական եր- կար ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ երկրին մէջ: Կը կարծուի որ կազիին ճամբորդութիւնը ամիս մը պիտի տեւէ: Հանր. Նախագա- հին ճամբորդութեան ծրագիրը դեռ չէ պատրաստուած, բայց յայտնի է որ ան պիտի այցելէ Իզմիր, Անթալիա, Մերսին, Ատա- նա, Գոնիա, Սամսոն ուրիշ կա- րեւոր կեդրոններ եւ շրջակայքը: Քէմալին պիտի ընկերանան Ներ- քին գործավարը, զանազան գոր- ծավարութիւններէ մասնագէտներ եւ ուրիշ ծանօթ անձնաւորութիւն- ներ:

Մ. Քէմալ այս ճամբորդու- թեամբ կ'ուզէ տեղւոյն վրայ քննել ժողովուրդին անհրաժեշտ կարիքները, ըստ այնմ ընդար- ձակելու համար ծրագրուած բա- րենորոգումները, որոնց գործադրու- թեան սկսած է արդէն: Այս առ- թիւ պիտի քննէ նաեւ թաղապե- տական ընտրութեանց առթիւ պարզուած երեւոյթները, որոնք ուշագրաւ կը նկատուին Հանրա- պետութեան տեւականացման տե- սակէտով: Բացայայտ է որ, կ'ըսէ Էնկիւրիէն քաշուած հեռագիր մը, կազիին այս շահագրգռու- թիւնը մեծ կարեւորութիւն եւ արժէք պիտի ունենայ, որովհե- տեւ կարգ մը նենգամիտ տարրե- րու կուսակցութեան մէջ մուտքը կրնայ ջլատել հանրապետական կուսակցութեանց գործունէու- թիւնը եւ անոնց ջանքերը ապար- դիւն դարձնել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԱՀՐՈՒՄԱՐ, Րաֆֆի, (վէպ Թիֆլիզի Հայերու կեանքէն), Բ. Տպ., Վիէննա 5 շիլին:

Զ. Ե. Ո. ՄՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հետզհետէ աւելի հետաքը- քրական կը դառնան Զ. Ե. Ո. Միու- թեան Փարիզի մասնաճիւղին վի- ճաբանական ժողովները, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբ- թի: Մէկ ժամ սինէմա եւ երկու ժամ վիճաբանութիւն ազգային, գրական, ընկերային, պատմական նիւթերու շուրջ:

Այս ժողովներուն կը նախա- գահէ Շ. Նարդունի, եւ կը մաս- նակցին երիտասարդ գրողներ:

Մինչեւ այժմ ներկայացուած են Նաբոլէոնի, Միշէլ Ստրո- կոֆի, Սիւրքիւֆի շարժանկար- ները: Դասախօսութիւններ ու վի- ճաբանութիւններ կատարուեցան նաեւ հետեւեալ նիւթերուն շուրջ. — Ո՞րն է լաւագոյն սերունդը, նոր սերունդին պատմական դերը, մեր նոր գրական սե- րունդը, Հայերը եւ Թուրքերը, Քիւրտերը եւ Հայերը, եւն. եւն.

Երբեմն կը հրաւիրուին ծանօթ դէմքեր, դասախօսելու համար: Այսպէս դասախօսութիւն մը տուաւ Կ. Սասունի, եւ վերջին անգամ բանաստեղծ Ա. Իսահակ- եան, որ նոր վերադարձած էր Հայաստանէն:

Բանաստեղծ Ա. Իսահակեանի բանախօսութեան նիւթն էր «Հա- յաստանի շինարարական եւ կրթա- կան աշխատանքները»: Հրաժարե- լով խօսելէ Հայաստանի քաղա- քական ղեկավարութեան մասին, եւ նախընտրելով արտայայտուիլ միայն առարկայական ձեւով, շարժանկարի նման պատկերացուց Հայաստանի շինարարութիւնը: Մտնելով «լուսաբացէն» (Վրաս- տանի սահման) Հայաստան, եւ ունկնդիրները պտըտցնելով գլխա- ւոր քաղաքներուն մէջ, կանգ առաւ իւրաքանչիւր շէնքի առջեւ, եւ այսպէս Հայաստանի մինչեւ հեռաւոր գաւառները: Յետոյ ներկայացուց կրթական աշխա- տանքները, սկսելով Երեւանի հա- մալսարանէն մինչեւ գիւղական դպրոցները: Եւ վերջացուց իր դա- սախօսութիւնը, ըսելով թէ հայ գիւղացին հետզհետէ գրել-կար- դալ սորվելով, բոլորովին տարբեր է երէկուան հայ գիւղացիէն, որ կը կարծէր թէ աշխարհը կը դառ- նայ իր եզին կոտոշներուն վրայ:

Անշուշտ, հայ գիւղացին, որ հիմա այդքանը գիտէ՝ շնոր- հիւ մեր բոլշեւիկներուն?, հաս- կցած է նաեւ թէ Հայաստանը կը դառնայ Ստալինի կոտոշնե- րուն վրայ:

Կ'ընդունինք, որ բանաստեղծ Ա. Իսահակեան շատ մը ան- պարկեշտ մարդոց նման կամ արտասահմանի փչուկներուն պէս «փառք ի բարձունս» չկար- դաց, զգուշացաւ Հայաստանի քաղաքական կեանքը վերլու- ծելէ: Պարզապէս նկարագրեց: Բայց իրեն դիտել տրուեցաւ, որ ինք երկար տարիներ հեռու ապ- րած ըլլալով Հայաստանէն, չէր կրնար գիտնալ թէ ի՛նչ շին- ուած էր բոլշեւիկներուն գալէն առաջ, եւ ի՞նչ շինուեցաւ յե- տոյ: Ոչ միայն չպիտի կրնար տալ այդ բաղդատականը, այլ նաեւ չպիտի կրնար հաստատել թէ... սխալ են խ. Հայաստանի քննադատութիւնները կատար- ուած այդ շինութեանց մասին:

Դասախօսութենէն յայտնի եղաւ, որ Երեւանի արդի պրո- լետ գրողներուն մեծամասնու- թիւնը չափահաս որբեր են, վերջին Թրքական մեծ եղեռնէն ազատած երիտասարդներ (Գ. Մահարի, Ն. Զարեան, Վ. Նո- րենց, Ս. Տարօնցի, եւայլն): Նոյնպէս յետպատերազմեան ե- րիտասարդ սերունդն է, որ գրա- ւած է Հայաստանի քաղաքա- կան դիրքերը, հին բոլշեւիկնե- րը հետզհետէ անկիւնները քըշ- ուած եւ նորերն են, որ կը տի- րապետեն:

Ա. Իսահակեան անշուշտ ա- ռիթը կ'ունենայ տեսնելու այս- տեղ գաղութներուն մէջ, թէ ի՛նչպէս կը պատրաստուի նաեւ երիտասարդութիւն մը:

Մասնաւորաբար որբերը, ո- րոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն գաղութներու յետպատերազմ- եան երիտասարդութեան մէջ: Անոնք հինգ տարուան ընթաց- քին կազմակերպեցին Միութիւն մը, որ այսօր աւելի քան 20 մասնաճիւղ ունի: Վերջերս Փա- րիզի մէջ կազմուեցաւ նաեւ երկրորդ մասնաճիւղ մը (Պէլ- վիլ), 3 նոր մասնաճիւղեր կազմուեցան նաեւ Յունաստանի մէջ: Զ. Ե. Ո. Մ.ը իր ոտքերը դրած է հիմա չորս աշխարհ- ներու վրայ, Ֆրանսա, Ամերի- կա, Յունաստան եւ Սուրիա:

Մանաւանդ վերջին երկու երկիրներուն մէջ հսկայ թիւ մը կը կազմեն անոնք: Անոնց բոլորին կազմակերպութիւնը մեծ բան կը խօսի հասկցողին: Միութեան հիմնական նպատակն է հայ մնալ եւ հայրենիք ունե- նալ: Զ.Ե.Ո. Միութիւնը ունի իր ամսօրեայ օրգանը, ԵՐԿՈՒՆՔ որ մօտ երկու տարի է կը հրա- տարակուի Փարիզի մէջ: Մինչ երիտասարդական շատ մը կազ- մակերպութիւններ դեռ չունին իրենց թերթը, որբերը օրգան մը ունին, զոր կը պահեն ա- ւանց երբեք ուրիշին օգնու- թեան: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ հարուստ կամ միութիւն նիւ- թական օգնութիւն մը ըրած է Զ. Ե. Ո. Մ.ին, բայց ան իր մի- ջոցներով տէր դարձաւ նաեւ Տարօն տպարանին, եւ ԵՐԿՈՒՆՔի յաջորդ թիւը լոյս պիտի տես- նէ Վահագն տպարանէն, որբե- րու սեփական գիրերով:

Վահագն տպարանը պիտի աշխատի իր ծախքերը փակել տպելով առողջապահական ժո- ղովրդական տետրակներ, փոք- րիկ թարգմանական վէպեր, Միութեան մասնաճիւղերուն տպագրական եւ որբերու անձ- նական գործերը: Ահա այսպէս կ'աճի ու կը զօրանայ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը, որ յունուար ամ- սուն պիտի տօնէ իր հնգամեակը տպաւորիչ հանդիսաւորութեամբ մը: Հայ որբերը այսօր գործնա- կան երիտասարդներ են, իւրա- քանչիւրը արհեստ մը ունի, (սի- նէմա դարձնողը կայ, հողագոր- ծը կայ, օդանաւորդը կայ. ա- նասնաբոյժը կայ): Միութիւնը առաջին հնգամեակով ունեցաւ իր օրգանը եւ տպարանը, կազմ- մակերպեց մասնաճիւղեր եւ ո- գեւորեց մէկ գաղափարով, — Վահագնեան շունչով, ինչպէս կ'ըսեն իրենք:

Երկրորդ հնգամեակին նշա- նախօսքն է կազմակերպել որ- բերու ագարակ մը Ֆրանսայի մէջ, եւ ուրիշ ագարակ մը Սու- րիոյ մէջ:

Մենք յոյս ունինք, որ կը յաջողին: Անոնք պայքարի որ- դիներն են:

ՎԱՐԱԶ

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Ingénieurs Civilsի շքեղ սրահ- ներուն մէջ տեղի ունեցաւ, Ա- տաբազարի Հայր. Միութեան տարեկան երեկոյթ-պարահան- դէսը:

Օրուան հանդէսին նախագահը՝ Տօքթ. Նորայր երեկոյթը բա- նալով, բացատրեց Հայրենակ- ցական Միութիւններու անհրա- ժեշտութիւնն ու նպատակը, մասնաւորաբար շեշտելով սա պարագան, թէ նախընտրելի է, փոքր՝ բայց գործնական ծրա- գիրներու իրականացման աշխա- տիլ, քան թէ գեղեցիկ՝ բայց անգործնական գաղափարներու ետեւէ վազել եւ խօսքը վերջա- ցուց, հրաւիրելով որ, բոլորը միանան Հայրենակցական Միու- թեան շուրջ, աւելի զօրացնելու համար զայն:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին, Օր. Ա. Նազա- րէթեան եւ Պ. Սօմունճեան ի- րենց մեներգներով: Օր. Ա. Նա- զարէթեան իր «Տըլէ եաման» եւ «Բարձր Սարե՛ր» մեներգնե- րով ցոյց տուաւ գեղեցիկ ձայնի մը բոլոր առաւելութիւնները: Խումբ մը Ատաբազարցի երի- տասարդներու եւ երիտասար- դուհիներու կողմէ, բաւական յաջող կերպով ներկայացուե- ցան երկու զաւեշտներ, «Զարլու- թօն կամ Սամաթիացի Աբիկ աղան» եւ «Երկու խուլերը»:

Պատի գորգ մը աճուրդի դր- ուելով, 1600 ֆրանքի մօտ գումար մը հաւաքուեցաւ անմի- ջապէս:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, որոնց մի- ջոցին եղան զանազան անակն- կալներ: Ներկաները բուռն ծա- փահարութիւններով բեմ հրա- ւիրեցին յայտնի երգչուհի Օր. Պիւլպիւլեանը, որ չմերժելով, մէկ քանի հայկական մեներգ- ներով, հանդէսին աւելի փայլ մը տուաւ:

Պարերը եւ խմբովին խօսակ- ցութիւնները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, եւ 600ի մօտ հայրենակիցները, ամէն քաղաքէ, հեռացան սրա- հէն, հայրենակցական պարտա- կանութիւն կատարած ըլլալու գոհունակութեան հետ տանելով նաեւ լաւ օրուան մը յիշատակը

Հ. Ակոնայեան

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը, սի- րով կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը, Զինադադարի օրը, 11 Նոյեմբեր, այսօր Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 184 Պուլվառ Սէն Ժերմէն, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, Առաքինու- թեան հինգ մրցանակներու բաշխումի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ հովանաւորու- թեամբ Տիկ. Ն. Գաբամաճեանի, եւ նախագահութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ, Վռամշապուհ եպիսկոպոսի:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին՝ իրենց անձնուէր եւ ազնիւ աջակցութիւնը բերած են, մեծանուն երգչուհի Տիկին Զապէլ Արամ, Օրիորդ Մ. Մար- թէն Յակոբեան (ջութակ) ըն- կերակցութեամբ Պ. Կարմիրեա- նի (դաշնակ) եւ Օր. Ն. Պ. Մե- լիքեան (դաշնակ):

Յակիրճ բանախօսութիւններ ծանօթ անձնաւորութիւններէ: Կը սիրենք յուսալ թէ ձեր ներ- կայութեամբ պիտի հաճիք յար- գանքի բաժինը բերել դիւցազ- նական հայուհիին:

Աղքատախնամի Օժանդակ
Հ. Օ. Միութեան

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ժամկոչ Մխիթարի տան վրայ իյնուած կը մնար հայրական հին հսկողութեան մը ստուերը, ներագոյները միշտ կախ կը մնա- յին փողոցին նայող պատուհան- ներուն վրայ ու օրուան ամէնէն չէն պահերուն անգամ անոնց դու- ռը փակ էր կամ կիսաբաց. այս խստամբեր դժկամակութիւնը կը վերաւորէր Արսէնի առնական հո- գին, ուր սէրը վիրաւոր վագրի մը նման կը գալարուէր, մոլեգնու- թեան նոպաներով կը տուայտէր: Արսէն երբեք չէր զգացած սիրոյ այդքան բուռն տիրապետութիւն իր ներքին յոյզերուն եւ ապ- րումներուն վրայ: Հիւանդութեան մը ցաւագին հրայրքով կը մը- տածէր ինք:

Իր մայրը, Հայթուխ Մա- րիամ, փորձեց խելքի բերել զին- քը, վերջապէս, ի՞նչ էր ինքը, Արսէն, ընտանիք պահելու ինչ յարմարութիւններ ունէր... ու յետոյ, մատղաշ էր տակաւին, խենթութիւն չէ՞ր իր ողջ գլուխը այդքան կանուխէն աւետարանի տակ դնելը... բայց Արսէն, նետը իր միսերուն մէջ զգացող զար- նուած անասունի մը կատաղու- թեամբ, այդ գործնական նկա- տումներուն հետ հաշուեյարդարի նստելու սիրտ չունէր, իր յորդ, անսանձ խառնուածքը երբեք վարժուած չէր ընթացիկ կեանքի հետ սակարկելու, կը ճանչնար միայն իր մղումները, իր տեն- չանքները զոր կը նկատէր արդար եւ անքննաբարբելի:

Երկու մայրերուն մեղսակ- ցութեամբ Արսէն քանի մը հապճեպ եւ գողունի տեսակցու- թիւններ ունեցաւ Ազնիւի հետ, խեղճ աղջիկը զգալապէս հալումաշ կ'ըլլար, սեւ աչքերը արցունքէն կարմրած, ու իր ակնարկին մէջ գերագոյն ճիչ մը մորմոքուն, անտեղիտալի սիրոյ... Անոր այդ մինուճար կերպարանքին առջեւ Արսէնի խորքը արկածախնդրական բոլոր ցնորքներով կը փոթորկէր ու հէքեաթներու սիրատանջ կորիճ- ներու ստուերները կ՝անցնէին իր մտապատկերներու մշուշէն...:

Ու վրայ հասաւ կարնոյ ա- շունը:

Օվան դեղնած էր մինչեւ սա- րերուն փէշը. մելամաղձոտ դաշ- տին մէջտեղ Սեւ ջուրի շամբը կը լայննար, կը յորդէր. մեկնող ա- րագիլներու երամներ գորշ երկին- քին տակ կը թեւածէին ու իրենց բուխերիկներուն վերեւ կը ցանէին հրաժեշտի վերջին կանչերը:

Շաբաթ իրիկուն մը, ժամկոչ Մխիթար տէրտէրի մը հետ միա- սին մեկնած էին Լուսաւորչայ վանքը հերթական այցի մը. կի- րակի առտու, Շողակաթ կանու- խէն եկեղեցի գացած էր:

Ազնիւ եւս կը պատրաստուէր ժամ մեկնելու, երբ յանկարծ ի- րենց դուռը բացուեցաւ եւ Արսէն ներս սողոսկեցաւ, աղջկան սիրտը կուրծքին տակ սկսաւ պայթիլ, հազիւ կրցաւ սիւնի մը կրթնիլ չիյնալու համար.

— Ազնիւ... ըսաւ հեղձուկ ձայնով Արսէն, ալ հերիք է որ- քան կրծում ենք մեր հոգին... Ես տուել եմ իմ որոշումը.. հէնց այսօր իսկ մի կառքով ես մեկ- նելու եմ կարինից, անցնելու եմ կովկաս, ու քեզ, Ազնիւ, քեզ էլ տանելու եմ իմ հետ...

Աղջիկը ահաբեկած, ձեռքերը աչքերը, ականջները կը փակէր ու միսովը օդին մէջ կը գծէր կցկը- տուր, ժխտական շարժումներ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

կար զինակցութեան մը լուրին վրայ, զոր հոս կընկատեն քըմայական, կրնանք վեր առնել կարգ մը անճշտութիւններ, Պուլկարիոյ զինուորական կազմակերպութեան վրայ: Իբր թէ այս կէտին մէջ Պուլկարիա դրժած է Նէօյեիի դաշնագրին տրամադրութիւնները: Յայտնի է թէ պուլկար բանակը ներկայիս կազմուած է համաձայն այդ դաշնագրին, որ Պուլկարիոյ իրաւունք կուտայ պահելու 30,000նոց բանակ մը եւ 3000 սահմանապահ զինուոր, եւ ոչ թէ 13,000ի ուժ մը, ինչպէս կը գրէ սերպ թերթը:

«Էօվր»ի թղթակիցը տալէ յետոյ կարգ մը մանրամասնութիւններ պուլկար բանակի արդի վիճակի մասին, կը վերջացնէ հետեւեալ կերպով.— Պուլկարիա, անշուշտ կը փափաքի իր փոքր բանակը պահել նուազ ծախքով. բայց ան երբեք չէ պահանջած որ իր բանակին թիւը շատնայ: Եւ եթէ պահանջեր իսկ, ոչ ոք պիտի կրնար զայն մեղադրել: Ուժեղ կերպով զինուած դրացիներու մէջտեղը եւ զինաթափ, անոր պաշտպանութիւնը ապահովուած չէ: 1925ի յունական յարձակումը ցոյց տուաւ արդէն:

Իտալեւպուլկար յարաբերութիւնները

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ թէ կարգ մը թերթերու մէջ երեւցած լուրերը իտալ եւպուլկար զինուորական դաշնակցութեան մը մասին, յերիւրածոյ են:

Աւստրիոյ ընտրութիւնները

Աւստր. ազգ. խորհուրդի ընտրութիւնները Վիեննայի եւ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան հանդարտութեամբ եւ առանց որեւէ միջադէպի:

Վիեննայի մէջ, արձանագրուած քուէարկուներէն 90 առ հարիւրը մասնակցեցան քուէարկութեան:

Քուէարկութեանց ստուգումը տուած է հետեւեալ արդիւնքը, ընկերային-քրիստոնեաներ եւ Հայմվէրէններ միացած 66, ընկերվարականներ՝ 72. իսկ մեկուսացած ազգայնականներ 8, Շոպէրեաններ 19:

Ընտրուած են ուրեմն 165 ներկայացուցիչներ. ընտրուածներու այս թիւին վրայ, կուսակցութեանց կացութիւնը նշանակելի փոփոխութիւն մը չէ կրած: Այս կատարուած ընտրութիւնները պարտութիւն կը նշանակեն Հայմվէր կազմակերպութեան համար:

Քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան ընտրութեանց արդիւնքին եւ կը կարծեն թէ Ազգ. Խորհուրդի ներկայ վիճակով, կառավարութիւնը դժուար թէ կարենայ մեծամասնութիւն մը ունենալ եւ հետեւաբար պարտաւոր պիտի ըլլայ հրաժարելու:

Աւստրիոյ քաղաքական կացութիւնը աւելի շփոթ և սպառնալի կը դառնայ մանաւանդ իշխան Շթարընպէրկի այն յայտարարութեամբ թէ,ինչ որ ալ ըլլայ ընտրութեանց արդիւնքը, չպիտի լքէ իշխանութիւնը:

Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ

Կառավարական հրամանով 13 տարին լրացուցած բոլոր պատանիները պարտադիր կերպով պիտի մասնակցին Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուելիք հանդէսներուն եւ թափօրներուն:

⁂ Դեկտեմ. 20ին կը լրանայ 1905ի յեղափոխութեան քսանեւհինգամեակը: Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց տարեդարձը տօնել մեծ հանդիսութեամբ:

⁂ Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդային պաշտօնեաներու դասալքումը կը շարունակուի ո՛չ միայն արտասահմանի մէջ, այլ եւ Խորհրդ. Միութեան սահմաններէն ներս: Այսպէս, Կոլտվա. Փոտոլիոյ Խորհուրդին նախագահը անհետացաւ, ձգելով սակայն նամակ մը, որով կը յայտնէ թէ ամէն կապ կը խզէ Խորհուրդներուն հետ եւ կ'անցնի հակառակորդ բանակին մէջ:

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը որ պիտի վճռէ Հնդկաստանի քաղաքական կազմին մասին, կը բացուի վաղը, չորեքշաբթի, Լոնտոնի մէջ: Բացումը պիտի կատարէ Անգլիոյ թագաւորը որ այս առթիւ պիտի խօսի կարեւոր ճառ մը: Խորհրդաժողովին բուն աշխատանքները պիտի սկսին նոյեմբեր 17ին: Հնդիկ պատգամաւորները որոնք կը ներկայացնեն 350 միլիոն ժողովուրդ, 89 հոգի են: Խորհրդաժողովը պիտի փորձէ Հնդկաստանի համար մշակել ներկայացուցչական ծրագիր մը: Երկու գլխաւոր առաջարկներ վէճի եւ խորհրդածութեան պիտի դրուին: Սիմոնի տեղեկագիրը եւ եւ Հնդկաստանի փոխարքային: Նկատի պիտի առնուին նաեւ հնդիկ պատգամաւորներու առաջարկները:

Եգիպտոսի դէպքերը

Գահիրէի մէջ. նշանակելի միջադէպեր տեղի կ'ունենան:

Ուսանողները փորձեցին կրակի տալ Արհեստից վարժարանը: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ անոնց վրայ եւ վիրաւորեց երկու ուսանողներ:

Վարչապետ Սըտքը փաշա երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ ընդհ. ապահովութեան պետին հետ, կարգապահական անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու համար:

Զօրախումբեր եւ ոստիկանական ջոկատներ կը շարունակեն գրաւել քաղքին ռազմագիտական կէտերը:

Կրթական նախարարը հրաժարեցուց դպրոցի հինգ տնօրէններ, որոնք մասնակցած էին վերջին խռովութիւններուն:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Երրորդ պատգամաւորական ժողովի վերջին նիստը տեղի կ'ունենայ այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 71 Ave Kléber: Բոլոր գործօն եւ օժանդակ անդամները կրնան մասնակցիլ այս ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի յանձնախումբը: շնորհակալութեամբ ստացած է Փարիզի Հայ Տիկնանց միութեան Կարմիր Խաչի օգն. մասնաճիւղէն, երկու շրջուն դեղարանի ամբողջական կազմած, իր Ա. եւ պահեստի խումբերուն համար:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ Պուլտուքեանի մահուան առթիւ մեր ցաւակցութիւնը կը յայտնենք իր հայրենակիցներուն եւ պարագաներուն:

Եոզկատի եւ շրջ. ընդհ. հայր. միութեան վիէնի մասնաճիւղ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անհրաժեշտները՝ (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ: 2 տարի առաջ կը գտնուէին Փարիզ: 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին: Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil. 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տնից) կը փընտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա: Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի: Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Ծերունեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Սեբաստիոյ Տէրինէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չօլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot, Vienne, Isère, France.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անունը՝ Փամփուլ: 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս: Այժմ 24 տարեկան է: Իմացնել Marie Baldjian, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

12 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1415

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՒՆԻ ԽՕՍՔ

ԶԳՈՅՇ ԵՒ ՀԱՆԴԱՐՏ

Մէկ քանի օր առաջ, «Յառաջ» մանրամասնօրէն հաղորդեց …նական կառավարութեան մտադրութիւնը՝ օտարականնե… հանդէպ: Ազդուած անոնց քաղաքական խլրտումներէն ու …նե, յեղափոխական խլրդային գործունէութենէն, որոնք …կը յանգին արտաքսման եւ հասարակ ոճիրներու, Ներ… …նախարարութիւնը ուսումնասիրութեան ենթարկած է …գործման ծրագիր մը եւ արդէն ճարտարարուեստի …ներու մէջ, ուր ամենէն աւելի ապաստան կը գտնեն …րականները, ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է խուզարկու…ներու:

Ու այս անգամ, կրնանք վստահ ըլլալ թէ շատեր են ու …անարար անմեղներ մեծ մասամբ, որ պիտի բռնեն վտար… …ճամբան, քաւելով անզգամ ու սեննկային քաջերու ան…ութիւնները:

Ու ոչ ոք պիտի կրնայ իր այս քայլին համար մեղադրել …ավարութիւն մը, որ համաձայն զինքը վարող օրէնքներուն …պարտաւոր է հանդէպ իր երկրին եւ եթէ կարգ մը շո…ային տեսաբանութիւններու համար, մեղք է պաշտպա… …երկրին կարգն ու տեղացիին ապահովութիւնը, կառավա…թիւնը հպարտութեամբ պիտի գործէ այդ մեղքը: Իր …քն է եւ ատոր համար կառավարութիւն է:

Երբ մանաւանդ նկատի առնենք թէ համայնավար կոչուած …րն է, որ ամենէն նուիրական սկզբունքները գիտէ նուաս…ցնել ամէնէն գարշ ստորնութիւններով ու բռնութիւննե…, մեր համակրութիւնը ինքնաբերաբար կ՚երթայ պաշտօ…ան խստութիւններու՝ ի շահ անմեղ, աշխատաւոր ու գաղ…ան բազմութիւններու անդորրութեան:

Կրնանք անվարան ենթադրել անշուշտ, թէ կառավարու…ան այս վերջին այլամերժ ձեռնարկին մէջ, հայ խռովարա…ամէնէն քիչ դերը պէտք է ունեցած ըլլայ:

Ատով սակայն, ոչինչ կը փոխուի կացութենէն ինպաստ …սաբնակ հայութեան որ միշտ օտարական է. երբեք չպի… կրնայ սպասել բացառիկ շնորհ մը ու միշտ պիտի ինայ …րամադրութեան, նոյն կարգադրութեան ու նոյն խըս…ութեան հարուածներուն տակ:

Ատով դարձեալ, երբեք չի փոխուիր գիծը որ հայ խռովա…րը՝ իր ամբողջ ապիկարութեամբ, անզգամութեամբ ու ծի…ղելի անմտութեամբ կը կապէ իր օտար համհարզին, ու զայն …դարձնէ տեւական սպառնալիք մը՝ գաղութներու վրայ, ո…ք առաջին անգամը չէ որ կը ստանան ազդարարութիւններ … հայ եւ իբր օտարական:

Յիշենք որ դեռ 1925ին, Մարսիլիոյ ընկերվարական քա…պետը զգաստութեան կը հրաւիրէր հայութեան այս …որհ տարրերը: Այդ թուականէն ասդին, դէպքերը փաս… …ին փայտէ ուղեղ մը եւ կոշկոռ կապած սիրտ մը այդ …րոց մէջ, որոնք երբեմն, «խոհեմ» տարրերու պաշտպանու… …ն ալ կը վայելեն, երբ հարուածները ուղղուած կ՚ըլլան …շնակցութեան դէմ մանաւորաբար: Աւելորդ է դէպքեր յի… …ու զովքը հիւսել այդ առթիւ Դաշնակցութեան կողմէ ցոյց …ուած պաղարիւնին, հակառակ մանաւանդ գարշ ու ցած …րագրումներու եւ խեղաթիւրումներու, որոնք կը ձգտին դերերը …խել: Գիտենք օրուան պայմանները եւ հաշիւներու կարգա…թիւնը կը ձգենք յարմար առենին եւ տեղը:

Բայց, երբ այսօր վտանգ մը կը սպառնայ, անհրաժեշտ է …բանալ ժողովուրդին: Նոր ու անհեթեթ գործունէութեան …ուած են բուռ մը խենթեր, ո՛չ աւելի, որոնք սակայն կը …պղտորելու հայ կեանքը, ու Փարիզի արուարձաննե… …սկսեալ մինչեւ գաւառի անկիւնները կ՚ողողեն քարատիպ …ցիկներով.—Պայքա՛ր, ֆաշիստ թարթիչօէն սկսեալ մին… դաշնակ-հնչակ-ռամկավար դաւաճանները»: Պայքա՛ր, այո՛. …բանի համար. չենք գիտեր: Այդ կը մնայ իրենց գաղտ… …եւ մեզ համար մե՛ծ անծանօթը:

Աւելորդ է սակայն զգաստութեան յորդոր ուղղել այս …րոց: Փորձը քանիցս ձախողած է եւ որեւէ տուեալ չկայ …դրելու թէ այս անգամ խօսքը պիտի ինայ կակուղ սր… … մէջ եւ ընդունակ ուղեղներու վրայ:

Հայ ժողովուրդին կը մնայ զգոյշ եւ հանդարտ, պաղ ան…բերութեամբ անցնիլ յիմարական այս գաւեշտին քովէն, …միայն հեղինակներուն համար, ծիծաղելի պարտութեամբ … կրնայ վերջանալ:

Հայու անունը որ կը կրեն, չի կրնար խափել մեզ: Ու … լեզուն որ կը խօսին, երբեւիցէ չի կրնար հայ ժողովուր… …ողջ զգացումը շեղել: Ու նոյնիսկ հակառակ իրենց հայու …մին, պիտի գիտնանք թէ այս շոշորդները ոչ մէկ կապ … հայ կեանքի հետ, ուր սպրդած են հալածական ճճիննե… …խորամանկութեամբ:

Ազգի, հայրենիքի ու մարդկութեան հետ ամէն կապ խը…ած, այդ մարդիկը մեր մէջ պէտքէ գտնեն վերապահ ու անար…կան ընթացք մը միայն, որուն, գիտակից միջավայրերու … կ՚արժանանան օտար գործակալները:

Հանդարտ եւ զգոյշ, բոլոր գրգռութիւններուն առջեւ, Հա…ութիւնը թող գիտնայ արժեցնել իր ողջամիտ ժողովուրդի …մբաւը:

Մ. Ե.

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԽՕՍՔԵՐ

ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ ՃԱՌ ՄԸ

Ինչպէս ամէն տեղ, Պուլկա-րիա մէջ ալ (Պուլկարիա) խան-դավառութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը:

Ստորեւ կուտանք ընկ. Գա-րեգին Նժդեհի այս առթիւ խօ-սած ճառէն հատուածներ.

— «Դաշնակցութեան մտահոգութեան կեդրոնում կան ու կը մնան Հայն ու Հայաստանը: Մեր ձեռքն առած ցեղին ճակատագիրը, մենք ցեղին կամքին ենք ենթարկել մեր ճակատագիրը՝ դաշնակցութիւն, դա մի դպրոց է, ուր Հայը սովորում է ճանաչել իր ազգային պարտականութիւնները եւ կատարել սիրով, դաշնակցութիւնը ունի իր բարոյականը, որ կ՚ամփոփուի ցեղի հետեւեալ պատուիրանի կատարման մէջ՝ — «կուսակցութեան միջոցաւ՝ Ազգիս համար»:

«Դաշնակցութիւն, դա աւելի հոգեվիճակ է քան թէ անուն: Դա՛, զոհաբերելու տրամադրութիւն է: Դա՛, այն սրբազան աղբիւրն է, որմէ հայութիւնը առնում է իր ազգային արժանապատուութեան զգացումը եւ վերջնականօրէն ազատագրուելու կամքը: Դաշնակցութիւնը իր հրեղէն նշանաբանը ունի՝ հայրենիք: Այո՛, դաշնակցական պէտք է լինել Հայրենիք բառին բովանդակ կախարդանքը, սրբութիւնը եւ քաղցրութիւնը կարենալ զգալու համար: Դաշնակցութիւնը, հայութեան հոգեւոր կեանքի զարկն է, դա նրա արիւնն է ազնիւ, նրա կրակը անմար: Դաշնակցութիւնը մեր կեանքում այն է, ինչ որ է մայր մեղուն փեթակի մէջ: Ուր գտնուում է մայր մեղուն, հոն գտնուում է փեթակը, ուր կայ դաշնակցութիւնը, հոն կայ նաեւ ճշմարիտ հայութիւնը եւ ինչպէս եթէ չքացաւ մայր մեղուն՝ մեղուները կը ցրուին, բզիկները կը խանգարուին եւ մեղրն իսկ իր համը կը կորսնցնէ — այսպէս ալ երբ Դաշնակցութիւնը չքացաւ մեր կեանքէն՝ կը ցրուի հայութիւնը, կ՚օտարանայ գաղութահայութիւնը, կ՚այլասերի եւ կ՚ուծանայ եւ մեր կեանքը, իր ազգային համն ու հոտը կը կորսնցնէ:»

«Հակադաշնակցական տարրերի գոյութիւնը տխուր ապացոյց է, որ մեր ժողովուրդի ամբողջական վերածնունդը դեռ տեղի չէ ունեցած, որ դա դեռ թերի է: Դաշնակցութեան պարտութեան մէջ ես տեսնում եմ ոչ միայն Մայիս 28ի այլ եւ մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան գերեզմանը: Հակադաշնակցականութիւնը՝ հակահայկականութիւն է: Հակադաշնակցականը բնութեան այն հրէշն է, որուն վրայ չեն ցաւիր հայութեան վէրքերը:»

Եւ *ահա պատգամային վեր-ջաբան մը.* «Օրհնէ ճակատագիրդ, որ Հայ ես ծնած. բայց որպէս զի օտար ափերու վրայ հայ մնաս, եղիր Դաշնակցական»:

ՄԵԾ ՋԵՂԾՈՒՄԻ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

ԻԶՄԻՐ 6 (Ս. Փ.).— Ներքին գործավար Շիւքրիւ Գայա պէյ, որ քանի մը օր առաջ եկաւ, կարեւոր ջեղծումի մը քննութեամբ կը զբաղի: Այս խնդրին առաջին փուլովը զբաղեցաւ առողջապահական գործավար Րէֆիք պէյ, որ Իզմիր կը գտնուէր: Իր ձեռք բերած արդիւնքներուն վրայ, Րէֆիք պէյ հեռագրով Իզմիր կանչեց Շիւքրիւ Գայա պէյը եւ այժմ երկուքը միասին կ՚աշխատին: Կ՚ըսուի թէ ջեղծումը շատ ընդարձակ է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՉԵՆ ՎՀԱՏԱԾ

(Սեփ. Թղթակց. «Յառաջ»ի)

… 29 հոկտ.

… Այստեղ ալ առանձին նոր բան չկայ: Արարատի մասին եղած լուրերը, որ իբր թէ վերջ գտած է ճիշդ չեն, Քիւրտերը իրենց առաջապահ դիրքերէն անցած են աւելի բարձր, իսկ Իհսան Նուրիի զօրամասը յանկարծակիի գալով անցած է այս կողմը: Միւս ճակատներու մէջ կռուողները ամուր նստած են իրենց նոր դիրքերուն մէջ եւ նոյնիսկ մէկ քանի անգամ ալ յարձակում գործած են տաճկական պահակախումբերու վրայ, Իհսան Նուրիի զօրամասն ալ չէր նահանջեր, եթէ Թուրքերուն ճամբայ չտրուէր:

Քիւրտերը միամիտ նստած իրենց դիրքերուն մէջ յանկարծ կը տեսնեն Թուրքերը որ իրենց թիկունքն են անցած, այլեւս հնարաւորութիւն չունենալով կռուի բռնուելու, ստիպուած կ՚ըլլան նահանջել այս կողմը, այլապէս այդքան դիւրութեամբ չէին լքեր Արարատի անառիկ դիրքերը:

Արարատի կռիւներու ժամանակ կեղտոտ դեր են կատարած նաեւ բոլշեւիկները: Երբ առաջին անգամ Քիւրտերը նախայարձակ եղան, Թուրքերը իրենց շունչը Արաքսի միւս ափը քաշեցին, սակայն բոլշեւիկները զանոնք սիրով ընդունեցին եւ մէկ քանի օր պահելէ յետոյ, կարմիր զօրամասերուն միացնելով, նորէն վերադարձուցին Իգտիր, Քիւրտերու դէմ կռուելու: Մէկ կողմէն բոլշեւիկները ճնշուած, հալածուած ժողովուրդներու անունով կը խօսին, միւս կողմէն ալ Մուսթաֆա Քէմալի յաջողութիւններուն կը նպաստեն: Ասով հանդերձ սակայն Քիւրտերը չեն վհատած եւ այնպիսի դաս մը պիտի տան Թուրքերուն որ իրենք բոլշեւիկներն ալ պիտի ամչնան:

Էնկիւրիի այցելութեան շուրջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ դեսպանը մեծապէս կը հետաքրքրուի Վենիզելոսի Էնկիւրի կատարած ուղեւորութեամբ: Դեսպանը այցելեց արտաքին նախարարին եւ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ այդ ուղեւորութեան շուրջ: Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութիւններուն:

Պ. Միխալաքոփուլոս ոեւէ յայտարարութիւն չըրաւ անգլիական դեսպանին այցելութեան եւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց մասին: Միայն կ՚ըսուի թէ դեսպանը գոհ մնացած է տրուած բացատրութիւններէն եւ յայտնած է թէ անգլիական կառավարութիւնը ամբողջովին համաձայն է Վենիզելոսի ուղեւորութեան:

Վերջ տալու համար այն բսի-բսաներուն, որոնք ծագած են Էնկիւրիի ուղեւորութեան շուրջ, Հելլէն կառավարութիւնը հրահանգած է իր դեսպաններուն այս մասին բացատրութիւններ տալ օտար կառավարութեանց:

Թուրք Հանր. Պարտքի խնդիրը

Հանրային պարտքերու խնդիրը նոր փուլի մը մէջ է, նկատելով որ կը մօտենայ նոյեմբեր 22ը, երբ պիտի տրուի կտրոններու երկրորդ մասնավճարը: Ելմտական գործավարութիւնը Փարիզի Հանրային Պարտքերու Վարչական Խորհուրդին ծանուցած էր թէ Թուրքիա ի վիճակի չէ այդ վճարումը ընելու:

Այժմ Էնկիւրիէն «Փօլիթիքա»յի կը հաղորդեն թէ Վարչական Խորհուրդը որոշած է բողոքել կառավարութեան դէմ: Բողոքին մէջ կ՚ըսուի թէ Թուրքիա ի վիճակի է վճարելու, ինչպէս կ՚ըսէ Ռիւթ իր տեղեկագրին մէջ:

Միւս կողմէ, հանրապետական պարտքերու խնդրին շուրջ ալ վէճեր ծագած են: Այսպէս, իբր թէ կառավարութիւնը չպիտի վճարէ նաեւ Անատոլուի երկաթուղիի տարեվճարը, 3200,000 ոսկի: Այս գրոյցին վրայ, երկաթուղիի բաժնեթղթերը եւ պարտաթղթերը զգալի անկում կրեցին սակարանին մէջ:

Բայց եւ այնպէս, Էնկիւրիէն կը հերքեն այս գրոյցը, ինչպէս նաեւ այն լուրը թէ օսմանեան եւ հանրապետական պարտքերը նոյն ձեւով նկատի պիտի առնուին: Իրողութիւնը այն է որ, կառավարութիւնը տակաւին ոեւէ որոշում չէ տուած օսմ. պարտքերու, ինչպէս նաեւ Անատոլուի երկաթուղիի մասնավճարի մասին: Ելմտական գործավար Շիւքրիւ հիւանդ է եւ այս պատճառով կ՚ուշանայ վերջնական որոշումը:

Պետական երկաթուղիներու ընդհ. տնօրէն Հաշիմ այս առթիւ ըսած է. «Կառավարութենէն ոեւէ հրաման չեմ ստացած այն մասին թէ Անատոլուի երկաթուղիի տարեվճարը տալու չէ, կամ այս պարտքն ալ պիտի ենթարկուի օսմ. պարտքերու շուրջ եղած կարգադրութեան»:

Նոր սահմանադրութիւն կը պատրաստուի

ՄՈՍԿՈՒԱ, 10 Նոյեմբեր.— «Իզվեստիա» կրկին կ՚անդրադառնայ վերջերս երեւան հանուած հակայեղափոխական կազմակերպութեանց եւ անոնց գործունէութեան.— Մեր երկրին մէջ կուլակներու հաշուեյարդարով, միջազգային քաղքենիութիւնը, հակախորհրդային Ռուսերը իրենց վերջին եւ լուրջ դաշնակիցները կը կորսնցնեն Խորհրդային Միութեան մէջ: Այս պատճառով, հակայեղափոխութիւնը կը փութայ պայքար բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Պ. ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԳՈՀ Է ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Պ. Վենիզելոս Էնկիւրիէն վերադարձին, Պոլսէն անցած միջոցին «Նոր Լոյս»ի խմբագիրներէն մին կրցած է կարճ տեսակցութիւն մը ունենալ հելլէն վարչապետին հետ եւ առիթէն օգտուելով՝ քանի մը հարցումներ ընել անոր:

— Յունաստան գո՞հ է այն Հայերէն, որոնք իբր գաղթական վերջին տարիներս փոխադրուած են հոն, հարցուցած է խմբագիրը:

Պ. Վենիզելոս պատասխանած է.

— Այո՛, կատարելապէս գոհ է:

— Անոնք, իրենց գիտցած արհեստներով, երկրին ճարտարարուեստին եւ վաճառականութեան համար օգտակար եղա՞ծ են:

— Այո՛, մեծ չափով օգտակար եղած են անոնք, ըլլալով աշխատասէր, գործունեայ եւ ձեռներէց տարր մը:

— Ի՞նչ կը խորհի կառավարութիւնը անոնց հպատակութեան խնդրոյն մասին.

— Տակաւին ամենավերջնական ձեւ մը չէ տրուած այս հարցին, բայց ի մօտոյ այդ խնդիրն ալ պիտի լուծուի:

Այս միջոցին ցամաքին վրայ գտնուող Թուրք թերթերու լուսանկարիչներ կը ստիպէին մեր խմբագիրը որպէսզի խնդրէ Պ. Վենիզելոսէն իր դէմքը դէպի իրենց դարձնել լուսանկարելու համար:

Մեր խմբագրին խնդրանքին վրայ Տիկին Վենիզելոս եւ Պ. Վենիզելոս իրենց նստած տեղէն ելլելով մօտեցան կամրջակին, որով լուսանկարիչները յաջողեցան հանգիստ կերպով լուսանկարել զիրենք:

Առիթէն օգտուելով մեր խմբագիրը վերջին հարցում մըն ալ ուղղեց Պ. Վենիզելոսին:

— Արդեօք Յունաստանի Հայերը ազատօրէն ճամբորդելու իրաւունք ունի՞ն երկրին մէջ կամ դուրսը: Պ. Վենիզելոս պատասխանեց.

— Այո՛, անշուշտ, ամէն քաղաքացիի պէս:

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ԳՈՐԾԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանատունը Անատոլուի գործակալութեան միջոցաւ հետեւեալ հերքումը կուտայ, Պ. Ֆլանտէնի վերջին այցելութեան առթիւ շրջան ընող զրոյցներու մասին:

Բացարձակապէս յերիւրածոյ է այն լուրը թէ Ֆրանսայի Առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէն Էնկիւրի ճամբորդած է նպատակ ունենալով տնտեսական շարժում մը ստեղծել Խորհրդային Ռուսիոյ կամ ուրիշ որ եւ է պետութեան դէմ:

Պ. Ֆլանտէն Թուրքիոյ մէջ իր բնակութեան ընթացքին չէ զբաղած ո՛չ ելմտական խնդիրներով ոչ ալ Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ ձեռնարկներ կատարելով: Հետեւաբար այս առթիւ շրջան ընող զրոյցները հակառակ են ճշմարտութեան:

ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՒ ՄԸ

Մէկ քանի օր առաջ իտալական Ստեֆանի գործակալութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը կը հաղորդէ թէ քսան անձեր ձերբակալուած են ֆաշիստական վարչաձեւին դէմ դաւադրութիւն սարքած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Նոյն զեկոյցը կը հաղորդէր թէ ձերբակալեալները պիտի յանձնուին յատուկ դատարանի մը:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութ, 29 Յոկտ.

Պէյրութ եւս տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը Նոյեմբեր 25ին, շաբաթ երեկոյ, Ժողովրդային տան սրահներուն մէջ, խուռն երիտասարդ սերունդի մը ներկայութեան։

Բեմի ճակտին Հ. Յ. Դ.եան երեք տիտաններուն՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կենդանապատկերները, մեզպատ բանքը կուտային ապրող էակներու, ու խորունկ հաւատքով երիտասարդութիւնը կ՚արթննար երրորդութեան հրաշքէն...։

Ու եռագոյնը,— ահա ծալծալ կը խոկայ իր մենաւոր գոյութիւնը օտար ափերու վրայ, ապաւինած նոր սերունդի ելոյթին, որ կը խոստանայ զայն առաջնորդել դէպի նոր արշալոյսներ։

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Նազարեանի կը գոռացնէ «Մշակ Բանւոր»ը, եւ հանդիսականները յոտնկայս կ՚ունկնդրեն զայն, ապրելով քառասնամեակի իսկական իմաստը։

Երիտասարդ մը հանդէսի բացումը կատարելով՝ Պէյրութի երիտասարդութեան կողմէ, ողջունեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը։ Ներկայացուց հանրութեան Ա. Սահակեան (Հայր Աբրահամ) օրուան նախագահը, որ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կողքին եղած է դասընկերը Քրիստափորին, Անդրկովկասի Սէյմէն ընտրուած անդրկովկասեան Հանրապետութեան կառավարութեան անդամ, եւ վերջապէս Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի Ա. նախագահ։

Ան թարգմանը հանդիսացաւ այն երիտասարդութեան, որ խօսք կուտայ տօնելու Դաշնակցութեան քառասնամեակը մայր հայրենիքի մէջ, հայ եռագոյնին տակ, տեսնելով նոյն այս ընկերները ստանձնած երկրի պետական ղեկը։

Օրուան նախագահը Աբրահամ Սահակեան, առաջին բանախօսը, բեմ ելաւ հանդիսականներուն բուռն ծափերուն մէջ. կուտանք իր բանախօսութիւնը ստորեւ.

«Այսօր մենք կը տօնենք Դաշնակցութեան քառասնամեակը։ Ցանկալի է մեզ եւ հայ ժողովուրդի համար, այս տօնը տօնել մեր հայրենիքին մէջ է։ Հին սերունդը կ՚անցնի, Դաշնակցութի՛ւնը, ո՛վ երիտասարդութի՛ւն, ձեզ կը յանձնէ բոլորը, Դաշնակցութիւնը իր հիմնուած օրէն մինչեւ այսօրուան բոլոր աշխատանքը ձեզ կը փոխանցէ։ Թէ ինչո՞ւ սիրուած է Դաշնակցութիւնը.— Մինչեւ Դաշնակցութեան հրապարակ գալը հայ ժողովուրդը Ռայա էր. ցրուած զանազան պետութիւններու մէջ, Պարսկաստան, Տաճկաստան եւայլն, իտէալ չունէր. անձնուիրութիւնը լոկ բառ մըն էր ու ահա այս ժամանակ հրապարակ եկաւ Դաշնակցութիւնը։ Իր առաջին եւ նուիրական գործն էր, ստեղծել այնպիսի կուսակցութիւն մը, որ ղեկավարէր եւ համախմբէր շատ մը հոսանքներ։ Դաշնակցութիւնը կը հասկնար որ եթէ կուռ կազմակերպութեամբ մը հրապարակ չգար, պիտի տուժէինք. բոլոր հոսանքներուն պէտք էր կուռ կերպարանք տալ, համախմբել, ու ահա Դաշնակցութիւնը ինքն իսկ եղաւ այդ կուռ կազմակերպութիւնը, որուն ստեղծումին առաջին ռահվիրաները եղան Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան, իշխան Արղութեան եւն.։

Այդ ժամանակ հայ ժողովուրդը կռուելու սովոր չէր, իր պատիւին եւ գոյքին տէրը չէր։ Ու ահա ձեզ Դաշնակցութեան առաջին պարտականութիւնը սովրեցնել զէնք գործածել, ինքնապաշտպանութեանը համար ժողովուրդին։ Եւ ահա Դաշնակցութիւնը մարտական խումբեր ուղարկեց դէպի երկիր։ Ժողովուրդը որ չէր գնահատեր զէնքը, հասկցաւ անոր արժէքը, հասկցաւ որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն». ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը մօտ էր ժողովուրդի սրտին, որ կարճ ժամանակէն փայլուն ղեկավարներ դուրս բերաւ, Գէորգ Չաւուշ, Սեբաստացի Մուրադ, Աղբիւր Սերոբ եւայլն։ Եւ առաջին ռազմական շրջանը ամենափայլուն շրջանը եղաւ մեր կուսակցութեան։ Անկից յետոյ փայլուն գործունէութիւն, պանք Օթօմանի դէպքը, Խանասորի արշաւանքը եւլն.։

«Ինքնապաշտպանութեան շրջանին, ինքը ժողովուրդը կազմակերպեց վանի հերոսամարտը. այդ ինչով բացատրել, եթէ ոչ Դաշնակցութեան ուժով. ինքնապաշտպանութեան փայլուն գոյամարտներ տեղի ունեցան նաեւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ-Ապարանի մէջ։

«Հայաստանի անկախութեան հայրենիքի գաղափարը՝ կը վառի տարագիր ժողովուրդի սրտին մէջ, ան այժմ հասկցաւ, որ պէտք է ազատ շնչել, որ պէտք ունի կտոր մը քարի իր գլուխը հանգչեցնելու համար։

«Որովհետեւ միայն հայրենիքի մէջ կարելի է զարգանալ ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս։

«Դո՛ւք երիտասարդներ, Դաշնակցութիւնը ձեզ կը յանձնէ ազատ եւ անկախ Հայաստանը կանգնելու պարտականութիւնը։ Դուք մեծ պատասխանատուութեան ժառանգորդներն էք, անձնազոհութեան, պատասխանատուութեան, ժողովուրդի եւ հայրենիքի գաղափարի «Ազատութեան կամ Մահ»ուան տաբածիչը. չենք յուսահատիր, տարագիրներու խրճիթներու մէջ եւս կը պահուի մեր պաշտելի եռագոյնը։ Ու հիմակ Հ. Յ. Դ.ը մեծ պարտականութիւն ունի ազատագրել զայն քաղաքականապէս, տալ հայ հայրենիք։ Այդ հեռաւոր ապագայի գործ չէ, պէտք է հաւատանք որ կուգայ մեծ տօնը»։

Այսպէս երկարատեւ ծափերու մէջ վերջացուց իր բանախօսութիւնը, որմէ վերջ Օրիորդ մը դաշնակի վրայ նուագեց ֆաուստի «վալսը».—

Երիտասարդ մը արտասանեց Զարդարեանի «Բագինին փառաբանութիւնը»ը. Օրդ. մը երգեց «Հայաստան»ը, որմէ յետոյ «Ախ մարալ ջան»ը երգչախումբին կողմէ. երկրորդ արտասանութիւնէ մը յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան երկրորդ բանախօսը, Ն. Աղբալեան։

«Պատմական է տարին, այդպէս պիտի ըլլար հանրային գիտակցութեան մէջ, բայց կը պակսի ազգային գիտակցութիւնը, եւ զօրաւոր է ստրկամտութիւնը։ Պատմական պիտի ըլլար, զի Դաշնակցութիւնը հայ պատմութեան ծնունդն է եւ օրինական ծնունդը։ Ազգային ազատագրութեան քառասնամեակը պէտք է պատմական ըլլար, եթէ «ազգ» ըլլար եւ ոչ անգիտակից եւ ստրկամիտ ամբոխ՝ նոյնատեսակ «մտաւորականութեամբ»։

«Ոչ մէկ կասկած, որ Դաշնակցութիւնը ամէնէն պատկառելին է աշխարհի կազմակերպութեանց մէջ։ Իր անցեալ գործերու ընդարձակութեամբ եւ խիզախութեամբ, իր տուած զոհերու քանակով։ Ու նաեւ այսօր՝ իր ծաւալով, տեւականութեամբ եւ ուժով։

Բոլոր մութ ուժերը — ներսի եւ դուրսի — միացած են մեզի դէմ. կը ճակատինք. բաւական չէ՝ կը ծաւալինք, կը զօրանանք հակառակ որ պարտուած ենք, տարագիր։ Պարտութիւնը ամօթ չէ, եթէ կռուած ես բոլոր ուժով. «Վահանի տակ թէ վահանի վրայ» Սպարտացի մօր խօսքն է։

«Միակն ենք, որ հանրօրէն գիտենք թէ ո՞ւր կ՚երթանք, ի՞նչ կ՚ուզենք եւ ի՞նչ կ՚ընենք։ Հայ մեծամասնականներու խելքը Մոսկուայի մէջն է. նա կը մտածէ, կը կամենայ եւ կ՚ընէ Մոսկուայի ըսածը. իսկ մնացած հայութիւնը թաղուած է խմբակցական եւ անհատական խոհի ու մտածման մէջ։ Բնական է մեր գոհունակութիւնը այս հանդիսաւոր տօնին, նաեւ մեր համակիրներու գոհունակութիւնը։

«Զինչին նիւթական միջոցներ եւ մեծ բարոյական դրամագլուխ ստեղծած են այս ամէնը։ Ոգին է որ կենդանի է եւ ստեղծագործ։

«Տուինք 1918 Մայիս 28ի վճիռը, ստեղծեցինք հայրենիք, մենք մեր տան մէջ։ Տեսանք պտուղը, արագ վերելք, հրաշագործ աշխատանք, անսպառ ոգեւորութիւն ու կռիւներ անընդհատ հայ վրացական հայ-թաթարական։ Ու ընկճուեցանք երկու մեծ պետութիւններու աքցանի մէջ։

«Ո՞ւր է այդ ոգեւորութիւնը, երկիրը սպանդանոց է եւ արգելատուն, չքաւոր եւ սգաւոր բազմութիւն հայրենիքի մէջ, զի տէրն օտար է կամ անոր հայ ծառան։

«Ոչինչ բարոյականով, ոչինչ մտաւորականով, միտքը դադրած է ստեղծելէ ու մտածելէ եւ կը թոթովէ բերանը՝ վախէն ու սովէն սարսափած։

«Անցած ենք արիւնոտ ճամբայ, նախ անհատներ եւ յետոյ մանր խումբեր, Խանասորի արշաւանք, Օսմանեան Պանք, Սուլթանի մահափորձ, եկեղեցական կալուածներ, Հայ-Թաթարական ընդհարում, կամաւորական շարժում, Վանի հերոսամարտը եւ Պասկը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն ու Փետրուարի փառայեղ ապստամբութիւնը։ Միաժամանակ ազատութեան մարտիկ եւ կուսակից, Եփրեմը ձեռք կը մեկնէ պարսկական յեղափոխութեան եւ հիմը կը դրուի պարսկական սահմանադրութեան, ձեռք կը մեկնենք երիտասարդ թուրքերուն ու կը մշակուի տաճկական սահմանադրութիւնը։ Եւ, այսօր մեզուի աշխատանք՝ կազմակերպելու հայութիւնը նոր պայքարներու համար։ Խուլ են մեր օրերը, մեր ցեղակիցները կը զայրանան որ մենք կը ղեկավարենք, նախ մեր թշնամի օտարները։ Տարագրութիւն, սրածութիւն։ պարտութիւն, չեն ընկճած մեզ եւ մեր կազմակերպութեան մէջ՝ հայ ժողովուրդը. Գիտենք մենք, թէ ո՞ւր կ՚երթանք, Միացեալ եւ անկախ Հայաստան— այս գաղափարն աւելի պայծառ է այսօր քան երբ եւ իցէ։

ՊԱՐ - ՍԱՄԷԼ

(Շար.)

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

ՀԱՅ ՕՃԱԽՆԵՐ

(ընդհ. ակնարկ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջոց մը միայն, պատերազմէն անմիջապէս վերջ, աւերեալ նահանգներու վերաշինութեան համար, շնորհիւ ֆրանսական կառավարութեան տրամադրած մեծաքանակ վարկերուն, բացառաբար շինութիւնը քաջալերուեցաւ հիւսիս - արեւելեան քանդուած գաւառներուն մէջ, դժբախտաբար սակայն ծնունդ տալով հապճեպօրէն յղացուած անճաոնի շէնքերու և բնակութեանց շարքի մը։ Այդ պահուն էր որ վերաշինութեան օրէնքէն օգտուողները շինեցին ու շինել տուին յաճախ այդ այդ մասին արուեստական եւ արհեստագիտական որեւէ ձեռնհասութիւն չունեցող ու իրենք զիրենք անարժանօրէն ճարտարապետ կամ ձեռնարկու (entrepreneur) հռչակող հացկատակներու, որոնց կանգնած այլակերպ ու ներքնապէս անյարմար բնակարանները կը մնան կոթողները... այդ շրջանի աղքատացած ճարտարապետութեան։ Ներկայիս, քմծիծաղով է որ կը յիշուին նախակրթարանի վարժապետներ ու նոտարի անգործ գրագիրներ, որոնք օգուտ քաղելով տիրող խառնաշփոթ վիճակէն, ազատ ասպարէզ տուին իրենց այլանդակ յղացմանց, իբր ճարտարապետներ։ Իրբրու այս վիճակն ալ երկար չտեւեց սակայն ու կառավարութեան վարկերուն հետ դադրեցաւ նաեւ շինարարներու տենդոտ գործունէութիւնը, բովանդակ Ֆրանսան ու գլխաւորաբար Փարիզն ու շրջակաները ձգելով բնակարանի աննախընթաց տագնապի մը առաջ։ Միւս կողմէ քաղաքական ու այլ դրդապատճառներէ մղուեալ դէպի Ֆրանսա ու իր սիրտը Փարիզ դիմող օտար գաղթականներն ալ միացած աւերեալ գաւառներու տեղահան բազմութեան, աւելի եւս սաստկացուցին բնակարանի տագնապը որուն առած համեմատութեանց առաջ, կառավարութեան մասնակի ճիգերը հեռու էին դրական արդիւնքի մը յանգելէ։ Շինութիւնը քաջալերելու նպատակաւ եւ խթան հանդիսանալու համար. այս ուղղութեամբ ամէն ձեռնարկի, որուն վարիչները երեքէն տասնըհինգ տարուան երկարեցին նորաշէն բնակարաններու կալուածական տուրքէ զերծ կացուցումը։ Միեւնոյն ատեն հիմնուեցան դարձեալ կառավարական հովանաւորութեամբ եւ վարկերով։ Աժան վարձքով բնակարաններու կազմեր (Organismes des H. B. M.) նպատակ ունենալով անմիջականօրէն բազմանդամ ընտանիքներու, պատերազմէ վիրաւորեալ հմեստ գործաւոր կամ պաշտօնեայ ազգայիններու մատչելի բնակարաններ հայթայթել։ Այս ուղղութեամբ քաղաքապետութիւնն ու թաղապետական ժողովներն ալ միացուցին իրենց ճիգերը կառավարութեան, ստեղծելով տեղական H. B. M.ի կազմեր ու տրամադրելով շրջակայ յարմարագոյն հողերը խմբովին ընդարձակ շինութեանց յատկացուելու համար։ Սոյն եւ նման կազմակերպութիւններ կը գործեն ներկայիս ու պիտի գործեն տակաւին երկար ատեն, գէթ մասամբ ամոքելու համար ընկերային այս գլխաւոր ցաւերէն մին, անպատսպարութիւնն ու ինչ որ նոյնն է, հակառողջապահիկ բնակութիւնները։ Այս հիման վրայ է որ նաեւ հրատարակուեցաւ Լուշէօրի օրէնքը (Loi Loucheur) նպատակ ունենալով մասնաւոր պայմաններու տակ ու սեղմ սահմաններու մէջ սկսուած գործը աւելի ժողովրդականացնել, տարածելով զայն միջակ դասակարգին ալ մէջ ու առհասարակ գործաւոր կամ պաշտօնեայ ընտանիքներու ամէն դիւրութիւն եւ միջոց տալով քիչ ժամանակուան մէջ տնակի մը կամ սեփական յարկաբաժնի մը տիրանալու։ Առ այդ, տրամադրուած վարկին համեմատութեամբ հարիւրէն երկու չնչին տոկոսով փոխառութիւններ կը կնքեն պատկանեալ կազմերը բնական է ի փոխարէն կարգ մը պայմաններու լրացման, որոնց մասին անդրադառնալու առիթը կ՚ունենամ։ Մինչ այդ Գերմանիոյ նախանիւթային հատուցմանց եղանակն ալ միջոցը տուաւ ընկերութեանց եւ անհատներու երկար պայմանաժամով ապառիկ ապրանքի ու նախանիւթի տիրանալու. թեպէտ պէտք է խոստովանիլ, այս մասին ակնկալուածէն անհամեմատօրէն նուազ յաջողութեամբ։

Սոյն բոլոր միջոցները սակայն բաւական չեղան իրենցմէ սպասուած արդիւնքը տալու եւ հակառակ նախագծուած օրէնքներու խոհականութեան, իրերու ընթացքը կը սպառնար պահել իր նախկին սուր վիճակը, եթէ տնտեսական երկու նոր ազդակներ չգային յեղաշրջել ամէն ինչ, նոր ուժ եւ ապահով պայմաններ ստեղծելով շինութեան, որ վերսկսաւ յանկարծական արագութեամբ։

Օրինակ մը տալու համար ըսենք որ միայն Փարիզ քաղաքին համար նախապատերազմեան շրջանի, օրինակ 1913 տարուան գործունէութեան հետ բաղդատելով, 1929ի ընթացքին հարիւրէն տասներեք միայն պակաս շինութիւն է տեղի ունեցած։ ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այս ուղղութեամբ հետզհետէ կը մօտենանք բնականոն կացութեան։

Այս ազդակներէն գլխաւորն ու առաջինը եղաւ ֆրանքին որ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն զարկ տալէ զատ մասնաւորաբար նոր կենդանութիւն մը պարգեւեց շինութեան ճարտարարուեստին։ Սոյն վերածնութիւնը կը խոստանայ դեռ տեւել, հակառակ վերջերս զգացուող գործի ընդհանուր տագնապին որ Ֆրանսայի յատուկ ըլլալէ աւելի, համաշխարհային պարբերական տագնապներէն մին ըլլալ կը թուի։

Երկրորդ խթանը այս շինութեան եղաւ յետպատերազմեան վերջին տարիներու Եւրոպայի եւ Ամերիկայի յաջորդական խոշոր սնանկութիւններն ու սակարանական մեծ ձեռնարկներու krachները (քրաք) որոնք շատ գէշ տպաւորութիւն մը յառաջ բերին մեծ ու փոքր հաստատերերու եւ խնայողներու շրջանակին մէջ։ Ատկէ կարելի է հետեւցնել որ մեծահարուստէն սկսեալ մինչեւ յետին խնայասէր անհատը, սկսաւ տակաւ ճողոպրիլ թէական շահաղիտութիւններէ եւ փնտռել նուազ երեւակայական ու վստահելի շահադրութիւններ (placemeut), հետեւաբար աչքերնին դարձուցին դարձեալ կալուածական գործողութեանց վրայ, որոնք եղած են ու կը մնան ամենավստահելի դրամական բեղմնաւորման միջոցներէն մին հակառակ այս մասին դեր ու դէմ կարծիքներու։ Ինչպէս վերը ըսի, դէպքերու այս ընթացքին առաջ, Ֆրանսահայ գաղութն ալ չէր կրող անտարբեր մնալ ու անյեղլիօրէն հետեւեցաւ տեղացիին նախասիրութեան։ Մանաւանդ որ բնակարանի պահանջքը կը պահէ իր նախկին ուժգնութիւնը։ Ահա թէ ինչ պատճառներէ մղուած շինութեան տենդը կը փոխանցուի մթերանոց։ Ամենահամեստ քսակներ իսկ կը նետուին կալուածական գործողութեանց մէջ, գոնէ միայարկ տնակ մը կառուցանելով արուարձանի մը թաղերէն միոյն մէջ հապճեպ գնուած հողի մը վրայ։

Գաղափարը գովելի է ինքնին ու շարժումը արժանի քաջալերութեան, մանաւանդ Ֆրանսահայ գաղութի ապագային տեսակէտով, բայց խոստովանինք ալ որ ներկայ տենդոտ գործունէութեան մէջ դեր ունի նաեւ բարեկամէ բարեկամ, դրացիէ դրացի թելադրութիւններն ու նմանասիրութեան ոգին ու երբեմն ալ աւա՜ղ, զիրար գերազանցելու փութկոտութիւնը։ Այս իսկ է պատճառ որ այս ուղղութեամբ յաճախ անդարմանալի սխալներ կը գործուին ի վնաս ընտանիքին ապագային ու արդիւնք անփորձութեան կամ հապճեպի։ Աւելորդ չենք նկատեր ուրեմն ձեռնարկելու յօդուածաշարքի մը սոյն այժմէական նիւթին շուրջ, յաջորդաբար ու անկախօրէն ներկայացնելով այս առթիւ գործուող յաճախակի սխալները, մեր կարելի չափով մեկնելով տեղական կարգ մը սովորութիւններն ու օրէնքները եւ զանոնք լաւագոյնս օգտագործելու միջոցները, շինութեան կամ ճարտարապետութեան մօտիկ անցեալը եւ ներկայի ձգտումները առողջապահական, ընկերային, նիւթական, արհեստագիտական, գեղեցկագիտական տեսակէտներով, ճարտարապետին ու ընտրութիւնը, այլ եւ ...ութեանց եղանակներ, ...ներքին կազմն ու բաղ...ութիւնը եւ առհասարակ ...թեան վերաբերեալ եւ ամէն ... ներկայացող այլազան հար...

Ե. ԻԻԹԻՒՃ...

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹ...
ՄԵՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԽԱՐ...

Հայ մշակոյթի տօնը
հանդէսներից ամենագեղ...
է թէ՛ ըստ ձեւի եւ թէ՛ ...
ւանդ ըստ բովանդակու...
Լալկան շեշտ չունի այդ ...
այլ պարծանքի երանգ. զա...
տիւ է բերում մի ազգի, ո...
րեր շարունակ տուայտան...
եւ զրկանքների բեռն է ...
շալակած Առաջաւոր Ա...
շեմքում եւ բզկտել է ...
ընթացքում անիրաւ ոսոխ...
յանուն քաղաքակրթութ...
քրիստոնէութեան...։

Մշակոյթի տօնը հայ ...
ճարի, հայ արուեստի եւ մ...
գային կենսունակութեան ...
տաւոր տօնն է։ Մշակ...
կուլտուրա բառի յաջող ...
մանութիւնն է. մշակոյթ ...
նում է երեք տեսակի՝ ...
կան. հոգեկան, մտաւոր ...
սաըական։ Նիւթական ...
կոյթի արգասիքներն են՝ ...
կարան, հագուստ, գործիք...
զէնքեր, զարդեր, ամա...
եւայլն։ Հոգեկան կամ ...
մշակոյթի բաղկացուցի...
րերն են՝ լեզու, պատմ...
սովորոյթներ, դաւանան...
տութիւն, գրականութիւն,
արուեստ - նկարչութիւն,
ծշտութիւն, քանդակագո...
թիւն, թատրոն, ապա ...
եւայլն։ Հասարակական
կոյթի էութիւնն են կ...
պետական եւ հասարա...
ձեւերը, օրէնքները, դա...
եւայլն։

Այս վերջին տարիներ...
դունուած մշակոյթի տօնակ...
րութեան ընթացքում, վեր...
հանուում միայն մեր մտաւո...
գեկան մշակոյթի արգասի...
ըը՝ գիրն ու գրականութիւնը
ի հարկէ հայ մշակոյ...
միայն մի, թէպէտ եւ կարեւ...
մասն է կազմում. այդ միա...
մանիութիւնն անշուշտ առ...
ցել է նրանից, որ մշակ...
տօնն ընկաւ Թարգմանչաց ...
նի օրը եւ փոխարէնն ...
թէ տեխնիկապէս եւ ...
էութեան, այն ինչ, հայ...
կոյթի տօնն իսկապէս պէտ...
ընդգրկէ բովանդակ հայկ...
մշակոյթը իր բոլոր ճիւղե...
եւ հայ նկարիչն ու քանդ...
գործը, հայ երաժիշտն ու ...
դերասանը, հայկական խո...
ու հայկական նիստն ու կ...
ամենայն իրաւունքով պէտ...
յիշատակութեան արժան...
ի շարս հայ աւագ ու կր...
Թարգմանիչների։

Դեռ անցեալ տարի ...
րում ես շեշտեցի Հայ ...
պատմութեան չգոյութ...
հրաւէր կարդացի մեր ...
վաստակ Մխիթարեան ...
րին, ձեռնարկելու այդ ...
կարեւոր աշխատութեան ...
միայն նրանք կարող են ...
բերել հայ իրականութեան ...
որովհետեւ նրանք են մի...
տուած նիւթական, եւս ...
մասւոր անհրաժեշտ կար...
թիւններով...

Երբ իրականութիւն կը...
նայ Հայ մշակոյթի պ...
թիւնը, ամփոփուած մի ...
կու ստւար հատորում, ...
մանակ էլ զգալի կերպ...
փոխւի հայ մշակոյթի ...
կատարութեան բովանդա...
թիւնը եւ ի շարս Մեսրոպ...
հակի եւ այլոց՝ կը ...
տակւին ո՛չ թէ միայն ...
կացին, Շնորհալին, ...
Նովան, Ալիշանը. ...
Րաֆֆին, Ահարոնեանն ու ...
թը, այլեւ Նաղաշ Յովնաթ...
Այվազովսկին, Աղամեանը ...
միտաս Վարդապետն ու ...
Մուրզան, Եկմալեանը, ...
նին,..

Մշակոյթի տօնին ...

փառաբանուեն հայ հոգու բոլոր կարգի Թուրքները ու խոյանքները, իսկ ամենից առաւել ի հարկ է Տարօնի Հացիկ գիւղի հանճարը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, այսինքն Մեսրոպ վարպետը, քանի որ նրա ձեւակերպած հայկական տառերն ազգային բովանդակութիւն մտցրին մեր դպրոցներում եւ եկեղեցիներում եւ այդ տառերի շնորհիւ է, որ մինչեւ այսօր պահւում է հայ ազգը՝ ենելով դարաւոր փոթորիկների եւ աղէտների բովից:

Մեսրոպի հանճարի մեծութիւնը եւս առաւել կը պարզուի մեզ համար, երբ նկատի ենք ունենում, որ նախքան Մեսրոպ չկային ազգային գրեր. արդի բանասիրութիւնը պարզել է միանգամայն, որ Դանիէլեան կոչուած գրերը յամենայն դէպս հայկական չեն եղել. եթէ նախ քան Մեսրոպ գոյութիւն ունեցած լինէին հայկական գրեր, ապա դէթ մի յիշատակարան կամ կոթող մնացած կը լինէր այդ տառերով, ինչպէս մնացել են ասորական եւ խալդական գրերով բազմաթիւ յուշարձաններ: Եթէ հայկական գրեր լինէին, նրանք գործածութեան մէջ կը դրւէին եւ ոչ թէ պահ կը տրւէին ինչ որ մի ասորի Դանիէլ եպիսկոպոսի, որի մասին եղած պատմութիւնը պէտք է համարել առասպել: Մեր պատմիչներն էլ միաբերան վկայում են, որ նախ քան Մեսրոպեան գիւտը՝ Հայերն օգտւել են ասորական, յունական եւ պարսկական լեզուներից, հետեւապէս եւ գրել են այդ լեզուներով եւ այդ լեզուների գրերով, բայց ո՛չ երբեք հայերէն եւ ազգային գրերով..

Անշուշտ հանճարեղ Մեսրոպը մեծապէս օգտւել է յունական եւ ասորական այբուբեններից եւ յետոյ է միայն շաղախել մեր ազգային գրերը, բաղկացած 38 տառերից. դա ինքն ըստ ինքեան խոշոր ստեղծագործութիւն էր կատարւեց ոչ մի անգամից, հինգերորդ տարի առաջին տասնամեակում՝ 404—412 թւականին. այդ գիւտը բախտաւոր պայմանների զուգադիպեց, որովհետեւ կաթողիկոս Սահակը, Թագաւոր Վռամշապուհ եւ Հայոց աշխարհի մեծն ուսուցիչը՝ Ս. Մեսրոպ տոգորւած էին մեծապէս հայ ժողովրդին հայ պահելու մեծ խոէալով...

Դեռ երէկ էր, որ Ռումանիայի Թագաւորն ու Թագուհին առաջին փրոֆ. Եորկան եւ հազաւոր այցելուներ հիացմունքով խօսեցին Բուքրէշում կազմակերպած հայ արւեստի ցուցահանդէսի մասին. այդտեղ, Բուքրէշում, տակաւին ժողովել էին հայ արւեստի պատահական փշրանքները. հապա որքա՛ն պէտք է լինի հիացմունքը եւ յարգանքը հանդէպ առաջաւոր Ասիայի քաղաքակրթութեան Հանգրի, հայ մարտիրոս ազգի, երբ հազմակերպւի նրա բովանդակ արւեստի ցուցահանդէսը, այն էլ Ազատ ու Անկախ Հայաստանում:

Զմոռնանք շեշտելու, որ հայ նկարագրի եւ հայ ազգի գոյութեան ամենամեծ խարիսխն ու ազդակը հայ մշակոյթն է:

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉՈՒ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱՔՔԸ ՊԷՅ

Համալսարանի դասախօս եւ Սէրպէսթի Պոլսոյ վարչութեան նախագահ Իսմայիլ Հաքքը պէյ հրաժարած է ընդդիմադիր կուսակցութենէն: Երեւութական պատճառը այն է որ, Համալսարանի գրական ճիւղը չուզեր որ իր դասախօսները դուրսը ուրիշ պաշտօն ստանձնեն:

Իրական պատճառը, սակայն, տարբեր կը կարծուի: Պոլսոյ Թաղապետական ընտրութեանց տեղն, Իսմայիլ Հաքքը պէյի յանձնուած էր թեկնածուներու ճշդումը: Արդ, ան կը մեղադրուի թէ կարգ մը անձերու թեկնածութիւնը դրած է առանց անոնց հաւանութիւնը առնելու: Ցետոյ, պէտք եղած պատրաստութիւնը չէ տեսած ընտրական պայքարին համար: Այս պատճառով, Սէրպէսթի վարիչները վշտացած են իրմէ:

Միւս կողմէ, Իսմայիլ Հաքքը պէյ երէկ հետեւեալը յայտարարեց իր հրաժարման մասին.

— Ես արդէն տեւական պաշտօն մը ստանձնելու համար չէ որ Սէրպէսթ կուսակցութեան մէջ մտայ: Համալսարանի արձակուրդի շրջանին է որ աշխատեցայ: Գրական ճիւղը գիս անդամ ընտրեց համալսարանի ընդհ. դիւանին, եւ բնականաբար պարտաւոր եմ պաշտպանել փաքիւլթէն եւ իր տեսակէտը: Հետեւաբար, անհրաժեշտ էր որ քաշուէի կուսակցութենէն: Այլեւս քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղիմ:

Հոգեբանութեան դասախօս Մուսթաֆա Շէքիպ պէյ ալ, որ Սէրպէսթի անդամներէն էր,ըսած է.

— Ես արդէն քաղաքականութեամբ չեմ զբաղիր: Կուսակցութեան մէջ ալ գործօն դեր մը չեմ առած: Միայն հաւնած էի նոր կուսակցութեան սկզբունքներուն եւ անդամ գրուեցայ:

*** Այս հրաժարումները գոհունակութիւն առաջ բերած են համալսարանի մէջ: Կ'ըսուի թէ Խալքի անդամ կարգ մը դասախօսներ ալ պիտի հրաժարին:

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԳՈՀ ԵՆ ԿԱԶԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ — Բոլորին վրայ լաւ տպաւորութիւն գործեց այն լուրը թէ Կազին երկար ուղեւորութիւն մը պիտի կատարէ երկրին մէջ:

Խալքի անդամները ուրախ են, այն մտածումով թէ այս ուղեւորութեամբ պիտի փարատին դժգոհութեան պատճառները եւ ժողովուրդին համակրանքը կրկին պիտի շահին:

Սէրպէսթի անդամներն ալ գոհ են, այն նկատումով թէ Կազին ժողովուրդին հետ շփուելով մօտէն պիտի տեսնէ իրականութիւնը եւ պիտի հասկնայ թէ որքա՛ն սխալ է իրենց դէմ կատարուած քարոզութիւնը:

Կը կարծուի թէ հետեւեալ դէպքերուն վրայ է որ Կազին որոշեց ուղեւորութեան մը ելլել —

1. Իզմիրի մէջ կատարուած ցոյցը երեւան հանեց ժողովուրդին դժգոհութիւնը:

2. Երկիրը մեծ համակրանք ցոյց տուաւ Սէրպէսթ կուսակցութեան, ինչ որ կրկին դժգոհութեան նշան մըն է:

3 Թաղապետական ընտրութիւնը ամենամեծ քննութիւնը եղաւ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը երեւան բերելու տեսակէտով: Եւ քննութիւնը Խալքի դէմ ելաւ:

Այս կացութեան առջեւ, Խալք կուսակցութիւնը սկսաւ նոր քարոզութիւն մը կատարել, ըսելով թէ անիշխանութիւնը ծայր կուտայ, ազգը կը պառակտի, հին վիճակը վերահաստատելու է եւն.:

Այս հակասական քարոզութեանց մէջ դժուար էր բուն իրականութիւնը հասկնալ: Արդեօք ժողովուրդը իրապէս դժգոհ չէ՞ եւ այս բոլոր ցոյցերը գրգռութեանց արդի՞ւնք են, թէ՞ ոչ իրապէս ազգը կը տառապի:

Բոլոր ասոնք հասկնալու համար, պէտք էր մօտէն շփում ունենալ ժողովուրդին հետ: Եւ իր ուղեւորութեան ընթացքին, Կազին երկու կուսակցութիւններէն մարդիկ պիտի առնէ իր հետ եւ պիտի լսէ ժողովուրդին ցաւերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ, Ամսագիր Ամերիկահայ գիտական միութեան, 1930, տպ. Նիւ-Եորք, էջ 232, գին 2 տոլար:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻՆ ԹՈՂ ԱԼԼԱՀԸ ՏԱՅ»

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը մանրամասն քննութեան կ'առնէ Երեւանի ուսանողներուն կացութիւնը: Եւ կ'եզրակացնէ թէ անմխիթար վիճակ մը կը ներկայացնեն ուսանողներուն բնակարանի հարցը, սնունդի խնդիրը, ուսման ծրագիրները:

Ցկսած է դպրոցական տարին եւ տակաւին չէ կահաւորուած մանկավարժական հաստատութիւնը, կը պակսին գիտական ուժերը, ոչ արհեստանոց կայ, ոչ ալ աշխատանոց: Աշխարհագրական վարժարանը չպիտի բացուի: Քաղաքատնտեսութեան դասախօսութիւնները երկու տարի տրրուեցան կիսատ-պռատ, իսկ այս տարի ամպիոնը կը մնայ բոլորովին թափուր: Նոր դասախօս ունենալու համար մրցում հրաւէր եղաւ, արդիւնք չտուաւ:

Ինստիտուտի ուսանողները կը գտնուին վատթար պայմաններու մէջ թէ ուսումնական, եւ թէ ապրուստի տեսակէտէն: Եւ ստեղծուած է այն վտանգը, որ ուսանողութեան որոշ մասը կրնայ հեռացնել տնտեսական եւ բնակարանային ծանր պայմաններուն պատճառով: Ուսանողները ճաշարան չունին, ուտեստ չեն ստանար, բոպիկ են, հագուստ չունին: Ու երբ դիմում կը կատարուի գործավարութեան, կը պատասխանուի.

— «Ուսանողներին թող Ալլահը տայ»:

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»էն կը քաղենք հետեւեալ պատկերը, իրապաշտ դրոշմով գրուած:

Գէօյ-Մեչիդի հիւսիսային կողմը, Գեղարուեստի Արհեստանոցին դիմաց ամայի հրապարակին վրայ փայտաշէն տնակներ կան, ուր տեղաւորուած են Երաժշտանոցին, Գեղարուեստից վարժարանին, բանուորական համալսարանին ուսանող ուսանողուհիները: Ամէն դպրոց ունի իր սեփական տաղաւարը: Իւրաքանչիւր սենեակի մէջ տեղաւորուած են, ըստ սեռի, 8-9 հոգի:

Արկղի ձեւով սենեակ մը ահա, 8 մահճակալով: Շարժուելու տեղ չկայ: Սենեակին մէջտեղը սեղան մը, շուրջը հաւաքուած են 5-6 աղջիկ ու տղայ: Գիրքերը, ամանները խառնիխուռն թափած են գետինը: Հագուստները դիզած են իրարու վրայ, կախելիք չկայ:

Նազիկն ու Արեւիկը կը բացատրեն «Խորհ. Հայաստան»ի յօդուածագրին թէ ոչ դարակ կայ, ոչ արկղ, ոչ ալ գրակալ:

— Մինակ ա՞յդ է, կ'աւելցնէ Ջաֆար, շէնքը փայտաշէն է, մլուկը, լուն ու մժեղը գիշերցերեկ կարաւան կը կտրեն, զուռնա-դհոլ կը զարնեն, ոչ կը թողուն որ աշխատիս, ոչ ալ կը թողուն որ քնանաս:

— Այդ դեռ ոչի՛նչ, կ'աւելցնէ լուրջ դէմքով Լիզան: Աշուն է, եւ դեռ տանիքը նորոգուած չէ: Եթէ միայ ճիշդ ինչպէս անցեալ տարի էր, այն ժամանակ վայն է եկեր մեզ տարբեր, անձրեւը ոչ թէ «ծը՛լթ» կը կաթկթի, այլ կը հեղեղէ ու կ'ողողէ գիրքերը եւ անկողինը:

— Ցեսէք պատերուն ճեղքերը, եւ ձմե՛ռն է որ կուգայ:

— Ինչո՞ւ չէք դիմեր համապատասխան մարմիններուն, ձեզի համար 800,000 րուբլի յատկացուած է...

— Ի՛նչ, ոչ միայն կը դիմենք ու կը խնդրենք, այլ նաեւ կը բողոքենք, բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ: Լոյսն ու ջուրի ծորակներն իսկ չկանոնաւորեցին:

Մինչ կը խօսին, փայտոջիլները կարաւանի նման շարան-շարան կը բարձրանան ու կ'իջնեն պատերէն:

Ապառողջ մթնոլորտ, ուսանողները օրերով հիւանդ կը պառկին, բժիշկի երես ալ չեն տեսներ: Օրեր կ'անցնին, հիւանդը կ'աղեկնայ ու կը մեկնի, բժիշկը կուգայ եւ կը բարկանայ որ զինք խաբե՛ր են:

Գէօյ-Մեչիդի հրապարակէն մինչեւ շէնքերը, ահագին տարածութիւն, խաւար է:

— Գիշերները այստեղէն անցնիլը շատ վտանգաւոր է, կ'ըսէ ուսանող մը, մանաւանդ աղջիկներուն համար, երբ խուժանը եւ սրիկաները կը հետապնդեն եւ մութէն օգտուելով կ'ուզեն յարձակիլ: Մեր բնակած տաղաւարներուն վրայ իսկ յարձակումներ կատարուած են:

— Իսկ դուք, ուսանողնե՛ր, կ'ըսէ յօդուածագիրը, ինչո՞ւ երկու տարիէ ի վեր ծաղիկ մը, ծառ մը չտնկեցիք, ձեր տաղաւարներուն առջեւը: Դուք մեր կեանքի ծիլերն էք, պէտք է որ կանաչութեամբ զարդարէիք այս անապատը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bande, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ՆԱՐԼԵԱՆ

ԵՒ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անկիէն Փարիզ

9 Նոյեմբեր 930

Հաճելի չէ՞ քիչ մը ծաղիկ ունենալ պատուհանին առջեւը, որ բաց լուսամուտէն առատ ժպտի ձեզի:

Արդարեւ, ո՞վ որո՞ւ բողոքէ, երկու կողմերն ալ նոյնքան մեղաւոր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Անցեալ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, տեղւոյ մը եւս աւելցուց իր դափնեպսակին վրայ:

Stade Compienois խումբը որ division d'honneur է եւ Oise գաւառի champion, հրաւիրած ըլլալով մեր Ա. խումբը, կիրակի մեր տղաքը գացին Comiègne:

Նկատելով որ սոյն քաղաքը առաջին անգամ կ'ընդունէր հայ խումբի մը այցելութիւնը, տեղացի խումբը ջանք չէր խնայած թերթերու եւ ազդերու միջոցաւ գովելու խումբին խաղարկութիւնը, ծանօթացնելու համար պանոնք տեղացի ժողովուրդին:

Խաղը սկսաւ ժամը 3ին, Compiègneի հիանալի մարզադաշտին վրայ, 500ի մօտ հանդիսականներու ներկայութեան:

Մեր տղոց պաղարիւն եւ հանդարտ խաղարկութիւնը եւ չափաւոր փասերը, հիացում կը պատճառէին ժողովրդին, որ յաճախ կը պախարակէր իր յաղթանդամ խաղացողներու կոպիտ եւ կատաղի խաղը, որ պատճառ եղաւ մեր տղոցմէն 5 հոգիին վիրաւորուելուն, այնպէս որ երկրորդ խաղամասին արդէն մեր խումբը կը խաղար I հոգի պակասով եւ երեք հոգի ալ կաղն ի կաղ խաղացողներով:

Հակառակ ատոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը յաղթանակը տարին 2ի դէմ 3 նշանակէտով, տեղացի ժողովուրդին որոտընդոստ ծափերուն մէջ:

Ք. Ժ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

— «Զուր ես, Ագնիւ, զուր ես փորձում դուն ինձ մերժել... Դուն իմն ես, աշխարհք չի կարող քեզ պոկել իմ ձեռից... դէհ, Ագնիւ, շուտ արա, ժողվիր մի քանի շոր... քեզ եմ ասում, վեր առ քո բուխը... հանաք չեմ անի, էլի... Նայիր իմ աչերի մէջ, տեսնո՞ւմ ես ինչ կրակ է վառւում նրանցում... ուզո՞ւմ ես որ այրուեմ, մոխիր դառնամ էդ կրակով, քո ձեռով...:»

Ու Արսէն բռնեց աղջկայ դաստակէն ու ցնցեց, քաշ տուաւ:

— «Քեզ ասում եմ, շարժուիր... չե՞ս ուզում մտիկ տալ ինձ... Թեկուզ զօրով էլ լինի, դու էլ իմ ձեռից չես պրծնի.. Ախր նայիր իմ աչերին, նայի՛ր, նայի՛ր...»:

Ագնիւ կանգնած էր տակաւին, շուարած, մտածումները խուճապահար կը փախէին ու ինքզինքը թաւալգլոր կը զգար՝ զառիթափի մը վրայ... Հօրը, մօրը պատկերները կ'անցնէին իր մտքով ու միանգամայն տարտամ երանութեան մը սարսուռը... կը կորսուէ՞ր թէ կը փրկուէր, չէր կարող վճռել ինքն իր մէջ...:

Ցանկարծ իր դաստակին շուրջ զգաց պիրկ ու անդառնալի օղակ մը, իր կնոջական հոգիին մէջ բարձրացաւ, հնչեց շեշտ մը, ինչպէս թաք մը որ կը բախէ դուռ մը ու տիրական, պայծառ հայեացք մը սկսաւ թափանցել, պայծառացնել իր շփոթ գիտակցութիւնը... Ագնիւ իմացաւ ճակատագրին կանչը, տարօրէն ուժ մը, աւելի անդիմադրելի քան աշխարհի բոլոր զօրութիւնները, աւելի հրափառ քան իր բոլոր հնազանդ սէրերը. խլեց, պարուրեց զինք, ոչինչ կարող էր ընել եթէ ոչ անձնատուր ըլլալ, ենթարկուիլ անոր:

Ագնիւի կրթնած սիւնը տեղի տուաւ կարծէք ու ինք ալ վճռապէս ըմբռնեց որ կը կառչի մեկուն, կը հետեւի անոր, ըմբռնեց որ դէպի անդունդ մը չի գլորիր, այլ կանգնած է ճամբու մը վրայ, տիրոջ մը հետ, կոչեցեալի մը հետ...

«— Խերն եմ անիծում քո նամարտ աշխարհին... Թող տեսնեն ու քու հայրն էլ նրանց հետ թէ ոնց ես գիտեմ ապրել ու ապրեցնել իմ սրտի սիրածին...»:

Կեանքը այդ րոպէին երկուքին ալ կուրծքին տակ կը բաբախէր անօրինակ, զուգընթաց թափով, հեռաւոր գարուններու թեւ բացած էին ինչպէս ծովերու վերեւէն անցնող գաղթական թռչուններ, երիտասարդութեան, խենթութեան հեղեղը կը քշէր զիրենք...

Աճապարանքով դուրս ելան, արեւը ցաթած չէր տակաւին, երկու սիրող էակները անցան փողոցէն, աղջիկը գլուխին ձգած էր շալ մը, ուրիշ ոչինչ առած էին փողոցին բերանը կառք մը կը սպասէր զիրենք, ընկերոջ մը կառքը:

Անխօս, ամէն բան նախատեսողներուն ինքնավստահութեամբ բարձրացան հօն, խարազանը շաչեց ու անոնք բաժնուեցան հայրենի փողոցէն:

Իրենց շուրջ քաղաքը կը սկսէր արթննալ, դռներու առջեւ վաղայարոյց կիներ զարմանքով կը դիտէին քառասմբակ հեռացող զոյգը:

Կարսայ դռնէն դուրս ելան: Ու ճամբան կը ձգուէր լեռներու ստորոտէն, կամուրջներու վերեւէն, ոլորապտոյտ ձորակներու մէջէն: Հորիզոնը կը լայննար, հորիզոնը կը նեղնար ու Ագնիւի երազը խելացնոր կը սուրար անվերջանալի տարածութեան մը վրայ: Նոր, յեղակարծ տպաւորութիւններ կը խուժէին, կը խառնուէին իր ամէնէն ընտանի հոգերուն, ինչպէս հեղեղ մը որ կը գահավիժէր խաղաղ ափերու վրայ... բնութեան սեգ աղմուկներուն տակէն յանկարծ լսել կը կարծէր մօրը մէկ հառաչը ու կառքին դղրդիւնը իրեն կը յիշեցնէր իր քնացող հօր հռնդիւնը, հեռո՜ւն, պզտիկ սենեակի մը միայնութեան մէջ: Աչքերը կը լեցուէին, արցունքը կը կլլէր ու միտքը կը թռէր անծանօթին, հրապոյրով եւ անձկութեամբ լեցուն գալիք օրերուն...:

Կէսօրէ վերջ Բասենի լայնարձակ դաշտը իր նշուլագեղ հեռուներով պարզուեցաւ իրենց առջեւ, մելամաղձոտ անդորրութեան ցօղը հանգչեցաւ Ագնիւի խռովկոտ հոգիին վրայ, լուռ էին իրենք, կառքը թողուած էր ձիերու մեղմ քմայքին, կառապանը—երիտասարդ տղայ մը— կը մրմնջէր քթին տակէն ծանօթ երգ մը.

«Աղա սուրհանդակին սայլակը,
Ուղիղ ճամբով է դուրս գնում.
Ու վալտայի տխուր կոչնակը
կամարի տակ ղօղանջում...»

. . . .

... Իրիկուան դէմ Հասան Հասան-Գալէ:

...Ցաջորդ օրը կառքին անիւին կրելիք մէկ նորոգութեան հետեւանքով կէս օրը անց էր երբ կրցան ճամբայ ելլել դէպի Քէօփրիւ-Քէօյ, օդին մէջ մռայլ օրերու նախազգացում մը կը թարթափէր, Արսէն իր հպարտութեան ետին կը դիտէր ծանրադէմ մտածումներու ամպեր, որոնք կ'անցնէին իր ներքին հորիզոնէն:

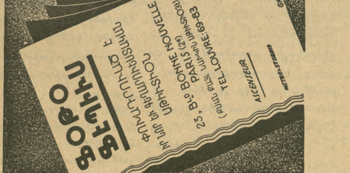
Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

նալ յեղափոխութեան դէմ, որովհետեւ վաղը, երբ կուլակները վերցած ըլլան մէջտեղէն, այս պայքարը ծանրօրէն վտանգուած պիտի ըլլայ։ Ասով է որ կը բացատրուի խափանարար տարրերու տենդոտ գործունէութիւնը։ Անոնց գործնական ծրագիրն էր դժուարութիւններն աւելի սաստկացնել։ Կը յուսային թէ պիտի կրնային ազգային տնտեսութեան տագնապ մը ստեղծել եւ ժողովուրդին մէջ դժգոհութեան բուռն հոսանք մը գրգռել։ Խափանարարները, ներկայացուցիչներն են հողային մեծ կալուածատէրերու եւ խոշոր դրամատէրերու։ Իր խորքին մէջ, «ճարտարարուեստական կուսակցութեան» եւ անոր դաշնակցին «աշխատաւոր գիւղացիական կուսակցութեան» ծրագիրն է։ Այս երկու կուսակցութիւնները կը կռուին հին կարգերու վերահաստատման համար։

«Աշխատաւոր դասակարգը պիտի գիտնայ պէտք եղածին պէս պատժել օտար զինապաշտութեան գործակալները եւ աշխատաւորութեան թշնամիները եւ հակայեղափոխական ուժերու շարժման դէմ, ան պիտի կրկնապատկէ իր արթնութիւնը»։

Այս խօսքերը, անշուշտ իբր ազդարարութիւն Նոր մահապատիժներու։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Տէր Յովհաննէսեան, նիւթ՝ մենք եւ մեր կոչումը։ Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառ»ները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր նախկին անդամներն ու համակիրները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Rue Fbg. du Temple, Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յ. Երանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով շնորհաւորեցին իրենց ամուսնութիւնը։

Մարսէյլ 11 Նոյեմբեր 1930

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիա եւ Աննա Յակոբեան կը փնտռեն իրենց անհրաժեշտները՝ (Վէզիր Քէօփրիւցի) Օհաննէս, Հրանտ, Արշամ Թաշճեան եւ իրենց քոյրը Սաթենիկ։ 2 տարի առաջ կը գտնուէին Փարիզ։ 7 ամիսէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իրենց մասին։ Իմացնել Աննա Յակոբեանի, Cité 2 Cuprotextil. 5ième Maison No. 133 Roanne, (Loire).

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տնից) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի։ Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Ծերունեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Կը փնտռուի Խասքալցի Պարոյր Ցամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre, Salonique, Grèce.

— Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զօլաքեանները։ 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները։ Առաջին անգամ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար։ Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie, Quai Pagot, Vienne, Isère, France.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անունը՝ Փամփուշ։ 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս։ Այժմ 24 տարեկան է։ Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Բալուի եւ Ցարգիւղերու Օգն. Մարմնոյ 1931ի պատի օրացոյցը՝ զարդարուած Րաֆֆիի, Նալպանտեանի, Անդրանիկի եւն. նկարներով։

Ամէն հայ ընտանիք թող փութայ հատ մը գնել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

13 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1416 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՖՐԱՆՍ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը այս միջոցիս կը յուզէ ֆրանսական Խորհրդարանը, ուր խօսուած ճառերը, աւելի քան մամուլի այլազան ու խայտաբղէտ արտայայտութիւնները, յստակօրէն ի յայտ կը բերեն ֆրանսական ըմբռնումը խաղաղութեան հարցին հանդէպ։

Ո՛չ մէկ կասկած, որ բաղդատմամբ դրացի եւ սահմանակից երկիրներու, Ֆրանսա միակն է ուր խաղաղութեան սէրը խորապէս թափանցած է ժողովրդական խաւերը եւ վարէն վեր կը թելադրէ քաղաքականութիւն մը, որ սահմաններէն անդին իր ճառագայթէ բարերար ազդեցութիւն մը։

Ֆրանսական միջակ դասակարգը խիստ հաշտուած ըլլալ կը թուի։ Իսկ ռազմաշունչ խօսքերն ու վերահաս վտանգի ազդանշանները որոնց մերթ կը հանդիպինք մամուլի սիւնակներուն մէջ, իրենց բացատրութիւնը կը գտնեն հիմնաւոր մտահոգութեան մը մէջ եւ խաղաղութեան ըմբռնումի կեդրոնը կը փոխադրեն այլուր՝ Գերմանիա։ Քաղաքական զօրեղ հոսանքներու միութիւն մը, մտայնութեամբ, դաւանանքով ու գործունէութեամբ, պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը կը պայմանաւորէ Գերմանիոյ զինուորական տկարացումով, ինչ որ, նոյն իսկ եթէ բոլորովին չվտանգէ խաղաղութեան ու ընդհ. զինաթափութեան հարցը, կրնայ սակայն լուրջ դժուարութիւններ յարուցանել եւ ձգձգումէ ձգձգում, անակնկալներ պատրաստել։

Ֆրանսացի ազգայնականը որ տաժանելի յաղթանակէ մը ետք, յաջորդաբար զոհողութիւններ զիջած է Գերմանիոյ, ամէն տարէն կը տեսնէ յաւակնութիւններ, որոնք կը սպառնան մաշեցնել դերերը ու պատերազմի յաղթականը դնել քաղաքական պարտեալի աթոռին վրայ։ Ինչ որ Գերմանիա կորսնցուց ռազմադաշտերուն վրայ, կը փորձէ եւ յաջողութեամբ, վերստանալ քաղաքական գետնի վրայ։ Ու այս յաւակնութեան ազդանշանները, ֆրանսական միջին միտքը կ'ընդունի իբր նոր խռովութեան սպառնալիք։ Առանց ապահովելու քաղաքական ու ելմտական երաշխիքներ, Ֆրանսա կը յօժարէր Ռենոսեան հողերը պարպուելն յունիս 30ին։ Անկից վերջ, սեպտ. 14ի գերմանական ընտրութեանց մէջ, աջ ու ձախ ծայրայեղները երեւան կուգային, իւրաքանչիւրը իր առանձին ուժերով, բայց նոյն ձգտումներով. ու կը փորձէին գերման արտաքին քաղաքականութեան պարտադրել՝ կորովի այլ փոփոխութեան շեղում մը։ Իսկ Հոկտ. 5ին, 160.000նոց Պողպատեայ Սաղաւարտներու հաւաքոյթը Գոպլէնցի մէջ, բացայայտ ցոյց մըն էր ուղղուած Ֆրանսայի դէմ, որ զիտէ նաեւ թէ Գերմանիա կը պահանջէ Եընգի ծրագրին վերաքննութիւնը, անոր պարտադրութիւններէն խուսափելու յստակ տրամադրութեամբ։ Գերման յաւակնութիւնները սակայն առով չեն սահմանափակուիր։ Երէկուան պարտեալը այսօր կը պահանջէ հաւասար իրաւունքներ սպառազինման հարցին մէջ ու կը ձգտի վերստանալ խլուած հողերը։

Ինչ որ սակայն ամենէն աւելի կը վրդովէ միջին ֆրանսացին ու նոյն իսկ լռութիւն կը պարտադրէ ամենէն ձախ ու անտրոսաւոր խաղաղասէրներուն, Գերմանիոյ պահանջկոտ միաձայնութիւնն է։ Խորհրդարանին մէջ, Նիլկիոյ պարպումին հերոսը՝ Պ. Ֆրանքլէն-Պուլեոն բնորոշ բանաձեւի մը մէջ կ'ամփոփէր ամբողջ Գերմանիան, «խոհեմ» եւ «անպատկառ», բաժնուած երկուքի՝ գործի ճամբուն վրայ, բայց սերտօրէն կապուած իրենց հետապնդումներով ու նպատակներով։

Գերմանիոյ այս ընթացքն է որ ֆրանսական խաղաղասիրութեան կը պարտադրէ նահանջ մը եւ փնտռել կուտայ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ, որոնք շատ մօտ ըլլալ կը թուին յարձակողական նախապատրաստութիւններու։

Իրօք, ի՞նչ է որ կ'առաջարկուի, եթէ ոչ տեւական խաղաղութիւնը, գոնէ ուժերու հաւասարակշռումը ապահովելու համար։ Ֆրանսայի պահպանողական քաղաքագէտը որ Պ. Պրիանի ամէն մէկ քայլին մէջ կը տեսնէ իր երկրին տեղատուութիւնը՝ ի հաշիւ Գերմանիոյ եւ համատարած խաղաղութեան, կը ջատագովէ վերակենդանացնել նախկին զինակցութիւնները։ Վտանգաւոր զառիթափ, ուր ֆրանսական շահերը հաւանաբար պիտի բախին զօրեղ պատնէշներու։

Որովհետեւ, պարզ է թէ նախկին զինակիցները, այսօր, բաժնուած են ու կը գտնուին հակամարտ ճակատներու վրայ։ Ֆրանսայի այսօրուան ամենէն ցցուն հակադիրը Իտալիա, կը փորձէ արդէն, ջանալով հաստատել խմբակցութիւն մը որ իր դիրքեամբ, առնուազն նպաստաւոր չէ Ֆրանսայի քաղաքական ձգտումներուն։

Բայց այդ ճամբան որ կը տանի աւելի սրելու կրքերը, եւ հակամարտ ուժերը դէմ առ դէմ ցցելու՝ միշտ արթուն ու պատրաստ, կը ծառայէ միմիայն ու վերջնապէս վտանգելու խաղաղութեան դատը։

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, կռթնած հաշտարար տարրերու ուժին, պիտի գիտնայ անշուշտ ցոյց տալ ուղիղ ճամբան, ուրկէ կը քալէ գնահատելի յամառութեամբ։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՉՔԿԱՊՈՒԿ

Ազդակ անդրադառնալով Թուրքեւյոյն բարեկամական յարաբերութիւններուն ու Վենիզելոսի Թուրքիա այցելութեան, կը գրէ (1 նոյեմբեր).

— «Թուրք թերթերը սկսան անոր մեծադիր նկարներով զարդարել իրենց էջերը եւ երկար սիւնակներ նուիրեցին, ջատագովելով անոր խաղասիրական ձգտումներն ու Թուրքիոյ հանդէպ սնուցած անկեղծ եւ բարեկամական զգացումները։

Սակայն աւելի զարհուրելի խաղ մը։ Վենիզելոս իր Թուրքիա այցելութիւնը յետաձգեց Թուրք հանրապետութեան տարեդարձի օրուան, այսինքն յունական բանակի ջախջախման եւ Անատոլուի պարպումի թուականին։ Այս առթիւ, ըստ թրքական թերթերու տուած տեղեկութեանց, հանրապետութեան օրուան մեծ հանդէսին ներկայ պիտի գտնուի վարչապետ Վենիզելոս եւ իրեն ընկերացող արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս, որոնց համար երկու պատուոյ աթոռներ պիտի պատրաստուին Մուսթաֆա Քեմալի երկու կողմերը։ Ի հարկէ իր լաւագոյն մաղթանքները չի խնայեց Վենիզելոս եւ նոր յաղթանակներ մաղթեց Քեմալին։

Երկու կարեւոր նպատակներ կը հետապնդէ Վենիզելոս իր այս ուղեւորութեամբը՝ նախ յաջողցնել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ սկսած բարի դրացնութեան եւ առեւտրական դաշինքներու բանակցութիւնները եւ ապահովել Պալքանեան տէրութիւններու մերձեցման ծրագրի գործադրութիւնը։

Առաջին կէտին մէջ գուցէ առժամեայ յաջողութիւններ ձեռք ձգէ Վենիզելոս եւ մանաւանդ ծովային պատրաստութեան եւ սպառազինման հաւասարակշռութիւնը յաջողի երկու երկիրներու միջեւ, սակայն Պալքանեան Միութեան ծրագիրը, կասկած չկայ որ այս անգամ եւս մնայ անգործադրելի, քանի որ արտաքին մեքենայութիւններու եւ քաղաքականնենգ խաղերու մրցադաշտ կը ծառայեն Պալքանեան երկիրները։ Մեծ պետութիւնները կը փափաքին միշտ անհամերաշխ եւ խառնակ տեսնել Պալքանները, որպէս զի կարենան դաւել ու գործել եւ ապահովել իրենց շահերը։

Այսպէս ուրեմն պարզ աչքկապուկի խաղեր են Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնն ու Վենիզելոս-Քեմալ սիրուըտուքները։ Ոչ յոյնը կրնայ մոռնալ Սաքարիոյ սպանդը եւ ոչ ալ Թուրքը՝ Վենիզելոսի յայտարարութիւնը։ Նմանապէս լոկ ռազմափորձեր են խաղաղութեան անունին տակ տարին հեղ մը գումարուող եւ Պալքանեան երկիրներու մերձեցման ձգտող խորհրդաժողովները, որոնց մէջ ծիարշաւ կը խաղան մեծերը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա յայտարարեց թէ ընդդիմադիրներու որոշումը ընտրութեանց չմասնակցելու համար, դրդուած է Անգլիոյ վրայ ազդելու փափաքէն, եւ յոյս յայտնեց թէ ընտրողները պիտի գնահատեն կառավարութեան ընթացքը։

«Էլ Ահրամ» կը գրէ թէ բանակցութիւններ կը շարունակուին մերձեցում առաջ բերելու համար Վաֆտի եւ ազատականներու միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսա տօնեց 11 Նոյեմբերը

Մեղմ ու չոր օդով մը, Ֆրանսա տօնեց Զինադադարի 12րդ տարեդարձը։ Իսկ Փարիզի ժողովուրդը երեքշաբթի առտուն կանուխ, մինչեւ պաշտօնական արարողութեանց սկիզբը, խառն բազմութեամբ, իր յարգանքը տարաւ «Անծանօթ Զինուոր»ին, ծաղկեփունջերու եւ պսակներու հսկայ դէզերու տակ ծածկելով շիրիմը։

Առտուան ժամը 8ին, լուծուած զօրաբաժիններու դրօշակները կրող սպաները հաւաքուած էին Էնվալիտի պատուոյ բակը։ Ութ խումբեր հարիւրապետներու գլխաւորութեամբ եւ ընկերակցութեամբ զօրաբաժնի մը, դրօշներն սկսան շարժիլ դէպի Անծանօթ Զինուորի շիրիմը։ Հոն էին արդէն օտար դիւանագիտական մարմինը, եւ ֆրանսացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ու պետական դէմքեր։ Ժամը 10,55ին Հանրապետութեան Նախագահը՝ ընկերակցութեամբ Նախարարական կազմին ժամանեց։ Ու մէկ վայրկեան լռութենէն յետոյ, ֆրանս. ազգային քայլերգով, սկսաւ զօրանցքը Շիրիմին առջեւէն։ Կրօնական արարողութիւն մը եւս տեղի ունեցաւ Շիրիմին վրայ, կէսօրէ վերջ. յարգանքի խօսքեր արտասանեցին կաթոլիկ, բողոքական եւ հրէական կրօնքներու ներկայացուցիչները։

Նոր դաւ մըն ալ Խորհրդ. Միութեան դէմ

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Նոյեմբեր.— Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն տասը ռուս ուսուցչապետներ եւ ճարտարագէտներ եւս ձերբակալուած են եւ կ'ամբաստանուին կառավարութիւնը տապալելու մեղադրանքով։ Այս նպատակին հասնելու համար, անոնք կը պատրաստէին զինուորական միջամտութիւն մը որուն յատակագիծը պատրաստուած էր եւրոպական սպայակոյտերու կողմէ։

Ձերբակալուածները կ'ամբաստանուին նաեւ թէ գլուխը կը գտնուին թշնամի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր խափանարարական արարքներով կազմալուծել ածուխի հանքերը, եւ հիւսկեղէնի ու մետաղագործութեան գործարանները։

Պրիան, Փուանքարէ կը դաւեն Ռուսիոյ դէմ
ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՆԻՒԹԷ

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հրատարակութեան կուտայ ձերբակալուածներու մասին կարմիր դատախազ Կրիլէնկոյի ամբաստանագիրը։ Ձերբակալուածներն են Ռամզին, Կականեկոֆ, Լարիչէֆ, Չարնովսկի, Ֆէտոցոֆ Կուպրիանի, Օչկին եւ Սիտնին։ Ամբաստանագիրը կը վերջանայ հետեւեալ գոհար եզրակացութեամբ.—

«Այս անձերը մտած են ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերը քանդող կազմակերպութիւններուն մէջ։ Անոնց նպատակն էր, խափանարարական զանազան եղանակներով՝ առաւելագոյն վնասը հասցնել Խորհրդային Միութեան տնտեսական բարգաւաճման, խախտելու համար խորհրդային իշխանութեան հիմերը, ինչպէս նաեւ, դիւրացնելու համար դրամատիրական իշխանութեան վերահաստատման պայմանները. երկար տարիներ շարունակած են իրենց քայքայիչ գործունէութիւնը եւ այս նպատակով գլուխ հանած են կազմակերպութիւն մը, զոր կոչեր էին «Ճարտարագէտներու Արհեստագիտական կեդրոն»։

«Աւելի յետոյ, համոզուած ըլլալով որ իրենց ջանքերը անօգուտ են, լոկ խափանարարութեամբ ապահովելու համար դրամատիրութեան, տնտեսական ու քաղաքական իշխանութեան վերահաստատումը, եւ անհրաժեշտ դատելով խորհրդային վարչաձեւը տապալել բանակի ուժով եւ բռնութեամբ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը, այս անձերը իրենց խմբակը վերածեցին քաղաքական կազմակերպութեան և զայն կոչեցին «Ճարտարարուեստական կուսակցութիւն»։

«Յետոյ տեսնելով որ անկարելի է գինեալ ըմբոստութիւն կազմակերպել երկրին ներսը, առանց արտասահմանի օժանդակութեան, այս անձերը յարաբերութեան մտան արտասահմանի մէջ հաստատուած կազմակերպութեան մը հետ։

«Ամբաստանեալները, համաձայնութիւն գոյացնելէ վերջ այդ կոմիտէին հետ, իրենց հակայեղափոխական գործունէութիւնը ի սպաս դրին, պատրաստելու համար օտար զինեալ միջամտութեան մը համար նպաստաւոր պայմաններ. այս նպատակին համար շահագործելով «Ճարտարարուեստ եւ առեւտուր» կոմիտէին ու օտար իշխանութեանց նիւթական օժանդակութիւնը»։

Ամբաստանագիրը ցոյց կուտայ թէ այս դատին նպատակն է ապացուցանել որ Ռուսիա կը գտնուի պատերազմի սպառնալիքի տակ որուն գրգռիչն է Ֆրանսա։ Իրօք ամբաստանեալները կը մեղադրէ դաւաճանական արարքով մը, այն պատրուակով մը թէ անոնք յարաբերութեան մտած են առեւտրական եւ ճարտարարուեստական, ֆրանսական կառավարական շրջանակներու հետ, որոնք իբր թէ զինեալ յարձակում կը պատրաստեն եղեր Խորհրդ. Միութեան դէմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ժընեւի մէջ, ծովային հինգ մեծ պետութիւններու ներկայացուցիչները համաձայնութեան եկան նաւային ուժերու սահմանափակման շուրջ։ Այս համաձայնութեան տրամադրութիւնները մաս պիտի կազմեն սպառազինումներու սահմանափակման միջազգային պայմանագրութեան։

Իսկ Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը 2ի դէմ (Գերմանիա եւ Ռուսիա) 19 ձայնով ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը զինուորական ծառայութեան տեւողութեան մասին.— Պայմանադիր իւրաքանչիւր պետութեան մէջ, որ զինուորագրութեան եղանակը կը կիրարկէ, օդային, ծովային թէ ցամաքային բանակներու զինուորական ամբողջական ծառայութիւնը, որուն ենթարկուած են ամէն տարուան նորագիրները, չպիտի անցնի, պայմանադիր բարձր կողմերու ընդունած թիւերը։»

Այսպէս ուրեմն, Յանձնաժողովը կը ճանչնայ իւրաքանչիւր պետութեան ազատութիւնը զինուորական ծառայութեան տեւողութեան մասին։ Այս բանաձեւին վրայ աւելցած է նաեւ հետեւեալ մասը. «Որեւէ պարագայի, այս թիւերը աւելի չպիտի ըլլան... (անորոշ) ամիսէն։

*** Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ժողովը անցաւ պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման հարցին։ Նախագահը կարդաց 1929 մայիս 4ին ընդունուած բանաձեւ մը, որ հարցին ուղղակի լուծումը կը մերժէ եւ կը հաստատէ թէ ելմտական ճամբով սահմանափակումը բուռն ընդդիմութիւններու կը հանդիպի։ Լուծման նախընտրելի եղանակը կը նկատէ ծախքերու հրատարակումը։*

Այս հարցին քննութեան ընթացքին, իտալացի պատուիրակը փորձեց վերարծարծել հարցին ընդհ. վիճաբանութիւնը։ Եւ հակառակ Ֆրանսայի պատգամաւորին ուժեղ մօջամտութեան, 6ի դէմ 14ով որոշուեցաւ բանալ ընդհ. վէճ։ Այս որոշումէն յետոյ, կրկին խօսք առաւ Իտալիոյ ներկայացուցիչը որ պահանջեց պատերազմական նիւթեղէնի ուղղակի սահմանափակում եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ տեւական հակակշիռ եւ հսկողութիւն։ Վէճը պիտի շարունակուի այսօր։ Եւ պայմաններու, ձգտումներու եւ նկատումներու այս հակամարտութեամբ, դժուար թէ կարելի ըլլայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կնքել ծովային ուժերու սահմանափակման համաձայնութիւն մը։

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ-ՍՏԱԼԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՌՈՄ, 11 Նոյ.— Իտալական թերթերը կը գրեն թէ այս օրերս նոր համաձայնութիւններ պիտի կնքուին Խորհրդային Միութեան եւ իտալական ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ, իտալացիները պարտաւոր են ռուսական գործարաններուն հայթայթել նիւթ եւ արհեստագէտ։

Իտալացի բազմաթիւ արհեստագէտներ արդէն մեկնած են Ռուսիա, համաձայն իտալական երկու մեծ ընկերութեանց եւ Խորհրդային Միութեան առեւտր. ներկայացուցիչներու միջեւ տեղի ունեցած բանակցութեանց ելքին։

Ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու վերաբերեալ ուրիշ համաձայնութիւններ եւս պիտի կնքուին։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԳԷՇ ՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայ քաղաքական կեանքին մէջ, մեր դժբախտութիւնները մասամբ մը բացատրուած են անով, որ Հայը իր ազգային յատուկ գիծէն աւելի, շարժած եւ գործած է օտարի ցուցմունքով եւ անոր հաշուին։

Այս մեղադրանքը, որուն մասին կը խօսին ընդհանրապէս ձախորդութիւններու ընթացքին, կը թուի թէ անարդար է փակցնել միայն քաղաքական կազմակերպութիւններու ճակտին։

Քննական փոքր ակնարկ մը մեր հանրային կեանքի զանազան երեւոյթներու վրայ, մեզ պիտի բերէ այն անվիճելի եզրակացութեան թէ՝ Հայը միշտ եւ ամէնտեղ վատ տեսակի օտարամոլ է. վատ տեսակի կ'ըսեմ, անոր համար, որ այլապէս դէմ չեմ օտարին եւ ընդհակառակն կը սիրեմ բոլոր մարդոց եղբայրութիւնը, ազատութեան, հաւասարութեան, ցանկալի գետնի վրայ։

Մեր օտարամոլութիւնը սակայն չի զարգանար այս ուղղութեամբ։ Հայը՝ օտարին հանդէպ ցոյց տուած իր հաճոյակատարութեամբ, ծայրայեղ համակրութեամբ եւ նմանցնելու փութկոտութեամբ — ո՛չ մէկ տեղ եւ ոչ մէկին կարողացած է սիրելի դարձնել զինքը։ Այլ ընդհակառակն, հոն ուր ան իր այս «բարեմասնութիւնները» ծայրայեղութեամբ է յայտնաբերած, իսկոյն վերապահ, կասկածոտ եւ յետոյ թշնամական մթնոլորտ մը ստեղծուած է իր շուրջը։ Դեռ աւելին, շատ անգամ ալ ճիշդ այս վերաբերմունքէն դատելով մեր հասցէին նետած են անարգական եւ անպատուաբեր արտայայտութիւններ։ Հարկ չկայ փաստերով ապացուցանելու այս ամէն օրկրկնուող իրողութիւնը։ Բաւական է նայիլ մեր շուրջն իսկ համոզուելու համար վեր յիշած պարագաներու իրականութիւնը։

Ֆրանսացին կ'ատէ եւ կ'արգահատի բոլոր այն օտարականներուն, որոնք ֆրանսացիէն աւելի ֆրանսացի կ'ուզեն ձեւանալ։ Ան (ֆրանսացին) որ եւ է օտարական է մը իր երկրի, լեզուի, պետութեան, օրէնքի եւ աւանդութիւններու հանդէպ պատշաճ յարգանքը պահանջելով հանդերձ, չի գնահատեր սակայն այն յարգանքի ծայրայեղ արտայայտութիւնները, աւելորդ ձեւերն ու կոտրտուքները։ Ինչո՞ւ — Պատասխանը կը թուի թէ այնքան ալ դժուար չէ, եթէ մենք փորձենք լրջութեամբ քննել մենք մեզի եւ մեր արարքները։ Այդ պարագային հեշտութեամբ պիտի տեսնենք, որ մեր այդ բոլոր իբր թէ լաւ շնորհքները, ծածկուած են կեղծիքի, շահամոլութեան աղտոտ քօղով մը, որմէ օտարը կը պժգայ կը զզուի։ Ստրկային հոգեբանութեան մը յատուկ մեր այդ արտայայտութիւններու մէջ, մենք կը մոռնանք հիմնականը։ Անկեղծութեան, համոզմունքի եւ ըմբռնումի պակասը ստուեր մըն է, որուն շուքին տակ աւելորդ են այլեւս բոլոր ծայրայեղութիւնները։ Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ եւ հակառակ մեր ենթադրութիւններուն, մենք մեզի սիրցնել չենք կարողացած անգամ այս երկրին մէջ, ուր համեմատաբար ո՛չ նոր ենք եւ ո՛չ ալ անծանօթ։

Հայ «առեւտրական»ը, մանաւանդ պատերազմի շրջանին, շնորհիւ իր ցուցական, բայց իրապէս կեղծ ֆրանսասիրութեան, գէշ մթնոլորտ մը ստեղծած է ամբողջ հայութեան համար։ Բարեկիրթ եւ մաքուր ֆրանսացի դէմքեր բազմաթիւ առիթներով մատնանշումներ ըրած են այս ուղղութեամբ, թելադրելով մեզի աւելի մաքուր եւ ուղիղ ճանապարհ դարբնելու կապը ֆրանսական ազգին հետ։

Այս թելադրանքը, դատապարտելով մեր ծայրայեղութիւնները, կը պահանջէ առաւելապէս օգտուելով ֆրանսական քաղաքակրթութեան շնորհքներէն, ազնուացնել մեր բնական ընդունակութիւններն եւ կարողութիւնները։ Համեմատաբար աւելի ազատ եւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ ապրելով, անոնք կը սպասեն, որ Հայը ցոյց տայ իր ձեռներէցութեան, աշխատասիրութեան իրական արդիւնքներու հետ նաեւ հայ մտքի եւ հոգիի ստեղծագործութիւնը։

Ի՞նչ խօսք, որ պատուաւոր եւ միակ միջոցն է ասիկա արտայայտելու մեր յարգանքի, հաւատարմութեան հետ նաեւ հոգեկան կապը այս երկրի եւ իր մշակոյթի հանդէպ։ Այլ եւ լաւագոյն միջոցը, մեր մասին արմատացած սխալ տրամադրութիւններու անհետացումին, եւ մեր քարոզչութեան արդիւնաւորումին։

Դժուար եւ ծանր աշխատանք ալ չէ ասիկա։ Եթէ ամէն մէկ անհատ համոզուի, որ կեղծիքը, սուտը եւ խաբէութիւնը ամենավատ եւ վտանգաւոր միջոցնէ պաշտպանուելու համար օտարի ատելութենէն, տարակոյս չկայ, որ հեշտ է ազատիլ այդ ախտաւոր հիւանդութիւններէն։ Համոզուինք վերջապէս, որ նոյնիսկ արեւելեան ազգերու մէջ այսօր կը հալածուին այս ունակութիւնները, որպէս չարիք։ Մենք, որ մեզ միշտ ալ վեր դասելու տրամադիր ենք, ինչո՞ւ ուրեմն կառչած մնանք այդ հիւանդութիւններուն։

Փոխանակ ծոյլ եւ յանցաւոր անփութութեամբ օրինազանց ըլլալու, եւ յետոյ ալ օրէնքի առջեւ ստորնանալու, խաբելու եւ պաշտպանելու, ինչո՞ւ չըլլանք օրինապահ, կարգապահ։ Բան մը, որ ո՛չ միայն կ'ապահովէ մեր հանգիստը, այլ եւ մեզ կ'ազատէ շատ շատ նուաստացումներէ եւ դժուարութիւններէ։

Ի՞նչ հարկ կեղծել մեր վաճառքի ապրանքը, իր իրական արժէքէն բան մը աւելի ծախելու մարմաջով, երբ այդ կեղծիքը չի կրնար երեւան չգալ, հրապարակելով նաեւ մեր անպարկեշտութիւնն ու չարաշահութիւնը։

Աւելի այլանդակութիւններ երեւան կը բերենք մանաւանդ երբ մեր կենցաղի մէջ կը փորձենք անպայման օտարին նմանիլ։ Այդ ձեւով ո՛չ միայն մենք մեզի ծիծաղելիութեան մէջ կը դնենք, այլեւ կը մեռցնենք մեր ալ ունեցածը։ Մինչդեռ մեր աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու մէջ քիչ մը շնորհք մտցնելով կարող ենք ոչ միայն ներքին գոհունակութեան հաճոյքը վայելել, այլեւ օտարը մեզմով ոգեւորել։

Չերկարենք այս շարքը։ Երէկ եթէ մանաւանդ բացատրելի է որ մեր այս ազգային հիւանդութիւնը, շնորհիւ մեր շրջապատին եւ բանակալական կարգերուն, այսօր այս նոր շրջապատին մէջ բոլորովին աւելորդ է եւ վնասակար։

Մեր ընտանեկան շրջապատէն սկսած պէտք ունէինք մաքրուելու այս ախտաւոր ունակութենէն։

Օտարը սիրել, յարգել, առանց աւելորդ եւ անտեղի արտայայտութիւններու, օտարէն օգտուիլ առանց վնասելու մեր ուրոյն նկարագիրին, քաղաքակրթութեան բարիքներով յայտնաբերել մեր ազգային լաւագոյն արժէքներն եւ առաքինութիւնները, ժամանակն է այլեւս որպէսզի դառնան մեր հիմնական գիծը, օտարամոլութեան մեր հին հիւանդութենէն բուժուելու համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընկեր Ն. Աղբալեան շարունակելով իր խօսքը ըսաւ.—

Կը հասնի նոր սերունդը՝ դաժան պայմաններու ծնունդ. անողոք, վճռական, անձնուէր։ Անոր է վիճակուած պայքարի շարունակութիւնը։ Անցած ենք ընդ հուր եւ ընդ սուր. նոր սերունդը աւելի, քան մենք։ Բայց չենք խրատուած եւ չենք կարող խրատուիլ։ Խրատուիլը մահ է, օտարի դրան իբր իրաւազուրկ, իբր մուրացկան, իբր ապազգային։

«Արքայութիւն երկնից բռնաբարի եւ բռունցք յափշտակեն զնա», ոչ միայն երկնքի, այլեւ երկրի արքայութիւնը բռունցքով կը յափշտակուի։

«Մենք ենք հայ ժողովուրդի բռունցքը, որ նոր սերունդով զօրացած է եւ անողոք դարձած։ Ազատութիւնը բռնութեամբ ձեռք կը բերուի, անդադրում եւ անհաշտ պայքարով։ Աշխարհը կը կարծէ, որ մենք արժանի չենք հայրենիքի եւ ազատութեան եւ կը զոհանայ ժլատօրէն կտոր մը հաց տալով, մեր ձուլման ծրագիրները մշակելով։ Մենք դեռ ըսելիք ունինք բայց մանաւանդ ընելիք. մենք դեռ կը տեսնուինք Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ճամբուն վրայ։

«Այս տրամադրութիւնը գործ դարձնելու վրայ պէտք է սպառենք մեր ճիգն այսուհետեւ։ Եւ պիտի յաջողինք. նոր սերունդը զօրաւոր է. յանդուգն ու վճռական. իսկ հինը նորի հետ է իր փորձով եւ հայրենական իտէալի բարձրութեամբ։»

Աղբալեանի այս կուռ բանախօսութիւնը վերջացաւ երիտասարդ սերունդի երկարատեւ ծափերուն մէջ։

Նուագի ու արտասանութեան քանի մը կտորներէ վերջ, ժողովուրդի փափաքին վրայ, բեմ բարձրացաւ Լեւոն Շանթ։

«Ամէն կենդանի իր պաշտպանութիւնը ունի, իսկ հայ ժողովուրդը իր Դաշնակցութիւնը։

Եթէ վերցնելու ըլլանք Դաշնակցութիւնը հայութեան մէջէն մենք կ'երթանք դէպի 100 տարի ետք։ Մեր կամքը պարտադրող ժողովուրդ մը չէինք։ 40 տարուան Դաշնակցութիւնը վերցուցէք, եւ կը մնայ ամբոխ մը որ չունէր եւ չէր ուզեր հայրենիք, իսկ Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ. «Կ'ուզենք հայրենիքով ապրիլ եւ անով մեռնիլ, զոհել ամէն բան ունենալու համար մեր հայրենիքը։

«Կեցցէ՛ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ կը ձգտի ունենալ հայ ժողովուրդի հայրենիքը։

Օրուան այս հանդիսութիւններուն մէջ նորութիւն մըն էր, մեր մէջ ունենալ մեր գրագէտ Գասպար Իփէքեանը, որ Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին ձօնուած, խնամուած քերթուած մըն էր գրած, որ կարդաց դերասան Զափրաստ։

Յետոյ խօսք առաւ Կոմսը որ ըսաւ.

«Ինձմէ առաջ մեր բանախօսները վեր հանեցին Դաշնակցութեան փառքը, ես կը շեշտեմ միայն զոհաբերութեան ոգին։

Քննենք մեր շուրջը, եւ կը տեսնենք որ մեր ուժը՝ կազմակերպուած Դաշնակցութիւնն է։

«Կը տեսնենք որ Դաշնակցութիւնը սորվեցուց ժողովուրդին աշխատիլ հասարակութեան համար։ Անմռունչ քալել դէպի յառաջ իր ժողովուրդի համար։

«Չիկրնար կազմալուծուիլ մեր կուսակցութիւնը. թէեւ պանդուխտ, կ'աշխատի թող չտալ որ ժողովուրդը անբարոյականանայ, ոչնչանայ, որպէսզի զայն տանի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան։

«Այս դրօշը պիտի տանինք ու նախ չէզոք կոչուած տարրը մեզ հետ պիտի երթայ։»

Պատանեկան զոյգ Միութիւններու կողմէ խօսք առաւ Ա. Յովհաննէսեան որ ըսաւ.

«Մեր մեծ եւ յարգելի բանախօսները լսեցիք որ քանի մը անգամ շեշտեցին մեծ պետութիւններու սարքած դաւը հայ դատի հանդէպ։ Յոյս ենք ունեցած որ դիւանագիտութիւնը խիղճ ունի. մինչդեռ ան, վաճառքի է հանած Հայոց արիւնը եւ ծառայեցուցած է մեր զոհերը ի շահ իր երկրին։ Մեր յոյսը մեր ուժն է. որքան մեծ ըլլայ այդ ուժը հաշուի կ'առնեն մեզ եւ դիւանագիտութիւնը եւ մեծ պետութիւնները։

«Մեր երիտասարդ սերունդի կռիւը ուղղուած պէտք է ըլլայ թշնամիին դէմ։ Տեսաք նոյնպէս որ չգտնուեցաւ մէկ հատիկ Թուրք հրապարակագիր թէ վարիչ որ բողոքէր Հայոց հանդէպ գործուած ոճիրներու դէմ։ Իսկ մենք խնայած ենք Թուրք ժողովուրդին։

«Կը կարծեմ որ մեր գործունէութեան ընթացքին, մեր ինքնապաշտպանութեան եւ գոյութեան հիման վրայ, մեր ուղին պիտի շտկենք։»

Բանախօսին այս խօսքերը ողջունուեցան բուռն ծափերով որմէ վերջ բեմ բարձրացաւ Արամ Սահակեան։

«Հանդիսաւոր այս օրուան առթիւ պէտք է ըսեմ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընկերվարական կուսակցութիւն է, ունեցած է ընկերվարական աշխատանքներ Կովկասի մէջ, կը հաւատայ ան համաշխարհային յեղափոխութեան, եւ որ պէտք է ծագի, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան համար։

«Ձեկայի նկուղներու մէջ այսօր կը տառապի Դաշնակցականը, որ միեւնոյն ժամանակ կը ստեղծագործէ։»

«Մեր Հայրենիք»ով վերջ գտաւ, Հ. Յ. Դ. եան Քառասնամեակ այս շքեղ տօնը, որ եկաւ երիցս փաստելու բոլոր թերահաւատներուն, ու հայ ժողովուրդի լրտեսներուն, որ Դաշնակցութիւնը կենդանի է այսօր, աւելի առոյգ ու աւելի վեհ։

ՊԱՐ. ՍԱՄԷԼ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս, Սարթրուվիլի մէջ գործուած ոճիրի մը հետեւանքով կատարուած քննութիւններու ընթացքին, ոստիկանութիւնը երեւան հանած էր 1500 իտալացի համայնավարներու ցանկ մը։ Անոնք ձերբակալելու յոյսով, ոստիկանական առաջին շարժուն ջոկատը, մէկ քանի օրերէ ի վեր խուզարկութիւններ կը կատարէ Փարիզի եւ շրջաններու մէջ։ Կիրակի իրիկուն 60ի չափ օտարականներ բռնուեցան։ Անոնց հինգը միայն ներքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետ Ռոքէրի որոշումով, սահմանէն դուրս հանուեցան։ Ասոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չէին,

"ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԸ,,

... 30 հոկտ.

Անցեալ նամակովս գրել էի, որ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի մասին մանրամասնութիւններ իմանալով կը հաղորդեմ ձեզ։ Այսօր մէկ մասնաւոր նամակից կը քաղեմ հետեւեալը. «Յարգելի..., ինչպէս արդէն գրել էք, Մագիստրոսն իր տունի գիշեր երկու զինուորով եւ մէկ սպայով տարել են Թեհրան եւ իջեցրել ոստիկանատուն, ուրտեղից երկուշաբթի երեկոյեան տարել են փահլէվի (էնզէլի) եւ հինգշաբթի նաւ նստեցնելով արտաքսել են Պարսկաստանի սահմաններից։ Անշուշտ Մագիստրոսի ձերբակալման մասին զանազան ենթադրութիւններ կան, սակայն ճշմարտութիւնը հետեւեալն է՝

Նախ ինչպէս գիտէք, գրքերի պատմութիւնն է։ Մագիստրոսն ու Շահնազարեանը միասին աշխատում էին բոլշեւիկեան գրականութիւն մտցնել ժողովրդի մէջ եւ այդ պատճառով էլ դպրոցի գրադարանի համար 45 կտոր այդ ուղղութեամբ գրքեր էին բերել տուել, բացի դորանից կառավարութիւնը բռնել է Մագիստրոսի երկու նամակները որը գրած է եղել Զարմահալ եւ Փիրիայ, առաջարկելով գրքերը տարածելով ժողովրդի մէջ եւ եթէ չեն հասկանում հաւաքեն նրանց եւ բացատրեն մէկ-մէկ։ Երկրորդ՝ որ կառավարութիւնը վեց ամսից աւելի է ինչ հետապնդում էր Մագիստրոսին, թէ երբ է ռուսական հիւպատոսի մօտ գնում, ինչ են խօսում եւ այլն, այդ առթիւ էլ տէլէֆոնի կայանում ծառայողներից մէկը յայտնել է կառավարութեան, թէ ամէն օր 10-12 վանքից հիւպատոսի հետ խօսում են։

Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ է ձեռք առնում եւ երեք ռուսերէն իմացողներ է դնում տէլէֆոնի մօտ որպէս գի լսեն նրանց խօսակցութիւնները։ Մի քանի օր այդպէս լսելուց յետոյ գտնում են, որ ինչ ինչ հակակառավարական խնդիրների մասին են խօսում, անմիջապէս գոսիա (արձանագրութիւն) են կազմում եւ հոկտ. 7ին ուղարկում Թեհրան, այդ բոլորից յետոյ, հեռագրով Թեհրանից ուլտիմատում են դնում, 48 ժամւայ մէջ հեռանալ Սպահանից։

Երրորդ՝ որ հոգաբարձական ընտրութիւնների ժամանակ, երբ խռովութիւններ կային եւ Մագիստրոսը չէր ստորագրում, նահանգապետը ինքը վաւերացրեց եւ յայտարարեց ընտրութիւնը օրինաւոր, բայց Մագիստրոսը յամառեց եւ գործերը երեսի վրայ թողնելով գնաց Թեհրան, այս դէպքն էլ կառավարութեան վրայ շատ վատ տպաւորութիւն է թողել, որ իրեն ներկայացուցիչին արհամարհել է։

Այս եւ դեռ քանի նման դէպքերի պատճառով, կառավարութիւնը ստիպուած եղաւ այդպէս վարուել։

Վանքը այժմ թափուր է մնացել, տեղիս գրութիւնը այսպէս անորոշ է. տեսնենք ինչ պիտի լինի»։

*
* *

Ականջը խօսի չեկիստ Աղաբեկովի. ի զուր չէ ասել, որ խորհրդային իշխանութիւնը գաղութներում իր աշխատանքները առաջ տանելու համար, նկատի է ունեցել նաեւ «յեղափոխական եւ կարմրացած հոգեւորականներին»։

ԽԱՐԱԶԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄ

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
«ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆ

Ամսոյս 7ին Ուրբաթ
կուն ժամը 9ին տեղի ուն
Փարիզի Հայ Գրական Մ
թեան ակումբի հաւաք
Voltaire սրահին մէջ, նուիր
Ռ. Զարդարեանի «Արձակ
եւ հէքեաթներ» գրքին։

Բանախօսը՝ Պ. Մ
Պարսամեան, շեշտելով
րիտասարդ գրողներու
գային ձգտումները, նկար
հակիրճ պատմական ակնա
այն պայմաններն ու
թացները, որոնց մէջ
եկաւ Զարդարեան։ Իբրեւ
գաւառի շնորհալի նկար
Զարդարեանն իր հետ կը
նոր շունչ մը հայ արեւ
գրականութեան մէջ։

Դրուատելով Զարդար
հէքեաթագիր՝ Պ. Պարսամ
կանգ առաւ նաեւ Զարդար
ազատատենչ ձգտումներու
րայ, յայտնելով, որ վերջին
շնորհիւ տիրող քաղ
կացութեան, այլաբանակ
տայայտութիւն է գտա
հեղինակի մօտ, («Գա
«Լեռան եղնիկը»), եւայլ

Բանախօսութենէն վերջ
սախօսն անդրադարձա
Զարդարեանի լեզուին եւ
որ զգացմունքներու խոր
շնորհիւ՝ յատակ է, գեղեց
յատուկ գրական ան
կանութեանց։

Ընդդիմախօսներէն Պ.
Կարօ դիտեց, որ Զարդար
գլխաւոր տարբերութիւն
նախորդներէն եւ ուսուցիչնե
(Թլկատինցին) այն է, որ
տուած կերպով որեւէ վա
նկարագիրը չի տար, տեղակ
անմշակ նիւթը հոն կ'ընդ
բացնէ, որով կը դառնայ
բռնելի բոլորին։ Մեր երի
սարդ գրողներու ապագ
ձգտումները նկատի ունե
ան կը կարծէ, որ պէտք
լադրել մեր նոր սերունդ
ազգային շրջանակներու մէ
բռնել նիւթը՝ իրենց տաղ
զարգացման համար։

Պ. Կարօ Սասունի որպ
Զարդարեանը իբրեւ փիլիսո
եւ կերտող։ Մինչդեռ առա
պարագային մեր հեղինակը
չինչ ունի մնայուն, երկր
պարագային ան կարողացե
մշակել նիւթեր, որոնք կ'ապ
մեր գրականութեան մէջ
կար, յատկապէս հէքեաթ

Ըստ Պ. Ռէնի, Զարդար
արձակագիր բանաստեղ
մանկավարժ։ Ջընդունիր
ւառի եւ կեդրոնի բաժա
գրականութեան մէջ, որ
հանուր է ըստ իրեն,
լով յիշեալ բաժանումը
նիւթի ընտրութեան
Ջընդունիր նաեւ որ Զարդ
եան լուծեր է իր ժամա
առաջադրած հարցերը, որ
ման կը համարէ իւրաքան
գրողի համար։ Եթէ արժէ
նի Զարդարեան, այդ այն
պատուաւոր կերպով մեր
ռական կեանքի արտայ
թիւնը գրական ասպարէզ
րած։

Փրոֆ. Աղոնց նկատեց
բանախօսը նիւթի պատմակ
յաջող տուաւ, մինչդեռ
գրական գնահատութիւնը
պեցաւ իր աչքէն։ Զարդար
լեզուի գեղեցկութիւնը կը
կէ գրականութեան թերի
նիւթը կը դառնայ երկրո
կան։

Լեզուն որ լաւ է մշակ
երբեմն չի համապատաս
նիւթին, որ մերթ թեթեւ
կը պահանջէ (օր.՝ «Եօթ
նորը»)։ Խորհրդապաշտ
զուտ հայկական քիչ բան
իր մէջ եւ կարող է թարգ
նաբար օտարներուն հրամց

Բանախօսի եզրափակ
խօսքէն յետոյ յայտարարուեց
որ ակումբի յաջորդ զա
սութիւնը տեղի կ'ունենայ
ռաջիկայ ուրբաթ, ամսոյս 14
երեկոյեան ժամը 8.30ին
տեղը։

Երեկոյթը պիտի նուիր

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին իր ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ։ Կը բանախօսէ Պ. Օհան Կարօ։

Կարդացուեցան նաեւ յետագայ դասախօսութեանց նիւթերը։ Ըստ այնմ զրոյցներ տեղի պիտի ունենան հետեւեալ նիւթերու շուրջ.

Վարուժան՝ Հացին Երգը (Պ. Կարօ Սասունի), Ազգագրական նիւթեր եւ Մշեցի Գեղամեան), Գրական Դատ (Տատրաեան Հարսը), Նիկողայոս Զօրայեան (Պ. Ռուբէն Բէրբէրեան), Մեր Գրական Բարբառները՝ (Ս. Քաջարեան), Հայ ժողովրդ. բանահիւսութեան աղբիւրները (Վ. Համբարձումեան), Ամերիկահայ գաղութը (Պ. Ս. Վրացեան), Հին Թիֆլիսը եւ Սունդուկեանի տիպերը (Շուշանիկ Խանազատ), Յովհաննէս Յովհաննիսեան (Պ. Տ. Բէգզատեան)։ Ս.Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՆՁՈՒԵԼՈՎ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մոլլա Գէօկչայի շրջանին Հոռոմ գիւղն ալ ունի կոլխոզ մը։ Սակայն, ինչպէս կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (26 Հոկտ.), գիւղացիները հակառակ են կոլխոզին։ Նոյնիսկ կոլխոզի (հաւաքական գիւղատնտեսութիւն) վարչութեան անդամները։ Այսպէս Շ. Բոչոյեան կը յայտարարէ.

— Մեռանք տանջուելով ուրիշների համար, այս ի՞նչ է, երբ ենք ազատուելու...։

Իսկ վարչութեան նախագահը, Յովհաննէս, կը ձայնակցի ու կ՚ըսէ.

— Եկէք միանգամից կոլխոզը ցրենք եւ հանգիստ խղճով աշխատենք մենք մեզի։

Ուրիշ կոմունիստ մը, Լ. Ղարաղազարեան կ՚ըսէ.

— Խորհրդային միութեան մէջ եղած բոլոր կոլխոզները կարծիր կուլակներ են։

Կոլխոզները կազմակերպուեցան, որպէսզի բոլշեւիկ պետութիւնը իւրացնէ գիւղացիներուն աշխատանքը, հաւաքէ ցորենը՝ ծախելու համար արտասահմանի մէջ։ Բայց Հոռոմ գիւղի բնակիչները բերքը այնպէս մը բաշխած են, որ աւելցուկ չմնայ պետութիւնը չգրաւէ։

ՁՈՒԿԸ

Սեւանի վրայ ձկնորսութիւնը այս տարի յուսացուածէն աւելի յաջող անցաւ։ Սակայն ոչ թէ իշխան ձուկը, այլ կողակն էր որ առատ որս տուաւ։ Սեւանի ձկնորսները այս պարագան կը վերագրեն կլիմայական պատճառներու. «Խորհ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը կը գանգատի, որ ձկնորսութիւնը լաւ հիմերու վրայ դրուած չէ։ Ծրագիր կը մշակուի թէ գարնան ընթացքին պիտի որսացուի որոշ քանակութեամբ ձուկ, յետոյ նոյն մարդիկը կ՚ըսեն թէ ձկնորսութեան յաջողութիւնը, այսինքն այդ ծրագրին իրագործութիւնը կը պահանջէ կլիմայական պայմաններ։ Երբ Սեւան ալեկոծ է, ձուկ որսալ անկարելի է, երբ ցուրտերը սկսին եւ ձուկը հեռանայ ցուրտ ափերէն, ձուկ որսալ անկարելի է։ Ուրեմն ի՞նչ հարկ ծրագիր մշակելու ձկնորսութեան համար, կը հարցնէ յօդուածագիրը։

Ձուկին փոխադրութիւնը եւս անմխիթար վիճակի մը մատնուած է։

Յետոյ ձկնորսութիւնը կարելի չէ սահմանափակել միայն Սեւանի մէջ։ Բազմաթիւ գետեր կան, որ առատ ձուկ ունին։ Վերջերս խելք ըրին ուսումնասիրելու Արաքս գետը, բայց միայն այդքան։ Հալպա գետակը-Ձա՞յը, Աղեբաման-Ձա՞յը, Ջանգո՞ւն, Գէօզակբուլա՞ղը։ Եւ դեռ կայ Արփա լիճը, որ առատ «սազան» ձուկ ունի։ Մալականներն են, որ հեռաւոր Ախալքալաքէն կուգան եւ առատ ձուկ կ՚որսան ու կը տանին։

ՕՃԱՌ ԵՒ ԳԻԼ

Ինչպէս ամբողջ Ռուսիոյ եւ իր արբանեակ «հանրապետութիւններու» մէջ, Հայաստան կը տառապի օճառի պակասէ։ Խենթ կ՚ըլլան կտոր մը օճառի համար։ Հայաստանի առողջապահական գործավարը վերջերս հրաւիրած էր ուսումնասիրել «գիլ» կոչուած կաւէն օճառ պատրաստելու կարելիութիւնը։ Բժիշկ մը «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը գրէ թէ գիլէն օճառ պատրաստելը նորութիւն չէ, այդ ուղղութեամբ փորձեր եղած են թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ։

Հայաստանի մէջ տակաւին շատ գիւղեր կան, որոնք տեղական գիլ կաւը կը գործածեն օճառի տեղ։ Գիլի անսպառ խաւեր կան Դավալուի եւ Փարաքարի շրջաններուն մէջ։

Մասնագէտները հաստատեցին որ գիլը լաւ օճառ կը դառնայ եւ գիլի օճառը մեծ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ. քիչ կը մաշեցնէ ճերմակեղէնը, դիւրութեամբ կը հանէ ամէն տեսակ աղտերը, ինչպէս ալիզարինը, որ չելլեր սովորական օճառով։ Գիլը կը հանէ նաեւ մազութի եւ տպագրական մելաններու հետքերը։ Առատ փրփուր ունի։ Լուացուելու համար գործածուելու պարագային, աւելի առողջապահիկ է քան սովորական օճառը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Գերման ֆութպոլիստներու խումբ մը Երեւան այցելելով, մրցում մը կատարեց Երեւանի հայ ֆութպոլիստներուն հետ։

Խաղէն առաջ ճառեր։ Երեւանի խումբը ծաղկեփունջ մը կը նուիրէ գերմանացիներուն եւ կը սկսի խաղը։

Գերմանացիները ուժեղ յարձակումով մը կը ծակեն Երեւանի բերդը։ Երեք վայրկեան յետոյ, կը ծակեն երկրորդ անգամ։

Երեւան երկար պաշտպանողական մը եւ յամառ պայքարէ մը յետոյ կը ծակէ գերմանացիներու բերդը։

Քիչ յետոյ գերմանացիները փոխ-վրէժով մը կը ծակեն հայկական բերդը երրորդ անգամ։

Այնուհետեւ երկուստեք կը սկսի յարձակում մը։ Սակայն առաջին կիսախաղը կ՚աւարտի այսպէս։

Կը սկսի երկրորդ կիսախաղը հայերուն յարձակումով։ Այս անգամ գնդակը շարունակ կը խաղայ գերմանացիներուն բերդին առջեւ։ Խաղը հետզհետէ կը տաքնայ, Հայերը ոգի ի բռին կ՚աշխատէին հաւասար մնալ։ Եւ սակայն խաղը կ՚աւարտի նոյն վիճակին մէջ, գերմանացիները 3, Երեւան 1։

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻՆ

Հայ որբ մը, Պօղոս Քէշիշեան, որ արհեստով կահագործ է եւ նոյն ատեն փայտի վրայ դրուագներ կը շինէ, գունաւոր սէլլիւլոյիտով կը յօրինէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին նկարը, եւ սէլլիւլոյիտ շրջանակի մը մէջ անցընելով, նուէր կը տանի Տումէրկին։

Շաբաթ օր Նախարարական խորհուրդի նիստին դադարին, հայ որբը կը ներկայանայ պալատ։ Քէշիշեան կ՚ըսէ թէ, իբրեւ նշան երախտագիտութեան Ֆրանսական ազգին, որ հիւրընկալած է անհայրենիք հայ ժողովուրդը, գեղարուեստական այդ նկարը կը նուիրէ Ֆրանսայի Նախագահին։ Նախարարները կը շնորհաւորեն հայ որբը, հասցէն կ՚առնեն ապսպրանքներ ընելու համար։

Քէշիշեան պատրաստած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը նոյնպէս գունաւոր սէլլիւլոյիտով։ Բ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ, 8 Նոյ.— Պէր լիճի հարաւ-արեւմտեան գեղատեսիլ ափերուն վրայ կը գտնուի այս գեղեցիկ գիւղաքաղաքը։ 1926-27ին մօտաւորապէս 400ի հասնող մեր հայրենակիցներու թիւը հազիւ 12—15 ընտանիքի կը հասնի այժմ։

Սկիզբէն ի վեր, երբ հայ ծնողները դիմում են կատարած պետական դպրոցներուն, իրենց զաւակները ընդունիլ տալու համար, միշտ մերժուած են այն առարկութեամբ թէ, տեղ չկայ։ Ծնողները ստիպուած, պզտիկները ուղարկած են կաթոլիկ կրօնականներուն դպրոցը, ամսական 8—10 ֆրանքի գումար մըն ալ վճարելով։ Եւ սակայն այլեւայլ պատճառներով, այս տարի այդ դպրոցն ալ չվերաբացուեցաւ, եւ ուրիշներու կարգին դուրս ձգեց նաեւ 15ի չափ հայ մանուկներ ալ։

Մեր հայրենակիցները դարձեալ ափ առին պետական դըպրոցներու դռները, բայց ապարդիւն։ Այս առթիւ հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնը ըրած է վերոյիշեալ դըպրոցներու մէկ ուսուցչուհին։

— «Հիմակուհիմա տեղ չունինք, իսկ եթէ տեղ ալ ունենանք, նախ ֆրանսացի, յետոյ իտալացի եւ սպանիացի պզտիկները կ՚առնենք, ու վերջը եթէ տեղ ըլլայ, այն ատեն հայերը»։

Հայաստանի մեր վարիչները, քուներնին փախցուցած են փոքրամասնութեանց (մանաւանդ Թուրքերու դպրոցները) կանոնաւոր հիմերու վրայ դնելու համար, իսկ արտասահմանի հայ աշխատաւոր ծնողքը, իր զաւակը ոչ թէ իբր հայ, այլ իբր մարդ մեծցնելու առիթէն իսկ զրկուած է։

Եւ այս պարագան կը վրիպի մեր կարմիր վարիչներու աչքերէն։

Այցելու

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի հայ գաղութը 5-6 տարուան պատմութիւն մը ունի։ Երբ ակամայ փորձենք յետադարձ ակնարկ մը նետել անցնող տարիներու վրայ, պիտի համոզուինք որ՝ Տէսինի հայ համայնքը թէ որակով եւ թէ քանակով որոշ գործունէութիւն երեւան չէր հայ իրականութեան մէջ։ Հայ կեանքը աժայի ու լճացած երեւոյթ մը առած էր։ Բայց եւ այնպէս հետզհետէ Լիոնի, Մարսէյլի, Փոն տ՚Օպնայի շրջաններէն Տէսին խռնուելով՝ այսօր մօտաւորապէս 3-3500ի հասնող համրանք մը կը ներկայացնէ։ Տէսինի գաղութին տնտեսական, ազգային եւ ընկերական վերածնունդի եւ բարգաւաճման շրջանը կը սկսի 1927-28ին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bandeը, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Հինգ տարի առաջ Տէսին այցելող մը չպիտի կրնար տեսնել հայ երիտասարդներու խումբերը Ավընիւ Ժան Ժօրէսի լայն ուղիին վրայ, բայց այսօր իւրաքանչիւր քայլափոխիդ կը հանդիպիս երիտասարդ եւ պատանի խումբերու, որոնց դէմքին վրայ կը փայլին յոյսի եւ ցնծութեան նշաններ եւ որոնք մեր ապագայ Հայաստանին շաղախ ու ամրակուռ սիւնը պիտի հանդիսանան։ Անցորդ մը չէր կրնար գտնել հայ նպարավաճառի խանութ մը Տէսինի մէջ, նպարատուններու հըսկայ ցանց մը ձգուած է Ժան Ժօրէսի լայն ուղիին վրայ։ Կայ 10 նպարավաճառի խանութ, 5 մսավաճառի, 2 դերձակի, 3 եւ 2 ալ մօտերս բացուելիք սրճարան-ճաշարան, 2 կօշկակարի, 5 սափրիչի եւ մէկ թիթեղագործի, եւ այսպէս կ՚երկարի շարանը։ Գաղութիս մէջ գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւնը, Հայ սկաուտական կազմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական խումբ մը թարմ ու կենսունակ ուժերով, որ յաճախ մրցումներ կ՚ունենայ իր քոյր մասնաճիւղերուն հետ։

Եկեղեցասէր Տիկնանց միութիւնը, Վասպուրականի, Տարօն Տուրուբերանի, Սեբաստիոյ, Զմիւռնիոյ եւ Խարբերդի Հայրենակցական Միութիւնները։ Գաղութիս մէջ գործող տարր մը որ կայ անիկա ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։ Ինչպէս ամէն տեղ՝ հոս եւս նախանձախնդիր ազգային մշակութային եւ քաղաքական խընդիրներու միշտ հետաքրքիր, միշտ կազմակերպող։ Երկրորդ տեղը կը բռնէ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը որ տարուանմըկեանք ունի։ Ան, իր հանդէս-ներկայացումներով արդէն գաղութիս մէջ դարձած է զօրեղ ազդակ մը։ Միակ բանը որ կը պակսի գաղութիս այն ալ, — գրադարան եւ մանկապարտէզն է։

Գրադարանը մօտերս կը բացուի շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան, իսկ մանկապարտէզն ալ կ՚ունենանք՝ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնած ակումբին շինութիւնը աւարտի։ Հայրենակցական Միութիւններու շարքին՝ Վասպուրականի, Տարօն Տուրուբերանի Սեբաստիոյ եւ Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնները պարբերաբար կը կազմակերպեն ներկայացումներ, կ՚օժանդակեն իրենց որբ հայրենակիցներու եւ կ՚աջակցին ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու։

Հայրենակցական միութիւնները աւելի լաւ կ՚ըլլան, երբ ստեղծեն միջ հայրենակցական զօրաւոր միութիւն մը որ ամէն ճիգ ի գործ դնէր՝ գաղութիս մէջ ազգային մանկապարտէզ մը բանալու որուն անհրաժեշտութիւնը պակաս մը դարձած է։

Երկու խօսք ալ տուներու մասին։ Տէսինի հայութիւնը մեծամասնութեամբ իր սեփական խանութն ու տունը ունի, ան ազատուած է քաղաքներու մութ ու խոնաւ սենեակներու տաղտուկէն, ազատուած քաղաքին աղմկալից ժխորէն։

Տէսինի օդն ու ջուրը, կլիման ու երկի՛նքը ջինջ ու պայծառ են։ Տեղը տափարակ է։ Լիոնի մօտ է եւ ամէն յարմարութիւն ունի թէ աշխատանքի եւ թէ այլազան գործերով զբաղելու։ Այս պատճառաւ մեր հայրենակիցներէն շատերը քաղաքը կ՚աշխատին։

Լ. Գայաճանեան

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ ԵՒ ԱՄԲՈԽԸ

ԳԱՀԻՐԷ 10 Նոյ.— Հսկայ բազմութիւն Գահիրէի մէջ հաւաքուած էր կայարանը, դիմաւորելու համար Զաղլուլ փաշայի կինը. կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր հաւանական խռովութեանց առաջքն առնելու համար։ Ճամբան ուրկէ պիտի անցնէր Տիկին Զաղլուլ, ոստիկանական եւ զինուորական շըղթայի տակ էր։ Տիկ. Զաղլուլի կ՚ընկերակցէր ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան ղեկավարը Նահաս փաշա։

Ամբոխը բուռն կերպով ծափահարեց Տիկին Զաղլուլը, իսկ Նահաս փաշա, որուն կառքը շըրջապատուած էր ձիաւոր զինուորներով, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ժողովուրդին մէջ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած։ Բայց այս ինքնաբուխ ցոյցը կը հաստատէ թէ որո՞ւ հետ է ժողովուրդը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ագնիւ, տարօրէն մտավախութեամբ չէր համարձակեր զինքը մօտիկ ընել, որովհետեւ ... տժգոյն լոյս մը կ՚աճի, ... բարձրանայ իր մէջ, կը խեղդէր զինքը։

Իրենց կառքը բացուեցաւ գիւղաքաղաքէն դուրս դէպի փոշեթաթախ ճանապարհը, կառապանը կը քշէր դանդաղ, սրտնեղութեան մը ճմլած, ճմռթկած էր ... դէմքերը։

Ցանկարծ իրենց ետեւէն ... դղրդագին գալուստը ուրիշ կառքի մը որ փոշին օդը կը հանէր ու կարծէք կը խոյանար իրենց վրայ. անտեսանելի ձիերու ... ոտքիկներ ու զանգակիկներ կը ... խենթ կատաղութեամբ, ... կը մօտենար կամաց-կամաց, ու հեւասպառ վազքով մը կը թռէր, կ՚աճապարէր...

Ագնիւ, կծկտած անկիւն մը, աչքերը փակ կը սպասէր վերահաս պատուհասի մը. Արսէն՝ ատամները սեղմ, ետ կը նայէր ու բան մը չէր հասկնար։

Ու վերջապէս սրընթաց կառքը հասաւ իրենց ու ետեւէն իմացան ձայն մը որ կը պոռար.

— կեցէ՛ք... ալ կեցէ՛ք...

Արսէն փոշիներուն ամպին մէջէն զանչցաւ ժամկոչ Մխիթարի դէմքը, դաժան աչքեր յառած էին իրեն.. զայրագնած դիրքով մը կեցած էր ան կառքին մէջտեղը, օդին մէջ թափ կուտար թեւերը եւ կը պոռար.

—« կեցէ՛ք... կեցէ՛ք...»

Ու ալ հիմակ կառքը հասած էր իրենց եւ կը մխրճուէր իրենց քովն ի վեր։ Ագնիւ ակնթարթ մը միայն կոպերը բացխփեց ու տեսաւ, ըմբռնեց կացութիւնը, իր հայրն էր, անողոք արդարութիւն մըն էր որ կը հասնէր իր ետեւէն, ճիչ մը արձակեց եւ ինկաւ քովընտի, մինչ իր շրթները կը մրմնջէին. «Ախ, կեցի՛ր, Արսէն, կեցիր»։

Ալ միւս կառքը կ՚ընթանար իրենց կողն ի վեր. վերջ ի վերջոյ անցաւ զիրենք ու կանգ առաւ, Մխիթար դուրս ցատկեց, վազեց իրենց կառքին կողմը ու ջանաց բռնել ձիերու սանձը... Ձիերը խրտչեցան, խոյանքով մը առաջ նետուեցան եւ ծերուկ մարդը տապալեցին գետին, ան կառչած էր սակայն սանձափոկին. ձիերը պահ մը եւս շարունակեցին իրենց խոյանքը եւ թաւալգլոր մարդը քարշ տուին ճամբու քարքարուտ կոշկոռներուն վրայէն։

Այս ամէնը րոպէ մը միայն տեւեց։

Արսէն ու կառապանը գերագոյն ճիգով մը հազիւ կրցան կապել խոլարշաւ ձիերը. այս անսպասելի, եղերական միջադէպը ... ամտութիւնը լախտի մը նման իջաւ իր գլխուն, իր խղճին, իր քով Ագնիւ ինկած էր ուշաթափ, բազմոցին վրայ ու մորթին տակ արիւն չէր մնացեր։

Մխիթար յուսահատ ճիգով մը ոտքի բարձրացաւ, սրունքները կթոտ էին ու ամբողջ մարմնով կ՚երերար, զգեստները փոշեթաթախ, դէմքը, մազերը գզգզուած ու ճակտին վրայ լայն վէրք մը, որմէ արիւնը կը յորդէր ու կը վազէր դէմքն ի վար. իր ամբողջ երեւոյթին մէջ կար եղկելի, չարաշուք եւ տաժանագին արտայայտութիւն մը։

— Այ շուն շան որդի լակոտ, դուն իմ պատիւս շներոց ընե՞ս, կը հնդար խռպոտ ու հեղձամղձուկ ձայնով մը։

Ու մօտեցաւ կառքին, բռնեց իր աղջկան թեւէն ու քուրջի կտորի մը նման դուրս առնելով, քարշ տուաւ մինչեւ միւս կառքը ու շպրտեց ներս։

— Դէհ հիմա շտկուէ, լակոտ, պոռաց անգամ մըն ալ Մխիթար Արսէնի երեսին։ Շուքդ չտեսնեմ մեր ժամի դրան...։ Աստուած վկայ, կերած կաթդ քթէդ բերնէդ կը բերեմ։ Արսէն բռնած՝ իր ընկեր կառապանին թեւէն զուսպ վրդովմունքով մտիկ կ՚ընէր, լուռ ու մտախոհ՝ երկնտրանքի մը առջեւ։ Դիտեց թէ ինչպէս միւս կառքը ետ դառնալով բռնեց Հասան Գալէի ճամբան, արիւնը կը վազէր միշտ հօր ճակատէն ու կ՚իյնար Ագնիւի երեսին։ Կառքը հեռացաւ փոշիի ամպ մը ձգելով ետին, իր դղրդիւնը մեղմացաւ ու ի վերջոյ լռեց։

Արսէն կը նայէր տակաւին ճամբուն ուղղութեամբ, իր ձեռնունայն թեւերը կախ ու կուրծքին տակ զգալով շիրմաքարի մը սառն ծանրութիւնը, սարսափելի պահանջ մը կը կրծէր իր լեարդը, չգիտէր արտասուելո՞ւ պէտք մըն էր այդ թէ աշխարհը փշրելու, քարուքանդ ընելու ցնորամիտ պապակ մը։ Կը վարանէր թէ ի՞նչ ուղղութեամբ շարունակէր իր ճամբան, դէպի ե՞տ թէ դէպի առաջ։ Կը զայրանար ինքզինքին դէմ, հօրը դէմ, ամէնուն դէմ ու միանգամայն արտասուագին գութով մը կը մեղքնար արիւնթաթախ հօր մը, անոր գրկին մէջ փշրուած աղաւնեակին վրայ ու իր սրտին ալ վրայ որ թողեր էր զինքը ու կը հեռանա՛ր, կը հեռանա՛ր անդառնալի երջանկութեան մը ետեւէն...

— Գնա՛նք, ընկեր ճան, գընանք էլի սահմանից դէն, ըսաւ վերջապէս Արսէն հոգոց մը քաշելով... էս պէզարած քաղաքը ծնել էր զիս, ու էլի էն է որ մեռցնում է զիս... գնանք լայն աշխարհում Ագնիւը թողելու...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Ամբաստանագիրը մեղադրանքի բաժին մը եւս կը հանէ Փուանքառէի եւ Պրիանի, սպայակոյտի անդամներու, որոնք կ'ամբաստանէ թէ զինեալ յարձակման յատակագիծը պատրաստած են։ Իբր թէ, ամբաստանեալները պարտաւոր էին ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ ստեղծել մեծ տագնապ մը, այս տարուան ընթացքին, իսկ 1930ը ֆրանսական սպայակոյտին կողմէ նշանակուած էր զինեալ միջամտութեան տարի։ Ամբաստանեալները կը կատարէին այս սպայակոյտին կողմէ տրուած հրահանգներ՝ լրտեսական գործերու վերաբերեալ։ Անոնք Ռուսիոյ զինուորական ուժերուն մասին տեղեկութիւններ կը քաղէին եւ կը հաղորդէին։

Ատկից զատ, ամբաստանեալները աշխատած են բարոյալքել կարմիր բանակը, ստեղծած են կազմակերպութիւն մը իրենց անդամներէն, որոնք օտար զինուորական ուժերուն պիտի օժանդակէին, օդը հանելով հանրային շէնքեր, ելեկտրական կայաններ, երկաթուղիներ, գործարաններ եւ վերջապէս պիտի գործադրէին ֆրանսական սպայակոյտին հրահանգները։

Ահա ուրեմն կարմիր դատախազի մը կողմէ գրուած ոճիր-արկածային մեծ վէպ մը, որ դժբախտաբար վէպ է սակայն։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

51 Rue Mr. le Prince. Paris (6e) Tél. Danton 88-65

Հասած են Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Ահարոնեանի «Ազատութեան Ճանապարհին», «Իմ գիրքը» 2 հատոր, Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրք 1931, Ռ. Զարդարեանի «Արձակ էջեր եւ Հէքեաթներ»ը, Օ. Մխիթարեանի «Վանի հերոսամարտը». Կ. Զարեանի «Տարագոմի հարսը», «Վօսփորի Գաղտնիքը», «Վալանթին», «Կէս կոյսեր», «Շրջիկ Մատուռան», Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի», «Մտերիմ զրոյցներ», «Երջանկութեան ուղի», Նամականի, ֆրանս. զրուցատրութիւն, բառարաններ (Գանթարեան, Նուպարեան, Լուսինեան, Նորայր), հայերէն դասագրքեր, Օտեանի, Շանթի, Զօհրապի, Իսահակեանի, Թումանեանի, Շիրվանզատէի եւ այլ հին ու նոր հեղինակներու գործերէն ճոխ մթերք մը։

Լոյս տեսաւ Փ. Միքայէլեանի «Եւա», արձակուրդի բացիկներ գիրքը՝ 5 ֆրանք։ Մամուլի տակ է Գ. Մելօյեանի նոր վէպը՝ «Երեք ընկերները»։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie սրճարանը, մէթրօ իթալի։ Նիւթ՝ Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ երկրորդ արդի Թուրքիան։ Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Ահարոնեան եւ Վարանդեան։ կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովըայսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՎ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն Թէյասեղանի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերներն ու համակիրները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Voltaire, 21 rue d'Odéon: կը խօսին Օհան կարօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շատախ գաւառի Կաճէտ գիւղացի Տիգրան Շամեան (Կարապետ Շամու տնից) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Մուրատ, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռուի նաեւ իր ազգականները, որոնց մասին երկար ժամանակ է լուր չունի։ Իմացնել «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Ծերունեանի, Pehlevi, Perse (Via U. R. S. S.).

— Կը փնտռուի Խասքալցի Պարոյր Ցամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre, Salonique, Grèce.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր Թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Փափուլ։ 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս։ Այժմ 24 տարեկան է։ Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Տէր Յովհաննէսեան, Նիւթ՝ Մենք եւ մեր կոչումը։ Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառ»ները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր նախկին անդամներն ու համակիրները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Rue Fbg. du Temple, Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԱԿՆԱՅ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ հացկերոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մէթրօ Օտէոն։ Վարչութիւնը կը խնդրէ փարիզաբնակ բոլոր ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ։ Տեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր։ Գին հացկերոյթի 18 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
14 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1417 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ՈՐՈ՞Ւ ԴԻՄԵՆ

Գիտենք թէ կարգ մը թելադրութիւններ, որոնց իրագործումը կը պահանջէ նա՛խ անկեղծ ու սրտցաւ մարդ՝ եռանդի, գոհողութեան եւ յամառութեան առաքինութիւններով ու յետոյ միայն դրամ, դատապարտուած են մնալու իբրեւ աւազի վրայ արձանագրութիւններ:

Եւ սակայն, ցաւեր կան, որոնց պէտք է մօտենալ քաղցրութեամբ, իրական սփոփանքի փութկոտութեամբ, վէրքեր՝ որոնց անհրաժեշտ է դարման մը խորհիլ ու տանիլ, պէտքեր՝ որոնք ստիպողական գոհացում կը պահանջեն, հոգ չէ թէ նուազագոյն չափով:

Սեղանի վրայ են նորէն դէզ մը նամակներ, արցունքով գրուած, որոնք զուսպ ու վհատ վիշտերու դառնութիւնը կը հաղորդեն: Ու բոլորը, ողբերգական ժամադրութեամբ մը՝ նոյն ցաւը կուլան: Մէկուն կինն է մեռած, յուսահատութեան մատնելով անտէր ու անճար ամուսին մը՝ երեք մատղաշ որբերու առջեւ: Ուրիշ մը, եղերական պարագաներու տակ բաժնուած իր կնոջմէն, տարիներ յետոյ իր փոքրիկը կը գտնէ օտար հաստատութեան մը մէջ՝ առողջ, կայտառ, բայց օտարացած, իբր որբ զաւակը՝ իր հարազատ հօր: Երրորդ մը որ հազիւ ազատուած իր հիւծախտաւոր ամուսինէն՝ ի գին տաժանակիր աշխատանքի, 3-4 մանուկներու հոգովը կը մաշի:

Ու բոլոր դիմումներուն առջեւ, ամէն դուռ փակ կոպտօրէն: Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմեն:

Եթէ հայ համբանքի մտահոգութիւնը՝ քաղցկեղի վատութեամբ բռնած չըլլար սրտերը, եթէ հասնող սերունդին բարոյական ու մարմնական առողջութիւնը՝ մեր մտքերը չսեղմէր կծաւանքի ծանրութեամբ, պիտի ըսէինք, — Լաւ որ իրենք իրենց կուտան այս հարցումը: Թերեւս վհատ արտաքին օժանդակութենէ, փնտռեն եւ ի վերջոյ գտնեն ելք մը, որ եւ է, ելք ու նուաստ կեանքի մը տանջանքներէն փրկելու՝ հայ բեկորներու այս իրաւազուրկ ժառանգորդները, մեր այսօրուան անաւիշ բողբոջները:

Բայց մեծ ու քայքայիչ այս միջավայրերուն մէջ, եթէ առջին օրէն իսկ, հայ սիրտը մղուեցաւ փափկութեամբ ու գրգուրանքի մղումներով հակիլ մեկուսացած դժբախտութիւններու վրայ, որովհետեւ անոնց մէջ զգաց հաւաքական ցաւերու ախտանիշերը, տեսաւ վտանգը իր այլազան դիմակներով. բայց, այսքան: Օրհասական պայքարի մը առաջին անգոհանքէն տարիներ յետոյ, եթէ այսօր դեռ կ'ապրինք նախապատրաստական նահանջի կամ յարձակման անվերջ օրեր, միշտ վարանոտ ու միշտ վախկոտ եւ անճար, իրաւունք կուտանք հայ խլեակներուն դառնութեամբ, վհատութեամբ եւ նոյն իսկ հայհոյանքով հարցնելու.

— Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմենք:

Դառնութեամբ, որովհետեւ, նոյն սեւ ճակատագրին այս որբերը, քաղաքէ քաղաք ու գիւղէ գիւղ, կը շարունակեն անյոյս ու անմռունչ կրել նոր դժբախտութեանց հարուածները, նախկին յամառ ու դաժան աշխատանքի մը սպառումներուն:

Վհատութեամբ, որովհետեւ ազգին «խելքը», այն որ խորամանկութիւնն ունի լաւ օրերու փառքը կապտելու, կը շարունակէ գոհանալ խորհելով, ծրագիր մշակելով ու ճառերու յորդառատ յոյսը սրսկելով յոգնաբեկ սրտերուն:

Ու նոյնիսկ, հայհոյանքով, ինչո՞ւ չէ. որովհետեւ, անոնք որ այսօր փակ դռներու առջեւ կը գալարուին յամառ դժբախտութեան մը ճանկերուն տակ, կամ անոնք որ տակաւին առողջ ու ինքնաբաւ, կ'ապրին անգոյն օրերու կանխատեսութիւնը, տուեր են անհաշիւ ու գոհունակ ու կը շարունակեն տալ, երբ իրենց դռները կը զարնեն:

Այս ժողովուրդը տալ գիտէ եւ երբ քարը սրտին, կը փորձուի, պէտք չէ մերժուի, քանի իր գոյութեան անհրաժեշտ պէտքերուն թոյլ կուտայ որ տեւեն եւ ամրանան:

Հրաշքով չէ անշուշտ, ոչ ալ երկնառաք մամոնայով որ կ'ապրին ու գործել կը ձեւացնեն բազմաթիւ ու բազմազան միութիւններ: Չենք ըսեր թէ անոնք բոլորովին անպէտ գործունէութեան մը արտաքին փայլին համար կը վատնեն եռանդ ու դրամ: Կը գործեն, բայց վատ. որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր կիսատ միջոցներով, չի յաւակնիր անշուշտ գոհացնել պահանջները գրոհը: Եւ ամէն մէկը իր ճամբուն վրայ, անշուշտ կը փորձէ հետապնդել իր նպատակը:

Բայց մեկուսացած գործունէութեան մը դժուարութիւններուն առջեւ, արդիւնքը կը կորսուի պէտքերու անհուն տարածութեան մէջ: Ինչ որ մանաւանդ իւրաքանչիւրին կը պակսի, հետապնդումներու միութիւնն է, գործակցութիւն, իբր հաւաքական պէտքերու գոհացման միակ ելքը: Ու այսօր, դժբախտաբար ամէն մէկ ցաւ որ կը ներկայանայ հայ անհատի մը վրայ, նախ կը պահանջէ հաւաքական կարեկցութեան գործիքը, որոնց՝ դրամը չէ որ կը բացակայի: Կը կրկնենք. այս ժողովուրդը լալով թէ խնդալով տալ գիտէ, ողբալու թէ ցնծալու համար, Զանազան միութիւններու կողմէ սարքուած, տարին առնուազն 200 հանդէսներ ու հասութաբեր հաւաքոյթներ կ'արձանագրենք: Բայց, արդիւնքը չենք տեսներ, շօշափելի, իրական ու հաւաքական պէտքի մը յատկացումով. որովհետեւ, ըսինք, իւրաքանչիւրին մեկուսացած գոհողութիւնը՝ որքան ալ ըլլայ սրտաբուխ եւ օգտակար, կը կորսուի պէտքերու անհուն տարածութեան մէջ:

Չի բաւեր միութիւններ կազմել: Մտածուած ու հեռատես գործակցութիւն մը, օրուան կարգախօսը պիտի ըլլայ այլեւս:

(1)

Մ. Ե.

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ?

Գերման բանակի նախորդ սպայակոյտի պետը զօր. Լուտէնտորֆ, Միւնիխի մէջ հրատարակած է գրքոյկ մը «Համաշխարհային պատերազմը կը սպառնայ», ուր կը քննէ Ֆրանսայի հետ հաւանական պատերազմիմը հետեւանքները, ինչպէս գայն կը նախատեսեն կարգ մը շրջանակներ:

Լուտէնտորֆ կ'ենթադրէ որ Գերմանիա դաշնակից պիտի ունենայ Աւստրիան, Հունգարիան, Իտալիան, որոնց վրայ կ'աւելցնէ Անգլիան եւ Ռուսիան: Բայց նոյնիսկ այս վերջին երկուքին անհաւանական օժանդակութեամբ, դարձեալ Գերմանիոյ վիճակը յուսահատական պիտի ըլլայ:

Զօրակոչը իբր թէ տեղի պիտի ունենայ 1932 մայիս 1ին եւ յաջորդ օրն իսկ, կեդրոնական Եւրոպայի բոլոր մեծ քաղաքները պիտի ռմբակոծուին օդանաւերով: Երկրորդ օրը իտալական զօրախումբերը կը հասնին Միւնիխ: Իտալացի զօրավար մը կը ստանձնէ հրամանատարութիւնը: Գերման բնակչութիւնը կը գործածուի պետական ծառայութեան մէջ կամ կը ղրկուի Անգլիա կամ Իտալիա, հոն ստանալու համար զինուորական կրթութիւն: Բայց ան ամէն վայրկեան կը ռմբակոծուի թշնամի օդանաւերէն եւ ոչ ոք կը զբաղի անոր սնունդով: 15 օր յետոյ, ֆրանսական բանակները կ'երեւին Մայնի եւ Դանուբի միջեւ: Կռիւը կ'ընդարձակուի ամբողջ Պավիերայի վրայ ու կը վերջանայ Աւստրիոյ մէջ՝ հինգ շաբաթ յետոյ: Չեխերն ու Սերպերը Ֆրանսացիներուն միացած ըլլալով, Գերմաններն ու անոնց դաշնակիցները կը ճզմուին ու կը մղուին դէպի Ալպեան հովիտները ուր, անոնց զօրախումբերու վերջին մնացորդներն ալ կը փճանան:

Լուտէնտորֆ հետեւեալ կերպով կը մեկնէ իրենց այս պարտութեան պատճառները. յաղթականներու թուական գերակշռութիւնը նշանակելի է, ինչպէս ֆրանսական բանակի ներքին արժէքն ու զէնուզարդը, գնդացիր, թնդանօթ, հրասայլ եւայլն: Ասկից զատ, իտալացին գէշ զինուոր է: Ալպեաններու հիւսիսը, իտալական բանակի հաղորդակցութեան միջոցները չափազանց աննպաստ են իրենց նահանջին, մինչդեռ ֆրանսական, չեխ ու սերպ բանակները լաւագոյն դիրքին մէջ են:

Լուտէնտորֆ այս պատկերը կը վերջացնէ Պերլինի գրաւումով Ֆրանսացիներու, Չեխերու եւ Լեհերու կողմէ: Բնակչութիւնը քաղցած է: Գերման քաղաքակրթութիւնը կը փճանայ եւ «երեսնամեայ պատերազմին սահմանները կը գերազանցուին այս նուաճումով»:

ՅՈՅՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

կարգ մը լուրերու համաձայն յունական դահլիճը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կրէ: Վենիզելոս պիտի ստանձնէ պատերազմական նախարարութիւնը Սոֆուլէսի տեղ, որ խորհրդարանի նախագահ պիտի ընտրուի: Հաւանաբար պիտի փոխուին ներքին, երկրագործական, դատական ծովային եւ առողջապահական նախարարները, որոնք հանգստեան պիտի կոչուին:

*** Պատերազմական ատեանը որ կը դատէր փանկալոսեան դաւին մասնակցող սպաները, անպարտ արձակեց երեք 3 հոգի եւ աստիճանազրկեց 12 սպաներ: Դաւադրութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա կը պաշտպանէ Քիւրտերը?

«Էլ Ահվալ»ի մէջ կը կարդանք.—

Երբ Թուրքերը քրտական ապստամբութեան վախճանը կը հաղորդէին եւ Թուրք կառավարութիւնը անհագնադղորդ զեկոյցներ կը հրատարակէր Արարատի ապստամբներու բնաջնջման մասին, մենք առանց ազդուելու անոնցմէ, կը սպասէինք որ ճշմարտութիւնը երեւան գայ:

Անկէ վերջ մենք գրեցինք նոր ապստամբութեան մը պոռթկումը Մէրտինի շրջականները, ուր կամաւոր գունդեր կազմելու սկսած են Թուրքերը: Այժմ թրքական ամենաստոյգ աղբիւրներէ կը քաղենք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները քրտական ապստամբութեան ներկայ վիճակին մասին:

Ռուսիոյ կողմէ Գարախան բանակցութիւններ վարեց Թուրք կառավարութեան հետ եւ պահանջեց թրքական Քիւրտիստանի մէջ վարչական անկախութիւն մը ստեղծել Քիւրտերու համար: Թուրք կառավարութիւնը խոստացաւ գոհացում տալ այդ առաջարկին, որուն հետեւանքով ալ ռուս կառավարութիւնը հրահանգեց քրտական ապստամբութեան ընդհ. հրամանատար Իհսան Նուրի փաշային հեռանալ Արարատէն: Իհսան Նուրի քաշուեցաւ Արարատի ետեւը: Թուրքերը պարապ գտնելով իսկոյն շղթայի մէջ առին ամբողջ լեռը եւ յայտարարեցին թէ՝ գրաւած են Արարատը, բնաջնջած են ապստամբները եւ սպաննած Իհսան Նուրին:

Հիմա սակայն երբ Թուրքիան չյարգեց իր խոստումը, Քիւրտերը Ռուսիայէն կը պահանջեն որ պաշտպանէ իրենց իրաւունքները: Թուրք կառավարութիւնը կ'առարկէ որ հիմա չի կրնար գոհացում տալ այդ պահանջքին, որովհետեւ այդ կերպով թէ իր ժողովուրդին եւ թէ ալ արտաքին աշխարհին առջեւ կը նսեմանայ իր հեղինակութիւնը: Ի պատասխան Թուրքիոյ այս առարկութեանց, Ռուսիա յայտնած է որ իրաւացի չէ այդ տեսակէտը, որովհետեւ ըսած է ան, Ռուսիոյ մէջ քանի մը հանրապետութիւններ կան, բոլորն ալ բոլշեւիկ դրօշին տակ:

Ահա՛ Թուրք կառավարութեան մերժումին վրայ, Քիւրտերը հիմա սկսած են նորէն յարձակման ամէն կողմէ եւ պիտի շարունակեն մինչեւ վերջը:

Ռուսիոյ դէմ միջազգային դաւը

(Շարունակութիւն եւ վերջ Ա. մասին ...)

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ ռուս ութ մտաւորականներու ձերբակալման առթիւ, ընդհ. դատախազ Կրիլէնկոյի յղացած ամբաստանագրին մասին: Այս դաւը հնարուած է, ինչպէս նախորդները, արդարացնելու համար հնգամեայ ծրագրին մօտալուտ սնանկութիւնը: Ամբաստանագիրը ո՛չ միայն կը մեղադրէ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանն ու նախկին նախագահ Փուանքարէն, այլ նաեւ Վ. Չըրչիլը, որ նոյնպէս, խառնուած է դաւադրութեան, տապալելու համար Մոսկուայի կառավարութիւնը: Կրիլէնկօ կը յայտնէ թէ այս երեք պետական մարդերը եւրոպական պատերազմ մը կը պատրաստէին, աշխարհը փրկելու համար բոլշեւիկեան սպառնալիքէն:

Փարիզի կառապարութիւնը կը յայտնէ Կրիլէնկօ, խոստացեր էր տրամադրել սպաներ եւ ռազմանիւթ, մինչ Վ. Չըրչիլ յանձն առած էր դաւադիրներուն ապահովել անգլիական կառավարութեան քաղաքական ու ելմտական օժանդակութիւնը:

Ամբաստանագիրը կ'աւելցնէ թէ օգտուելով երկրին անկարողութենէն, օտար բանակները պիտի խուժէին Խորհրդային Միութեան վրայ, ուր պիտի հաստատէին զինուորական տիրապետութիւն մը:

Անգամ մը որ պետական հարուածը յաջողէր, դաւադիրները օտար դրամատէրներուն պիտի վերադարձնէին իրենց ինչքերն ու կալուածները, պիտի վճարէին ցարական պարտքերը, կովկասեան քարիւղը մենաշնորհով պիտի յանձնէին անգլիական ընկերութիւններու եւ Ուկրայինան պիտի բաժնէին Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Անգլիացի մեծահարուստ անձնաւորութիւններ, մանաւանդ քարիւղի ընկերութեան շահատէրներէն ու տնօրէններէն եւս ամբաստանուած են:

Օտար 70 անձնաւորութիւններ յիշատակուած են ամբաստանագրին մէջ. բայց չի գիտցուիր թէ ձերբակալուած ութ ռուս մտաւորականներու դատավարութեան ընթացքին, անոնք ալ պիտի դատուի՞ն ի բացակայութեան:

Ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ դաւադրութեան ներքին կազմակերպութեան կը մասնակցին երկու հազար անձեր, որոնք դրամական օժանդակութիւն կը ստանային անգլիական, ֆրանսան, լեհ, ռումէն եւ կարգ մը Պալթիկեան պետութիւններէ: Յեղափոխութեան համար թէեւ նախապէս թուական նշանակուած էր 1930ը, սակայն յետաձգուած էր տարի մը եւս, Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական աննպաստ պայմաններուն բերումով:

Հոս կը վերջանայ այս զուարճալի վէպին առաջին մասը: Բայց անոր երկրորդ մասը հաւանաբար պիտի սկսի զարհուրելի իրականութեամբ մը,— ութ ռուս մտաւորականներու գնդակահարումով:

ՅՈՅՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ԴԷՄ

«Աթէնքի եւ Փիրէայի արքայականներու քաղաքական կազմակերպութիւն» ստորագրութիւնով յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ արքայական «Աթինայիքի» թերթին մէջ, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք.

«Հելլէնականութիւնը բնաջնջող Մուսթաֆա Քէմալի առջեւ խոնարհեցաւ անպատասխանատու այն մարդը, որ իր երակներուն մէջ յոյնի արիւն չունի: Ան իր ձեռքը տուաւ Թուրքին, որ ահռելի տանջանքներու մէջ մեռցուց Խրիսոսթոմոսը: Եթէ զոյգ ժողովները վաւերացնեն Էնկիւրիի համաձայնութիւնը, պատմութեան մէջ ամօթ մը պիտի ըլլայ հելլէնականութեան համար: Պէտք է ճակատ կազմենք, ազգային վտանգ նկատուող կառավարութեան դէմ:

«Քէմալի եաթաղանին տակ ինկած մեր նահատակները կը պահանջեն որ հելլէն ազգը չմոռնայ իրենց վրէժն ու յիշատակը»:

ՀԱԼԷՊԻ 150ՆՈՑՆԵՐԸ ԴԻՒԱՆԱԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԵՆ

«Էլ Ահվալ»ի Հալէպի թղթակիցը հետեւեալ զգայացունց տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

150նոցներու ցանկէն մէկը Շէյխ Սայիտի տղուն Սէլահէտտինի մասին վկայութիւն ըրած է 5,000 թրքական ոսկի փոխան եւ թրքական կառավարութեան մատնած է անոր բոլոր շարժումները: Այս պատճառաւ ալ Սէլահէտտին եւ իր ընկերները մահուան դատապարտուեցան:

Ահա, նոր դաւաճանութեան մը պատմութիւնը կայ: Քանի մը օր առաջ այս 150նոցներէն երկու հոգի, որոնք Հալէպ կը գտնուին, մէկը Հ. Հասան պէյ եւ իր ընկերը Հալէպէն Պէյրութ մեկնեցան, երկու սուրիացի Հայերու ինքնութեան թուղթերը առնելով եւ որու շնորհիւ կրցան իրաք երթալ: Մուսուլ հասան անոնք եւ գացին մինչեւ օդանաւային կայանը որ կը գտնուի ճիշդ թրքական սահմանին վրայ: Հոն անոնք սկսան լրտեսութիւն ընել: Անգլիական կառավարութիւնը կասկածեցաւ ասոնցմէ եւ ուզեց քննել անոնց ինքնութեան թուղթերը, երբ խուզարկեցին անոնց պայուսակները, գտան 800 ոսկի Հ. Հասան պէյի քովէն:

Բանտարկուեցան այս լրտեսները եւ յետ դատավարութեան 100 ոսկի տուգանքի եւ արտաքսման դատապարտուեցան: Ասոնք սակայն վերադարձան Հալէպ եւ իրենց առած տեղեկութիւնները հաղորդեցին Էնկիւրի:

Ասոնցմէ ուրիշներ ալ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ եւ սահմանին վրայ լրտեսութիւն կ'ընեն եւ տեղեկագիրներ կը ղրկեն Թուրք կառավարութեան: Նոյն իսկ անոնք թերթեր ունին եւ կը հրատարակեն անունները ապստամբներուն եւ անոնց գաղտնի շարժումներուն, քանի մը ղրուշի փոխան: Շատերն ասոնցմէ մասնաւոր ամսական եւ դրամ կը ստանան Ալէքսանտրէթի եւ Անտիոքի Թուրքերուն մէջ բրոբականտ ընելու համար:

Մենք արդէն կը վախնայինք եւ կ'ատէինք Թուրքերը, սակայն այս դաւաճանները մեր երկրին մէջ ընդունելով, նորէն Թուրքերու հաշւոյն կ'աշխատինք: Բարձր գոմիսէրութիւնը այս մարդոց գործերուն պէտք է հսկէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

Ո՛ՒՐ ԱՅՍ ՃԱՄԲՈՎ

Օտարամոլութեան գէշ ունակութիւնը, եթէ հինէն մնացած ժառանգութիւն մը ըլլար միայն, դատապարտելի նորերուս կողմէ, անշուշտ հարկ չպիտի ըլլար նորէն ու նորէն քննութեան նիւթ դարձնել։

Իրականութիւնը այն է սակայն, որ մինչ ամէն գնով կը փորձենք ապաւինիլ անցեալի պաշտպանութեան, դատապարտելով մեր նախորդները, միւս կողմէն ալ տարբեր ձեւերով եւ տարբեր առարկութիւններով կը կրկնենք նոյն սխալներն ու մեղքերը։

Քաղաքական թէ այլ մարզերուն մէջ օտար ազդեցութիւնը իր գէշ եւ ճակատագրական ազդեցութեամբ անվիճելի է գրեթէ ամէն մէկ Հայու համար։ Անվիճելի է մասնաւորաբար եւ այն իրողութիւնը թէ օտարը միշտ օտար է եւ հետեւաբար անոր սէրն ու բարեկամութիւնը մեզի հանդէպ երբեք ալ չէ հիմնաւորուած մեր շահերու եւ օգուտի վրայ։

Ասկէ զատ նոյնքան համարձակութեամբ կարելի է ըսել թէ որ մեր ներքին պառակտումին մէջ օտարի դերը խիստ կարեւոր տեղ է գրաւած շատ հին օրերէն սկսած։

Այս հազար անգամ կրկնուած ճշմարտութիւնները անտեսել, հաշուի չառնել սխալ է եւ յանցանք։ Եւ մանաւանդ այսօր, ներկայ ծանր եւ դժուարին օրերուն, երբ մեր հայութեան պահպանման սպառնալիքները անհամեմատօրէն բազմապատկուած են։

Այս բոլորէն անկախ սակայն, Հայը չէ յուսահատուած։ Ան կ'ուզէ յաղթահարել բոլոր արգելքներն ու խոչընդոտները ապրելու ո՛չ միայն որպէս մարդ, այլեւ գերազանցապէս որպէս հայ մարդ։ Անկէ ալ նաեւ մեր սեփական հայրենիքի անխախտ հաւատքը, որ կը մնայ միակ շարժիչ ուժը աշխարհիս երեսին տարտղնած հայ բազմութիւններու հաւատոյ հանգանակը։

Անցեալի դասերէն խրատուած, դէպի ապագան քալելու մեր վճռականութիւնը սակայն, յառաջ սկզբէն իսկ կը դառնայ կասկածելի, չըսելու համար անօգուտ։ Այս երեւոյթը դիտելի է մասնաւորաբար անկուսակցական այն կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու մէջ, որոնք վերջին հաշուով քաղաքական կուսակցութիւններու կողքին բայց տարբեր պարտականութիւններով կ'ուզեն յառաջանալ մեր ազգային նպատակակէտին։

Այստեղ ալ վերջին հաշուով օտարն է որ ցոյց կուտայ իր դէմքը, օտարն է որ կը ստեղծէ շփոթը։

Օրինակ մը սակայն այս մասին։

Մեր նոր սերունդի ազգային, բարոյական եւ մարմնական կրթութեան նուիրուած կազմակերպութիւն մըն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Ան իր կազմութեան առաջին իսկ օրերէն սկսած, որոշ շրջաններու մասնաւորաբար արդարացուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը։ Զինադադարի տարիներուն մասնաւորաբար, անոր դերը եղած է նախանձախնդիր ո՛չ միայն վերեւ յիշուած աշխատանքներու, այլեւ զանազան հանրային ձեռնարկներու մէջ։

Այսօրուան պայմաններուն մէջ, երբ հայ մանուկը զրկուած է տոհմային կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւններէն, եւ երբ միւս կողմէ օտարի մշակոյթը կ'ընկճէ առանց ընդդիմութեան անոր հայ ծնած հոգերը, ալ աւելի կը շեշտուի դերը այս կազմակերպութեան։ Մանաւանդ, եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ առողջական վատթարագոյն պայմանները, որու մէջ կը հիւծի հայ երիտասարդութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր մարմնակրթական եւ արիական կազմակերպութիւններով ինչե՛ր չպիտի կըրնար ընել այսօր բովանդակ հայ կեանքին մէջ, եթէ միայն այս կազմակերպութեան շուրջ գոնէ վերջ գտնէին մեր մէջ արմատացած զանազան ըսի ըսաւները։

Խուսափելով բոլոր աւելորդ մանրամասնութիւններէն, ըսենք անմիջապէս որ այս կացութեան մէջ նախնական մեղքը այն վարիչներուն է, որոնք չեն կրցած ըմբռնել երբեք այս կազմակերպութեան կարեւորութիւնը։ Եւ չեն կրցած պատշաճեցնել նոր օրերու պահանջները իրենց քարացած սովորութիւններուն։

Սեփական կազմակերպութեան այս յանցանքը պատճառ է դարձած մէկ կողմէն այս վերապահ մթնոլորտին, որ կը նկատուի որոշ շրջաններու մէջ եւ միւս կողմէն ալ քաջալերած է անջատողականութիւնը։

Թափուած ջանքերը այս ազգօգուտ եւ իրապէս համազգային կազմակերպութիւնը փրկելու համար վերջնական քայքայումէ եւ դնելու զայն շիտակ ճամբուն վրայ, այսօր նոր յոյսեր կը ներշնչեն։

Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Ռումանիոյ, Սուրիոյ, հեռաւոր Ամերիկայի եւ Պարսկաստանի շրջումները այս Միութեան կեանքին մէջ ուժ կուտան մեր այս ենթադրութիւններուն։

Բայց կայ ու կը մնայ բուն ցաւը, վտանգաւոր հիւանդութիւնը որ կը թարախոտէ աստիճանաբար։ Այդ ցաւը անջատողական այն շարժումն է, որ իր սկիզբն առաւ Փարիզէն, պատանի արիներէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի գէշ օրերուն, այս խումբ մը պատանիներու անջատումը հաճութեամբ ընդունուեցաւ շատերէն, նոյնիսկ այս տողերը ստորագրողէն։

Նոր սերունդը վերջնական այլասերումէ փրկելու մտահոգութեամբ շարիքներու փոքրագոյնը նկատուեցաւ անջատման այդ փաստը։ Մասնաւորաբար կը կրկնեմ — այն շրջանին — երբ Հ. Մ. Ը. Մ. ինքն իր մէջ պառակտուած անկարող էր որեւէ ձեւով ղեկավարել իրեն վստահուած այս պատանիները։

Հարազատ մօր մը վիշտն էր սակայն որ ցնցեց մայր կազմակերպութիւնը, ի տես իր զաւակներու կորուստին։

Շատ ջանքեր թափուեցան, շատ աշխատանքներ կատարուեցան, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ ետ բերել նորէն անջատուածները, խռովածները։ Անոնք սակայն մնացին եւ կը մնան անդրդուելի, անտեղիտալի։

Բազմաթիւ են անոնց առարկութիւնները. շատերը արդար եւ տեղին, բայց այդ բոլորի շուրջ վերջին հաշիւով անհետացած են բոլոր լուրջ խոչընդոտները։

Եւ սակայն հակառակ այս խաղաղութեան այսօր աւելի քան երբեք անջատումի ձեռնարկները կը կրկնապատկուին, նոյնիսկ թոյլատրելի ձեւերով։

Ի՞նչու, պատասխանը մէկ ուրիշ յօդուածագրի հետեւեալ տողերուն թողունք.

Անոնց մէջ սպրդեր է այն խելագար կարծիքը թէ առանց պէյտըն-փաուլի, փրկութիւն չկայ մեզի, թէ որպէսզի այդ փրկութիւնը գայ՝ պէտք է որ սկաուտները ուրիշ Աստուած չճանչնան բայց եթէ պէյտըն-փաուլը, թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ մնալով սկաուտները կը սրդողցնեն զայն, ու փրկութիւնը չի՛ գար...

Ո՛վ սերմանեց մեր մէջ այդ խելագար մոլորութիւնը թէ պէյտըն-փաուլ մեսիան է որ կուգայ, ու թէ ամէն բան պէտք է չքանայ անոր պատկերին առջեւ։ «Ազդարար» (12 Հոկտ.)։

Մինչեւ ե՞րբ, օտարի համար պիտի քալենք այդ ճամբէն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՉԵԿԱՆ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱԳԻՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ

(ՆԱԽԿԻՆ ՉԵԿԻՍՏ ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ)

Գաղտնի գործակալ եղած միջոցիս, երկու անգամ հրաման ստացայ որ սպանութիւն գործեմ։

Բայց երկու անգամին ալ, պարագաները խնայեցին ինծի այս ծանր գործը։

Երկու սպանութիւնները պիտի գործուէին օտար հողի վրայ եւ Ռուսիայէն դուրս ուրիշ տեղ մը մարդ սպաննելը այնքան ալ պարզ բան մը չէ։

Իմ զոհերէս մէկը պիտի ըլլար Ժորժ Պեսետովսքին. Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը։ Մոսկուա սարսափած էր Պեսետովսքիի փախուստէն եւ ֆրանսական մամուլին մէջ իր ընելիք յայտնութեանց կարելիութեան պատճառով։ Հրաման ստացայ որպէսզի Փարիզ երթամ Պեսետովսքին «մաքրելու» համար։ Սկսայ ճամբորդութեան պատրաստութիւններ տեսնել, բայց մեկնումիս նախօրեակին, պետերս իմացան որ, Պեսետովսքին արդէն իսկ սկսած էր իր յայտնութիւնները հրատարակել «Մաթէն»ի մէջ։ Մէկէն ի մէկ, սպանութիւնը ոչ միայն անօգուտ կը դառնար, քանի որ չարիքը գործուած էր, այլ կը սպառնար յառաջ բերել շատ ծանրակշիռ դիւանագիտական բարդութիւններ, որովհետեւ այդ օրերուն, հանրային կարծիքը ծայր աստիճան լարուած էր Կէփէուին դէմ։

Մոսկուան ըմբռնեց որ, վտանգաւոր պիտի ըլլար նորէն իր վրայ խօսեցնել։ Եւ սպանութեան որոշումը չեղեալ նկատուեցաւ։

Մարդասպանութեան ասպարէզին մէջ իմ երկրորդ գործս այնքան շուտ չվերջացաւ։

Ստալինի քարտուղարներէն մէկը՝ Պաժանօֆ անունով, փախուստ տուած էր։ Կը թուէր թէ ան, շատ կարեւոր գաղտնիքներ գիտեր։ Զրոյց շրջեցաւ որ Պարսկաստանի մէջ պահուըտած էր։

Ասիկա տեղի կ'ունենար 1926ին։ Այդ օրերուն կը գտնուէի Պարսկաստանի մայրաքաղաքին՝ Թէհրանի մէջ, ուր պաշտօնապէս դեսպանատան կցորդ էի։ Հրաման տրուեցաւ ինծի երեւան հանել փախստականը։

Գտայ զայն Մէշէտի մէջ։ Բայց հոն հասնելէ առաջ իմացայ որ, տեղական Կէփէուն, աշխատած էր իր կարգին եւ գործին համար պաշտօն տուած էր՝ խորհրդային ակումբի տնօրէն ընկեր Քուլթուշէֆին։ Միայն թէ, ինքն էր որ օձիքը ձեռք տուաւ ոստիկանութեան այն պանդոկին մէջ, ուր կը բնակէր նաեւ Պաժանոֆը։ Հանրութիւնը մէջ մտաւ եւ բռնեց Պաժանոֆի կողմը։ Ձախաւեր մարդասպանը բանտարկուեցաւ, մինչդեռ, տեղական ոստիկանութիւնը պահպանելու համար Պաժանոֆը, աչքէ չէր հեռացներ զայն։ Մոսկուան հասկցաւ որ, չափազանց վտանգաւոր էր այս գործը հետապնդել եւ գեղեցիկ ու մեծավայել ժեսթով մը ետ առաւ սպանութեան հրամանը։

Եթէ Փարիզ երթայի Պեսետովսքին «հաշուեյարդարի ենթարկելու» համար, ֆրանսական հանրապետութենէն ներս մուտքս, ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի ներկայացնէր։

***

Սովետներու կողմէ գաղտնի առաքելութեամբ արտասահման ղրկուած գործակալները ունէին հիանալի անցագրեր, որոնք կրնան ամենէն մանրակրկիտ քննութեան դիմանալ։ Գործակալներէն շատերը, մանաւանդ Կոմինտէրնի (Գ. Միջազգային) մարդիկը, ունէին ամերիկեան անցագրեր, որոնք իսկական էն եւ պէտք եղածին պէս վիզա եղած՝ ամերիկեան կառավարութենէն։ Միայն, այդ անցագիրը գործածող գործակալը այն մարդը չէ, որուն տրուած է անցագիրը։

Յաճախ կը պատահի որ ամերիկացի համայնավարներ իրենց անցագրերը կուտան Մոսկուայի Կոմինտէրնին։ Այսպէս կ'ընեն ընդհանրապէս անոնք, որ վերջնական կերպով Ամերիկայէն հեռացած են։ Ուրիշներ, որոնք Ամերիկա կը վերադառնան, կը յայտարարեն թէ, կորսնցուցած են իրենց անցագիրը։

Կոմինտէրնը եւ Կէփէուն, տակաւին ուրիշ խաղ մըն ալ ունին օտար անցագրեր ձեռք ձգելու համար։ Խորհրդային ոստիկանութիւնը, որ կ'առնէ օտարահպատակ ճամբորդներու անցագրերը, երբեմն ներողութիւն կը խնդրէ այս ու այն ճամբորդէն, թէ իր անցագիրը կորսուած է։ Եւ մարդիկ գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ ընդդիմախօսութիւնը։

Այսքան հնարքներու շնորհիւ, գործակալները, ամէն յարգանքի արժանի անցագրեր ունին։ Լուսանկարները հանելն ու ստորագրութիւնները կեղծելը տղու խաղ է միայն։

***

Աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, Կէփէուն ունի յատուկ գործակալներ, որոնք պատուիրակ տիտղոսը կը կրեն։ Ասոնք Կէփէուի կարեւորագոյն գործակիցներն են եւ անոնց կը վըստահուի ամենէն աւելի։ Այս պատուիրակներուն ամբողջ թիւը 15 է։ Եւ ես, անոնցմէ մէկն էի։

Պատուիրակին առաջին պարտականութիւններէն մէկն է ձեռք ձգել չգործածուած անցագրի նմոյշներ այն կառավարութիւններէն, որոնց մօտ «կը գործէ»։ Պարսկաստանի մէջ իմ ծառայութեանս ընթացքին, ես Մոսկուա ղրկած եմ անցագրի 20 պաշտօնական օրինակներ։ Թուրքիայէն ալ ղրկած եմ շատ մը օրինակներ եւ մինչեւ իսկ ղրկած եմ նորվեկեան անցագրի օրինակ մը, զոր բարեկամ մը կրցեր էր ձեռք ձգել նորվեկեան հիւպատոսարանէն։

Պատուիրակին պարտականութիւնը մասնաւորապէս այն երկիրներու մէջ, որոնց հետ Սովետները դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին, բոլորովին մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի։ Սովետները, այնքան ատեն որ չեն կրնար պաշտօնապէս դիւանագիտական որ եւ է գործունէութիւն ունենալ Ամերիկայի մէջ, կը դիմեն Կոմինտէրնի գործակալներուն օգնութեան։

Ասոնք, շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունին եւ Մոսկուան կը յուսայ որ, համայնավարներու ցանած խռովութեանց որոմը պիտի ստիպէ Միացեալ Նահանգները, որպէսզի օր մը ճանչնան խորհրդային կառավարութիւնը։

Միացեալ Նահանգներու մէջ, պատուիրակին եւ անոր գործակալներուն աշխատանքը կը սքօղուի «Ամթօրկի» կողմէ։ («Ամթօրկը՝ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնն է Ամերիկայի մէջ)։ Այստեղ ինչպէս ամենուրեք, միեւնոյն պատմութիւնն է.— պատուիրակին ու Կոմինտէրնին աշխատանքը իրարու կը խառնուին եւ զիրար կը լրացնեն։

Մինչեւ 1930ի սկիզբները «Ամթօրկ»ի պաշտօնեաներէն Զացքի անունով մէկն էր, որ Կէփէուի ապօրինի պատուիրակի պաշտօնը կը տանէր Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Անիկա պաշտօն ունէր հաւաքելու այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք կը վերաբերին՝ Ս. Խ. Հ. Մ.ի հանդէպ՝ ամերիկեան կառավարութեան ունեցած ընթացքին։ Իր միւս աշխատանքն էր ազդել Ուաշինկթընի պետական անձնաւորութեանց եւ առհասարակ բոլոր քաղաքագէտներուն վրայ, որպէսզի անոնց մօտ ըստեղծէ՝ խորհրդային կառավարութեան Միացեալ Նահանգներու կողմէ ճանաչման համար անհրաժեշտ տրամադրութիւնը։

Զացքիի յաջողութիւնները Ամերիկայի մէջ սպասուածէն շատ աւելի եղան եւ Մոսկուա վերադարձին, անիկա մեծապէս գովուեցաւ իր վարիչներուն կողմէ։ Բոլորը համաձայն գտնուեցան, որ իր աշխատանքը հիանալի եղած էր։

Հիմա, ընկեր Զացքին, Մոսկուայի Կէփէուին մէջ կը վարէ ընդհ. սպայակոյտի օտարներու բաժանմունքին անգլեւամերիկեան ճիւղը։

ՓՈԹՈՐԿԱԾ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Խռովայոյզ օրեր կ'ապրի հարաւային Ամերիկան։ Շղթայազերծ փոթորիկը տարածուած է շուրջ 18 միլիոն քառ. քիլոմեթր լայնածաւալ հողամասին վրայ, առաւել կամ նուազ չափով անբնական կացութեան մը մատնելով հանրապետութիւնները։

Ամազոնի ափունքներէն մինչեւ Լափլադայի պղտոր ջուրերը, իր բազմահազար ու այլազան ազգաբնակչութիւններով քաղաքական եւեւէջներու խառն ու անորոշ օրեր մը կ'անցնէ։

Այստեղ յեղաշրջում, անդին քաղաքական տագնապ։ Բիչ մը հեռուն քաղաքացիական կռիւներ, հոն եղբայրասպան զարկեր, ուրիշ մը երկունքի նստած խորհրդաւոր բոպէներ կ'ապրի... Վառօդի հոտն ալ գրգռուած ուղեղներու խռովը իր գագաթնակէտին կը հասցնէ...։

Դատողութիւնը տեղի կուտայ, կը խուսափի։ Այսօրուան տիրողը վաղն իսկ թաւալգլոր վար կ'իյնայ։ Այսօր ամբոխը այսպէս կը ցանկայ, իսկ վաղը բոլորովին այլ բան։ Ու բռնակալութիւնը թեւեր առած կը ճախրէ։

Պոլիվիան երկար փոթորիկներէն քաղաքական ու տնտեսական քաոսէն վերջ, այժմ թուլցած է նստած, ըստ երեւոյթին հանգիստ է, կամ կը հանգստանայ։

Փերուի յեղաշրջումը ոչ միայն իրեն համար զգալի եղաւ, այլ անմիջապէս վարակեց Արժանթինը, վերջապէս Զիլլին, ուր սակայն դէպքերը իրենց կատարեալ եզրակացութեան չկրցան հասնիլ։ Զիլլիի հանրապետութեան դիկտատորը, զընդապետ Իբանէսը, ինչպէս կ'երեւի աւելի ճարպիկ գտնուեցաւ. ճիշտ ժամանակին կրցաւ գտնել զինուորական դաւադրութեան հետքը, որմէ վերջ շատ հանգիստ կերպով կարելի եղաւ ընդհանուր շարժման ղեկավարները ձեռքի տակ պահել։ Ի՞նչ օգուտ։ Իր ժամանակին, սպանիական տիրակալն ալ յաջողած էր կրունկին տակ ճզմել շարք մը զինուորական ու զինուորա-քաղաքացիական ապստամբութիւններ, իսկ վե՞րջը։ Վերջը այն եղաւ, որ Բրիմօ տէ Ռիվերայի յաղթանակները ուրիշին ծառայեցին։

Այնու ամենայնիւ վերջի ժամանակներու այս հիւանդագին կացութիւնը ցոյց տուաւ, երբեւիցէ այսօրուան յաղթան կով կամ պարտութեամբ կարել չէ չափանիշ մը դնել վաղուա համար։

Այս լայնածաւալ հողամա իւրայատուկ խռովքն ու յ զը ունի, որուն իսկական ա մատները կուգան հեռուէն եւ րոնք շատ խոր են, հոգեբա նական։

1783ին Փարիզի մէջ ստո րագրուած խաղաղութեան պա մանագիրը, որով Մեծն Բր տանիան եւ ապա ուրիշներ պաշտօնապէս կը ճանչնային Միացեալ Նահանգներու անկա խութիւնը, ամբողջ ամերիկեա լայնածաւալ հողամասերու հա մար, նորագոյն պատմութեա ընդհանուր վերելքը կ'ըլլայ։

Անգամ Սպանիան, թէեւ բայց վերջ ի վերջոյ ստի ուած կ'ըլլայ հասկնալ ու բռնել ազգերու անկախութի որմէ վերջ մեծ զոհերով ու կ րուստներով տեղի տալ։

19րդ դարու սկիզբներէն ար դէն զգալի կը դառնայ օտար տիրապետութեան հրաժարում այս հողամասերէն։ Միայն Գու գիլիան է որ ամենէն ուշ կ զատուի փորթուկալեան լ ծէն, այսինքն 1889 թուին։

Ամերիկեան ներկայ հանրա պետութիւնները ազատուել նախկին տէրերէն, իբրեւ ին նիշխան ու ազատ հանրապ տութիւններ, մէկ դարու ըն թացքին, կրցած են այնքան կազմակերպուիլ ուր շատ տեղեր, հասած ու նոյնիսկ ան ցած են հին աշխարհի կարգ մը հին պետութիւններէն։

Բայց եւ այնպէս շնորհիւ հսկայական տարածութեան, ու մանաւանդ ազգերու այլազա նութեան, վարքի, բարքի ծայ րայեղ հակասութիւններ, միան գամայն անկարելի են ըրած Հարաւ. Ամերիկայի բազմազան հանրապետութիւնները ի մ բերել ու կառավարել ընդհա նուր պետական մեքենայով։

Այս տեսակէտով յաջողած միայն Միացեալ Նահանգներ Քանատան։ Իսկ Միջին ու Հա րաւ. Ամերիկան, Մեքսիկայէն սկսեալ, այսինքն, այսպէս ըսա «Լատինական Ամերիկան», միայն հիմնաւորուած են պետական կառուցուածքի նման սկզբուն քով մը, այլ նոյնիսկ շատ մը հանրապետութիւններ հիմ ուած են լայն նահանգային ինք նավարութեանց դաշնակցայի (ֆետերացիա) սկզբունքներ հիման վրայ, որ իր կարգին ներկայացնէ տեսակ մը րապետութիւններու հանրապ տութիւն»։

Իրականութեան մէջ, ձեւա կան հանրապետական ու կավար իշխանութեանց դիմա կին տակ բռնապետական ձե է որ մէկը միւսին կը յաջորդ Օրէնք ու օրէնսդրութիւ երկրորդական խնդիրներ են միշտ փոփոխման ենթակա Յեղաշրջումներն ու յեղաշ խութիւնը գրեթէ առօրեա հերթական, խնդիրներ են։

Նման անկայուն ու անհ կեանքին պէտք է վերագրել խաւորապէս տնտեսական այ յետամնացութիւնը, որով աչք կ'իյնայ Հարաւային Ամերիկա երեւոյթ մը որ առաջնորդած դէպի իւրատեսակ գաղութա նացման, տեղի տալով օտար դրամագլուխի ներմուծման ու զատ շահագործման...

Քաղաքական, տնտեսակ ու մշակութային ասպարէզի մէջ Հարաւային Ամերիկ թերեւս շատ գործ ունի կա րելիք ու երկար ճամբայ թալէ իր մեծ եղբօր՝ Հիւ սային Ամերիկային հա համար...

Մինչ այդ, փոթորիկը կ յուզէ Հարաւային Ամերիկ տեղի տալով բազմաթիւ ան ու մեղաւոր զոհերու...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ իրենց եւ յօդուածագիրներէ իրենց թղթակցութիւնները գրել մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱԿՍԻ ԲԱՆՈՒՈՐԸ

…քաղաքամերձ խոշոր շինու… թեանց մէջ կը մտնեն ոռոգման աշխատանքները, որոնք կը սկսին Արգնիի ձորէն եւ կը տարածուին մինչեւ Աշտարակ, իսկ միւս կողմէ՝ մինչեւ Աղբաշ, Ագատաւան, …գործարանը, քանա…ի ելեկտրակայանը, Նուպա…կէնը, Ջրմուղը, կիրի գործա…նը։

Աշխատանքի ամէնէն տաք ժամանակը. բանուորներուն թիւը կը հասնի մինչեւ 15,000ի։ Ա… թիւ մըն է, որուն չէր կրնար …սխում հայթայթել համապա…խան մարմինը։ Հետեւաբար …բանուորները կը ձգեն գործը ու …մեկնին։ Այսպէս շարունակ …հանջ կայ բանուորի։ Պէտք է …վանիլ, որ ուտեստի հայ…թայթման արգելքը փոխադրու…թեան մէջ է։ Փոխադրող մար…միններրը չեն կրնար ժամանակին …ուտեստ փոխադրել։ Այս ցաւը …պիտի միայ այնքան ատեն, որ …մարար մարմինները չունին ի…րենց սեփական փոխադրութեան …միջոցները։

Շինարարութեան վարչու…թեան մէջ եւս պակաս չեն խայ…տառակ դէպքեր, որոնցմէ դժգոհ …մեկնին բանուորները։

Եւ կը պատահին նաեւ դրամա…կան զեղծումներ։ Դատարանը շատ …կարեւորութիւն կուտայ այդ …զեղծումներուն, եւ դրամ …յացնողները անպատիժ կը մնան։

Հաշուապահութիւնը կանոնա… …չէ, դրամական խոշոր գու…մարի փաստաթղթերը կը պակ…սին։ Ահա պատճառներ, որոնց …միայն կարելի է վերագրել բան…ուորներու գործալքութիւնը («Խ. Հայաստան», 24 Հոկտ.)։

ԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԻ

Հետեւեալ թիւերը կը քա…ղենք «Խորհ. Հայաստան»ի մէկ …մրագրականէն (25 Հոկտ.

1930ին խորհրդային ամբողջ …թեան մէջ բանուորներու …իւը հասաւ 2,139,000ի։

Այս թիւը չի բաւարարեր։ …ուտեստաւոր բանուորներն ու վա…րը միշտ կը պակսին, միւս …մէ մեծ թիւով գործալքու…կը տեսնուի բանուորներու …ց Ցուլիսին Դոմբասէն հեռա… 40,000 բանուոր, Թուրքիս…-Սիպերիա երկաթուղիէն հե… 15,000 բանուոր։ Անտա…յին արդիւնաբերութեան հա… պահանջ կայ 300,000 բան…ուորի։

Ահա պատկերը նաեւ Հայաս…տանի մէջ։

1929-1930 պղինձի արդիւնաբերութեան մէջ մտած են 2,735 բանուոր, գործէ արձակուած են 2,297 բանուոր, 1,666ը իրենց ցանկութեամբ։ Ցածախ հեռացողներուն թիւը աւելի է գործի մտնողներուն թիւէն։

Ղափանի եւ Ալահվերդիի հանքերուն մէջ, 1930 տարուան երկրորդ եւ երրորդ եռամսեակներուն ընթացքին գործի մտած են 1,071 հոգի, գործը ձգած են 1,331 հոգի։ Չիչաքարի հանքերուն մէջ առաջին 3 եռամսեակներուն ընթացքին գործի մտած են 974 հոգի, գործը ձգած են 729 հոգի։ Հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ ընդունուած են 1,982 հոգի, եւ հեռացած՝ 844 հոգի։ Հեռացողները խոշոր թիւ մը կը կազմեն Արթիկ Տուֆի հանքերուն մէջ։

Այս պատճառաւ մեծապէս կը տուժէ արդիւնաբերութիւնը։

1926-1927 տարուան ընթացքին Հայաստանի բանուորներուն թիւն էր 58,000, եւ 1929-1930ին՝ 73,600։ Չափազանց մեծ պահանջ կայ որակաւոր բանուորներու։

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՆ ԱԼ

«Խորհ. Հայաստան» էջ մըն ալ յատկացուցած է ցուցադրելու համար թղթատարական վարչութեան թերութիւնները։

Բազմաթիւ կոմունիստ երիտասարդներ մտած են թղթատարական սպասարկութեան մէջ։ Երիտասարդ ցրուիչ մը նամակատուն հասած բոլոր պատկերազարդ բացիկները, փոխանակ ցրուելու, կ'իւրացնէ եւ «ճաշակով» կը զարդարէ իր սենեակը։ Իր ի՞նչ հոգն է թէ այդ նամակին տէրը ի՞նչ կը գրէ եւ ի՞նչ կը սպասէ։

Հեռագիրներուն շաբաթներով ուշանալը, կամ ուրիշ հասցէի երթալը սովորական բաներ են։ Քիչ չեն դէպքերը երբ հասած ծրարներուն մէջէն կը պակսին թանկարժէք առարկաներ։ Քաոս կը տիրէ նաեւ քաղաքային հեռախօսին ցանցին մէջ։ Ալ ի՞նչ հարկ խօսելու թերթերու փոխադրութեան խայտառակ ձեւին մասին։

Երիտասարդ կոմունիստները, որոնք կը սպասարկեն թղթատարական մարմիններուն մէջ, ժողով կը գումարեն, խորհրդակցելու համար մրցումի մասին։ Կոմունիստ Արեւշատ կը պոռայ.

— Դուք ալ, կուսակցութիւնն ալ, բան էք գտել, ի՞նչ մրցում, դրանք բոլորը դատարկ խօսքեր են, հարկաւոր է դրանց վրայ խաչ քաշել։

ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ԾԵԾԻ ՄԱՍԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» կ'ըսէ թէ բոլշեւիկ վարչաձեւը կ'արգիլէ ծեծը։ Սակայն կը պատմէ թէ Նորաշէնի կոլխոզին մէջ կան մարդիկ, որոնք ծեծընկատած են լաւագոյն միջոցը կարգը պահելու։ Նոյն կոլխոզին մէջ 4 ամսուան ընթացքին պատահեցան ծեծի 6 դէպք։ Կը դիմեն կոլխոզի նախագահին, Ալիքսան Մինասեանի, որ կը լսէ, որովհետեւ ինք ալ մարդ կը ծեծէ։ Վերջերս գազանի պէս ծեծեց գիւղացի Ա. Բադալեանը։ Կոմունիստ Ց. Ցարութիւնեան կը ծեծէ չքաւոր գիւղացի Սեդրակ Մինասեան, իսկ Մինաս Մինասեան կը ծեծէ Վիրապ Ագատեանը։

Ոչ ոք կրնայ բողոքել Ա. Մինասեանի դէմ։ Բռնի ձեռքը դրաւ այրի կնոջ մը վրայ, որ կ'աշխատէր կոլխոզին մէջ։ Ի վերջոյ կինը յղի թողուց։ Բոլորը թքին իր երեսը։ Բողոքը հասաւ կուսակցութեան։ Բջիջին քարտուղարը Գ. Ագիզեան դէպքին մանրամասնութիւնները գրելէ յետոյ, մատը օդին մէջ, յայտարարեց.

— Ես նրա հերը կ'անիծեմ..

Եւ սակայն Ա. Մինասեան աւելի բարձր պաշտօնով փոխադրուեցաւ ուրիշ գիւղ։

Այս դէպքին վրայ ոչ մէկ կին կ'ուզէ աշխատիլ կոլխոզներուն մէջ։

ԽՕՍՔ, ԽՕՍՔ ԵՒ ԽՕՍՔՈՎ ԱՊՐԻՐ

Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան» թերթն է,— դժբախտ թերթ,— որ կը գանգատի։

Հրահանգ տրուեցաւ Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ դարձնել այս տարի։ Խօսքը բերնէն ելաւ, բայց ոչ մէկ ձեռք շարժեցաւ, ոչ մէկ գործ կատարուեցաւ։ Ոչ դպրոց կայ, ոչ գիրք կամ դպրոցական կահաւորում։

Բասարգեչար եւ Մարտունի շրջաններուն մէջ 12 գիւղեր կան ուր մանուկները փողոցն են, որովհետեւ ուսուցիչ չկայ։ Ուրիշ գիւղեր ալ կան, որոնց դպրոցները փոքր են եւ չեն կրնար ընդունիլ գիւղին բոլոր մանուկները։

Բասարգեչարի շրջանին մէջ 3 դպրոց վերածուած են պահեստի, պարտադիր նախակրթութեան հրամանէն յետոյ։ Եւ այս 3 գիւղերուն մանուկները մնացած են փողոցները։

Մեծ պահանջ կայ կահկարասիի։ Նստարան կ'ուզեն, գրասեղան, գրատախտակ, պահարան եւ ուրիշ անհրաժեշտ կահկարասիներ։ Գիւղացիները տրամադրել են իրենց տախտակները, բայց պատրաստող պէտք է։

Ուսուցիչները անմխիթար վիճակի մը մատնուած են։ Մարտունի շրջանին ուսուցիչներուն տրուած է միայն շաքար, ալիւրի փոխարէն կ'առաջարկուի ցորեն։ Ոչ հագուստ տուող կայ, ոչ ալ կօշիկ։ Բազմաթիւ ուսուցիչներ կան, որ բնակարան չունին։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Վերջերս Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդային Միութեան առաջին ցուցահանդէսը, որուն կը մասնակցէին նաեւ Հայաստանի դպրոցները։

Հայկական բաժնի ղեկավարը հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ.

— Ցուցահանդէսին մէջ գլխաւոր տեղ կը գրաւէին հայ նախակրթարաններուն եւ եօթնամեակներուն աշխատանքները,— ձեռագործ, նկարչութիւն, փորագրութիւն, պատի թերթեր, հաւաքական աշխատանքներէն առնուած լուսանկարներ, յօգուածներ։ Մասնաւոր անկիւն մը յատկացուած էր միջազգային կրթութեան եւ հակակրօնական պայքարին, հին դպրոցին, յեղափոխական տօներուն, մանկական թատրոնին։

Ինչպէս Լուսաւորութեան գործավարն ըսաւ, բոլշեւիկ դպրոցները անաստուածներ են։ Եւ ատիկա ցոյց տալու համար, ցուցահանդէսին մէջ բացուած էր երկրորդ ցուցահանդէս մը քաղքենի ժանկավարժութենէն, որ կը ներկայացնէր Հռոմի Պապը եւ Մարիամ Աստուածածնայ նկարը, անթիւ խաչեր, եւլն.։

Աշակերտական աշխատանքներուն մէջ աչքի կը զարնէր Հայաստանի բաժինը խաղողի, բամպակի, չեչաքարի, մարմարի մշակութեան վերաբերեալ նմոյշներով։

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Միացեալ Նահանգներու առեւտրական խորհրդական Պ. Քլայն որ Պոլիս հասած է, ընկերի մեկնեցաւ։ Ամերիկացի խորհրդականին ի պատիւ հացկերոյթ մը պիտի տրուի տնտեսական գործավարութեան կողմէ։ Ներկայ պիտի ըլլան գործավարներ եւ պետական կարեւոր անձնաւորութիւններ։

Պ. Քլայնի ճամբորդութիւնը որոշ ծրագրով մըն է որ տեղի կ'ունենայ եւ նպատակն է փարատել այն գէշ տպաւորութիւնը որ ամերիկեան վերջին մաքսային ծանր սակացոյցը առաջ բերաւ Եւրոպայի մէջ։ Պ. Քլայն Պուլկարիայէն գնաց Թուրքիա եւ ասկէ ալ պիտի մեկնի Սուրիա եւ Պաղեստին։

Ամերիկեան մաքսային սակացոյցէն նուազած են թուրքական …

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր այն բաժանորդները, որ կը փոխեն իրենց հասցէն, պարտաւոր են ղրկել իրենց ՆՈՐ հասցէին հետ ՀԻՆ հասցէն ալ կամ հին bandeը, ինչպէս նաեւ 3 ֆրանք։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

…քիոյ ապրանքներէն մասնաւորաբար Թիֆթիկը, Թուզը, կաղինը եւ ուրիշներ։ Այսպէս, հին սակացոյցով Թիֆթիկին մէկ լիպրայէն 30 սէնթ կ'առնուէր, իսկ նորին համաձայն 34 սէնթ կ'առնուի, նոյն ձեւով, կաղինի միջուկին մաքսատուրքն ալ 5 սէնթէն 10 սէնթի բարձրացած է։

ՆՈՐ ՀԵՂԵՂ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Ամսոյս 7ին Իզմիրի մէջ սաստիկ ուրական մը ծագեցաւ եւ 24 ժամ տեւեց։ Այս միջոցին տանիքներու կղմինտրները թռան եւ երկու տուներ ալ ամբողջապէս փլան։ Առտուան դէմ, երկու անգամ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ եղան։ Առտուան ժամը 8ին սկսած անձրեւը հետզհետէ հեղեղի գիշերը յիշեցնելու չափ սաստկացաւ։ Գործի գացող բանուորներ եւ դպրոցականներ ճամբան մնացած են, լեռներէ իջնող հեղեղները անցքերը գոցած ըլլալով։ Անձրեւը այսպէս մինչեւ ժամը տասը տեւեց։ Հեղեղին պատճառով, ինքնաշարժերու եւ հանրակառքերու երթեւեկը ընդհատուեցաւ։

Մեծ հեղեղէն պայթած կոյուղիները դեռ նորոգուած չըլլալով, պատճառ եղած է որ այս անգամ ալ շատ տեղեր անանցանելի դառնան։ Գարաթաշ պողոտան ամբողջութեամբ ջուրին տակ մնացած է։ Մէսուտիէ, Գահրամանլար եւ Թէփէճիք օգնութեան կարօտ վիճակի մէջ են։ Թէփէճիքի մէջ մինչեւ հիմա 45 տուն ամբողջութեամբ փլած են։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՏԱՐ ԱՓԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՏԷՍԻՆ — Մահը երիտասարդ կեանք մը եւս հնձեց՝ խոր սուգի մէջ թողլով Տէսինահայ գաղութը։ Սարգիս Ցակոբեան կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետքը, փակեց իր աչքերը 23 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Ինք տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն մին էր։ Իր վառվռուն եւ համակրելի բնաւորութեամբ, սիրուած էր ոչ միայն իր ընկերներէն, այլ նաեւ ամբողջ գաղութէն։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ տեղւոյս մատուռին մէջ եւ ապա Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ 30է աւելի օրիորդներ թարմ ծաղիկներ ձեռքերնին մեռելակառքը առաջնորդեցին գերեզմանատուն։ Կը հետեւէին 600է աւելի հայրենակիցներ։

Քաղաքապետարանին առջեւ քիչ մը ատեն կանգ առնելով սուգի մասնակցող քանի մը անձնաւորութիւններ …

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՕՐՄԱՆՃԵԱՆ

կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւկին ԿԱՅԾԱԿԻ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր ընկերները գագաղը վար առնելով մեռելակառքէն, իրենց ուսերուն վրայ տարին մինչեւ գերեզմանատուն։

Պ. Արշակ Ջամալեան, որ պատեհութիւնը ունցեր էր այդ օրը Տէսին գտնուելու, դամբանական մը խօսեցաւ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Նուպար Գազազեան ցաւակցական ուղերձ մը կարդաց։

Գրեթէ առաջին անգամն է որ այսպիսի փառայեղ թաղում մը եղաւ տեղւոյս մէջ։ Երիտասարդ մըն էր որ կը մեկնէր անդարձ, եւ հայ գաղութը զգաց թէ իր սիրտէն բան մը կը փրցնեն։

Բարեկամները

ՄԵՋԻ ԱԼ ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

ԹՈՒՐ, (11 Նոյեմբեր).— Այստեղ ունինք քանի մը ընտանիք հայութիւն։ Նախապէս աւելի շատ էին, բայց հետզհետէ ցրուեցան։ Բայց շրջակայքը կ'աշխատին բազմաթիւ հայ որբեր։ Թուր հին մայրաքաղաք մըն է, Ֆրանսայի մեծ գրագէտին՝ Պալզաքի ծննդավայրը։ Ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոն մը։ Նշանաւոր է իր վարդն ու գինին։ Բազմաթիւ գործարաններ ունի։ Քաղաքը գեղեցիկ է, եւ բնակչութիւնը ազնուագոյն։ Մաքուր խօսուածք մը ունին։ Օտարազգի երիտասարդ մարզական միութիւններ յաճախ կուգան մրցելու ֆրանսացիներուն հետ։

Այսպէս առիթը կը ստեղծեն ցոյց տալու իրենց ընդունակութիւնները։ Փարիզի մարզական խումբերը, որ ամէն կողմ կ'այցելեն ու մրցումներ կը սարքեն թող չմոռնան այս գեղեցիկ քաղաքն ալ։ Թող գան մրցելու ֆրանսացիներուն հետ, որ գիտեն հիւրասիրել եւ ծափահարել յաղթականը։ Այսպէսով մենք եւս խանդավառութիւն մը կը զգանք եւ կը մոռնանք աքսորականի մեր դառնութիւնը, մենակեաց մեր կեանքը այս քաղաքին մէջ։

Ունինք Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժասնաճիւղ մը։

Ա. Պարսամեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

Ու իրենց կառքը բռնեց կը…վ…ի ճամբան։

…որչ երկնքին տակ կը թանձ…ար աշնանային իրիկունը, կար…ր անտեսանելի աչքեր վերէն …գորսատուէին արասւսելու…։

… Հասան Գալէ, պանդոկի մը …ղնուկ խուցին մէջ, այդ գիշեր …թար, մղձաւանջներու, զա…րանքներու գերի, ժամերը կը …րէր… ի՞նչ ցնորեցուցիչ կեանք …ր պրած էր իրիկուընէ ի վեր՝ …մէջ փախուստի լուրը առնե…ն պէս, հետիոտն վանքէն քա… …է իջած ու Առաջնորդ հօր մի…ջնորդութեամբ քառաձի կառք …գտած էր… ու հիմակ, ճա…պարհը, սարերը կը գլորէին, …թաւալէին իր կուրծքին, իր …րգին վրայէն… անդադրում աղմուկ մը կը խլացնէր իր զգայնութիւնը, ինքզինքը կը զգար փրփրադէզ հեղեղատներու անձնատուր, թաւալգլոր՝ զառիթափներէ վար ու կծու խուտուտ մը կը շշտէր իր գանկին խորը…

Ագնիւ ալ նոյն այդ գիշեր ճերմակ ժամեր ապրեցաւ, բոպէները կը թուէին անվերջանալի ու միանգամայն առտուան մերձեցումը զինք կը լեցնէր սարսափով. ինչե՞ր պիտի բերէր այդ առաւօտը… ինչպէ՞ս պիտի գտնէր իր հայրը… ու այն վերադա՞րձը… Աստուած իմ… ինչո՞ւ կառքին տակ ինկած, ջախջախուած չըլլար ինք, մեղապարտ աղջիկը…

Լուսաբացին մեկնեցան դէպի կարին։

Ի՞նչ չէ ղրկած արդէն երկինքը, որ մարդ չէ գիտցած տանիլ։

Այդ անհաւատալի օրն ալ իրիկնացաւ, ու մինչ քաղաքի ամայութեան առջեւ շուներու հեկեկանքը կը բարձրանար, իրենց կառքը կանգ առաւ հայրենի փողոցին բերանը։

Քանի մը պատուհաններու ետին լամբարներու նշոյլը կը հալէր, կը նուաղէր, հայր եւ աղջիկ, երկու ստուերներ, սողոսկեցան մինչեւ իրենց տունը, դրացիներէն ոչ ոք իմացաւ անոնց վերադարձը։

Խաւարին դէմ դուռերնին փակուեցաւ անշշուկ, իրենց երդիքին տակ երեք էակները բառ մը չարտասանեցին, նոյնիսկ ջանացին զսպել իրենց շարժումները, կարծէք անտեղեակ իրարու ներկայութենէ, իւրաքանչիւրը անոնցմէ կը փորձէր զգալի չընել իր գոյութիւնը, ժամի մը լոյսով պառկեցան, աղօթքի հեծեծանք մը միայն կը լեցնէր իրենց կուրծքը, ու շատ ուշ, կէս գիշերէն ալ անդին, իրենց անքուն, թեւատ հոգին թառած էր ապագայի մը չորաբեկ ճիւղին, ինչպէս բուն՝ լքուած աւերակներու վրայ։

… Ժամկոչ Մխիթար ամիսի մը չափ հիւանդ պառկեցաւ. մօր եւ աղջկան լեզուն չէր բացուեր, ու իրենց դուռն ալ գրեթէ միշտ փակ մնաց։ Դուռ դրկից յարգեցին անոնց ամօթն ու վիշտը, ոչ մէկ ակնարկութեամբ չփորձեցին թարմացնել անոնց անթեղուած կսկծոտ մտածումները։

Ժամկոչ Մխիթար, ոտքի ելլելէն վերջ, իր մէջ կոտրած, ճաթած բան մը զգաց, աշխարհի համը փախած էր կարծէք, իր ընտանիքը Տաճարէն փոխադրեց աւելի հեռաւոր թաղ մը, կանայ ճամբան, աշխարհի եւ մարդոց հետ իր յարաբերութիւնները ժուժկալ էին այլեւս եւ աւելի վերապահ, առաջուան նման փափաք չունէր զանգակատուն բարձրանալու, որովհետեւ հոնկէ ինք կը կարծէր տեսնել հեռաւոր, պայծառ ափ մը,— իր երբեմնի օրերը,— որմէ ինք բաժնուած կը մնար անդառնալիօրէն, բաժնուած՝ խորխորատով մը։

Մխիթարի տան մէջ ալ տխրութիւնը իր թեւերը պարզած էր, ինչպէս ճաթած կարաս մը, ոչ մէկ յոյս, ոչ մէկ երջանկութիւն հոն մնալ չէին կարող, Մխիթար, անբացատրելի, խստամբեր լռութեան մը ներքեւ թաղած էր իր հայրական բոլոր զգացումները բարկութիւնը, սէրը, ներումը… Օրերը կ'անցնէին ու անիկա ամենապզտիկ բառ մը անգամ չուղղեց իր աղջկան, անոր ակնարկներն անգամ կը խուսափէին իր աղջկան աչքերէն։

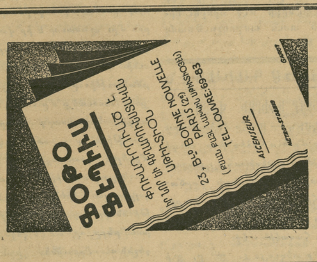
Ու այսպէս, ինչպէս Մխիթարի, անոր կնոջ, անոր աղջկան շրթունքի վրայէն մարդկային բառերը ինկան, մոռցուեցան, կը նախընտրէին ապրիլ լռութեամբ, աշխահէն մեկուսի, թաղելով իրենց մունջ սրտին խորը ամէն մտածում, ամէն տենչ, որ կրնար ծաղկիլ հոն, այդ անջրդի պարտէզին գիրկը, կ'ապրին իրենց չորս պատերուն ետին, դուռերնին, պատուհաննին գրեթէ միշտ փակ, չսպասելով ոչ ոքի, ոչինչի, իրենց քայլերը եկեղեցիին ճամբան է միայն որ կը յիշէին, շաբթուան պարզ, լի օրերուն…

Ահա այսպէս սահեցան տարիները, ինչպէս կարաւանն ամպերու, որոնք կ'անցնին մարդոց երկինքէն ստուերի մը նման, առանց իրենց ետին թողլու հետք մը, յիշատակ մը։

Մխիթար ապրեցաւ ժամանակէն դուրս, ի զուր սպասեց, յուսաց հոգեկան այլ փոխութիւն մը, կը դառնար ու կը դառնար իր գոյութեան վանդակին մէջ ու ամէն կողմ կը նշմարէր պատ մը, որուն պատուհանը փակուած էր ընդ միշտ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUի ՄԷՋ

ՆԻՍ.— կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՂԸ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie սրճարանը, մեթրօ Իթալի: Նիւթ՝ Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ երկրորդ արդի Թուրքիան: Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Ահարոնեան եւ Վարանդեան: կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մեթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ նպարավաճառ Արթինեանի մօտ:

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու միութեան կողմէ: 15 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Salles Goujonի սրահներուն մէջ, 8 Rue Jean Goujon.

Իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ հռչակաւոր Ռաֆայէլ իր օրքէսթրով (de la Maison Amedienne Russe), տիկիններ Վարիա Լասքա եւ Լալիա Թումայեանց եւ Օր. Ախնաթանեան՝ իրենց երգերով, Թառիստ Ժորժ եւ Պ. Տէր-Աբրահամեան իրենց թառով ու պալալայքայով: Ընտիր ժազ-պանտ եւ մինչեւ լոյս պար: Տոմսի գին՝ 20 ֆր.:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Դեկտ. 27ին Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին սրահին մէջ: Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս հանդէսին, կը խօսին Փարիզէն ժամանած Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Գ. Յովհաննէսեան, սկաուտներու պետ Պ. Հ. Աբէլեան եւ աթլէթիք եւ ֆութպոլի խումբերու պետ Պ. Ք. Ժպտուն:

Ֆրանսական «օրքէստր»ի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպ. ընտիր կտորներ: Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ»:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՎ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին:

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ը՛նդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբի ժողովը 17 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը 20 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաբկէն Սիւնի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները Հ. Յ. Դ. Գրադարանը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ եւրոպան: Կը խօսի՝ ընկ. Գեղամ Սարոյեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԱԿՆԱՅ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ հացկերոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մեթրօ Օտէոն: Վարչութիւնը կը խնդրէ փարիզաբնակ բոլոր ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ: Տեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր: Գին հացկերոյթի 18 ֆրանք:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Voltaire, 21 rue d'Odéon: կը խօսին Օհան Կարօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յակոբեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէն Տէսինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կարմիր Խաչի, Հայր. միութեանց, ազգականներու եւ հայրենակիցներու որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ՍԱՐԳԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ղառնաղէտ մահուան առթիւ: Տէսին 11 Նոյ. 930

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խասքալցի Պարոյր Ցամաքեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Israél Tzamakian 11 rue 26 Octobre, Salonique, Grèce.

— Շուշանիկ Քէօրօղլանեան կը փնտռէ Ակնայ Թափուր թաղէն իր հօրեղբօրորդին Խաչատուր Քէօրօղլանեան, հօր անունը՝ Աւետիս, մօր անունը՝ Փամփուլ: 6 տարի առաջ Երուսաղէմի որբանոցէն փոխադրուած է Եգիպտոս: Այժմ 24 տարեկան է: Իմացնել Marie Baldjianի, 118 Bld. Belleville. Paris (20). France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ) Դիմել՝ M. Loussiguianի, Rue des Cascades, Paris (20). Փոստի ծախք չկայ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

15 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1418

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ՈՐՈ՞Ւ ԴԻՄԵՆ

Բ.

Այսօրուան Գ. էջին մէջ, կարդացէք նա՛խ հօր մը նամակը անսեթեւեթ, յստակ ու եղերական, ինչպէս մահազանգի ղօղանջները, արեւելեան քաղաքներու անփոյթ ու ճակատագրապաշտ հանդարտութեան մէջ։ Հող գոնէ գրականութիւն չկայ։ Խռոող սրտի բնազդական կանչի պէս սուր, անյօղ ու վայրագ տխրութեամբ, հրաւէր մըն է շարժելու, փրկութեան ձեռք երկարելու ծովամոյնին, երբ դեռ ատեն է։

Այդ ծովամոյնը՝ հասնող սերունդին մէկ մասն է։

Զարդի եւ աքսորի խլեակներէն յետոյ, որոնք այսօր արդէն չափահաս, աւելի քան իրենց հայրերը, սորվեցան փորձառութեամբ ու հեռատեսութեամբ հարթել կեանքի ճամբան, որբերու նոր սերունդ մըն է որ կը հասնի հսկայ, այլամերժ ու պասերող քաղաքներու ամայութեան մէջ։ Ամայութի՛ւն, որովհետեւ, ամէն տեղ, օտար ծագումի դատապարտութիւնը միշտ պիտի ճնշէ այս թշուառները, որոնք յարափոփոխ ու անկայուն կեանքի մը անակնկալներուն մէջ, զուրկ մնալէ յետոյ մանկութեան մը արդար ուրախութիւններէն, անգամ մըն ալ կը դատապարտուին օտար ջուրերու վրայ ծփալու իբր անյոյս խլեակներ, քաշկռտելու կեանք մը որուն նուազագոյն չարիքը տեւական տխրութիւն մըն է, ու կրելու մենութեան ցաւերը որոնք չափահասին մէջ իսկ կը կտրեն ընկերականութեան ամէն կապ։

Եթէ կը դողդղանք անկեղծօրէն ու վաղուան մտահոգութիւններով հայ համրանքին վրայ, եթէ հայու գոյութեան պահպանումն ու ապագայի ապահովումը մեզմէ կը խլեն մեր միտքին ու սրտին լաւագոյն մասը, պիտի ըսենք ուրեմն թէ կանգ մըն ալ հոդ է, որուն դէմ մաքառումը կը պարտադրուի մարդասիրական ու ազգասիրական կրկնակ թելադրութիւններով։

Աքսորէ վերադարձը այս ժողովուրդին ի պատիւ արձանագրեց կենսունակութեան ու զոհաբերութեան անհերքելի փաստեր։ Հազիւ լքած տառապանքի դժոխքները, օրուան հացի կարօտ, պարպուած ու կիսաքանդ տուներու մէջ իսկ, եթէ մեր առաջին գործն եղաւ հաւաքել իր խլեակները, որովհետեւ ուժեղ գիտակցութիւն մը կը վարէր անոր ապագայի մտահոգութիւնները։

Այդ օրէն ասդին, տաք ու պաղ շատ հովեր փչեցին կամուրջին վրայ, հայ կեանքի պայմանները փոխուեցան եղեռնական վայրագութեամբ, ստեղծելով նոր պահանջներ, պարտադրելով նոր միջոցներու փնտռտուք ու կիրարկում, իսկ ազգահաւաքման գործը, որուն այլապէս տխուր մէկ երեսը կը կազմէ նոր որբերու պաշտպանութեան հոգը, կայ ու կը մնայ միշտ։

Ալ հարց չենք տար թէ ո՞վ պիտի զբաղի անոնցմով, ո՞վ պիտի նետուի անոնց պաշտպանութեան ու նաեւ մանաւանդ համապատասխան կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ ստեղծելու գործին մէջ։

Հաստատելէ յետոյ այս գաղութին մէջ, ազգ. կեդր. իշխանութիւն մը ստեղծելու դժուարութիւններն ու մանաւանդ, որոշ շրջանակներու շահախնդիր ընդդիմութիւնը այդ նպատակին, հաստատելէ յետոյ մանաւանդ գոյութիւն ունեցող պաշտօնական մարմիններու անճարակութիւնը որեւէ ձեռնարկի մէջ որ կը պահանջէ աւանդական ու դիւրին շրջանակէն դուրս ելլելու յանդգնութիւն, նոր եռանդ, աւելի զոհողութիւն ու համեստ, անփայլ գործունէութիւն, մեր աչքերը ինքնաբերաբար կ՚ուղղուին այլազան միութիւններու։

Բխած նոր պայմաններու պարտադրութենէն, կազմուած նոր պահանջներ գոհացնելու առաջադրութեամբ, Հայրենակցական կը կոչուին անոնք, Զափահաս Որբեր, Կարմիր Խաչեր ու նաեւ, թերեւս, Բարեգործական, ո՛վ գիտէ։

Բացէք իւրաքանչիւրին ծրագիրը ու հաստատեցէք գիծը, որ զանոնք պիտի կրնար միացնել նոյն նպատակին շուրջ, մանր ու աննրաժեշտ տարբերութիւններով անշուշտ։ Բայց բոլորը կը հաստատեն համր ու քրոնիկ տագնապի շրջանը, որուն ենթարկուած է գաղթահայը, ու բոլորը կը յիշեն «որբ»ը անոր հանդէպ մասնաւոր առաջադրութիւններով։

Այդ արդէն պիտի բաւէր որ հրաժարելով ցուցական գործունէութեան մը փառքերէն ու յոգնութիւններէն, նոր ճիգ մը եւս ընէին, այս անգամ բոլորը քով քովի, հաւաքաբար լծբրելու հարց մը, որուն լուծումը իրենց պիտի բերէր իսկապէս օգտակար ու գնահատելի ձեռնարկներու գոհունակութիւնը։

Նոր որբերու պաշտպանութիւնը, ինչպէս ամէն ցաւ որ կը ծնի ներկայ պայմաններէն, կը պահանջէ հաւաքական ճիգերու համադրում։

Ու այդ պարտքը կ՚իյնայ այն միութիւններուն վրայ, որոնք բաղկացած ժողովուրդի տանջահար զաւակներէ, կազմուած են անոր ծառայելու անկեղծ յաւակնութեամբ։

Ճիգ մը եւս կ՚ըսենք, այլազան ու բազմազան միութիւններու խառնաժամէն ստեղծելու համար կորիզ մը, որ պարահանդէսներու եւ ուրախ հաւաքոյթներու աղմուկին մէջ դնէ մարդասէր ու ազգասէր նպատակի շեշտը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՀԱԿԻՑ ԹԷ ԲԱԽՏԱԿԻՑ

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն (4 նոյ.).

Հայութիւնը պէ՛տք է որ դուրս գայ այսօրուան խեղդող ու յուսահատութիւն բերող կղզիացումէն՝ իրեն բախտակից ու վիճակակից ժողովուրդները գտնելով։ Չենք ըսեր կրօնակից, լեզուակից կամ ցեղակից։ Ասոնք ետքէն կուգան։ Ոչինչ կը խանգարէ, որ վաղը Ամերիկան պատերազմ յայտարարէ Անգլիոյ։ Այսպէս է աշխարհը։ Սակայն դժուար է յուսալ, որ Թաթար Ազրպէյճանը վաղը պատերազմ յայտարարէ վիճակակից Թուրքիոյ։

Եւ ահա կը մնայ մեզ, բազմաթիւ անգամներ դաւուած ժողովուրդի մը, այս բախտակից դաշնակիցները գտնել։

Ու եթէ գտանք, ու եթէ պարզուեցաւ, որ այդ դաշնակիցը սատանայ է, լաւագո՛յն հրեշտակն իսկ անկէ անհաւատարիմ բարեկամ է մեզ համար։

Ի՞նչպէս կ՚որոշուին վիճակակից ազգերը։

Շատ դիւրութեամբ։

Անոնք նոյն թշնամին կ՚ունենան՝ ինչ որ մենք, եւ այդ թշնամիէն նոյն վտանգը կը սպասեն՝ ինչ որ մենք։

Ո՞րն է մեր ամենէն մահացու թշնամին։

Թուրքը։

Ո՞րն է անկէ մեզ սպառնացող ամենէն ահաւոր վտանգը։

Մեր ֆիզիքական բնաջնջումը։

Ուրեմն, որոշե՛նք գտնելու համար ա՛յն ժողովուրդները, որոնց թշնամին նոյնպէ՛ս Թուրքն է, եւ որոնց սպառնացող վտանգը դարձեա՛լ ֆիզիքական բնաջնջումն է։

Եթէ ասոնց մէջ ըլլան այնպիսիները, որոնք երբեք մեր դահիճներն էին, անոնք իսկ այսօր կամայ-ակամայ պիտի դառնան մեր ջերմ բարեկամները, մեր հաւատարիմ զինակիցները, մեր լաւագոյն եւ անխարդախ դաշնակիցները։

Ասոնք շատ աւելի հարազատ եղբայրներ պիտի ըլլան մեզ, քան շատերը հոգիով ռուսացած ու թրքացած, բայց մեզ կրօնակից, լեզուակից ու ցեղակից «եղբայր»ներէն։

Մենք անկարող ենք աւելի թանգ բարեկամ, աւելի ջերմ հարազատ, աւելի սիրելի եղբայր ունենալ քան ան — ով կ՚ուզէ թող ըլլայ — որ Թուրքէն արիւն քամելով՝ մեր արիւնաքամ ցեղին արիւնը կը պահէ իր երակներուն մէջ։»

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՁԱԽՈՂԻ

ԼՈՆՏՈՆ, 13 Նոյեմբեր.— Որ եւ է յոյս չկայ որ Լոնտոնի մէջ գումարուող Կայսերական Խորհրդաժողովը նպաստաւոր ելքի մը յանգի։ Անգլիական կառավարութիւնը վճռապէս մերժեց ընդունիլ Գանատայի պատուիրակութեան առաջարկը, որ կը ձգտէր կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ կիրարկուելու համար, ... խնդրական [?] փոխադարձ նախընտրութեան սակացոյց մը։

Խորհրդաժողովին վերջին լիակատար նիստը տեղի պիտի ունենայ վաղը, որմէ յետոյ, իւրաքանչիւր երկրի պատգամաւորները պիտի պարտաւորուին մեկնելու, ձախողութեամբ փակելէ յետոյ Կայս. Խորհրդաժողովը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԱՂԷՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զարհուրելի աղէտ մը քարուքանդ ըրաւ Լիոնի մէկ թաղը. Ֆուրվիէր բլրան ստորոտը, հողը կքեցաւ, գիշերուան մթութեան մէջ, ցեխի հսկայ կոյտերու տակ թաղելով տուներ՝ բազմաթիւ բնակիչներով ու ամբողջ փողոց մը։ Զոհերը շատ են։ Ո՛չ միայն՝ իրենց քունին մէջ բռնուած բնակիչները, այլ նաեւ անոնց օգնութեան փութացող ոստիկաններ եւ հրշէջ խումբերէն 20ի չափ անձեր, տանջալից մահ մը ունեցան, իրենց կարգին թաղուելով հողի նոր արշաւի մը տակ։

Կէս գիշերուան ժամը 1ին, Սէն Ժան թաղին մէջ, Ֆուրվիէր բլրան գառիթափին վրայ Սէն-Փոթէն հիւանդանոցին պատը կը փլէր։ Բլրան հողը որ պատին էր կռթներ, սկսաւ խուժել դէպի վար, քանդելով մայրապետանոց մը եւ ուրիշ մէկ քանի բնակարաններ, որոնք թաւալող հողակոյտին ճամբուն վրայ կը գտնուէին։

Ոստիկաններ եւ հրշէջներ փութացին փրկել հողակոյտերու տակ թաղուած տուներու բնակիչները, երբ բլուրէն բրդած նոր հողակոյտ մը զանոնք ալ մատնեց նոյն անողոք ճակատագրին։ Մինչեւ ժամը 5 քանի մը անգամ, հսկայ հողակոյտեր անջատուեցան բլուրէն ու խուժեցին ստորոտի թաղերուն վրայ։ Առաւօտուն միայն կարելի եղաւ գնահատել չարիքը։ Ցիսուն մեդր լայնքի վրայ հողը տարածուած է 10 մեդր խորութեամբ, լեցնելով Շըմէն-Նէօֆ կոչուած վայրը, Թրամասաք փողոցը եւ քանդելով բանուորական պանդոկ մը։

Բացի չորս ոստիկաններէ, 19 եւ հրշէջներէ, 30ի չափ քաղքենիներ թաղուած են հողակոյտերուն տակ։ Կը կարծուի սակայն թէ մարդկային կորուստը աւելի մեծ է։ Կարելի չէ եղած ցարդ զոհերու թիւը ստուգել։

Անգլօխորհրդային յարաբերութիւնները

Անգլօխորհրդային յարաբերութեանց հարցը, Լորտերու ժողովին նախորդ օրուան նիստին մէջ, տեղի տուաւ վիճաբանութեան։ Հարց տրուեցաւ կառավարութեան թէ միջոցներ ձեռք առա՞ծ է Անգլիոյ մէջ կատարուած բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը խափանելու համար։ Նոյնպէս դժգոհութիւն յայտնուեցաւ թէ բոլշեւիկները ներկայիս, անգլիական շուկան կ՚ողողեն արմտիքով եւ այլ ապրանքներով, որոնք կը ծախուին շատ աժան գիներով։

Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ ռուսական շուկաները ներկայիս, սպառման լաւագոյն վայրեր են անգլիական արտադրութեանց համար։ Գալով բոլշեւիկեան քարոզչութեան, անգլիական կառավարութեան կը պատկանի դատել թէ խորհր. կառավարութեան կողմէ կատարուա՞ծ է յանձնառութեանց որ եւ է խախտում, որ կարենայ տեղի տալ անգլեւռուս դիւանագիտական եւ տնտեսական յարաբերութեանց խզման։

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը տեղեկագրէ թէ Մոսկուայէն տրուած լուրերու համաձայն, խորհրդային իշխանութիւնները մտադրած են բացառիկ միջոցներու դիմել ժողովուրդին մէջ վերահաստատելու համար վստահութիւնը։ Շատերը կը քաշեն գումարները զորս յանձնած են խնայողական սնտուկներու։

Որոշապէս յայտնի է թէ խորհր. կառավարութիւնը ինչ միջոցներու պիտի դիմէ. բայց խնայողական սնտուկներու տնօրէնը զեկոյցով մը յայտնած է թէ ժողովուրդին վստահութիւնը խախտած է հակայեղափոխական փսփսուքներու հետեւանքով եւ թէ խնայողական սնտուկները ի վիճակի են գոհացում տալու որեւէ օրինաւոր պահանջի։

Համաձնդկական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին բացումը, Հնդկաստանի մէջ տեղի տուաւ նոր ցոյցերու եւ խռովութիւններու՝ ազգայնականներու կողմէ։ Քարաչիէն տրուած լուրերու համաձայն, 24 ժամուան ընդհ. գործադուլ մը յայտարարուեցաւ այդ տեղի ազգայնական կոմիտէին կողմէ։ Բոլոր վաճառատուները փակուեցան չորեքշաբթի օր, միայն մահմետականները մերժեցին ենթարկուիլ ազգայնականներու կողմէ տրուած հրահանգներուն։

Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ Պոմպէյի կառավարութեան պաշտօնատուները յարձակման ենթարկուեցան ամբոխին կողմէ։ 25 անձեր վիրաւորուեցան ոստիկանութեան կողմէ, որ նաեւ ձերբակալեց քաղքին ազգայնական խորհուրդին մարտական կոմիտէին նախագահն ու անդամները։

Անգլիական մամուլը առհասարակ չափաւոր մեկնութիւններ կուտայ համահնդկական խորհրդաժողովի բացման։ «Թայմզ» կը յայտնէ թէ դիւրին է լաւատես ըլլալ եւ յայտնել թէ «արտասանուած եւ արտասանելի բոլոր քաղաքավար ճառերը որեւէ ազդեցութիւն չպիտի գործեն հնդիկ պատգամաւորներուն վրայ։ Ընդհակառակն մեծ յոյս կայ որ վիճելի կարգ մը կէտեր հարթուին»։

ԸՍՄԷԹԻ ԴԱՀԼԻՃԸ 2 ԱՄԻՍԷՆ ՊԻՏԻ ԻՅՆԱՅ ԵՂԵՐ

Խամէթ թերթի խմբագրապետ Ջէյնէլ Պէսիմ պէյ, որ Պոլիս կը գտնուէր, մեկնած միջոցին հեռագիր մը կը ղրկէ իր թերթին։ Հեռագիրը առնելուն, Խամէթ յաւելուած մը հրատարակեց։ Բայց հազիւ բաժնած յաւելուածը, Պոլսէն նոր հեռագիր մը եկաւ եւ թերթը սկսաւ հաւաքել իր բաժնած յաւելուածը։

Հակառակ ասոր, իրիկուան թերթերը մէկ օրինակ ձեռք անցուցին այս յաւելուածէն եւ հրատարակեցին։ Ջէյնէլ Պէսիմ պէյի հեռագիրը սա է.—

«Իզմիրի երեսփոխան Վասըֆ պէյ ինծի առաջարկեց միասին աշխատիլ։ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը տապալելու համար։ Միեւնոյն ատեն աւելցուց թէ Կազի փաշայէն հրաման կայ որ ես ալ այժմ քաշուիմ Սէրպէսթ կուսակցութենէն։

«Վասըֆ պէյ հաւաստեց թէ Ազգ. Մեծ Ժողովի վերաբացումէն երկու ամիս յետոյ պիտի տապալի Ըսմէթ փաշայի դահլիճը, եւ թէ ինք դէմ է Ըսմէթ փաշայի»։

Չըրոյցի մը համաձայն, հակառակ յաւելուածը ետ առնելուն, Խամէթ վաղը պիտի հրատարակէ այս փաստաթուղթերուն շարունակութիւնը։

Խալքի Իզմիրի վարչութիւնը անմիջապէս հեռագրով Իսմէթ փաշայի հաղորդեց յաւելուածին պատճէնը։

Իրիկուան թերթերը բուռն կերպով կը յարձակին Ջէյնէլ Պէսիմ պէյի վրայ, որ այսօր Պոլսէն եկաւ եւ անտարակոյս պիտի հրաւիրուի նը ըսածը հաստատելու։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ԿԱԶԻԻՆ ՄՕՏ

Ամերիկայի Տնտեսական նախարարութեան խորհրդական Պ. Բլայն ընդունուեցաւ Կազիին կողմէ։ Յետոյ այցելեց Կազիին ագարակը եւ ներկայ գտնուեցաւ ամերիկեան դեսպանատան մէջ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթին։

Խորհրդականը իրիկուան ճեպընթացով մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Իզմիր, Աթէնա եւ Մերսին։ Մեկնելէ առաջ յայտարարեց թէ շատ գոհ է իր գտած ընդունելութենէն, թէ զարմանքով եւ գնահատանքով տեսած է Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնը եւ թէ պատիւ մըն է իրեն համար Կազի փաշային կողմէ ընդունուիլը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ուրբաթ օր, Հռոմի մասնաւոր դատարանը դատեց 11 համայնավարներ, որոնք Օգոստոս 1ին ձերբակալուած էին։ Անոնցմէ ոմանք ղրկուած էին Փարիզի համայնավար կեդրոնին կողմէ, կազմակերպելու համար երիտասարդական խումբեր։

Ատենէ մը ի վեր, համայնավարներու դատապարտութիւնները կը շատնան Իտալիոյ մէջ։ Իտալական իշխանութիւնները մասնաւոր խստութեամբ կը շարժին համայնավարական որ եւ է ձեռնարկի դէմ, հակառակ Ռուսիոյ հետ բարեկամական... յարաբերութեանց։ Համայնավարական թռուցիկները՝ նոյն իսկ եթէ կարելի ըլլայ Իտալիոյ մէջ տպել կամ արտասահման տպելէ յետոյ՝ իտալական սահմանն անցընել, դժուար կը հասնին ժողովուրդին ձեռքը, շնորհիւ ոստիկանական խիստ հսկողութեան։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ
ԵՒ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անջատ հայրենիքի գաղափարը պսակն է մեր քաղաքական մտքի երկարատեւ դեգերումներուն։ Ազգային սահմանադրութիւնն ու բարենորոգումներու գործադրութեան համեստ պահանջները. իբրեւ յառաջատար շարժում, գաղափարականօրէն պատրաստեցին հոգեվիճակ մը, լայնօրէն հայրենիք զգալու եւ հայրենիք ձեւակերպելու։

Ա՛յն, ինչ որ երէկ, մեր իմացական պարագլուխներուն համար պատմական երազ ու տեսական պատրանք մտամարզանք էր, դարձաւ հետզհետէ աշխարհագրական ըմբռնում, երբեմն որոշ ու մեկին. երբեմն տարտամ ու մթին։

Դիւրին չէր երփներանգ ռէժիմներու բռնատիրական հզօր բազուկին տակ պատառոտուած, մեր ազգային մարմինէն յառաջ բերել կուռ հաւատք մը, քաղաքական բովանդակութեամբ, եւ պարտադրել ամէնքին։ Ուրոյն պահանջներու եւ տարբեր երկրամասերու զաւակներ էինք ամէնքս ալ.

Եւ յիրաւի, մեծ հրաշք էր հարկաւոր մեր փշրուած քաղաքական «անօթ»ին մէջ հաւաքելու մեր ցեղային սիրտն ու միտքը մեր համահայկական տենչն ու երազը, մեր արեան տուրքն ու պատմութիւնը։ Հասած էր ժամանակը, որ հայ ժողովուրդը ցոյց տար իր մարտական ու քաղաքական դէմքը, տեղ բռնելու եւ հաշուի առնուելու ազգերու ընտանիքին մէջ։

Այդ պատասխանատու դերը վիճակուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ մեր մռայլ հորիզոններուն վրայ կախուած մնաց մշտնջենապէս իբրեւ անխուսափելի անհրաժեշտութիւն, մեր ցեղային սրտէն ու քաղաքական հաւատքէն կերտելով մեր ազատամարտի արիւնապսակ պատմութիւնը։

Դաշնակցութեան գործը՝ նախորդեր է իր խօսքին, անոր ծրագրային առաջադրութիւնը՝ բխեր է մեր տխուր իրականութենէն, անոր իտէալը ապրեր է. իբրեւ համայն հայութեան իտէալ, անոր անհնարին դիւցազնամարտը զանգուածներուն երգ է տուեր եւ անոր հայրենասիրական ջերմութիւնը բոցավառեր է հայ շինականն ու աշխատաւորութիւնը հայ հոգին ու մարմինը ամփոփեր միեւնոյն խնկամանին մէջ։ Եւ դարձեալ տնիկ է որ հայ ժողովուրդը ենթարկեր է «արմենիզասիոն»ի սկսած աղմկալից կեդրոններէն մինչեւ լուռ ու լքուած յետին խրճիթները։ Մէկ խօսքով Դաշնակցութիւնն է եւ կը մնայ մեր իրականութեան մէջ միակ գործօն ուժը, միակ կենսունակ ու հեղինակաւոր մարմինը։ Քառասուն տարի անդադար, անքակտելի է ժողովրդի տոջեւէն։ Փառաբանուեր է յաջողութեան պահուն. դատապարտուեր է ձախողութեան պահուն։ Քանի որ Դաշնակցութիւնը գոյծեր է յանուն հայ ժողովրդի ապա եւ պատասխանատու է յանուն հայ ժողովուրդի։ Չէ կարելի բաժնել գործը պատասխանատուութենէն, պատասխանատուութիւնն ալ գործէն։ Եւ պէտք է խոստովանիլ բաց ձակատով, որ մենք ունեցեր ենք նաեւ սայթաքումներ ու սխալներ, մեր քառասնամեայ գործունէութեան ընթացքին։

Փորձենք ընդհանուր գիծերով մտենալու Դաշնակցութեան քաղաքական իտէալին, թէ իբրեւ կուսակցութիւն եւ թէ իբրեւ կուսակցութիւն-պետութիւն։

Մեր քաղաքական մտքին առջեւ զարտուղի ճամբայ մըն էր բացուած։ Մեր կեանքի ապահովութիւնը մեզմէ դուրս պաշտպաններ է գտած։ Մերթ ֆրանսան, մերթ Անգլիան, մերթ Ամերիկան եւ նամանաւանդ Ռուսաստանը դարձած էին «բարենորոգումներու» շնորհիւ մեր քաղաքական հեռատեսութեան վերջին խօսքը։ Աւանդական ռուսասիրութիւն մըն էր ծնած մեր մէջ։ Ամէնքս ալ հպարտութեամբ կը խօսէինք ամենազօր «քեռի»ին մասին։ Հետզհետէ այս միտքն այնքան արմատացաւ եւ խորացաւ, որ դարձաւ քաղաքական լուրջ դաւանանք եւ ունեցաւ մոլեռանդ հետեւորդներ։ Ռուսական օրիանդասիոնը կը համարէինք միակ ելքն ու փրկարար ճամբան մեր քաղաքական մտածողութեան։ Ցակաւին մինչեւ այսօր, նոյնիսկ մեր շարքերուն մէջ կան մարդիկ, որ Ռուսաստանի են վերապահած մեր ազատութեան իրաւատէրի դերը։ Խօրայէլ Օրիէն մինչեւ փետր. 18ը, մենք լիովին ճաշակեցինք ցարական եւ յեղափոխական Ռուսաստանը։ Արտաքին ճակատի վրայ, ըլլայ ռուսական թէ եւրոպական, մեր քաղաքական միտքը մատնուած է պարտութեան։ Եթէ մոռնանք պատմութեան դառն դասերը, կրկին պիտի բռնենք քաղաքական զառանցանքներու ճամբան։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր սկզբնական շրջանին մէջ, իբրեւ առաւելագոյն պահանջ կը ներկայացնէր ֆետերացիւ կապերով Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միանալու անհրաժեշտութիւնը։ Անկախութիւնը տակաւին երազ էր բոլորիս համար։

Թրքական սահմանադրութիւնը, Հօֆի եւ Վէսթէնէնկի առաքելութիւնը, համաշխարհային պատերազմը, քաղաքական այնպիսի վիճակ մը ստեղծեցին, որ անկախութեան գաղափարը հասունցաւ ինքնաբերաբար, դէպքերուն հետ եւ դէպքերուն մէջ։ Շեղակի թէ ուղղակի, զարհուրելի փշոտ ճամբայ մըն էր, որ մեզ քարէ քար, պատէպատ զարնելով, բերաւ հասցուց մինչեւ մեր անկախ ու ազատ հայրենիքի սեփական դուռը։

Մեր քաղաքական միտքը հոդ ալ մատնուեցաւ պարտութեան։

Հայկական քէնն ու ոխը, սեւ դաւն ու նենգութիւնը. փառասէր «ես»ն ու քաղաքական հոպիտութիւնը փքուռոյց ծրագիրներով դիրք բռնեցին «կաթիլ մը մեղր»ին շուրջը։ Փարիզէն մինչեւ Երեւան ուխտաւորներ եկան նախարարական պաշտօններ սակարկելու, Թիֆլիսէն Երեւան «մատի» շարժումով նախարարութիւններ կառավարուեցան, Մոսկուայէն անօթի կարմիր դաւադիրներ Հայաստան եկան նախարարութիւններու մէջ պաշտօնավարելու, իսկ բուն Հայաստանի սրտին՝ խորհրդարանին մէջ ալ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու խայտաբղէտ բանակ մը կար, որ չէր ճանչնար Հայաստանի անկախութիւնը եւ իր ընդդիմադրի պաշտօնը կ'ըմբռնէր «դաւուրմայի» եւ «բամպակ»ի «ծանրակշիռ» հարցերու ուսումնասիրութեամբ Հայկ Ազարեանի նման դատարկ տակառ մը, ժամերով կ'արդուկէր պատգամաւորներու գլուխը։

Եւ Դաշնակցութիւնը, իբրեւ դեմոկրատիկ կուսակցութիւն-պետութիւն, սուրբ համբերութեամբ կը լսէր այդ բոլորը, կը տանէր այդ բոլորը... Խանդավառութեան ու ոգեւորութեան գերագոյն պահուն դիւրութեամբ մոռացութեան կը տրուէր ամէն ինչ։ Եւ օր մըն ալ տեսանք որ մեր Հանրապետութեան արմատները ներսէն են կրծեր ու քայքայեր։ Եւ «կապոյտ թռչուն»ը այլեւս չերեւաց մեր հորիզոնին վրայ։ Խորտակուեցաւ անկախութիւնը։

Սակայն այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, Դաշնակցութիւնը իբրեւ պետութիւն արտաքին դիւանագիտական ճակատին վրայ, խորունկ հետքեր է ձգեր հայ ժողովրդի ճակատագրին հանդէպ։ Դաշնակցութիւնը իբրեւ միակ իրաւատէր մարմինը բովանդակ հայութեան՝ դաշնագրերու մէջ է ամփոփեր իր քաղաքական բաղձանքները, որոնք կը մնան մինչեւ այսօր մրրկահալած ժողովրդին համար, միակ մշտավառ կանթեղները։

Տողանցք մը միայն, մեր այդ անզօր մուրհակներուն։

3 մարտ 1918ին Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրով Կարսն ու Պաթումը պէտք է վերադարձուէր Թուրքիոյ։ Անդրկովկասեան Սէյմը տարբերամերժ շահերու խառնարան մըն էր։ Հայ կուրծքը պէտք է պատնէշ դառնար թրքական արշաւին։ Այդ անհաւասար կռուի ճակատագիրը վճռուեցաւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Աբարանի բարձունքներուն վրայ։ Տրապիզոնի բանակցութիւնները վերջացան Պաթումի դաշնագրով՝ 14 յունիս 1918ին, ուր Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը առաջին անգամ։

10 յուլիս 1919ին, Էրզրումի համաժողովէն վերջ, Թուրքիան ստացաւ նոր կերպարանք Քէմալի «Ազգային Ուխտով»։ 10 օգոստ. 1920ին ստորագրուեցաւ Սէվրի դաշնագիրը Դաշնակիցներու, Հայերու եւ հին Թուրքիոյ կողմէն։ Ամբողջ հայ ժողովուրդը ցնծութեան մէջ էր։ Թուրքիոյ Ազգային ժողովը դարանակալ կը դիտէր։ Արտաքին գործավար Սամի պէյ դիմեց մեր Բիւրօ կառավարութեան ճշդելու համար վերջնապէս հայ-թուրք սահմաններու հարցը։ Սամի պէյի դիմումներուն պատասխանած է մեր արտաքին նախարարութեան քարտուղարը։ Բանակցութիւններու դուռ մըն էր բացուած որ փակեցինք անխոհեմաբար։

Թրքական արշաւանքը վերսկսաւ Քեազիմ Քարապէքիրի հրամանատարութեամբ։ 2 դեկտեմբեր 1920ին ստորագրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի պարտուած դաշնագիրը, որտեղ Կարսի եւ Նախիջեւանի ճակատագիրը վճռուած էր այսպէս.

«Յօդ. 2.—Կարսի նահանգը եւ Սուրմալուն վիճելի կը համարուին մինչեւ երեք տարի, որի ընթացքին Հայոց կառավարութիւնը կարող է յայտարարել պլեբիսցիտ որոշելու համար վերջնականապէս այդ նահանգներու բախտը։ Պլեբիսցիտի ժամանակ պէտք է մտնեն այնտեղ խառն հայ-թրքական ժանտարմերիա։

Յօդ. 13— Շարուրը եւ Նախիջեւանը ժամանակաւորապէս կը դառնան ինքնավար՝ գտնուելով Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ, մինչեւ որ իրենց բախտը որոշուի։

Այս դաշնագիրը եւ Լօզանի համաձայնութիւնը դարձան Հայաստանի Հանրապետութեան կարապի երգը։

Օտար սուիններու տակ եւ Մոսկուայի վարձկան մունետիկներու միջոցով՝ պարտուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, սակայն Հայաստանը ամբողջացաւ ազգագրականօրէն եւ անկախութեան գաղափարը դարձաւ ժողովրդի անբռնաբարելի սեփականութիւնը։ Լացի, արցունքի եւ արեան մէջէն հայ հայրենիքի գաղափարը ստացաւ աշխարհագրական յարաբերական ձեւ, իսկ անկախութեան բիւրեղացած իտէալը դարձաւ դէպի իր բուն ակունքը.— Մայր ժողովուրդը։ Եւ այդ երկուքի շաղկապը եղաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ իր քառասնամեայ բազուկներուն վրայ կրեց ու փայփայեց թէ հայ հայրենիքը եւ թէ հայ անկախութիւնը։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք»ի Պէյրութի Թղթակիցը կը գրէ.—

Սուրիոյ ֆրանսական հոգատարութիւնը քրտական ապստամբութեան ընթացքին իր դիրքը քանի մը անգամ փոխեց հանդէպ քիւրտերու ըմբոստութեան եւ Թուրքիոյ։

Առաջին շրջանին, երբ քրտական ապստամբութիւնը նոր էր բռնկած, ֆրանսան պարզապէս օգնեց Թուրքիոյ, որ Սուրիոյ հիւսիսով՝ երկաթուղագծով մօտ 7000 զօրք տեղափոխեց, ըմբոստութիւնները ճնշելու համար։ Իսկ երբ քրտական շարժումները զարգացման գագաթնակէտին հասան, ֆրանսա չէզոքի դիրք բռնեց եւ կողմնակի կերպով թեւ տուաւ քիւրտերուն։

Այդ ուղղութեամբ Պէյրութ հրատարակուող «Լ'Օրիան» ֆրանսատառ թերթը պարզ գրեց.

«Եթէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ քիւրտերը կ'երթան ըմբոստներու շարքերը խտացնելու,— ազատ են։ Ի՞նչ պատճառներէ դրդուած արգելք կրնանք ըլլալ այս պահուս անոնց ծրագիրներուն, որ կը կայանայ իրենց ազգակիցներուն օգնելու մէջ եւ որ միանգամայն օրինաւոր է։ Մեզ ի՞նչ թէ ըմբոստ ուժերուն թիւը քանի մը հարիւր հոգի եւս կ'աւելնայ»։

Ֆրանսական Սուրիոյ հոգատարութեան այս վերաբերմունքի հետեւանքով Թուրքիան անմիջապէս կիրարկեց իր վաղեմի սովորութիւնները։ Աւարառնէն աշիրէթապետները՝ ձիաւորուած ու զինուած, գործի մղուեցան։ Ցարձակումներ սահմանամերձ վայրերու վրայ, սպանութիւններ, թալան ու աւերածութիւն։ Ու նորէն սկսան բանակցութիւնները ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ։

Սեպտ. 18ին, Քիլիսի մէջ երկու պետութիւններու՝ Թուրքիոյ եւ ֆրանսայի ներկայացուցիչները ժողով մը գումարեցին սահմանամերձ վայրերու անիշխանութեանը վերջ տալու համար։ Թուրքիոյ կողմէ ժողովին կը մասնակցէին գայմագամ Թէվֆիք եւ հարիւրապետ Իհսան Նուրի պէյերը, իսկ Սուրիոյ՝ երկու ֆրանսացի սպաներ։ Ժողովը եզրակացութեան եկած է հետեւեալ կէտերու նկատմամբ.—

ա) Պատրաստուած է սահմանամերձ շրջաններէն հեռացուելիք մարդոց անունները։ Պատրաստուած է երկու կառավարութեանց կողմէ վնասակար համարուած եւ երկու երկիրներէն բոլորովին հեռացուելիք մարդոց անունները։

բ) Աշիրէթներու զինաթափութիւնը։

գ) Ճշտուած են այն սահմանները, ուր կրնան երթալ աշիրէթները տարուան որոշ եղանակներուն եւ այն պատիժները, որոնց պիտի ենթարկուին այդ օրէնքը չյարգող աշիրէթները։

Այս համաձայնութեան հիման վրայ է, որ որոշ քիւրտ ղեկավարներ սահմանամերձ վայրերէն քշուեցան Դամասկոս, որպէս վնասակար տարրեր Թուրքիոյ համար։

Ակնյայտնի փաստ է, որ այս որոշումներէն օգտուողը առաջին հերթին Թուրքիան պիտի ըլլայ։ Ան անհրաժեշտաբար կ'ուզէ ապահովել սուրիական սահմանները գլխաւորապէս քրտական յարձակումներէ եւ ինքն ալ սանձած է աւազակները, եւ առայժմ յարձակումներ չկան Սուրիոյ սահմաններուն վրայ եւ ազգաբնակչութիւնը չենթարկուիր աւարի։

Խնդիրը սերտ առնչութիւն ունի նաեւ մեր ժողովուրդի հետ։ Կայ բաւական մեծ թիւով հայ գաղթականութիւն Սուրիոյ հիւսիսային սահմաններուն մօտ. կան նաեւ նոր հիմնուած հայկական գիւղեր։ Եթէ նոյնիսկ ժամանակաւորապէս Թուրքիոյ աւազակաբարոյ տարրի աւարառնչութիւնը զսպուի, համաձայն վերը յիշուած որոշումներու, մեր ժողովուրդը հանգիստ շնչելու հնարաւորութիւն կ'ունենայ սահմանին մօտ գտնուող վայրերու մէջ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՋԵՐՄԱԿԱՆ ՁՕՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԺՈՐԺ ԳԼՕՏԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

Հաստատուած է թէ ծովերու մակերեսի ջուրը աւելի տաք է քան թէ ծովերու խորը գտնուած ջուրը, եւ թէ ո՛րչափով որ դէպի ծովին խորը իջնենք, նոյն չափով ջուրին բարեխառնութիւնը կը նուազի։ Ըստ այնմ, 1000 մեթր խորութեան մէջ ջուրին բարեխառնութիւնը 20 աստիճանի տարբերութիւն մը կը ցուցնէ։

Ժորժ Գլօտ ուզած է ծովի ջուրերուն բարեխառնութեան այս տարբերութիւնը օգտագործել, ստեղծելու համար մեքենական ուժ ու աշխատանք։

Ֆրանսացի յիշեալ գիտնականը, հակառակ ամէն տեսակ դժուարութիւններու, յաջողած է Մաթանզա ծովախորշին (Քուպա) մէջ ընկղմել 2 մեթր տրամագծով եւ 2 քիլոմեթր երկայնութեամբ խողովակ մը, տեսնելու համար թէ կարելի է իրագործել իր ծրագիրը, որ ինչպէս ըսինք, կը կայանայ ծովի ջուրերուն բարեխառնութեան տարբերութիւնը օգտագործելուն մէջ։

Ինչպէս որ ջրաբաշխական մակերեսային բարձրութեան ամէն տարբերութիւն ջուրի անկումով, բարձրէն դէպի աւելի ցածը, որոշ աշխատանք կ'արտադրէ, այնպէս ալ ջերմութեան ամէն տարբերութիւն կրնայ ջերմական ուժ արտադրել հոսանքի մը միջոցաւ, ըլլայ ջուրի շոգի կամ ուրիշ ցնդական որեւէ հեղուկ։

Այս առթիւ ձեռք բերուած աշխատանքը անկախ է ընտրուած հոսանքէն եւ ենթակայ գործելու տաք ու ցուրտ աղբիւրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեխառնութեան տարբերութեամբ միայն։

Արդ, հասարակածին տակ ջուրին մակերեսը արեւէն տաքնալով, կը ստանայ 26—32 աստիճան բարեխառնութիւն մը, մինչդեռ ջուրին խորունկ խաւերը պաղելով բեւեռէն հոսող ջուրերուն յարատեւ գնացքէն, 1000 մեթրէն սկսեալ կը պահէ 4 աստիճանի անփոփոխ բարեխառնութիւն մը։ Բարեխառնութեան այս մշտակայ տարբերութիւնը թէեւ աննշան է, սակայն բաւարար՝ գործունէութեան մէջ դնելու ջերմական մեքենայ մը։

Գլօտ Պուշըրի մէթոտին ջերմութեան աղբիւրը ծովի [illegible] կերեսին գաղջ ջուրն է, ցրտութեան աղբիւրը՝ ծովի [illegible] րութեան մէջ գտնուած [illegible] ջուրը։

Մակերեսի ջուրը շարու[illegible] կաբար վեր կը քաշուի շոգի[illegible] ման սենեակին մէջ, ուր [illegible] տիրէ չափէ աւելի ցած ճնշ[illegible] մը, այնպէս որ երբ ջուրը [illegible] մտնէ։ Կը սկսի անմիջապէս [illegible] ռալ, հակառակ իր տկար բա[illegible] խառնութեան։ Այս եղանակ[illegible] ստացուած շոգին կ'անցնի [illegible] տացման սենեակին մէջ, [illegible] հոն կը պաղի 600 մեթր [illegible] րութենէ մը եկած ջուրին [illegible] դեցութեան տակ, եւ շարժ[illegible] մէջ կը դնէ ջրածինը, որ զետ[illegible] ուած է երկու սենեակներ[illegible] մէջտեղ։

Գլօտ եւ Պուշըրօ կը կա[illegible] թէ այս եղանակով ձեռք [illegible] ուած 5 աստիճանի ցրտութեա[illegible] կարելի պիտի ըլլայ [illegible] իւրաքանչիւր խորանարդ մեթր գաղջ ջուրէն, այն միեւնո[illegible] ուժը. որ առաջ կուգայ երբ [illegible] խորանարդ մեթր ջուրը [illegible] 100 մեթր բարձրութենէ [illegible]

Այդ ուժին մէկ մասը կը [illegible] սուի ջրհաններուն կողմէ, որոն[illegible] կը ծառայեն վեր բարձրացնել[illegible] ծովին խորը ինչպէս նաեւ [illegible] կերեսին վրայ գտնուած ջ[illegible] րերը։

Խողովակը շինուած է [illegible] մեթր հաստութիւն ունեցող խորշաւոր երկաթաթիթեղէ[illegible] որ մեծ չափով կ'աւելցնէ խող[illegible] վակի ճնշումին դիմադրական ուժը եւ անոր կուտայ ըստ եր[illegible] կայնութեան ճկունութիւն մը։

Երկար խորհրդածութենէ յե[illegible] տոյ միայն Գլօտ որոշած էր իր փորձերը կատարել Մաթանզայի ծովախորշին մէջ, հարիւր քիլոմեթր հեռու Հավանէն, ուր ծովեզերեայ խորութիւնը բաւականաչափ է եւ յարմար՝ զետեղելու համար իր խողովակը։

Գործարանը զետեղուա[illegible] ծովախորշին արեւմտեան եզ[illegible] քը, կէտի մը վրայ, ուր եզ[illegible] քին անմիջական խորութիւն 4 մեթր է, 10 մեթր՝ եզերքէն հեռու, 40 մեթր՝ 250 մեթր հեռու, 150 մեթր՝ աւելի հեռու եւ 600 մեթր՝ 1500 մեթր հե[illegible] ռու։

Գլօտի վերջին փորձերը գո[illegible] հացուցիչ արդիւնքներ տուած են. կը յուսացուի որ ամենամօ[illegible] ապագայի մը մէջ իր փորձերը աւելի փայլուն յաջողութիւն պի[illegible] գտնեն, եւ մտնեն գործնական փուլի մը մէջ, ստեղծելով [illegible] տանորոգ ուժի անսպառ [illegible] բիւրներ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏ, 12 Նոյ.— Ն[illegible] կը յայտնուի թէ վերջին թե[illegible] պետական ընտրութեանց առթի[illegible] Հունգարիոյ կարգ մը ընտրակա[illegible] շրջանակներուն մէջ, աճաբե[illegible] կան արարքներ տեղի ունեցա[illegible] են։ Այդպէս է որ Թաթար փ[illegible] զարճըքի Թոկանովա-Քոնարէ վե[illegible] րին մէջ. քուէներու ստուգման ընթացքին, ոստիկանները յարձա[illegible] կում գործած են ընտրակա[illegible] ցանձնախումբին վրայ, եւ սպա[illegible] նալիքներ ըրած են սուրերով [illegible] ատրճանակներով. Յառաջ եկած է մեծ իրարանցում մը եւ այդ [illegible] ջոցին ոստիկանները նետած [illegible] ձեռնառումբ մը, վիրաւորե[illegible] 18 անձեր եւ սպաննելով 2 [illegible]

Նոյեմբեր 11 12ի գիշերը [illegible] խռովութիւն մը ծագեցաւ Թ[illegible] թար-Փազարճըքի եկեղեցին առ[illegible] ջեւ։ Բազմաթիւ գիւղացիներ վի[illegible] րաւորուեցան։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

(...վկեան դժոխքէն փախած ...ւ մը, Անուշաւան Ս. Ջա...իկեանի պատմածներէն):

La Russie Opprimée Թերթը հրատարակէ Սոլովկեան ...խքէն փախստական բան...րկեալներու սահմռկեցուցիչ ...յտարարութիւնները: Փախըս...ները կը պատմեն, թէ ...րականները առանց բացա...թեան դատապարտուած են ...ի աշխատանքի, իրենց աք...վայրերուն մէջ:

...յս բոլոր յայտարարութիւն...ր եղած են երդումի տակ: ...նք թարգմանուած են անգ...րէնի երդուեալ թարգմանի ...ւ եւ ճշտութիւնը — Ֆին...ական օրէնքներու համա...— հաստատուած է երկու ...ւքացիներու վկայութեամբ: ...երը կը կրեն Ֆինլան...դատական իշխանութեան ...այացուցչին՝ պետական նո...րին ստորագրութիւնն ու ...քը:

...նոտարը այս ձեւով արձա...գրած է նաեւ փախստական ...յու մը՝ Անուշաւան Ջատիկ...ի յայտարարութիւնները, ո...նց բառացի թարգմանու...ն է հետեւեալը.—

Հէլսինկֆորս, Ֆինլանտա
3 Սեպտեմբեր 1930

Ստորագրեալս, Անուշաւան ...իչ Ջատիկեան, բնիկ ...ցի (Անդրկովկասի շրջան, որ ...կը պատկանի Թուրքիոյ), ...րեկան, կրօնքով՝ Հայ լու...ական, կը հաստատեմ հե...ալը.

Հայաստանի խորհրդայնացու...էն, այսինքն 1921էն ի ...մամբ անգամներ ձեր...ւած էի Կէփէուի գործա...ու կողմէ, քաղաքական ...ներուս համար: 1926ին, ...զիս ձերբակալեց եւ դա...ց, քանի՞ տարուան բան...թեան, չեմ գիտեր, որով...մինչեւ հիմա բնաւ չհա...ցին ինծի: Մինչեւ Ֆինլան...էն փախուստս (10 Յուլիս ...30), նախ եւ առաջ ղրկուեցայ ...ւարան մը, յետոյ ղրկեցին ...լովկի, Կէփէուի մասնաւոր ...ը, ուր հասայ 26 Նոյեմ...1929ին:

...լովկիի բոլոր բանտարկեալ...ինչ որ ըլլայ անոնց տարի..., առողջական վիճակը, ...ւորուած են՝ պատժուելու ...նոյնիսկ գնդակահարուելու ...նալիքով, երթալ աշխատիլ ...մանոց, փեթրոզավոտսքի շըր...ն անտառային շահաստաններ...մէջ: Այս աշխատանքները ...տարուին ամբողջ տարուան ...քին:

Իւրաքանչիւր բանտարկեալ պարտաւոր է գտնել եւ սղոցել կոճղեր այնքան քանակութեամբ որքան անհրաժեշտ է առողջ մարդու մը 16—18 ժամուան աշխատանքին համար: Պէտք եղած տաք հագուստները չեն տար, սաստիկ պաղերուն աշխատելու համար: Սնունդը գէշ է եւ անբաւարար: Աշխատանքը չեն վարձատրեր եւ վայրենիի պէս կը վարուին բանտարկեալներու հետ:

Իւրաքանչիւր բանտարկեալ ձմրան ծիրդ մէջտեղը, պարտաւոր է հայթայթել 40—45 կոճղեր, 9 մեդր երկարութեամբ: Ամրան՝ պարտաւոր է սղոցել մէկ սթէր (չափ մը՝ շուրջ մէկ խորանարդ մեդր) փայտ եւ սղոցուածը փոխադրել 250—300 մեդր հեռու տեղ մը, ուր երեք մարդիկ, պարտաւոր են բեռցնել 9 շարք, այսինքն 8 կոճղեր, իւրաքանչիւրը 9 մեդր երկարութեամբ:

Այն բանտարկեալները որոնք չեն կատարած իրենց պարտականութիւնը. սնունդէ կը զրկուին: Կը ձգեն զանոնք անտառին մէջ, մինչեւ որ աշխատանքը լրացնեն:

Եւ կամ կը մերկացնեն զանոնք եւ կը ձգեն ցուրտին, բացօթեայ, մինչեւ որ սառին ու իյնան... Մէկ խօսքով, մարդկութիւնը տակաւին չէ տեսած այն չարչարանքներն ուսարսափները, որոնց ենթարկուած են խորհրդային կառավարութեան բանտարկեալները: Ատիկա դժոխքն իսկ է, բառին տառացի առումով:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ, այսինքն 1914էն 1918, կը գտնուէի բանակին մէջ տեղակալի աստիճանով, 1918ի սկիզբները, հիւանդութեան պատճառով հեռացայ բանակէն եւ Հայաստանի երկաթուղիներուն մէջ ստացայ պաշտօն մը: Նախ փոխկայարանապետ, յետոյ կայարանապետ կարգուեցայ: Խորհրդային վարչաձեւի ներքեւ վերահաստատեցին զիս պաշտօնիս մէջ: Եւ երբ կառավարութիւնը, կարգ մը արհեստագէտներու պէտք չէր ունենար, կը բանտարկէր զանոնք:

Սոլովկեան կայաններուն մէջ ներկայիս կան 300,000 բանտարկեալներ, ամէն ազգէ եւ ամէն դասակարգէ:

Ա. ՋԱՏԻԿԵԱՆ

25 ՄԻԼԻՈՆ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը 25 միլիոն ֆրանք նուիրեց Փարիզի, որպէսզի հիմնուի հիւանդանոց մը ձրիաբար դարմանելու համար պատանիներու բերնի հիւանդութիւնները:

Նման նուէրներ եղան նաեւ Իտալացիներուն:

ԱՄԵՐԻԿԱ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Ռուսիա չի գոհանար միայն մեծաքանակ արտադրելով ու շատ աժան ծախելով ցորեն եւ այլ արտադրութիւններ: Նոյնը ընել սկսած է նաեւ քարիւղի վրայ: Ռուսիա, անգլիական շուկան կ՚ողողէ քարիւղով, զոր կը փոխադրէ իր իսկ յատուկ նաւերով, մեծաքանակ ու կը ծախէ այնքան չնչին գիներով, որոնցմով հազիւ թէ ուրիշ որեւէ պետութիւն կամ մեծ ընկերութիւն կարենան փոխադրութեան ծախքերը հանել:

Ռուսիոյ այս ընթացքին դէմ, ամերիկեան ընկերութիւնները որոշած են անմիջական փոխյարձակումի մը ձեռնարկել: Բայց ատոր համար ալ պէտք է որ նախ ազատին միօրինակ գինէն զոր ընդունած էին իրենց արտադրումներուն համար, ինչ որ սակայն, նեղութեան պիտի մատնէ կարգ մը ընկերութիւններ: Թոյլ տալու համար որ ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները կարենան յաջողութեամբ մրցիլ ռուսական քարիւղին դէմ, սէնտիկան ազատ ձգած է իւրաքանչիւր ընկերութիւն, որ իր ուզած գինով շուկայ հանէ իր քարիւղը:

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Համահնդկական խորհրդաժողովին բացումը կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, Անգլիոյ թագաւորին կողմէ: Խորհրդաժողովին բուն աշխատանքները պիտի սկսին քանի մը օր յետոյ միայն:

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ Լոնտոնի մէջ կատարուած կարգ մը բանակցութեանց ընթացքին եւ իշխան Աղա Խանի միջամտութեան վրայ երկու գլխաւոր աղանդներու Մահմէտականներու եւ Հնդիկներու ներկայացուցիչները համաձայնած են պահանջներու ծրագրի մը վրայ, որով կը յուսան փրկել իւրաքանչիւր կողմի շահերը, զգացումներն եւ իրաւունքները: Եթէ լուրը ստոյգ է, խորհրդաժողովին գործը չափազանց դիւրացած կ՚ըլլայ արդէն: Բայց նկատի ունենալով դժուար քէնը որ երկու աղանդներու հետեւորդները իրարմէ կը բաժնէ, դժուար թէ պետերու համաձայնութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտնէ հնդիկ եւ մահմէտական ամբոխներուն կողմէ:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հաստատ մտադրութիւն ունի իրականացնելու այն յանձնառութիւնները, զորս խոստացած է Պաղեստինի հրեայ եւ արաբ համայնքներուն: Վարչապետին յայտարարութեանց համաձայն, երկուշաբթի օր Պաղեստինի հոգատարութեան հարցը վէճի պիտի դրուի խորհրդարանին մէջ:

*** Հնդկաստանի Հրեաները հեռագիր մը ուղղելով Անգլիոյ վարչապետին, կը բողոքեն Պաղեստինի հանդէպ անգլիական քաղաքականութեան դէմ:

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Սպասելով խորհրդարանի բացման, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ամսուան սկիզբները, գերման դահլիճը որոշած է կոռովի կերպով պայքարիլ ապրուստի սղութեան դէմ: Որովհետեւ ուտելիքի եւ այլ գիները իջեցնելով է որ պիտի կրնայ պաշտօնեաներուն, գործաւորներուն եւ բոլոր թոշակաւորներուն վերջապէս, ընդունիլ տալ վարձքերու վրայ նուազման ծրագիրը:

Այս նպատակով, կառավարութիւնը կազմած է յատուկ մարմին մը, նախարարներէ եւ պետական դրամատան տնօրէնէն բաղկացած: Մարմինը պիտի զբաղի սննդեղէնի եւ այլ ապրանքներու նուազումով եւ պիտի ջանայ միեւնոյն ատեն, առաջքն առնել շահադիտութիւններու:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ, պետութեանց հակամարտութիւններն ու թաքուն ձգտումները հետզհետէ կը յայտնուին մէկ մէկ ճեղքերէ ու կը դանդաղեցնեն աշխատանքը: Ցարդ կատարուած վիճաբանութեանց եզրակացութիւնն այն է որ թէեւ ոչ թէ մարդասիրական զգացումներով, այլ գոնէ տնտեսական-ելմտական նկատումներով, բոլորը սկզբունքով համամիտ են չափ մը դնելու սպառազինման վազքին: Բայց անուղղակի միջոցներով, այսինքն աստիճանաբար նուազեցնելով ելմտացոյցներու մէջ՝ սպառազինութեանց յատկացուած գումարները, խորապէս ուսումնասիրելով անոնց յաջորդական սահմանափակումները: Կայ եւ հակառակ տեսակէտ մը: Որոշել իւրաքանչիւրին սպառազինութեանց սահմանափակման չափը եւ անոր կիրարկումը առնել հակակշռի եւ հսկողութեան տակ,— դժուար եւ անել ճամբայ. իրականին մէջ, փախուստի խոշոր ծակ մը:

Բարեբախտաբար, այդ մասին խօսք առնող պատգամաւորներէն 3ը միայն կողմնակից գտնուած են այդ տեսակէտին, անոնց մէջ է անշուշտ Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչը Լիտվինօֆ, որ աւելի քան որեւէ մէկը, լաւ գիտնալու է հսկողութենէ եւ հակակշռէ փախելու եւ փախցնելու միջոցները:

Եւ հաւանաբար այս տեսակէտը չէ որ պիտի ընդունուի յանձնաժողովին մեծամասնութեան կողմէ:

ՀԻԴԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 12 Նոյ.— Պերլինի համալսարանը ծանր միջադէպերու թատր հանդիսացաւ այս կէսօրին:

Ընկերվարական ուսանողները, մուտքի դրան առջեւ կեցած, ուսանողներուն կը բաժնէին գրքոյկներ, հրաւիրելով զանոնք որ ընդդիմանան Հիդլէրի եւ իր կուսակիցներու գործունէութեան, երբ յարձակման ենթարկուեցան ու խոշտանգուեցան Հիդլէրեան ուսանողներուն կողմէ:

Բազմաթիւ հրեայ ուսանողներ եւս յարձակում կրեցին: Հրեայ ուսանողուհի մը ծեծ կերաւ, գետին նետուեցաւ ու կոխկռտուեցաւ գուցարարներուն կողմէ:

Համալսարանի վարիչը որ կը փորձէր միջամտել եւ վերջ տալ խռովութեանց սպառնալիքներու տակ ստիպուեցաւ քաշուիլ:

Ոստիկանական ուժ մը որ ինքնաշարժներով փութացեր էր, ընդունուեցաւ քարերով եւ այլ առարկաներով:

Հրազէնի հարուածներ եւս պարպուեցան: Ոստիկանութիւնը գուցարարները ցրուեց բիրի հարուածներով: Բազմաթիւ ուսանողներ վիրաւորուեցան:

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան «Կարմիր Աստղ» թերթը, որ զինուորական կեդրոնական օրգանն է, հրատարակած է շարք մը գնցող տեղեկութիւններ Ուկրայնիոյ կարմիր զօրքերու մէջ աճող ընդդիմադիր տրամադրութեան մասին:

Բոլոր այն ջանքերը, որոնք ուղղուած էին 100 հազարի հասնող նախկին կարմիր զինուորները հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտցնելու, խայտառակօրէն ձախողեցան: Պոլտաւայի մէջ խումբ մը զինուորներ, որոնք պիտի ուղարկուէին շրջանները հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպելու, հրաժարեցան մեկնիլ նշանակուած վայրերը՝ յայտարարելով, որ իրենք չեն կրնար գիւղացիութեան շահերուն դէմ երթալ, քանի որ իրենք ալ գիւղացիներ են:

Օտեսայի գաւառին մէջ նոր կազմակերպուած գիւղատնտեսական հաւաքական տնտեսութիւնները՝ ինքզինքնին յայտարարած են լուծուած եւ կազմած են անհատական տնտեսութիւններ: Այս հաւաքական տնտեսութիւնները կը կրէին «կարմիր պարտիզան» եւ «Վարաշիլով» անունները:

«Կարմիր Աստղ» թերթը հրատարակելով այս լուրերը կը պահանջէ կարմիր բանակի քաղաքական վանիչէն լուրջ միջոցներ ձեռք առնել այս «այլանդակութիւններուն վերջ տալու համար»:

ԱՂԵԿԷԶ ՃԻՉ ՄԸ

ՀՕՐ ՄԸ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

Ստորեւ կը հրատարակենք դժբախտ հօր մը նամակը, սրտէ բըղխած սուր ճիչ մը, որ իր պարզութեան մէջ, աւելի քան բոլոր ճառերն ու գրութիւնները, անհրաժեշտ պէտքը կը շեշտէ համապատասխան ձեռնարկի մը:

Նամակը կը հրատարակենք նոյնութեամբ, առանց փոփոխութեան ենթարկելու, ուղղելով միայն տառասխալները:

ԽՄԲ.

Կարապետ Կարապետեան, Մեծ Նոր Գիւղացի. ամուսնացած եմ. երէկ զաւակներ ունիմ. 8 տարի է որ Ֆրանսա կը գտնուիմ: Ա՛խ դժբախտութիւն: Երկու տարիէ որ հիւանդութենէ կը տառապիմ ու չեմ մեռնիր, բոլորովին յուսահատած եմ. ա՛խ. անգութ բախտ. ահա կինս որ յանկարծակի հիւանդացաւ. անկարող էի, Մերիին դիմեցի ու խկոյն Լիոն հիւանդանոց փոխադրեցին: 20 օր հիւանդութենէ վերջ մեռաւ. 8 օր եղաւ, կինս որբ մըն էր Սիվրիհիսարցի. 30 տարեկան Մարի Ժամկոչեան. մեռաւ. ու երեք փոքրիկներ ձգելով անկարող հօրը. ահա դողդոջուն ու անկարող ձեռքովս գրիչս վերցնելով ու արտասուալից աչքերով, կը բողոքեմ ազգիս, օգնեցէք օգնեցէք. զաւակներս ազատեցէք. երբեքմանուկներս մի թողուք որ տառապին. օգնեցէք մի թողուք որ այլասերին. մի կորսնցնէք մերին յիշատակը, ո՞ւր են Բարեգործականները. ո՞ւր մտան. աւա՜ղ փճացաւ հայութիւնը, օգնեցէք քանի ուշ չէ ժամանակը. այլեւս չպիտի կրնամ տոկալ. գոնէ սա երեք փոքրիկներուն խնայեցէք 7, 5, 2եւկէս տարու: Յանուն ազգութեան՝ լսեցէք մեր բողոքը. ձեռք տուէք թշուառներուն, մի թողուք որ գալարուինք տառապանքի ճիրաններուն մէջ, պատասխանեցէք մերին բողոքգրին: Մի թողուք որ անէծք կարդանք ձեր եսեւէն:

Բարեգործականին հասցէն չգիտնալովկը դիմեմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Կարապետ Կարապետեան
Պուփէռ (Իզեր)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

...տուծոյ լայն աշխարհին ...ինքզինքը կը նկատէր ...րկեալ մը լքուած, միայ... ...այնքան անկարող եղած էր ...պելու պզտիկ, աննշան ...խտութեան մը, կեանքի ...ողիչ պատահարի մը, որ ա...ւած, տիրապետած էր իր ...իններուն ալ կեանքին. ա... ...մը յիշատակն անգամ այն... ...անդամալուծէր երբեմն հո... ...անվերծանելի մարդոց: ...ր էր Մխիթար, ու պարզ եւ ...ու ճակատագրին հարուածը ...եցուցած էր զինքը:

Երբ եկեղեցիին մէջ կը մնար ...ակ, միտքը կը դառնար իր ...լուսաւոր հորիզոնին, իր ...ւծոյն՝ ու կը մրմնջէր.

«Տէր իմ, Տէր... պէ՞տք է որ զաւակներուն ամօթը հայրերն ալ քաւեն...»:

Թեւերը բանալով, աչքերը վերամբարձ, աշխարհէքէն գրեթէ սրդողած, կ՚աւելցնէր.

«Աստուած իմ, Աստուած. ընդէ՞ր թողեր զիս»:

...Այն քանի մը տարիները որ ապրեցաւ տակաւին Մխիթար, երբեք հաղորդակից չեղաւ այն հարցերուն, որոնք իր քաղաքին, իր ժամանակին առօրեայ յուզումներն էին, չուզեց բնաւ գիտնալ թէ ի՞նչ կը դառնայ իր լռութենէն դուրս, իր ընտանիքը, որ կեանքի յորձանքին տակ կը կազմէին խուլ փոս մը, որու վրայէն ալիքները կ՚անցնէին առանց զիրենք խռովելու:

Այն ատենէն որ անհաւատալի թուեցաւ իրեն երբ իմացաւ թէ իր քաղաքին հայ ժողովուրդը հրաւէր ստացեր է հեռանալու իր տունէն ու տեղէն:

1915ի գարնան եղերական օրերն էին, դաշտի գիւղերը կը պարպուէին արդէն, չարաշուք շշուկներ ագռաւներու սգախումբի մը նման փռուած էին քաղաքին վրայ, անստուգութիւնը կը կրծոտէր մարդոց կողերը, ժողովուրդն ամբողջ, նաւաբեկութենէ վերջ, իբրեւ խլեակներու կոյտ մը, կը քշուէր դէպքերու հոսանքէն:

Մեկնող կարաւաններու կծիկը սկսաւ քակուիլ:

Մխիթար վերջին անգամ մըն ալ բարձրացաւ իր զանգակներուն մօտ, հոն, ուր ինքզինքը երկինքին մօտ կը զգար. ձեռքերը պարզեց պաղատանքի այնպիսի թափով մը որ կարծէք ուզէր իր գրկին մէջ ամփոփել իր հայրենի քաղաքը եւ դաշտերը, վեր յառեց իր աչքերը, ժողովուրդի մը ամբողջ յուսահատ ճիչը պոռթկաց իր կոկորդէն ու խառնուեցաւ իր արցունքին:

«Աստուած իմ, Աստուած, ընդէ՞ր թողեր զմեզ..»:

Կոչնակը հնչեց վերջին անգամ, ընդհատ ընդհատ, ինչպէս մեռելական օրերուն ու անոր հուսկ զօղանջները տարածուեցան թափուր տուներէն, ամայի փողոցներու վերեւէն մինչեւ Արեւմուտք, ուր ճամբաներու վրայ անվերադարձ մեկնումն էր տնաւեր ընտանիքներու:

Աքսորն էր որ կը սկսէր. իրարու ետեւէ քարշ ի քարշ, կ՚անցնէին, կը տողային կառքեր, եզնաբարձ սայլեր, հետիոտն ուղեւորներ, էշեր, մանուկներ, ծերուկներ, այրեր ու կիներ, հիւանդներ...:

(Օր մը անշուշտ հրդեհուած մացառ մը մեզի պիտի պատմէ Եղիցի Գիրքը այդ ժողովուրդին, որ Աւետեաց Երկիր մը չէր երթար անշուշտ, իսկ, մե՞նք, վերապրողնե՞րս... ափսոս, մեռած սիրտ մը միայն մնացած է մեզի, ցամաք հող մը, որուն ափին կեցած ենք ահա ու կը սպասենք ջուրերու գալուստին):

Այն օրերուն, երբ եկեղեցիին դուռն ալ փակուեցաւ վերջնական նապէս, Մխիթար եւ իր ընտանիքը բաժնուեցան քաղաքէն, էշ մը միայն ունէին, որուն կռնակին բարձած էին իրենց անկողինը, հնամաշ կապերտներ, ու ծրար մը ինչ որ ունէին, Շողակաթ եւ Ազնիւ փոխն ի փոխ կը նստէին իշու կռնակին, մինչ Մխիթար առջեւէն կը քաշէր խոհուն անասունին պարանէն:

Հեղեղին հետ անցան անոնք Իլիճէէն, Աշգալէէն, Մամախաթուն էն ու Հասան Եղնէս: Հոն քաղաքէն դուրս, Եփրատի ափին սարերէն, դաշտերէն, ճամբաներէն թափող ժողովուրդ մը փռուած էր անմշակ գետիններուն վրայ... խեղճուկրակ վրաններու քով սայլեր տնկուած օդին մէջ, քուրջերու, ծրարներու, սնտուկներու, մարդոց եւ անասուններու խառնուրդ մը, որ կը վժար, կը ճչար, կը խուլտար... կրակներու շուրջ բաց երկինքին տակ մարդիկ կը սպասէին անքուն, խռովկոծ, միտքերնին չարչրկելով անյայտ վաղորդայններու սեմին... քանի մը օրուան ընթացքին անոնց դէմքին վրայ խորշոմներ պեղուած էին ու փոշին, մտահոգութիւնը կը կախուէին անոնց թարթիչներէն, կեանքի հրապոյրը կազմող ախորժակները, վայելքի ախորժակը, երազելու, սիրելու ախորժակը, վերջապէս ապրելու տենչը վերածուեր էր անոնց քով անբուժելի երկիւղախառն պժգանքի մը: Հոգեկան քայքայումը կարելի էր դիտել լայն բիբերու խորը:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆԻՍ.— կազմակերպուած Նիսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին 354 Bld. de la Madeleine, Bar Cigalleի ներքնասրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ս. ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 8.30ին, 14 Ave. d'Italie սրճարանը, մէթրօ Իթալի։ Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ վիճակը եւ երկրորդ արդի Թուրքիան։ Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Ահարոնեան եւ Վարանդեան։ Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։ Կը խօսին ընեկերներ *Ս. Տէր Թովմասեան եւ Հրանտ Սամուէլ։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Դեկտ. 27ին Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին սրահին մէջ։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս հանդէսին։ Կը խօսին Փարիզէն ժամանած Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Գ. Յովհաննէսեան, սկաուտներու պետ Պ. Հ. Աբէլեան եւ աթլէթիք եւ ֆութպօլի խումբերու պետ Պ. Բ. Ժպտունի։

Ֆրանսական «օրքէստր»ի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպ. ընտիր կտորներ։ Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ»։

Թ Ա Տ Ե Ր Ա — Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ **Ս Ե Ւ Հ Ո Ղ Ե Ր**

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի *մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մէթրօ'* Abbesses *եւ* Picale.

Կը Նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը Ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ՝ Արթինեանի մօտ։

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւառաւօտ

SALLES GOUJONի *սրահներուն մէջ,* 8 Rue Jean Goujon.

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ ԱԻՆԱԹԱՆԵԱՆ, ՏԷՐ ՕՍԻՓԵԱՆ, ՏՕԼԿՕՎԱ, (երգերով), Օր. ՔՆԱՐԱ (պար եւ հայկ. երգեր), ԼԱՅԼԻԱ ԹՈՒՄԱՆՈՎԱ (երգ), ՕԼԿԱ Տ'ԱՆԷՎԻ (երգ), Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), հռչակաւոր ՌԱՖԱՅԷԼ իր օրքէսթրով (de la Maisonnette des Comédiens Russes), *Կ. ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄՕՖ (պալալայքա), Թառիստ ԺՈՐԺ։ Ընտիր ժազ-պանտ եւ մինչեւ լոյս պար։ Տոմսերու գին՝ 20 ֆր.։*

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՍԷՎ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ԼԻՈՆԻ ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղըկիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն եւ ընկերուհիներըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք՝ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբի ժողովը 17 նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը 20 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաբկէն Սիւնի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները Հ. Յ. Դ. Գրադարանը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ եւրոպան։ *Կը խօսի՝ ընկ.* գեղամ Սարոյեան։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԿՆԱՅ Հայր. Միութեան տարեկան մեծ հացկերոյթը այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince մէթրօ Օտէօն։ Վարչութիւնը կը խնդրէ փարիզաբնակ բոլոր ակնցիներէն անպատճառ ներկայ ըլլալ։ Տեղի պիտի ունենան Ակնցի բանաստեղծներէ արտասանութիւններ, Ակնայ երգեր եւ Ակնայ պարեր։ Գին հացկերոյթի 18 ֆրանք։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կ'զգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Տօքթ. Սպարթալըի որ խիստ ճարտարօրէն խնամելով՝ վերջնականապէս առողջացուց զաւակս, որ ենթարկուած էր *աքանտիսիտի* գործողութեան, մասնաւոր քլինիքի մը բժիշկներու կողմէ, որոնք ձեռք քաշած էին դարմանումէ։

Ներկայիս զաւակս խիստ առողջ վիճակի մը մէջ կը գտնուի շնորհիւ Տօքթ. Սպարթալըի։

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Պուա քոլոմպ

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Այրի Տիկին Ա. Սարգիսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 13ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 11.45 Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon. *Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Անկիէնի գերեզմանատունը։*

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Փափաքողները դիմեն 57 rue des Arehives, Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30։

Վարձու են *օդասուն երկու սենեակներ, խոհանոց, Ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Արամ Ամիրխանեանի, 36* Villa Rouveyrol, Asnières. Seine.

Վարձու է *Ալֆորվիլի մէջ խանութ մը, յարմար ամէն գործի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Տիկին Միրզաեանի, 136* Rue Etienne Dolet, Alfortville, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՇԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկենեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի։ Մասն. լաբօռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—9 Կիրակի 9—12.*

Կ'ուզուին *մեքենայով* à façon *Թրիքօ շինող գործաւորներ (Թիւ 7.8—10)։ Լաւ վճարում։ Դիմել Թերզեան Թրիքօի գործարանը. 20* Rue Mélingue, մէթրօ' Buttes Chaumont.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ։ ինչ պէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

COURS PROFESSIONNEL DE COIFFURE

Par Professeur BARLARIAN
108 rue da Bonnel, Lyon,
Ondulation, mise-en plis, indéfrisable, etc.

3 ամսուան մէջ կը սորվեցնէ կանանց բաժնի սափրիչութիւն Յարմար գին։ Դիմել՝ ամէն օր երեկոյեան ժամը 8.30ին ԵՐՈՒՄԵԱՅ ՊԱՐՊԱՐԵԱՆԻ, 108 Rue de Bonnel, Lyon

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

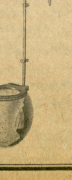
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

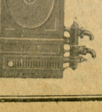
PLOMBERIE - COUVERTURE

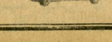
ՋՈՒՐ — ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՁԵՏԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար Ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել Նամակով՝

A. TATOULIANի
4 Ave. de la Porte d'Italie

THÉ YAVROU — ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL — ԿԱՍԹՈՆ ՈՒԺԷԼ

Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai des Brotteaux (Lyon) 23 Quai Général Sarrail

Ծանօթ յոյն բժիշկ Մարքագիսի աքարթմանին մէջ կը բուժենք բերնի եւ ակռայի հիւանդութիւններ, նոր մեթոտով կը շինենք ամէն տեսակ նորաձեւ ակռաներ, ակռաներ կը քաշենք առանց ցաւի, նաեւ կը ստանձնենք շինել ոսկի, քուրօն, պրիճ, քաուչուէ կեղծ ակռաներ ամէն սակէ։ Խղճամիտ աշխատանք, դիւրամատչելի գիներ։ կ'ընդունինք ամէն օր ժամը 7—12, 2—8, կիրակի 7—12

Եթէ կ'ուզէ՞ք լսել հայ եւ եւրոպացի յայտնի արուեստագէտներու ՔՈՆՍԷՐՆԵՐԸ, գնեցէք T. S. F.ի գործիք մը ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ ՏՈՒՆԷՆ. RADIO MÉCANIQUE 56 Rue Corvisart, Métro Corvisart Չափաւոր գիներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ

Imperméable*ներու հայկական միակ գործարանը կը հրաւիրէ մարսէյի հայ առեւտրականները, որ իտալացի եւ ֆրանսացի վաճառորդներուն նման իրենք եւս օգտուին իր ճոխ մթերքէն։*

15 Rue Henri Monnier: PARIS (9e)

Մէթրօ՝ Pigalle — Tél. Trudaine 07—90

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ

A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Covelle par Alauche, Marseille

Մաքուր մսով եւ մեծ խնամով պատրաստուած համեղագոյն Կեսարիոյ ապուխտ երբ ուտել կ'ուզէք, պէտք է դիմել միայն եւ միայն մեզ։ Գիները խիստ չափաւոր։

Առանց ուէէ միջնորդի 5 քիլօէն սկսեալ, ուզուած քանակութեամբ, քօլիով կրնանք ղրկել ուզուած հասցէին։

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) — Tél. Prov. 05-[illegible]

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE — *Մէթրօ՝ Պէլվիլ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ — ԼԱՒ — ԱԺԱՆ

Առողջութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով։ Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չխաբուելու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier — PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները։

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն։

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
16 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1419 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տօնէ իր քառասնամեակը: Այսի՞նքն: Իր իսկ կենսունակութեան, յեղափոխական կորովին, անսպառ անձնուիրութեան եւ եթէ ո՛չ գերմարդկային, գոնէ գերհայկական ընդունակութիւններու, բայց, իր հակառակորդներուն քսութեան, ստորնութեան, կայուն թուլութեան ու յարաճուն բթամտութեան քառասուն տարիները: (Ինք հայհոյեր անշուշտ. պարզապէս կը ջանանք բնորոշել):

Քառասնամեակը անցեալի փառաբանութեան, ու յիշատակներու վերարծարծման տարի մը չէ միայն: Այլ մանաւանդ, շրջան մըն է անցեալի փորձառութեամբ գօտեպնդ՝ նոր պայմաններու եւ ուժերու գնահատման եւ դասաւորման: Մինչեւ վերջին հանգրուանը, յստակօրէն կը տեսնենք դժուարութիւններու եւ անհաճոյ անակնկալներու ճամբան: Եւ եթէ պէտք է, դեռ քառասուն տարի եւ աւելի, պիտի քալենք անփոփ նոյն կամքով ու նոյն հպարտութեամբ: Ու քառասուն տարի եւ աւելի, գիտենք թէ հակառակորդները՝ մեր ոտքերուն առջեւ ու մեր շուրջը պիտի թափեն իրենց սեւ հոգիներուն մաղձը ու թոյնոտ միտքերուն վիժուքները: ...Բայց կարաւանը պիտի քալէ:

* * *

Քառասնամեակի առթիւ, կը սպասէինք որ առանց նորութեան, բայց աւելի սաստկութեամբ անշուշտ, Դաշնակցութեան դէմ կրկնուին սովորական եւ ապարդիւն յարձակումները, որոնցմէ միշտ ալ, հակառակորդը դուրս ելած է անպատիւ պարտութեամբ, բայց միշտ անպատկառ:

Այս անգամ, յանկերգը նորոգուած է՝ անճոռնի կարկտանով,— Դաշնակցութիւնը կը մեռնի...: Բայց ո՞ւր, ո՞վ եւ ինչպէ՞ս: Քսու, մութ ակնարկութիւններ. դեղին ու տարտամ փրփուրներ՝ իրենց թերթերուն մէջ: Գիտենք թէ այս մարդիկը ինչպէս կը գրեն մեր պատմութիւնը:

Գիտենք նաեւ թէ իրենց գործունէութեան ամենէն փայլուն դրուագը անցած է եւ դեռ կ'անցնի իրենց գրպանին ու փորին միջեւ: Սրբութիւններու այս շահադէտները, որոնք աշխարհի վաշխառուի նրբութիւնն ալ ունին ի հարկին լեզու թափելու յանուն գերագոյն ըմբռնումներու եւ զգացումներու, չեն կրնար չգիտնալ թէ քառասուն տարիներու պատմութեան մէջ, Դաշնակցականին «մատնութիւն»ը... մէկ միջոց ճանչցած է պարզ, կտրուկ, անողոք,— շեշտ հարուած ճակտէն ու կուրծքէն, արժանի ելքը դաւի, քսութեան ու մատնութեան անփառունակ հերոսներուն:

Բոլոր մատնութիւններուն, ու բոլոր մատնիչներուն դէմ մեր հիները այդ ճամբան միայն ցոյց տուին նորերուն:

Բայց ահա Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու մկնային այս յանդգնութեան պատճառը:

Բաղկացած ժողովուրդի հարազատ զաւակներէ, ներշնչուած անոր անցեալ դժբախտութիւններէն ու լաւագոյն գալիքի մը յոյսերովը տոգորուն, Դաշնակցութիւնն երբ այսօր, դիմուած է համր ու յամառ աշխատանքի մը, կը տեսնէ անշուշտ, իւրաքանչիւր գաղութի մէջ քաղաքական աննպաստ պայմանները, որոնք ցնցումի, «զգայացունց» դէպքի չեն գար. ու յանուն ժողովուրդի հանդարտութեան եւ ապահովութեան, իր ճանկերը կը կծկէ անոնց առջեւ, որոնք ապաւինած քսութեան օրէնքին եւ մատնութեան իրաւունքին, հայ կեանքին հիմերը կը խախտեն: Զարաշուք յանդգնութիւն, որ տարբեր պայմաններու մէջ, չպիտի համարձակէր յայտնուիլ:

Իսկ եթէ այսօր, խօսքով, գիրով ու զործով կ'անճրկին անպատուութեան մուրը քսել Դաշնակցութեան ճակտին, որովհետեւ հայութեան այս բորենները շատ լաւ գիտեն մեր ազնուութիւնը,—որեւէ պատճառով՝ հայ ժողովուրդը չվրդովելու մեր մտահոգութիւնը: Կը տեսնեն Հայաստանի գազաններուն հանդէպ իսկ մեր պարկեշտութիւնն ու բազմերեսութեան իրենց ամբողջ լայնքովն ու երկայնքովը կը հրճուին, Ամէն օր, մեր մէջ կ'ունենան հաստատելու գաղութներու մէջ իրենց գարշ ու գործօն ներկայութեան հանդէպ մեր բռնազուսպ համբերութիւնը ու սխալը կը գործեն մեր լռութեան մէջ փնտռելով տկարութեան մը փաստերը:

Ծո՛ւռ է մեր այս գիծը: Թերեւս: Ամէն պարագայի մէջ, ան կը պայմաններու իրապաշտ գնահատութենէն, ժողովուրդին անմիջական եւ առօրեայ շահերուն ճշգրիտ ըմբռնումէն ու հայը որ իր բնազդական ողջմտութեամբ գիտէ գծել տարբերութիւններու սահմանները, Ցուղաներու եւ կայէններու կուսակցութեանց կուտայ ամենէն մեծ հարուածը, Դաշնակցութեան ղրկելով իր զաւակները գունդ գունդ, թարմ, կայտառ, կորովի, անոր խօսքին ու գործին հաւատքովը գինով:

Բոլոր քսութիւններուն, դաւերուն ու մատնութիւններուն հանդէպ, մեր հանդարտութեան գաղտնիքը հոս է, միացած ժողովուրդին անդորրութեան մեր բուռն փափաքին:

Ժողովրդային գնահատութեան այս վարձքը կը բաւէ որ ամէն դաշնակցական տակաւին զսպէ զայրոյթի մղումներն ու փրփուր արժանապատուութեան թելադրութիւնները: Բայց կ'ըսենք «տակաւին»: Որովհետեւ, կոպիտ անարգանքի եւ ստոր դաւի բոլոր քարերը որ Դաշնակցութեան կը նետուին, կ'իյնան անոր կրունկներէն հեռու՝ առանց անոր քսուելու իսկ:

Բայց ամէն ինչ չափ ունի: Երբ, քարերը մեր գլխուն վրայէն իյնան թափառական զանգուածներու գլխուն, մենք նորէն կը գիտնանք ժողովուրդին թշնամիին դէմ շարժիլ թըշնամիի պէս:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուպհի փաշա սպաննուած

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Պէյրութէն ստացուած հեռագիրներու համաձայն, Արարատի Քիւրտերուն եւ Թուրք կանոնաւոր զօրամասերուն միջեւ արիւնալի ընդհարում տեղի ունեցաւ: Կռիւներուն մասնակցած են թրք. զօրաբաժին մը Սուպհի փաշայի հրամանատարութեամբ: Կռիւը տեղի ունեցած է հոկտ. 24ին: Քիւրտերը յաջողեցան ոչ միայն ետ մղել Թուրքերու յարձակումը, այլ նաեւ պաշարել զանոնք:

Կռիւին մէջ մեռան հրամանատար Սուպհի փաշա սպայակոյտի 5 սպաներով: Կռիւի դաշտին վրայ Թուրքերը 1000 դիակ ձգած են, մնացեալները փախուստ տուած են հրացանները վար նետելով:

Քրտական ըմբոստութիւնը եւ Պարսկաստանի ապահովութիւնը

Թեհրանէն կը գրեն թէ զինուորական շրջանակները կը զբաղին լրջօրէն Սուլէյմանիէի մէջ քիւրտ պարագլուխ՝ շէյխ Մահմուտի կողմէ ղեկավարուած ըմբոստութեամբ: Թերթերը կը պնդեն կառավարութեան մօտ, զինաթափ ընել շէյխը եւ իր կուսակիցները, անմիջապէս որ պարսկական հողը մտնեն, տըրուած ըլլալով որ անոնք շատ աւելի վտանգաւոր են պարսկական ապահովութեան համար քան ըմբոստներու որեւէ այլ խումբ:

Գահիրէի Հրեաներուն բողոքը

Գահիրէի Հրեաները պատասխանելով սիօնական կոմիտէին կոչին, մեծ հաւաքոյթ մը ունեցան, հրէական սրահին մէջ:

Զանազան բանախօսներ խօսք առին եւ իրենց ու հասարակութեան հաւատարմութիւնը յայտնեցին Սիօնիզմի իտէալին, միեւնոյն ատեն բուռն կերպով բողոքելով Անգլիոյ Սպիտակ գիրքին դէմ:

Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը բողոքէ բրիտ. պաշտօնական քաղաքականութեան դէմ, «քաղաքականութիւն մը որ կը բռնաբարէ հրեայ ժողովուրդին հանդէպ բացորոշապէս ստանձնուած յանձնառութիւնները եւ կը դաւաճանէ Ազգ. Դաշնակցութեան կողմէ մեծն Բրիտանիոյ վստահուած հոգատարութեան»:

«Գահիրէի Հրեաները, որոշած ըլլալով պահել ազգային իտէալը, իրենց անխախտ կամքը կը յայտնեն գործակցելու հրեայ ազգ. օճախի վերաշինութեան»:

Հոգատարութեանց հարցը

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը վերջացուց Իրաքի վարչութեան վերաբերեալ 1929ի տարեկան տեղեկագրին քննութիւնը: Յանձնախումբի հարցումներուն ի պատասխան, Իրաքի հոգատար անգլ. կառավարութեան ներկայացուցիչը մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Իրաքի վարչութեան եւ օրէնսդրութեան, հանր. աշխատանքներու եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու, երկրագործութեան, ելեւմուտքին եւայլն մասին: Այս տեղեկութիւնները ուզուեր էին Իրաքի հաւանական անկախացումը նկատի առնելով՝ հոգատարութեան լքումէն վերջ:

Դիւանագէտները կը շատնան

ՌԻԿԱ, 14 Նոյ.— Թերթերը կը ծանուցանեն թէ Ռիկայի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ, նոր գայթակղութիւն մը ծագած է: Սակիրոֆ հիւսկեղէններու գլխաւոր մասնագէտը լքած է իր պաշտօնը եւ անցած է խորհրդային դասալիք պաշտօնեաներուն կարգը, որոնք կը մերժեն ենթարկուիլ Մոսկուա երթալու հրամաններուն:

Սակիրոֆ չորս տարի աշխատած է Ռիկայի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ: Ինքն էր որ սկանտինաւեան երկիրներու մէջ կը վարէր ռուսական ապրանքներու վաճառման գործը եւ հիւսկեղէնի հրապարակին վրայ, տընփինկի պետն էր: Աշխատած էր նոյնիսկ կարգ մը ապրանքներ մտցնել Ֆրանսա:

Զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ

Պատերազմական նիւթեղէնի մասին 4 օր տեւող վիճաբանութիւններէ վերջ, յանձնաժողովը երէկ առտու ձեռնարկեց ներկայացուած առաջարկներու քուէարկութեան: Ու նախ, 5ի դէմ 12 ձայնով մերժեց խորհրդային պատուիրակութեան հետեւեալ բանաձեւը.— Նախապատրաստիչ յանձնաժողովը կ'որոշէ որ պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման միակ ազդու միջոցն է ուղղակի սահմանափակումը պատերազմի վերաբերեալ բոլոր նիւթերուն, համաձայն մանրամասն ցուցակներու, ինչպէս նաեւ ելմտական սահմանափակումը:

Այսերկու եղանակները միեւնոյն ժամանակ պէտք է կիրարկուին բոլոր երկիրներուն կողմէ»: Խորհրդ. այս բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեցին Գերմանիա, Ռուսիա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Թուրքիա: Մերժուեցան նաեւ Իտալիոյ և Գերմանիոյ կողմէ ներկայացուած բանաձեւեր, որոնք շատ կը նմանին խորհրդայինին: Ընդունուեցաւ Անգլիոյ ներկայացուցչին բանաձեւը, որով պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման համար կ'առաջարկուի կիրարկել ելմտական սահմանափակման եղանակը:

Հնդկաստանի հարցը

Կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ սեպտեմբերին, Հնդկաստանի փոխարքային կողմէ իրեն ուղղուած երկար հեռագրի մը պատճէնը՝ Սիմոնի տեղեկագրին մասին: Այս երկար պաշտօնաթուղթը մի առ մի քննութեան կ'առնէ տեղեկագրին յարուցած խնդիրները եւ ընդհանրապէս կ'ընդունի անոր առաջարկած լուծումները: Սակայն միեւնոյն ատեն, կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ զօրացնելու՝ կեդրոնի կառավարութեան իշխանութիւնը: Ի միջի այլոց, կ'առաջարկէ որ կեդրոնական կառավարութիւնը, սկզբունքով բաղկացած ըլլայ հանրային պաշտօնատարներէ, եւ կարենայ իր կողքին ունենալ Օրէնսդրական Մարմինէն մէկ քանի անդամներ, այդ կերպով գոյացնելու համար Օրէնսդիր եւ Գործադիր իշխանութեանց միջեւ համերաշխութիւն մը: Կը թելադրէ նաեւ Հնդկաստանի հասոյթներուն բաշխումը ձգել փոխարքային:

Այս կերպով, Հնդկաստանի կառավարութիւնը պիտի կրնայ գործել իր իսկ նախաձեռնութեամբ, լուծելու համար ներքին հարցերը, եւ իր իրաւասութեանց սահմանին մէջ, վարել իր քաղաքականութիւնը: Տոմինիոններու եւ օտար երկիրներու հանդէպ, իր նոր դիրքը իրեն պիտի տայ յարաճուն ազատութիւն՝ արտաքին գործերու ղեկավարութեան տեսակէտէն:

Կը պահանջուի նաեւ որ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը ինքն իսկ վարէ պաշտպանութեան միջոցներու կազմակերպումը, փոխանակ ձգելու որ Լոնտոնի կառավարութիւնը ունենայ հնդիկ բանակին վերին հսկողութեան իրաւունքը, ինչպէս կը թելադրէ Սիմոնի տեղեկագիրը: Զուրանար սակայն թէ Անգլիոյ մտադրութիւններու իրագործումը պիտի հանդիպի կարգ մը դժուարութեանց, սակայն կը կարծէ որ Հնդկաստանի հանրային կարծիքը պիտի ընդունի անգլիական խորհրդարանին իրաւունքները, պայմանաւ որ Անգլիա ապացոյցը տայ թէ ինքնավար սահմանադրութիւն մը տալու իր որոշումը ետ չպիտի առնէ:

Կայսերական խորհրդաժողովը

ԼՈՆՏՈՆ, 14, նոյ.— Այսօր, կայսերական խորհրդաժողովը իր վերջին նիստը գումարեց: Տնտեսական տեսակէտով, խորհրդաժողովը ձախողած կը նկատուի: Կը յիշուի թէ սկիզբէն իսկ Գանատայի ներկայացուցիչը առաջարկած էր կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ կիրարկել մաքսային միօրինակ եւ նախընտրական սակացոյց մը, հարիւրին 10ը աւելցնելով օտար երկիրներու դէմ ուղղուած ընդհ. սակերուն վրայ: Իսկ Լոնտոնի կառավարութիւնը մերժեր էր վճռապէս Գանատայի առաջարկը:

Քաղաքական տեսակէտով, Տոմինիոնները կարգ մը առաւելութիւններ կը ստանան: Անոնք, ասկից յետոյ, իրենք իսկ պիտի կրնան նշանակել ընդհ. կառավարիչները եւ իրենց ընտրութիւնը ուղղակի պիտի ներկայացնեն Թագաւորին, առանց կարծիքը հարցնելու Լոնտոնի կառավարութեան, ինչպէս կը կատարուէր ցարդ:

Օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին, օրէնքի ուժ տալու համար խորհրդաժողովի որոշումներուն:

Տոմինիոններու երեսփ. ժողովները պիտի կրնան նաեւ քուէարկել արտա-երկրային օրէնքներ:

Տոմինիոններու պատուիրակները կը մեկնին դժգոհ, այն պատճառով որ խորհրդաժողովը չկրցաւ լուծել տնտեսական խնդիրները:

Յունաստան եւ Յունահայ գաղութը

Պոլսահայ թերթի մը խմբագիրը Պոլսոյ մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է յոյն արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի հետ գլխաւոր մասերը կուտանք կարգ մը վերապահումներով:

«Յունաստան, ըսած է Պ. Միխալաքոփուլոս, սկիզբէն ի վեր բարեացակամ վերաբերում ունեցաւ հայ գաղթականներու հանդէպ. նոյնիսկ նպաստ յատկացուց, այն յոյսով որ ժամանակաւոր հիւրեր էին եւ երկար ատեն բեռ չպիտի ըլլային մեր վրայ, սակայն, տարիներ անցան եւ խնդիրը մնաց անլոյծ: Ահա թէ ինչու դիմեցինք Ազգաժողովին եւ պահանջեցինք որ այլուր փոխադրուին. ցարդ դրական պատասխան չկայ: Իսկ հիմա որ Թուրքեւհելլէն խնդիրները լուծուած են, բնական է վերջնականապէս պիտի լուծուի նաեւ այս հարցը.

«Ներկայիս, գաղթականներէն մեծ մասը հպատակ չէ, հակառակ որ շատոնց առաջարկուած է իրենց ընդունիլ հպատակութիւնը, որուն համար մեր տուած պայմանաժամը կը լրանար 1925 օգոստոսին: Սովիէթներու հետ բանակցութեանց հետեւանքով քանի մը կարաւաններ միայն կրցին փոխադրուիլ Հայաստան եւ կարելի չեղաւ ամբողջական փոխադրութիւնը. բայց վերջին անգամ ռուս դեսպանը հաւաստեց մեզի, թէ որոշուած է 1931 գարնան Հայաստան փոխադրել հայ գաղթականները: Դարձեալ վճռական կարգադրութիւն պիտի ըլլայ այս մասին. միւս կողմէ պիտի շարունակենք մեր դիմումները Ազգաժողովին մօտ փոխադրութեան ծախքերուն մասին. դժբախտաբար կարելի չէ որ Յունաստան աւելի երկար ատեն անլոյծ թողու խնդիրը, որովհետեւ գալ տարի մէկ միլիառ ոսկի պիտի յատկացուի սոյն գաղթականներու զետեղման:

«Անհատ Հայերէն շատ գոհ ենք, որովհետեւ անհատաբար, Հայը արդիւնաբերող, աշխատասէր եւ առեւտրական ընդունակութեան տէր տարր մըն է: Հայերը իրենց հետ մասնաւոր ճարտարարուեստներ բերին Յունաստան: Ասոր փոխարէն սակայն, հաւաքական կեանքի մէջ անբաղձալի են Հայերը, որովհետեւ շատ կը զբաղին քաղաքականութեամբ»:

ԳԻՐՔ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Նոր լոյս տեսաւ Տոքթ. Պիէչ Շէրկիւհի մէկ գործը, «Քրտական հարցը — իր ծագումը եւ պատճառները», որ 56 մեծադիր էջերով ֆրանսերէն հրատարակութիւն մըն է, հոյլպունի մատենաշարէն։

Հեղինակը յատուկ գլուխներու բաժնած է եւ մասնաւոր հատուածներու մէջ, էական գիծերով կուտայ Քիւրտիստանի աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը, Թուցիկ ակնարկ մը ձգելով երկրին հանքային, ճարտարարուեստի. եւ մշակութային վիճակին վրայ։ Անկէ զատ՝ պզտիկ տեղ մը յատկացուցած է նաեւ քրտական գրականութեան, որ արժանի էր աւելիին։

Ամփոփելով այս ստորաբաժանումները, կարելի է երեք գլխաւոր մասերու բաժանել գիրքը.— 1) Քիւրտիստանը՝անցեալին մէջ, մինչեւ Թուրքերուն տիրապետութիւնը. 2) Թուրքերու գալէն ետք ստեղծուած կացութիւնը եւ այդ շրջանին ծագած ըմբոստութեան շարժումները, քիւրտ պարագլուխներու ղեկավարութեամբ եւ վերջապէս 3) Նորագոյն շրջանը 1925 — 30, երբ ծայր կուտան բուն յեղափոխական եւ ժողովրդական շարժումները, քաղաքական յստակ ու վճռական պահանջներով։

Տրուած տեղեկութիւնները եւ պարզուած տեսակէտները կրկնապէս շահեկան են. նախ որովհետեւ անոնք կ'ընդգրկեն մինչեւ նորագոյն շարժումները եւ անոնց անմիջական պատճառները եւ յետոյ՝ որովհետեւ անոնք գրուած են Քիւրտի մը կողմէ, որ լաւապէս կը ճանչնայ Թուրքը, ժողովուրդն ու վարիչները, հինները եւ «նոր»երը, եւ ծանօթ է հայ դատին ու նաեւ, միջազգային քաղաքականութեան։

Քանի մը տպաւորութիւններ միայն, զորս գիրքը կը ներշնչէ իւրաքանչիւր ուշադիր ընթերցողի, լաւագոյն գնահատականը կրնան կազմել հեղինակին համար, որուն եռանդէն ու հմտութենէն կարելի է աւելի երկարաշունչ գործեր սպասել, մասնաւորաբար հայ եւ քիւրտ յարաբերութեանց եւ դատերու շուրջ։

Տոքթ. Շէրկիւհի գործին ընթերցումը մէկ քանի թելադրութիւններ կուտայ եւ ճշմարտութիւններ հրապարակ կը գնէ, զորս կ'արժէ խորին ուշադրութեան եւ խորհրդածութեան առարկայ դարձնել։

Առնցմէ առաջինը՝ հետեւեալն է։

Քիւրտերը, երկար պայքարել ետք իրենց աւատական անկախութիւնը պահելու համար՝ Թուրքերու տիրապետութեան դէմ, ի վերջոյ, համաձայնութեան եկած են Թուրք սուլթաններուն հետ, Սուլթան Սելիմ Ա.ի օրերէն սկսած (16րդ դար). վայելելով անոնց հովանաւորութիւնը, առանձնաշնորհումներ եւ տեղական ազատ կեանք։ Փոխարէնը՝ Քիւրտերը դարձած են գործօն եւ թանկագին աջակից Թուրք իշխանութեանց զօրացման, պարսկական ուժերու ջլատման եւ Թուրքերու Փոքր Ասիոյ մէջ վերջնական տեղաւորման ձեռնարկներուն մէջ։

Թուրքը՝ իր տիրապետութեան առաջին օրերէն սկսած՝ շահագործած է Քիւրտերը, ինչպէս օսմ. կայսրութիւնը բաղկացնող բոլոր միւս տարրերը։

Զուրկ ստեղծագործական կարողութենէ, Ասիոյ սթէփներու եւ լեռնադաշտերու մարդակեր գազանը, ապրած է ուրիշներու հաշուոյն եւ փառաւորուած՝ խլուած գափիններով։ Ան՝ եթէ Հայէն ու Յոյնէն օգտուած է պետական, վարչական, ճարտարարուեստական եւ տնտեսական տեսակէտէն, քիւրտէն օգտուած է առաւելապէս զինուորական տեսակէտէն, բազուկ ու գործիք դարձնելով զայն օր մը Պարսիկին, օր մը ներքին տարրերու եւ մասնաւորաբար Հայերու դէմ. շահագործելով անոր խորունկ տգիտութիւնը, բորբոքելով անոր կրօնական մոլեռանդութիւնը, ատելութիւններ շնչելով իր ցեղակից Հայուն դէմ։

Եւ այս՝ մինչեւ ա՛յն օրը, երբ քիւրտը կը սթափի, եւ օրին մէկը, Հայերու, Յոյներու եւ այլ տարրերու հեռացումէն կամ բնաջնջումէն ետք, առանձին կը գտնէ ինքզինք՝ Թրքական արիւնոտ ժանիքներուն առջեւ։

Պատմական իրողութիւն մը որ կը կրկնուի շարունակ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, որուն վերջին ու դաժան հանգրուանը կը կազմեն աճա քրտական բնաջնջման ձեռնարկները։

Թուրքը չի հանդուրժեր օտար տարրերու, եւ զուրկ քաղաքակրթական նուաճումներէ, կը կարծէ իր տիրապետութիւնը հաստատ պահել ջարդով ու աւերածութեամբ։

Երկրորդ հիմնական ճշմարտութիւնը այն է որ՝ քիւրտն ալ, ի վերջոյ, խզուած է Թուրքին հետ. հակառակ իր հին բարեկամութեան, իր դարաւոր առանձնաշնորհներուն, իր մատուցած զինուորական թանկագին ծառայութեանց։

Թուրքը՝ իր աջ բազուկին, Քիւրտի՛ն իսկ չէ խնայած եւ կը փորձէ կորել, ստրկացնելու, «ծառայ» ու «ստրուկ» դարձնելու համար զայն, ըստ այն բացատրութեան, զոր Թուրքիոյ արդարադատութեան (ի՛նչ հեգնութիւն...) նախարարը՝ Մահմուտ Էսատ, յայտարարեց իր ճառով, Էօտէմիշի իր ընտրողներուն առջեւ, հազիւ երկու ամիս առաջ,

«Մենք, ըսաւ նախարարը, կ'ապրինք աշխարհի ամէնէն ազատ երկրին մէջ, որ Թուրքիա կը կոչուի։ Ձեր երեսփոխանը չէր կրնար աւելի յարմարագոյն միջավայր մը գտնել իր համոզումները յայտնելու համար, անկեղծօրէն։ Արդ, ես պիտի չպահեմ իմ զգացումներս։ Թուրքը միակ իշխանը, միակ տէրն է այս երկրին։ Անոնք որ զուտ Թրքական ծագում չունին, միայն մէկ իրաւունք ունին այս երկրին մէջ. — Ծառայ ըլլալու իրաւունքը, ստրուկ ըլլալու իրաւունքը։ Թո՛ղ բարեկամն ու թշնամին եւ նոյն իսկ լեռը գիտնան այս ճշմարտութիւնը»։

Այս լրբութիւնը Թուրք նախարար մը միայն կրնար ունենալ։ Թուրքիան «աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրը»։ Արդարեւ, ա՛յնքան ազա՛տ, որ ստրուկ ըլլալն իսկ «իրաւունքի» վերածուած է հոն...։

Եւ անշուշտ, «ընտրող»ներու բազմութիւնը ծափահարած է արդարադատութեան այս չըքնա՛ղ նախարարը...։

Անցնինք սակայն։

Քիւրտը Հայէն մօտ մէկ դար ետք արթնցած է, եւ տեսնելէ ետք հայութեան բնաջնջումը, ենթարկուելէ ետք նոյն սպառնալիքին, ճանչցած է վերջապէս Թուրքին անտաւոր հոգեբանութիւնը եւ գիշատիչ խառնուածքը։

Հայը ուրեմն, (թող լսեն բոլոր անոնք որ հայկ. յեղափոխութիւնը պատճառ ցոյց կուտան հայկ. ջարդերու, մոռնալով որ յեղափոխութիւնները հետեւանք են միայն անարդար կարգերու) առանձին չէր իր ճակատագրով Թուրքիոյ մէջ. հոն ապրող բոլոր տարրերը, սկսած պալքանեան ժողովուրդներէն, մինչեւ իսկ աջակից, զինակից ու հաւատակից քիւրտը, հարկադրաբար, զէնք բարձրացուցած են Թուրքին դէմ։

Քիւրտը զէնք վերցուցած է անշուշտ ոչ անոր համար որ հետեւած ըլլայ միւս տարրերուն այլ անոր համար որ չէր կրնար այլ կերպ ընել։ Նոյն պատճառները նոյն հետեւանքներուն կը յանգին։

Թուրքը իր դաժանութեամբը իր անասնական աւերատենչ առաջնորդը, որուն ալ տեւական ու ինքնամփոփ խորժակովը, մինչեւ իսկ իրեն օժանդակ ու գործիք Քիւրտը հանեց իր դէմ։

Տոքթ. Շիրկիւհի գիրքը ցոյց կուտայ թէ մէկ դարէ ի վեր — մօտ տասնեակ մը ըմբոստութիւններով — քիւրտը կը պայքարի եթէ ոչ իր անկախութեանը համար, մեր օրերու իմաստով, գէթ իր յարաբերական ազատութեանը համար, գոնէ Թրքական վարչութենէն փրկուելու համար։

Եւ վերջապէս երրորդ ճշմարտութիւն մը.—

Ազատութեան ճամբան մէկ է, եւ դժբախտաբար արիւնոտ։

Յոյնը, սերպը, ռումէնը, պուլկարը առեւանգուեցան, թալլուեցան ու ջարդուեցան իբրեւ «ստրուկ» երկրին «տէրեր»ուն կողմէ, փրկուելու համար անոնք զէնք վերցուցին. նոր զոհեր տուին, այս անգամ կամաւոր ու գիտակցական, ու տիրացան իրենց ազատութեան։

Հայը՝ նոյն պայմաններուն տակ, նոյն ճամբան բռնեց ու տիրացաւ իր ազատ կեանքին, որ վրիպեցաւ ժամանակաւորապէս, առաւելապէս արտաքին դէպքերու չարաղէտ զուգադիպութեան հետեւանքով։

Քիւրտը, թերեւս առանց գիտնալու աշխարհի պատմութիւնը, անկախութիւններու ստեղծման անհուն ու անխուսափելի զոհողութիւնները, նոյն ճամբուն կը հետեւի. կը պայքարի դարէ մը ի վեր, որուն վերջին հանգամանքը կը կրէ անկախութեան իսկական պայքարի դրօշմը, գիտակից ու ծրագրուած վճռականութեամբ։

Տոքթ. Շէրկիւհի այս գիրքը յստակօրէն ցոյց կուտայ այս վճռականութիւնը, մէկ կողմէն մերկացնելով Թրքական արիւնոտ դաւերը եւ միւս կողմէ՝ պարզելով քրտական ազատատենչ կամքը։

Քիւրտը, յանձին իր վարիչներուն եւ մտաւորականութեան, հասած է անկախութեան գաղափարին, որ հետզհետէ կը կայծկլտայ և զանգուածներուն մէջ իսկ ստեղծած է ան քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնք ձուլուած են մէկ հատի մէջ։ Հոյպունը յստակօրէն կը պատկերացնէ իրեն այն երկար ճամբան ուրկէ պիտի անցնի աչք առնելով մեծամեծ զոհաբերութիւններ։ Առանց յուսալքուելու ժամանակաւոր ձախողանքներէ, որոնք կոչուած են կռելու զանգուածներու կամքը եւ արծարծելու յաղթանակի հաւատքը և հայրենիքի բնազդական գաղափարը դարձնելու աւելի գիտակցական եւ աւելի սիրելի։

Յուսաբեր Գ. Մ.

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԶ.

ՄԱՆՇԻ ՄԷՋ

Ծովը, սպիտակ հողաթափներով, Թանկօ կը պարէ աւազին վրայ, որ Զինացիի մորթի գոյն ունի։ Ալիքները կը նուագեն en sourdine։

Մտքէս կ'ըսեմ, — ծովը սիրահար է։ Ու կարծես կը տեսնեմ ալենուշը, որ ալիքներուն նուաղկոտ երաժշտութեամբ գինովցած, կ'օրօրուի իր սիրականին թեւերուն մէջ։ Կը հեծկլտայ ու կուլայ։

Աւազէ թումբի մը վրայ կանգուն ու մերկ, կը դիտեմ հայ սկաուտները, որոնք բադիկ կը խաղան ջուրերուն մէջ։ Արեւը տաք մորթով յովազի մը պէս ինծի կը քսուի։ Հեռուն խատուտիկ բազմութիւն մը։ Նախշուն արեւանոցներ կը պտըտին ծովեզերքը, ծաղկած նշենիներու պէս։ Ու գունեղ պաստառով վրաններ, որ կը նմանին փարթամ կիներու։ Մահճաթոռներու մէջ ազուոր աղջիկներ, կիսովին մերկ ու սուտ քուն։ Հեռո՛ւն, հեռո՛ւն, Փարի-Փլաժն է, որուն ապարանքները կը պարուրուին լեղակ մշուշի մը մէջ։

Դեռ կանգուն՝ կը սպասեմ թումբին վրայ, մտքովս խօսելով ծովին հետ.

— Ծո՛վ, ո՛վ կապոյտ գիշեր, խորհուրդով եւ բանաստեղծութեամբ լեցուն։ Յանկարծ կը փոթորկիս ու կը պոռթկաս, կը կռուիս երկինքի ու ապառաժներուն դէմ։ Ծով մըն ալ ես, տարիքը լեցուց գիս խորութեամբ եւ ուժերու առատութեամբ։ Հիմա ներսս փոթորիկ կայ, պոռթկալ կ'ուզեմ ես ալ, ա՜խ, ի՛նչ գեղեցիկ բան է պայքարը։ Ծո՛վ, ո՛վ կապուտակ կատու, չար ու ամեհի, ողջո՛յն քեզ...։

Հայ սկաուտները կը կանչըռտեն իրարու, ալիքները կը պոռան հայ պատանիներուն եւ պատանիները ալիքներուն։ Ջուրը շրթունքները կը բանայ ու կը քրքջայ, տղաքը նոյնպէս։ Իրար են խառնուած անոնք, եւ սկաուտները ալիքներ են կարծես, որ վեր վեր կը բարձրանան եւ արեւ կը հագնին։

Հիմա ես ալ ջուրին մէջ եմ։ Կռնակի վրայ, «տաշտ եղած»՝ կը լողամ։ Ալիքները կ'օրօրեն գիս, «քնացիր» կ'ըսեն։

Տերեւի մը պէս՝ ինկած եմ ծովուն վրայ։

ՃԱՄԲԱՐԸ

Վերադարձած ենք ճամբար։ Մարգանքի երկաթէ ձողին տակ կանգնած, կը դիտեմ սկաուտներուն շարժումները։ Առջեւս կախուած է ճամբարին պահացոյցը, ուր ճշդուած են զարթօնքի, նախաճաշի, առաւօտեան լողանքի, կէսօրուան ճաշի, մարզանքի, զանազան դասերու, երեկոյեան լողանքի, ընթրիքի եւ քունի պահերը։ Ուրիշ ցուցակի մը վրայ նշանակուած են օրուան խոհարարները եւլն.։ Կայ նաեւ սեւ գրատախտակ մը, որուն վրայ կը պտըտին քանի մը այբ, քանի մը բեն։ Ու կը խորհիմ այբերուն ու բեններուն վրայ։ Ամէն տեղ, ուր ինկած է մեր ժողովուրդը, այս այբուբենին սէրն է, որ կ'անհանգստացնէ զինք։ Մեծ աքսորի օրերուն եւս, կը պատմուի թէ ի՛նչպէս հայ մայրերը այբուբեն կը սորվեցնէին իրենց զաւակներուն։ Կը հաւատամ թէ չկայ ժողովուրդ մը, որ մեզի պէս սիրած ըլլայ այբուբենը։ Գոյութեան պայքարի եղանակ մըն է կարծես, բնազդի մը պէս զօրաւոր։ Մեզի համար կուռք մըն է այբուբենը, աստուած մը, նոյնիսկ աւելին, եւ լաւ որ այդպէս է։ Ու եթէ բարձր քաղաքականութեան մեր մասնագէտները անճրկեր մնացեր են ազգային տագնապի այս օրերուն, կրնան դաս առնել ու ներշնչուիլ ժողովուրդէն, որ իր ամբողջ սէրը, ամբողջ հաւատքը կը դնէ հայկական այբուբենին վրայ։

— Սիրէ՛ լեզուդ,— ահա աստուածային հրամանը, որուն կը հնազանդին նաեւ սկաուտները այս հեռաւոր անկիւնին մէջ։

Կը բարձրանամ աւազէ կոյտերուն վրայ, ուր սէզը ճերմկած է ծերունիի մը մազերուն պէս։ Կ'անցնիմ Հայոց դրօշին տակէն, որ կ'երգէ արեւին դէմ։ Առջեւս աւազուտ գետինը կը ներկայացնէ ալեկոծութեան մը պատկերը։ Հսկայ կաթսաներ են կազմուած, սպիտակ յատակով։

Ահա խալկին մը, որ ամփիթատրոնի մը ձեւն է առեր։ Աբէլեան ինծի կը բացատրէ թէ երէկ իրիկուն հայ սկաուտները այստեղ վառեցին բանակումի իրենց վերջին կրակը։

Նախապէս հայ սկաուտները գոյնզգոյն եւ թանձրատառ յայտարարութիւններ ցրուեցին Սթէլլա-Փլաժի ժողովուրդին, որ իրիկունը խռնուեցաւ հանդէսին վայրը։ Կաթսային եզերքները ամբողջ լեցուած էին հայ եւ ֆրանսացի հանդիսականներով։ Ճիշդ կեդրոնը՝ խարոյկը, որ հեթանոսական տէրնտասի մը պէս կը բոցավառէր։ Տղաքը երգեցին ու զանազան խաղեր կատարեցին, ճառեր արտասանուեցան եծափահարութիւններըթընդացին։ Մասնաւորաբար Ֆրանսացիները չափազանց գոհ մնացին դաշտային այս երեկոյթէն։ Յաջորդ օրն իսկ շատեր կը փորձէին կրկնել հայ տղոց խաղերն ու երգերը։

Դաշտին մէջ պտոյտէ մը յետոյ, կ'երթանք քաղաք ու կը նստինք զբօսարանի մը դարատափը։

ԸՆԴ ԵՂԵՒՆԵԱՒ

Ճամբուն եզերքը։

Վերը եղեւիններ, կապտաւուն ինչպէս երկինքն է։ Բայց սօսի մըն է, որ շուք կը նետէ մեր վրայ։

Լուութի՛ւն, լռութի՛ւն, լռութի՛ւն։ Բաղցր է այս խաղաղութիւնը։ Յանկարծ զբօսարանին ներսէն դաշնակի ձայներ։ Աղջիկ մը նստեր կը նուագէ ներշնչուած ու երկիւղած։

Մի, մի, րէ, ֆա...

Ու երբ անղին աղջիկը իր մատները կը պտըտցնէ ստեղնաշարին վրայ, ես պատրանքը կ'ունենամ կարծելով թէ մեծ ճամբուն խիճերն են որ ձայն կը հանեն՝ քանի հովը կը փչէ եւ սօսիին շուքը իր մատները կը պտըտցնէ խիճերուն վրայ։

Մի, մի, րէ, ֆա...

Հա՛, խիճերն են, որ կ'երգեն։ Ձայնը կը քալէ այնքան ցածէն, որ կը կարծես թէ երաժշտութիւնը ալիքի մը նման տարածուած է գետնին վրայ։

Յանկարծ կը փոխուի եղանակը...

...L'Oiseau qui se balance,
C'est pour toi qui chante ses romances.

Ու երգը թռչունի նման կ'օստոստէ եղեւիններուն մէջ, կը փնտռէ միւսը, որ չկայ։ Ա՜խ, միւսը...

Արեւը հարսնցուի մը պէս կ'անցնի եղեւիններուն ետեւը։ Եւ այս կապոյտ ծառերը, փալփլուն զանակներով բեռնաւոր, կը նմանին հարսանեկան մոմերու։

Հետզհետէ կը զգամ որ կը թաղուիմ քաղցրաքաղցր զգայութիւններուս մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԱՍՎԱՏԻ

(Պատմուածք)

Սարասվատի կ'անուանէին զայն, որովհետեւ անոր ձայնը անուշ էր, դաշնաւոր ու բնքուշ։ Աստուածային գեղեցկութիւն մը ունէր, խոշոր ու սեւուլիկ աչքերով, փոքրիկ բերանով. այս պատճառով զայն նուիրած էին քամայի, սիրոյ դաժան աստուածին։

Մեղկ կիրքով մը դրօշուած էին իր մարմինն ու աչքերը, եւ իր յամպարագոյն միսը մոմի պէս կակուղ էր։

Պրահմանները եւ եօկիները ուրախ էին որ Սարասվատիի գեղեցկութիւնը կը խաղաղեցնէր Սիվայի հոգին, միշտ վառուած մատաղաշ միսի եւ արիւնի ցանկութեամբ։

Օր մը զարդարեցին զայն մեհեանին ամէնէն գեղեցիկ գոհարեղէններով, հագուեցուցին պատմուճան մը, որ մետաքսէ փայլ եւ ոսկեզօծ փոթեր ունէր։ Ցարածեցին գահաւորակի մը մէջ, որ լեցուն էր բարկ եւ սուր բոյրով ծաղիկներու փունջերով։

Չորս եօկի, որոնք նարնջագոյն պատմուճան հագած էին, իրենց ուսերուն վրայ առին գահաւորակը, եւ թափօրի մը գլուխը անցած՝ մեկնեցան Գանգէսի նուիրական եզերքը, ուր են բըրգաձեւ սրբազան մեհեանները, որոնց գագաթին վրայ կը փայլին ոսկեղէն բուրվառներ անուշահոտութեամբ լեցուն։

Երբ հասան ատրաշէկ բագինին առջեւ, ուր կը կատարուին աղօթքները, քրմապետը խօսեցաւ.

— «Հպարտացի՛ր, ո՛վ կոյս, որ անբիծ ու խաղաղ ճակատ մը ունիս։ Դուն կը վայլես երաժշտութեան եւ ճարտասանութեան աստուածուհիին անմահ անունը։ Վերջապէս հասաւ երջանկաբեր ժամը, որուն կը սպասէինք. Սարասվատի՛, քու մատղաշ անբիծ հոգիդ հիմա պիտի իր ձեւափոխութիւնը, եւ ն... նան պիտի գայ բնակիլ ... մէջ։ Աստուածները, իրենց ան... բարութեամբ, քե՛զ ընտր... զո՜հ իրենց բագինին ։ Ցե՛ս... րասվատի, տե՛ս, ի՛նչպէս ... բախտիդ կը ցանկան բոլոր ... կամարդ կիները։

Սուրբ մանուկ, գնա՛ աստ... ներուն մօտ։ Մէկուն շնորհէ ... սութիւնդ, եւ միւսին՝ կեա... Ա՛յդ կը պահանջեն Աստու... ները»։

Սարասվատի չափուած դանդաղ քայլերով մօտե... մարմարեայ աստուածն... ձեռքերը կ'երկարէր ըղձալի... կոնդխառնումին։

Երբ հասաւ արձանին ոտ... րուն, ու մինչ պարուհիները կ... միր, կապոյտ եւ սպիտակ ... տասներ կը ցանէին, ի նշան ... կուսութեան եւ անմահութեան... Սարասվատի վերցուց մշ... քօղը, նետեց իր պատմուճանը ... բարձրացաւ վարդագոյն ... մարէ սանդուխէն վեր։

Այն ատեն լսելի եղաւ ... ժշտութիւն մը, յանհունս ... ինչպէս է ողբը թռչունին, ... րաւորուած է ի մահ։ Հաւա... եալները, խոր յափշտակութ... մէջ թաղուած, դիտեցին ... ի՛նչպէս կը գալարուէր Սարա... վատիի դողդոջ մարմինը ու կը ... նատէր, քանի կը փաթթուէ... սառն արձանին։

Խե՜ղճ, խե՜ղճ Սարասվատի... Իր ստինքները կը բաբախէին, իր որովայնը կ'ուռէր եւ արիւնը կը քալէր սրունքներն ի վեր։

Վերջապէս բաժնուեցաւ ... տուծոյ թեւերէն, ինկաւ գե... քարերուն վրայ, ուժաթափ ... յոգնած։

Ծածկեցին ծաղիկներով ... ոտքերուն տակը դրին ամէն ... սակ պտուղներ,— պապա..., մանկօ, ադամաթուզ, նուիրական տերեւներ, մանիշակագոյն ... բուկներ, Պալամպուրի ... քաղցր լուտասի օշարակներ, ... քարով եփուած ծաղիկներ, ... վառեցին խունկ, մուշկ եւ ... կամոթ։

Բոլորը խոնարհեցան երկրպա... գելով, մինչ քրմապետը կը ... սէր.

— Աղնուագոյն եւ ... կագոյն Սարասվատի, զոհաբեր... թիւնը կատարուած է, Սիվա ... գի՛ է որ կը կանչէ։

Սարասվատի քրմապետէն ... կար գնդասեղ մը առաւ եւ ... մահուան աստուածին քով։ Ցե... գնդասեղը յամրաբար մխեց ... ստինքին մէջ, արեան փոքրիկ ... թիլ մըցայտեց դուրս։ Այլ ... չէր զգար, որովհետեւ իր կամ... կը զսպէր ինքզինք։

Ցանկարծ գլխու պտոյ... ունեցաւ։ Դանդաչեց եւ ... քարերուն վրայ, առանց ձայն ... նելու, ճիշդ ինչպէս աշնանա... վարդ մը։ Գնդասեղը հասած էր ... սիրտին։ Վայրկեան մը ... շարժ եւ ուշաթափ։ Ցե... ցաւ աչքերը, եւ դարձեալ ... մխել գնդասեղը յամրաբա... յամրաբար, ու հառաչ մը ... ձակեց։

Արհան կաթիլը, որ կը ... պղար գնդասեղին արմատին ... սառեցաւ ճիշդ հետը իր ... ուածքին ու ձայնին։

— Աստուածներն էին, ... մեզի տուած էին զինք, ... քրմապետը։

— Աստուածներն են, որ ... ռին զայն մեզմէ, փոխերգ... քուրմերը։

— Թող իրենց կամքն ըլլայ... մրմնջեց ժողովուրդը կրօնական ... ջերմեռանդութեան մէջ թաղ... ուած։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂ ՉԵՆ ՄԵԿՆԻՐ

«Խորհ. Հայաստան» կը գան...[գատի] (30 հոկտ.), որ գիւղատն[տես]ները չեն ուզեր բաժնուիլ ...[քա]ղաքէն կամ կեդրոնական քա...[ղա]քներէն. Աշնանային ցանքերը ... են, հեռաւոր կոլխոզներէն ...էն օր գիւղատնտես կը պահան[ջեն], բայց «պրոլետարական բարձրագոյն դպրոցէն» շրջանաւարտ ...մասնագէտները չեն ուզեր մեկնիլ: ... ամէն ճիգ թափեն պաշտօն ... Երեւանի մէջ, կ'աշխա[տին] ... վարիչն ըլլալ գրասենեակի մը ...գործական, ջրատնտեսական ... անասնաբուժական հաստա[տու]թեան մէջ։

Եւ դեռ բողոքներ կան, որ հայ [բոլշե]ւիկները գործունեայ մար[մին] ...են։

ԿԱՐԻՆԵԱ՞ՆՆ ԱԼ

Հին հայ բոլշեւիկները հետ...[եւ]եալ կը հասկնան թէ ռուսա...[կ]ան արդի կառավարութիւնը, ըն...[հան]րապետական տնտեսութիւններու ... պահուըտած, կը դիմէ մեծն ...[Ռ]ուսիոյ կազմութեան («վելիկոռուսական շովինիզմ» կը կոչուի այդ գաղափարը)։ Պաշտօնապէս, ... պայքար մղելու արտօ...[նու]թի՛ւն պիտի տրուէր այդ գա...[ղափ]արին դէմ։ Սակայն, անպաշ...[տօն] ձեւով, տկարացնելու համար ...[ոյժ]երը այդ գաղափարին ..., մէջտեղ նետուեցաւ պայ...[քարի] խօսքը տեղական ազգայնա...[կանու]թեանց դէմ, այսինքն ... հանրապետութիւններու ...[ազգ]ային շարժման դէմ։ Պարզ ... «վելիկոռուսական շովի[նիզ]մ»ի աճումը ծածկելու հա[մար], ... «տեղական շովինիզ[մ]ին» դէմ։

Եւ ահա զանազան «հանրա[պետու]թիւններու» մէջ, հին ու ... բոլշեւիկները կողմ բռնեցին ... երկու պայքարներուն ճա[կատ]ին վրայ։ Հին բոլշեւիկները ...ընդունին որ գլխաւոր վտանգը ... մեծ Ռուսիոյ ազգայնական ...[ձգտ]ումներուն մէջ է, ընդհակառակն ... բոլշեւիկները ահա... ...կը հնչեցնեն տեղական ազ[գայ]նական ճիգերու դէմ։

Հայ բոլշեւիկներն ալ ահա ...[ժա]մանակէ մը ի վեր ցոյց կու[տան] ... նոյն հերձուածքը։ Պարբե[րա]թերթերու մէջ երկար ատեն ...[ետ]քը յետոյ, հիմա այդ պայ[քա]րը կը տեսնուի նաեւ օրաթեր[թե]րու մէջ։

Հոկտեմբերի վերջերը, շա...[բա]թ իրիկուն մը, Ամատունի ղե...[կուց]ում մը կուտայ այն հարցին ...[մաս]ին թէ ի՛նչպէս կարելի է պայ[քարի]լ «վելիկոռուսական շովինիզմին, ինչպէս նաեւ տեղական նացիոնալիզմին ու Դաշնակիզմին դէմ»։

Այս վիճաբանութեան ներկայ էին Թոթիկեան, Խաչակեան, Սարգսեան, Գիւլիքէօխվեան, Դունոյեան, Կարինեան, Աղաեւ, Կոստանեան, Ղազարեան եւ Եկաւեան։

Թեր ու դէմ խօսեցան բոլորն ալ։ «Խորհ. Հայաստան», որ տեղեկատուութիւնը կ'ընէ (28 հոկտ.) այդ վիճաբանութեան, խստիւ կը յարձակի Կարինեանի վրայ, որուն «ելոյթը» կը նկատէ «անընդունելի եւ վտանգաւոր»։

Ահա թէ ի՛նչպէս կ'ամբաստանուի Ա. Կարինեան.

— «Ընկեր Կարինեան իր ելոյթում, խօսելով ազգային քաղաքականութեան կիրառման մասին, ելնելով վելիկոռուսական շովինիզմի հիմնական վտանգ լինելու ճիշդ թէզից, համարեա աչքաթող արեց տեղական նացիոնալիզմի վտանգը։ Թուելով Հայաստանի պայմաններում վելիկոռուսական շովինիզմի սոցիալական բազայի էլեմէնտները, նա տեղական բուրժուական ինտելիգենցիայի մեծ մասը համարեց դրա կրողը։ Ընկեր Կարինեան այն աստիճան լայնացրեց վելիկոռուսական շովինիզմի բազան Հայաստանում, որ տեղական նացիոնալիզմի համար շատ քիչ բան մնաց։ Դրա հետեւանքով նրա ելոյթում տեղական նացիոնալիզմի դէմ պայքարի խնդիրները գտան անհամեմատ թոյլ արտայայտութիւն։ Կարինեանը հարկ եղած չափով չընդգծեց դաշնակիզմի վտանգը որպէս տեղական նացիոնալիզմի հիմնական զօրասիւնի, եզրակացնելով, որ տեղականը սնւում է վելիկոռուսական շովինիզմի կողմից։

Ընկ. Կարինեանի այդ տեսակէտներին, որոնք յանգում են նացիոնալ-ուկլոնիզմի դէմ պայքարելու գործում Հայաստանի կոմկուսի ունեցած առաջնակարգ խնդիրների տնտեսմանը, հակահարուած տուին ընկերներ Եկաւեանը («Խորհ. Հայաստան»ի խմբագիր) եւ Ամատունի։ Ընկեր Ամատունի հանգամանօրէն վեր հանեց Կարինեանի սխալ դիրքաւորումն ազգային թեքումների դէմ պայքարելու հարցում, այն համարելով միանգամայն անընդունելի եւ վտանգաւոր»։

Այս ձեւով կը տեսնուի, որ Ա. Կարինեան պաշտպան կը նկատուի... Դաշնակցութեան։ Զըլլայ թէ զայն հրաժարեցնեն «Նոր Ուղի»ի խմբագրութենէն, ինչպէս հրաժարեցուցին Ն. Զուբարը։

Բայց այս վէճը ուրի՛շ բան կ'ըսէ։ Առանց Դաշնակցութեան երկաթէ թաթին միջամտութեան, հայ բոլշեւիկները իրենք զիրենք պիտի ուտեն ի վերջոյ, ինչպէս կը նախատեսէր մեր ընկերը Ռ. Դարբինեան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԻՔԻ ՀԱՐՑԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ

Լ'Էնթրանսիժան փարիզի երեկոյեան թերթը հետեւեալ հարցարանը կը ներկայացնէ արուեստի քննադատներուն։

— Ի՞նչ յարաբերութիւններ կը ներկայացնէ տարիքը դերասանին տաղանդին հետ։ Տարիքը նոյն յարաբերութիւնը կը ներկայացնէ՞ արուեստի միւս սեռերուն մէջ։

Կասթոն Ռիու կը պատասխանէ թէ արուեստի զանազան սեռեր կան (նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, երաժշտութիւն), որոնք կը պահանջեն ֆիզիքական մատղաշութիւն։ Սակայն արուեստի ուրիշ սեռեր կան, որոնք կը հաստատեն թէ տարիքը հետզհետէ նոր հասունութիւն մը կուտայ ստեղծագործութեանց։ Մոնթէնեի տաղանդը կ'աճէր իր տարիքին հետ, ինչպէս ցոյց կուտայ իր գործերուն ժամանակագրութիւնը։ Ռասին նոյնպէս։ Շաթօպրիանի վերջին գործը իր լաւագոյն ստեղծագործութիւնն էր, Վոլթէրին քրթինքը կը գերազանցէր, քանի տարիքը կ'առնէր։ Կէօթէի գլուխ-գործոցը իր վերջին «Ֆաուստ»ն է։ Վ. Հիւկօ ծերացած էր, երբ գրեց իր ամենագեղեցիկ ոտանաւորները։

Կասթոն Ռիու ինք եւս տարիքն առած քննադատ մըն է։ Եւ տեսակէտները, զորս կը յայտնէ, կարծես գրուած են իր պաշտպանութեան համար։

Այս հարցը չի լուծուիր... վիճակագրութեամբ։ Կը պահանջէ հոգեբանախօսական վերլուծում։ Առնենք իմաստութեան եւ ստեղծագործութեան տարիքը կը դնէին ծերութեան շրջանին։ Ռընան քիչ մը իջեցուց աստիճանակարգը։ Ռէմի տը Կուրմոն, աւելի եւս երիտասարդացուց արուեստագէտը։

Մեր աշխատակիցը, Շ. Նարդունի, աւելի հինգ տարի առաջ «Նաւասարդ»ի մէջ կը գրէր թէ արուեստի ոգին կը յայտնուի արբունքի շրջանին եւ կ'անհետանայ սեռային ներծոր գեղձերու բնախօսութեան աւարտման հետ, (կիներու մէջ այդ շրջանը ծանօթ է «դաշտանի դադարում» անունով)։

Արդարեւ, հոգեբանախօսութիւնը կը հաստատէ թէ արուեստը զգայարանական հոգեբանախօսութեան մը արտայայտութիւնն իսկ է։ Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն երիտասարդ քիչ մը արուեստագէտ է անպայման։

ՊՕՏԼԷՐԻ ԱԽՏԱՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Le Siècle Médicalի մէջ Տոքթ. Ֆոթիս Աքուրաս բժշկագիտական եւ ախտահոգեբանական վերլուծման մը կ'ենթարկէ Շարլ Պօտլէրի բանաստեղծութիւնը։

Այստեղ հարց մը կը ծագի. վերջերս որոշ հետաքրքրութիւն մը կը տեսնուի ախտաբանական գրականութեան մասին։ Անտրէ Ժիտ, Փրուստ, Տիւհամէլի գործերուն մէջ, եթէ ոչ հեղինակներուն, գէթ անոնց հերոսներուն նկարագրին խառնուած է ախտաբանական տարր մը, արտաբնական դրոշմ մը, վերջապէս տարականոն բան մը։ Ո՞վ բերաւ այս ճաշակը։ Սխա՞լ է կարծել թէ բժշկագիտական վերլուծումը տուաւ այդ ճաշակը։ Այսինքն այն տեսութիւնը, որ ախտահոգեբանութեամբ կը բացատրէր հանճարներու ծնունդը (psychose հաւասար է génie)։

Առանց արտայայտուելու այս վէճին մասին, ըսենք միայն թէ Պօտլէր, այս հանճարեղ բանաստեղծը սիֆիլիս ժառանգած էր։ Եւ պէտք է այդ ախտին վերագրել Պօտլէրի Spleenը, եւ ուրիշ մոլեգին արտայայտութիւններ (սէրը մօրը հանդէպ, ինչպէս կը պնդէ Մօքլէր)։ Այսպէս անբնական դարձած էր անոր կեանքը, ծարաւ ունէր բարկ ոգելից ըմպելիներուն, յաճախ կը խորհէր անձնասպանութեան մասին (thanatophilie)։

Ու սէրն ունէր նաեւ բոլոր նոր բաներուն, կը կարդար ինչ որ ձեռքն իյնար, բժշկական գիրքերու մէջ կը թաղուէր, ախտագին զգայութիւններու փնտռտուքն ունէր։ Եւ կը փրփրէր իր կիրքէն ու սեռային ախորժակովը։

ՖՐՈՅՏ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Պոտուան հրատարակութեան տուաւ թանկարժէք գիրք մը, La Psychanalyse de l'Art, որ Ֆրոյտի վարդապետութեամբ կ'ուսումնասիրէ բանաստեղծներուն գործերը։

Հակառակ թշնամական դիրքին, զոր բռնեցին ֆրանսական բժշկական շրջանակները, Ֆրոյտիզմը տարածուած է հիմա ֆրանսացի յառաջապահ բժիշկներուն մէջ։ Այսօր ստեղծուած է Ֆրոյտեան քննադատութեան եղանակ մըն ալ։ Պոտուան արուեստի զանազան արտայայտութիւններու մէջ կը փնտռէ արուեստագէտին ենթագիտակցական ցանկութիւնը, որ յաճախ այլափոխուած է։

Յիշեցէք մեր միջնադարեան աշուղները, որոնք վարդն ու սոխակը կ'երգէին, բայց ուրիշ բան կ'ըսէին։ Եւ առէք Պօտլէրի ոտանաւորները կատուին մասին, որ իր ենթագիտակցութեան մէջ կը ներկայացնէ կնոջ գաղափարը։ Եւ ատիկա ինք եւս կը խոստովանի, երբ կը խօսի իր կատուին հետ.

Երբ, զուարճանալու համար,
Մատներովս կը շոյեմ գլուխդ
Ու կռնակդ մագնիսական,
Մտքովս կը տեսնեմ իմ կինս։

Երբ այս եղանակով քննենք արուեստագէտներուն բոլոր գործերը, պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ թաքուն ու ենթագիտակցական նշանակութիւն կը ստանան ամէնէն արդար ու անմեղ բառերն անգամ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը շարունակելով գաւառներու մէջ մրցումներ ընել, բարձր դասակարգի միութիւններու հետ, յառաջիկայ կիրակի 16 Նոյ. Ռուան քաղաքին մէջ պիտի մրցի տեղական ծանօթ խումբին դէմ, Սթատ Լա Պրիւշերի մէջ։ Հ. Մ. Մ.ի պահեստի խումբը նոյն օրը պիտի մրցի «Էթուալ Սփորթիվ» Սէն Շէրօնէզի դէմ, որ Փարիզէն 70 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի։

Ռուան քաղաքը Փարիզէն 140 քիլոմեթր հեռու է, հին ու պատմական մեծ արժէք ունեցող քաղաք մը, որուն բնակչութիւնը կը հասնի 140 հազարի։

Հողագործութիւնը չափազանց զարգացած է, իսկ ճարտարագործութիւնը նոյնպէս, մանաւանդ որ ծովէն շատ հեռու չէ, եւ Հավր քաղաքին հետ մեծապէս կը դիւրացնեն անգլ. ածուխին մուտքը Ֆրանսայի մէջ։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ գործարաններ, մետաղի, հիւսկի, կտաւի, ժապաւէնի, շաքարի, բուրդի, բամպակի, դեղօրայքի, ալքոլի զտարան եւայլն։ Նոյնպէս ունի հսկայ նաւարաններ։

Ռուան քաղաքին 14րդ դարէն մնացած նախկին պարիսպները այժմ գոյութիւն չունին, բայց շատ մը հին շէնքեր, ինչպէս Փօրթ Կիյօմ-լիոն՝ 17րդ դարէն, Ֆիլիփ Օկիւսթի դղեակը՝ միայն Ժան տ'Արքի աշտարակը կը մնայ (13 դար), ուր բանտարկուած է Օրլէանի կոյսը։ Մայր եկեղեցին 12րդ դարէն մնացած, հոյակապ գոթական գլուխ գործոց մըն է, ունի 7 աշտարակ, մէջտեղինին վրայ մետաղեայ զանգակատուն մը բարձրացուած են, որ Ֆրանսայի ամէնէն բարձրն է 148 մեթր։ Մայր եկեղեցիին մէջ կը գտնուին հետեւեալ գերեզմանները, 13 եւ 16րդ դարէն մնացած, Ռոլօնի, Ռիշար Քէօր տը Լիոնի, Փիէր եւ Լուի Պրէզէի։ Վ. Հ.

Ի ՊԱՏԻՒ Հ. Մ. Մ.Ի

L'Eclaireur de Nice կը գրէ թէ տեսակ մը տօն կատարեցին Հայերը Նիսի մէջ, Հ. Մ. Մ.ի դրօշին օծման առթիւ։

Շաժլեան քահանայ կրօնական արարողութիւն մը կատարեց Հայ Մատուռին մէջ,

Յետոյ գինեձօնք մը կատարուեցաւ ի պատիւ դրօշին։ Դրօշը, որ կեդրոնը կը կրէ Նիսի զինանշանը, նուիրուած էր Համբարձումեանի եւ Մելքոնեանի կողմէ։ Ներկայ էին Ֆրանս. մարզական ընկերութիւններու ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան ատենագրութենէն կ'իմանանք, որ վարչութիւնը, բանալով իր պարբերական ներքին դասախօսութեանց շրջանը, առաջին իսկ ժողովին ներկայացուց յառաջիկայ գործունէութեանց իր ծրագիրը։ Այսպէս ծրագրուած է տօնել Փարիզի Հայ Բժշ. Միութեան տասնամեակը։ Այդ առթիւ պիտի տրուին երկու հանդէսներ։ Նախ հանդէս մը ազգային նկարագիրով եւ ժողովուրդին համար, պիտի խօսուին ճառեր, եւ յետոյ հացկերոյթ մը, որուն պիտի հրաւիրուին գիտական շրջանակի ներկայացուցիչները, մասնաւորաբար ֆրանսական բժշկութեան վարպետները։ Այս հանդիսութիւններուն համար կազմուած է յանձնախումբ մը։

Ուրիշ յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցին տոքթէօրներ Թորգոմեան, Գրիգորեան, Նոբայր, Ցերազ ու Մինասեանց, պիտի աշխատի յարաբերութեան մտնել օտար կազմակերպութիւններու հետ, որոնք կը պայքարին հիւծախտին դէմ։ Յանձնախումբին նպատակը պիտի ըլլայ գործակցութեան եզր մը գտնել։

Ծրագրուած է նոյնպէս սարքել ժողովրդային առողջապահական դասախօսութիւններու նոր շարք մը, ճիշդ ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ Տոքթ. Եղուպի ղեկավարութեան տակ։

Այս ժողովին մէջ Տոքթ. Թորգոմեան տեղեկութիւններ տուաւ Հռոմի մէջ գումարուած բժշկութեան պատմութեան միջազգային համաժողովին մասին, որուն կը մասնակցէր ինք ալ, եւ որուն տուած էր հաղորդագրութիւն մը «Հայաստանի առաջին ուրկանոցներուն» շուրջ։

Յետոյ Տոքթ. Գրիգորեան ներկայացուց քննախի դէպքի մը ուսումնասիրութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

Ի ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

...ոյն նախազգացութիւններու ... մարդկային այդ ...տին մէջ Մխիթար եւ ի...[ր]ները կորսուած էին բոլորովին, ... կրնար ճանչնալ արդէն ինք..., երբ ձգձիմ այլանդակու...[թիւ]ն մըն էր ամէն մարդ, ո՞ւր ... մանաւանդ Ագնիւի մազերու ... սեւութիւնը, ակնարկներու ... կուսութիւնը, կենսաբաբախ ...ները... Մխիթար լուռ էր ... բայց խռովական լռու[թիւն] մը, մէկը այն լռութիւններէն որոնք կը կանխեն բնու[թեան] մեծ աղէտները։

Այնուհետեւ երթը սկսաւ, ... մարդկային խառնիճաղանճ այդ ...թիւնը սկսաւ քշուիլ, ... քարերուն ու սարերուն, ...ղիլ

Քէմախի կամուրջին վրայ ձեռք ոտք բռնող ամբողջ տղամարդիկ ջոկուեցան, ինչպէս կ'երեւի անոնք ղրկուեցան անանուն ճամբու մը վրայ քար կոտրելու, քար կրելու, ու կը շարունակեն մինչեւ այսօր նոյն գործը։ Սկսան այնուհետեւ առեւանգումներ, ալան թալանը օր ցերեկով. Աստուծոյ աչքին տակ, մայրերու արգանդին մէջ քնացող երեխաներն անգամ հասկցան թէ ուր կ'երթան։

Իրիկուն մը տարածութեան մը վրայ մարդոց մէկ մասը կանգ առաւ, հոն էին Մխիթար, կինը, աղջիկը։

Գիշերը ծերուկ մարդը յանկարծ արթնցաւ, նստաւ ծրարի մը վրայ, գլուխը՝ կռթնցուցած ափերուն, իր մէջ զուսպ մրրիկ մը կար որ թափահարումներով պոռթկալ կ'ուզէր. իր շուրջ անթիւ, անտեսանելի կուրծքեր կը հանդային. խաւարին տակ կը տառապէր, վեր նայեցաւ, երբեք աստղերը այնքան հեռու չէր զգացած երկիրէն, ինքզինքէն... իր աղջկան դէմքը իր փակ աչքերով իրեն կը նայէր քայլ մը անդիէն, իր ձեռքերով սպաննուած զոհի մը դէմքն ըլլար ան կարծէք, իր կուրծքին տակ ոճրագործի մը խղճի խայթը զգաց... նախ ընդհատ, խուսափուկ խուտուտ մը, որ սաստկացաւ եւ յաճախանքի մը նման խրեցաւ իր սրտին, օձ մը սկսաւ կրծել իր թոքերը... ի՛նչ սարսռազդեցիկ յայտնութիւն, ի՛նչ անագորոյն խիթ որ մտաւ, տեղաւորուեցաւ հոն — իր հոգիին անորոշ մէկ տեղը — ինչպէս դաշոյն մը՝ վէրքին խորը։

«Ա՜խ, աղջիկս, կը մտածէր Մխիթար... դուն ինչո՞ւ հոս պիտի ըլլայիր... այս պահուս սարերուն ետին, քաղաքի մը գիրկը տուն մը կայ որ քուկդ պիտի ըլլար.. Թերեւս սիրտ մը, ուրտեղ, միայն հոնտեղ պահուած էր քու երջանկութիւնդ... ա՜խ աղջիկս.. ինչպէ՞ս անիծեալ հայրդ քու ճամբուդ վրան ինկաւ քաղցած գայլի մը նման ու քու մազերէդ քաշեց քեզ սիրողիդ գրկէն բերաւ ձգեց մինչեւ այս պէմուրատ գիշերը...»։

Մխիթար սարսափահար, աչքերը կը գոցէր, ականջը կը խցէր իր ափերով, չտեսնելու, չլսելու համար իր մտածմունքներու կաղկանձիւնը, բայց անոնք հոն էին, այդ մտածմունքները, անգղերու տարմի մը նման, թափած՝ իր գլխին, կը կտցահարէին զինքը ու անոնց ճանկերը կը մխրճուէին մինչեւ իր խիղճը...։

Մխիթար կ'ուզէր պոռալ, խօսիլ, բայց անգղերը կը լափէին իր բառերը, ան կ'ուզէր արտասուել, բայց անապատի աւազը կար կոպերուն տակ ու կ'ուզէր արթնցնել, ոտքի հանել կինը, աղջիկը, մարդիկ, բայց ինքն էր որ կ'արթննար, կ'արթննա՛ր խաւարչտին քունէ մը, բերնը կը լայննայր, իր առտուան մէջ զանգակներ կը հնչէին ու կը ձայնէին իրեն.

«Մարդասպա՜ն... մարդասպա՜ն...»։

Մխիթար ինկաւ գետին, ծունկ չոքեցաւ աղջկան քով, բազկատարած, մազերը կը փետտէր, կուրծքը կը բախէր, քունքերուն ու մտիկ կ'ընէր իր կաղկանձող մտածմունքներուն երգը...։

«Ա՜խ... մեղացեալ եմ առաջի Աստուծոյ, առաջի քո...»։

Աղջիկս... աղջիկս..

Քու երջանկութիւնդ կրծող շունն եղայ ես... սրտիդ փուշն եղայ ես...։

Ծիծերէդ կախուող զաւակներդ խեղդեցի։

Վա՜յ ինձ... վայ ինձ... վայ ինձ...»։

Ժամերով Մխիթար, գետնամած, ճակատը երկրին զարնելով, իր քնացող աղջկան առջեւ կը թափէր իր զղջումին, դառնութեան բովանդակ մաղձը, ներողութիւն կը հայցէր ու կը մրմնջէր։

«Վայ ինձ... վայ ինձ... վայ ինձ...»։

... Յաջորդ առտուն երբ ճանապարհ ինկան, Մխիթար իր մտքի պայծառութեան տէրը չէր. իր կինը եւ աղջիկը սարսափով մը տեսան իրենց մարդուն դէմքին վրայ մանկունակ ժպիտ մը ու թարթափուն բառեր որոնք կը թափէին շրթներէն։

«Տան... տուն... տան.. — կ'երգէր ու կը հեծծեր ծերուկ մարդը — ելէ՛ք, կիներ, աղջիկներ, ժամին զանգը կը հնչէ... վառեցէք թոնիրները... արեւը խաչքարերուն մէջէն ներս կը նայի...հարսներ, դրէք սեղանը... ուր են, ուր չեն, կուգան ձեր էրիկները, ձեր տղաքները...։

(Շար.)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

18 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1420

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԴՀ. ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին քաղաքականութեան շուրջ, ֆրանսական խորհրդարանին վիճաբանութիւնները վերջացան կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէով, ինչպէս արդէն դժուար չէր նախատեսել:

Արտաքին նախարար Պ. Պրիանի քաղաքականութեան դէմ տրուեցան բուռն քննադատութիւններ ու յարձակումներ, որոնք բոլորովին անհիմն չէին, երբ երկրին պաշտպանութեան մտահոգութեններէն բխած տեսութիւններ:

Իսկ Պ. Պրիանի պատասխանը հաւատքի հանգանակ մըն էր կրկնուած, քանիցս լսուած, բայց աւելի ուժեղ, խոր համոզման շունչովը թարմացած, ու նոյնպէս իր հիմնաւոր արդարացումներով:

Բայց հակառակ վստահութեան քուէին ու խանդավառ ծափերուն որոնց արժանացաւ կառավարութիւնը աջէն, ձախէն, կեդրոնէն, երկուութեան մթնոլորտը չէ փարատած: Խորհրդարանական քուէն, յաճախ անկեղծ արտայայտութիւնը չէ տիրապետող ըմբռնումին: Անոր մէջ կը մտնեն նկատումներ որոնք հազիւ թէ հեռուէն կապ ունին բուն խնդրին հետ, ու պարագաներու, դէպքերու եւ կուսակցական ու խմբակցական հետապնդումներու պարտադրութեամբ, կը ստեղծեն սպասման պահ մը, վճռականութիւնը ձգելով աւելի պայծառ օրերու:

Ֆրանսական Խորհրդարանը այդ պահն է որ կ՚ապրի ներկայիս: Կարելի չէ ըսել թէ քուէարկութեան արդիւնքը նոյնիսկ հարազատ, անխառն համոզումը կը ցուցադրէ անոնց որ վստահութիւն յայտնեցին կառավարութեան: Կարելի չէ նոյնպէս պնդել թէ ընդդիմադիրները յատուկ վճռականութեամբ է որ խակածոտ աչքեր կ՚ուղղեն Պրիանի հաշտարար ու ճկուն քաղաքականութեան:

Որովհետեւ, երբ ամբողջ աշխարհ կ՚անցընէ ծանր շփոթութեան շրջան մը, Ֆրանսա հակառակ իր յարաբերական անդորրութեան, ու ներքին թէ արտաքին ապահովութեան, չի կրնար զերծ մնալ ընդհ. կացութեան անդրադարձումներէն:

Ֆրանսական խորհրդարանի քուէն, այդ է որ կը հաստատէ գլխաւորաբար:

Եւրոպա հասած է այն կէտին, ուր հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան, խաղաղութիւնը կազմակերպելու ջանքերուն, միջազգային բանակցութեանց ու վէճերու հաշտ լուծման փորձերուն, կարելի չէ ըսել թէ կը քալէ հանդարտ ու անվտանգ բարեշրջման ճամբուն վրայ: Կարելի չէ նոյնպէս, ծայրայեղ ձախերու մարգարէական վճռականութեամբ, պնդել մօտալուտ բախումներու հաւանականութեան վրայ:

Հայ մէկը եւ միւսը դէմ առ դէմ, իւրաքանչիւրը առանձինն իր ուժերով, իր կազմակերպութիւններով, իր ձգտումներով ու նախապատրաստական յստակ ու կորովի կամ թաքուն ու վճռական ջանքերով:

Ֆաշիզմը, որ իր ըմբռնումներով եւ հետապնդումներով, ազգայնամոլ եւ այլամերժ ձգտումներու բանաձեւումն է իւրաքանչիւր երկրի մէջ, չէ սահմանակուած միայն Իտալիոյ մէջ: Կը ճառագայթէ ուժգնօրէն, ու յետպատերազմեան ընդհ. դժգոհութեան օգտագործումով, մինչեւ իսկ իր տարրերը կը գտնէ ժողովրդային խաւերու մէջ:

Ու պատերազմը, պժգանքի, ժխտումի ու սարսափի արտայայտութիւններու տակ, կը պատրաստուի աւելի ահեղ, աւելի վայրագ, աւելի հակամարդկային ու դիւային:

Միւս կողմէ, տնտեսական համատարած տագնապը աւելի կը պղտորէ մթնոլորտը: Աւելի քան 15 միլիոն անգործներու գոյութիւնը ճարտարարուեստի գլխաւոր երկիրներու մէջ, փոքր պառնալիք մը չէ խաղաղութեան դատին համար, որ մանաւանդ, տնտեսական պարտադրութիւններով կրնայ վտանգուիլ ամենէն աւելի:

Մեծ պատերազմը եթէ մէկ կողմէ սաստկացուց խաղաղութեան սէրը, միւս կողմէ սակայն, ստեղծեց անել մը, որմէ դժուար թէ միջազգային քաղաքական միտքը կարենայ դիւրին ելք գտնել՝ լոկ քաղաքական գործիքներով:

Պէտք է ըսել թէ պատերազմը զարկ տուաւ գիտական հանճարին, որ գիւտերու տարափի մը տակ ողողեց ճարտարարուեստը, բնութեան ուժերը ենթարկեց առաւելագոյն շահագործման ու մեքենային պարտադրեց գերարտադրութիւն մը, որ իր բոլոր առաւելութիւններով, կը մնայ մարդկութեան համար, ամենէն մեծ վտանգը՝ միջազգային բարօրութեան ու խաղաղութեան տեսակէտէն, քանի առաւելագոյն արտադրութեան մը կողքին չէ ապահովուած բանիմաց բաշխում մը:

Նախ միջազգային շուկան պէտք է հանդարտեցնել ու կարգի դնել:

Եւ այս կողմէն է որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին քաղաքականութիւնը կը ներկայանայ մասնաւոր կարեւորութեամբ: Երկու երես ունի ան, խաղաղութիւն Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, ու ամբողջ աշխարհի վրայ:

Պ. Պրիան գտած է ճամբան ուրկէ կը քալէ յամառութեամբ, Գերմանիոյ հետ ամէն վէճ կարգադրելու համար լեզուի կռուով: Կը բանակցի, ու բանակցութեանց մէջ, իրաւունքով կը հաւատայ թէ միշտ կարելի է երկուստեք զոհողութեամբ, լաւագոյն ելքը գտնել: Պարտադիր իրաւախոհութեան կամաւոր կիրարկումն է այս:

Իսկ, Եւրոպայի դաշնակցութեան ծրագիրը զոր կը հետապնդէ ուշ մնացած մարդու փութկոտութեամբ ու հոգածութեամբ, կրնայ կազմել առաջին եւ ամուր հանգրուան մը՝ ընդհ. խաղաղութեան ճամբուն վրայ, քանի կը ձգտի այդ կերպով՝ նախ միջազգային շուկան կազմակերպել ու արտադրութեանց բաշխումին կարգ դնել:

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՓՈՐՁԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Ասպարէզ» անդրադառնալով գաղութներու մէջ հայ կարմրուկներու վտանգաւոր խլրտումներուն, կը գրէ (31 հոկտ.)

— «Բոլշեւիկները չբաւականանալով իրենց իշխանութեան սահմաններուն մէջ գործադրած անլուր եւ անվերջ կամայականութիւններով՝ կատարեալ փորձանք մը դառնալ սկսած են արտաքին աշխարհի մէջ եւս: Թէ ի՛նչպիսի խառնակութեանց եւ խլրտումներու լծուած են անոնք աշխարհի գրեթէ բոլոր անկիւններուն մէջ, սովորական երեւոյթ մըն է, որուն ամէն օր ականատես կամ ականջալուր կ՚ըլլանք: Մեր իրականութիւնը բացառութիւն մը չէր կրնար ըլլալ եւ չէ: Վերջին մէկ-երկու շաբթուան ընթացքին, մեր գաղթային կեանքին մէջ տեղի ունեցան երկու դէպքեր, որոնք անգամ մը եւս կամայ թէ ակամայ մեր ուշադրութիւնը կը սեւեռեն բոլշեւիկեան փորձանքին վրայ գաղթահայութեան մէջ:»

Այս գարշելի եւ ընդվզեցուցիչ դէպքերը ո՛չ առաջինն են եւ կը թուի թէ ո՛չ ալ վերջինը պիտի ըլլան: Տեղային իշխանութիւնները անմիջական պատասխանատուներուն արժանաւոր պատիժները տուած են եւ կուտան անշուշտ: Սակայն նման խայտառակութեանց կրկնութիւնը արգիլելու համար մենք եւս միջոցներ ձեռք առնելու ենք: Այդ միջոցներուն լաւագոյնն ու զօրաւորագոյնը պիտի ըլլար ապահովաբար, ամրակուռ հանրային կարծիք մը:

Արտասուելին այն է որ այդպիսի հանրային կարծիք գոյութիւն չունի: Չունի, որովհետեւ կան մեր մէջ հոսանքներ եւ խմբակցութիւններ, որոնք սուտ խուլ եւ կոյր կը ձեւանան: Աւելին, անոնք յաճախ շիլ հաշիւներով զօրավիգ կը հանդիսանան այդ տականքներուն գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար:

Բայց այս ճամբան մեզ ազգովին կը տանի դէպի բարոյալքման եւ խայտառակութեան անդունդը: Ատենը չէ՞ եկած տակաւին որ բոլշեւիկեան այս խլրդային աշխատանքները խափանելու համար դիմենք հաւաքական ազդու միջոցներու: Այդ ժամանակը ո՛չ թէ միայն եկած է, այլ քիչ մըն ալ անցած:

ՊԼՕՔԻ ՁՐՈՅՑՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ընկիւրիէն կը հաղորդեն թէ կը շարունակուին այն զրոյցները որոնց համաձայն կուսակցութիւնները միացեալ ճակատով պիտի ներկայանան, տեսակ մը պլօք կազմելով: Այս միացեալ ճակատի անհրաժեշտութիւնը առաջ կը քշուի հանրապետութեան, ազգային անկախութեան եւ յեղափոխութեան համար:

Լուրի մը համաձայն, կազի փաշան, ճամբորդութենէ առաջ, իր մօտ պիտի հրաւիրէ երկու կուսակցութեանց նախագահներն ու ընդհ. քարտուղարները, մասնաւոր ժողով մը ընելու համար: Այս ժողովին մէջ պիտի քննուի ճամբորդութեան միջոցին երկու կուսակցութիւններուն հետեւելիք միացեալ գործելակերպը եւ կարգ մը կարեւոր սկզբունքներ պիտի ճշդուին:

Կ՚ըսուի թէ այս ժողովին արդիւնքէն վերջ պիտի որոշուի կազիին ճամբորդութեան թուականը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ հրոսախումբ մը զսպուած

Կարսէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Շէյխ Զաֆէրի 7 հոգինոց հրոսախումբը, որ Թուզլուճայէն եկող թղթատարին վրայ յարձակած էր, Թուզպաշըի մօտ նեղը դրուեցաւ ոստիկան զինուորներու կողմէ: Տեղի ունեցած ընդհարման միջոցին, աւազակներէն երկու հոգի սպաննուեցան: Մնացեալները փախան բայց կը հետապնդուին:

Շէյխ Զաֆէր մէկն է Արարատի քիւրտ կազմակերպութեան մասնակից ամենէն կատաղի հրոսակներէն: Արարատի դէմ կատարուած գործողութենէն առաջ, Շէյխը դուրս մնացած էր պաշարման գօտիէն եւ այս ձեւով կրցած էր ինքզինքը ազատել. կասկած չկայ թէ այս անգամ պիտի բնաջնջուի:

Զէնքի մաքսանենգութիւն

Մաքսատունէն գաղտնօրէն հանուած 700 զէնքերու խնդրի մը քննութիւնը կարեւոր փուլի մը մէջ մտած է: Զինավաճառ Մահմուտ Էտիպ, որ կը հետապնդուէր, հարցաքննուած եւ ձերբակալուած է:

«Սօն Փօսթա»յի համաձայն, զրոյց կը շրջի թէ այս խնդրին կապ ունին նաեւ պաշտօնատան մը կից ճիւղի մը պաշտօնեաները, եւ թէ զէնքերը մաքսատունէն հանելու համար պաշտօնական հաստատութեան մը անունով յայտագրեր պատրաստուած են:

Փախցուած զէնքերը «պրաունինկ»ի դրութեամբ ինքնաշարժ «վէպլէյ» ատրճանակներէ եւ որսի հրացաններէ կը բաղկանան: Այս զէնքերուն Թուրքիա մուտքը արգիլուած է օրէնքով:

Այս խնդրով ձերբակալուած է նաեւ Ալի Րիզա անուն պաշտօնեայ մը, երբ կեղծ յայտագիր պատրաստող: Միւս կողմէ խուզարկուած է տունը Ճէմիլ էֆ. անուն մէկուն որուն ծախուած էր զէնքերուն մէկ մասը:

Այս գործին քննութիւնը կարեւոր փուլի մը մէջ մտաւ եւ հասկցուեցաւ որ ուրիշ բազմաթիւ անձեր մեղսակից են: Ասոր վրայ 17 հոգի ձերբակալուեցան Պոլսոյ մէջ եւ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցան:

Բայց եւ այնպէս, քննութիւնը վերջացած չէ դեռ եւ խստօրէն կը շարունակուի:

Ֆրանսա կը բողոքէ Ռուսիոյ

Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը իր կառավարութեան բողոքը ներկայացուց խորհրդ. արտաքին գործավարին, դատախազ Քրըլէնքոյի ամբաստանագրի այն կէտերուն դէմ որոնք ուղղուած էին ֆրանսական կարգ մը պետական անձերու եւ սպայակոյտին դէմ: Կը յիշուի թէ երբ թէ հակայեղափոխական դաւադրութեան մը առթիւ, Քրըլէնքօ կը մեղադրէր Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պրիան եւ նախկին նախագահ Փուանքարէն, ինչպէս նաեւ ֆրանսական սպայակոյտը թէ ամէն կերպով օժանդակած են ռուս դաւադիրներուն:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց մամուլին.— Մոսկուայէն հաղորդուած կարգ մը տեղեկութիւններու հետեւանքով Ռուսիոյ ֆրանսական դեսպանը միջամտեց խորհրդային կառավարութեան մօտ. պատճառն այն է որ տեղական մամուլը հրատարակութեան տուած էր խորհրդ. ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը, ուր խնդրոյ առարկայ դարձած են Ֆրանսայի քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ ֆրանս. սպայակոյտէն անդամներ:

«Նոյեմբեր 11ին, այսինքն այդ ամբաստանագրին հրատարակութենէն անմիջապէս յետոյ, Ֆրանսայի դեսպանը արտաքին գործավարութեան օգնականին յանձնեց բուռն բողոքագիր մը: Բողոքագիրը մասնաւորապէս կը ծանրանայ այն իրողութեան վրայ թէ հին կամ նոր կառավարութեան անդամներ կամ պետեր յարձակման կ՚ենթարկուին պաշտօնական վաւերագրութեան մը մէջ, ուր միւս կողմէ, ֆրանսացի սպաներ կը ներկայացուին իբր Ռուսիոյ դէմ պատերազմ պատրաստողներ:

«Ֆրանսայի դեսպանը դիտել տուաւ թէ նման հրատարակութիւններ աւելի անընդունելի են, մանաւանդ որ Մոսկուայի մամուլը ամբողջովին խորհրդ. կառավարութեան հսկողութեան տակ է»:

Նոր խստութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Զեկան Մոսկուա փոխադրեց ռուս յեղ. ընկերվարական կուսակցութեան անդամները, որոնք 5 կամ 6 տարիէ ի վեր, մայրաքաղաքէն հեռու զանազան նահանգներու մէջ բռնի բնակութեան (աքսորի մէկ տեսակը) դատապարտուած էին:

Կը յիշուի թէ այս ընկերվարականները 1922ին դատապարտուած էին բոլշեւիկեան գերագոյն ատեանին կողմէ եւ այն ատեն, ընկերվարական Միջազգայինին կողմէ՝ Վանտերվէլտ Մոսկուա մեկներ էր զանոնք պաշտպանելու, բայց ան ստիպուեր էր դատարանը ձգելու եւ անկէ հեռանալու, որմէ վերջ Պելճիքա վերադառնալով, բողոքեր էր այդ բռնապետական արդարադատութեան դէմ, ուր արդարութեան նախնական ըմբռնումին նշոյլն անգամ չկար: Ամբաստանեալները՝ 12 հե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽԱԼՔ ԵՒ ՍԷՐՊԷՍԹ ՊԼՕՔ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ

Անցեալ շաբթու, Պոլսոյ մէջ լուր ելաւ թէ Խալք եւ Սէրպէսթ կուսակցութիւնները պլօք պիտի կազմեն, նկատելով որ երկուքն ալ հանրապետական են եւ հարկ է մէկ ճակատ կազմել յետադիմական տարրերու դէմ: Եւ լսուեցաւ թէ այս ձեռնարկը արդիւնքն է Մ. Քէմալի վերջին ճառին, ուր կ՚ըսուէր թէ կասկածելի անձեր պէտք չէ գործ ունենան հանրապետական կուսակցութիւններու մէջ: Յետոյ, սակայն, այս լուրը հերքուեցաւ:

Այս անգամ, լուրը նորէն հրապարակ ելած է եւ շատ յամառօրէն: Արդարեւ, Էրզրումի երեսփոխան եւ Սէրպէսթի հիմնադիրներէն Թահսին այս մասին հետեւեալը յայտարարած է «Սօն Փօսթա»յի.

— Անհրաժեշտ էր որ երկու կուսակցութիւնները պլօք կազմէին եւ գործակցէին: Պլօքի կազմութիւնը կատարուած իրողութիւն մըն է: Արտաքին թըշնամիին եւ ներքին յետադիմութեան դէմ, երկու կուսակցութիւնները ձեռք ձեռքի պիտի կռուին, ու այս գետնին վրայ պիտի գործեն կազի փաշային ցոյց տալիք ձեւով:»

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Անցած շաբթուան ընթացքին Դամասկոսի մէջ պատահած երկու դէպքեր պատճառ եղած են ժողովուրդի եւ մասնաւորաբար ազգայնական շրջանակներու ջղայնութեան եւ գրգռութեան:

Այդ դէպքերէն առաջինը «Էլ Քապաս» թերթի խմբագիր Միւնիր Րէյիսի քաղաքապետական չաւուշներու կողմէ կրած յարձակումն է եւ երկրորդը ազգայնական յայտնի լիտր Ֆախրի պէյ Պարուտիի վրայ Պանտրօլի պաշտօնեայ Մուհիտտին Գապանիի եւ իր ընկերներուն կողմէ գործուած յարձակումն է՝ իր տան մէջ որոնք համարձակած են նոյնիսկ ապտակել Պարուտի պէյը:

Կ՚երեւի կառավարութիւնը շատ մեծ հետաքրքրութիւն եւ փութկոտութիւն ցոյց չէ տուած պատժելու համար այս յարձակումներու հեղինակները: Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամէն կողմերէն բողոքներ տեղալէ վերջ, առջի օր ամբողջ Դամասկոս փակ մնացած է իբր բողոք այդ յարձակումներու եւ կառավարութեան անտարբերութեան: Դամասկոսի կառավարիչին եւ Բ. Գօմիսէրի պատուիրակին, ինչպէս նաեւ Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնեաներուն եւ ոստիկանութեան աշխատութիւնները՝ բանալ տալու համար շուկանները անզօր մնացած են:

Բոլոր ոստիկանները և խումբ խումբ ոստիկան-զինուորներ զինուած պտտած են քաղաքին մէջ եւ խանութպաններուն բռնացած են բանալու համար խանութները:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, Ճէմել Մէրտէմ պէյի բնակարանին մէջ հաւաքոյթ մը ունեցած են ազգայնականները եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ ժողովուրդի ցոյց տուած յարգանքին համար, որոշած են ցոյց մը կազմակերպել եւ ընտրած են առանձին յանձնախումբ մը:

ԳԻՐՔ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ ահա վերջապէս մեզի համար էական նշանակութիւն ունեցող ճշմարտութիւն մը: Իր ազատագրական պայքարի ճամբուն ընթացքին, Քիւրտը, դեռ երէկ գործիք Թուրքին ձեռքը Հայուն դէմ, զգաստացած արիւնոտ դէպքերէ, դժբախտութեան օրերուն կը հանդիպի բախտակից ժողովուրդի մը,— հայութեան, որուն բարեկամը դարձած է այսօր, ճանչնալէ ետք Թուրքին արիւնոտ երախը եւ իր սեփական շահերը:

Երբ քիւրտ հայրենասէրը, գրքին հեղինակը, կ'անդրադառնայ իր բազմահազար հայրենակիցներու զանգուածային տարագրութիւններուն եւ կոտորածներուն, բնականօրէն, կը վերյիշէ նաեւ հայկական եղեռնագործութիւնը, ըսելով.

«Դաշտերը, լեռները, անտառները ծածկուած էին քիւրտ մարտիրոսներուն անզամատուած դիակներովը, որոնք կը փոխարինէին հայ մարտիրոսներու դիակները, արդէն լափուած ու մարսուած վայրի գազաններուն կողմէ»:

Արդարեւ, այդ լեռներն ու դաշտերը ծածկուած պիտի ըլլան շարունակ մարտիրոսներու դիակներով ցորչափ անոնց բուն տէրերը Հայերն ու Քիւրտերը ազատ չեն ըլլար եւ միակ աւանդապահը իրենց դաւաւոր հայրենիքին ու նախահայրերու գերեզմաններուն:

Այս իսկ, այդ դիակներու դրացնութիւնն ու յաջորդութիւնը, մտածել չե՞ն տար դատերու նոյնութեան ու սերտ կապակցութեան վրայ, որուն ջերմ հաւատացողներէն է գըրքոյկին հեղինակը:

Դէպքերը, բարեբախտաբար, բնական ընթացքով, կ'ընթանան այդ ուղղութեամբ:

Քիւրտը համոզուած է այսօր թէ Էնկիւրին վճռած է քրտական հարցը լուծել՝ քիւրտ ժողովուրդին բնաջնջումով:

Հայը՝ այդ համոզումին եկած էր աւելի քան մէկ դարէ ի վեր:

Քիւրտը՝ այսօր համոզուած է թէ միայն «մէկ ելք կայ փըրկութեան».— «Զէնքով պաշտպանել իրենց գոյութիւնը, իրենց պատիւը եւ մեռնիլ՝ մեռնելու համար, մեռնիլ գոնէ իբրեւ արժանաւոր յաջորդները Ռուսթէմներու, Մեծն Սալատիններու Միլէք-Էլ-Ատիլի եւ Քերիմ Խանի»:

Փորձառութիւնը՝ նո՛յնը, ժառանգութիւնն ու համոզումը նոյնը եւ մեթոտը՝ նոյնը:

Դատերը տարբեր չեն կրնար ըլլալ. հետապնդուած նըպատակները չեն կրնար հակամարտ ըլլալ, քանի որ անոնք կը ձգտին հասարակաց թշնամիի վտարման իրարու դրացի, նոյնիսկ իրարու խառնուած հայրենիքներէ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, ինչպէս հայութիւնը՝ յանձին Դաշնակցութեան, նոյնպէս քրտութիւնը՝ յանձին Հօյպունի, կը ներկայանան ազատագրական նոյն դատին դրօշակիրները հասարակաց ոսոխին դէմ, եւ բարեկամ ու դաշնակից՝ նոյն պայքարին մէջ:

Բնական էր այս կապակցութիւնը եւ խնամութիւնը երկու ժողովուրդներուն միջեւ, որոնք իրենց ցեղով, իրենց արիւնով ու պատմութեամբ միասին քալեր են դարերու ընթացքին. այո՛ երբեմն թշնամանալով, բայց նաեւ, յաճախ, բարեկամ ու բարեացակամ:

Տոքթ. Շերկիւհ այս հիմնական հարցին կ'անդրադառնայ իր գրքին մէջ, հետեւեալ հաստատումով, զոր հարկ է յիշել միշտ.

«Ինչպէս Հայերու եւ Քիւրտերու պատմութիւնը եւ անցեալը ցոյց կուտան, երկուքն ալ միեւնոյն ծագումն ունին, միեւնոյն բարքերը. անոնք ապրած են նոյն երկիրներու մէջ եւ մինչեւ Թուրքերու գալը խիստ բարեկամական յարաբերութիւններ ունեցած են, որոնք միշտ գրեթէ եղբայրական եղած են: Քիւրտերու մեծ մասը քիրվաններ «կնքահայր»ներ էին իրենց դրացի Հայերուն համար եւ Հայերը՝ քիրվաներ էին իրենց դրացի Քիւրտերուն համար եւ այդ հանգամանքով ընտանիքի մաս կը կազմէին:

(«Իրենց լեզուովը՝ Քիւրտերը կը պատկանին ինչպէս Հայերը, հնդեւրոպական մեծ ընտանիքին: Քիւրտերու եւ Հայերու միջեւ յարաբերութիւնները շարունակ լաւ եղած են: Ապտիւլ Համիտ, իր հօճաներով իսլամական մոլեռանդութիւնը արծարծելով եւ Հայերը դարերու ընթացքին անվստահութեան եւ հակամարտութեան հոսանք մը ներկայացնելով, որ կ'ուզէին երկրին տէրը դառնալ, թունաւորեց Քիւրտերու եւ Հայերու յարաբերութիւնները: Ապտիւլ Համիտ այսպէս հասած էր իր նպատակներուն, անցեալին մէջ դարերով բաւական համերաշխ ապրող հայ եւ քիւրտ ազգաբնակչութեանց մէջ ստեղծելով կասկածանքի եւ հակամարտութեան մնայուն հոսանք մը, որ պիտի չեղչտուէր հետագային»): («Հայ-քիւրտ հարցը», Ա. Զաքէքի):

Մէկ միլիոն Հայերու անմեղ արիւնը Թուրքերու կողմէ թափուած, նոյն վայրագութիւնները զորս այսնոյն Թուրքերը կը գործէին Քիւրտերուն դէմ Հայերէն ետք, ճակատագրականօրէն համակրանքի հոսանք մը պէտք է ստեղծէին այս երկու ազգերուն միջեւ:

Երկուքն ալ այն խորհրդածութիւնը պիտի ընէին, թէ եթէ առաջին օրէն իսկ միացուցած ըլլային իրենց ուժերը հասարակաց դահիճին դէմ, այսօր չէին գտնուեր այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուին:

Դժբախտութիւնը անոնց մոռցնել տալու էր այն արուեստական ու շինծու հակամարտութիւնը, որ ստեղծուած է Թուրքերուն կողմէ եւ վերակենդանացնելու յիշատակը լաւ ժամանակներու, որոնց ընթացքին անոնք քով քովի եւ երջանիկ ապրեցան:

Հօյպուն կը յուսայ թէ ապագայ սադրանքները, ոչ ալ անցեալին մէջ երկու ազգերու կողմէ գործուած սխալները պիտի չկրնան այլեւս ազդել բարեկամական եւ գրեթէ եղբայրական յարաբերութեանց վրայ, որոնք վերահաստատուած են Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ: Յուսալի է նաեւ թէ այս բարեկամութիւնը որ կը վերսկսի հասարակաց դժբախտութիւններու, երկու ազգերու ազնիւ արիւնին հետեւանքով, նոյն դահիճին կողմէ թափուած, բաւական հաստատուն պիտի ըլլայ դիմադրելու համար բոլոր սադրանքներուն եւ բոլոր այս յիշատակներուն:

Անգամ մը որ Հայաստան ու Քիւրտիստան կը խլուին իրենց բռնակալներու ճիրաններէն, կը յուսանք նաեւ թէ երկու երկիրներու սահմանագծման խնդիրը պիտի կարգադրուի բարեկամական ու եղբայրական այս ոգիով եւ թէ մէկ քանի քաղաքներու եւ գիւղերու լքումն ու շահը շատ աւելի նուազ թանկագին պիտի ըլլայ քան հայ-քիւրտ բարեկամութիւնը եւ համաձայնութիւնը»:

Այո՛, քանի մը քաղաքներու կամ գիւղերու կորուստը նուազ թանկագին է քան քրտօհայ բարեկամութիւնը... Ասիկա պէտք է աղէկ ըմբռնենք մանաւանդ այս օրերուն, երբ դեռ վարանողներ կան, եւ մարդիկ՝ որոնք ծովին մէջ եղած ձուկին համար այսօրուընէ կը մտածեն վէճի վրայ... Չեն խորհիր թէ կարեւորը՝ ձուկը բռնելն է (Թուրքին ձեռքէն փրկութիւնը հայ եւ քիւրտ-հայրենիքներուն), որմէ ետք կարելի է համաձայնութեան լեզու գտնել, քանի որ կողմերէն ոչ մէկը ի վիճակի է հանգիստ սրտով կուլ տալու զայն, ա՛յնքան փշոտ է ան, մանաւանդ Թուրքին արիւնոտ սպառնալիքին եւ անկուշտ ախորժին առջեւ...

Տոքթ. Շերկիւհի գիրքը՝ քըրտական հարցին մասին ամփոփ ձեռնարկ մըն է, որ բացի քըրտական հարցին պարզաբանութենէն, կ'արժէքաւորուի նաեւ անով, որ մեզ եւ մեր ճակատագիրը շահագրգռող հարցեր կը յուզէ:

Գիրքը, ուր փափաքելի էր տեսնել նաեւ հայ դատի ու շարժումներու նուիրուած յատուկ գլուխ մը, աւելի սերտօրէն ընդգծելու համար երկու դատերու առնչութիւնը, գրուած է ջերմ շունչով եւ կենդանի ոճով մը եւ ճոխացած է նաեւ Թուրքերու կողմէ քրտական ջարդերու եւ աւերածութեանց վիճակագրութեամբ մը 1925-1930ի շրջանին:

Թանկագին գրացանկ մը օտար աղբիւրներու, որոնք կը խօսին քիւրտ ժողովուրդի անցեալին ու պատմութեան վրայ, մեծապէս շահեկան կը դարձնէ այս գործը, որ իր թելադրութիւններուն համար մասնաւորաբար յանձնարարելի է բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին ոչ միայն քրտական դատով, այլ եւ հայ դատով:

Գ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՍՈՒՐԻԱ

ԱՄԱՆՈՍ ՔԷՄՊԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» կը գրէ.

Ամանոսի կայանին մէջ տիրող երկուութիւնը կը շարունակուի: Ներկայ Թաղական Խորհուրդի հակառակորդ հոսանքը, որ գլխաւորաբար կը բաղկանայ Հաճընէցիներէ եւ Պաղչէցիներէ, միեւնոյն թաղի մէջ բացուած է առանձին վարժարան մը եւ հակառակ պատկան մարմիններու կողմէ տրուած բոլոր աշխատանքներուն, մինչեւ այժմ կը շարունակէ իր անջատողական գործունէութիւնը:

Այս նոր բացուած եւ ազգ. իշխանութեան հեղինակութեան չենթարկուող վարժարանի աշակերտութեան թիւը 40 է աւելի չէ, որուն տնօրէնութիւնը յանձնուած է Պ. Հերոյեանի: Իսկ Ամանոսի Թաղականութեան Մեսրոպեան վարժարանը, որ վաւերացուած է կառավարութեան եւ ազգ. իշխանութեան հեղինակութեան կողմէ՝ ունի 250 աշակերտ տնօրէնութեամբ Պ. Գուտուլեանի:

Ցաւով կ'իմանանք որ այս տգեղ պառակտումը հասած է մինչեւ կառավարական շրջանակները: Նոյնիսկ կրթական նախարարութիւնը մասնաւոր պաշտօնեաներ ուղարկած է այս նորահաստատ դպրոցի օրինականութիւնը քննելու համար: Կ'իմանանք որ ան լրացուցած չըլլալով օրինական ձեւակերպութիւնները, չպիտի կրնայ շարունակել իր ընթացքը:

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ԹԱՂԸ

Հալէպէն կը գրեն «Էլ Աճպար»ի.

Քաղաքի հիւսիսային կողմը հայկական նոր թաղ մըն ալ պիտի շինուի, որուն բոլոր ծախքերը պիտի հոգան կառավարութիւնն ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը: «Քէմփ»երու մէջ գտնուող բոլոր Հայերը պիտի տեղաւորուին նոր տուներու մէջ:

Այս լուրը տալէ վերջ, թըղթակիցը կ'աւելցնէ որ «Հայերը մեր երկիրը կուգան աղքատ եւ հիւանդ եւ հոս մեր դրամով եւ մեր հողով կ'առողջանան ու կը հարստանան:»

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Պուլկարիոյ հայ գաղութը ունի մօտ 35 հազար բնակիչ: Այս բնակչութիւնը սեփական, ազգային նախակրթարաններուն մէջ, կը դաստիարակէ երկու հազարէ աւելի երկսեռ աշակերտութիւն:

Այսպէս իրենց նախակրթարանները ունին Սոֆիա, Ֆիլիպէ, Վառնա, Ռուսճուք, Պուրկազ, Շումէն, Թաթար փազարճըգ, Սթարա Զակորա, Խասքովօ, Սլիվէն, Նովա Զակորա եւ Այթոս: Այս վարժարաններուն գրեթէ բոլորն ալ 4 տարուան շրջանով տարրական նախակրթարաններ են բացի Ֆիլիպէէն, որ 7 տարուան շրջան մը ունի:

Այս ազգային վարժարաններէն զատ կան նաեւ երկու մասնաւոր հաստատութիւններ, մին՝ Սոֆիայի (փավլօվօ) Մեսրոպեան ձեմարանը, որ ունի ինը տարուան դասընթացք (մինչեւ 5րդ դասարան), իսկ միւսը Ֆիլիպէի Մխիթարեան վարժարանը:

Այս բոլոր վարժարաններուն մէջ ալ կը տրուի ազգային կըթութիւն մը ու պէտք է ըսել թէ ուսուցիչներու մտաւոր մակարդակը ընդհանրապէս գոհացուցիչ է:

Պուլկարահայ վարժարաններու տկար կողմը տնտեսականն է, որմէ կը տառապին բոլորը անխտիր:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, 2 Նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի 8րդ պատգամաւորական ժողովը:

Ժողովը տուաւ հետեւեալ որոշումները:

Մարզական եւ սկաուտական աշխատանքները վարելու համար 7րդ Շրջ. ժողովին տուած լայն ապակեդրոնացման դրութիւնը ջնջելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն հետ կապուած բոլոր աշխատանքները կեդրոնացուց կեդրոնական եւ մասնաճիւղային վարչութեանց ձեռքը, նկատելով որ սկաուտական շարքերուն եւ մարզիկներուն աշխատանքները պիտի ձգտին միեւնոյն իտէալին եւ շարունակութիւնը կազմեն իրարու: Այս առթիւ յանձնարարուեցաւ նորընտիր կեդր. վարչութեան, կազմել մարմնակրթական միօրինակ դրութիւն մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շարքերուն համար եւ անոր գործադրութիւնը պարտադրել բոլոր մասնաճիւղերուն:

Մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ որոշուեցաւ միայն ֆոնտի գումարը եղող 350,000 լէյը այս տարի եւս պահել անձեռնմխելի, իսկ շրջաններու տրամադրութեան տակ դնել միայն այս գումարէն դուրս գտնուած եւ տոկոսներէ գոյացած մօտ 57,000 լէյի գումարը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. կեդրոն մը ստեղծելու համար նախորդ վարչութեան կատարած աշխատանքները գնահատելով, յանձնարարեց նորընտիր վարչութեան չխնայել այդ ուղղութեամբ իր ջանքերը, ինչպէս նաեւ անպայման կազմակերպել Ռումանահայ ողիմպիականը 1931 տարեշրջանին, ի հարկին ապահովելով դրացի երկիրներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպութեանց մասնակցութիւնը, աւելի փայլ մը տալու համար ողիմպիականին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Աթէնքի երեք կուսակցութիւններուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան ընդառաջ երթալով, Ազգ. կեդր. վարչութիւնը անցեալ շաբթու բացառիկ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ երեք կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին:

Կարդացուեցաւ կուսակցութիւններու առաջարկ-համաձայնագիրը, որ իւրացուեցաւ խորհրդակցական ժողովին կողմէ եւ այս մասին ստորագրուեցաւ փրոթոքոլ մը:

Փրոթոքոլը ստորագրած է նաեւ հոգեւոր հովիւը: Վարչութիւնը պիտի ըլլայ 6 ամսուան համար եւ պարտաւոր է գումարել պատգամաւորական ժողովը եւ անոր ներկայացնել երկրին օրէնքներուն յարմարցուած կազմական կանոնագիր մը:

ԷԿԻՕՆԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին կը գրեն Էկիօնէն.—

Պզտիկ գաղութ մ'ունինք հոս, 52 ընտանիքէ բաղկացած, որոնց մեծ մասը Սեբաստիայէն գաղթած են: 1928ին ունեցանք վարժարան մը, 16 փոքրիկներով, որոնց թիւը 25ի բարձրացաւ շուտով: Կայ հոգաբարձութիւն մը, որ կը զբաղի վարժարանով: Բարեգործականը տարեկան 10 սթերլին յատկացուցած է: Այս տարի որոշուած էր վարժարանին պիւտճէն մեծցնել եւ կարող ուսուցիչ մը հրաւիրել:

Դժբախտաբար այս փափաքը իրականանալու ճամբուն մէջ չէ, գոյութիւն ունեցող անմիաբանութեան պատճառաւ: Կարգ մը մարդիկ շահ ունին միշտ պառակտուած պահելու գաղութը: Անմիաբանութենէն կը տուժէ ամէնէն առաջ վարժարանը:

Վարժարանի այս տարուան պիւտճէն ամսական 1500 տրախմի է, որուն հազիւ 500ը կրնայ տալ գաղութը, բայց կը յուսացուի որ Բարեգործականը իր օգնութիւնը աւելցնէ, բարոյապէս եւ նիւթապէս հովանաւորելով վարժարանը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՔՈՒՊԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Հայրենիք»ի թղթակիցը կը գրէ Հավանա՛յէն.

Տնտեսական տագնապը կապարի ծանրութեամբ կը ձնշէ բոլորին վրայ: Հայ գաղութը եւս նկատելիօրէն ազդուած է, բայց շնորհիւ իր խնայողական ապրելակերպին, աւելի տանելի կեանք մը կ'ապրի քան տեղացիները: Հայերու մեծ մասը սեփական գործ ունի (կօշկակար, ներկարար) եւ իր օրապահիկը կը ճարէ օրական 16 ժամ աշխատելով:

Տնտեսականի մտահոգութիւնը ազդած է եւ ազգային գործերուն: Գաղութս օր ըստ օրէ կը նուազի, ներգաղթը գրեթէ բոլորովին դադրած է: Բոլոր հոսանքներու համերաշխութիւնը միայն դարմանն է գաղթ. Միութեան յառաջդիմութեան եւ յարատեւման:

Ինչպէս ամէն գաղութի մէջ, հոս եւս չեն պակսիր խռովարար տարրեր, որոնք իրենց բան գործ ըրած են միշտ ազգային կեանքը խանգարել:

Չէ՞ որ քանդելը աւելի հեշտ է եւ ինչո՞ւ չքանդել, երբ դաշնակն է շինողը: Այս արդէն նշանաբանն է բոլոր մեր սեւ ու կարմիր հակառակորդներուն:

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳՈՐԾ ՄԸ

Տօքթ. Գէորգ Ս. Սարաֆեան
Քալիֆորնիոյ Լա Վեռն
դաստիարակութեան ճիւղին
չափերը, վերջերս լոյս ընծայ
է հատոր մը, 230 էջերէ
կազմած, որուն տիտղոսն է History of Education in Armenia
Պատմութիւն դաստիարակութեան
Հայոց մէջ:

Հայ ցեղին գերակայօրէն
րոպական ծագումը, ծանրակ
վկայութեանց համեմատ
գծէ վերջ՝ հեղինակը լայն
րած համայնապատկերի
վրայ կը ցուցադրէ հայ մ
գործունէութիւնը, սկսած Աղե
սանդր Մակեդոնացիի արշաւ
քէն, աւելի քան երկու
դար առաջ: Հոն կը տեսնուի
դարեւ որ Ուրարտական եւ Խ
եան, կամ աւելի ճիշդը՝ Ուր
տանեան մշակոյթին վրայ
ուսաստուած է հելլենական
նախ 600 տարի՝ հեթանոս
ոգիով, եւ անկէ վերջ, 300
կանէն ասդին՝ քրիստոնէակ
1600 տարուան միջոցին
առնող ու գործող ազգակնե
շարուած են հոն ժամանակա
կան կարգով.— Լուսաւորիչ
եւ Ներսէսեան հաստատութ
ները, Սահակ-Մեսրոպեան դպ
ներն ու Գրական Ոսկեդարը
տոյ՝ վանական ուսումնավա
ու «համալսարան»ները, արա
կան արուեստից ճառագայթ
խաչակրական կապակցութիւնն
Կիլիկեան փոքր Վերածնութիւն
Մխիթարեան փարոսները, յետ
ֆրանսական, ռուսական, գերման
նական եւ ամերիկեան թափանց
ցումները, եւ անոնց յարակցութ
այն կրթական կազմակերպութ
թիւնները, որ գոյացան Կոստանդ
նուպոլիս, Թիֆլիս եւ գաւառ
ղանազան կեդրոններու մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԲՈՂՈՔ

Թաղապետական ընտրութ
մասին, Ատանացիներուն 10 հ
զար ստորագրութեամբ բողոք
գիրը Ներքին գործավարութ
խորհրդականին յանձնուած է:
տանայէն զատ, Գոնիայէն եւ
Կիւշէհիրէն ալ պատուիրակու
ներ գացած են Էնկիւրի,
ղերու ընտրութեանց մէջ
անկանոնութիւններու մասին
ղոքելու համար:

ԹՈՒՐՔԵՒՇԵԼԼԷՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Վերջին տարուան վիճա
գրութիւններուն համաձայն
Նաստան Թուրքիայէն 11 մ
ոսկի արժէքով ապուխտ,
արմտիք, կենդանի եւ ուրիշ
րանքներ կը գնէ. իսկ Թուրք
Յունաստանէն 900 հազար
գնում կ'ընէ: Յունաստան
նպաստաւոր գտած է
Թուրքիայէն գնելը.
Ռուսիայէն եւ Անգլիայէն
նելու: Նոր կարգադրութեամբ
երկու երկիրները իրարու հ
զեղչուած սակագնով պիտի
ծադրեն:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Խալքի բարեփոխութ
յանձնաժողովը Նիսա
մարած է Էնկիւրիի մէջ
մէթ փաշայի նախագահ
նով: Խօսք առած են բազ
երեսփոխան անդամներ,
հրդակցութիւն եղած է ը
նուր կացութեան շուրջ:
քուի այն լուրը թէ բարեփո
գործը Մ. Քէմալի ձեռնարկ
թենէն ետքի յետաձգուած

* *

Ֆէթհի պէյ հերքած
այն զրոյցները որոնց համաձայն
իբր թէ Սերպեսթ կուսակցութ

...մակերպութիւնը պիտի լուծ... եւ կուսակցութիւնը միայն ...ազային ժողովին մէջ պիտի աշ...։

* * Խալք եւ Սերպէսթ կու...կցութիւնները մէկ տանիքի ...ի պիտի աշխատին, որովհետեւ ...րպէսթի կեդրոնին համար տեղ ...մադրուած է Խալքի կեդրոնին ...ջ։

...ԼՔԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԱՆՉՈՒԵՑԱՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ...կուսակցութեան կազմա...պիչ յանձնաժողովները իրենց ...պաշտօնութիւնները կը շարունա...։ Ամէնէն գործօն վիճակին ...է կը գտնուին կազմակերպչա...ն, ընտրական եւ ծրագրի յանձ...նաժողովները։

Այս յանձնաժողովները, ո...րք կուսակցութեան ամէնէն ...եցիկ անդամներէն կազմուած ...ն, կ'ըսուի թէ առաջին անթիւ ...ճական եւ ընդարձակ նոր ծրա...իր մը պիտի պատրաստեն եւ ի ...արկին կուսակցութեան ընդհ...ժողովին պիտի ներկայացնեն։

Կազմակերպչական յանձնա...ղովը վրայէ վրայ նիստ ...մարած է եւ զանազան անդամ...ներ շատ ուշագրաւ ճշմարտու...թիւններ մէջտեղ դրած են։ Ըս...թ փաշա որ նիստերուն կը նա...գահէր, ամփոփումը պատ...րաստած է բոլոր առաջարկներուն ...ւ անոնց պատասխաններուն, որոնց ...մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ ...ժողովէն ելլելու միջոցին, Ըս...մէթ փաշա ըսած է. «Զօրաւոր ...ենք միշտ եւ պիտի ըլլանք ամէն ...ատեն»։

* * Խալք կուսակցութեան Պոլ...ոյ վարչութեան անդամներէն ...ֆէթ Քէրիմ եւ Րիւքնէտտին ...պէյերը Էնկիւրի գացին, կուսակ...ցութեան կեդրոնին հրաւէրին ...վրայ։

...ՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ԾԱԽՔ

Նազիլլիէն հեռուեալը կը հաղորդեն «Սօն փոսթա»ի.—

Ցուրասուլու Նազիլլի ջրանց...քին համար պարապ տեղը ծախ...ուած մէկուկէս միլիոն ոսկի ...ախումին առաջքը առնելու հա...ր, եւրոպացի մասնագէտ մը ...բերուեցաւ։ Մասնագէտին մատ...նանշած սխալներուն վրայ, պէտք ...ունեցաւ որ Մէնտէրէսէն ըս...կսեալ իսկոյն փակուի ջրանցքը...։ ...աւ որ շատ ցաւեցայ այս ա...րդին աշխատանքին եւ ծախ...ուած դրամին համար։ Այս առ...թիւ 23 հազար ոսկի արժէքով ...ազանի պատմութիւն մըն ալ ...յ, որուն քննութիւնը շատ կա...րեւոր է։ Ժողովուրդին հազարու-մէկ դժուարութեամբ տուած տուրքերուն այն կերպ ծախսուե-լուն ի՞նչ պէտք է ըսել։

* * Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ երկաթուղիներու շինութեան համար այս տարի 30 միլիոնի տեղ 20 միլիոն ոսկի պիտի ծախսուի։ Այս մասին քննութիւն կը կատարէ Հանրօգուտ գործավարութիւնը։

ՑԱՐԻՆ ԹԱԳԻՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐԸ

Մոսկուայի կառավարութիւնը առաջին հաղորդագրութիւնն է, որ կը հրատարակէ վերջերս ցարական թագին գոհարներուն մասին։

1922 Մարտ ամսուն էր, որ բացուեցան արկղերը, ուր պահուած էին ցարին թագին գոհարեղէնները։ Բոլորը ղրկուեցան պետական թանկագին քարերու պահպանութեան կոմիտէին։ Գնահատութիւնը կատարուելով, տեսնուեցաւ որ առասպելական հարստութիւն մը կը կազմեն անոնք։

Այդ գոհարեղէնները բաժնուեցան երեք խումբի.

1.— Այս խումբին մէջ էին այն գոհարները, որոնք արուեստի եւ պատմութեան տեսակէտէնգեբազանց արժէք մը կը ներկայացնէին։

2.— Այս խումբին մէջ կը գտնուէին այն գոհարները, որոնք մեծ արժէք կը ներկայացնէին միայն արուեստի տեսակէտէն։

3.— Այս խումբին մէջ կը գտնուէին թանկագին քարեր, աւելի նուազ արժէքով։

Պետութիւնը որոշած է պահել առաջին խումբի գոհարեղէնները, որոնք 406 հատ են եւ կը պատկանին Մեծն Պետրոսի, Եղիսաբեթ, Քաթերին Բ., Պօղոս Ա. Աղեքսանդր Ա. եւ Նիքոլա Ա. ցարերու հարստութեան։

Պետութեան պահեստի գոհարներուն մէջ, որոնք եզական են ամբողջ աշխարհի վրայ, կը յիշուին.

1.— Զմրուխտ մը, թանձր կանաչի գոյնով, որուն գեղեցկութիւնը անբաղդատելի է։ Հաւանաբար ժամանակակից է Ամերիկայի գիւտին։ Քոլոմպիոյ մեհեաններուն զարդը կազմելէ ետքը, ատեն մը տարուած է Հնդկաստան։ Չի գիտցուիր թէ ինչպէս տիրացած են ցարերը։

2.— Շափիւղայ մը, երկնագոյն կապոյտով, որ կուգայ Սէյլանէն։

Կը կշռէ 260 քրամ։

3— Ոսկեքար մը («սարը եագութ»), ձիթապտուղի դեղնութեամբ, բիւրեղէ աւելի թափանցիկ։

4.— Փշոտ կարկեհան մը, 400 քրամ, զոր 1676ին գնած է Փէքինի ռուս դեսպանը։

5.— Ադամանդ մը, որ իր ջրային փայլով եւ մեծութեամբ հազուագիւտ է։ Ագուցուած է գոթական ոճով ապարանջանի մը վրայ։

6.— Օրլով ադամանդը, որ գտնուած է Կոլքոնտայի մէջ (Հնդկաստան) ԺԷ. դարուն, երբ կը կշռէր 300 քրամ։ Ցետոյ տաշուելով, 200 քրամ։ Կոմս Օրլով զայն գնեց նուիրելու համար Քաթէրին Բ.ի 1772ին։

7.— Շահ Բուրկան նիզանի ադամանդը։ Մոնկոլ Եհանն էր, որ 1651ին գողցաւ Շահէն։ 1829ին ցարին թագին միացաւ։

ԲՈՒՀԶԻԱԿԱՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ՑԵՍՆԷ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«Ազդակ»ի լրատուն կը հաղորդէ հետեւեալ հետաքրքրաշարժ լուրը.—

Քանի մը օր առաջ, Թագուշ անունով Ատանացի կին մը, բախտ մեկնած էր հոն գտնուող իր քրոջ աղջիկը տեսնելու համար։

Այս նախապաշարեալ կինը բաժնեց հասած օրուան գիշերը, սարսափելի երազ մը կը տեսնէ. խումբ մը հրեշտակներ զինք կը պտտցնեն դրախտի բոլոր անկիւնները եւ վերջը մութ քարայրի մը առջեւ կեցնելով կ'ըսեն. «Ահաւասիկ քու արժանի տեղդ»։ Թագուշ երազին մէջ կը սկսի պաղատիլ, աղաչել հրեշտակներուն, որպէսզի իրեն գոնէ պայմանաժամ մը տան մեղքերը քաւելու եւ երկնից թագաւորութեան արժանանալու համար. հրեշտակները խղճի գալով երեք ամիս պայմանաժամ կուտան։

Հետեւեալ առտուն կանուխէն սարսափահար կ'արթննայ կինը եւ անմիջապէս շոգեկառք նստելով կը վերադառնայ Պէյրութ։ Դրացիներ կը զարմանան այս անակնկալ վերադարձէն եւ կը հաւաքուին անոր շուրջ՝ հասկնալու համար պատճառը։ Թագուշ սակայն կը գոչէ անոնց. «Կիւնահքեարլար եագլաշմայըն, վիրապէն կիւնահըլմաան թէմիզլէնտիմ»։ Այս բառերը հազիւ արտասանած ան ներս կը մտնէ եւ կը մարի։ Իր ազգականները կը փութան եւ «պախըճը» կը կանչեն. Թեւին տակ գիրք մը կուգայ «պախըճըն» եւ հազիւ կարդալու սկսած, կը սթափի կինը որ մէվերջ կը հասնին «աղբար»ներու շքախումբերը եւ զայն կ'առաջնորդեն իրենց ժողովատեղին եւ հոն հաւատացեալներու ներկայութեան պատմել կուտան դրախտի տեսարանները...։

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴՐԱՄՆ ԱԼ ԿԸ ՋՆՋԵՆ

Մոսկուայէն քաղուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն այն զրոյցը թէ բոլշեւիկները կը խորհին ջնջել դրամին շրջաբերութիւնը, փոխարինելով զայն ապրանքով։

Նախապէս կը կարծուէր թէ այս լուրը սովետներու թշնամիներուն կողմէ տարածուած է։ Սակայն կը հաստատուի թէ Միկոյեանի նախագահութեան տակ կազմուած է յանձնախումբ, որ պիտի աշխատի ստեղծել նոր դրութիւն մը հաստատելով դրամին փոխարէն վճարման ուրիշ միջոց մը։

Նախնական ծրագրի մը համաձայն, բանուորները իբրեւ աշխատավարձ պիտի ստանան ուտեստ եւ ապրանք. իսկ գիւղացիները պիտի ստանան գանձաթուղթեր, որոնք իրենց իրաւունք պիտի տան պետական վաճառատուններէն առնելու իրենց անհրաժեշտ իրերը։

Այս դրամական յեղափոխութիւնը, որ նպատակ ունի կայունութիւն մը տալ չերվոնէցին արժէքին, նորութիւն մը չէ, քանի որ 1919ին Լէնին կը յայտարարէր թէ ռուբլիին անկումը պիտի պարտադրէ դրամին շրջաբերութեան վերջնական ջնջումը։ Ցետոյ չյաջողելով այս ծրագիրը, Լէնին աշխատեցաւ վերահաստատել եւ ամրացնել դրամական նախկին դրութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը։

Այս անգամ ալ կը փորձուի հին ձախողած ծրագիրը բաղդատաբար աւելի գէշ պայմաններու տակ։

Ինչպէս «Խորհ. Հայաստան»էն մեր քաղուածքները կը հաստատեն, արդէն մասամբ իրականացնելու կ'աշխատին այս ծրագիրը զանազան շրջաններու մէջ։ Հայաստանի ուսուցիչները այսպէս է, որ իբրեւ ռոճիկ պիտի ստանան կօշիկ, հագուստ եւ ուտեստ։ Դրամական վճարում չկայ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին վերջին հաշիւներուն համաձայն, անցեալ օգոստոսի վերջաւորութեան անգործներու թիւը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր զանազան երկիրներու մէջ.—

Երկիր	Օգոստ. 1929	Օգոստ. 1930
Գերմանիա	883,002	1,947,811
Պելճիքա	4,037	10,202
Աւստրիա	101,845	156,124
Քանատա	6,003	18,473
Անգլիա-Իրլանտա	1,98,882	2,119,648
Իտալիա	236,316	399,604
Հոլանտա	12,030	25,772
Լեհաստան		170,665
Ռումանիա	3,909	23,236
Շուէտ	20,048	26,147
Չեխոսլովաքիա	16,859	37,853

Ասոնցմէ զատ Պելճիքան ունի նաեւ 48,580 հոգի մասամբ անգործ, անցեալ տարուան 16,452ի դէմ, նոյնպէս Լեհաստանի մէջ 70,597 մասամբ անգործներ։ Միացեալ Նահանգներու մէջ կան անգործներու թիւը կը ներկայացնէ 100ին 22 համեմատութիւն մը, մինչ անցեալ տարի 100ին 9 էր։

Ճարտարարուեստական բոլոր մեծ պետութեանց մէջ Ֆրանսան է միայն որ գրեթէ անգործ չունի եւ ունեցած քիչն ալ պակսած է այս տարի (1929ին ունէր 964 անգործներ, իսկ այս տարի ունի միայն 403)։ Նոյնպէս Ռուսիոյ մէջ ալ այս թիւը նուազած է. 1929ի 1,310,600էն իջած է 785,700ի։

Ընդամէնը, ամբողջ աշխարհի մէջ անգործներու թիւը կը հաշուըուի 12-15 միլիոն հոգի։

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա նոր մարդահամար մը եւս պիտի կատարէ գալ տարի 1931ին, հաւանաբար մարտ ամսուան ընթացքին։ Եւ սակայն դեռ ճշդուած չէ թէ ի՛նչ ձեւով տեղի պիտի ունենայ մարդահամարը։

Փարիզ 1921ին ունէր 2,906,472 բնակիչ, 1926ին՝ 2,871,429 բնակիչ (ուրեմն 35,043 հոգի պակաս)։ Իսկ այժմ կը կարծուի թէ Փարիզի բնակչութիւնը աւելցած է շնորհիւ այն շինութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան 13րդ, 14րդ, 15րդ եւ 16րդ թաղամասերուն մէջ։

Սէն նահանգին բնակչութեան թիւն էր 1921ին 1,500,219, իսկ 1926ին՝ 1,757,208։ Այժմ կը կարծուի, որ այս թիւն ալ աւելցած է շնորհիւ հասնող օտարականներու։

Օտարականները 1926ին հետեւեալ ձեւով բաժնուած էին Սէն նահանգին մէջ.

101,893 Իտալացի, 50,251 Պելժ, 44,519 Ռուս, 36,370 Լեհ, 33,226 Զուիցերիացի, 31,568 Սպանիացի, 18,336 Թուրք, 15,743 Անգլիացի, 14,229 Ամերիկացի, 12,176 Ռումանացի, 10,833 Գերմանացի, Աւստրիացի եւ Հունգարացի, 7,161 Յոյն։

Պէտք է աւելցնել, որ բազմաթիւ օտարականներ ֆրանսական քաղաքացիութիւնը ընդունեցին վերջին տարիներուն։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ցարական կառավարութեան թշնամական դիրքին պատճառաւ, Հրեաները քշուեցան ու ամփոփուեցան Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ, ուր իրենց արգիլուած էր զբաղիլ արդիւնաբերութեամբ։ Այնտեղ եւս ջարդը պակաս չէր սակայն։ Քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին եւս բազմաթիւ Հրեաներ կոտորուեցան։

Երբ 1926ի մարդահամարը կատարուեցաւ, տեսնուեցաւ որ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ կ'ապրին 407,000 Հրեաներ։

25 Յուլիս 1925ին, բոլշեւիկ կառավարութիւնը հրամայեց կազմակերպել հրէական հողագործական գաղութներ։ Առաջին անթիւ 3,000 հրեայ ընտանիքներ լծուեցան հողագործութեան։ 10,000 ընտանիքներ եւս հաստատեցին ուրիշ գաղութ մը։ 6,000 ընտանիքներ ալ ղրկուեցան Խրիմ, ուր պիտի հիմնեն հողագործական ուրիշ գաղութ մը։

ԱՅՆՇԹԱՅՆ

Այնշթայն ձանձրացած է փառքէն, նոյնիսկ նեղուած։ Չէր բաւեր ամէն օր նամակներ ստանալ աշխարհի չորս կողմէն։ Առտու մըն ալ, երբ Ժընեւ կը գտնուէր, իրեն այցելութեան կուգայ ամերիկացի տիկին մը, սիրունիկ մէկը որուն չէր կրնար մերժել երկու տող ձեռագիր եւ ստորագրութիւն մը։ Կը թուի թէ կինը քիչով գոհացող չէր, ու մկրատ մը կը հանէ գրպանէն եւ ամէն գինով կը փորձէ խուրձ մը մազ կտրել Այնշթայնի գլխէն։ Խեղճ Այնշթայնը հազար ճիգ կը փորձէ, ազատելու համար այդ պատուհասին կակուղ ձեռքերէն։

Այնշթայն մոռցիր էր։

Օր մը Փարիզի մէջ կորսնցուց իր անցագիրը։ Ուրիշ օր մը սխալ հաշուեց եւ պակաս վճարեց հանրակառքի մը մէջ իր տոմսակը։ Եւ տոմսակավաճառը բրտութեամբ նեղացաւ աշխարհահռչակ մաթեմաթիկոսին.

— Գնա՛, քիչ մը թուաբանութիւն սորվէ։

Ապահովաբար Այնշթայն ինքզինք արդարացուց, պատասխանելով որ իր սխալը կամ թուաբանութեան ճշմարտութիւնները ... յարաբերական են։

ԱԶ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ

Օգոստոսի 20 օրուան մէջ Կէփէուն գնդակահարած է 300 հոգի։ Ուրեմն օրական 15 հոգի։ Եւ այս՝ պաշտօնական վիճակագրութեամբ։ Այս գնդակահարութիւններէն զատ, քանի՜ներ սպաննուեցան Ռուսիոյ գիւղերուն մէջ այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ դրամ կը պահեն, հաւաքական գիւղատնտեսութեան արգելք կը հանդիսանան, դասակարգային թշնամի են, կուլակ են, կրօնական նախապաշարումներ կը տարածեն, անհատական առեւտուրով կը զբաղին, կամ աջ ու ձախ կոմունիստ հոսանքներու կը պատկանին, խորհեցէք որ գնդակահարութիւնները ամսէ ամիս կը բազմանան, քանի գիւղացիները կը մերժեն յանձնել իրենց հունձքը։

Գնդակէն զատ մահու ուրիշ գործիքներ ալ ունին բոլշեւիկները։ Բանտերու մէջ մեռածները նոյնքան խոշոր թիւ մը կը կազմեն, անոնք ենթարկուած են «կոմունիստական ծոմապահութեան»։ Հապա հիւանդութիւնները, որ գնտաններու մէջ երեւան կուգան։

Կատարեալ զուլում։

Ցաճախ աւելի քան անմեղ պատճառներու համար մահուան պատիժ կը տնօրինուի։ Երեք ռուս ճարտարագէտներ, Պալչինսկի, Մէկ եւ Վ.իլէչկօ, մահուան դատապարտուեցան, որովհետեւ հըրկայ վայրաշարժերու գիւտն ըրած էին։

Ի ՔԱԻՈՒԹԻԻՆ ՑԱՆՑԱՆԱՑ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ)

«Ցան... տին... տան... Ղողեր, ...կի՛կ...որո՞ւ հաւարկըլվառես մեր ...թոնիրը... աղջի՛կ, որո՞ւ կը ...ս մեր դրան չէմին... փեսան ...ու, ալ գալիք չունի...»։

Ամբողջ ճամբու երկայնքին ...խօսեցաւ քթին տակ...աղօթք-...մրմնջեց... խնդաց ու հեկե...

...երկու կիներ, ետեւէն ...րքն ի քարշ, զահանդական աչ...ով կը դիտէին ծերուկին ցնո... այդ վիճակը։ Աստուծոյ ...ելու բառ չէր մնացեր իրենց ...։ Իշուկին աչքերուն մէջ ...ն կայծ մը իմաստութիւն ...եր էր ու գերմարդկային ...իրումով մը կը հետեւէր այդ ...ծականներուն։

Կէսօրէ յետոյ վհատութիւն ...ը եկաւ Մխիթարի վրայ, ինկաւ մազառի մը ոտքը. երեք էակներ կանգ առին իր մօտ, իրենց առջեւէն կ'անցնէին մարդկային երեւոյթներ, փոշեթաթախ դէմքեր. ալ վարժուած էին այդ տեսարանին, ոչինչ կար հոն զարմանալի, ինչպէս դաշտի ծաղիկներու մէջ. այդ մարդիկը ծնած էին քալելու համար այդ ճամբան, ինչպէս իրենք ալ՝ սպասելու համար հոն, դիւահար ծերուկին մօտ, միթէ՞ աշխարհը կրնար ուրիշ կերպ եղած ըլլալ։

Անսահման համակրութեան այդ րոպէին դաշտին մէկ ծայրէն ձիաւորներու վոհմակ մը փրթաւ. ճամբու երկայնքն ի վար կուգային, աղեկեզ ճիչեր, պոռչտուքներ կ'իմացուէր անոնց ուղղութեամբ, պայթումներու հետ նաեւ մետաղային շողարձակումներ... ո՞վ էին ի՞նչ կ'ուզէին ու իշուկը միամիտ աչքերը դէպի հոն յառած, ականջները կը շարժէր ու բան մը չէր հասկնար...։

Երիվարներու խումբը կը մօտենար, անօգուտ փախուստներու, վայրավատին անկումներու, զազանային պոռչտուքներու թոհուբոհը կը թաւալէր։ Քիւրտ հրոսակներ էին, եկած առնելու իրենց բաժինը...։

Անոնցմէ քանի մը ձիաւոր կանգ առին կարնոյ զանգակահարին առջեւ, նոյն մտածումը անցաւ անոնց աչքերէն, խուժեցին վար, մէկը իշուն սանձը խլեց, ուրիշ մը փորձեց Ազնիւին կուրծքի զգեստները ափել։

Լեզուապատառ ճիչ մը...։

Ու յանկարծ Մխիթարի սրտին մէջ քնացող առիւծը դուրս պոռթկաց, մէկ անգամ միայն, վերջին անգամ մը միայն, անզօր, ունայն սլացք մը միայն, բայց առիւծը գիտցաւ շղթաներու տակէն դուրս պոռթկալ։

Անհաւատալի թափով մը Մխիթար ոտքի ցատկեց, իր ոտքէն խլեց պատառատուն կօշիկ մը, խոյացաւ քիւրտին վրայ, ատամները սեղմ, աչքերը մոլեգին, բռնեց քիւրտին կոկորդը ու սկսաւ կօշիկով զարնել, զարնել։

— «Արթըխ եէթէր... պիր ճան իչիւն պու ղատար միննէթ եէթէր...»։

Մտածում մըն էր որ այդ պահուն կը դառնար իր արեան հետ ու իր բազուկին հետ կը հարուածէր քիւրտին գանկը.— «Կ'արժէ՞ մէկ կեանքի համար այսքան ստորնացում..»։

Կայծակի մը երկնային թըռիչքով այդ պահը անցաւ Մխիթարի անդունդէն. աչքերը փակեց, որովհետեւ ուժգին, բիրտ հարուած մը եկած էր գանկին, զգաց որ Ազնիւին երկու թեւերը կը փաթթուէին իր վզին, զգաց որ անոր շրթունքը կը փակի իր երեսին, իր վերջին ուժերով պլլուեցաւ անոր։

Վայրագ ձեռքեր քաշեցին երկու էակները մէջտեղ. յարձակողները չգիտցան թէ ինչպէս կրնան յագեցնել մոլեգնութիւն մը, ըրին ինչ որ կրնային, հրացանի կոթերով ու ժայռի կտորներով ջանացին ջախջախել անոնց գանկը, չտառապեցան երկու էակները, իրարու քաղցրութիւնը երբեք այդքան չէին զգացած, երբեք այդքան չէին սիրած զիրար որքան այդ յետին պահուն, ծիչ մը արձակեցին, այնքան անոնց դէմքերը սեղմուած էին իրարու։

Ուրիշ ոչ մէկ մտածում չկրցաւ անցնիլ Ազնիւի եւ Մխիթարի մտքէն, այդ յետին պահուն—այնքան կարճ տեւեց։ Կոչնակի մը ծանօթ բայց հեռաւոր ղօղանջները անցան իրենց մէջէն ու նուաղեցան այդ մեղեդիին հետ, ստուերացաւ ամէն ինչ որ ունէին այս աշխարհէն։

Քանի մը քայլ անդին Ղօղակաթ մնաց նստած մազառին քով, ալ տեղէն չերերաց, սպասեց որ յաւիտենականը իրեն ալ այցի գայ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋ

զինակալուր դէմքեր խորհրդային իշխանութեան մերժէր էին զիրենք դատելու իրաւունքը: Դատավարութիւնն սառեցեր էր քաղաքական բուռն վիճաբանութեան մը բնոյթը, ուր ընկերվարականներն իրենց գլխուն հետ կը խաղային: Բոլորն ալ մահուան դատապարտուեցան. բայց Տրոցկիի խորհուրդով, մահավճռին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ եւ դատապարտեալներուն հաղորդուեցաւ թէ իրր պատանդ պիտի պահուին, և պիտի գնդակահարուին, եթէ ընկերվարականները որ եւ է ձեռնարկ կատարեն բոլշեւիզմի դէմ: Երկարատեւ բանտարկութենէ յետոյ, անոնք աքսորուեցան զանազան վայրեր, ուր չեկիստներու ամենախիստ հսկողութեան տակ, անոնք չկրցան որ եւ է յարաբերութիւն ունենալ իրենց ազատ ընկերներուն հետ:

Հիմա նորէն, անոնք վերադարձած են Չեկայի բանտը, Մոսկուա: Մահուան պատիժը կրկին կը սպառնայ անոնց, որովհետեւ, կարմիր բռնաւորը Ստալին, կը վախնայ բոլոր անոնցմէ, զորս կը նկատէ ընդունակ գլուխն անցնելու հաւանական ըմբոստացումներու:

Ժընեւի խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ

Ժընեւի մէջ զրոյց կը շրջի թէ զինաթափութեան յանձնաժողովին խորհրդ. պատուիրակութեան դէմ դաւադրութիւն մը սարքուած է:

Պատուիրակութեան պետը Լիտվինոֆ ռուսերէն գրուած անստորագիր նամակ մը ստացած է. Նամակը կը յայտնէ թէ դաւադրութիւն մը սարքուելու վրայ է: Այս նամակը Լիտվինոֆի կողմէ յանձնուած է ոստիկանութեան, որ խորհրդ. պատուիրակներու ապահովութեան եւ պաշտպանութեան յատկացուած ուժերը աւելի զօրացուց:

Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ, պուլկար խորհրդարանին մէջ, հարցում ուղղուեցաւ կառավարութեան թէ Թագաւորին ամուսնութեան հետեւանքով, փոփոխութիւն պիտի կրէ՞ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ յիշուեցաւ թէ Սոֆիայի իտալական դեսպանը ճառ մը խօսած է Պուլկար ֆաշիստներու առջեւ, յայտնելով թէ երկրին փրկութիւնը ֆաշիզմի մէջ է:

Պուլկար վարչապետը նախ հերքեց իտալական դեսպանին վերագրուած ճառը, յետոյ պատասխանելով հարցման, յայտնեց թէ Պուլկարիա կը շարունակէ վարել խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, հիմնուած դաշնագրերու վրայ, եւ թէ ապագային, այդ քաղաքականութիւնը իր նպատակներով թէ միջոցներով, որեւէ փոփոխութիւն չպիտի կրէ:

Ընդհ. գործադուլ Սպանիոյ մէջ

Մատրիտի Շինութեանց գործաւորները, սէնտիքային կարգադրութեամբ՝ ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին: Բանթողները խմբովին ուղղուեցան մայրաքաղաքին կեդրոնը: Կարգապահական խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին ոստիկանութեան կողմէ: Գործաւորներ փոխադրող բազմաթիւ մեծ ինքնաշարժներ կեցուցին բանթողները որոնք արգիլեցին իրենց ընկերները աշխատանքի երթալէ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց բայց որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ:

Ընդհ. Գործադուլը կատարեալ է: Շինութեանց սէնտիքային մասնակցող 21000 գործաւորներ դադրեցուցած են աշխատանքը: Մետաղագործներն ալ գործադուլ յայտարարած ըլլալով, բանթողներու թիւը Մատրիտի մէջ կը հասնի մօտ 40,000ի:

Համալսարանի ուսանողները ձգեցին դասընթացքները եւ խումբ խումբ, կարուհիներու արհեստանոցներն այցելելով, թելադրեցին որ գործադուլ յայտարարեն:

Եգիպտոսի կացութիւնը

Համաձայն եգիպտական նախկին սահմանադրական օրէնքին, Խորհրդարանի բացումը պէտք է տեղի ունենար շաբաթ, 16 նոյեմբերին: Այդ օրուան համար ազգայնական Վաֆտ կուսակցութիւնը որոշեց սուգի օր յայտարարել, պահանջելով որ բոլոր բժիշկներէն եւ դեղագործներէն զատ, բոլոր ազատ արհեստաւորները գործադուլ ընեն: Եգիպտացի կիներ, ուրբաթ օր պտտեցան խանութէ խանութ, հրաւիրելով որ փակեն յաջորդ օրը: Քանի մը ձերբակալումներ կատարուեցան:

Շաբաթ օր, կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած էր. բայց որ եւ է միջամտութիւն կատարելու պէտք չունեցաւ ոստիկանութիւնը: Գահիրէ հանդարտ օր մը անցուց: Փաստաբանները այդ օր դատ չվարեցին: Արաբական թաղերու մէջ, խանութները փակ էին, բացի սրճարաններէն:

Գաւառներէն համերաշխութիւն եւ համամտութիւն յայտնող բազմաթիւ հեռագիրներ հասան Վաֆտի նախագահութեան: Նահաս փաշա, Վաֆտի նախագահը, ոստիկաններու ընկերակցութեամբ շրջեցաւ Գահիրէի թաղերն ու արուարձանները, ամէն տեղ արժանանալով ժողովուրդին խանդավառ ընդունելութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին: Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ը եւ Չարլի Չէփլին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մելիք Գէորգեան, Տէր և Տիկ. Antoine et Pierette Zamberty, Mr. Joseph et Mme Juliette Coquand, Mr. Jean et Mme Louise Domange, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, ամէն անոնց, որոնք մասնակցեցան, Տիկին ՍՈՒՔԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փրինկեանցի Հայկէկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

Կ'ուզուին մեքենայով à façon թրիքօ շինող գործաւորներ (թիւ 7-8—10): Լաւ վճարում: Դիմել Թերզեան Թրիքօի գործարանը. 20 Rue Mélingue, մէթրօ՝ Buttes Chaumont.

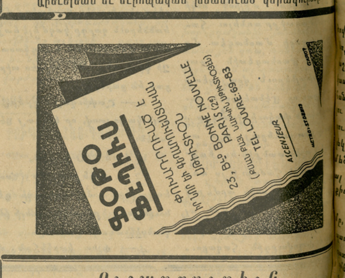
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով: փափաքողները դիմեն 57 rue des Arehives, Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30:

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud: N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
19 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1421

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Քիչ անդին լուր մը, երբ եզրակացութիւն մէկ քանի օրէ ի վեր շրջող նախապատրաստական զրոյցներու,— Ֆէթհիի կուսակցութիւնը որ ի ձայն փողոյ եւ թմբկի ու պաշտօնապէս կազմուած էր, կը լուծուի անձայն, անշշուկ եւ անպաշտօն կերպով, ու միշտ, նոյն հայրենիքին ծառայելու անշահախնդիր վեհանձնութեամբ…

Սէրպէսթի կազմութեան վրայ լրջօրէն չէինք նայած երբեք, որ այսօր, լրջօրէն փնտռելու ելլենք անոր կամաւոր թէ բռնադատեալ կազմալուծման պատճառները։ Կազմուած՝ հրամանով մը եւ մասնաւոր նկատումներով, կը լուծուի անշուշտ հրամանով մը եւ նոյն մասնաւոր նկատումներով։

Ու Թուրքը որ ի բնէ անընդունակ է լրջութեան, անգամ մը եւս յանձին Ֆէթհիի փաստը կուտայ թէ եւրոպական գըլխարկին տակ կը մնայ յաւիտենական Գարակէօզը, վայրագ իր անփութութեամբ եւ ծփուն, լպրծուն խառնուածքով, որ աւերի եւ տխրութեան մահաշունչ մթնոլորտի մէջ իսկ, գիտէ իր զուարճալիքը քշել։

Յիշեցէք թէ ի՛նչ խոստումներով ու մեծագոյն ծրագիրներով հրապարակ նետուեցաւ Ֆէթհի, թերահաւատ քմծիծաղներու մէջ.— Երկրին տնտեսական կեանքը պիտի բարւոքէր, արտադրութիւնը պիտի զարգացնէր, քայքայուած ու անդամալուծային ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշռէր ու փոքրամասնութիւնները պիտի կանչէր բնիկներու հետ հաւասարութեան նոյն գետնին վրայ։

Ի՞նչ ըրաւ.— Հաշուեկշիռն, իր ամբողջ տխրութեամբ, կը մնայ ծիծաղելի։ Ինքնամփոփ ու լեզապատառ փոքրամասնութիւններն անգամ մը եւս վտանգեց, ընտրութիւններու մէջ ներկայացնելով մէկ քանի խամաճիկներ, որոնք իրենց ազգային հաւաքականութեան կապուած էին լոկ անունի եւ մականունի աւանդութեամբ ու անոնց դէմ հին կրքերն ու ատելութիւնները վերարծարծեց. զանազան քաղաքներու մէջ, քիչ մը արիւն թափել տուաւ, բաւական ապակի փշրեց ու Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ՝ բարձրագոյն շնորհով՝ ապահովեց իր աթոռը…

Զարմանալու չէ սակայն, եթէ հակառակ ներքին աննպաստ պայմաններու, որոնք երկիրը կը դնեն անդունդին բերանը, Թուրքիա յաջողութիւններ կ'արձանագրէ միջազգային քաղաքական հրապարակի վրայ։ Խորապէս ուսումնասիրուած, այդ քաղաքական յաջողութիւնները՝ վաւերացումն իսկ են Թուրքիոյ պարտութեան եւ նոր պարտութիւններու մտահոգութեան, անոնցմէ խուսափելու աճապարանքին։

Ազգային կորովի գերագրգիռ ճիգով մը, Իզմիրի առջեւ ծով թափելէ յետոյ յոյն բանակը, երբ տեւական հաշտութեան ձեռք կ'երկարէ Աթէնքի կառավարութեան, կ'արժէ անշուշտ նկատի առնել հողային կորուստը, որուն համակերպած է ճակատագրական պարտադրութեամբ։ Ու երբ կը յայտարարէ գոհանալ իր ներկայ սահմաններով, որովհետեւ զանոնք պահելու եւ պաշտպանելու, նոր եւ այս անգամ, անդարմանելի կորուստներէ խուսափելու մղձաւանջը, բաց կը պահէ Թուրք ղեկավարներու աչքերը։ Քրտական հարցը Թուրքիոյ սրտին մեծ ցաւն է որ պիտի քամէ անոր կենսական կորովը, որքան ալ ջանան առաւելագոյն ուժերու վայրագութեամբ խեղդել քիւրտ անկախութեան ձգտումներու պոռթկումը։

Թուրքին եւ Քիւրտին միջեւ բացուած է հսկայ անդունդ մը, որ այլեւս անանց կը դառնայ՝ ուրուականներու թանձր շղթաներով մըն ալ։ Քիւրտը եթէ թափեց իր արիւնը եւ ատելութեան ճամբուն վրայ արձանագրեց բազմահազար զոհեր, դժուար թէ կանգ առնէ, հակառակ կուրծքին ու կրունկին տեղացող հարուածներու։ Պիտի քալէ մինչեւ իրականացումն իր ազգային հետապնդումներուն, Թուրքիան պահելով երերուն հրաբուխի մը վրայ, որ կոչուած է մէկ կողմէ խափանելու ելմտական, տնտեսական ու վարչական բարւոքումներու ամէն փորձ, միւս կողմէ, սաստկացնելու ներքին տագնապը, հաւանաբար ստեղծելու արտաքին դժուարութիւններ անճիտելու Թուրքին թարմ ուժերը մանաւանդ։

Այս անխուսափելի հեռանկարին վրայ, Ֆէթհիները չեն որ պիտի կրնային մեղմ ու զուարթ գոյներու սփոփանքը դնել։ Անոնք ծառայեցին ու դեռ պիտի ծառայեն կատարելու թատերական փորձեր, պարտկելու համար փլուզման ազդանշանները։ Իսկ արտաքին քաղաքական յաջողութիւնները, որոնք, ըսինք, վաւերացումն իսկ են Թուրքիոյ պարտութեան, ոչինչ պիտի փոխեն ներքին պղտոր կացութենէն։

Վաղը Թուրքիա կրնայ նոյնիսկ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ դիրք բռնել հակառակ Հայերու բողոքի կանչերուն եւ Քիւրտերու գայրոյթի պոռչտուքներուն։ Պետութիւնները գիտեն այդ հաշիւները կարգադրել ու փոխարէն շնորհել թաւշապատ աթոռ մը Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն։ Ու Քարակէօզը իր կարգին, պիտի գիտնայ նոյնպէս, նուաստ արժանապատուութիւնը փրկել՝ նոր յաղթանակի թմբուկներով։

Բայց, ներքին փլուզման վտանգը կայ ու կը բանի փտախտի պէս։ Տնտեսական քայքայումն է այդ, որուն առաջքը առնուիր քաղաքական դեղերով, բայց որ կրնայ քաղաքական ամէնէն մահացու հետեւանքները պայթեցնել։ Քարակէօզին դրդի յաղթանակները կը ծառայեն քիչ մը եւս ուշացնելու վերջնական պարտութիւնը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵԻՅՈՅՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (Նոյեմ. 4).

— «Թուրքիոյ հանրապետութեան եօթներորդ տարեդարձին օրը Վենիզելոս եւ Իսմէթ փաշա Էնկիւրիի մէջ ստորագրած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի «բարեկամութեան ու չէզոքութեան դաշինք» մը, որուն հետ միաժամանակ Թուրք եւ յոյն արտաքին գործոց նախարարները ստորագրած են առեւտրական եւ նաւային դաշնագիր մը։

Այս երկու դաշինքներու բովանդակութիւնը ամբողջութեամբ յայտնի չէ տակաւին։ Սակայն, այնքանն ալ, որ յայտնի է հեռագիրներէն, բաւական է գաղափար մը կազմելու համար այն մասին, թէ քաղաքականութեան հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ դեռ երէկ իրարու ոխերիմ թշնամի երկու պետութեանց փոխադարձ յարաբերութիւններուն մէջ։

Ատիկա մասամբ կ'երեւայ նաեւ ապստամբութեան այն փորձէն, զոր Վենիզելոս Էնկիւրի երթալու առթիւ կազմակերպած են Յունաստանի հակաթուրք տարրերը, Զօր. Փանկալոսի ղեկավարութեամբ։ Ճիշդ է, ապստամբութեան փորձը ձախողած է, բայց անիկա ինքնին ցոյց կուտայ, թէ յոյն ժողովուրդը տակաւին լիովին հաշտուած չէ Թուրքերուն հետ բարեկամանալու մտքին հետ, զոր կը նկատէ «նախատինք մը յոյն ազգային արժանապատուութեան»։

Հակառակ այդ հակաթուրք տրամադրութիւններուն, Վենիզելոս, որուն հայրենասիրութիւնը ոչ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել, յոյն ազգի շահուն համար անհրաժեշտ է գտած բարեկամութեան դաշինք մը կնքել յոյն ազգի դարեւոր թշնամի Թուրքիոյ հետ։ Համաձայն այդ դաշինքի՝ Յունաստան կը հրաժարի ոչ միայն Թուրքիոյ դէմ զէնք բարձրացնելէ, այլ եւ կը պարտաւորուի երբեք չօգնել Թուրքիոյ դէմ պատերազմող ոեւէ պետութեան։ Հարկաւ, նոյն պարտաւորութիւնը կը ստանձնէ նաեւ Թուրքիա Յունաստանի վերաբերմամբ։

Ապահովաբար, արտաքին քաղաքականութեան հետ մէկտեղ փոփոխութեան պիտի ենթարկուի նաեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի ներքին քաղաքականութիւնը իրենց հպատակ Յոյներու եւ Թուրքերու նկատմամբ։ Անկասկած, ասկէ ետքը զգալիօրէն պիտի բարելաւուի ոչ միայն Պոլսոյ յունական Պատրիարքարանի դիրքը, այլ եւ Պոլսոյ Յոյներուն իրաւական ու քաղաքական վիճակը։

Վենիզելոսի այցելութիւնը Պոլիս եւ տեսակցութիւնը Պոլսոյ յոյն առաջնորդներու հետ կոչուած է ամրացնելու յոյն-թուրք նոր բարեկամութիւնը։

Թէ Պոլսոյ Յոյներուն վիճակին բարելաւումը անուղղակի ի՛նչ անդրադարձում պիտի ունենայ Պոլսոյ Հայերու վիճակին վրայ, կը պարզուի մօտ ապագային։»

ԱՆԳԼԵԻՐԱՔԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի երեսփ. ժողովը 13ի դէմ 69 ձայնով վաւերացուց Անգլեւիրաքեան դաշնագիրը, որ ի զօրու պիտի ըլլայ անմիջապէս որ Իրաք ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆէթհիի «ալաթուրխա» ճաճանչը

ՊՈԼԻՍ, 17 Նոյեմբեր.— Երէկ իրիկուն լուր շրջեցաւ թէ Սէրպէսթի հիմնադիր-ղեկավարը Ֆէթհի եւ նոյն կուսակցութեան անդամներէն Էնկիւրի գտնուող երեսփոխանները Մուսթաֆա Քէմալի եւ կառավարութեան յանձնած են Սէրպէսթ կուսակցութեան լուծման վերաբերեալ տեղեկագիրը։

Այս լուրն այսօր հաստատուեցաւ Էնկիւրիէն, կարգ մը շրջանակներ ենթարկելով զարմանքի եւ հիասթափման։ Սէրպէսթի այս ընթացքին բուն պատճառները յայտնի չեն. բայց կը կարծուի թէ ընտրութեանց մէջ ձախողութիւնն է որ առիթ տուած է այս որոշման։ Կ'ըսուի թէ Սէրպէսթի երեսփոխանները պիտի կազմեն անկախ կուսակցութիւն մը։

*** Մուսթաֆա Քէմալ երկուշաբթի օր մեկնեցաւ Անատոլու քննական պտոյտի։

Տրնփինկը Խորհրդ. Միութեան մէջ

Անգլիացի օրագրող մը, որ Խորհր. Միութեան մէջ պըրպտումներ էր կատարեր ընկերութեան մը կողմէ, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ եւ անդրադառնալով տընփինկի հետեւանքներուն կը գրէ.— Բացի առանձնաշնորհեալ օտարականներու յատուկ վաճառատուններէ, մնացեալ վաճառատուները խորհրդային հպատակներուն կուտան ալրուստի անհրաժեշտ պիտոյքները, հաց, միս, կարագ, կաթ, հաւկիթ, ընդեղէն եւ այն ալ շատ չնչին չափերով, երկար սպասումներէ վերջ։

Վերջին ռուսեւիտալական համաձայնութիւնը, իր առաւելագոյն արդիւնքները կուտայ այս պահուս։ Իտալական ապրանքներու փոխարէն, որոնց գումարը կը հասնի տարեկան 250 միլիոն ֆրանքի, Ռուսիա Իտալիոյ կուտայ նաֆթ, հատիկներ եւ իւղ։

Յօդուածագիրը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ խորհրդ. ցորենի արտածման վրայ, իբր պայքարի ամենէնլուրջ ու վտանգաւոր մէկ ձեւը, եւ կը յիշէ թէ նկատի ունենալով վերջին բերքի գնահատումը, կարելի է նախատեսել թէ առնուազն 5 միլիոն թոնօ ցորեն Ռուսիա պիտի կրնայ միջազգային շուկան հանել, ծանր խռովքի մատնելով հրապարակը։

«Իզվեստիա» բոլշեւիկեան թերթը կ'ընդունի թէ Մոսկուայի իշխանութիւնները կը փափաքին դրամ ձեռք ձգել, իրականացնելու համար հնգամեայ ծրագիրը, բայց կը խոստովանի թէ վաճառման գիները շատ անսովոր են։ Յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ.— Իմ կարծիքս այն է թէ խորհրդային իշխանութիւնը կ'ուզէ մէկ քարով երկու թռչուն զարնել,— նախ անմիջապէս եւ ամէն գինով դրամ ձեռք ձգել, յատկացնելու համար հնգամեայ ծրագրի իրականացման եւ յետոյ, վարկաբեկել արտասահմանի դրամատիրական կարգերը։ Մինչ այդ սակայն, ռուս ժողովուրդը կը սեղմէ մէջքի գօտին, եւ կրցածին չափ, ինքզինքը կը մխիթարէ, յուսալով որ հանրային ամէն մէկ շէնքէ ծածանող դրօշներուն վրայ գրուած նշանաբանները պիտի իրականանան»։

Պաշտպանութեան տասնօրեակ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը ընթացքին, Խորհրդային իշխանութիւնը յայտարարեց թէ Նոյեմբեր 15-25ը ամբողջ Ռուսիոյ համար պիտի ըլլայ «Պաշտպանութեան տասնօրեակ» մը։

Այդ շրջանին, ժողովրդային զանգուածներու ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնանայ ցամաքային, ծովային, օդային եւ քիմիական պատերազմներուն վրայ, նկատի ունենալով դրամատիրական յարձակման դէմ լուրջ պաշտպանութիւն մը։

Պէտքէ որ ռուս ժողովուրդը ներկայ ըլլայ այն հաւաքոյթներուն ուր տեղեկութիւններ պիտի տրուին մարտական դաստիարակութեան վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ ներկայ ընդհանուր կացութեան վրայ։ Ժողովուրդին հրաւէր պիտի ուղղուի որ իր յօժար կամքով, իր ազատ ժամերը յատկացնէ, աշխատանքի, որպէսզի մարտական միութիւնները զօրանան եւ կարելի ըլլայ նոր օդանաւեր շինել։

Գալով ուսուցչապետներու դաւադրութեան եւ անգլիական ու ֆրանսական կառավարութեանց կողմէ ընդդէմ Ռուսիոյ պատրաստուած պատերազմի առասպելին, այս տասնօրեակի առթիւ, պիտի շահագործուի անշուշտ, գրգռելու համար ժողովուրդը։ Արդէն, ճարտարարուեստական կեդրոններու գործարաններուն մէջ, մեծ միթինկներ կը սարքուին ուր կրակուբոց ճառերէ յետոյ բանաձեւեր կը քուէարկուին, պահանջելով որ մեղադրեալ ուսուցչապետներն ու գիտնականները մահապատժի ենթարկուին։

Վաֆտի բանակցութիւնները

Գահիրէէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ, հակառակ բոլոր հերքումներուն, Վաֆտ կուսակցութեան պետերուն եւ Մահմէտ Մահմուտ փաշայի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, կազմելու համար միացեալ ճակատ ընդդէմ կառավարութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 17 Նոյ.— Երկու օրէ ի վեր, Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, զրոյց կը շրջի կառավարական տագնապի մը մասին։ Իբր թէ Մաքտոնըլտի եւ Սնոտընի հրաւէր ուղղուած է որ հրաժարին որպէսզի կարելի ըլլայ կազմել համերաշխական դահլիճ մը Հէնտըրսընի գլխաւորութեամբ, եւ մասնակցութեամբ Լոյտ Ճորճի։ Այդ կերպով, դահլիճը պիտի կրնայ կոթնիլ ազատականներուն ու նաեւ, հաւանաբար կարգ մը պահպանողականներու։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն սակայն թէ, եթէ այդ տեսակ կառավարութիւն մը կարելի ըլլայ կազմել, չպիտի կրնայ տոկալ խորհրդարանի առաջին վճաքանութեան իսկ, եւ եթէ հարցը ներկայանայ Աշխատաւորականներու խորհրդարանական խմբակցութեան, ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը պիտի արտայայտուէր ի նպաստ Մաքտոնըլտի եւ Սնոտընի, որոնք, հրաժարելու մտադրութիւն չունին արդէն։

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Փրոմէթէ»ի հոկտեմբերի թիւէն.—

«Պասմաճներ»ու ըմբոստական շարժումը կրկին սկսած է Թուրքեստանի մէջ։ Մօտ 2000 հոգինոց ջոկատ մը կը գործէ Թուրպաշի Ապ. Իշանի ղեկավարութեամբ։ Այս ջոկատը քանի մը կարեւոր ընդհարումներ ունեցած է, կարմիր բանակի կարգ մը մասերուն հետ։

Աշխապատի մէջ, վէճ մը ծագած է թուրքմէն հեծելազօրաց ջոկատներուն եւ ռուս հեծելազօրաց միջեւ։ Երկու կողմէն ալ զոհեր եղած են։ Վէճին պատճառը հետեւանքն է թուրքմէններու միջեւ ռուս բոլշեւիկներու վարած ազգային քաղաքականութեան։

Օխի շրջանին մէջ, կարմիր բանակի քըրքըզ ազգային կազմակերպութիւնները ըմբոստացած են։ Ըմբոստութիւնը խստօրէն զսպուած է։ Ըմբոստներէն մէկ մասը լեռը քաշուած է, միանալու համար ըմբոստ պասմաճներուն։

ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

Թիֆլիսէն կը հաղորդեն ժընեւի վրացական մամուլի դիւանին, թէ կովկասի բոլոր ժողովուրդներու համերաշխական զգացումը երբեք այնքան զօրաւոր չէ եղած որքան ներկայ պահուն։ Հակախորհրդային յեղափոխական շարժումը խիստ ժողովրդային դարձած է։ Ցարիզմի կողմէ ստեղծուած եւ բոլշեւիկներէն մեծապէս ընդլայնուած հակամարտութիւնը զանոնք պառակտելու համար, անհետացած է Հայերու եւ Ազրպէճանցիներու միջեւ, որոնց ըմբոստները կը պայքարին յաճախակի միասին կարմիր ջոկատներուն դէմ։ Ինչ որ ալ ըլլայ իրենց գաղթականներուն դիրքը, կովկասի բոլոր ժողովուրդները — Ազրպէճան, Հայաստան, Հիւս. կովկաս, Վրաստան, — այսուհետեւ եղբայրաբար կանոնօրէն միացած են եւ կողք կողքի կը քալեն, ազատագրուելու համար օտար լուծէն։

Այս միութիւնն է որ սարսափի մատնած է Անդրկովկասի խորհրդային Դաշնակցութեան կուսակցութիւնը, որուն նախագահը, Էլիավա, դատնութեամբ հաստատած է թէ այլեւս ոչ մէկ ազգային կամ կրօնական վէճ կայ կովկասեան ժողովուրդներու միջեւ, որոնք բոլորը «հակասովէթական պլօք»ը կազմեն։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՈՍԿԵՄԹԵՐՔԸ

Աշխարհի մեծ ելմտագէտները աչքերն յառած են Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքին եւ շրջաբերութեան հանած թղթադրամներուն, որոնց գումարը Հոկտեմբերի վերջին հասած էր 73 միլիառի անհելի թիւին. անցեալ տարի միեւնոյն ամսուն այդ գումարը 60 միլիառ էր միայն։

Ելմտագէտները համաձայն չեն թէ երկրի մը տնտեսական կացութեան հայեցակէտով նըպաստաւո՞ր է թէ ոչ ոսկիի պահեստին եւ թղթադրամներու չափազանց յաւելումը։ Օտար ելմտագէտները խէթ աչքով կը նային Պանք տը Ֆրանսի այս քաղաքականութեան եւ կ՚ամբաստանեն զայն թէ մենատիրական անձնասէր ձգտումներ ունի եւ կը խանգարէ միջազգային ելմտական կացութիւնը, իսկ Ֆրանսացի ելմտագէտներէն ոմանք ալ կը կարծեն թէ ոսկիի մթերումն է պատճառ կեանքի սղութեան։

Ապահովաբար նախանձի արդիւնք են օտարներու այս առթիւ ըրած կշտամբանքները։

Արդարեւ, Պանք տը Ֆրանսի նման Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պետական դրամատուններն ալ ունին ոչ միայն իրաւասութիւնն այլեւ պարտականութիւնը՝ ներկայացուած ոսկին գնելով փոխարէնը թըղթադրամ շրջաբերութեան հանելու։ Այդ յաւելեալ ոսկիի քանակը ոչ թէ երկրի արտածութեանց եւ ներածութեանց նըպաստաւոր տարբերութիւնն է այլ պարզապէս նոր գնուած ապրանք մը, որուն փոխարէն նոր թղթադրամ տուած է։ Ինչո՞ւ միւս դրամատուններն ալ միեւնոյն ձեւով չեն վարուիր. պարզապէս որովհետեւ բաւականաչափ վստահութիւն չեն ներշնչեր դիմամատէրներուն. դրամը հայրենիք չունի եւ երբ Հիթլեր կամ Մուսոլինի ազատ ասպարէզ կուտան իրենց անզուսպ եւ անզգոյշ մտածումներու արտայայտութեանց, պէտք է լաւ խորհիլ թէ հետեւանքները մինչեւ ո՛ր տեղերը կրնան հասնիլ… Ցանցանքը Պանք տը Ֆրանսինը չէ եթէ այսօր Ֆրանսան կը նկատուի իբր ամենախաղաղ երկիրը եւ ֆրանքն ալ աշխարհի ամենահաստատուն դրամը։

Գալով ներքին շուկային, Խորհրդարանի Ելմտական Յանձնաժողովի տեղեկաբերը կը գրէր վերջերս թէ մատուցման եւ խնդրանքի յաւիտենական անյեղլի օրէնքին համաձայն երբ որ եւ է առարկայ գնելու համար փոխանակ մէկ հազարնոց թըղթադրամի, քանի մը հատ կան հրապարակի վրայ, գնելի առարկայի արժէքը կը բարձրանայ կամ ուրիշ խօսքով թղթադրամի գնման կարողութիւնը կը պակսի։ Ճիշտ պիտի ըլլար այս դատողութիւնը, եթէ Պանք տը Ֆրանսի այդ թղթադրամները դիւրաւ ձեռք ձգել կարելի ըլլար։ Բայց այդպէս չէ բարեբախտաբար։

Պանք տը Ֆրանսի թղթադրամները ոչ թէ նոր արժէքներ են, որ առանց որ եւ է փոխարինութեան հրապարակ հանուած են, այլ իսկապէս ստացականներ են ոսկիի աւանդի, գոյութիւն ունեցող ոսկին նոր տպուած տոմսով մը փոխարինուած է։ Այսօրուան թղթադրամներուն առատութիւնը որ եւ է նմանութիւն չունի 1920-1926ին շատ մը երկիրներու մէջ տեղի ունեցած inflationներուն, երբ թղթադրամ տպող մեքենաներն անդադար կը շարժէին անհաշիւ եւ անփոխարէն։

Եթէ Պանք տը Ֆրանսը չգնէ ներկայացուած ոսկին, այդ ոսկին է որ պիտի շրջաբերի հանրութեան մէջ. թղթադրամի շրջաբերութիւնը անհամեմատ աւելի դիւրին եւ գործնական է քան ոսկիինը։ Պատերազմէն ի վեր ոսկեդրամ չկայ ոչ մէկ մեծ հրապարակի վրայ, արդեօք վաճառականութիւնը կը տուժէ՞ այդ պատճառաւ կամ որ եւ է դժուարութեան կը բախի անոր բացակայութեան պատճառաւ. բնաւ երբեք։ Ընդհակառակն Պանք տը Ֆրանսը ըլլալով միակ պահապանը ոսկիի գումարին, ի վիճակի է իր թղթադրամներու քանակը ներդաշնակելու երկրի իրական պէտքերուն հետ ղեկավարելու զայն պարագաներու պահանջին համեմատ։

Իսկապէս ուրեմն զոհողութեան խնդիր ալ չկայ Դրամատան կողմէ, քանի որ այդ ոսկիները բան մը չեն արժեր Պանք տը Ֆրանսին, որ անոնց փոխարէնը եռապատիկ արժէքով դրամատոմս հրապարակ հանել, բայց ան չօգտագործեր իր այդ իրաւունքը. Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքին եւ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամներու համեմատութիւնը 100ին 50էն աւելի է, ուրեմն շատ աւելի քան օրինական սակը, որով սխալ է թըղթադրամներուն առատութեան վերագրել կեանքի սղութիւնը։ Եթէ այդ առատութիւնն է սղութեան պատճառները բազմապիսի են եւ կարելի չէ ապացուցանել թէ ապրուստի գինի ելեւէջները համընթաց եղած են դրամատոմսերու քանակին հետ։

Խնդրի բարդ կողմերն աւելի լաւ լուսաբանելու համար ենթադրենք օրինակի համար թէ Պանք տը Ֆրանսը գնէ աշխարհի ամբողջ ոսկիի մթերքները և փոխարէնն իր թղթադրամներով վճարէ. ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը։

Միւս բոլոր երկիրներու մէջ շրջաբերուած դրամատոմսերը պիտի մնան առանց երաշխաւորութեան. ժողովուրդը պիտի գլանայ իր վստահութիւնը այդ թղթադրամներուն, որով անոնք պիտի կորսնցնեն իրենց գնման կարողութիւնը, իսկ միւս կողմէն ֆրանսական դրամատոմսերը պիտի ողողեն աշխարհի ամէն հրապարակները։ Ապահովաբար պիտի խախտի միջազգային ելմտական հաւասարակշռութիւնը եւ նոյնինքն Ֆրանսայի բարօրութիւնն ալ խնդրական պիտի ըլլայ. քանի որ անոր արտադրութիւնները պիտի մնան անվաճառ եւ պահանջներն անզանձելի։

Այնչափ բազմացած են աշխարհի այլեւայլ մասերն իրարու միացնող կապերը եւ այնչափ դիւրացած են միջազգային յարաբերութիւններն որ այլ և այլ կարեւոր ելմտական հրապարակներն իրարու կապուած են հաղորդիչ ամաններու նման եւ անկարելի է տարբեր մակարդակներու վրայ պահել անոնց պարունակած հեղուկները։ Ուշ թէ կանուխ հաւասարակշռութեան օրէնքը պիտի յաղթէ եւ հաւասարեցնէ անոնց մակերեւոյթները։ Չի բաւեր որ միայն մէկ երկիր բարգաւաճի, պէտք է միւս մեծ երկիրներն ալ համեմատական բարւոք կացութիւն մը ունենան, որպէսզի տեւական ըլլայ այդ բարօրութիւնը։

Տարիէ մը աւելի դիմացանք Ամերիկայի մեծ տագնապին, բայց արդէն կ՚երեւին անոր հետեւանքները։ Մէկէ աւելի դրամատուններ դադրեցուցին իրենց վճարումները եւ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնել ստիպուած է չարիքը մեղմելու համար։

Ամէն պետական դրամատուն պէտք է հետամուտ ըլլայ անաղարտ պահելու իր թղթադրամները երաշխաւորելու սահմանուած ոսկեմթերքը. իսկ անկէ դուրս գտնուած դրամագլուխները պիտի փնտռեն միշտ վստահութիւն ներշնչող հրապարակներ, քանի որ վստահութիւնն է դրամատէրը շարժման մէջ դնող գլխաւոր ազդակը։ Պատերազմի ժամանակ մեծ քանակութեամբ ոսկի ամբարուած էր Զուիցերիոյ մէջ, բայց ոչ ոք մտքէն կ՚անցընէր զուիցերիական կառավարութիւնը կամ անոր դրամատունը մեղադրելու,

Ղեկավար տարրերուն կը մնայ իրենց զգոյշ եւ խոհեմ քայլերով վստահութիւն ներշնչել դրամատէրերուն եւ մաքառիլ ռազմապաշտ միտումներուն դէմ։ Զօրս տարուան խոհեմ քաղաքականութեան հետեւանքն է Ֆրանսայի եւ ֆրանքի գրաւած հաստատուն դիրքը միջազգային հրապարակին վրայ եւ չափազանց լաւատեսութիւն չըլլար ըսելը թէ մինչեւ տարեգլուխ յոյս կայ որ մաքրուի հրապարակը եւ նոր տարին սկսի նոր յոյսերով եւ աւելի առողջ պայմաններու մէջ։ Պրիանի բանբերով խաղաղութիւնը բաւական չափահաս է արդէն ինքզինք պաշտպանելու համար անխոհեմ յարձակումներու դէմ։ Յոռետեսութեան լուրջ պատճառներ չկան առայժմ եւ հաւանաբար մեր սերունդն այլեւս չի տեսներ նոր արհաւիրքներ։ Մեր քաշածը ու տեսածը բաւական է մեզի ալ, մեր յաջորդներուն ալ։ Դաշինքի արտաքին քաղաքականութեան եւ վերջին ելմտական փլուզումներու առթիւ խորհրդարանս հարցաքննումներուն իբր հետեւանք Թարտիէօի ստացած վստահութեան քուէն յայտարար նշան է թէ պատճառ չկայ յոռետես ըլլալու։

Մ. Տ.

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

(Ականատեսի պատմուածները)

... Նոյեմ 3

Ամբողջ կովկասի գիւղացիութիւնը ծանր օրեր է ապրում։ Այժմեանից շատ շրջաններ սովի առաջ են կանգնած։ Կառավարութիւնը ամէն օր կոլտնտեսութիւնների պահեստներից պարէն է տեղափոխում զանազան ուղղութիւններով, թողնելով համայնքին շատ չնչին տոկոս։

Կոլտնտեսութիւններ առաջ բերելու խստութիւններից յետոյ, այժմ էլ կառավարութիւնը ուրիշ ձեւով է տանջում ու նեղում գիւղացիութեան։

Հայաստանում, Վրաստանում եւ Ադրբէյջանում կամաւոր տուրքեր են նշանակել բոլոր գիւղերի վրայ այն էլ ոչ թէ դրամով, այլ պարէնով։ Երբ որեւէ գիւղ հրաժարւում է որոշուած տուրքը վճարել, կրկնակի, եռակի են վերցնում. իսկ բոլշեւիկներին լաւ ծանօթ գիւղացին, ծախում է իր վերջին կարպետն ու տնային իրերը եւ տասնեակ վերստեր ճանապարհ կտրելով, այս կամ այն քիլ վայից գաղտնի փութը 12 ռուբլով ցորեն է գնում եւ բերում կառավարութեան յանձնում փութը 1 ու 8 կոպէկով։ Այս վերջին խստութիւնների պատճառով, նորէն գիւղացիներից շատերը լեռներ են բարձրացել։

— Սեպտեմբեր 26ին Հաջի քենտից (Գանձակի շրջան) 500 հոգի կամիբ բանակայիններ Գանձակ վերադառնալուց, ճանապարհին Ղօզլու Դարա կոչուած վայրում, ապստամբները յանկարծակի են բերում եւ բոլորին էլ գինաթափ են անում, հրամանատարներին ու կուսակցականներին տեղն ու տեղը գնդակահարում եւ վերցնում են իրենց հետ իսկ միւսներին ազատ են թողնում։

— Նախկրայի Չեկան, օգտուելով Արարատի կռիւների պատճառով Նախիջեւանում կեդրոնացրած զօրքի ներկայութիւնից, երկու շաբաթ առաջ, մինչեւ օրս ըմբոստ մնացած Գէչլու թաթարական գիւղը հիմնովին քարուքանդ է անում, գիւղացիներից 100 հոգու գնդակահարում է, մի մասը բարձրանում է լեռները, իսկ մի մասն էլ անցնում է Պարսկաստան։

Այս գիւղի նկատմամբ բոլշեւիկները շատ փափկանկատ էին եւ մինչեւ օրս խստութիւնների չէին դիմում, որովհետեւ սահմանի վրայ էր ընկած, վախենում էին, որ բոլորը անցնին Պարսկաստան։

— Արարատի կռիւների ժամանակ բոլշեւիկները մեծ քանակութեամբ զօրք էին կեդրոնացրել Էջմիածին, Երեւան, Ղամարլու եւ Նախիջեւան, իսկ սահմանապահ զօրքի թիւը կրկնապատկել էին։

Բոլշեւիկները շատ վատ դեր խաղացին այդ կռիւների ժամանակ, երբ Քիւրտերը Իգդիրը վերցնում են, Թուրքերի զօրամասը իր շունչը Հայաստանի հողում Արաքսի միւս ափում է քաշում, սակայն «յեղափոխական» եւ Մուսթաֆա Քէմալի դաշնակից Մոսկուայի հրահանգով նրանց երեք օր կերակրելուց յետոյ, իրենց կարմիր զօրամասերին միացնում են եւ նորէն վերադարձնում Քիւրտերի մէջ. դրանով էլ չբաւականանալով, Վրաստանում կանգնած ինչ որ ձիաւոր զօրամաս են բերում եւ գիշերով տեղափոխում Իգդիր։ Ուղարկող զօրամասերին բոլշեւիկները հասկացրել էին, որ Անգլիան իր ուժերը կեդրոնացրել է Արարատ եւ Քիւրտերի հետ միասին կռիւ է յայտարարել Ռուսաստանին ու Թուրքիային։ Կռիւներից յետոյ, երբ զօրքը իմացել էր, որ իրեն խաբել են, խուլ դժգոհութիւններ էր առաջ բերել։

ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

Կէֆէճուի եւ Կոմինտէրնի արտասահմանի գործակալներուն ամսաթոշակները կը վճարուին արտասահմանեան շուկաներու մէջ ծախուած ռուսական արտիքներու հասոյթներով։ Կը նշանակէ ո՛, անօթի ռուս գիւղացին կ՚աշխատի ու կը չարչարուի, որպէսզի դրամ հայթայթէ համաշխարհային յեղափոխութեան, որուն շուրջ ապահովաբար բնաւ չի մտածեր։

1928ին, Կէֆէճուի Պերլինի պատուիրակը, ամսական 15,000 տոլար կը ծախսէր։ Պարսկաստանի մէջ ես՛ կը ստանայի ամսական 500 տոլար։

Պատուիրակներուն վճարուած գումարները կը տարբերին իրենց գործունէութեան արդիւնքի կարեւորութեան համաձայն։

Մոսկուա, յաճախակի կը թղթակցի իր պատուիրակներուն հետ, պաշտօնապէս Նարկոմինտէլի (արտաքին գործավարութիւն) անունով ճամբորդող դիւանագիտական սուրհանդակներու միջոցով։

Առեւտրական պատուիրակութիւնները, ինչպէս Ամթորկը, ինչպէս նաեւ խորհրդային շոգենաւերը, գաղտնի հաղորդակցութեան կարելիութիւններ կ՚ընձայեն Մոսկուայի եւ անոր գործակալներուն միջեւ։

Իւրաքանչիւր պատուիրակ, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր գործակալ կեղծ անուն մը ունի կամ թիւ մը։

Չինաստանի խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարուած խուզարկութենէն վերջ, երբ, «սիրելի ընկեր…» սովորական բանաձեւով սկսող եւ գաղտնի գործակալներուն ուղղուած շրջաբերական — թղթակցութիւն մը ձեռք անցուցին, այդ բանաձեւի գործածութիւնը արգիլուեցաւ։ Գործակալներուն ուղղուած նամակները, այլեւս, անոնց թիւերը կը պարունակեն։ Այդ նամակները գրուած են զոյգ պահարաններու մէջ։ Արտաքին պահարանին վրայ կայ Նարկոմինտէլի կնիքը։ Ներքին պահարանը, որուն մէջն է նամակը, կը կրէ արքայական կնիքը — երկգլխանի արծիւ — եւ ոչ թէ մանգաղն ու մուրճը։

Երբ Կէֆէճուն կը թղթակցի իր ապօրէնի պատուիրակներէն մէկուն հետ, նամակը կ՚ուղղուի պատուիրակին կեղծ անունով։

Պատուիրակին իրական անունը անծանօթ կը մնայ ամէնքին, մինչեւ իսկ դեսպաններուն, հիւպատոսներուն, կամ առեւտրական կազմակերպութեանց տնօրէններուն։

Պատուիրակներու կողմէ, Ռուսիոյ իրենց շէֆին ղրկուած նամակները կ՚ուղղուին «Տ. Թրիփոլսքիի» Մոսկուա, «Գիտական — Պատմական Ընկերակցութիւն», «Թրիփոլսքին» Թրիլիսէրն է, իսկ «Գիտական— Պատմական Ընկերակցութիւն»ը Կէֆէճուի արտաքին բաժանմունքը։

Կ՚ամփոփեմ՝ անգամ մըն ալ կրկնելով հետեւեալը.— Տարբերութեան շուքն իսկ չկայ Նարկոմինտէլի, Կոմինտէրնի եւ Կէֆէճուի միջեւ։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը ներկայանայ այս երեք երեսներով, որպէսզի արտասահմանը խաբէ։ Եւ սոոր մէջ կը յաջողի։ Օտարն է որ կ՚իյնայ թակարդին մէջ։

1920ին էր որ կը հեռանայի կարմիր բանակէն եւ կ՚արձանագրուէի Կէֆէճուի գաղտնի ոստիկանութեան մէջ։ Կէֆէճուն այն ատեն Չեկա կը կոչուէր։

Լէնինը ըսած էր.— «Ամէն համայնավար՝ չեկիստ մը պէտք է ըլլայ։» Այն ատեն ես, ուրիշ հազարաւորներու հետ այն համոզումը ունէի, թէ խորհրդային վարչաձեւը պրոլետար կառավարութիւն մըն էր, պրոլետարի համար։ Եւ սակայն, որպէսզի այս վարչաձեւը կարենար զարգանալ եւ զօրանալ, պէտք էր որ վայելէր լիակատար ազատութիւն մը։ Ո՛վ որ կը նեղէր զայն իր զարգացման մէջ, անոր թշնամին էր եւ պէտք էր որ ոչնչացուէր։ Ասիկա տրամաբանական էր։

Իմ առաջին պաշտօնս շըփման մէջ դրաւ զիս մարդոց հետ, որոնց գործերը խորունկ պըժգանք մը կը պատճառէին ինծի։ Բայց յեղափոխականի մոլեռանդութիւնս այնքան ուժեղ էր տակաւին, որ թոյլ չտուաւ ինծի հաւատքս կորսնցնել կառավարութեան մը հանդէպ, որ նմանօրինակ պաշտօնեաներու կը հանդուրժէր։

Էկատէրինպուրկի մէջ հանդիպեցայ շատ նշանաւոր կնոջ մը՝ Սթալպերկին։ Բնիկ լեթոնիացի այս կինը, երկու Ռուսերու՝ Թիւնկուսքովի եւ Խրոմաթովի հետ կը վարէր տեղական Չեկան։

Չեկայի շէնքը կը գտնուէր քաղաքի գլխաւոր փողոցին վրայ, որ սակայն բոլորովին ամայի էր։ Այս չարաշուք երբորդութիւնը այնքան ահարեկած էր բնակչութիւնը, որ մարդիկ չէին համարձակեր այլեւս անցնիլ այդ շէնքին առջեւէն։

Այս երեքէն ամէնէն անողորմը Սթալպերկն էր։ Այս աբարածը կը սիրէր իր արհեստը։ Իրական հեշտանք մըն էր անոր համար մահավճիռ արձակել բան մը, որմէ չէր զրկեր ինքզինքը։

Այսքանով սակայն չէր գոհանար։ Յաճախ կ՚իջնէր ան իր պիւրոյէն, մխոռները երթալու եւ մահապատիժներուն ներկայ գտնուելու համար։

Դիտելով ալ սակայն չէր գոհանար։ Կ՚ուզէր ինքն իր ձեռքով սպաննել մահապարտը եւ կը սպաննէր։ Հարիւրաւոր եւ հարիւրաւոր մարդիկ եւ կին[illegible] սպաննուած են այս երեք [illegible] կիստներուն կողմէ։ Եւ այս [illegible] լոր վայրագութիւնները կը գ[illegible] ծուէին յանուն պրոլետարիա[illegible]

Այսօր, Սթալպերկը, ա[illegible] համայնավար կուսակցութե[illegible] հակակշռի կեդրոնական մա[illegible] սիւներէն մէկն է։ Այս կին[illegible] որ, ժիր աչքով կը հսկէ [illegible] փէճուի արտասահմանի գործ[illegible] կիցներու ընթացքին։

Դարձեալ, Էկատէրինպուրկի մէջ էր որ տեսայ Սթարցով[illegible] նունով մէկը, որուն մասնա[illegible] տութիւնն էր վանքերու [illegible] ծով» զբաղիլ։ Անիկա, [illegible] կերպով հոն կը մտնէր եւ [illegible] մօթ շուայտութիւններ կը [illegible] քէր։

Իրմէ յետոյ ունեցած [illegible] աւելին չէր արժեր։ Անունը [illegible] վանով էր եւ նախապէս [illegible] տօնավարած էր Փէրմ (Սի[illegible] րիա), ուր մեծ դուք Միխա[illegible] ղնդակահարուած էր։ Իվան[illegible] բացարձակապէս անգրագ[illegible] աւելին՝ վաղեմի գինեմոլ [illegible] Ինչե՞ր կը քաշէի անոր [illegible] ճարելու համար։ Եւ [illegible] պէտք էր որ խմէր գաղտն[illegible] պէս, որովհետեւ, եթէ [illegible] «անոնք» կուգային, ինչպէս [illegible] կ՚ըսէր։ Այս «անոնքը» այ[illegible] լոր մարդիկն էին, զորս չա[illegible] րած էր։

Թաշքենտի մէջ, քիչ [illegible] որ պիտի հանդիպէի Պօքի[illegible] իրական հրէշ մըն էր։ 1919[illegible] 1920ին այնքան ահաբեկա[illegible] Թաշքենտը, որ այսօր ալ [illegible] սափով կը խօսին տակաւին [illegible] նոր մասին։

Է՜հ, իր վայրագութեամբ [illegible] ռասպելական դարձած [illegible] մարդը, այսօր, Կէֆէճուի մ[illegible] նաւոր բաժանմունքին պետն եւ գիտէ կարեւորագոյն գաղտ[illegible] նիքները։

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԲԱՅՑ ՈՉ ԱԿՆՑԻԱԿ[illegible]

Ուրիշ Հայրենակցակ[illegible] միութիւններ իրարու հետ վիճ[illegible] նելու համար ժողով կը գ[illegible] րեն։ Ակնայ Հայրենակցա[illegible] մէկ ժողովով երկու, երեք բ[illegible] զարնելու գործնականութի[illegible] ունի։

Առածի կարգ անցեր է, [illegible] Ակնցիին սեղանը ճոխ է, [illegible] ուտելիքով ու խմելիքով։

Այս չէ միայն անոր [illegible] գրին գեղեցիկ կողմը։ Ա[illegible] հիւրասէր ալ է, վկայ իր [illegible] տարեկան հացկերոյթը։

Ես նկատեցի որ [illegible] ւիրեալներէն կարեւոր [illegible] մը ուրիշ քաղաքներէ [illegible] Կային Պոլսեցիներ, Կովկ[illegible] հայեր, Կեսարիացի ու Նիկ[illegible] դիացի։ Ասոնցմէ ամէն մէկն [illegible] հանգամանքն ունէր։ Մէկը [illegible] նաստեղծ, խոստովանեցաւ [illegible] եթէ կարդացած ՀԱՅԵՐ [illegible] նիկեանի «Հնութիւնք Ակն[illegible] հատորը եւ անոր մէջ [illegible] ժողովրդական բանաստեղ[illegible] թիւնները, գրած չպիտի [illegible] իր քերթուածները։ Երկ[illegible] կը ներկայացնէին [illegible] թատրոն մը կը նուագէր [illegible] կան եղանակներ, լաւ [illegible] Ուրիշներ արտասանելու [illegible] հրաւիրուած էին։

Այս բոլորը լաւ։ Հայ[illegible] լեզուի բառարանն ալ [illegible] սեղանին մէջտեղը, [illegible] անոր առատօրէն [illegible] ու ածականներ շռայլել[illegible] մար, ինչպէս Ֆլորիայի [illegible] բելի ճաշարանատէրը, [illegible] Փափազեան առատ խ[illegible] ու կերակուրներ,

Կը յիշուին կարգով [illegible] հիւրերը, բայց հոգեկոչ[illegible] շատակը նահատակներ[illegible] րոնց անունով հացկերո[illegible] տրուի։ Հոս Ակնցին [illegible] սակայն, ատ իր տկար [illegible]

Կը գտնուի հարցադ[illegible] մը, որ կը դարմանէ [illegible] հին այդ մոռացումը։ [illegible] գտնուի հիւր մը, ոչ Ակնցի [illegible] նիշխանական, խենթ, [illegible] տեղծ ու հիւանդ», [illegible] տակներու յիշատակին [illegible]

...չէ թէ ո՞ր կողմէ է եկած ...ւէրը, միակն ըլլալով, ոտքի ...ի։ Ակնցին համբերող է ը. ... կը յարգէ հիւրասիրութեան ...ենները, եթէ նոյնիսկ ա... ...րքէն իր ձեռներն. դժբախ... ...թար քրիստոնէական է այս ...րողամտութիւնն ու համբե... ...թիւնը։

Առաջին տեսարան ուրեմն, ...ուն գերակատարն է հիւր մը։ ...ոբենակցականին նախագահը ...է. ձայնը փոքր կը քաշէ, ...վնետեւ ժանած ունի ներկե... ...է։ Բայց ուրիշ հարազատ Ա... ...ցի մը անվերապահ կերպով, ...ե բողոքէ, կը պահանջէ եւ ...ելի ըսուած ու տեղի ունե... ...ւած անարգանքը, ցաւ յայտնե... ...վ եղածին վրայ։

«Հիւանդ անիշխանականը, ...ամ խենթ բանաստեղծը» (իր ...ած բառերն են) խմած օղին ...ւ գինին քթէնքի վերածած, ...որողութիւն կը խնդրէ... իր ...ելի նախագահէն։ Հոգը չէ, ...է Ակնցիները չեն ներեր, կը ...ւէ, որ ինք ունի նկարիչ մը ...ւ բանաստեղծ մը իբրեւ բարե... ...կամ։

Կերուխումը կը շարունակ... ...ուի։ Նախագահը անտունինեբ ու ...քերթուածներ կը կարդայ։ Բա... ...աերուն կէսը կուլ կուտայ։ Կէս ...գիշեր է։ Անհամբերութեան ...շաններ յայտնուիլ կը սկսին։ ...երկաներէն կարեւոր մաս մը ...է մեկնի։ Շքախումբին լուսա... ...որը կ'առնուի։ Շատախօսու... ...թիւնը կը շարունակուի։

Տեսարան երկրորդ։

Նախագահը գրպանէն կը հա... ...է ուղերձ մը։ Յարգելի հայրե... ...նակիցներ... մէկ քարով երկու ...թռչուն...պղտոր օղիի ու գինիի ...ւ քաղաքական ձուկ մը որ... ...ալ պէտք է...։ Յարգելի հայ... ...րենակիցներ... մեր Հայրենակ... ...ցանը պէտք է... պէտք է... ...ոչնչացէք Հայաստանի խոր... ...հրդայնացման տասներորդ տա... ...րեդարձը։ Հոն գտնուողները ...անելի հայրենասէր են, քան ...ինքը նախագահը, որուն Ամե... ...րիկա ըրած անփառունակ առա... ...քելութեան վախճանը ծանօթ է։ Բայց համբերութեան բաժա... ...կը յորդի։ Ամէնուն կողմէ ...ողոքի արտայայտութիւն։ Բո... ...ոք մանաւանդ Հայրենակցանի ...վարչութեան անդամներուն կող... ...է, որոնք անտեղեակ են նման ...առաջարկի մը, ու մանաւանդ ...կառակ։ Դիւանագիտական ...ող կը խաղայ մարդը, առի... ...ն պէտք է օգտուիլ եւ ուղերձ ...փրցնել...։

Բայց հոս Ակնցին աններող ...կ'առաջարկուի խնդիրը վե... ...դարձնել վարչութեան ժողո... ...ին։ Վարչութիւնը լիազօր կը ...ընէ նման խնդիրներու հա... ...ր։ Ուրիշ խօսքով փառաւո... ...պէս կը մերժուի այդ վրան ...ւց քաղաքական ակտը։

Տեսարանը կը վերջանայ։ Կը ...ոխ անպաշտօն ու տաք վի... ...աբանութիւնը։ Ժամը գիշեր... ...ւան երկուքն է, ու անոնք որ օղիին ու գինիին չափն անցուցեր էին, թեւ թեւի, պատերուն զարնուելով, կը փութան անկիւնի սրճարան մը։

Այսպէս, ուրեմն, հացկերոյթը կը վերջանայ զաւեշտով մը, որ անտարակոյս մերօրեայ ծիծաղներէն չէ, եւ ոչ ալ ակնցիական է։

Ակնցի մը

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԻԺԷ ՍԻՒՐ ԱՐԺԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Փիւժէի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը։

Այս փոքրիկ գաղութը որ ընդհանրապէս զուրկ է եղած նման պատեհութիւններէ եւ հաւաքոյթներէ, այդ օրը գրեթէ բոլորը ոտքի վրայ էին եւ արտասովոր եռուզեռի մէջ։

Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ։ Եկած էին նոյնիսկ ֆրանսացիներ տեսնելու համար հայկական տօնակատարութիւնը։

Բեմը զարդարուած էր հայկ. եւ ֆրանս. գոյն եռագոյններով, օրինակելի էր կարգապահութիւնը եթէ նկատի չառնենք առհասարակ մեր հանդէսներու անխուսափելի մասը կազմող մանուկներու ճլուըլոցը։

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը երեքին «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկեր Հմայեակ իր ամփոփ ու գեղեցիկ բացման խօսքին մէջ ըսաւ. «Իբրեւ Հայ՝ պարծանքով, եւ իբրեւ դաշնակցական՝ հպարտութեամբ կը բանամ այս օրուան մեր հանդէսը, որ նուիրուած է Դաշնակցութեան քառասնամեայ գերազանցապէս հայրենասէր գործունէութեան»։

Ընկ. Գարեգին Գէորգեան արտասանեց ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան Ճանապարհին»ի նախաբանը՝ «Նրանց՝ որոնք հըպարտ մահով անարգ կեանքը հեգնեցին...»։ Արտասանեցին ընկ. Կ. Տէր Զաքարեան, Պ. Պ. Դաւիթեան, Մարգարեան, Բարսեղ Յակոբեան, շնորհալի օրիորդներ Թագուհի եւ Վարդուհի Մարգարեան որոնք իրենց երգերով եւ արտասանութիւններով կ'արժանանային հանդիսականներու բուռն ծափահարութիւններուն։

Բեմ հրաւիրուեցաւ առաջին բանախօս ընկ. Թուրիկեան։ Ընկերը արտայայտուեցաւ 1921 եւ 1922 թուականներու Դաշնակցական սարսումին եւ վերակերտուած Դաշնակցական այժմու կուռ ու հաստատուն շէնքին։ Այս երեւոյթը վերագրեց զոհողութեան այն բարձր եւ անմրցելի ոգիին, որ յատուկ է հայ կեանքի մէջ մի միայն Դաշնակցականի կամ Դաշնակցականներու, ու տուաւ փաստացի օրինակներ, որոնցմէ զուրկ են իսկապէս միւս բոլոր հայ կուսակցութիւնները։

Պատշաճ արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Աբոյեան։ Ընկերոջ նիւթն էր «Ազգային գաղափարը» եւ «Հայրենիքի գաղափարը» Դաշնակցութեան կազմութենէն առաջ եւ յետոյ։

Ընկերը իր նիւթին վերլուծման մէջ ինքզինք գերազանցեց համեմատելով իր նիւթը գեղեցիկ եւ փաստացի օրինակներով եւ հայրենաշունչ վերյիշումներով ապրեցուց հանդիսականները։

Ընկերներ Գարօ, Անդօ եւ Համօ ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը, «Ազատութեան Ճանապարհին», «Օտար հորիզոններում» ձօնուած անմահ Ռահվիրայ եւ մեծ վարդապետ Քրիստափոր Միքայէլեանի։

«Մշակ Բանուոր» խմբերգով հանդէսը փակուեցաւ։

Հ. Անտրունի

ԻՆՔՆԱԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

ՏԷՍԻՆ.— Գաղութիս մէջ գոյութիւն ունեցող 7—10 հոգիէ բաղկացեալ «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն»ը եկեղեցի մը շինելու համար այս գարնան գնեց հող մը, կանխիկ վճարելով 2-3 հազար ֆր. մնացեալը մէկ քանի տարիէն վճարելու պայմանաւ եւ որոշ հասանքէ մը դրդուած սկսաւ ինքնագլուխ մտածել եկեղեցիի շինութեան մասին։

Տիկնանց Միութեան այս ինքնագլուխ ընթացքը, պատճառ դարձաւ որ ժողովուրդին մէջ անվստահութիւն ծագի իրենց հանդէպ. եւ զանազան քննադատութիւններ առաջ գան. սակայն Միութիւնը առանց նկատի առնելու ժողովրդի տրտունջները շարունակեց։ Միայն ժողովրդի աչքը կապելու համար խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց գաղութիս հայը. միութիւնները, կազմակերպութիւնները եւ որոշ թուով ալ «չէզոք» ազգայիններ։ Բայց որովհետեւ իրենց ուզած եւ համակրած քանի մը հատ չէզոք ազգայինները չէին եկած ժողովին, Տիկնանց Միութիւնը հոն հաւաքուող եւ ամբողջ գաղութը ներկայացնող հայր. միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները անտես առնելով, ժողովը օրինական չեն համարեր եւ կը ցրուեն, որուն համար նոյնիսկ ժողովականները, իրենց արդար զայրոյթը յայտնեցին տեղւոյն վրայ։

Մէկ քանի ամիս առաջ, Տիկնանց Միութիւնը իրեն կցելով իրենց ուզած մէկ քանի չէզոք ազգայինները, կը կազմեն «Գործադիր» մարմին մը եւ կը սկսին եկեղեցւոյ շինութեան վարձու բանուորներով, ժամը վճարելով 4—5 ֆր. իսկ միւս կողմէն սկսան ժողովրդի մէջ հանգանակութեան մը, որ անյաջողութեան մատնուեցաւ, քանի որ իրենք իրենց բռնած ընթացքով ժողովուրդի վստահութիւնը չէին վայելեր։ Շէնքի պատերը բաւական բարձրացան, սակայն մէկ ամիսէ ի վեր աշխատանքը բոլորովին դադրած է, իրենց մէջ ծագած անհամաձայնութեան եւ նիւթականի պակասի պատճառաւ, որուն համար Միութիւնը 2 անգամ քահանան փարիզ ղրկեց հարուստներու քով, բայց ձեռնունայն ետ դարձաւ։

Գործադիր մարմինը տեսնելով որ իրենց աշխատանքները ձախատի վրայ ապարդիւն կ'անցնին, եւ իրենք ալ արդէն 9 հազար ֆրանք պարտքի տակ մտած են, հարց կը դնեն ժողովին թէ՝ պէտք է գաղութը հրաւիրել ժողովի, ընտրել ազգային մարմին մը, որ միայն պիտի կրնայ այս շինութիւնը աւարտել ժողովուրդի օժանդակութեամբ, քանի որ մինչեւ եկեղեցիի շինութիւնը եւ կահաւորումը, մօտաւորապէս 70 հազարի կը հասնի եղած ծախքը։ Այս օրինական եւ արդար պահանջին վրայ, Միութեան նախագահուհին, բարկանալով կը սպառնայ նախ քահանային թէ, զինք կը հեռացնէ ցէսինէն անմիջապէս, եթէ իրենց գործին խառնուի, յետոյ իրենց օգնութեան եկող տարէց ազգայիններն ալ կը սաստէ, որ իրենք ալ չը միջամտեն գործին այս տեսակ անտեղի առաջարկներով։ Այս միջադէպի վրայ Գործադիրի այդ մարդիկը ետ քաշուած են այժմ եւ չեն ուզեր այլեւս խառնուիլ գործին։

Կ'իմանամ թէ մտաբերած են ներկայացում մը տալ ի նպաստ եկեղեցիին, սակայն կը մոռնայ որ չպիտի քաջալերուի ժողովրդէն, քանի որ իրենք նոյն ժողովրդին եւ գաղութին կարեւորութիւն չեն տար եւ կ'արհամարհեն իրենց ինքնագլուխ գործունէութեամբ։

Ուշ է ուշ, քան երբեք։

Հ. Ք.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան դիւանէն.

Ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշա ամէն տարի կոչ կ'ուղղէր հայ ժողովուրդին, յիշեցնելու համար Ոսկեղէն Պատուիրանքին սրբազան նշանակութիւնը եւ պատերազմին, տարագրութեան ու կոտորածին ժառանգ թողուած որբերուն հանդէպ իր նուիրական պարտքը՝ Ամէն տարի, յաջորդաբար, հայ բարեսէր ժողովուրդը լսեց այդ սրտցաւ կոչը եւ Որբերու կիրակիի օրը իր սեղանէն առատօրէն մաս հանեց հայ որբերուն, տուաւ, անխտիր եւ անվարան, կամաւորներուն որ այդ անունով դիմեցին իրեն, եւ այդպէս անիկա թեթեւացուց մը զգաց իր խղճին վրայ։

Այս տարի, աւա՜ղ, լռած է հայ որբերու Հայրիկին ձայնը, բայց կը մնայ իր կտակը սիւտին մէջ ամէն անոնց՝ որ մեծ Հայուն յիշատակին մէջ կը տեսնեն բարձրօրէն տուած օրինակի մը գեղեցկութիւնը հոգեպարար։

Այդ կտակը գործադրելու պաշտօնը այժմ կը վիճակի մեզի որ պատիւը ունեցանք գործակցելու մեր սիրելի նախագահին, իր ազգանուէր ջանքերուն մէջ։ Ո՛չ միայն հաւատարմութեան զգացումը դէպի իր անմոռաց յիշատակը, այլ նաեւ դէպի հայ որբը պարտաճանաչութեան զգացումն է որ մեզ կ'առաջնորդէ, երբ մեր կոչը կ'ուղղենք հայ խղճմտանքին, որուն համար գիտենք թէ սրբազան է օրուան պատգամը։

Յառաջիկայ դեկտեմբերի առաջին կիրակին, այսինքն նոյն ամսուան 7ի օրը պիտի ըլլայ Որբերու կիրակին, այդ օրը, ամէն խղճամիտ եւ բարեսիրտ հայ մեր որբերուն պիտի յատկացնէ վայրկեան մը եւ նուէր մը որ իր կարողութեան չափով պիտի ըլլայ։ Օտարներն անգամ, Ամերիկայէն մինչեւ Ճափոն, իրենց սրտաբուխ նուէրներով կը մասնակցին համամարդկային համերաշխութեան այս վեհ նպատակին։ Որքա՜ն եւս մեր հայրենակիցները պիտի փութան անշուշտ աւելի սիրայօժար եղբայրակցութեան ազնիւ ժեստ մը ընել, որպէսզի այդ օրը մեր եղերաբախտ հոգեհատորները սփիւռքը վայելեն թէ մոռցուած եւ լքուած չեն, այլ ազգը հանուր հայրութիւն կ'ընէ իրենց, որպէսզի իրենք ալ վաղը արժանի ըլլան իրենց նահատակ ծնողքներու, որոնց յիշատակը դրապէս յարգելու կը ծառայէ Որբերու կիրակին։

Ուստի, կը խնդրենք որ ամէն տեղ նուիրահաւաք երկսեռ խումբեր կազմուին եւ դեկտեմբեր 7էն սկսեալ մինչեւ 31 դեկտեմբեր անձամբ գիմում կատարեն որբանոցներ կամաւորները եւ կամաւորուհիները, հաւաքելու համար որբերու կաղանդչէքները, որքան ալ համեստ ըլլան անոնք՝ Թո՛ղ ամէն Հայ իր լուման ձգէ որբերու գանձանակին մէջ, թո՛ղ ամէն ոք վայելէ ցաւ մը ամոքելու, արցունք մը սրբելու դիւրին երջանկութիւնը։

(Կնիք)

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

1930ի Նոպէլեան գրական մրցանակը տրուեցաւ Սինքլէր Լուիսի, որ ծնած է 7 փետրուար 1885ին Սօք Սէնթրի մէջ (Ամերիկա)։ Իր ուսումը ստացաւ Եէյլի մէջ։ Պահ մը օրագրութիւն ըրաւ եւ հրատարակեց երկու վէպեր, որոնք յաջողութիւն չունեցան։ 1920ին էր, որ լոյս ընծայեց Մէյն Սթրիթ վէպը իրեն ապահովելով մեծ յաջողութիւն մը։ 1922ին հրատարակեց Պէպիթ վէպը, որ համբաւ շինեց իրեն։

Երկու այս վէպերը կը ներկայացնեն ամերիկեան կեանքը, նոյնիսկ «Պէպիթ»ը գրական ճըշգրիտ տիպարն էր ամերիկացի քաղքենիին, այնպէս որ գայթակղութիւն պատճառեց։

Հետզհետէ հրատարակեցնաեւ քանի մը վէպեր, ծաղրելով բժշկական, եկեղեցական դէմքերը եւ աւանդութիւնները։ Արդարեւ երգիծական մեծ ընդունակութիւն ունի, ինչպէս սուր ատելութիւն մը ամէն բանի դէմ, որ ամերիկեան չէ։ Ու երկու ամիս առաջ բանավէճի բռնուեցաւ ժորժ տը լա Ֆուշարտիէրի հետ (Էօվրի տաղանդաւոր երգիծաբանը)։ Չի սիրեր Եւրոպան, եւ ջերմ պաշտպանն է Ամերիկայի մեկուսացման։

ԲԺՇԿԻՆ ՁԱՅՆԸ

Յօքթ. Վաշէ վերջերս դասախօսութիւն մը տալով, այն կարծիքը կը յայտնէր թէ ձայնամեքենան (ֆոնոկրաֆ) երբեմն կրնայ փոխարինել բժիշկը։

Արդարեւ կան հիւանդներ, որոնք պէտք ունին իրենց բժշկին խրախուսիչ ձայնին։ Ցաձախ այդ ձայնը այնքան համոզիչ կը դառնայ, բարերար թելադրութիւն մը կը կատարէ, որ կատարուած ազդեցութիւն տեղէն աւելի կ'արժէ։

Ուրեմն կը բաւէ դարձնել ձայնամեքենան, մտիկ ընել բժիշկին խօսքը եւ աղէկնալ, առանց սանթիմ մը վճարելու դեղագործին։

Խե՜ղճ դեղագործներ։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Այն օրէն (1918), երբ Թուր... ...ք դաշնագրով տրուած իր պետա... ...ն խօսքը դրժած՝ անցել էր Ա... ...րեանի սահմանը եւ մտել ...մրի (Աղեքսանդրապօլ), հայ ...աշխարհում ժողովուրդը կորցրել ...ր հոգու հանգիստը։

Գարուն էր, ամիսների թա... ...ւհին՝ Մայիսն էր հասել, բայց ...ջիները մրրկով էր բռնուած կար... ...ու մարդիկ գլխահակ էին, ...րուն։

...Այգիները ծաղկած էին, դաշ... ...երը կանաչած, թութը հասուն... ...ն մեղր էր ծորում, կեռասն ...բալը կարմիր ու դեղին թշե... ...վ աչք էին հրապուրում, ալու... ...ն ու սալորը ախորժակ էին ...րգում, բայց մարդիկ չէին ...կտում բնութեան սքանչելիք... ...րը, եւ այգի ու պարտէզ, դաշտ ու անդաստան ամայի էին մնում։ Մեղուներն էին պար բռնում ծաղիկների շուրջը, թռչուններ էին թռչկոտում ծառէ ծառ՝ պտուղներ կտցելով, բայց մանուկների զւարթ ճիչ ու ծիծաղ, շինականի հորովել, այգեպան աշխատանքի երգ չէին հնչում ոչ մի տեղ։

Հայ աշխարհում մարդիկ անկամ ուրականներ էին կարծես, ձեռք չէր բարձրանում աշխատանքի համար։

Քաղաքներում թէեւ բացւում էին խանութները, բայց առեւտուրը կանգ էր առած։ Ցղամարդիկ քով քովի էին գալիս շուկաներում ու հրապարակներում, բայց քիչ էին խօսում, հայեացքներով իրար հայեացք էին որոնում եւ անբարբառ իրար խոհեր հասկանում։

Ցանտիկիններն առտնին աշխատանքները լքած՝ բակերում, դռների առջեւ քով քովի էին գալիս՝ ու հառաչում, ծնկներն էին ծեծում։

Դպրոցները փակ էին, շէնքերը գաղթականներով լեցուն, երեխաները մեծերի տագնապն ըմբռնած՝ տան անկիւններն էին քաշւում, մայրերի շուքին մօտ իրենց ապահով, պաշտպանուած զգալու համար։ Այրերը խուսափում էին կանանց հայեացքէն, յոյսի ճրագը ի՞նչ լոյսով վառէին, մայրերը խուսափում էին զաւակների հայեացքէն, անթեւ թռչնիկներին ի՞նչ թեւով թռցնէին. կազմալուծուած բանակի անզէն զինուորը՝ ձեռը ծոցում՝ հրապարակներէն հեռու էր խուսափում, պարտութեան աւերը չտեսնելու, իր ամօթը հայեացքներէ պահելու համար։

Փոթորի՜կ... փոթորիկ է լինելու, ամպերը պիտի տրաքեն, կայծակները պիտի շանթեն, կարկուտ ու հեղեղ պիտի տեղայ, երկրաշարժ պիտի լինի կարծես, ու մարդիկ փոթորիկի սպասման պահն են ապրում։

— «Գալի՜ս է թուրքը» ու ամբողջ աշխարհը սարսափ է ապրում։

— Օղի ունե՞ս, տո՛ւր։

— Գինի, թող գինի լինի, տո՛ւր։

Խմում են, որ բթացնեն միտքը, զգացմունքը, խմում են, բայց չեն հարբում, ընդհակառակն, աւելի պայծառատես են դառնում, աւելի խորն են ըմբռնում անել կացութիւնը։

Ծա՜նր է, ծա՜նր...։

— Գալի՜ս է թուրքը...։

Հեռանա՜լ, փախչե՜լ, բայց ո՞ւր։ Վրաստանը փակել է դռներն ամուր, իսկ Ադրբէջանը վաղուց սուրն է ցոյց տալիս։

Որսկան շներէ շրջապատուած անտառ է հայ աշխարհը ու հայ մարդը անդէն երէ։

Շուրջը շուն ու գնդակ, ելք չկայ։

Սարսափը նստել է մարդկանց հոգում եւ լայնացած բիբերէն դուրս է նայում։ Կծկուել, փոքրացել են կարծես ու սողում են գետնաքարշ։

Ու յանկարծ հնչում է մի զգաստ ձայն.

«Զէնքի՜, զէնքի՜... Մա՛հ կամ ազատութիւն...»։

Կամքի մարմնացում, Վանի հերոս Արամն է շեփորում զգաստութեան պատգամը։ Ու բազմաչարչար հայդուկ խմբապետներ, եւ անուանի հայազգի զօրավարներ լքուած զինուորին, զէնքի ընդունակ բոլոր այրերին իրենց շուրջն են կանչում. «Եկէ՛ք, եկէ՛ք»։ Ու ո՛վ հրաշք, սարսափը ահաբեկ կամքի լարումէն սեղմած դուրս է թռչում մարդկանց սրտերէն, կուրծքերը լայնանում են, կոկորդները բացւում, շշուկը ձայնի է փոխւում, ու քաղաքը գրգռում է՝ «Զէնքի՜, զէնքի՜...»։

Ծեր ու երիտասարդ, պարմանի ու մանուկ, ով մի զէնք է ճարում, թէկուզ ժանգոտած մի որսի հրացան, թէկուզ բթացած, հնամեայ մի դաշոյն, վերցնում է ու վազում դէպի ձայնը կամքի, դէպի յոյսը փրկութեան, դէպի դաշտը պայքարի։

—«Փամփո՜ւշտ, պարէ՜ն կռուող բանակին»։

Ու հայ կինը գործի է անցնում, գաներ է ծեծում, փամփուշտ են հաւաքում, պարէն պատրաստում։

Կամքը կեանքը է ստեղծել, շարժւում են գիւղ ու քաղաք, կամքը յոյս է արթնացրել, սրտերը քուրայ են, հայեացքները կրակ, կամքը պատնէշ կառուցել, մարդը մարդուն շղթայուած, սարսափը սուտ է եղել, երազի մէջ ապրած։

— Զէնքի՜, զէնքի՜...։

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Բանակցութիւնները, եթէ համաձայնութեան յանգին, Մահմուտ փաշա պիտի մեկնի Լոնտոն, անգլ. կառավարութեան ներկայացնելու համար անգլեւեգիպտական դաշնագրի մը կնքման նպատակով նոր առաջարկներ: Այդ պարագային, Սրտքը փաշա արդի վարչապետը միակ խոչընդոտը պիտի հանդիսանայ այդ բանակցութեանց եւ այդ պատճառով ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ հրաժարական տալու: Ատկից վերջ, Մահմուտ փաշա պիտի կրնայ Վաֆտի հետ համերաշխական դահլիճ մը կազմել:

Լուրը կը հաղորդուի վերապահութեամբ:

Անգլեւհնդիկ Խորհրդաժողովը

Անգլեւհնդկական Խորհրդաժողովը Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ առջի օր, Բացման առթիւ արտասանուած ճառերը կը հաստատեն թէ հնդիկ պատգամաւորներէն շատերը, ճիշտ իրենց այն ազգակիցներուն պէս որոնք դէմ են Խորհրդաժողովին, կ'ուզեն ձեռք բերել իրական դրութիւն մը, որ Հնդկաստանը դնէ Բրիտանական կայսրութեան բաղկացուցիչ երկիրներուն հետ նոյն հաւասարութեան վրայ:

⁂ Հակառակ Խորհրդաժողովին բացման, խռովութիւնները կը շարունակուին Հնդկաստանի կարգ մը կեդրոններուն մէջ: Քարաշիի մէջ, Անգլիացիներ որոնք ինքնաշարժով կը վերադառնային, յարձակման ենթարկուեցան ազգայնական Հնդիկներու կողմէ: Ինքնաշարժին վարիչը եւ անգլուհի մը ծանրօրէն վիրաւորուեցան:

Հնդիկ ազգային խորհուրդի վարիչներէն ժավահալալ Նէհրու երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Այս առթիւ Սուգի օր յայտարարուեցաւ, նոր ու բուռն խռովքի մատնելով երկիրը: Պոմպէյի մէջ 4 ամբոխավարներ ձերբակալուեցան: Նիւ Տէլհիի մէջ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 218ի, Սուրաթի մէջ 50ի: Ասկից զատ, Սուրաթի մէջ, ցոյցի մը ընթացքին, վիրաւորուեցան 50ի չափ անձեր:

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avennue des Chartreux, Brebant Marsseillaisի շքեղ սրահին մէջ:

Հովանաւորութեամբ՝ Տ. Գր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. Տ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆՑԻ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

եւ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 30 կիրակի օր:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ նպարավաճառ՝ Արթինեանի մօտ:

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գօչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ: 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան, վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, 262 րիւ Տիւքէքլէն: Նիւթ՝ «համաշխարհային պատերազմը եւ հայ ժողովուրդը»: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին: Մէկ ժամ

սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ը եւ Չարլի Չէփլին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ն. Նարլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ հեռագրով իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնութեան առթիւ:

Ժուանվիլ, 17 Հոկտ. 930

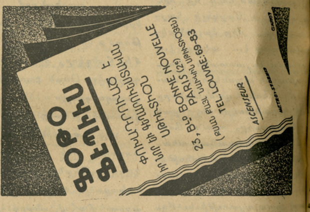
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով: փափաքողները դիմեն 57 rue des Arehives, Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930

20 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1422

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՑԱՒԸ

Դարերէ ի վեր Թափառական ու հալածական, ամէն տեղ հողի վրայ նստած, Հրեան որ առհասարակ կը նկատուի ապազգայնացած, գրեթէ զուրկ ազգ. զգացումէ եւ գիտակցութենէ, համերաշխութեան ուժեղ փաստ մը արձանագրեց Պաղեստինեան Տան սպառնացող վտանգին առջեւ։ Ու, ամէն կողմէ տեղացող բուռն բողոքները, նահանջ մը պարտադրեցին Լոնտոնի Աշխատաւորական դահլիճին, որ հոգատարութեան պատասխանատուութիւններու եւ պարտաւորութիւններու մասին, զարմանալի ըմբռնում մը երեւան բերաւ։

Պէտք է ընդունիլ սակայն թէ, հոգատարութիւնը իր բարդ դժուարութիւններն ունի մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ, ուր երկու ցեղեր, խառնուածքի, կրթութեան ու աւանդութեանց խոր տարբերութիւններով, շահերու եւ ձգտումներու հակադրութեամբ՝ դատապարտուած են քով քովի բնակելու։

Անկից՝ Պաղեստինի հարցը իր կնճռոտ հետեւանքներով եւ Անգլիոյ կառավարութեան շփոթը։

Անգլիա, այս անգամ գոնէ, շեղեցաւ իր դարաւոր յաւակնութենէն ու չունեցաւ անհրաժեշտ ճկունութիւնն ու հնարամտութիւնը՝ հակադիր տարրերուն պարտադրելու յուսալից համբերութիւն մը, սպասման շրջան մը կամ բռնի համբերատարութիւն մը..., կանխատեսելու դէպքերն ու զանոնք վրիպեցնելու եւ այս կերպով, իր ներկայ բարդ կացութեան վրայ, սեւ էջ մը եւս չաւելցնելու համար։

Անդրադարձա՞ւ գոնէ թէ Պաղեստինի խաղին մէջ, որուն ափով գրաւ ձգուած է նաեւ Արեւմուտքի հմայքը Արեւելքի վրայ։

Եթէ այո՛, հրէական ճնշումին առջեւ՝ իր պատուաւոր նահանջի փաստը, ցոյց տուաւ թէ վատ էր այդ անդրադարձումը ու հետապնդուած նպատակին թշնամի։

Որովհետեւ, անհերքելի է այլեւս, թէ Եւրոպայի հմայքը Ասիոյ մէջ ուժգնօրէն կը խախտի։ Պատերազմը, փոխանակ զայն զօրացնելու, ծառայեց աւելի նուաստացնելու, շնորհիւ զինակիցներու հակամարտութեան ու փոխադարձ Թաքուն սադրանքներուն։ Դեռ 1924ին Հիւսէյին ամէն հոգատարութիւն կը մերժէր արաբական հողերուն վրայ։ Թուրքիա յաջորդաբար եւ անպատիժ ջուրին տուաւ հաշտութեան դաշնագրերու պարտադրութիւնները։ Սուրիա դեռ նոր խաղաղեցաւ, բայց Հնդկաստան կը շարունակէ ցնցել յամառօրէն։

Կարծէք, հրապարակային, հանդիսաւոր խոստումներու դրժումն է, որ հետզհետէ իր պատիժը կը գտնէ, միշտ եւ ամենէն առաջ հարուածելով սակայն անտէր ժողովուրդները։

Արեւելքի մէջ Եւրոպայի ազդեցութեան տեսակէտէն, ինչ որ նախ անհրաժեշտ է, խոստումներու իրագործման ամբողջն ապահովումն է, մանաւանդ որ անհաշիւ մարդասիրութեան զգացումներով չէ որ Եւրոպա ոտք դրած է Ասիոյ եւայլ հողերու վրայ։

Ո՛չ ոք Եւրոպայի կրնար պարտադրել Հայկ. հարցի մը ընդգրկումը։ Բայց եթէ իր շահերու թելադրութեամբ, ձեռնարկներ ծրագրեց ու հաւաստիքներ շռայլեց, եթէ ճղակոտոր ժողովուրդի մը ցաւերուն ամոքման մէջ տեսաւ իր ներկայ ու հետագայ նկատումներուն ապահովումը ու յոյսեր ներշնչեց, պիտի քալէր յամառ ու անվարան։

Եթէ իր քաղաքական հետապնդումներու ճամբուն վրայ, Անգլիա մղուեցաւ Պաղեստինի մէջ շահագործելու Սիոնիզմի հսկայ ուժը, վերջին պահուն, վտանգաւոր վարանումներով՝ որոնք հեռու են երկու ցեղերու միջեւ արդար իրաւախոհութեան մը մտահոգութիւնը յայտնելէ, չպիտի բռնէր դրժումներու ճամբան։

Մանաւանդ որ իր նահանջով, հոգատարութեան պայմանները կրկին արժեցնելու իր լուռ յանձնառութեամբ, դիւրաբորբոք Արաբին կը թելադրէ այն համոզումը թէ կը շահի ան որ աւելի ուժեղ ու շատ կը պոռայ։

Ու այս կերպով, Պաղեստինի մէջ անգամ մըն ալ կը սրէ ցեղային հակամարտ կրքերը, արաբական հսկայ բազմութեան սպառնալիքներուն ենթարկելով հրէական փոքրամասնութիւն մը։

Անգլիոյ այս ընթացքով, Հրէական Տան հաստատումը անկեց վերջ է որ աւելի պիտի բախի բարդութիւններու, որոնք կրնան դարձեալ յանգիլ ամբոխային պոռթկումներու եւ արիւնահեղ բախումներու։

Ու հակառակ սիոնական լեցուն սնտուկին, ու համակրութեան զոր կրնայ գրաւել ամբողջ աշխարհի մէջ, հանդարտութիւնը, Հրեային փնտռած խաղաղ աշխատանքը տակաւին պիտի ըլլայ կը թուին տիրելէ Սիոնի տան մէջ։

Իսրայէլի սիրտը դատապարտուած է կրկին արիւնելու, բայց այս անգամ իր տան մէջ, իր հողին վրայ եւ անոնց համար գոնէ։

Ու երբ, հակառակ իր դարաւոր փորձառութեան եւ վերահաս ու կասկածոտ նկարագրին, Հրեան, այս անգամ ալ սորվի թէ «օտարներէն չկայ յոյս» այն ատեն միայն, պիտի գիտնայ իր իսկ ուժերով, ու իսկական զոհողութիւններու գինով, քալել ճամբէն, որ կը տանի Հին Ուխտին։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ՆՇԱՆՆԵՐ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (5 նոյ.)

— «Վենիզելոս եւ Ըսմէթ փաշա ընկերոջ մէջ առիթը չփախցուցին հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնելու Մուսոլինիին անոր համար, որ վերջինս մեծապէս նպաստած է յոյն եւ Թուրք մերձեցման։

Ընթերցողներու ուշադրութենէն անշուշտ չվրիպեցաւ նաեւ այն լուրը, թէ մօտ ապագային Պուլկարիոյ Պորիս Թագաւորը եւս այցելութիւն մը պիտի ընէ Էնկիւրի։ կարելի չէ կասկածիլ, որ Թուրք եւ պուլկար մերձեցման այս գործին մէջ ալ Մուսոլինի կարեւոր դեր մը կատարած է։

Եթէ այս երկու մերձեցումներուն վրայ աւելցնենք նաեւ հունգար-թուրքական մերձեցման իրողութիւնն ալ, որ մօտ օրերս պիտի շեշտուի Հունգարիոյ վարչապետ Պեթլէնի Էնկիւրի երթալով, միանգամայն ակներեւ կը դառնայ, թէ տենդային ո՛րպիսի Թափով Թուրքիա վերջերս կ'ամրացնէ իր դիւանագիտական դիրքերը։

Պէտք չէ մոռնալ մանաւանդ, որ քանի մը շաբաթ առաջ էր միայն որ Թեվֆիք Րիւշտի պէյ գնաց Մոսկուա՝ խորհրդային Միութեան հետ Թուրքիոյ կապերը ամրացնելու համար։

Այս բոլոր իրադարձութիւնները չարագուշակ նշաններ են անկասկած։ Անոնք աւելորդ անգամ մը կը շեշտեն քաղաքական այն ծայր աստիճան ձգտուած կացութիւնը, որ այժմ կը տիրէ Եւրոպայի եւ մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Աւելորդ է ըսել, թէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հակամարտութիւնը, որ վերջերս սպառնալի բնոյթ ստացաւ, կը մղէ շահագրգռուած պետութիւնները նախօրօք պատրաստութիւններ տեսնելու՝ իտալօ-ֆրանսական պատերազմի մը պարագային նուազագոյն վնասով եւ առաւելագոյն շահով դուրս գալու համար։

Ճիշդ է, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ բաւականին զօրաւոր ճնշում մը կը գործադրուի համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Սակայն, ոչ Իտալիա եւ ոչ ալ Ֆրանսա զիջելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան։ Եւ որքան ատեն որ Մուսոլինին է Իտալիոյ գլուխ, դժուար թէ Իտալիա հրաժարի իր յարձակողական մեծ ծրագիրներէն, որոնք կը ստիպեն Ֆրանսան զօրացնելու իր սպառազինութիւնները ե՛ւ նաւային, ե՛ւ օդային, ե՛ւ ցամաքային։

Մերձաւոր Արեւելքի վերջին իրադարձութիւնները ցոյց կուտան, որ Իտալիա յաջողած է ոչ միայն իր կողմը գրաւել Թուրքիան եւ Պալքանեան պետութեանց մեծագոյն մասը, այլ եւ բարեկամանալ Խորհրդային Միութեան հետ։»

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեհաստանի խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջացան կառավարականներու յաղթանակներով, շնորհիւ Փիլսուտսկիի ձեռք առած միջոցներուն։ Կառավարութիւնը այս կերպով կ'ապահովէ հինգ տարուան համար մեծամասնութիւն մը։

Պերլինէն տրուած հեռագրի մը համաձայն գերման, թերթերը խստօրէն կը քննադատեն կառավարութեան ձեռք առած միջոցները վերջացնելու համար իրեն ի նպաստ արդիւնքով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ Լիոնի մէջ Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի տօնակատարութեան առթիւ, հանդէսը խանգարել փորձող համայնավարներէն օտար մը, վիրաւորելէ յետոյ մեր ընկերներէն մէկ քանին, ձերբակալուեր ու բանտ էր նետուեր։

Վերջին պահուն ստացուած ձեռագրէ մը կ'իմանանք թէ դատավարութիւնը վերջացած է երէկ եւ ոճրագործը դատապարտուած է երկու ամիս բանտարկութիւն եւ 6000 ֆրանք տուգանքի հատուցման։

Հայ կղերականի մը լրտեսութեան շուրջ

Պոլսէն Թանի ուղղուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ոստիկանութիւնը հրաւիրեց հայ արքեպիսկոպոս Տաճարը(?) բացատրութիւններ տալու հայ կղերին գործունէութեան մասին, որոնցմէ շատեր լրտեսութիւն կ'ընեն ի հաշիւ Խորհրդային Միութեան։

Այս այն Տաճատն (Պասմաճեան) է որ 1929ին անցաւ Էջմիածին, եպիսկոպոսացաւ ու դարձաւ Պոլիս, եւ սկսաւ խանդավառօրէն «խորհրդային դրախտի» օրհնութիւնները երգել։ Պոլսոյ Թերթերը այն ատեն (Տաճատը՝ տակաւին Էջմիածին չմեկնած) կը գրէին, որ խորհրդային հիւպատոսը չուզեր վիզէ տալ այս Թշուառականին։ Օրին մէկը աղմուկը դադրեցաւ սակայն ու պարզուեցաւ, որ վիզէն արդէն տրուած է։ Չեկիստ Աղաբէկովի մերկացումներէն այժմ միայն կը պարզուի այս խորհրդաւոր խաղին գաղտնիքը։

Հայ եպիսկոպոսներէն կէփէուիայս երրորդ գործակալը մօտ 55 տարու մարդ մըն է. մինչեւ մեծ պատերազմը վարած է Գամթեժունիի շրջանի առաջնորդութիւնը, նախապէս քահանայ եղած է Ջօնկուլտաքի մէջ, ուր սրիկայի համբաւ կը վայելէր եւ յետոյ կուսակրօնութեան անցած է. եպիսկոպոս ձեռնադրուելէ առաջ Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի քարոզիչն էր։

Ահա թէ Չեկիստ Աղաբէկով, իր յուշերուն մասին ի՛նչ կը գրէ այս անարժան մարդուն մասին։

Պոլսոյ Պասմաճեան վարդապետը հետեւեալ ձեւով արձանագրուեցաւ կէփէուին։

Էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը 1929ին փափաք յայտնեց եպիսկոպոս ձեռնադրել Պասմաճեանը եւ այս նպատակով զինք հրաւիրեց Երեւան։ Պոլսոյ լիազօր Էթինկօնը. գտնելով, որ Պասմաճեանը պիտանի ոյժ մը պիտի ըլլայ կէփէուի համար եւ հրահանգեց հիւպատոսին անոր վիզէ չտալ։ Միաժամանակ կէփէուի գործակալութիւնը սկսաւ գետինը շօշափել, Պասմաճեանին վիզէի դիւրութիւններ խոստանելով, եթէ երբեք ան յօժարի Պոլիս վերադառնալով, իր եպիսկոպոսացումէն ետքը, կէփէուին տեղեկութիւններ հայթայթել։

Պասմաճեանը, որ ջերմօրէն կը փափաքէր եպիսկոպոսական սքեմ ունենալ, համաձայնեցաւ։

Անկէ ստորագրութիւն առնուեցաւ այն իմաստով, որ կը պարտաւորուի կամովին կէփէուի գործակալը ըլլալ։ Այս ամէնը կարգադրելէ վերջը, վայրկենաբար անոր վիզէ տրուեցաւ։ Պասմաճեանը Երեւան գալով, հայկական կէփէուի նախագահ Մակարեանի կողմէ հիմնապէս մշակուեցաւ։ Նորակնունք եպիսկոպոսը վերադարձաւ Պոլիս եւ այժմ, իբր կէփէուի գաղտնի գործակալ, հոն կ'աշխատի։

Սուրիոյ սահմանին վրայ

Հրոսախումբ մը բնաջնջուած

ՄԱՐՏԻՆ, 14 (Ա. Գ.).— Ալի Ահմէտ Իսմայիլ անուն հրոսապետը, որ Մահմուտը աշիրէթին պետն է եւ մէկն է ամենակատաղի աւազակներէն Նիսիպինի շրջանին մէջ, չկարենալով ազատիլ Թուրք ջոկատներուն հետապնդումէն, իր 30 արբանեակներով մեռած ձեռք անցուեցաւ, տեղի ունեցած ընդհարումէ մը յետոյ։

Չեկան կը ձերբակալէ եւ կը պատժէ

Եարոսլավի գործարանին շուետացի տնօրէնը, ուրիշ տասնեւմէկ գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու հետ ձերբակալուած է։ Տնօրէնը կանչուած էր քանի մը օր առաջ հարցաքննութեան մը ենթարկուելու համար, բայց այդ օրէն ի վեր անհետացած է։ Շուետական Թերթ մը մանրամասօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս ձերբակալուեցաւ շուետացի ճարտարագէտ մը, որ հակառակ ծանր հիւանդ ըլլալուն, ցուրտ ու խոնաւ խցիկի մը մէջ նետուեցաւ։ Կը կարծուի թէ անոր կինն ալ ձերբակալուած է։

Մոսկուայէն կ'իմացնեն թէ եօթ օր տեւող դատավարութենէ վերջ, Ռոստովի դատարանը մահուան դատապարտեց 2 կիներ եւ երեք այրեր, որոնք ամբաստանուած էին արմտիքի շահադիտութեամբ։ Ուրիշ 16 անձեր դատապարտուեցան զանազան պատիժներու։

⁂ Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ վերջերս ձերբակալուած ուսուցչապետներու եւ գիտնականներու դատավարութիւնը պիտի սկսի Մոսկուայի գերագոյն ատեանին առջեւ, Նոյեմբեր 25ին։

Պոլշեւիկեան մամուլը խստօրէն կը յարձակի եւրոպական Թերթի մը Թղթակցին վրայ, որ դատախազ Կրիլէնկոյի կողմէ՝ օտար դիւանագէտներու հասցէին ուղղուած ամբաստանութիւններուն առթիւ, քննադատութիւններ եւ դիտողութիւններ ըրած էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԶՕՐ. ԳՕՆՏԻԼԻՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պ. Արամ կայծակ այցելած է Յունաստանի նախորդ վարչապետ զօրավար Պ. Գօնտիլիսի, իր բնակարանին մէջ, բարի գալուստ մաղթելու համար։

Զօր. Պ. Գօնտիլիս շահագրգռուած է Յունաստանի Հայերու խնդրով եւ զանազան հարցումներ ուղղած անոնց աշխատանքներուն մասին, եւ հետեւեալը յայտարարած է.

Հայերը խելացի եւ աշխատաւոր ժողովուրդ մըն են եւ ես վստահ եմ թէ անոնք առանց բեռ ըլլալու կառավարութեան վրայ կ'ապրին իրենց աշխատանքներուն շնորհիւ։

Եթէ բոլոր ազգերու պատմութիւնները պրպտենք, պիտի տեսնենք որ ամենամօտ ազգերը Հայերն ու Յոյներն են։ Անոնց պատմութիւնը կը սկսի բիւզանդական կայսրութենէն ի վեր, որուն մէջ կը ծառայէին շատ մը հայ կայսրեր։ կար Եւանիս Ցիմիշքիա (Յովհաննէս Ջեմիշքեան) կայսրը, որ իսկապէս զինուորական հերոս մըն էր։ Ոչ մէկ տարբերութիւն կայ հայուն եւ յոյնին միջեւ։

Վարչապետութեանս միջոցին պաշտօնապէս յայտարարեցի եւ պնդեցի որ ամենամեծ ոճիրը եւ անպատուութիւնը պիտի ըլլար կառավարութեան համար եթէ ոեւէ խտրութիւն դնէր հայ եւ յոյն գաղթականներու միջեւ։

Մէկ միլիոն յոյն գաղթականներու քով կրնան նաեւ պատսպարուիլ քառասուն հազար հայ գաղթականներ։

Հայերը պատերազմեցան մեր կողքին մեր լաւ օրերուն մէջ եւ մենք հիմա պէտք է պաշտպանենք զանոնք իրենց Թշուառ օրերուն մէջ։

Զօր. Գօնտիլիս աւելցուցած է որ ինք հինէն ի վեր հայասէր մը եղած է, եւ թէ առաջին առիթիւ որ առիթը ներկայանայ իրեն, ինք իբր կուսակցապետ ջերմօրէն պիտի պաշտպանէ Հայոց վերաբերեալ խնդիրները։

ՄԱՀ ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Պաղտատէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ գահընկէց Թագաւոր Հիւսէյինի մահը որ տեղի ունեցած է Կիպրոսի մէջ, հիւանդութեան հետեւանքով։ Հիւսէյին հայրն էր Ֆէյսալ Թագաւորին։

Հիւսէյին 1908էն ի վեր Մեքքէի էմիրն էր, մինչեւ 1916, իսկ 1916էն մինչեւ 1924 Հիճազի Թագաւորն էր, իր կեանքին մեծագոյն մասը անցուցած էր Պոլիս եւ Թրքասէր կը նկատուէր, իր էմիրութեան սկզբնական շրջանին յաջողեցաւ զսպել Թուրքերու դէմ արաբական ըմբոստութիւն մը, բայց 1913ին, Հիճազ-Մեքքէ երկաթուղագծին շինութեան առթիւ, յայտնուեցաւ իբրեւ անգլիասէր ընդդէմ Թուրքերուն։ 1914ին արդէն յարաբերութեան մտած էր Անգլիոյ հետ, եւ պատրաստեց արաբական ըմբոստութիւնը որ պայթեցաւ 1916ին։ Նոյն տարուան հոկտեմբերին, Հիւսէյին, ինքզինքը կը հռչակէր «Թագաւոր արաբական շրջաններու», բայց ան ճանչցուեցաւ միայն իբր Հիճազի Թագաւոր։

Հիւսէյին մերժեց վաւերացնել Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Իրաքի վրայ եւրոպական հոգատարութիւնները եւ Թշնամացաւ Իպն Սէուտի հետ։ 1924ին, Անդրյորդանան այցելութեան մը առթիւ ինքզինքը խալիֆա հռչակեց, որուն հետեւանքով, պատերազմի բռնուեցաւ Իպն Սէուտի հետ։ Պարտուեցաւ եւ գահէն հրաժարելով անցաւ Կիպրոս ուր կը բնակէր։ 76 տարու էր։ Իր մէկ տղան Ֆէյսալ Իրաքի Թագաւորն է։ Միւսը Ապտուլլահ Անդրյորդանանի էմիրն է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՔԱՇՔՇՈՒՔ ՄԸ

Խ. Հայաստանի քաղաքական ղեկը Լէնինեան շիտակ գիծով վարելու պահանջը, ըստ երեւոյթին գլխաւոր առանցքը կը կազմէ հայ համայնավար կուսակցութեան բոլոր ներքին ցնցումներուն եւ փոփոխութիւններուն։

Այս հարցի շուրջ, առանձին շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Խ. Հայաստանի օրուան կարեւոր դէմքերէն Պ. Թ. Մանտալեանի յօդուածաշարքը «Խ. Հ.» սեպտ. 14, 17, 18 թիւերուն մէջ — «Տնտեսական շինարարութեան խնդիրները եւ նացիոնալ — ուկլոնիզմը» խորագրին տակ։

Հեղինակը իր այս երեք երկարաշունչ յօդուածներով, աւելորդ անգամ մը եւս կը հաստատէ համայնավար կուսակցութեան բացասական վերաբերմունքը դէպի Հայաստան, իբրեւ քաղաքական առանձին միաւորի։ Անոնց համար սկիզբէն իսկ գոյութիւն չէ ունեցած Հայաստանի քաղաքական հարցը, այնպէս ինչպէս որ այդ կայ հայութեան խոշորագոյն զանգուածներու մէջ։ Ասկէ ալ կը բացուի արդէն բուն անջրպետը համայնավարութեան եւ հայութեան միջեւ։

Մեր նախորդ յօդուածով ըստ բաւականին ծանրացած ըլլալով այս ուղղութեամբ, յիշենք անգամ մը եւս որ Խ. Հայաստանը իբրեւ անկախ ազգային հանրապետութեան շահագրգռութեան նիւթ չէ մեր երկրի վարիչներու համար։ Անոնք կ'ընդունին այսօրուան կացութիւնը վերջնական, եւ ինչ որ վրդովեցուցիչ է, ամենէն տարրական շարժումներուն մէջ իսկ չեն հանդուրժեր հայաստանեան առանձին ուղղութեանը։

Պ. Թ. Մանտալեանի ակնարկուած յօդուածաշարքը ամենէն պերճախօս մէկ փաստաթուղթն է այս ուղղութեամբ։ Ան այս հարցին կը մօտենայ տնտեսական շինարարական ձեռնարկներէն եւ ճիշդ ատկէ ալ կ'ուզէ ուրուագծել իրենց հիմնական դիրքը մեր երկրի քաղաքական ճակատագրի մասին։

Թուելով երկրի ձեռք բերած յաջողութիւնները տնտեսական մարզերու մէջ, որ «մօտակայ տարիներում անճանաչելի են դարձնելու Խ. Հայաստանի էկոնոմիկան (տնտեսութիւն) կը վերագրէ այդ ամէնը երկրի «խորհրդայնացման» փաստին։

Այլապէս, տարբեր պայմաններու մէջ. «Այդ տնտեսական վերելքն անհնար կը լինէր, եթէ մենք չկազմենք խորհրդային Միութեան եւ խորհրդային Անդրկովկասի մի մասնիկը»։

Գերգնահատել Հայաստանի ստրկացման գինով ձեռք բերուած այն յաջողութիւնները, որոնց մէջ իսկ այսօր երկիրը թշուառ է աւելի քան երբեւէ, նոյնիսկ տնտեսապէս, ճիշդ որ հայ բոլշեւիկ պէտք է ըլլալ։

Բայց թողունք որ մարդը շարունակէ իր ճամբան, տնտեսական գետնի վրայէն, ուրկէ անհրաժեշտաբար պէտք է «որոշել այդ վերակառուցման հիմնական ուղիները»։ Յօդուածագիրը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս սահմանումին, որովհետեւ,

«Դասակարգային պայքարը որոնում է ու մեր դասակարգային թշնամին յուսահատօրէն ձգնում է օգտագործել մեր ամէն մի սխալը»։

Անսխալ եւ ճիշդ ուրուագծելու համար վերկառուցման ուղիները.

«Զափազանց կարեւոր է պարզել հիմնականում Խ. Հայաստանի դիրքն ու դերը խորհ. Միութեան միասնական պլանի եւ նրա տնտեսական սիստեմի մէջ։»

Այս ուղղութեամբ եղած գնահատութիւններու մէջ է սակայն, կը շարունակէ Պ. Մանտալեանը.

«որ հանդէս է գալիս երկու տիպի սկզբունքային սխալ, երկու թեքում»։

«Առաջինը՝ մեծապետական-վելիկառուսական թեքումն է, որի ծայրամասերը, տուեալ դէպքում Հայաստանը, նկատում է իբրեւ մի գաղութ, որից այնքան կարելի է, շատ պէտք է վերցնել եւ որքան կարելի է քիչ տալ»։

Այս սահմանումի մէջ խտացուած է ռուսական տակաւին հին քաղաքականութիւնը Հայաստանի եւ միւս երկրամասերու մասին։

Ռուսը ինչպէս երէկ՝ ցարական կարգերու, այսօր ալ խորհրդային տիրապետութեան տակ ներքնապէս փայփայած է այս ծրագիրը։ Եւ ճիշդ ասոր համար ալ ան երբեք չէ փորձած լրջօրէն զարգացնել իր մականին ենթարկուած երկիրները տնտեսական հիմնական ձեռնարկներով.

Շատ վերցնել եւ քիչ տալու այս քաղաքականութիւնը, որուն իբր թէ դէմ են Պ. Մանտալեանները, իրականութեան մէջ կը շարունակուի այսօր տարբեր ձեւերով եւ տարբեր արտայայտութիւններով։ Եւ արդէն ինքն ալ չի ժխտեր այս տրամադրութեան գոյութիւնը, երբ կ'ըսէ թէ՝

«Մեծապետական տենդենցներին մենք հանդիպում ենք Մոսկուայի (մասամբ եւ Թիֆլիսի) կեդրոնական հիմնարկները, գլխաւորապէս ռուս բուրժուական մասնագէտի եւ ազգային ինտելիգենցիայի կողմից։ Սակայն այդ չի նշանակում, որ անգամ առանձին կոմունիստներ այդ տենդենցները կրողներ չեն հանդիսանում»։

Հաստատելով այս գնահատութիւնը, կը կարծենք սակայն բոլորովին աւելորդ եւ անիմաստ, կոմունիստներու առաջ փակցուած «առանձին» բառը։ Այլապէս ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն աղաղակող խտրական ոգին, որ գոյութիւն ունի որքան Անդրկովկասեան, նոյնքան եւ համամիութենական կուսակցական եւ պետական ղեկավարներու մէջ, Հայաստանի հանդէպ։

Այս տրամադրութիւններու բացարձակ տիրապետութիւնը չէ՞ պատճառ, որ հակառակ Հայաստանի անվիճելի իրաւունքներուն, ծնած իր տնտեսական բարգաւաճումի բոլշեւիկեան պահանջին, որոշ ձեռնարկներ կը մնան անիրագործելի։ Իբրեւ փաստ յիշենք Երեւան Սեւան, Երեւան Աղստաֆա երկաթուղագծի, Աղէքսանդրապոլի շաքարի, Ալլահվէրտիի ձուլարանի ծրագիրները, որոնք կը մնան անիրագործելի։

Արգելքը այս բոլոր իրապէս կենսական ձեռնարկներու գործադրմանը, ճիշդ Պ. Մանտալեանի մատնանշած «մեծապետական «տենդենցներ» են, որ չափէն աւելի խորացած են Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի մէջ։

Զտարիւն համայնավար հրապարակագիրը ըստ էութեան չի ծածկեր այս իրողութիւնը, հակառակ իր խաղերուն եւ մեքենայութիւններուն։ Ան կը խոստովանի թէ 16րդ համագումարը բացարձակապէս ընդունած է հարցի լրջութիւնը, եւ կը յիշէ այդ առթիւ եղած բանաձեւին հետեւեալ տողերը.

«Գլխաւոր վտանգը ներկայ շրջանում մեծապետական թեքումն է, որը փորձ է անում ռեւիզիայի ենթարկել Լէնինեան ազգային քաղաքականութեան հիմքերը եւ ինտերնացիոնալիզմի դրօշի տակ թագցնում է անցեալում տիրապետող վելիկառուս ազգի մեռնող դասակարգերի ձգտումը՝ վերադարձնել իրենց հորցրած արտօնութիւնները»։

Այս բոլորէն ետք Պ. Մանտալեանը դժգոհ է սակայն, որ Հայաստանի մէջ վերոյիշեալ տրամադրութիւններու դէմ ընդվզող հոսանքը կը ստուարանայ։ Ան կէս-բերան խոստովանելով հանդերձ «մեծապետական տենդենցներ»ու յարաձուն վտանգի մասին, կ'ընդունի սակայն աւելի մեծ վտանգ «տեղական շովինիզմի ուղղութեամբ»։

«Երկրորդ թեքումը — նացիոնալիստական թեքումն է՝ ազգային — ուկլոնիզմը տնտեսական քաղաքականութեան ասպարիզում։»

«Մեր, Հայաստանի պայմաններում այս ամենավտանգաւոր թեքումն է մանաւանդ որ յաճախ զուգորդւում է ալ թեքման հետ»։

Եւ մեր Պ. յօդուածագիրը վրդովուած է, որ հայ համայնավարներու մէջ եւս «կան թուաթականման մարդիկ» որոնք մեծապետական թեքումի գոյութեան փաստը կը մատնանշեն Հայաստանի մէջ եւս իբրեւ «գլխաւոր վտանգը»։ Եւ որպէսզի այդ գնահատութիւնը կարողանայ բանադրել համաձայն իրենց ընկալեալ կարգերուն, ան կ'եզրակացնէ.—

«Այդ կը նշանակէ չհասկանալ, որ համկոմկուսի մաշտաբով նացիոնալիստական վտանգը կարող է արտայայտուել ամենից առաջ ու գլխաւորապէս՝ «ռուսական նացիոնալիզմ»ի ձեւով, այնինչ մեզ մօտ նա արտայայտւում է ամենից առաջ հայկական նացիոնալիզմի գծով։ Այս կը նշանակէ կարծել թէ ռուս կուլակր, չարչին եւ հայ ռեակցիոն մասնագէտը աւելի վտանգաւոր է մեզ համար. քան հայ կուլակը, հայ չարչին եւ հայ ռեակցիան մասնագէտը»։

Իմաստը այս երկար մէջբերումներուն պարզ են տարաբախտաբար։ Պարզ եւ մանաւանդ հետաքրքրական մէկ քանի տեսակէտներով։

ա) Մեր երկրի արդի ղեկավարութիւնը այսպէս աւելի պապական կ'ուզէ ծառայել համայնավար ընդհանուր դատին, անտեսելով Հայաստանի կենսական շահերն ու պահանջները։ Ան տնտեսական բոլոր ձեռնարկներու մէջ կը ջանայ պահել Հայաստանը կախման վիճակի մէջ։ կը դատապարտէ բոլոր աշխատանքները ի նպաստ Հայաստանի տնտեսական անկախութեան, հոգ չէ թէ յարաբերական իմաստով։ Եւ վերջապէս ամէն գինով կը ճգնի Հայաստանի արդի գոյավիճակը տեւականացնել ի նպաստ ռուսական, կամ իրենց արտայայտութեամբ «մեծապետական» շահերուն։

բ) Ցարիներու փորձը, մեր երկրի առանձնայատուկ պայմանները, եւ «մեծապետական» տրամադրութիւններու ծաւալումը, ըստ երեւոյթին վերեւի հոսանքին դէմ ստեղծած է մէկ նոր հոսանք։ Այս վերջինը իրատեսութեամբ կը փորձէ պաշտպանել իր երկրի շահերը, ի հարկին մինչեւ յանուն Լէնինի, Խ. Հայաստանի աճման, զարգացման ի խնդիր այս պաշտպանութիւնը կը փորձէ իւրաքանչիւր ձեռնարկը (տնտեսական) պատշաճեցնել մեր երկրի պայմաններուն եւ պահանջներուն։

Որքան բաւական խոր ըլլան. այս երկու հոսանքներու գնահատութիւնները, մէկ է անոնց միաձայնիւ անոնց գլխաւոր մտահոգութիւնը։ Ոչ մէկը անոնցմէ չիմտածեր Հայաստանին տալ տարբեր քաղաքական գոյն ու բովանդակութիւն, ընդհակառակն երկուքն ալ Խ. Հայաստանը կը նկատեն նուիրագործուած փաստ։

Այս բոլորը այսպէս ըլլալով հանդերձ, պէտք չէ զարմանալ, որ վերջի հոսանքի դէմ կրնայ սկսիլ մէկ նոր խաչակրութիւն եւս, որ իր կարգին պիտի տարածուի հազարաւոր անկուսակցականներու վրայ։

Եւ այս բոլորը «հայկական նացիոնալիզմի» մեղադրանքով, որմէ այնքան կը խրտչին հայ համայնավարները։

Ինչ՞ր, ինչ՞ր պիտի տեսնենք տակաւին մեր դժբախտ երկրէն, որ փորձադաշտն է դարձած անպատասխանատու «առաջնորդներուն»...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

Ամէն անգամ Մոսկուա երթալուս, նոր նոր ապականութիւններ կը տեսնէի չէֆերուս մօտ եւ կը զգայի թէ վստահութիւնս կը խախտի։

Փէթէրս, որ այժմ Կէփէուի արեւելեան բաժանմունքին վարիչն է, մինչեւ ծուծը նեխած մարդ մըն է։ Ան, բնաւ չի համբորդեր առանց իր «հարէմ»ին՝ առանց իր սիրուն տաքթիլօներուն։ Եթէ անոնցմէ ոեւէ մէկը զինքը կը ձանձրացնէ եւ անկէ կշտացած է, կը ձգէ զայն հոն ուր կը գտնուի, բսելով անոր որ դիմէ տեղական Կէփէուի ներկայացուցիչներուն։ Այս վերջինները պարտաւոր են օգնել լքեալին եւ անոր գործ մը գտնել։ Չէ՞ որ Փէթէրսը չէֆ ու տիրական է։

Մէնժինսքին Կէփէուին վարիչն է, անուանապէս սակայն, որովհետեւ, ան հիւանդ մարդ մըն է։ Իրական չէֆը, անոր օգնականը՝ Եակօտան է։

Եակօտան կոշտ ու կոպիտ մարդ մըն է առանց զարգացումի եւ առանց կրթութեան, գրեթէ անգրագէտ, բայց ունի երկաթեայ կամք մը, կը պաշտէ իշխանութիւնը, եւ ոչ մէկ բանի առջեւ կը նահանջէ զայն պաշտպանելու համար։ Իր խրտուիլակը, իր անիծեալ ոգին Շանինն է, որուն վաւաշոտ կեանքը գաղտնիք չէ որեւէ մէկու համար։ Շանին կազմակերպիչն է նշանաւոր շուայտութեանց, որոնց մէջ հեշտանքով կ'արբենայ Եակօտան։ Այս բանին համար անիկա կազմած է իր այս խրախճանքներուն մասնակցիլ ցանկացող գրագրուհիներու եւ տաքթիլօներու ջոկատ մը։ Թիւը շատցնելու համար կը հրաւիրեն տակաւին համայնավար երիտասարդուհիներ ալ։

Մեծ չէֆերը չեն անգիտանար բնաւ այս խայտառակութիւնները. բայց կեղր. կոմիտէն գիտէ այնպէս մը կարգադրել, որ ոչ մէկ գայթակղութիւն ծագի կարեւորութիւն ներկայացնող կառավարական որեւէ անդամի մը շուրջ։ Եթէ նուազ բարձրաստիճան մարդիկ ապացոյցներ հայթայթեն, այդ ապացոյցները անմիջապէս կ'ոչնչացուին։

Երբեմն, բայց շատ հազուադիպօրէն, տարաձայնութիւնը բարձր կը լսուի եւ կարելի չըլլար զայն խեղդել։ Կառավարութիւնը այն ատեն կը ստիպուի միջոցներ ձեռք առնել։

Այսպէս պատահեցաւ ընկ. Պետրոսեանին։

Այս մարդը, ուզելով ամուսնանալ իր պաշտօնակիցներէն մէկուն կնոջը հետ, արգելք հանդիսացող ամուսինը, պետութեան դէմ իբրեւ դաւաճան մը ամբաստանելով բանտարկել տուաւ։ Պետրոսեան շատ աճապարեց եւ կինը ամուսնալուծուած հռչակելով, ամուսնացաւ անոր հետ։ Դատապարտուած ամուսինը տակաւին գերեզման չէր իջած — թէեւ շատ չքշեց՝ սպաննուեցաւ — երբ հանրային կարծիքը յուզուեցաւ եւ խնդրին միջամտեց։ Խրիմի թերթերը այնպիսի պայքար մը բացին որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ Պետրոսեանը ձերբակալել։

Պետրոսեան զայրացած էր որ կը համարձակէին զինքը մեղադրել այնքան «չնչին բան»ի մը համար, երբ անդին իր չէֆը Փէթէրս, նմանօրինակ ա՛յնքան բաներ էր ըրած, առանց երբ եւ իցէ մեղադրուելու։

Երբ պաշտօնով Թէհրան ղրկուեցայ, կը յաջորդէի ընկեր Բազասի։ Ճիշդ այդ օրերուն Մոսկուայի մէջ հրատարակած էին օրէնք մը, ճշտելով քանակութիւնը զգեստներուն, զորս Կէփէուի պաշտօնեաները, իրենց հետ Ռուսիա տանելու իրաւունքը ունէին, — երկու ձեռք հագուստ եւ կէս երկվեցեակ մը ճերմակեղէն։ Պէտք էր ենթարկուիլ այս օրէնքին։ Այսուհանդերձ, Պ. Բազաս, զինուած իր դիւանագիտական անցագրերով եւ միւս կողմէն ուժգնօրէն պաշտպանուած կառավարութեան ազդեցիկ մէկ անդամին կողմէ, Թեհրանէն մեկնեցաւ բազմաթիւ թօնօներով գոյքերով բեռնաւորուած։ Հասկցայ այն ատեն, թէ հաւասարութիւնը պարապ բառ մըն է համայնավար կուսակցութեան մէջ եւ թէ մարդիկ անուանապէս միայն հաւասար են։

Իսկ հետեւեալ դէպքը շատ աւելի զօրացուց հիասթափումներս։ Պարսկաստանի մեր պաշտօնեաներուն մէջ ունէինք Շօհէն անունով ծածկագիր քակող մէկը։ Անիկա ստացաւ երկու ամսուան արձակուրդ մը եւ վերադարձաւ Ռուսիա, անցընելու համար այդ երկու ամիսը իր գիւղացի ծնողներուն մօտ։ Հաւաքական բանի տնտեսութիւնը մեծ թափով կը շարունակուէր։ Շօհէն տեսաւ որ, ժամանակին բարեկեցիկ եղող ընտանիքը բոլորովին փճացած էր եւ կ'ամբաստանուէր իբրեւ քուլաք։ Քուլաքները, պրոլէտարիատի թշնամի պուրժուաներ են։ Շօհէնները ձի մը միայն ունէին։ Եւ սակայն, այդ մէկ ձին իսկ կը բաւէր զանոնք ամբաստանելու համար։ Անոնց ագարակը եւ ամբողջ ունեցածը բռնագրաւուեցան։ Եւ միայն Շօհէնները չէին որ այս դժբախտութեան ենթարկուած էին։ Գիւղի բնակիչներուն մեծ մասը միեւնոյն վիճակին մէջ կը գտնուէին։ Գիւղը քանդուած էր եւ բնակիչները, առանց ճախի եւ բնակարանի, անօթութենէն մեռնելով, ստիպուած էին թափառիլ շրջականներուն մէջ։

Շօհէն Պարսկաստան վերադարձաւ համայնավար կուսակցութեան առաջին ժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ խորհրդային դեսպանատան մէջ, Շօհէն խօսք առաւ եւ չծածկեց իր տեսակէտը։ Ըստ իրեն Սթալինի հընգամեայ ծրագիրը, գիւղացիները փճացնելու լաւ ճամբան գտած էր։ Անոնք կ'աշխատէին այնպիսի պայմաններու ներքեւ, որոնք յատուկ են գերիներուն։ Անոնք պարտաւոր էին արտադրել ինկած գիներով, որովհետեւ այդպէսով միայն Մոսկուան առանց որեւէ մրցակցութենէ վախնալու կրնար ողողել օտար շուկաները։ Երկիրը այսպէսով եւ սիսթէմաթիկ կերպով կը զրկուէր իր ամբողջ դրամագլուխէն, որ կը գործածուէր փրոփականտի համար։

Շօհէնի ճառը շատ խոր տպաւորութիւն մը գործեց իր ընկեր ներուն վրայ, բայց դեսպան տան չէֆերը վիրաւորուեցա Շօհէնը հրաւիրուեցաւ ետ նել իր խօսքերը։ Մերժեց։ ատեն, հեռագիրներ փոխան ուեցան Թէհրանի եւ Մոսկուա միջեւ։ Շօհէն կորսնցուց պաշտօնը եւ շատ չանցած վտա ուեցաւ համայնավար կուսա ցութենէն։

Իմ տասնամեայ պաշտօն վարութեանս ընթացքին քանի՛ անգամներ տեսայ անպարկեշտութեան եւ նութեան զեղծումի դէպք Քանինե՛րը իմ պաշտօնակի ներէս նոյն բախտին են կուեցան։ Կ'աւելնայ թիւը անոնց՝ որ կը կորսնցնեն հաւատքը եւ կը լքեն խոր դային կառավարութիւնը։ Նման ես ալ, սկիզբները կ ծէի թէ այս դատապար դէպքերը դիպուածային բ էին եւ կը ստեղծուէին մարդոց կողմէ։ Տարիներ պէտ եղան, որպէսզի յանգիմ եզրակացութեան, թէ խ ուածը, մեր ունեցած վար է։ Այդ վարչաձեւն է միա պէտք է այպանել, որով ան է գործուած շահատա թեանց պատճառը։

Յեղափոխութիւնը ուած էր ապականած պիւրո սիէ մը (պաշտօնեաներու սակարգ)։ Ժամանակն է սօր գոյութիւն ունեցաւ բոքրասին ալ անհետի իր գին։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Մեր օրով ճարտարարուեստ յարաճուն ծաւալման հետեւ քով կազի եւ քարածուխի ումը սկսած է ամենամեծ մեմատութիւններու հասն լուրջ մտահոգութիւն պատ գործարանատէրերու եւ ճար րարուեստով զբաղող ընկեր թիւններու։

Անգամ մը որ բնութեան ցին մէջ գտնուած այդ կարե ու անհրաժեշտ նիւթերը սպառ պէտք պիտի զգացուի գ ա՛յնպիսի տարրեր, որոնց կարելի ըլլայ փոխարինել պակասը։

Արդ, բնութիւնը մեր մադրութեան տակ դրած է քուն ուժերու անսպառ աղբիւրներ, ինչպէս՝ ծովերու մակընթացութիւն ու տեղատուութիւնը, ծովային ըը, հովերը, ջրվէժները, գ հոսանքները, արեգակնային մութիւնը, ծովի ջուրերու ջերմ կան զօրութիւնը եւայլն։

Միայն խնդիր է այդ ուժե որոշ տեղ մը հաւաքել ու գ օգտագործել, ինչ որ գործն մէջ կը ներկայացնէ տնտեսակ ու թէքնիքական դժուարութի ներ։

Ժորժ Գլօտի նորագոյն ձէն յետոյ, որու մասին խօս ցանք մեր վերջին յօդուածն հիմա ալ Ֆրանսացի ուրիշ գի նական մը Պ. Տիւպօ հետամու է օգտագործելու օդի գանազ խաւերու ջերմական տարբե թիւնը։

Գիտենք թէ օդին բարեխ նութիւնը երթալով կը որքան բարձրանանք մթնոլ մէջ։ Օդի բարձր խաւերու թռչող սաւառնորդները ութեամբ գիտեն այդ բանը։

Հաստատուած է թէ բա խառնութեան այդ նուազ զոր օդի համար, իւրաքանչ 100 մեդր բարձրութեան մէկ աստիճան է։

Պ. Տիւպօ հիմնուելով իրողութեան վրայ, կ'եզրակաց թէ երբ ուղղահայեաց

մը չինուի, որուն մէկ ծայ-
հաղորդակցութեան մէջ դրուի
տաք օդին հետ եւ միւս
օդի բարձր խաւերու պաղ
հետ, պիտի ստեղծուի բարձ-
օդի հոսանք մը. զոր կարե-
ըլլայ ամբարել ու վե-
ելեկտրական հոսանքի:
Բայց որպէս զի բարձրացող
կարելի եղածին չափ զօրաւոր
պէտք է որ ստորին օդը
երկրին մէջ չափազանց տաք-
ցուելէն, ապակիէ մասնաւոր
ոցներու միջոցաւ:
ցիպօ նախատեսած է 500
բարձրացնել խողովակը եւ ա-
ծայրը ստուերի մէջ
կը կարծուի թէ այս ե-
առաջ եկած ուղղահայ-
ին արագութիւնը երկ-
մը մէջ 40 մեթր
ըլլայ, եւ թէ ջրանիւ մը
վրայ օդի ճնշումը
հաւասարի 200 քիլոյի,
քանչիւր քառակուսի մեթ-
համար:
ցիպօ կ'առաջարկէ փորձը
Սահարայի մէջ Ուալլըն
մուտքին վրայ գտ-
թիւն ունի կաւային սարա-
մը, որ 200 մեթր բարձ-
ունեցող քարաժայռով
դաշտին վրայ: Փորձի
յարմարագոյն այդ տե-
է ուղղահայեաց ջրհոր
, ստանալու համար բա-
թեան տարբերութիւն
եւ գագաթին մի-
, որ 25 աստիճանի պիտի

Երբ կարելի ըլլայ իրագործել
ծրագիրը եւ ստանալ կենսալ-
արդիւնքը, գիտութիւնը
քայլ մը առած պիտի ըլ-
ելեկտրական ուժերու նուաճումին
օգտագործելով զանոնք եւ
ելով մշտանորոգ ուժի ա-
աղբիւրներ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

...ՆԵՐԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութեանց հա-
ձայն նոր ըմբոստութիւններ
ած են Ատրպէյճանի մէջ: Ըմ-
ներու գործունէութեան
ն է Մուղան, Լենքորան
ուպա: Այս ըմբոստութիւն-
հետեւանք են գիւղացի-
ցորեններու բռնագրաւ-
: Գիւղացիները մերժած ըլ-
իրենց ցորենը իշխանու-
անց յանձնել, չեկիստներ
կուած են, զանոնք հարկա-
ելու որ յանձնեն իրենց
ենը: Գիւղացիները ըմբոս-
ցան եւ ափիոնալից կռիւէ մը
քաշուեցան լեռը, ուր կը
ունակեն կռիւը իշխանու-
անց դէմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Յաճախ առիթը կ'ունենանք քաղուածքներ տալու Երեւանի թերթերուն մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն, որոնք երբեմն կ'անցնեն քաղքենի պարկեշտութեան «չափը» եւ բոլորովին կը տարբերին վիճելու սովորական ու տափակ ձեւերէն: Եթէ վէճը նշան մըն է կենդանութեան կամ ուժերու բախումին, այն ատեն վէճին սրութիւնն է միայն, որ կը յատկանշէ այդ:

Բոլոր այն վէճերը, որոնք կը կատարուին պաղած ոճով մը —ըսէք ակադեմական,— կը մատնեն բնախօսական ներքին անկարողութիւն մը: Ահա թէ ինչո՞ւ այդ պաղ վէճերը զուրկ են պատմական արժէքէ:

Մենք, միշտ հակառակ ճամբով հանդերձ բոլշեւիկեան տեսաբանութեան, զոր կը հեգնենք ամէն առթիւ, մասնաւոր հաճոյքով մը կը կարդանք այն սուր վէճերը, որոնք տեղի կ'ունենան Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն միջեւ, (այստեղ կ'ակնարկենք անոնց վիճելու քաջ ձեւին):

Մեր հակառակորդութիւնը չարգիլեր մեզ գնահատել այդ, որովհետեւ յարատեւ պայքարը եւ պայքարի յատուկ անգթութիւնն է, որ ի վերջոյ պիտի գան ճեղքել միտքի ծուլութեան թանձրութիւնը, տապալել ընկալեալ արժէքները, փշրել կուրօրէն ընդունուած տեսակէտները: Եւ այսպէս միայն պիտի հասկնան վերջնական արժէքը իրենց տեսակէտներուն:

Վիճելու ձեւը, որ անսովոր է հին սերունդին համար, Երեւանի մէջ հասած է ամենասուր աստիճանին: Երիտասարդ հայ բոլշեւիկներն են, որ հիմա կատաղի եւ անգութ յարձակումներ կը կատարեն հիներուն դէմ: Հինները հիմա է, որ կը հասկնան թէ ինչ ցանեցին: Ու եթէ վերապահութեան հով մը կայ, ծածուկ նահանջի ցանկութիւն մը իրենց մէջ ի տես երիտասարդ հունձքին, վաղը անշուշտ այդ երիտասարդներն ալ իրենց կարգին պիտի հասնին յուսախաբութեան ու տէֆէթիզմին, որ օրուան բառն է Երեւանի:

Սուր վէճը հակաթոյն մըն է, որ ուշքի պիտի բերէ Երեւանի թունաւորուած մտաւորականները: Որպէսզի գաղափար մը կազմէք, վէճին տաքութեան մասին, կու տանք քաղուածք մը անոնց գործածած անգութ ոճէն, բարկ շունչէն եւ կրակոտ բառերէն:

Գրած էինք թէ քանի մը հայ բոլշեւիկներ կը վիճին, երբեմն «Նոր Ուղի» պարբերականին, երբեմն ալ օրաթերթերու մէջ, «ազգային մշակոյթի հարցին մասին»:

Հէնրի, Վանեցի երիտասարդ մը, «ուլտրա եւ ուռռա՛ ինտէրնացիոնալիստ» մը, կը կարծէ թէ «հայերէնը, վրացերէնը եւ առ հասարակ բոլոր փոքր ազգերի լեզուները այնքան խեղճ ու կրակ են, այնքան աղքատ եւ յետամնաց, որ ապագայ համամարդկային կուլտուրայի եւ լեզուի համար միանգամայն արհամարհելի մեծութիւններ են»:

Ա. Մելիքեան կը յարձակի Հէնրիի վրայ, որ թաթախուած է «վելիկոռուսական շովինիզմ»ով, հոսանք մը, որ «ձգտում է անտեսել լեզուի, կուլտուրայի եւ կենցաղի ազգային տարբերութիւնները, ձգտում է, պատրաստել ազգային հանրապետութիւնների վերացումը»:

Եւ մէկը միւսին ինչե՛ր կ'ըսէ, — հոգեկան հաւասարակշռութիւնը խախտած, մտային սնանկութիւն, խղճուկ բոպիկութիւն, գռեհկութիւն, քիչ մըն ալ հայհոյութիւն. եւայլն:

«Խորհր. Հայաստան»ի պաշտօնական խմբագիրն ալ, Եկաւեան, որ ամէն բանի կը խառնուի, վարժապետի պէս կ'ելլէ դաս կու տայ երկու կողմերուն եւ կը սրբագրէ «անոնց սխալները»:

Բայց այս քննադատները անշուշտ եւ շուտով պիտի լսեն նաեւ այն մեծ քննադատը, որ պիտի ըսէ ճիշտ ինչպէս Մարքսը Էնգէլսին կը գրէր.

— Այդ էջերը ես անձամբ դուրս պիտի հանեմ ... (Մարքս-Էնգէլս, հատոր Ի. էջ 442):

ԵՒ ԱՅԺՄ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Երեւանի մէջ ամէնէն շատ մաշած բառն էր շինարարութիւնը: Երեւ. հիմա նորոյթը փոխուած է: Միայն քանդելու մասին է, որ կը խօսին: Օրինակ մը «Խորհր. Հայաստան»էն (31 հոկտ.)։—

«Անցեալ տարի Երեւանի քաղաքային խորհուրդը շուկայի հրապարակում եւ Ղահումեան փողոցի անկիւնում քանդեց եւ հիմնական վերանորոգման ենթարկեց 4 խանութ կօշկակարների արհեստանոցի համար:

Մի առ ժամանակից յետոյ նախագիծը փոխեց, որոշեցին լայնացնել խանութները, կառուցել ճաշարան գիւղացիութեանն սպասարկելու համար: Կառուցումը յանձնարարեց Սուրէն Բասիլեանին, որը արհեստագէտի կոչում չունի եւ չի էլ ունեցել, չնայած արհեստագիտական բաժինը գիտէր այդ: Եւ ահա շէնքն ընդունող յանձնաժողովը գտել է որ.

ա) կառուցումը չի կատարուած ըստ նախագծի:

բ) Նախատեսուած գումարից աւելի է ծախսուած:

գ) Պատերը ցածր են կառուցուած եւ ոչ արհեստագիտական հիմունքներով:

դ) Առաստաղի գերանները շատ բարակ են, ծանրութեանը չեն դիմանալու, եւայլն:

Ուստի որոշում են քանդել շէնքի կտուրը, բարձրացնել պատերը, եւ փոխել գերանները: Վնասը հասնում է 5000 րուբլի, չհաշուած 2700 րուբլին, որը տրուած է պահակներին եւ աւագ բանուորներին, որպէս աշխատավարձ:

Հայ Պետական Շինարարութեան 52րդ շէնքն էլ ունեցել է սկզբնական կառուցման նախագիծ, որի համաձայն կատարուել է կառուցումը, սակայն վերջում, ինչպէս է լինում, մի քանի անգամ փոփոխման են ենթարկում նախագիծը, եւ ամէն անգամ շէնքը քանդւում է ու նորից շինւում: 10 օր սրանից առաջ քանդեցին 25 մեթրից աւելի երկարութեամբ պատ, իսկ այժմ որոշել են քանդել ամբողջ շէնքը:»

Երկար է շարքը:

Առօրի Դանիէլ նոյն թերթին մէջ կը գանգատի եւ կը թուէ բոլոր այն շէնքերը, որոնք կը շինուին ու յետոյ կը քանդուին՝ Այդ քանդուած շէնքերն են Հրդեհուած կարի գործարանը, պետական շինարարութեան 32րդ շէնքը, 58րդ շէնքը, կառուցողների միութեան ակումբը, եւն. եւն.:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԱՎՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լավութ գիւղը Վալանսէն 18 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ Ռոն գետին արեւմտեան կողմը լերան ստորոտը կը տարածուի, իր բարգաւաճ երկրագործութեամբ:

Նշանաւոր է Արտէշ նահանգին մէջ, ուրկէ ասկէ երկու երեք տարի առաջ, կար մօտ երկու հազար հայութիւն: Անոնք գործարանները փակուելով, մօտակայ քաղաքները մեկնած են, Վալանս, Լիոն եւայլն.:

Այժմ Լավութի մէջ կան միայն անոնք որ արտասահմանէն եկած են եւ ինքնութեան թուղթի համար կառավարական արտօնութեամբ պայմանաւորուած են տեղւոյս արուեստական մետաքսի մեծ գործարանին հետ:

Ասկէ մօտ 4 ամիս առաջ հայերու թիւը կը հասնէր մինչեւ 120ի: Բայց կամաց կամաց անոնք որ իրենց պայմանագրութեան ժամանակը լմնցուցին եւ ստացան իրենց ինքնութեան թուղթերը նաեւ աշխատելու իրաւունք, կը մեկնին դէպի քաղաքները:

Այժմ Լավութի մէջ կան ամուսնացած կամ ամուրի մօտ 70 հայեր, եւ ամուսնացածներուն գործարանին կողմէ տրամադրուած է բնակարան, ամէն յարմարութիւններով, լոյս, ջուր եւ վառուցանի համար մաս մը հող, իսկ ամուրիներուն համար յատկացուած է շէնք մը երկու յարկի վրայ, զօրանոցի տեսքով:

Գործարանը ունի մինչեւ երեք հազար հինգ հարիւր բանուոր, իսկ պայմանաւորներու թիւը կը հասնի մինչեւ հինգ հարիւրի:

Ամէն գործաւոր ապահովագրուած է որ եւ է անակնկալ վտանգի դէմ: Գործարանը ունի դեղարան մը, բժիշկ մը եւ երկու հիւանդապահուհիներ:

Օրավարձքերու համար որոշ ժամանակներ որոշուած են, օրինակ առաջին անգամ գործաւորը որ նոր գործի կը սկսի, կը ստանայ 2.90 Ֆր. ժամը. իսկ իր օրականը կ'աւելնայ երեք կամ վեց ամիսը անգամ մը: Այսպէս մինչեւ 3 ֆրանք 30 սնթ. ժամը կը ստանան գործաւորները:

Լավութի հայերը մեծ մասամբ գաղթած են Սուրիայէն, Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն, իսկ ասկէ զատ կան Պոլսէն, Եգիպտոսէն եւայլն տեղերէ եկողներ: Ասկէ առաջ ամէն անոնք որ կը լրացնէին աշխատանքի պայմանաժամը, կը մեկնէին. իսկ այժմ ձմեռ ըլլալուն եւ գործազրկութեան վախի պատճառաւ, մաս մը կը մնան եւ կ'աշխատին:

Անցեալ շաբաթ, նոյեմբեր 11 Զինադադարի տօնին առթիւ, տեղւոյս հայերն ալ հայկական դրօշակը ֆրանսականին կապելով գացին եւ իրենց յարգանքը յայտնեցին Անծանօթ զինուորին, գնելով ծաղկեփունջ մը գերեզմանին վրայ: Հայերու այս սրտաբուխ ցոյցը գնահատանքի արժանացաւ: Շնորհակալութիւն յայտնեցին նահանգապետը, տեղւոյս կառավարիչը եւ ծանօթ տեղացիք:

Ցեղւոյս երիտասարդներուն մէջ միշտ վառ կը մնայ ազգային ոգին եւ մտադրութիւն կայ դիմել դրացի Զ. Ե Ռ. Միութեան, որ ամէն ջանք թափէ հոս ալ կազմելու համակիր միութիւն մը, հակառակ անոր որ միայն անհատներ չկան, բայց միշտ միայն եւ նուիրեալ երիտասարդութիւն մը կայ եւ պատրաստ է իր կարելին ընելու ի նպաստ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ծրագրին յաջողման:

Վերջերս մէկ քանի հայեր Ֆրանսա եկած են իբր «Թրանզիթ»: Հոս մնալու իրաւունք ստանալու համար առանց ներկայանալու որեւէ է քաղաքի Աշխատանքի Գրասենեակը, ուղղակի եկած էին հոս, որ գործ ճարեն եւ պայմանագրուին: Բայց, գործարանատէրը որ բնաւ իրաւունք չունի նման քայլեր առնելու բնական է որ մերժեց: Եկողները խաբուած ըլլալով որ եւ է տգէտի մը թելադրանքէն, ետ գացին առանց իսկ պայմանագրութիւն կնքելու:

Կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն զգոյշ ըլլալ խաբեբաներու:

Սամուէլ Ապրսամ

ԿՐԿԻՆ ԽՕԶԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 17 Նոյ.— Երբ 1922ին տարագիր հայութեան մեծ մասը հուգար դէպի Ֆրանսա, այն ատեն կարաւաններու մէջ կը գտնուէին նաեւ Խօզկացիներ, բոլորն ալ նոր սերունդ:

Այս երիտասարդները իրենց սրտին մէջ ունենալով ազգասիրութեան ոգին, եկան քով քովի, ու առաջին անգամ Մարսէյլի մէջ, հիմը դրին «բարենպատակ» միութեան մը (միայն բնիկներէ), յետոյ Ֆրանսայի միւս շրջաններուն մէջ գտնուող հայրենակիցներն ալ տարուելով բարի նախանձէ մը, հետզհետէ կազմեցին Խօզկատի Ընդհ. Հայր. Միութիւններ: Այսօր անոնց թիւը հասած է 7ի: Այս գնահատելի աշխատանք մըն է, եւ հասկցուի թէ Խօզկատցիներն ալ գիտեն հայրենիքի եւ հայրենակիցներուն ցաւը, ու գիտեն քայլերել. մէկ խօսքով կայ իրենց մէջ ազգային զգացում:

Բայց ինչո՞ւ կը մնան անջատանջատ, ու ամէն մէկը տարբեր ծրագիրներով:

Ժամանակին այս էջերուն մէջ կարդացինք կոչը Միութեան մը որ նախաձեռնութիւնը ստանձներ էր, գումարելու համար ընդհանուր ժողով մը, որ շատ ուշացաւ:

Արդեօ՞ք տակաւին վերջ չգան Խօզկատի եւ շրջականներու ներքին վէճերն ու ծիծաղելի աթոռամարտները:

Խօզկատի թէ շրջակայքի հայրենակիցներ լաւ գիտենք ձեր առանձին ծրագիրները, եւ այս պառակտումները: Շատ չնչին արդիւնք մը միայն կրնաք մատուցանել հայութեան, որուն ցաւերը անհուն են: Օրինակ առնենք ուրիշ քաղաքացիներէն որոնք կ'ունենան իրենց կանոնաւոր ժողովները, ունին կեդրոնական վարչութիւն մը, եւ կ'արտադրեն լաւ գործեր, իսկ մե՞նք, բոլորս զուրկ եւ իսկապէս ծաղրելի ենք: Այսպէս կամ այնպէս մեր միութիւնները երկաթի անկապ օղակներն են, մեր հայրենակիցները չեն ուզեր կամ չեն կրնար իրարու միացնել զանոնք եւ շինել զօրաւոր շղթայ մը:

* * *

Քանի մը շրջաններու ունեցած ձախողումէն յետոյ՝ կը լսեմ թէ Սէն Շամօնի եւ Սէն Թ'էթիէնի Խօզկատի Հայրենակցական Միութիւնները յանձն առած են գումարելու Ընդհ. ժողով մը եւ իրականացնելու Ֆրանսայի մէջ Խօզկատի եւ Շրջ. Մէկ Հայրենակցական Միութիւն մը: Օ՜ն, ուրեմն դէպի գործ, դէպի օղակներու միացում:

Խօզկատցի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Երեւանում հարս Շուշանը,
ած իր քառասունն անց տա-
էն՝ նրան «Հարս» են անուա-
քաղաքացիները. եւ նա
անի է այդ անուան: Դէմքի
գի ճերմակութիւնը դեռ նոր
րենագոյն դառնում. ուսե-
մազերին դեռ նոր է արծա-
փաթթւում. կրծքի կլորու-
նը դեռ շատ տղամարդկանց
է խանգարում:
նե հարս օրերէն այրի է
ու նրա պատմութիւնը բո-
գիտեն:
Աղջիկն է Գիւմրիցի մի ու-
վաճառականի, կրթուած է,
ել է ազգային վարժարա-
մինչեւ այն սեւ օրը: Երբ
կառավարութիւնը փակեց
վարժարանների դռները,
ոց շպրտեց հազարաւոր հայ
նուկներ, բռնի կերպով իր
ոցն ու լեզուն պարտադրե-
նրանց: Նա լացել էր փակ
ոցի դռների առջեւ եւ զգա-

ցել իր մանուկ հոգում օտար լուծի բռնութեան դառնութիւնը: Նա այն բացառիկ «անամօթ» աղջիկներ որ արհամարհելով իր հօր հարստութիւնը, մերժելով հարուստ փեսացուների ձեռը՝ սէր էլ տւել մի ընչազուրկ յեղափոխականի, մի հայդուկի, և հակառակ ծնողների կամքին, փախչելով Երեւան՝ ամուսնացել էր իր սիրած մարդու հետ: Ու չանցած երեք տարի, արդէն մայր մի մանչ զաւակի, նա արգելք չէր եղել ամուսնուն Խանասորի արշաւանքին մասնակցել, որտեղէն նա այլ եւս չպիտի վերադառնար:

Նա այն կինն է, որ մերժելով տասնեակ փեսացուներ՝ սուգի սեւ լաչակ էր գցել իր հրաշագեղ գլխին, եւ իր նահատակ ամուսնու յիշատակը յարգելով, հազար զրկանքներով, նրա միակ զաւակն էր մեծացրել:

Ամուսինը կորցնելէն յետոյ՝ նա չէր վերադարձել իր սէրն արհամարհող հօր տունը, ու իր պատուին նախանձախնդիր ինք նուրոյն ապրուստի ճամբայ էր ստեղծել իր համար: Նա «ուստա» (տնային վարժարան) էր բացել Երեւանում, ազգային կրթութենէ զրկուած հայ մանուկներին իր շուրջը ծւարած հայ գիրն ու հայ պատմութիւնն էր սովորեցրել, եւ նրանց բերած չնչին ամսականներով իր զաւակի եւ իր ապրուստն էր ապահոված:

1905 թւին երբ վերաբացւում են ազգային դպրոցները՝ նա իբրեւ վերակացուհի պաշտօնավարում է վարժարաններում, համեստ կենցաղով նա կարողանում է մի բան խնայել եւ մի փոքրիկ տուն ու այգու տէր դառնալ: Իբրեւ հայդուկի կին՝ նա միշտ ոստիկանութեան տակ էր եղել, բայց չնայած դրան միշտ էլ օգտակար էր եղել «սուրբ գործին»: Քանի քանի անգամ հարցաքննութեան համար դատարան էր կանչւել, նոյնիսկ բանտ նստել. բայց միշտ հպարտօրէն գաղտնապահ մնացել, և ամէնքից յարգանքի էր արժանացել:

Այժմ հափահաս է իր զաւակը. քսան երկու, քսան երեք տարեկան, աշխատում է, կարողանում է տան ապրուստը հայթայթել, հարսը ձգել է դրսի աշխատանքը եւ միայն իր տան ու այգու գործերով է զբաղւում:

Հարսի զաւակը՝ Կորիւն: Հայրը «Ասլան» էր, նրա որդուն Կորիւն էին անւանում հօր յիշատակը պահելու համար:

Կորիւնն ընդունակ եւ աչքաբաց տղայ էր. բայց բնաւորութեամբ քիչ էր նմանում իր հօրը, աւելի պապին էր նման, առեւտրի, հարստութեան սէր ունէր: Դեռ մանկութեան օրերէն նա ցոյց էր տալիս իր բնաւորութիւնը: Յաճախ, երբ սովորական դասերէն յետոյ, աշակերտներին իր շուրջը համախմբած՝ հարսը պատմում էր նրանց Հայոց պատմութիւն, Խենթ, Սամուէլ, Կայծեր, ու երբ տաս-տասներկու տարեկան մանուկները բերանաբաց ու լայն Նաբիբ նրա ոգեւորւած պատմութիւններն էին լսում, Կորիւնն աննկատելի մի կողմ էր քաշւում: Խանութ էր սարքում եւ ապրանք էր ծախում իր անտես յաճախորդներին:

Մայրն ի զուր էր աշխատում նրա մէջ ընթերցանութեան սէր զարթնեցնել, պատմութեան գիրք տալ ձեռը: Նա վարժ էր թւաբանութեան, իսկ պատմութիւններն անում էր կարճ ու անպաճոյճ: Հարսն իր դպրոցը փակելէն յետոյ՝ Կորիւնին դրել էր թեմական վարժարան: Կորիւնը կիսատ թողած թեմականը՝ անցել էր գիմնազիա. սակայն այն էլ կիսատ թողած՝ տասնեւութ տարեկան հասակէն անցաւ իր տան ու այգու գործին: Ու նրան յաջողում էր գործ տեսնել, դրամ շահել:

Կորիւնը զինւոր չգնաց, բայց զինավարժ էր: Հարս Շուշանը չէր կարող տղամարդը պատկերացնել առանց զէնքի. դրա համար մանկութենէն իր զաւակին զէնքի էր վարժեցրել: Կորիւնը լաւ նշանառու էր, լինէր ատրճանակ, թէ հրացան՝ նպատակէն չէր վրիպի: Աչնան գիշերներին յաճախ մայր ու տղայ իրենք էին պահպանում այգին խաղողի գողերէն: Կորիւնը վախկոտ չէր:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

(Շար.)

Սպանիոյ մէջ խռովութիւններ

Մատրիտի մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը հետզհետէ կը ծաւալի Սպանիոյ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, տեղի տալով արիւնահեղ միջադէպերու: Առջի օր Պարչելոնայի մէջ, նաւահանգիստը պատահած կռիւներու ընթացքին, ոստիկանութիւնը զէնքի դիմեց: 2 գործաւորներ սպաննուեցան, 3 վիրաւորներ կան: Քաղաքին մէջ գործադուլը ընդհանուր է. նոյնիսկ դրամատուները, ճաշարանները ու թերթերը փակ են: Զինեալ ոստիկաններ եւ քաղաքապահ զօրքեր խումբ խումբ կը շրջագային քաղաքին մէջ: Երէկ կէսօրէն վերջ ծանր խռովութիւններ պատահեցան: 4 անձեր վիրաւորուեցան ծանրօրէն, բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորներ կան: Կառավարութեան հրամանով 200 անձեր ձերբակալուեցան:

Աւստրիոյ դահլիճը կը հրաժարի

Հետզհետէ կը հաստատուի թէ Աւստրիոյ ներկայ դահլիճին դիրքը խախուտ է: Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ ներքին նախարար եւ Հայմվէր ֆաշիստական կազմակերպութեան պետը Շթառէմպէրկ պիտի հրաժարին: Եթէ այս լուրը հաստատուի, կը նշանակէ թէ Աւստրիացի ֆաշիստները որոշած են ապօրէն պայքար մղել Խորհրդարանին եւ Սահմանադրութեան դէմ:

Հաւանաբար արդի վարչապետն ալ քաշուի տեղ տալու համար Ռամէք-Շօպէր դահլիճի մը, որ կրնայ միանգամայն գոհացնել թէ ձախերը եւ թէ աջերը՝ որոնք որեւէ բռնատիրութիւն չեն ուզեր:

Սըտքի փաշայի կուսակցութիւնը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ քանի մը օր յետոյ, Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշայի ղեկավարութեան տակ, նոր կուսակցութիւն մը կազմուած պիտի ըլլայ Գահիրէի մէջ: Կուսակցութիւնը պիտի հրատարակէ յայտարարութիւն մը, իր սկզբունքներն ու նպատակը պարզաբանող: Նոր կուսակցութիւնը պիտի հետապնդէ Անգլիոյ հետ դաշնագրի մը կնքումը:

Զինաթափութեան յանձնաժողովը

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը մերժելէ յետոյ խորհրդ. պատուիրակութեան բանաձեւը, պատերազմական նիւթեղէնի սահմանափակման մասին, ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.— Շինութեան եւ գնման ծախքերու կրճատումով, ցամաքային ուժերու սահմանափակման համար, պարտք ըլլալ ելմտական մասնագէտներու յանձնախումբին վրայ որ ուսումնասիրէ սահմանափակման կիրարկումի եղանակները, նկատի ունենալով մանաւանդ, իւրաքանչիւր երկրի ելմտական վիճակը, դրամը, գնման կարողութիւնը, կիրարկման պայմանները, եւայլն:

Յանձնաժողովը անցաւ նաւային սպառազինումներու սահմանափակման հարցին քննութեան:

Նաւային ուժերու սահմանափակման յանձնախումբը զբաղեցաւ խորհրդ. պատուիրակութեան բանաձեւով, որ կ'առաջարկէ սահմանափակման ենթարկել նաւային ուժերու ամբողջական տարողութիւնը: Խորհրդային բանաձեւը անցաւ 1ի դէմ 11 ձայնով եւ 12 ձեռնպահութեամբ:

Ֆրանսայի պատուիրակը առաջարկեց բանաձեւին վրայ աւելցնել «սահմանափակել որքան որ կարելի է» բառերը, այն նկատումով թէ կան երկիրներ որոնք իրօք պիտի սահմանափակեն իրենց ծովային ուժերը, ուրիշներ որ պիտի գոհանան իրենց ներկայ ուժերը պահպանելով եւ ուրիշներ ալ որ պիտի կիրարկեն սահմանափակ յաւելում մը...

Մէկ ժամ վիճաբանութենէ վերջ, առաջարկը անցաւ 2ի դէմ 14 ձայնով:

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avennue des Chartreux, Brebant Marsseillaisի շքեղ սրահին մէջ:

Հովանաւորութեամբ՝ Տ. Գր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. Տ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆՑԻ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կ'երգեն՝ Օրիորդ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզէն), Տիկ. ԼՈՐԻՏՏԱ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ (Մարսէյլի պետ. երաժշտանոցէն), Օր. ՌԱՍՏՈՒԼ (պետ. երաժշտանոցէն):

Կը նուագէ՝ Օր. ՍԻՒԶԱՆ ԱՌՆՕ (պետ. երաժշտ. ուսուցչուհի):

Կ'արտասանեն՝ Օր. ԱՆԴՐԷ ՌՈՒՍԷ (պետ. երաժշտանոցէն), Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Պ. և Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ:

Կը մասնակցի «ՔՆԱՐ» նուագախումբը:

Մ Ո Ւ Տ Ք՝ 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բարձր Հայքի երիտասարդաց միութեան կողմէ, իր հաստատման չորրորդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի ժամը 2ին, (Rue Tapis Vert), Սալօն Սբանեոլի մէջ: երգ, նուագ, արտասանութիւն:

Կը խօսի՝ Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան

Մասնակցութեամբ Յ. Ուզունեանի եւ Ե. Թորոսեանի

Կը ներկայացուի՝ ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ

եւ ԽԵՉՕԻ ԹՈՒԶԸ (զաւեշտ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Քեռի եւ Կուկունեան խումբերու ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան, վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, 262 րիւ Տիւքէքլէն: Նիւթ՝ «Համաշխարհային պատերազմը եւ հայ ժողովուրդը»: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի կոմիտէն ստիպողաղար վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comèteի մէջ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ե. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան. Հայ լեզուին տիրական յատկութիւններուն մասին: Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ը եւ Չարլի Չէփլին:

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2,30ին, 4 թիւ Ֆրանսուա Կարսէն, Բարձր Հայքի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պտուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը եւ մազերը՝ շագանակագոյն են, Վզին վրայ վերքի նշան կայ Սրմանուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են: Տեղահանութեան միջոցին կորսուած են Մուրատ Չայի եզերքը: Իմացնել գրատուն Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը 7 Դեկտ. Կիրակի օր ժամը 2.30ին Մէրիի սրահին մէջ: Մուտք՝ 5 ֆր.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը: Գին՝ Մարսէյլի մէջ 6 ֆրանք, իսկ գաւառներու մէջ 6 ֆր. 50, Դիմել Ճարայեանի 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով: փափաքողները դիմեն 57 rue des Arehives, Paris. 3րդ յարկ թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30:

IMPRIMERIE - MASSIS -EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
21 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1423 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ

Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն Վենիզելոս կը պատրաստուի բարեկամական հաւաստիք մը տալ Թուրքին, Յունաստանի մէջ բնակութիւնն արգիլելով բոլոր այն Թրքահպատակներուն որոնք դէմ են Մ. Քէմալի եւ անոր վարչաձեւին։

Լուրը կոչուած է միայն Հայերն ու մաս մըն ալ Թերեւս, ... զարմացնելու։ Միջազգային քաղաքական հրապարակը ... է տեսած նման քայլեր, եւ ներկայ ու հեռաւոր ենթա... ... գումարը, վարժուած է տեսնելու անակնկալ... որոնք պետական մարդոց ձեռքով, ժողովուրդին սրտին ... ուժգին ու շեշտ հարուածներ են։ Տեսած ու վարժուած է եւ դարաւոր, փոխադարձ ատելութեան ու հակակրութեան պարբերական բախումներէն յետոյ, այլ եւս չի զարմանար լսելով հաշտութեան համբոյրներու երգը...։

Մենք ափ մը Հայերս միայն, որ կ'երեւի յաւիտենապէս դատապարտուած ենք ազգերու խնճոյքէն փշրանքներ ակնկալելու եւ կրելու ջղագար ճակատագրի մը հարուածները, ... մնալէ յետոյ, քիչ մըն ալ պիտի զայրանանք։

Որովհետեւ, հարուածը Վենիզելոսէն կուգայ։ Անոր տեղ ... որեւէ մէկը՝ հաւանաբար մեզ անտարբեր պիտի ձգէր։

Բայց, զգացումի առաջին թելադրութիւններէն յետոյ, կայ ... դատողութեան մը եզրակացութիւնը...

Եթէ Թուրքիոյ հանդէպ իր ատելութեամբ յանցաւոր է ... ժողովուրդը, պատասխանատուներէն մեծագոյնը անպայման Վենիզելոսն է։ Նախկին Թրքատեաց յեղափոխականը, որ ... կը յայտնուի իբր Թրքասէր քաղաքագէտ, չուրանար ... իր անցեալը որ Թուրքին դէմ ատելութեան փաստեր ... մոռնալով՝ կը ձգտէր յոյն ժողովուրդի ազատագրութեան։ ... իրականացած տեսնելէ յետոյ վերջինը՝ կը ջնջէ առա... որմէ այլեւս ո՛չ մէկ նոր օգուտ կ'ակնկալէ։ Պարզապէս ... քալէ իր գործին եւ ժամանակին հետ, առանց նկատի առ... ժողովրդական կրքերը որոնց գրգռութեան մէջ մեծ բաժին ունի եւ որոնք սակայն կը տեւեն տակաւին։

Քաղաքագէտին ուժը հոդ է։ Խաղալ ժողովրդային սրտին ... գրգռել կամ հանդարտեցնել համաձայն օրուան պահանջին, ու նոյնիսկ քալել կրքերու փոթորկին դէմ։ Դէպքեր պար... իր երկրին կամ նախատեսութեամբ, շեղել անոնց ընթացքը ու հեռատեսութեամբ՝ խուսափիլ վտանգաւոր ու երկ... պատահարներու անակնկալէն։

Այս էր որ բրաւ Վենիզելոս Թուրքիոյ հետ կնքելով վերջ... մը համաձայնութիւններ։

Նախկին «դաւաճան»ին՝ Վենիզելոսի հանդէպ ցոյց տըր... հակակրանքը Էնկիւրիի մէջ, կատարուած արքայական ... Թուրք վարիչներուն ու Թուրք ժողովուրդին կողմէ, ափ ի բերան կը ձգեն անոնք որ ծանօթ են ... ժողովուրդներու յարաբերութեանց։

Աւելցուցէք նոյն մարդուն հանդէպ Թուրք մամուլի փա... յանութիւններն ու խանդավառ արտայայտութիւնները, այն ... ներուն մէջ իսկ, ուր դեռ քիչ առաջ, արձանագրեր ... ամենակոպիտ հայհոյութիւններ միշտ նոյն մարդուն եւ ... քաղաքականութեան հանդէպ։

Իսկ պաշտօնական այս բարեկամութեան հանդէպ յոյն ժողովուրդին եթէ ոչ վերապահութիւնը, բայց գոնէ առհարկի ... հակակրանքը՝ կը փաստէ թէ Վենիզելոս անձնական քաղաքականութիւն մըն է որ գիտցաւ պարտադրել իր երկրին ու ... դնել իր քաղաքական նոր ծրագրերուն իրականացման ... վրայ, տեսաբանութեամբ մը, որ բոլորովին անհիմն ... չի թուիր.— Թուրքը նախկին կայսրութիւնը չէ. այլ ... պետութիւն մըն է միատարր (?) որ իրականացուցած է իր ազգային միութիւնը։ Լօզանի ... դաշնագրով, այլեւս որեւէ պահանջ չունի Յունաստանի ... որ իր կարգին, տիրացած է իր երազին, նոյն սահման... մէջ ամփոփելով իր ազգային տարրերը ու նոյնպէս, ... մէկ պահանջ ունի Թուրքիոյ վրայ։ Երկու երկիրներուն ... թշնամութեան ո՛չ մէկ պատրուակ կայ այլեւս։ Կը ... ուրեմն վերջ դնել դարաւոր ատելութեան, որուն գոյութեան չարդարանար առարկայական, բանաւոր հիմերով ու ... ձեռքի վարել խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, որ ... երկու երկիրներու տնտեսական, ճարտարուեստական ... զարգացման»։

Իսկ հպատակ փոքրամասնութիւններուն կը մնայ լռել ու ... հնազանդիլ։

Այս ձգտումներով ահա, Վենիզելոս կը քալէ ու կը քալէ ... սակայն, ինչ որ Թուրքեւյոյն բարեկամութիւնը կասկածելի կը դարձնէ, անոր սնուցած յաւակնութիւնն է Մերձաւոր-Արեւելքի վրայ։

Այդ յաւակնութիւնը գիտենք թէ կայ։ Բայց անոր տարողութիւնը կը մնան անծանօթ։ Քէմալի հետ գլուխ-գլխի տեսակցութենէ մը վերջ, Վենիզելոս կը յայտնէ թէ «Մերձ. Արեւելքի ... ազգային մասին, համաձայնած ենք»։ Այդ գաղտնի համաձայնութիւնն է որ Մերձ. Արեւելքի վրայ խաղաղութիւն փչելու պատրուակին տակ, արիւն կը հոտի։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐՈՒՆ» ԱՐԺԷՔԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (1 նոյ.).

— «Խորհրդային իշխանութիւնը ժամանակ առ ժամանակ ստիպողական պէտք կը զգայ ինքզինքը արդարացնելու հայ հասարակութեան աչքին այն մեծ ոճիրին համար, զոր գործեց 1920 Թուին՝ Թուրքիոյ հետ համախորհուրդ Հայաստանի վրայ յարձակելով, հայկական մանուկ հանրապետութիւնը ջնջելով եւ Հայաստանի հողը Թուրքին հետ բաժնելով։ Եւ, ինչպէս յաճախ յատուկ է ոճրագործներուն, Խորհրդային իշխանութիւնը կ'աշխատի ամբողջ մեղքը ձգել ուրիշներուն, նոյնիսկ իր զոհին վրայ եւ իր կատարած ոճիրն ալ ներկայացնել իբրեւ գերագոյն բարիք մը։

Վերջերս փաստաբանական եւ միեւնոյն ատեն դատախազական այդ տխուր պաշտօնը մեծ եռանդով կը կատարէ երբեմնի սոցիալիստ յեղափոխական, բայց այժմ դաւանափոխ Գրիգոր Ջուբարեանը, այդ կերպով ջանալով քաւել իր «հակայեղափոխական» անցեալի մեղքերը իր բոլշեւիկ տէրերու հանդէպ։

Ոչ մէկ իմաստ ունի բոլշեւիկեան աշխարհի մէջ ապրող ուեւէ անձի հետ բանավէճի մէջ մտնել։Չեկայի մահասարսուռ սպառնալիքին տակ, ոչ ոք կրնայ յանդգնիլ ճշմարտութիւնն ըսել, եթէ այդ ճշմարտութիւնը բոլշեւիկեան իշխանութեան հաշւոյն չի գար։

Այս պատճառով ալ մենք պարապ ժամավաճառութիւն կը նկատենք ըստ էութեան խօսիլ բոլշեւիկեան փաստաբան«պատմաբաններուն» հետ, որոնք հարկադրուած են խեղաթիւրել պատմական փաստերը՝ իրենց տէրերէն չհալածուելու համար։

Սակայն, մեր ընթերցողներուն գաղափար մը միայն տալու համար այդ պարոններու փաստաբանութեանց իրական արժէքի մասին, աւելորդ չենք սեպեր մէկ երկու նմուշներ տալ Դր. Ջուբարեանի վերջին մարզանքներէն (տե՛ս «Խ. Հ.», սեպտ. 28, 1930)։

Բագուի տխրահռչակ մահմեդական-բոլշեւիկեան համագումարին կատարած չարաշուք դերը պզտիկցնելու եւ անոր տխուր բնոյթը խեղաթիւրելու համար, Պ. Գ. Ջուբարեան ի միջի այլոց հետեւեալ տղայական, ուղղակի ծիծաղելի «հերքումները» մէջտեղ կը բերէ.—

ա) «Էնվէր — կ'ըսէ — համագումարին չի մասնակցել, այլ ներկայ է եղել սոսկ»

բ) «Համագումարին չեն մասնակցել ոչ մէկը խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչներից»։

Ասիկա ճիշդ նոյն տեսակի հերքում մըն է, ինչ որ չեն ամչնար ընելու յաճախ բոլշեւիկները արտասահմանի մէջ՝ յայտարարելով, թէ խորհրդային կառավարութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Երրորդ Միջազգայնականի հետ, հետեւաբար պատասխանատու չէ անոր գործերուն համար։

Սակայն, քաղաքական մանուկներն ալ գիտեն այսօր, որ խորհրդային աշխարհին մէջ չի կրնար օրինաւորապէս ոչինչ պատահիլ՝ առանց բոլշեւիկներու նախաձեռնութեան հրամանին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բարեկամութեան վտանգաւոր նշանը

ԱԹԷՆՔ, 19 Նոյեմբեր.— Յունական կառավարութիւնը մտադիր է օրինագիծ մը ներկայացնել Խորհրդարանին։ Այդ օրինագծին տրամադրութեանց համաձայն, բոլոր Թրքահպատակները որոնք հակառակ են Թուրք հանրապետութեան նախագահին՝ Մուսթաֆա Քէմալի, եւ նոր կառավարութեան, արտօնութիւն չպիտի ստանան Յունաստան բնակելու։ Բարեկամութեան դաշինքին հետեւանքով, որ երկու երկիրներն իրարու կը կապէ, Յունաստան չի կրնար հանդուրժել որ հողերուն վրայ Թրքական վարչաձեւին դէմ դաւող անձեր գտնուին։

Ստալինի դէմ նոր դաւ

ՌԻԿԱ, 19 Նոյեմբեր.— Մոսկուայի մէջ երեւան հանուած դաւադրութիւն մը լրջօրէն վտանգելու կոչուած էր Ստալինի կացութիւնը։ Այս դաւադրութեան հետեւանքով, Ստալին տեղափոխած է իր ընդհ. բանակետղը եւ համայնավար կեդր. կոմիտէի գրասենեակները փոխադրած է Քրեմլինի լաւ պատսպարուած եւ ամրօրէն պաշտպանուած մէկ անկիւնը։ Կարմիր հրապարակին բոլոր այն շէնքերը, որոնք կը նային Քրեմլինի ամրոցին հիւսիս-արեւմտեան ճակատին վրայ, պարպուած են։ Այդ շէնքերուն մէկ մասը կը ծառայէն իբր բնակարան, մնացեալ մասը իբր կառավարական պաշտօնատուն։ Պարպուած շէնքերը գրաւուած են Կէփէուի զօրամասերուն կողմէ։

Ռիկայէն հասած լուրերուն համաձայն, Ստալինի դէմ դաւադրութիւնը մատնուած է Ռիկովի կողմէ, որ վերջին պահուն, կասկածներ ունեցած է անոր յաջող ելքին վրայ։ Այս կը թուի ըլլալ պատճառը որ ան չարժանացաւ իր դաւադիր ընկերներու բախտին եւ պարզապէս, Կովկաս աքսորուեցաւ դարմանուելու պատրուակով։

Դաւադրութեան պետն է եղեր Սիրցօֆ կեդրոնական Ռուսաստանի գործավարներու խորհուրդին նախագահը, որ մինչեւ վերջերս, Ստալինի ամենէն ջերմ բարեկամը կընկատուէր։ Դաւադրութեան ղեկավարներուն մէջ կը գտնուին Անթիփոֆ Թղթատարական գործավար, Ռէյէֆ, զինուորական բարձրագոյն խորհուրդին անդամ եւ բանակի հրամանատար Պըլիւխէր։

Դաւադիրներու հաւաքոյթներուն ներկայ կ'ըլլային բարձրաստիճան սպաներ եւ կովկասեան բոլշեւիկներ. անոնց մէջ կային Ստալինի ամենէն մտերիմ աշխատակիցները ինչպէս վրացի Օրժոնիքիցէն։

Սիրցօֆ կը մեղադրուի թէ փորձած է միացնել աջեւձախ ընդդիմադիրները, ստիպելու համար Ստալինը որ լքէ իր ճարտարարուեստացման քաղաքականութիւնը։

Ձախ ընդդիմադիրները որոշած էին ընդունիլ աջերու տնտեսական քաղաքականութիւնը, այսինքն վերադարձ դէպի Նեպը կամ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը, առեւտուրի եւ անհատական ձեռնարկներու որոշ ազատութիւններով։

Սպանիոյ ներքին կացութիւնը

Պարչելոնայի եւ Վալանսի մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը տարածուեցաւ նաեւ Ալեքանթէյի եւ Մալակայի մէջ։ Ծանր խռովութիւններ չեն պատահած, սակայն կացութիւնը կը մնայ սպառնական։

Մատրիտի մէջ, ընդհ. գործադուլի վախով, բնակիչները յարձակեցան փուռերուն վրայ, հացի պաշար հաւաքելու համար։ Քանի մը անձեր վիրաւորուեցան։Իսկ Պարչելոնայի քաղաքային կառավարիչին կողմէ տրուած զեկոյց մը, երէկուան խռովութեանց զոհերը ցոյց կուտայ հետեւեալ կերպով.— Մէկ ոստիկանապետ, 2 ոստիկաններ եւ 7 քաղքենիներ վիրաւորուած։

Մատրիտի մէջ, զրոյց կը շրջէր թէ մէկ քանի զօրագունդեր եւս ըմբոստացած են։ Այս առթիւ, Սպանիոյ վարչապետը յայտարարեց.— Այդ տեսակ բան չկայ։ Զօրքը կառավարութեան հետ է։ Բանակը ընդհակառակն կը սպասէ որ առիթը կը ներկայանայ կռուելու անոնց դէմ որոնք երկրին կարգը կը խանգարեն։ Կառավարութիւնը վստահ է բանակին վրայ, որուն ուժով պիտի կրնայ դիմագրաւել որեւէ դէպքի որքան ալ մեծ ըլլայ։

Ի նպաստ Վրաստանի

Խաղաղութեան Միջազգային Դիւանը Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարին Լիտվինոֆի ուղղեց կոչ մը ի նպաստ Վրաստանի։ Կոչը կը վերջանայ հետեւեալ կերպով.— Համաձայն այս սկզբունքին որուն իրականացումը միշտ կը պահանջուի խաղաղասէրներուն կողմէ, համաձայն նաեւ այն ընդհ. սկզբունքներուն, որոնցմէ կը ներշնչուի Խորհրդ. Միութիւնը, ձեր կառավարութեան ստորագրութիւնը կրող դաշնագրի մը վրայ կռթնած, ձեզմէ կը խնդրենք, որ ներկայիս Վրաստանը գրաւող ռուսական բանակները քաշուին եւ այդ երկրին մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԳԻՊՏ. ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սըտքը փաշայի ղեկավարութեամբ կազմուելիք եգիպտական նոր կուսակցութեան ծրագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Եգիպտոսի բացարձակ անկախութիւնը. անոր վեհապետութեան եւ Սուտանի վրայ իրաւունքներուն պահպանումը։

2.— Անգլեւեգիպտական առկախ խնդիրներուն վերաբերեալ համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հետ, այդ համաձայնութեան կիրարկումը այն տեսակ պայմաններով, որոնք երաշխաւորեն երկու երկիրներու միջեւ լաւ յարաբերութեանց տեւականութիւնը։

3. — Քափիթիւլասիոններու ջնջում եւ Եգիպտոսի եւ օտար պետութեանց միջեւ խաղաղութեան եւ բարեկամական կապերու պահպանում։

4.— Եգիպտոսի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

5.—Կազմակերպութիւն սահմանադրութեան եւ ազգին ու թագաւորին իրաւունքներուն պահպանում։ 6.— Ներքին բարեկարգումներու ընթացքին, կառավարութեան անկախութեան երաշխաւորում։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Հարաւային Ամերիկայի մէկ քանի պետութեանց մէջ, վճարումները դադրեցնող դրամատուններու թիւը հասած է 53ի։ Վատ բերքին հետեւանքով յառաջ եկած տագնապը որ իր կարգին դրամատունները մատնեց անել կացութեան, հասած է իր գագաթնակէտին։ Ամբողջ երկրին բնակչութիւնը մտահոգուած է այս տագնապով, որ կրնայ աւելի մեծ դժուարութիւններ ու բարդութիւններ ստեղծել։

*** Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ 800ի չափ գլխաւոր դրամատէրներ եւ ելմտագէտներ հաւաքոյթ մը ունեցան ուսումնասիրելու համար դրամատուններու օգնութեան յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած ծրագիր մը, որ կը ձգտի դարման տանիլ թշուառութեան։

ՏԱՐԱԳԻՐ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Տարագիր Ռուսերու ազգային կոմիտէն կոչ մը հրատարակած է բոլշեւիկ ռէժիմի 13րդ տարեդարձին առթիւ, որուն մէջ կ'ըսէ թէ «գիւղացիները գերիներ դարձած են «կոլխոզ» կոչուած հաւաքական աշխատանքներու մէջ։ Կը բնաջնջուին եւ կ'անյայտացուին կուլակները։ Հաւաքական աշխատանքով արտադրուած արմտիքը օտար շուկաներու վրայ կը նետուի յանցաւոր իշխանութեան մը կողմէ, իսկ ժողովուրդը անօթութենէն, դատապարտուած է մահուան չարչարանքներու։

Ազգային ճիգի շնորհիւ, ձեռք բերուած բոլոր արդիւնքները ժողովուրդէն կողոպտուած աւազակախումբի մը կողմէ ինչպէս նաեւ ռուսական կայսրութեան ամբողջ գանձը, կը հոսին աշխարհի շուկային մէջ, ապահովելու համար օտար դրամ, որով կարմիրները պիտի խոցեն աշխարհի տնտեսական հիմքը, ուրիշ երկիրներու մէջ ընկերութիւնը պիտի կազմալուծեն, հաստատելու համար իրենց արիւնոտ իշխանութիւնը։

Քաղաքակիրթ երկիրներու քաղաքացիները հանդարտ խղճով ռուսական արմտիքով պատրաստուած հացը կրնա՞ն ուտել, հաց մը, որ խլուած է անօթութենէ տառապող ռուս գիւղացիներու բերնէն։

Կ'ողջունենք Հոլանտայի եւ Նորվեկիոյ ժէսթը, որով մերժեցին ընդունիլ արիւնոտ արմտիքը։

ԵԹԷ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԾՆԷՐ

Նոր չէ որ Դաշնակցութիւնը կ'ենթարկուի հակառակորդ տարրերու յամառ, այլ ապարդիւն յարձակումներուն։ Բայց, առնէ մը ի վեր ծայր տուած է խաչակրութիւն մը, որ կը սկսի վարկաբեկման փորձերով կռթնած պղտոր վերագրումներու վրայ ու կը վերջանայ մատնութիւններով։

Դաշնակցութեան ուժին ու կենսունակութեան փաստը՝ հակառակորդներու յարձակման մէջ իսկ է։ Կը շարունակեն յարձակիլ, որովհետեւ իրենց մութ ու շահախնդիր հետապնդումներու ճամբուն վրայ կը բախին վճռական կամքի մ'ը, որուն ոչ նահանջ կրցան պարտադրել, ոչ իսկ վարանում։ Ու դժուար թէ ասկից վերջ կարենան։ Մեր ճամբան նախագծուած է։ Պիտի հարթենք ու քալենք։

Բայց, քառասնամեակի այս օրերուն, կ'արժէ անշուշտ ակնարկ մը նետել յարձակումներուն, աւելի անոնց ներքին բնոյթին վրայ, յանգելու համար եզրակացութեան մը, որ բնորոշ է։

Ինչո՞վ է որ Դաշնակցութիւնը կը մեղադրուի անցեալին մէջ։ Իբր յեղափոխական կուսակցութի՞ւն որուն գործունէութիւնը տուն տուած է Թուրք բռնապետական սաստկութիւններու։ Եթէ յանցանք է յեղափոխականութիւնը, ամէն պարագայի մէջ հակառակորդները չէ որ պիտի կրնան ատով մեղադրել մեզ այսօր, երբ իրենցմէ շատերը, նոյն յանցանքը գործած են Փարիզի եւ եւրոպական այլ քաղաքներու ապահով մայթերուն վրայ...։ Կը յիշէ՞ք այս տողերը՝

դուն նստեր ես ճամբաներուն
անկիւնը

ու անոր յաջորդող դպրոցականի պաղ ու երկար, աշուղական ձայնէ մը յետոյ, վերջաբանի բոցաշունչ այս տողերը...

Հերի՛ք, հերի՛ք այդ օրօրդ որը
է մահու,
Հերի՛ք, հերի՛ք, նոր երգ ունինք
երգելու.

Այս տողերուն «պսակաւոր» հեղինակը, այսօր գլուխն է հակառակորդ բանակի մը, որ ջարդերու պատասխանատու կը բռնէ յեղափոխութիւնը եւ հետեւաբար Դաշնակցութիւնը։ Օրինակը յատկանշական է եւ եթէ զզուանք չի պատճառեր, պիտի արժէր իբր ներկայացուցիչ տիպարը երեւոյթին՝ մեկուսացնել հեղինակը ու զայն դնել վիրաբոյժին նշդրակին տակ՝ մանրակրկիտ անդամազննութեան մը համար։ Չի գիտե՞ր որ յեղափոխական կազմակերպութիւնները մեր մէջ երեւան եկան հալածանքի, կեղեքումի եւ սպանութեան խեղդող մթնոլորտի մը մէջ, լո՛կ ինքնապաշտպանութեան բնազդով ու գիտակցութեամբ։ Հապա՞ անոնց ծագման նախընթաց ջարդերը։ Չի գիտե՞ր որ օսմանեան պատմութիւնը գրուած է քրիստոնեայի արիւնով. Եթէ յեղափոխութիւնն էր ջարդերու պատճառը, հապա՞ Ատանան, երբ Դաշնակցութիւնն արդէն վար դրեր էր զէնքը եւ իբր քաղաքական օրինաւոր կազմակերպութիւն, կը գործէր խորհրդարանական միջոցներով, մինչեւ իսկ, կը յիշէ՞ք չէ՞, Իթթիհատի հետ համաձայնութեամբ, կը ջանար խառնածին հայ մըն ալ ստեղծել ...«Օսմանցի»ն... Հապա՞ Մեծ Եղեռնը, որ անզէն հայութեան հետ, նաեւ պարտութիւնն է զինաթափ Դաշնակցութեան։

Վիկայ Արփիարի ուրուականը որ մարդը (հակառակորդը) լաւ կը ճանչնայ անցեալը. գիտէ նաեւ թէ հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները չէին որ Համիտեան արիւնազանգ բռնակալութիւնը հաստատեցին Թուրքիոյ գլխուն։ Եւ եթէ բոլորովին չէ ցնդած, հաւանաբար պիտի գիտնայ նաեւ թէ ջարդերու պատասխատու բռնել հայ յեղափոխութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ բարի վարուց վկայական տալ Թուրքին...։

Բայց եթէ կը պնդէ, հակառակ պատմութեան մը անհերքելի դասերուն եւ անջինջ արձանագրութիւններուն, որովհետեւ ուրիշ կերպ չի կրնար։ Պարզապէս հակառակորդ է եւ հայ հաւաքական կազմին մէջ կը կատարէ միքրոպի իր բնախօսական դերը։

Այդպէս էր երէկ, այդպէս ալ պիտի ըլլայ վաղը, կը յայտնէ պատմութիւնը եւ մարդկային նկարագրի գիտութիւնը։

Իսկ, եթէ Դաշնակցութիւնը նոր ծնէր, այսօր, իբր զուտ, գաղթահայ վերջին պայմաններէ բխած կազմակերպութիւն, ի՞նչ պիտի պատահէր։

Պիտի պատահէր հետեւեալ շատ պարզ իրողութիւնը։ Դաշնակցութիւնը պիտի մշակէր ծրագիրը, որ այսօր արդէն իրն է ու կը հետապնդէ։ Իսկ իր դէմ պիտի ունենար նոյն այդ հակառակորդները։

Որովհետեւ նախ, խառնուածքի խնդիր է։

Դաշնակցութեան ընկերային ու քաղաքական ծրագիրը արտայայտութիւնն է տեսնելու եւ դատելու, զգալու եւ մտածելու որոշ եղանակի մը։ Կը պահանջէ յատուկ նկարագիր։

Հակառակութիւնը այդ ծրագրին եւ հետեւաբար անոր հետեւորդներուն, կը բխի հոգեբանական ու բնախօսական հակադրութենէ մը։

Այդ պատճառաւ է որ կ'ըսենք, եթէ Դաշնակցութիւնը նոր ծնէր այսօր, իր առաջին քայլէն իսկ պիտի բախէր անոնց, որոնք քառասուն տարիէ ի վեր չեն հանձրացած հայհոյելէ։

Ու լաւ ճանչնալու համար զանոնք, իրենց այսօրուան ու վաղուան պղտոր ընդունակութիւններով, պէտք է հարեւանցի ակնարկ մը նետենք անցեալի եզրակացութիւններուն վրայ։

Անոնք, միշտ ռամկավար կամ բոլշեւիկ չեն կոչուած. բայց միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են, իբրեւ հայ ազատագրութեան ու ժողովրդային յառաջդիմութեան ամէնէն մեծ թշնամին, արտաքին, օտար բռնաւորէն աւելի վտանգաւոր, որովհետեւ, — առանց հայհոյած ըլլալու, — կը նմանին որդին որ ներսէն կը կրծէ։

Իսկ, յստակօրէն ցուցադրելու համար մեր հակառակորդները, պէտք չկայ զանոնք ենթարկելու մասնաւոր դասաւորման, մտնելու դասակարգային հակամարտութեան բաւիղներուն մէջ ու վերացական բացատրութիւններու թնճուկին մէջ կորսնցնելու կոպիտ իրողութիւնը։

Կը բաւէ քաշել Դաշնակցութեան ծրագրին երկու յստակ գիծերը, — ընկերվարութիւն եւ Հայութեան քաղաքական ազատագրում։ Եւ որովհետեւ, ընկերվարութիւնը դաշնակցական գործունէութեան մէջ միշտ ստորադասուած է քաղաքական ազատագրութեան գործին, երբեմն չքանալու աստիճան, հակառակութիւնը գլխաւորաբար կեդրոնացած է երկրորդ գծին շուրջ, որ կը պահանջէր զոհողութիւն կեանքի եւ նիւթի։ Կը պահանջէր նաեւ հետեւաբար, համապատասխան նկարագիր՝ բռնութեան դէմ ըմբոստացման, կեղեքումի, հալածանքի ու բարբարոսութեանց հանդէպ վրէժի ընդունակութիւններով։

Ու բնական է։ Ազգի մը կազմակերպուած մէկ հատուածին կողմէ որեւէ հետապնդում, սահմանափակուած չի մնար նոյն շրջանակին մէջ. կը ճառագայթէ ու կ'անդրադառնայ ամբողջին վրայ։ Ու նոյնպէս, բնական է։ Այդ անդրադարձումէն սարսափահար հոգիները պիտի ցցուին գործունէութեան դէմ, որ կամայ ակամայ, ուշ կանուխ, զիրենք պիտի պարտադրէ դուրս ելլելու խոնարհ վատութիւններու շրջաբակէն։

Այդպէս ալ եղած է անցեալին։ Բոլոր անոնք որ հայկական ազատագրութեան մէջ կը տեսնէին իրենց աւանդական հանգստին վրդովումը, պիտի ջանային խափանել ամէն միջոցով, մինչեւ մատնութիւն։

Այդպէս ալ ըրին, բոլոր անոնք որ հակառակ տիրող բռնութեան, հարստահարութեան, սպանութիւններուն ու ջարդին, իրենց շահերով, հեռանկարներով ու սովորութիւններով ի բնէ եւ ի ծնէ կը նախընտրէին օրուան իրականութիւնը, անմիջականը, շօշափելին, քան շարժումի մը ելքը՝ անստոյգ, հեռաւոր, որքան ալ շողշողուն ու խոստմնալից ըլլար։

Այսպէս է որ Դաշնակցութեան հակառակորդները՝ դասակարգային ըմբռնումէ եւ գիտակցութենէ անկախ, կը մտնեն բոլորը մէկ շրջանակի մէջ՝ իրենց շահերով ու նկարագրով, ու կը կազմեն քաղաքական յատուկ դասակարգ մը՝ իր ստորաբաժանումներով եթէ կ'ուզէք։

Կարճ պահ մը անդրադառնանք անոնց։

(1) Մ. Ե.

ԳՆՉՈՒՆԵՐ

Գնչու ժողովուրդի պատմութեան մասին անհագին գրականութիւն մը կայ ամէն լեզուներով։ Ոչ մէկ պատմաբան սակայն համարձակած է ազգ անունը տալ այդ ժողովուրդին, որովհետեւ եթէ ազգութիւնը բնորոշող ազդակները հայրենիքը, լեզուն, կրօնքը եւ աւանդութիւններն են, գնչուն կորսնցուցած է գրեթէ այդ ամէնքը, եթէ երբեւիցէ ունեցած է։

Այսօր գնչուի հայրենիքն ամէն տեղ է եւ ոչ մէկ տեղ. իսկ անցեալին համար պատմաբանները երկար ժամանակ համաձայնած չեն անոնց սկզբնական բնավայրի մասին եւ մէկ քանին վարանած են զանոնք կովկասեան ճերմակ ցեղի ներկայացուցիչներու կարգին դասելու։

Գնչուներն եւ Ամերիկայի բնիկ հնդիկները աշխարհի միակ ժողովուրդներն են, որ իրենց կարելին ըրած են խուսափելու քաղաքակրթութենէն եւ ցայժմ կը դիմադրեն որեւէ յառաջդիմութեան, հակառակ բազմաթիւ դարերէ հետէ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կողքին ապրած ըլլալուն եւ ի հեճուկս բազմաթիւ ուղղակի թէ անուղղակի պետական ճնշումներու եւ բռնադատութեանց։

Ոչ անօթութիւնը, ոչ թշուառութիւնը, ոչ մերկութիւնն եւ ոչ ալ հալածանքը կրցած են հրաժարեցնել գնչուվաչկատունները իրենց աստանդական կեանքէն։ Կարծես անոնք միեւնոյն աստիճանով չեն զգար կեանքի զրկանքներն, ինչպէս քաղաքակրթեալ մարդը։ Ոչ մէկ կլիմայ կ'ընկճէ անոնք, ոչ մէկ միջավայր խորթ կը թուի անոնց. միեւնոյն կենցաղակերպն ունին Սիպերիոյ սառնամանիքներուն վրայ եւ Ափրիկէի այրեցեալ անապատներուն մէջ։ Զարքաշութեան մարմնացումն է գնչուն եւ անոր կեանքի միակ բաղձանքներն են հաց, քուն եւ ազատութիւն թափառելու...

Անոնց խրճիթներուն կամ վրաններուն մէջ ոչ գիրք կարելի է գտնել, ոչ թուղթ, ոչ գիր ունին, ոչ գրականութիւն։ Աւանդութեան որեւէ հետք չկայ անոնց լեզուին մէջ, եւ ամբողջ բանաստեղծութիւնին բնութիւնն է — լեռ, ժայռ, ու գետ. հով, ցուրտ ու սառ։ Միայն ներկան կը հետաքրքրէ զիրենք. անցեալը գոյութիւն չունի իրենց համար. կ'ապրին ու կը մեռնին թռչուններուն նման... Բոյներնին այսօր ժայռի մը հովանիին տակ է, ուրիշ օր մը ծառի մը բունին մէջ. օր մը վրանի մը տակ, օր մըն ալ խորտ ու բորտ խառոչի մը մէջ.. Եթէ Դիոգինէս գնչուներու հանդիպած ըլլար, ապահովաբար երկար չպիտի փնտռէր իր եղած մարդիկը։

Ցրուած աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, սկսելով Հնդկաստանէն եւ Սիպերիայէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս եւ Հիւսիսային Ափրիկէ եւ անկէ անդին մինչեւ Ամերիկա ու Աւստրալիա, կը խօսին ամէն լեզուներու հետքերը կրող խառնիճաղանճ բարբառ մը եւ կը դաւանին այն երկրի կրօնքն, ուր մէջ կ'ապրին, առանց որ եւէ իրական հաւատքի կամ համոզման։ Հոգիի անմահութեան եւ հանդերձեալ կեանքի վրայ ոչ մէկ գաղափար ունին եւ Աստուած մը կը յիշեն միայն վախի կամ սարսափի պարագաներուն բնազդաբար երեսնին խաչակնքելով։ Ցիգանագէտ Կոստա կը վկայէ թէ ճանչցած է գնչու մը, որ եօթն անգամ կրօնք փոխած է, նայելով թէ ո՛ր երկրի մէջ է եւ ուժը որո՛ւ կողմն է։

Գնչուները երկրի մը օրէնքներուն կը հնազանդին պատիժներէն վախնալով եւ որ եւ է գործ կը դատեն միայն անոր ներկայ օգտակարութեան հայեցակէտէն, առանց երբեք անոր հետեւանքներուն անդրադառնալու։

Գնչուհին նոյնչափ չարքաշ է որչափ այրը։ Անոնց ամառնային վրանները նոյնչափ խեղճ պատսպարաններ են, որչափ ձմեռնային խրճիթները՝ զուրկ ամենատարրական դիւրակեցութենէ կամ առողջապահիկ պայմաններէ։ Երախաները գրեթէ մերկ են ամառ թէ ձմեռ, իսկ մեծերն առհասարակ ցնցոտիներու մէջ։ Երախաներու հանդէպ միակ հոգածութիւննին ձմեռ ժամանակ՝ զանոնք հիղով օծելնին է իբր պաշտպանութիւն ցուրտի դէմ։

Ենթարկուած բնութեան ամէն անբարեխառնութեանց, գնչու ցեղը բնական ընտրողականութեան օրէնքով կը բաղկանայ միայն առողջ անդամներէ, որովհետեւ հիւանդոտները կը մեռնին մատաղ հասակի մէջ եւ միայն առողջները կը վերապրին։ Եւ, արդարեւ, հազուագիւտ են հիւանդոտ կամ վատառողջ գնչուներ. ամէնքն ալ Լիկուրգոսի հաւատարիմ աշակերտներ եղած են, կարծէք։ Հերոսական են հիւանդութեանց եւ մահուան պարագաներուն։ Բժիշկ Ալ. Պասպատի կ'ըսէ թէ իր բազմաթիւ այցելութեանց ժամանակ ոչ մի գնչուի աչքերուն մէջ կաթիլ մը արցունք՝ տեսած է որ եւ է պարագայի մէջ։

Վաչկատուն թէ նստակեաց, քրիստոնեայ թէ մահմետական, ոչ ծոմ ունին ու պահեց, ոչ աղօթք կ'ընեն, ոչ նամազ։ Աղօթատեղի կ'երթան պատահաբար ցոյցի համար միայն եւ կնունք կամ թլփատութիւն կ'ընեն ներկայ կամ ապագայ շահու մը ակնկալութեամբ։ Շատ հազուագիւտ են գրել կարդալ գիտցողները, եւ անոնք որ սորված են, օտար դպրոց յաճախած են անշուշտ, որովհետեւ աշխարհի վրայ ոչ մի գնչու վարժարան գոյութիւն ունի կամ ունեցած է երբ եւ իցէ։

Անոնց վրաններուն եւ կառքերուն կարելի է հանդիպիլ աշխարհի ամէն մեծ քաղաքներու մօտիկ դաշտերուն եւ պողոտաներուն վրայ և մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր մեծ ճամբաներու երկայնքին։ Ապրիլի սկիզբներուն կը մեկնին իրենց ձմեռային խրճիթներէն եւ Հոկտեմբերի սկիզբները կը վերադառնան այնտեղ։ Վրաններուն քովերը ցիցերու կապուած են անոնց անբաժան եւ սիրական ընկերները՝ էշն ու եզը. իսկ պահապան շուները կը վազվզեն վրաններուն շուրջ, խաղալով մերկ երախաներուն հետ։

Իրենց ճամբորդութեանց ընթացքին լաւ կ'ուսումնասիրեն երկրի ցեղագրութիւնը եւ իրենց տպաւորութիւնները կը նշանակեն ծառերու կեղեւներուն. պատերուն կամ ժայռերուն վրայ, այլեւայլ բարեգուշակ կամ չարագուշակ նշաններով։ Այսպէս, օրինակ, գիծեր կան որ կը նշանակեն թէ պէտք է հրաժարիլ այդ ուղղութենէն, որովհետեւ վնասակար է. ուրիշներ որ ցոյց կուտան նպաստաւոր ուղղութիւնը եւն.։ Աղաւնիներու նման բնազդօրէն կը գտնեն կարծէք իրենց ճամբան, առանց աշխարհագրական որեւէ գիտելիքի։ Լեզուները շուտ կը սորվին եւ բառերն արտասանելու իրենց մասնաւոր շեշտն ունին, որով դիւրաւ կրնան զիրար ճանչնալ եւ զանազանել միւս ազգութիւններէն։

Կը սիրեն փայլուն գոյները՝ կարմիր կանանչ եւ դեղին։ Կիներու շրջազգեստներն ամէն տեղ միեւնոյն տպածոներն են, միշտ միեւնոյն վառ եւ կենդանի գոյներով։ Ոտքերնին բոպիկ է եւ ականջնուն ունին խոշոր, երկայն եւ գոյնզգոյն օղեր։ Այրերը կը գործածեն արծաթէ լայն մատանիներ, իսկ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները անպատճառ ծաղիկ մը — նախասիրաբար վարդը — ունին իրենց մազերուն մէջ կամ զգեստնուն վրայ։ Լէքիշատօ կը նշանակէ միեւնոյն ժամանակ գեղեցիկ եւ կարմիր, որովհետեւ կարմիրը ամենէն գեղեցիկ գոյն է, իսկ վարդը գեղեցկագոյն ծաղիկը եւ բուսական աշխարհի թագուհին։

Իրենց սովորական արհեստը երկաթագործութիւնն է Արեւմուտքի մէջ եւ մաղագործութիւնն Արեւելքի մէջ։ Այս գործերուն հետ կապ ունեցող բոլոր արհեստներով ալ կը զբաղին — պայտագործութիւն եւ ձիաբուժութիւն, կլայեկում եւ անօթաշինութիւն — պղինձէ եւ երկաթէ — կողովահիւսութիւն եւ խոզանակաշինութիւն։ Կիները արջ կամ կապիկ կը խաղցնեն եւ միեւնոյն ժամանակ փալ կը բանան, օձի խայթուածքներուն դէմ կ'ափսոսան եւ բախտ կը գուշակեն կատարեալ վարպետութեամբ, ձեռքերու մէջ կարդալով կամ թուղթ բանալով (*)։ Երիտասարդներու համար միշտ գեղեցիկ խօսքեր ունին, նշանուելու, սիրականին միանալու եւ մուրատնուն հասնելու համար. իսկ ծերերուն հանդէպ լուրջ կերպարանք կ'առնեն եւ գործի յաջողութիւն կամ ձախողում կը գուշակեն անոնց արտաքին երեւոյթին կամ դէմքի արտայայտութեան համեմատ։ Որպէսզի գուշակութիւնը կատարուի, պայման է անշուշտ վարձքը կանխիկ վճարել։

Նշանաւոր են գնչուներն իբր երաժիշտ եւ նուագածու։ Երգելու մէջ այնչափ յաջող չեն թէեւ, բայց վարպետ ջութակահարներ են։ Պատմութեան մէջ կը յիշուին շատ մը նշան[...] գնչու ջութակահարներ, ինչ[...] Բիխարի, Ռաքս Պալ եւն.։ [...]նոնք կը նուագեն առանց խ[...] եւ յանպատրաստի։ Անոնց ե[...]նակները մելամաղձոտ են եւ [...]մատնեն իրենց արեւելեան [...]ասիական ծագումը. շատ ն[...] են պարսկական հնձազին [...] հայկական եկեղեցական եր[...]ցողութեան ԳԶ եղանակին, [...]չու երաժշտութեան մասն[...]տուկ խաղաշարն է՝ լա, սի [...]մոլ. տօ տէմոլ. րէ. մի. ֆա[...] տիէզ. — լա. սի տիէզ. տօ տիէզ[...]

Լիստ, Շոփէն եւ Շուպ[...] օգտագործած են գնչուական [...]ղանակները եւ մասնաւորա[...] Լիստի երկրորդ Ռապսոտին գն[...]չուական է ամբողջովին, [...] Լիստի՝ հունգարական ազգ[...] երգի ծագումը գնչուական է[...]

Համբաւաւոր են նման[...] գնչու օրքէստրաները Եւր[...] եւ Ամերիկայի նուագարան[...]րուն մէջ։ Պալքանեան երկ[...]ներու մէջ կարելի չէ ժողո[...]ղական խրախճանք առանց գն[...]չու երաժիշտներու մասնակց[...]թեան։ Ռումանական [...] պուլկարական կօպօնզօ, [...]պէս նաեւ պարսկական [...] շրջապարերը գնչուական [...]գում ունին։

Պատմութեան մէջ կը [...]ուի նաեւ նշանաւոր գնչու[...]րիչ մը Իտալիոյ մէջ՝ Ան[...] Սօլարի եւ հրապարակախ[...] Անգլիոյ մէջ՝ Ճօն Պի[...] (1628 - 88)։

Գնչուն չամչնար իր ցե[...] եւ կարծէք հպարտ է գնչու [...]լալուն։ Երկրէ երկիր եւ քա[...]քէ քաղաք կը պտըտին ան[...] խումբերով, քանի մը էշ եւ [...]նաքարշ կառքեր առջեւն[...] ձգած։ Իրենք ոտքով կը հետ[...]ւին անոնց, ունեցած չունեցա[...]նին բեռցած էշերուն եւ կա[...]քերուն վրայ։ Ծեր երախ[...] կապուած մօրը մէջքին, իսկ [...]ւելի մեծերը նետուած են [...]րուն վրայ ձգուած պայուսա[...]ներու մէջ։ Էշու կորսուստն[...]լի կսկծալի է քան ընտա[...] անդամներէն մէկուն մահը. [...] երբեք չեն չարչարեր. [...]կերն աւելի խնամքով կը պա[...]րաստուի, քան իրենց կեր[...]կուրը։

Եթէ ծննդաբերութիւն [...]տահի ճամբորդութեան մէ[...]ցին, մայրը նորածինը կը լո[...] մօտակայ աղբիւրին կամ գետ[...] մէջ, կը տեղաւորէ զայն կառ[...]կի մախաղին մէջ եւ կը շա[...]նակէ իր ճամբան, հազիւ [...] կամ երկու օր կառք նստ[...] հանգստանալու իրաւունք[...]նալու...

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷԱ[...]

(*) Կարծողներ կան, թէ խաղի թուղթերը արաբ գնչուներու ձեւքով տարածուած են Եւրոպայի մէջ։ Մ. Տ.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԶ[...]

Մոսկուայէն կը հաղորդ[...] թէ Միացեալ Հրատարակչութեան [...] վարիչ Խալատով բաց նամակ [...] ուղղած է խորհրդային նոր գրո[...]ներուն, եւ կը գանգատի որ [...]րատարակութեան խնդիր[...] ղրկուած գործերուն մեծ [...] չեն գոհացներ կուսակցութեան [...] բանուորութեան պահանջ[...] գրականութենէն։ Այս պատճառ[...] Միացեալ Հրատարակչութիւնը [...] դիմէ խորհրդային գրողներ[...] որպէսզի «ծածկե՛ն այդ բա[...]» Եւ կը խոստանայ նիւթապէս [...] ժանդակել, որ յաջողի «հնգ[...]եայ պլանը» նաեւ ... գրական[...] թեան մէջ։ Եւ այսպէս [...] նակներ սահմանած է այն [...] ներուն, որոնք պիտի ճոխ[...] «սոցիալիստական շինարար[...] թիւն» եւ «պայքար [...] հնգա[...] եակի երրորդ տարուան [...] պլանի համար» մասնակց[...] ները։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցն[...] եւ յօդուածագիրներէ իրե[...] գրութիւնները գրել թուղթ[...] մէկ երեսին վրայ եւ մելանով[...]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՊԱԼԱՏԸ

Անցէք Բաշգեառնիի ճամբէն, գիւղին մօտ կը հանդիպիք երկու …նաւոր աւերակներու: Մէկը Տրդատ Թագաւորին պալատն է, միւսը ծխախոտ չորցնելու տաղաւարը:

Առաջինը, ըստ աւանդութեան, …ուած է Տրդատ Թագաւորին …րով, եւ կործանուած է 1300 …ի յետոյ, սաստիկ երկրա…արժներու պատճառաւ: Իսկ երկ…րդը, ըստ Հայ Գիւղատնտեսա…կան Շինարարութեան պատկա…նելի վկայութեան, շինուած է 1930 տարուան ամառը, եւ կոր…ծանուած է… 20 օր յետոյ, սո…վորական անձրեւներու պատճառաւ:

Տրդատ Թագաւորին պալատը …ուած է Հռոմէն հրաւիրուած …ճարտարապետներու ձեռամբ, իսկ …ծխախոտի տաղաւարը՝ աշխարհա…հռչակ ճարտարապետ Ասքանազ Սարգսեանի եւ Բաբգէն Խաչվանք…եանի ղեկավարութեամբ:

Տրդատի պալատին աւերակ…ներուն այցելուն կը հիանայ թէ …հազարաւոր տարիներ առաջ ինչ…պիսի ճարտարապետութիւն մը …գոյութիւն ունէր, իսկ ծխախոտի …տաղաւարին այցելուն կ'ապշի, որ …հազարաւոր տարիներ, յետոյ, …բոլշեւիկեան իշխանութեան օրե…րուն 80 90,000 րուբլի ծախքով …շինուած գործարան մը 20 օր կը …դիմանայ, քիչ մը անձրեւ կը …գայ ու փո՛ւ... փուլ կուգայ: Բոլ…շեւիկ ճարտարապետի ի՛նչ տա…ղանդ, եւ ի՛նչ բարեխղճութիւն:

Տրդատ Թագաւորին պալատին …աւերակներուն պաշտպանութիւնն …յանձնուած է Հնութիւններու պահ…պանութեան կոմիտէին, որ թոյլ …չտար քար մը իսկ վերցնել:

Իսկ ծխախոտի շէնքին աւե…րակներու պաշտպանութիւնը …յանձնուած է առաջին անցորդին, …որ քար մը կամ գերան մը կը …վերցնէ տունը կը տանի պահելու:

…Կարդացէք «Խորհ. Հայաստան»ի …Նոյեմ. 31ի թիւը, որ կը պատմէ …թէ ինչպէս վերջերս մօտակայ …գիւղացիներու տուներէն գրաւուե…ցան 4.5 սայլ քար ու գերան:

Օգտակա՞ր էր թէ ոչ Տրդատի …պալատը, չենք գիտեր: Իր աւե…րակները կ'ըսեն թէ գեղեցիկ դաս …մըն է հին ճարտարապետութեան …ուսումնասիրութեան համար: Բայց …գիտենք, որ ծխախոտի գոր…ծարանին աւերակները աւելի գե…ղեցիկ դաս մը կը կազմեն, ու…սումնասիրելու համար բոլշեւիկ…եան ճարտարապետական տաղան…դը, Երեւանեան շունդալից շինարարութիւնը, եւ այդ շինարարութեան վրայ հիացող եւ «զմայլող» ռամկավարներուն ուղեղային աւերակները:

Կը խնդրենք Երեւանի Հնութիւններու պահպանութեան կոմիտէէն, որ լա՛ւ պահպանէ այդ աւերակները:

..ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

«Խորհ. Հայաստան» շարունակ գանգատելով հանդերձ թէ Հայաստանի շինարարական ծրագիրները երբեք չեն իրագործուիր, թէ կը քանդուին բայց չեն շինուիր, 25 Նոյեմբեր թիւով կը հրատարակէ բնակարանային շինարարութեան կոմիտէին յայտարարութիւնը.

— «Ինտէրնացիոնալ» շէնքին լրացուցիչ աշխատանքներէն զատ, այս եղանակին կը շինուին 17 շէնք, 1 Լենինականի մէջ, 1 Ղարաքիլիսայի մէջ, միւսները Երեւանի մէջ: Այդ շէնքերէն մէկը պանդոկ է (Շահումեան հրապարակին վրայ), մէկը մանկապարտէզ, միւսները բնակարաններ:

Շէնքերուն քարի աշխատանքները վերջացած են: Շինութեանց համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը պատրաստ են: Բանուորական ուժն ալ ապահովուած էր, սակայն բարձրագոյն մարմիններու կարգադրութեամբ բանուորներուն մէկ մասը փոխադրուեցաւ ուրիշ տեղ, այնպէս որ հիմա բանուորական ուժի պակաս կայ:

Կոոպերատիվ թաղը գրեթէ ամբողջապէս շինուած է. այժմ փողոցն է, որ կը յարդարուի: Սակայն անհրաժեշտ նիւթերու պակասութեան պատճառաւ, աշխատանքները կը ձգձգուին: Վերջացած փողոցներուն մէջ սկսած է ծառատնկութիւնը: Գալ տարի 4 յարկ ունեցող շէնքերուն մէջ պիտի դրուին վերելակներ (ասանսէօր):

Բնակարանային շինարարութեան գործակցական ընկերութիւնը մրցման հրաւիրած է իր անդամները վճարելու համար որոշ սակեր, որպէսզի «այդպիսով արտակարգ կերպով բաւարարեն բնակարանով»:

1931ին Հայաստանի բնակարանային շինարարութեան համար նախատեսուած է 4,600,000 րուբլի:

ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆ ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՄԷՋ

Աբխազիայի մէջ եւս կազմակերպուեցաւ հայկական թատերական կեանք մը:

Նախապէս գերասան Շահէնն էր, որ կը խաղար: Բայց անցեալ տարուընէ սկսեալ գերասան Շահէն կը ներկայանայ իր միայն խումբով, եւ իբրեւ ղեկավար հրաւիրուած է Արմէն Արմէնեանը, վաստակաւոր դերասան: Այս տարուան խաղացանկին մէջ կը մտնեն Դատավճիռ, Մորգանի խնամին, Ցասում, Խռովարարութիւն, Խուլ Թագաւորութիւն, Սեվիլ, Աբինոտ անապատ, Լեռը եւ ուրիշ նոր խաղեր:

Այս թատերախումբը պիտի պտըտի շրջակայ բոլոր հայկական գիւղերը («Պրոլետար», 29 Նոյմ.):

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի պրոլետ գրողներու Միութեան հայկական հատուածը ժողով գումարելով երկար խորհրդակցեցաւ պրոլետ գրողներու Միութեան մէջ ծագած անհամաձայնութիւններուն մասին: Վիճաբանութեան մասնակցեցան Կամսար, Հուր-Նետ, Գրիգորեան, Խալաթ, Սիմոնեան, Բանուոր-Գեւոն, Գրիգ: Եւ ի վերջոյ տրուեցաւ անխուսափելի բանաձեւ մը:

*** «Պրոլետար»ի մէջ քրոնիկագիր մը կը խօսի Ծերուն Թորգոմեանի վերջին հրատարակութեան մասին (Պատմուածքներ): Ծերուն Թորգոմեան Վանէն կովկաս անցած գրող մըն է, այժմ կ'ապրի Թիֆլիս: Ընդհանրապէս կը գրէ փոքրիկ վէպեր: Բնապաշտ գրող մը, որ լուսանկարչական ձեւով կը ներկայացնէ կարմիր երկրին առօրեայ մանրամասնութիւնները, տարապարհակ աշխատանքի հանուած սպիտակները, բազմակնութեան հաճոյքներէն զրկուած թուրք վաճառականը, աշխատանքի սակարանին մէջ գործ փնտռող իշխանուհին, խնամիական կապերով մասնագէտ կոչուած երիտասարդը, նոր բնակարան տեղափոխուած բանուորին ընտանիքը.— ահա Թորգոմեանի նիւթերը: Նոր Շիրվանզադէ մը: Ցաւլոտ է տալ տիպարներ,—հին դպրոցին միակ հոգը:

ՕԴԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ

Հաստատուեցաւ ծրագիրը, որ օդային կապ մը կը ստեղծէ Երեւանի եւ Մոսկուայի միջեւ, Թիֆլիսի վրայով:

Օդանաւային գլխաւոր կայաններ պիտի հաստատուին Հայաստանի հետեւեալ վայրերուն մէջ,— Երեւան, Լենինական, Վարանցովկա, եւ երկրորդական կայաններ՝ Սարդարաբադի եւ Ալիքուչակի մէջ:

Կայաններու շինութիւնը պէտք է աւարտի մինչեւ գարուն, եւ կը յուսացուի որ օդային հաղորդակցութիւնը սկսի մայիսին:

Առաջին այս գիծը բացուելէն յետոյ, պիտի պատրաստուի երկրորդ գիծը, Երեւան-Ելենովկա-Ղարաքիլիսա-Թիֆլիս:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 14ին, երեկոյեան ժամը 9ին Voltaire սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Գրական Միութեան Գ.րդ երեկոն, որ նուիրուած էր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ծննդեան հարիւրամեակին:

Բանախօս՝ Պ. Օհան Կարօ, դիտելով Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան եւ անոր յաջորդող պատմական դէպքերուն ազդեցութիւնն ընդհանրապէս աշխարհի բովանդակ անցուդարձի վրայ՝ նկատեց, որ այդ շրջանին կը զուգադիպէր նաեւ հայ երիտասարդութեան գալը Ֆրանսա ուր առիթ կ'ունենար ծանօթանալու եւրոպական նշանաւոր գրական դէպքերուն:

Ահա այս շրջանին է որ հանդէս կուգայ Պէշիկթաշլեան — Մխիթարեան դաստիարակութիւն ստացած եւ կաթոլիկ միջավայրի դէմք, որ կոչուած էր յիշեալ գաղափարներու արտայայտիչն ըլլալու մեր կեանքին մէջ: Իր գործին ան կը նայէր հաւատքով ու սիրով, անվերապահ, որ արդիւնք էր թերեւս իր ստացած կրօնական դաստիարակութեան: Հոս եւ՛ ուսուցիչ էր, եւ՛ թատերգակ, եւ՛ ճարտասան — եւ միշտ ան կը յայտնուէր իբրեւ դաստիարակող:

Բանախօսը շեշտելով, որ ինքը պիտի խօսի միայն Մ. Պէշիկթաշլեանի տաղերուն, ճառերուն մասին, կը նկատէ որ ան չունի կրքի պոռթկումներ, ունի վրէժխնդրութեան զգացում:

Իր շրջապատն ու ուսուցիչները ժամանակի մեր նշանաւոր դէմքերն են՝ Ալիշան, Բագրատունի, Օտեան եւլն.:

Ժողովրդի հետ խօսելու դիտումով, կը հրաժարի գրաբարէն եւ իր գրականութեամբ կը ձգնի վերակազմել մեր երկիրն ու ժողովուրդն իբրեւ մէկ ընդհանուր ազգային-մշակութային ամբողջութիւն: Այն բոլոր արգելքները, որոնք կը յարուցուին այս շաւղի վրայ, կ'ենթարկուին իր բուռն դատափետման: Ազատ հայրենիքի քաղաքացի, ահա Պէշիկթաշլեանի բովանդակ էութիւնը, զգացումը: Այս գիծը զայն կը հասցնէ ինքնուրացման, ըստ որում հայրենիքի սէրն ու անոր համար եղած զոհաբերութիւնը վեր է ամէն բանէ իրեն համար:

Զէյթունի ապստամբութիւնը նոր խթան կուտայ իր ռազմաշունչ հայրենասիրութեան, որ սակայն աշխարհատիրական գիծ չունի իր մէջ: Ըստ Պէշիկթաշլեանի հայրենիքը միջոց մըն է, ուր հայ ժողովուրդը պիտի կարողանայ համախմբուիլ՝ իր ազգային կարողութիւնները զարգացնել, ինչպէս եւ իր տեղը գրաւել ազգային կեանքին մէջ:

Քննելով Պէշիկթաշլեանը իբրեւ բանաստեղծ, բանախօսը կը նկատէ զայն իբրեւ երաժշտական, բարեկիրթ քերթող մը որ երբեք գռեհիկ արտայայտութիւններ չունի: Յաղթական շունչ ունի, երբ կ'ոգեկոչէ իր նախնիքները:

Ընդդիմախօս Պ. Ամատեան դժգոհ է որ բանախօսը կենսագրականի ինչպէս ոճի ու լեզուի վրայէն հարեւանցի անցաւ: Մէկ քանի ճշտումներէն յետոյ կը դիտէ որ Պէշիկթաշլեանը չէ թէ Մխիթարեան դպրոցով, այլ իր բանաստեղծի էութեամբ պէտք է բացատրել: Կը շեշտէ նաեւ, որ քաղաքական գիտակցութիւնը, որ աւելի նոր գաղափար է, Պէշիկթաշլեանի շրջանին չի յարմարիր, որով իր դեմոկրատականութիւնը բնածին հակում մըն է եւ ոչ ստացական: Մեծ տեղը կուտայ իտալական ազդեցութեան բանաստեղծի գրուածքներուն վրայ յատկապէս Լէոպարտիի եւ Մանձոնիի դերը շեշտելով:

Պէշիկթաշլեանը կարելի է համարել մեր առաջին ռոմանտիկ բանաստեղծը, խոր չէ, սլացքն ու թռիչքն ալ ուժեղ չեն. կ'ընդունի սակայն որ կայ քնքշութիւն, նրբութիւն եւ սահունութիւն:

Պրոֆ. Ադոնց կը կարծէ, որ հարիւրամեակներու ժամանակ արեւելեան եւ արեւմտեան գրականութեանց պատկերը միշտ պէտք է քով քովի քննել. երբեք պէտք չէ զատել զանոնք իրարմէ, որովհետեւ տարբեր կողմերն են ամբողջի մը — հայ գրականութեան:

Այս տեսակէտէն մօտենալով խնդրին՝ հոն կը նկատէ որ արեւմտահայ գրականութիւնը միշտ ետ է մնացած արեւելահայ գրականութենէն: Այնպիսի պատմական շրջանի մը, երբ Եւրոպայի մէջ նոր իրաւակարգեր կը կերտէ մարդկային ոգեւորուած երեւակայութիւնը մեծութիւններ կը ստեղծէր, արեւելահայ գրականութիւնը տուաւ դէմքեր, որոնք կարող են պատիւ բերել որեւէ ժողովրդի (Նալբանդեան Նազարեան եւլն.):

Մինչդեռ այդ նոյն ժամանակ արեւմտահայ գրականութեան մէջ հանդէս եկաւ Պէշիկթաշլեան, որ համեստ գրող է եւ չի կրնար հասնիլ Նալբանդեանի բարձրութեան:

Ընդդիմախօսը կը տիրէ այնուհետեւ, որ Պէշիկթաշլեանը զտարիւն ռոմանտիկ ալ չէ, որ իր արտայայտութեամբ սերտօրէն կը կապուի ժողովրդի հետ: Անոր գրուածքները մասամբ գրաբարախառն են, իսկ առանք ընդհանրապէս կեղծ դասական պէտք է համարել: Իբրեւ Ալիշանի աշակերտ՝ Պէշիկթաշլեանն սկիզբներն իր հարկը տուաւ կեղծ դասական դպրոցին: Վերջը միայն, դպրոցէն հեռանալէն յետոյ, հրաժարելով այդ գծէն:

Ըստ ամենայնի միջակ կարողութեանց եւ խառնուածքի տէր համարի Պէշիկթաշլեանը: Երկրորդ գիծը թերեւս արդիւնք է Մխիթարեաններու, որոնք իրենց կնիքը դրած են իրենց աշակերտներու բոլորի վրայ՝ ամենաչնչին բացառութեամբ:

Գալ զեկոյցը տեղի կ'ունենայ նոյն տեղը, Չորեքշաբթի, ամսոյս 26ին, երեկոյեան ժամը 8ին: Կը խօսի Պ. Կարօ Սասունի Մշոյ Գեղամի ազգագրական եւ պատմագիտական գործերուն մասին: Ս. Բ.

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անգլօ-Հնդկական համաժողովին մէջ արտասանուեցան կարեւոր ճառեր, բայց ամէնէն աւելի յատկանշականն էր Ալուէրի Մահարաճային ճառը:

Այս հնդիկ պատգամաւորը կը պահանջէր որ Հնդկաստան եւս հաւասար իրաւունքներով գաղթապետութիւն մը դառնայ Մեծն Բրիտանիոյ միւս գաղթապետութեանց կողքին: Եւ այդ շրջանին հասցնելու համար իր երկիրը, կ'առաջարկէր Հնդկաստանը վերածել Միացեալ Նահանգներու վարչաձեւին:

Միացեալ-Նահանգներու ձեւով միայն այլակրօն եւ տարանջատուած Հնդկաստանը պիտի դառնայ միացեալ եւ ազատ: Եւ միացեալ Հնդկաստանը պիտի կազմէ կայսրութեան ամէնէն գեղեցիկ մարգարիտը:

Հնդիկ մահմետականներու պետը, Մոհամմէտ Շաֆի, կը պահանջէր «գոհացնել հնդիկ ժողովուրդին օրինական ցանկութիւնները, կազմել գաղթապետութիւն մը, հաւասար իրաւունքներով ինչպէս միւս գաղթապետութիւնները»:

Վերջապէս բոլոր ճառախօսներուն բացատրութիւններէն կը հետեւի, որ տարբերութիւն չկայ չափաւոր հնդիկ ազգայնականին ու կանտիի ազգայնական հոսանքին միջեւ:

Ի վերջոյ խօսեցաւ Հնդկաստանի նախարարը, որ ըսաւ թէ Հնդկաստանի փոխ-արքան երբեք չխոստացաւ անմիջական եւ արագ եղանակով մը գաղթապետութեան վերածել Հնդկաստանը: Համաձայն գտնուեցաւ այդ տեսակէտին, վերապահութիւն ցոյց տալով այդ ծրագրին իրագործման միայն արագութեան մասին:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Չորեքշաբթի օր Հայ Սպայից Միութեան անդամները ռուս, ֆրանսացի եւ պելժ նախկին ռազմիկներու հետ, իրենց գլուխն ունենալով զօրավար Ֆուրնիէ, այցելեցին Անծանօթ Զինուորին, որ կը հանգչի Յաղթութեան Կամարին տակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Մայրն էլ յետ չէր մնում … այդ լաւ գիտէին քա…ղում, նրանց այգուն գող չէր …նայ:

…նայած իր անվախ բնաւորութեան՝ Կորիւնը զէնք չէր …ում, մանաւանդ չէր սիրում …ը պահել: 17-18 թւի սար…փի օրերին անգամ նա ան… էր շրջում. նոյնիսկ գործով …երը գնալիս՝ մօտը զէնք …վերցնում:

…ակ Հարսն ընդհակառակն, …ում էր զէնքը, ու նրա տանը … զէնք կար. նոյն իսկ աւե…ան անհրաժեշտ էր իրենց …ն պահպանելու համար: Նրա …ը կար մի չախմախլու, մի …անիկ ատրճանակ, մի երկ…ի դաշոյն եւ մի բերդան …ան եւ նրանց անհրաժեշտ …փուշտները: Չախմախլուն …բրաունիկը գործածական էին, …բերդանը պահւում էր խը…քով. նա գուրգուրանքի առարկայ էր, սրբութիւն սրբոց. նա յիշատակն էր իր սիրեցեալ, հայդուկ ամուսնու:

Խանասորի արշաւանքէն առաջ Ասլանը բերդանն յանձնելով կնոջն՝ ասել էր.

«Ես մաուզեր ու մոսին ունիմ, սա աւելորդ է թող տանը մնայ: Աշխարհ է, եթէ չվերադառնամ, իբրեւ յիշատակ կտաս Կորիւնիս, յուսով եմ, որ նրան կը պահես, կը մեծացնես: Ուրիշ ժառանգութիւն չունեմ որդուս կտակելու, մի զէնք եւ այն իտէալը, որի համար լքում եմ ձեզ, իմ սիրելիներս»:

Ասլանը չէր վերադարձել: Սրբութեամբ կատարել էր նրա ցանկութեան մէկ մասը, պահել, մեծացրել էր նրա զաւակը: Կորիւն այժմ չափահաս էր, տղամարդ, բայց դեռ չէր ստացել հօր հրացանը: Հայդուկի ուխտեալ զէնքը գործածել թռչուն զարնելու, կամ այգու գող վախեցնելու համա՞ր, օ՛, ոչ, այդ նախատինք պիտի լինէր հայդուկի յիշատակին: Այդ զէնքը պիտի գործածուէր «Նպատակի» համար, ու հարսը երկար տարիներ սպասել էր Նպատակալից օրւան:

Եւ ահա ներկայանում է այդ օրը:

«Զէնքի՛, զէնքի՛. մահ կամ ազատութիւն», հնչում է կոչը ամէն հայ սրտում:

Կորիւնը տանը չէր. գիւղ էր գնացել ցորեն ճարելու, չէ՞ որ ամէն մի բուռ ցորենը ոսկի էր դառել: Կորիւնը տանը չէր, բայց հարսը չսպասեց նրան: Հանեց բոլոր զէնքերը, սրբեց, իւղեց, փամփուշտները դասաւորեց: Պէտք չէր սպասել, որ իր դուռը զարնէին՝ զէնք ուզելու համար, ունէր, ուրեմն պիտի տար, ինքն անձամբ պիտի տանէր ու յանձնէր:

Չախմախլո՞ւն, այո, բոլոր փուշտներով:

Դաշոյնը նոյնպէս, կարող է պէտք գալ:

Բրաունիկը իր անձնական զէնքն է, այգեկութի ժամանակ իր անբաժան ընկերը, պահե՞լ թէ յանձնել: Ո՛վ գիտէ, եթէ թշնամին Երեւան մտնի՝ կեանքէն բացի, պատիւը կայ պաշտպանելու: Թէեւ ինքը պառաւել է, բայց դուռդրացու հարս աղջիկ կայ, կարող է պէտք գալ: Պահե՛լ: Բայց չէ՞ որ ռազմի դաշտում նա կարող է աւելի օգտակար լինել: Որքան զէնք՝ այնքան կռւող, որքան շատ կռւող այնքան հեռու պարտութիւն. ով մտածում է պատւի մասին՝ նա առաջ պիտի մտածի ճակատի պաշտպանութեան համար, ճակատ ամրացուր, որ թիկունքն ապահով լինի: Յանձնել եւ բրաունիկը, մի փոքրիկ բան է, գրպանի զէնք, բայց կարող է պէտք գալ ճակատում:

Ու հարսը՝ բրաունիկը յանձնելիք զէնքերի մօտ դնելէն առաջ՝ նայեց իր ձեռներին. շարժեց բազուկները. սեղմեց բռունցքը, դեռ ոյժ ունի, անհրաժեշտ դէպքում ձեռներով էլ կարող է սեղմել մի տղամարդու, մի թըշնամու կոկորդ:

Բերդա՞նը, ո՛չ, նրա տէրը պարտաւոր է կատարել նահատակի բաղձանքը: Բերդանը Կորիւնինն է, հասել է օրը կտակի, մայրը պիտի կատարէ կտակը, ու որդին վերցնելով հօր զէնքը՝ պիտի կատարէ նրա սուրբ ուխտը:

Բերդանն իր փամփուշտներով դրեց սեղանի վրայ: Իսկ միւս զէնքերը, փամփուշտները տարաւ, յանձնեց ուր հարկ էր: Նրան օգնում էր շէլ Ղազարը, իրենց տան գործաւոր տղան: Վերադարձին հարսի հոգին լեցուն էր հրճւանքով:

Քաղաքը եռ ու զեռի մէջ էր: Գիւղացիները խումբ խումբ իջնում էին քաղաք, կռւի երթալու համար: Ժողովուրդը լցւած Աբովեան փողոցն՝ նրանց էր նայում: Փափախաւոր, տրեխաւոր գիւղացիներ էին բոլորն էլ: Նրանց արեւառ ճակատներէն, խանձւած կրծքներէն արտ ու այգի էր նայում, նրանց լայնափէշ հագուստների ծալքերէն կանաչ ու ծաղիկ էր բուրում:

Հարսենց տունը Աբովեանի կեդրոնում է, նա նստած պատուհանի առջեւ անց ու դարձն էր դիտում: Մարդիկ ժպտում են, խօսում, կանչում, ծիծաղում, նոյնիսկ կատակում, իսկ կռւի մեկնող խմբերը ռազմի երգեր են երգում: Ո՞ւր էր քաղաքը քարացնող սարսափը, ո՞ւր էր մարդը սողուն դարձնող անկարութիւնը: Լա՛ւ էր:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

հանրաքուէի դիմում կատարուի, այն տեսակ պայմաններով սակայն, որ վրացի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ քաղաքական այն վարչաձեւին մասին, որ ասկից վերջ իրը պէտք է ըլլայ»։

Լիտվինոֆ որոշած է չպատասխանել այդ կոչին։

Հնդկաստանի մէջ դատապարտութիւններ

Յեղափոխական դաւադրութեամբ, սպանութեամբ եւ գողութեամբ, ոստիկաններու վրայ յարձակման յանցանքներով ամբաստանուած 180 անձերու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Հայտուօնկի մէջ, ոճրադատ յանձնախումբին առջեւ։ Վեց հոգի մահուան դատապարտուեցան, 29 հոգի ցմահ տաժանակիր աշխատանքի, 27 հոգի բանտարկութեան եւ 24 անձեր ալ աքսորի։ Մէկ քանի փոքր պատիժներ ալ տրուեցան։ 58 հոգի անպարտ արձակուեցան։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ կարեւոր օրակարգ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՆԻԷՐ Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ստիպողաբար վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comèteի մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ընկերներու երկրորդ ընդհ. վիճաբանական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Ս. Էթիէնի ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2,30ին, 4 Թիւ Ֆրանսուա Կարսէն, Բարձր Հայքի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. մելիք Գէորգեանի, իր կնոջ ՍԻՒԶԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Նալլուխանի Հայր. միութեան նուիրաբաշխութեան հանդէսը այս կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկիկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պտուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը և մազերը՝ շագանակագոյն են և վզին վրայ վէրքի նշան կայ։ Արմենուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են։ Տեղեկութեան միջոցին կորսուած են Մուրատ Չայի եզերքը։ Իմացնել գրատուն Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը 7 Դեկտ. կիրակի օր ժամը 2.30ին Մէրիի սրահին մէջ։ Մուտք՝ 5 ֆր.։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ յարմար եւ արդիական գրասենեակ մը կայ տրամադրելի, ընկերովի վարձելու համար, նպաստաւոր պայմաններով։ փափաքողները դիմեն 57 rue des Archives, Paris. Յրդ յարկ Թիւ 28 սենեակը, ժամը 4.30էն 5.30։

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avenue des Chartreux, Brebant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ։

Հովանաւորութեամբ՝ Տ. Գր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. Տ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆՑԻ

կը խօսին՝ Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կ'երգեն՝ Օրիորդ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզէն), Տիկ. ԼՈՐԻՏՏԱ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ (Մարսէյլի պետ. երաժշտանոցէն), Օր. ՌԱՍՏՈՒԼ (պետ. երաժշտանոցէն)։

կը նուագէ՝ Օր. ՍԻՒԶԱՆ ԱՌՆՕ (պետ. երաժշտ. ուսուցչուհի)

կ'արտասանեն՝ Օր. ԱՆԴՐԷ ՌՈՒՍԷ (պետ. երաժշտանոցէն), Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Պ. և Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ։

կը մասնակցի «ՔՆԱՐ» նուագախումբը։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ, 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆՈՎ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին պետական Թատրոնին կից «A l'Erden» սրահին մէջ, Place Jules Nadi. Գին՝ 5 եւ 3 ֆրանք։

կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

26 Նոյեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Մշոյ Գեղամի Ազգագրական եւ Պատմագիտական գործերը»։

կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՒ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԱՆԿԻԷՆԻ Մ-ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ նոյեմբեր 29 շաբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 9.30ին, Անկիէնի Salle des Fêtesին մէջ, 30, Rue de Casino

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

որուն կը մասնակցին M. Worms, des Grands Concerts Symphoniques (violoncelle), Mme Leickmann-Cacheux, 1er prix du Conservatoire (violon), Mlle Cacheux, 1er prix du Conservatoire (piano) Mlle Suire (harpe), ինչպէս նաեւ ՊՊ. Գմբէթեան, Խաչերեանեղբայրներ, Գրիգորեան եւլն.։ Սկաուտական խաղեր։

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԽԻՍՏ ԾԻԾԱՂԱՇԱՐԺ ՋԱՒԵՇՏ ՄԸ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ — ՄԵԾ ԳՕԹԻՅԵՕՆ

գին՝ Réservé 25 ֆր., մտից տոմս՝ 15 ֆրանք։

Տոմսերը կարելի է ստանալ «Կավռօշ»էն եւ Գարլօ ճաշարանէն՝ 34, Rue St. Lazare

«ՇԱՆԹ» ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԾՈՎԵՐ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). կամ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

22 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1424

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵԾ ՎՏԱՆԳԸ

Աւելի քան 15,000,000 անգործներու վիթխարի բանակ մը, քաղաքակրթութեան գլխաւոր ոստաններուն մէջ կ'անցընէ յուսահատութեան եւ բռնազբօսիկ զայրոյթի օրեր։

Անգործութիւնը իբր համաճարակ վտանգ, որ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, թերեւս կոչուած է նոր ու խոր յեղաշրջումներու մատնելու աշխարհը, քաղաքական միտքը կը դնէ իր անզօրութեան փաստին առջեւ։ Որովհետեւ, կ'երեւի, հրովարտակներով ու զէնքերով՝ տնտեսական հարցեր լուծելու շրջանն ալ հեւս անցած է։ Իսկ պաշտօնական աշխարհը տակաւին մեծ ճիգը կը գործէ քալելու այդ ճամբէն, որ նոյն իսկ, եթէ յաջողի պահ մը մեղմել ցաւը, չի կրնար սակայն զայն դարմանել արմատապէս։

1914ը՝ մարդկութեան համար բացաւ հին արժէքներու վերագնահատման շրջան մը, որ դեռ չէ յանգած իր անհրաժեշտ ու անխուսափելի եզրակացութեան։ Հին ըմբռնումներու, հաստատութիւններու եւ աւանդութիւններու ազդեցութեան տակ, մարդը՝ որքա՛ն ալ պժգայ համաշխարհային բռնկումներու վայրագութենէն, որքա՛ն ալ փորձէ տոգորուիլ համամարդկային սկզբունքներու եւ համակրութիւններու մաքրութեամբ, տակաւին կը վարանի նոր պահանջներու ճնշումին առջեւ, լայն բանալու դռները։ Վճռականութիւնը կը պակսի տիրող ղեկավար տարրին, որ դեռ, պատերազմի սերունդը անոր դասերով ու փորձերով սնած, այլ միջին է հին ու նոր սերունդներուն, կամուրջ մը երկուքին միջեւ, առաջինին անդական կրթութեամբը սնծցած, բայց տեսած նաեւ երկրորդին ցաւերը, դառնութիւնները, տառապանքները, ծանօթ նոր ձգտումներուն։

Տնտեսական ու քաղաքական միջազգային հակամարտութիւններու կարգին, արգելք մըն ալ այս չէ՞ որ ո՛չ միայն յաջողումի կ'ենթարկէ խաղաղութեան հաստատումն ու կազմակերպումը, այլ աշխարհի գլխուն վրայ կը կախէ նոր եւ ամենի հոսումներու սպառնալիքը, դիւային կատակերգութեամբ մը, ուր դերակատարները կանգնած վառօդի հսկայ մթերանոցներու վրայ, խաղաղութիւն կը խաղան։

Այս չէ՞ նաեւ պատճառը որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերածեն խաղաղութեան անկատար գործիքի մը, եւ անկէ ետք տասնեակ մը յանձնախումբերուն կը պարտադրէ որ հին կոյրի խարխափումներով։ Որովհետեւ, գիտնալով հանդերձ թէ քաղաքական խաղաղութիւնը չի կրնար երբեւիցէ ամրանալ առանց տնտեսական խաղաղութեան, անոնց կը պակսի պարուած տալու քաջութիւնը, հին կարգերուն ու կազմակերպութիւններուն՝ նոր հիմեր դնելու կորովը։

Ինչ որ կը կատարուի ներկայիս, միայն ճակատ փոխելու փորձ մըն է, որ եթէ յաջողի իսկ, շատ շատ պիտի ծառայէ պահ մը եւս ուշացնելու հիմնական դարմանը, քանի քաղաքական ու ընկերային միտքը կը շարունակէ մէկ կողմէ տաղտկալի աւանդութիւններու եւ յետամնաց ըմբռնումներու ցանցին տակ, միւս կողմէ անտեսել գիտութեան սրընթաց արշաւը, ու տնտեսական նոր աշխարհի մը յղութիւնը։

Պատերազմի հետեւանքներէն մէկն եղաւ նաեւ, խաղաղութեան ու բարօրութեան հիասթափումներէ վերջ, համատարած գործունէութիւն մը որուն հիմը նիւթական նեղութիւնն է որքան ամեն աշխատաւորին, նոյնքան եւ մեծափարթամ գործատիրոջ համար, իւրաքանչիւրը իր յատուկ պէտքերուն եւ ըմբռնումներուն համաձայն։ Ու գիտութեան յառաջդիմութիւնները իրենց որոշ տեղն ունին այդ դժգոհութեան մէջ։

Նոր գիւտեր եկան անհամեմատ կերպով պակասը լրացնելու արտադրող ձեռքերու։ Պատերազմէն յետոյ, բոլոր երկիրները առհասարակ, ջանացին կատարելագործել իրենց արտադրութեան գործիքները համաձայն նոր տուեալներու, գիտականօրէն կազմակերպելով մէկտեղ աշխատանքը։ Եւ այսպէս յառաջացաւ գերարտադրութիւնը՝ իբր տագնապ եւ աղէտ, մինչ միւս կողմէ՝ սպառումը որ իր գիտական կազմակերպումը դեռ չէ գտած, կը կորսնցնէր իր մեծ շուկաները։

Ամէն տեղ գրեթէ, արտադրութիւն եւ սպառում, կորսնցուցած են իրենց տնտեսագիտական սովորական, բնիկ, դասական օրէնքները։ Ասոր վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն պարագան որ շնորհիւ քաղաքական եւ այլ ներքին պատճառներու, ժամանակին հսկայ շուկաներ, ինչպէս Ռուսիա, Հնդկաստան ու Չինաստան, երկար ատենի համար գոնէ փակ կը մնան եւրոպական ու ամերիկեան արտադրութեանց առջեւ։

Ու այսպէս համատարած տագնապը երթալով կը սաստկանայ, ամէն երկրի մէջ ստեղծելով թշուառներու եւ սովալլեներու հսկայ բանակներ, որոնք երկրէ երկիր իրարու կը նմանին հասարակաց դժգոհութեամբ, տիրող կարգերուն եւ անոնց պահապաններուն դէմ։

Ու վտանգը որ նախապէս լոկ քաղաքական ու ազգային էր, սահմանափակուած իւրաքանչիւր երկրի մէջ, կը դառնայ ընկերային ու համամարդկային։

Սահմանները այլ եւս չեն զօրեր իւրաքանչիւր երկիրն ամփոփելու ինքն իր մէջ գոց ամաններու պարունակութեան պէս։ Հաղորդակցութեան միջոցներու զարգացումով, քաղաքական ու տնտեսական կապակցութեանց անխուսափելի հետեւանքներով ու փոխադրութիւններով, երկիրներն իրարու այնքան լծորդուած են այսօրէն, որ այլ եւս չեն կրնար զերծ մնալ առանձին գործելու միտքերէն։ Այս գիտակցութիւնն է որ զանոնք կը բերէ քովէ քով միասնաբար դարման խորհելու տագնապին դէմ, որ դատապարտուած է հետզհետէ առնելու ընկերային ու համաշխարհային վտանգի մը համեմատութիւնները։

Ու այդ վտանգին դէմ որուն արմատները թաղուած են դարերու հասարակութիւններու փտութեան մէջ, յետպատերազմեան մարդկութիւնը չի կրնար պայքարիլ կիսատ միջոցներով։ Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը անդրադառնալով չեկիստ Աղաբեկովի յայտնութիւններուն կը գրէ (14 նոյ.)

Թէ անմիաբան ու կռուազան ժողովուրդ ենք, այս մասին ո՛չ մէկ կասկած, բայց այս կէտն անգամ չէր բաւեր բացատրելու այն բոլոր խելագար արարքները որոնք կը գործուէին հայութեան ա՛յս վիճակին մէջ, օտա՛ր, անհիւրընկալ ափերու վրայ։

Հիմա, այլեւս պարզ է թէ ո՛ւր թաղուած է «շան գլուխը», ինչպէս կ'ըսեն կովկասահայերը, Աղաբեկովի ցնցող յայտնութեանց լոյսին տակ, այժմ այլեւս կարելի է բաց աչքով տեսնել «որդ»ը որ կը կրծէ մեր ազգային կեանքը, թող չտալով որ ինքնամփոփումի փրկարար գործողութիւնը գլուխ ելլէ։

Իրատեսներուն համար դժուար չէր դեռ առջի օրէն տեսնել խլրտող «որդ»ը։ Բայց կիրքը այնքան հաստ մշուշ կապած էր որ, հանրութեան աչքը յաճախ շփոթութեան կը մատնուէր, չկարենալով ջոկել պատճառն ու արդիւնքը։ Մանաւանդ որ վարձու գրիչներ եւ բերաններ ալ այլապէս կը պղտորէին մթնոլորտը կորսնցնելու համար բոլոր ազդակին հետքերը։

Աղաբեկովի զօրաւոր լուսարձակէն յետոյ, այլեւս մշուշի ո՛չ մէկ հետք։ Ամենէն պարզամիտ մարդն իսկ հիմա կրնայ կարդալ հին դէպքերը, թափանցել անոնց մութ ծալքերուն եւ ըմբռնել թէ «բանը ինչո՞ւմն է»։ Օրինակ, ինչե՛ր չի պարզեր սա մէկ հատիկ նախադասութիւնն իսկ.

«Կէֆէուի արտասահմանեան ճիւղը նկատի առաւ հայ հոգեւորականութիւնը օգտագործել արտասահմանի մէջ, հետախուզական նպատակներու համար։ Հայաստանի Կէֆէուի նախագահ Մարգարեանին յարձնարարուած էր հասկնալ թէ Երեւանի մէջ ո՞ր հայ եպիսկոպոսները ընդունակ են այդ աշխատանքին, եւ զանոնք Կէֆէուի ծառայութեան մէջ առնելով, աշխատիլ որ այդ եպիսկոպոսները արտասահմանի մէջ պաշտօնի կոչուին։ Այս ձեւով է որ Պաղտատի առաջնորդը կարգուեցաւ, գործելու այս դրութիւնը յատուկ էր միայն Հայաստանի։ Իսկ արտասահմանի մէջ տարբեր ձեւեր կը գործադրուէին»։

Իր բերած նոր լոյսովը, Աղաբեկով ամենամեծ ծառայութիւնը մատոյց գաղութներուն, զէ՞ որ ախտաճանաչումը գրեթէ բուժում ըսել է։ Հասկնալէ յետոյ թէ ո՞ւր թաղուած է «շան գլուխը», շատ ալ դժուար չէ չէզոքացնել զայն, կամ գոնէ հեռու մնալ անկէ։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Ֆրանսայի խորհրդ. ժողովին մէջ, վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարական երեսփոխան մը խստօրէն մեղադրած էր դատական նախարարը Ռաուլ Փերէ թէ պաշտօնապէս պաշտպանած է դրամատէրմըրորուն հետեւանքով, հանրային խնայողութիւնը միլիոններու կորուստի ենթարկուած է։ Հակառակ կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէին դատական նախարարը հրաժարեցաւ։ Վարչապետը անոր տեղ նշանակեց ծերակուտական եւ նախկին նախարար Հանրի Շէրօն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուլէյմանիէի Քիւրտերը

Մուսուլէն տրուած լուրի մը համաձայն զանազան գրոյցներ կը շրջին Սուլէյմանիէի լեռներուն մէջ գտնուող քիւրտ ապստամբներու դէմ կառավարութեան կողմէ ուժեր ղրկուելուն մասին։ Բայց պաշտօնական շրջանակներ կը լռեն։

Սուլէյմանիէէն եկողներ կ'ըսեն թէ՝ հոն կացութիւնը շատ ծանր է. Իրաքի բանակը սակայն կը հսկէ եւ կը պահէ անդորրութիւնը։

Թուրք թաղապետական ընտրութիւնները

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը վիճեցաւ վերջին թաղապետական ընտրութեանց առթիւ երեւան եկած անկանոնութեանց շուրջ։ Ընդդիմադիրներու պետը Ֆէթհի պէյը բացատրեց թէ պաշտօնեաները չէզոք չեն մնացած բազմաթիւ վայրերու մէջ եւ դժուարութիւններու ենթարկած են այն ընտրողները, որոնք կ'ուզէին քուէ տալ ազատականներուն։ Ֆէթհի խստօրէն քննադատեց ներքին նախարարութեան պաշտօնատարները։

Ներքին գործավարը յայտարարեց թէ որ եւ է տեղ թոյլ չպիտի տայ որ պետութեան հեղինակութեան դէմ յարձակումներ գործուին։ Աւելցուց թէ ներքին գործավարութիւնը իր պաշտօնեաներով աշխատած է միմիայն պաշտպանելու քուէի ազատութիւնն ու երկրին հանդարտութիւնը։ 10ի դէմ 225 ձայնով, Ազգ. Մեծ Ժողովը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան։

Պուխարին տեղի կուտայ

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Պուխարին հրատարակած է երկար յայտարարութիւն մը, որով բոլորովին կը հերքէ իրեն վերագրուած աջակողմեան հակումները։ Պուխարին կը յայտարարէ թէ ամբողջովին համամիտ է պոլշեւիկեան 16րդ համագումարի որոշումներուն եւ կուսակցութեան ընդհ. ուղղութեան։ Իսկ վերջին դաւադրութեանց մասին, պոլշեւիկեան ուրացող տեսաբանը կը յայտնէ թէ պէտք է ամենախիստ պատժի ենթարկել։

Մահուան պատիժներ

Թէհրանէն Ռէօյթէր գործակալութեան կը հեռագրեն թէ Պաքուի խորհրդային դատարանը մահուան դատապարտեց 3 պարսիկ եւ 1 ռուս վաճառականներ, որոնք կ'ամբաստանուէին ռուսական դրամի վրայ շահադիտութեամբ։ Ուրիշ 13 Պարսիկներ եւս դատապարտուեցան 2-5 տարի բանտարկութեան։ Ասկից զատ, դատապարտեալներուն ինչքերը պիտի գրաւուին։

Յունաստանի դահլիճը

Յունաստանի դահլիճին մէջ, կարգ մը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան։ Վարչապետը Վենիզելոս՝ ստանձնեց պատերազմական նախարարութիւնը, իրեն օգնական առնելով Պ. Քաթէկաքիսը, որ նախապէս Պոլսոյ հելլէն զինուորական պատուիրակութեան պետն էր, իսկ ներկայիս՝ կառավարիչ Կրետէի։ Իսկ պատերազմական նախարարը՝ Սոֆուլիս ընտրուեցաւ խորհրդարանի նախագահ՝ 16ի դէմ 117 ձայնով։ Մամուլի ներկայացուցիչներուն, վարչապետը յայտնեց թէ շատ չանցած, հաւանաբար ելմտացոյցի քուէարկութենէն յետոյ, նոր փոփոխութիւններու պիտի ենթարկէ իր դահլիճը։

Պարսկաստանի հաղորդակցութիւնները

Պարսիկ կառավարութեան եւ օտար օդանաւային ընկերութեան մը միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է հաստատելու համար օդանաւային սպասարկութիւն մը, որ պիտի գործէ սկսի յառաջիկայ գարնան եւ իրարու պիտի կապէ Մէշէտը, Հիրաթը, Կանտահարն ու Քապուլը։

Ամերիկայի անգործներուն համար

Անգործներու օգնութեան յանձնախումբը հանգանակութիւն մը բացաւ հաւաքելու համար 10 միլիոն տոլարի գումար մը, որ պիտի յատկացուի Նիւ Եորքի անգործներուն։

Նման յանձնախումբ մը եւս որ կազմուած է քաղաքապետին կողմէ, մինչեւ յունուար 1 պիտի գնէ եւ կարօտեալներուն բաշխէ 20 թոնօ ուտելիք։

Համաընդհանկական խորհրդաժողովը

Համահնդկական խորհրդաժողովը շարունակեց ընդհ. հարցերու շուրջ վիճաբանութիւնը որ այսօր պիտի փակուի Անգլիոյ վարչապետին ճառով։

Օրուան ճառախօսներուն մէջ, ամէնէն աւելի հետաքրքրութեամբ ունկնդրուեցաւ լորտ Ռիտինկ՝ իբր նախկին փոխարքայ Հնդկաստանի եւ ազատականներու ներկայացուցիչ։

Ըստ լորտ Ռիտինկի, հնդիկ իշխաններու յարումը դաշնակցային գաղափարին՝ չափազանց կարեւոր եւ նշանակելի է եւ ամէն ինչ պէտք է ընել յաջողցնելու համար դաշնակցային կառավարութեան մը հաստատումը։ Իրմէ վերջ խօսեցան նաեւ վեց հնդիկ պատգամաւորներ որոնք պահանջեցին որ պատասխանատու կառավարութիւն մը հաստատուի Հնդկաստանի մէջ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սուրիոյ «Էլ Ահրար» թերթը հետեւեալը կը գրէ բոլշեւիկ շարժման մասին.—

Մենք ամենէն աւելի յաջող եղանք հասկնալու բոլշեւիկեան վերջին շարժումները եւ ձեռք անցուցինք անոնց թռուցիկները։ Մէկ ալ մեր վերջին թիւով Հալէպի եւ Թրիպոլիի մէջ ալ բոլշեւիկեան թռուցիկներուն ցրուիլը գրեցինք մանրամասնութեամբ, նմանապէս մեր թղթակիցը Աղազարեանի խնդիրն ու ձերբակալութիւնը գրած էր մեզի։ Այսպէս կը խոստանանք օրը օրին նոր մանրամասնութիւններ հաղորդել այս զզուելի բոլշեւիկ շարժումին մասին։

Ռուսական յեղափոխութեան տօնին առթիւ Թրիպոլիի մէջ կարգ մը կասկածելի երիտասարդներ ձերբակալուեցան։ Սակայն անոնք արձակուած են անմեղ կարծուելով, միայն երեք հոգի բանտը մնացին որոնց անուններն են՝ Ապտալլա Րաֆի, Մուհամմէտ Էտհէմի եւ Թէյսիր Էտհէմի, ասոնք Պէյրութ բերուեցան։

Պաալպէքի մէջ բոլշեւիկեան թռուցիկներ ցրուած են եւ կասկածները կեդրոնացած են Նազմի Րիֆաի անուն բոլշեւիկ մարդու մը վրայ։ Ոստիկաններ երբ խուզարկեցին անոր բնակարանը, միայն «Նիքապաթ իւլ իմալ» (բանուորներու սէնտիքաները) անուն գիրք մը գտած են, որ հեղինակութիւնն է Ֆուատ Շիմալիի, որ վերջերս ձերբակալուեցաւ եւ նորէն ազատ արձակուեցաւ։ Այս գիրքին գտնուիլը փաստ մըն է որ Նազմի բոլշեւիկ է։ Հալէպէն քանի մը օր առաջ, ընդհ. Ապահովութեան մարդիկը 10 Հայեր բերին։ Ասոնք բոլշեւիկեան թռուցիկներ ցրուած էին։ Ասոնց մէջ կը գտնուի Միհրան կարապետ Աղազարեան։

Ո՞Վ Է ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ

Միհրան Աղազարեան հայ հնչակ կուսակցութեան լիտրներէն է, նախապէս ան, դաշնակ կուսակցութեան լիտրներէն Վահան Վարդապետեանի սպաննութեան յանցանքով չորս տարուան դատապարտուած էր եւ Թրիպոլիի մէջ կը գտնուէր, սակայն այս միջոցին հնչակ լիտր Սարգիս Քէտէրեանի Հէնտէք Ղամիի մէջ սպաննուելուն վրայ, Աղազարեան կառավարութենէն խնդրեց եւ յայտնեց որ դաշնակները զինք սպաննելու համար ծրագիրներ կը մշակեն, որու վրայ ան փոխադրուեցաւ Պէյթէտին։

Բանտարկութիւնը լմնցնելէ վերջ ան Հալէպ գնաց եւ հոն հասնելէն օր մը վերջ երեւան ելան համայնավար թռուցիկներ. եւ ահա բոյշեւիկ ըլլալուն համար ան Հալէպէն կը բերուի հոս։»

*
* *

«Կը տեղեկանանք որ համայնավար թռուցիկներ ցրուած են նաեւ Ջահլէի մէջ եւ ձերբակալուած 10է աւելի համայնավարներ։

Ջահլէի ձերբակալեալներուն մէջ հայեր չկան, բոլորն ալ տեղացիներ են։»

Սուրիական թերթին այս տեղեկութիւններէն յետոյ, որոնք ստոյգ ըլլալ կը թուին, զարմանալու չէ որ գրգռութիւնները շարունակուին Հայոց դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

«Չկայ չարիք, առանց բարիքի» կ'ըսէ առածը։ Կը կրկնեմ ես ալ, իմաստուն այս խօսքերը, պատկերացնելով «բարիքներու» շարք մը, որոնք արդիւնքը կը նկատուին համբաւուած «չարիքներու»։ Ծանօթ խմբակցութիւն մը եւ նոյնքան «ծանօթ» դէմքեր, տասը տարիէ ի վեր արիւն քրտինք մտած կ'ուզեն արար աշխարհն համոզել թէ Դաշնակցութեան ուղղութիւնը Խ. Հայաստանի վարչաձեւի եւ իր վարիչներու հանդէպ, իրական չարիք մըն է հայութեան համար։

Իրենց ամբաստանութեան ուժ տալու միամտութեամբ — ալ ի՞նչ ծիծաղելի, ի՞նչ խեղճ ու ողորմելի պատկերներու ականատես եղանք վերջի տարիներու ընթացքին։

Արժէ՞ յիշել, որ մեր խայտաբղէտ հակառակորդները (այս գետնի վրայ) խորհրդային վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր, ո՛չ իսկ մէկ դէպք տեսան քննադատելի, կամ նոյնիսկ անժամանակ եւ անտեղի մեր երկրի շահերուն տեսակէտէն։ Ընդհակառակն եթէ իրականութեանը ծանօթանալ ուզենք մեր հակառակորդներէն, ապա եւ անվարան պէտք է խոստովանինք, որ մեր երկիրը համայնավար տիրապետութեան տակ դրախտի է վերածուած, իր ճարտարարուեստական եւ շինարարական նուաճումներու աննախընթաց թափովը։

Դաշնակցութեան հրատարակութիւնները պէտք է ընդունիլ ուրեմն ոչ միայն «չափազանցուած», այլեւ բացարձակապէս մտացածին եւ շինծու։

Այսպէս ուրեմն, սուտ են բոլոր մանրամասնութիւնները երկրի տնտեսական անմխիթար կացութեան մասին, նոյնիսկ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներու տուեալներով։

Սուտ են զինուած ընդհարման այն դէպքերը, որոնք ընթացիկ տարուան սկիզբէն իսկ կը շարունակուին երկրի զանազան կէտերու մէջ։

Անտեղի են եւ անիմաստ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական սպառնալիքները ակնարկուած շարժումներու «հակայեղափոխական, ազգայնական, գաշնակ եւ կուլակ» միացեալ անուան տակ գործողներու դէմ։

Սուտ են սովորական դարձած ձերբակալութիւնները, բոլոր հոսանքներէն եւ խաւերէն, ինչպէս նաեւ աքսորի այնքան սարսռազդեցիկ պատմութիւնները։

Եւ վերջապէս սուտ են եկեղեցիի, կրօնքի, ընտանեկան եւ հանրային բարոյականի դէմ մղուած ստոր եւ գարշելի պայքարները, եկեղեցիներու եւ եկեղեցականներու դէմ գործուած գռեհիկ եւ անթոյլատրելի արարքները։

Իսկ այս բոլորէն յետոյ, աւելորդ է յիշել, որ գաղութներու մէջ հայկական կեանքը խառնվելու, փոթորկելու եւ վտանգելու վերագրումները համայնավարներու հասցէին, պէտք է նկատել միայն ու միայն Դաշնակցութեան կողմէ իբրեւ ստորին պոռչաւոր սուտեր, իր հակառակորդ տարրերը սեւցնելու համար։

Այո՛, այս է խտացուած եզրակացութիւնը մեր «հայրենասէր» հակառակորդներու բերանացի եւ գրաւոր հրատարակութիւններուն։

Եւ հոս է որ մեր յիշուած առածը կ'իմաստաւորուի։ Ուրեմն հարկաւոր էր Դաշնակցութեան «անբարեացակամ» վերաբերմունքը Խ. Հայաստանի օրուան վարիչներու եւ վարչաձեւի դէմ, որպէսզի հայութեան մէկ որոշ զանգուածը — հոգ չէ թէ համեմատաբար փոքրաթիւ — այսօր դառնար թունդ «հայրենասէր»։

Շփոթ չստեղծելու համար, ըսենք սակայն, որ այս մարդիկը նոր «հայրենասէրներ» չեն ի հարկէ. սակայն ինչ որ նոր է, հայրենասիրութեան այսօրուան բովանդակութիւնն է, եւ աննախընթաց բարձր աստիճանաչափը։

Ժամանակ մը, այսօրուան նման, շատերը մեր այս չակերտաւոր հայրենասէրներէն կը խօսէին ու կը գրէին միեւնոյն եռանդով, միեւնոյն կարողութեամբ։

Այդ ատեն սակայն Հայաստանը խորհրդային վարչաձեւ չունէր. եւ ոչ ալ այսօրուան միատարր տիրապետութիւնը։ Հոն եթէ առհասարակ ծանր էր տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը համաշխարհային պատերազմի կատարած թունաւոր մթնոլորտին, անյոյս չէր հայ ստեղծագործ միտքը, բազուկը։ Ան կը տեսնէր ծագող արշալոյսի առաջին ցոլքերը, Հայոց աւերուած երկրի հորիզոններէն։

Մեր այս «հայրենասէրներ»ը սակայն, տարօրինակ էին այդ շրջանին եւ միանգամայն տարօրինակ իրենց հայրենասիրութիւնը։ Անոնք մեր տակաւին մանուկ, խանձարուրապատ հայրենիքէն անվիճելի եւ անթերի կատարելութիւն, ամենակարողութիւն կը պահանջէին։ Այլեւ մաքրակրօն հայ լուսաւորչական դաւանանք օրուան վարիչներէն, իբրեւ առաքինութեան գրաւական։

Իրենց ցանկութիւններու եւ նոյնիսկ ցնորական բազմազան պահանջներու մէջ ունեցած ամենափոքր հիասթափութիւնը շարժման կը դնէր այս մարդիկը։ Կռիւ եւ պայքար օրուան վարիչներուն դէմ։ Նախ որ Հայաստանը կը դառնար «Արարատեան Հանրապետութիւն»։ Իսկ օրուան վարիչները — որոնց մէջ յաճախ հաւասարէ հաւասար տեղ են գրաւած մեր հակառակորդներն եւ Դաշնակցութիւնը — «ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ»։

Այլ խօսքով այդ շրջանին երբ Հայաստանը ազգային հանրապետութեան շրջանը կը բոլորէ, Հայաստան չէր, այլ «Արարատեան Հանրապետութիւն» համաձայն մեր այսօրուան «բարձր հայրենասէրներուն»։ Իսկ իր ղեկավարող ազգայնական կուսակցութիւնները — մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնը կը մեղադրուէր ընկերվարական իր ամենաանմեղ ձեռնարկներու համար, որպէս «բոլշեւիկ» ո՛չ միայն հայ մամուլի եւ հրապարակային բեմերէն, այլ եւ օտար քաղաքական շրջանակներու անունով։

Բայց միտք չունինք անցեալի այս տխուր էջերը քրքրելու, որքան ալ պէտք ըլլայ ատիկա, մասնաւորաբար մեր նոր սերունդի համար։ Այսքան ալ, անոր համար, որ մեր հակառակորդ կոչեցեալները, անպատկառօրէն ամէն քայլափոխին իբր թէ մեր կասկածելի հայրենասիրութիւնը փաստելու առաջադրութեամբ, կ'ուզեն մոռցնել իրենց ճակտին փակցուած պատմական սեւ արատը։ Անոնք կը մոռնան ո՛չ միայն իրենց երէկուան վտանգաւոր եւ կործանարար պայքարը, հայ ազգային պետական կազմութեան փափուկ շրջանին, կ'ուզեն այսօր ալ շփոթ եւ աղօտ գաղափարներ տարածել մեր հայրենիքի շուրջ։

Իմաստուն եւ իրապաշտ քաղաքագէտներու խմբակ մը, կ'ուզէ գաղթահայութեան մէջ, Խ. Հայութեան հանդէպ մեր քննադական վերաբերմունքին հակազդել, կոյր համակերպումի, կեղծ սիրոյ թելադրանքը։

Անձնապէս այս մարդիկը չհաւատալով իրենց ըսածներուն եւ գրածներուն, կ'ուզեն որ բարձր հայրենասիրութեան արտայայտութիւններ ընդունինք ատոնք։ Կ'ուզեն եւ կը պահանջեն. ո՛չ մէկ շարժում, գուցէ կատարենք մեր ազգային բարոյական եւ նիւթական արժէքներու պահպանման ի խնդիր, եթէ այդ ձեռնարկները ամենադոյզն չափով անընդունելի նկատուի մեր օրուան վարիչներու կողմէն։

Իսկ եթէ իրենց իսկ խոստովանութեամբ գաղթահայը փորձէ շարժիլ եւ գործել, անտարակոյս հոն պիտի լծուի մէկ եւ հիմնական աշխատանքի— խորհրդային քարոզչութեան — ի նպաստ երրորդ միջազգայնականին։ Ասկէ զատ, ո՞ր մէկ շարժում ընդունելի նկատուած է, զոնէ մեզի անծանօթ է այս ուղղութեամբ ոեւէ փաստ։

Գիտենք թէ այս ուղղութեամբ աւելորդ է խօսք ուղղել մեր հակառակորդներուն։ Անոնք տրամաբանութեան եւ իրենց ջատագոված սկզբունքներու կոխկռտման գնով որոշած են Դաշնակցութեան դէմ իրենց կռիւը սուր վիճակի մէջ պահել միշտ այս գետնի վրայ։

Մենք մեր անսպառ քննադատութիւններով, մանաւանդ մեր կենդանի հետաքրքրութեամբ կը ճգնինք ծանօթացնել մեր երկրի օրուան կացութիւնը, մեր շարքերն ու համակիրները այս ճամբով շատ աւելի ամուր կապերով կը կապուին Հայաստանին։ Վկայ այս խոր սէրը, համակրանքը, որ կայ մեր շրջաններու մէջ հայութեան եւ Հայաստանի հանդէպ, անգամ իր այս ծանր օրերուն։

Մեր շրջանակի հայրենասիրութիւնը, այս, խօսքի մէջ չէ. եւ ո՛չ ալ պայմանաւորուած այս կամ այն արտայայտութեան եւ դէպքի վրայ։ Դաշնակցական սերունդը—ծանօթանալով երկրի դժոխային պայմաններուն, իր գաղափարական եւ անոպայ հակառակորդներու ամենաքստմնելի վայրագութիւններուն, ալ աւելի համոզուած եւ խանդավառ տրամադրութիւններով կը կապուի Հայաստանի եւ իր դժբախտ ժողովուրդին։

Այս կապը, անտարակոյս աւելի արժէքաւոր է, աւելի գնահատելի քան այդ խափուսիկ կապը, որ կ'ուզեն ստեղծել մեր հակառակորդները։ Չէ՞ որ Հայաստանի իրականութիւնը կեղծելով, բոլոր դէպքերը վարդագոյն ներկայացնելով, վտանգաւոր միջոց ու վառ պահելու մեր զանգուածներու հայրենասիրութիւնը։

Համոզուած եւ ճշմարիտ սէրը ծնած իրականութենէն, մեզ համար միակ ընդունելի միջոցն է մեր քարոզչական աշխատանքներու մէջ։ Մեր հակառակորդները այս գիծն է որ չեն սիրեր, չեն հանդուրժեր։ Կեղծիքի, սուտի եւ աժան հայրենասիրութեան մթնոլորտի մէջ այս մարդոցմէ աւելին ալ պէտք չէ սպասել։

Բոլոր անոնք, որոնք անկարող են մեր եւ մեր այս հակառակորդներու տարբերութիւնը դիտել, խօսք չունինք իրենց։ Սակայն, եթէ ի վերջոյ մարդիկ այնքան առաջ երթան իրենց կուրութեան մէջ, որ յանդգնին կասկածի ենթարկել մեր անկեղծ հայրենասիրութիւնը, իրենց տգէտ, անբարտաւան եւ շիլ նկատումներով, մենք այդպիսիներուն ունինք մէկ հատիկ պատասխան.

—Լաֆայէթի եւ փարիզեան զանազան անկիւններու մէջ մեր հայրենասիրութիւնը կասկածելի դարձնելով չէ որ պիտի ծառայէք Խ. Հայաստանին, այլ անձամբ հոն մեկնելով, ուր պէտք կայ անսահման պէտք։

Դէպի Հայաստան, պարոնայք հայրենասէրներ— եթէ ձեզ համար արժէք չունին նիւթական շահն ու մանաւանդներ փափուկ մորթը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մել անով։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Օտարներու մէջ կան տակաւին մարդիկ, որոնք կը կարծեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը ռազմասիրական տրամադրութիւններ չունի։ Մինչդեռ ես, որ աշխատած եմ Կէփէուի գաղտնի ոստիկանութեան մէջ, ի վիճակի եմ հաստատելու թէ որքա՜ն սխալ է նման կարծիք մը։

Ռատէք, որ ժամանակին Կոմինտէրնի (Համայնավար Միջազգային) ղեկավարներէն մին եղաւ, վերջերս մասնաւոր ժողովի մը մէջ կ'ըսէր.— «Այնքան ատեն որ տկար ենք, պարտաւոր ենք ուժգնօրէն պոռալ. որ մենք պատերազմի դէմ ենք. բայց երբ զօրանանք, այն ատեն պիտի ջախջախենք բոլոր էմփէրիալիստներուն գլուխները եւ փշրենք անոնց ոսկորները։»

* *

Միաժամանակ, Կէփէուն կը զբաղի պատերազմի նախապատրաստական աշխատանքներով։ Այսպէս, չինական պատերազմէն բաւական առաջ, Կէփէուն գործի լծուած էր Չինաստանի մէջ։ Ամէն օր, դէպի սահմանագլուխը չինացի զինուորներ փոխադրող կառախումբերը, գծէն դուրս կ'ելլէին եւ կը գլտորէին հողաթումբերու վրայէն. ռազմանիւթի եւ ռումբերու մթերանոցներ կը պայթէին եւ հազարումէկ ուրիշ աղէտներու կ'ենթարկուէին Չինացիները։ Այս բոլոր սապօթաժներուն մէջ, պէտք է տեսնել Կէփէուի եւ իր գործակալներուն մատը։ Այս վերջիններուն մէջը կան որոշ թիւով ռուս գաղթականներ, որոնք Խարպինէն կ'ապրին։

Ասկէ ճիշդ տարի մը առաջ, ես ներկայ գտնուեցայ տեսակցութեան մը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ Կէփէուի չինական բաժնի պետին՝ Տօքթ. Ֆորթունաթոֆի եւ արտասահմանի բաժանմունքի պետին՝ Թրիլիսէրի միջեւ։ Տօքթ. Ֆորթունաթոֆ յաւելուածական գումարներ կը պահանջէր պայթուցիկներ եւ ռատիօ առաքիչ կայանի մը կազմածներ գնելու համար։

— Է՛, ըսէք նայիմ, քանի՞ սնտուկ նիւթերու պէտք ունիք ամէնը, հարցուց Թրիլիսէր։

— Քանի՜ սնտո՞ւկ, յարեց Ֆորթունաթոֆ, հարցումէն զարմացած։

Թրիլիսէր բացատրեց.— Մոսկուան օտար դրամի նեղութիւն ունէր քիչ մը։ Ատոր համար ալ նախամեծար կը սեպէր փոխանակ դրամ հայթայթելու, պայթուցիկներ եւ ռատիօ կայանի մը համար ամէն անհրաժեշտ բաները ղրկել։ Լաւ կերպով կազմակերպուած օգնական սպասարկութեան շնորհիւ, ոչ մէկ դժուարութիւն կար, չինական սահմանէն անցնելու գործակալներուն համար պէտք ըլլալիք նիւթերը պարունակող կառախումբեր։

* *

Ներկայիս, Արեւելքի ուրիշ ոեւէ մէկ շրջանէն աւելի Հնդկաստանն է որ կը շահագրգռէ Մոսկուան եւ ոչ ոքի համար գաղտնիք մըն է, որ բազմաթիւ գաղտնի գործակալներ կ'աշխատին հոն եւ Կոմինտէրնը, անհամար փրոփականտիսթներ ունի։

Ամերիկայի ճամբով է որ այսօր Հնդկաստան կ'երթան Կոմինտէրնի գործակալները որովհետեւ Աֆղանիստանի վրայով ճամբորդութիւնը, զոր մեծ մասով ձիով պէտք է կատարել, երկար է եւ յոգնեցուցիչ, այսինքն վտանգաւոր։

Ժամանակին Կէփէուի գործակալները շատ կը ճամբորդէին նաեւ Շիրազի (Պարսկաստան) ճամբով։ Այս ճամբան հիմա ալ կը գործածուի։ Մետաքսագործութեան մեծ կեդրոն մը եղող Եէզտ քաղաքը մետաքսաթելը կը ստանայ Հնդկաստանէն։ Այդ պատճառով ալ Եէզդի վաճառականները գրասենեակներ ունէին Պոմպէյի մէջ։ Պարսկաստան պաշտօնավարած միջոցիս, մեր գործին կրցայ կապել բազմաթիւ պարսիկ վաճառականներ եւ անոնց միջոցով, Պոմպէյ կը ղրկէի իմ գործակալներս, իբր մետաքսի յանձնակատար։

Պարսկաստանի մէջ գաղտնի պատուիրակ եղած ատենս, կ'աշխատէի համայնավար բջիջներ կազմակերպել այն նահանգներուն մէջ, ուր Անկլօ-Փըրժըն քարիւղի ընկերութիւնը մենաշնորհներ ունի։

Թէհրանը, խորհրդային գործունէութեան օճախն է Հնդկաստանի եւ Իրաքի համար, ինչպէս Պերլինն է արեւմտեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու համար։

Ռուսական շաքարը, ներկայիս, մեծ քանակութեամբ կ'արտածուի Պարսից ծոցէն։ Այնտեղի մեր գործակալը՝ «Թիւ 20»ը, որ Թրանզիթի ընկերութեան (ծովային սովիէթական գործակալութիւն մը) մէկ անդամն է եղած կ'աշխատի հիմա գործեր ու պաշտօններ ճարել Կէփէուի եւ Կոմինտէրնի գործակալներուն համար իտալական եւ գերմանական շոգենաւերուն վրայ, որոնք շաքար կը փոխադրեն եւ առեւտուր կ'ընեն Հնդկաստանի հետ։

Կէփէուի Պարսկաստանի գաղտնի պատուիրակը, ըստ սովորութեան կը ներկայացնէ զոյգ անձնաւորութիւններ.— Իբրեւ գաղտնի պատուիրակ անիկա ընկեր Բուծէն կը կոչուի, իսկ իբրեւ պաշտօնեայ հիւպատոսարանի ուր պարզ քարտուղար մըն է՝ Պ. Նէօպիւր։

Մոսկուայի հետաքրքրութիւնը Հնդկաստանի շուրջ կը սկսի խորհրդային վարչաձեւի հաստատումէն։ Լէնին այս մասին համաձայնութեան եկած էր համբաւաւոր Էնվէր փաշային հետ։

Էնվէր, իրեն պիտի ենթարկէր Թուրքեստանի կարգ մը ապստամբ ցեղերը եւ զանոնք Աֆղանիստանի վրայով Հնդկաստան պիտի առաջնորդէր։

Արեւելեան ժողովուրդներու մէջ Էնվէր անսահման ժողովրդականութիւն մը կը վայելէր եւ Լէնին կը յուսար որ այսպէս մէկ քարով երկու թռչուն պիտի զարնէր.— Կը յուսար խորհրդային հողամասը ապահովել արեւելեան սահմաններէն հաւանօրէն պայթելիք ըմբոստութեան դէմ եւ յետոյ, միաժամանակ, Հնդկաստանը ըմբոստացնել Անգլիոյ դէմ։ Էնվէր սակայն փօթ փաս մը ըրաւ. Թուրքեստան հասնելուն պէս կազմակերպեց բանակ մը, սովիէթներուն դէմ յարձակելու համար։

Քանի մը գործակալներու օգնութեամբ, ես կրցայ սպրդիլ Էնվէրի սպայակոյտէն ներս ուր իմացայ իրենց ծրագիրները։ Շնորհիւ ստացուած տեղեկութիւններուն, խորհրդային ուժերը կրցան յարձակիլ Էնվէրի վրայ, որ յանկարծակի եկաւ։ Ան սպաննուեցաւ զինուորի մը կողմէ, որ զգետնեց զայն հրացանի բունի մէկ հարուածով։

Հակառակ Լէնինի՝ Հնդկաստանի շուրջ կազմած ծրագրի ձախողութեան. Կէփէուի աշխատանքը շարունակուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին եւ արդիւնքները, զորս տեսանք վերջերս, բաւական պերճախօս են։

* *

Սովետներու ձեռնարկած առեւտրական բոլոր գործառնութիւնները թաքուն քաղաքական նպատակ մը ունին։ Երբեք մի՛ հաւատաք թէ, առեւտուրը առեւտուրի համար է։

Կը յիշեմ օրինակի համար, որ անգամ մը, 1926ին, Մոսկուան կ'ուզէ առեւտուր ընել Գերմանիոյ հետ եւ միաժամանակ ուժ տալ իր յատուկ գործին Պարսկաստանի մէջ։ Գերմանիայէն գնեցին երեք միլիոն տոլար արժէքով ապրանքներ, որոնք Պարսկաստան փոխադրուեցան։ Դժբախտաբար երեւան եկաւ որ կարգ մը գործակալներ, աւելի իրենց շահը կը խորհէին, քան թէ Մոսկուայի կողմէ Պարսկաստանի մէջ հետապնդուած քաղաքական ծրագիրները։ Ապրանքները— չծախուած սթօքներ — կը բաղկանային շապիկներէ, կօշիկներէ եւ մետաքսեայ գուլպաներէ։ Եւ սակայն, շապիկները շինուած էին միայն հսկաներու եւ գաճաճներու համար, կօշիկներուն մէջ տափակ ոտքեր միայն կարելի էր մտցնել, իսկ գալով գուլպաներուն, անոնք [illegible] պատռէին ոտքերուն անցնելուն պէս։ Կառավարութիւնը, այս գործէն վնասեց աւելի քան մէկուկէս միլիոն տոլար։

Խորհրդային տըմփինկը, որ վերջերս այնքան մտահոգիչ համեմատութիւններ առաւ օտար երկիրներու մէջ քաղաքական միջոց մըն է պարզապէս։ Մոսկուայի նպատակներէն մէկն է քայքայել երկիրներու բարօրութիւնը, օտար շուկաները ողողելով ապրանքներով, որոնք ընթացիկ գիներէն ալ վար գիներով կը ծախուին։ Մոսկուան, այս ձեւով, արագօրէն կրնայ օտար դրամ ձեռք ձգել։

Ան կը ձգտի նաեւ դժգոհութիւն ստեղծել այն երկիրներուն մէջ, ուր, տըմփինկի միջոցով ստացուած դրամին շնորհիւ, սովետները կրնան աշխատիլ եւ գրգռութիւն խմորել։

Եւ իրականին մէջ, ո՛վ է որ կը վճարէ։

Ռուս գիւղացին եւ բանուորը, որոնք գէշ հագուած, գէշ սնած եւ գէշ ապրած, երկրէն դուրս անցած դարձածին շուրջ անտեղեակ կը պահուին։ Ռուսիա այցելած օտարականներն ալ [illegible] իմանար ճշմարտութիւնը, որ պէս զի զայն ըսեն։

Ամբողջ տասը տարի, եւ քայլ առ քայլ հետեւած եմ խորհրդային կառավարութեան այլասերման՝ Իտէալները, որոնք ասկէ տասը տարի առաջ կը ներշնչէին համայնավարները— բարօրութիւն՝ ամենուն համար, երկրի արտադրիչ աղբիւրներու զարգացում, կրթութիւն ամենուն համար, հանգստեան ժամեր՝ մտային զարգացման համար այս բոլորը մոռցուած են. այս բոլորը թաղուած են ապականած վարչութեան մը մէջ, որ ինքզինքը կ'ուզէ խաբել։ Հանգիստ պաշտօններ կամ յեղափոխական յաջողութիւններ, զոր իրենց կեանքով կը վճարեն ռուս գործաւորները,— ահա այս բոլորը, զորս Մոսկուան ձեռք ձգած է իրապէս։

Միջազգայինն ու Կէփէուն կը պահեն խորհրդային վարչաձեւը այնպէս, ինչպէս որ է այսօր։

Այս է որ զիս հեռացնել տուաւ Կէփէուէն եւ այս է դարձեալ որ հաւատքը ներշնչէ ինծի թէ ամէն անոնք որ այս ճշմարտութիւնները պիտի ըմբռնեն, պիտի սկսին աշխատիլ միասնաբար [illegible]

ԽԵՆԹԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Անգամ մը հրատարակեցինք վիճակագրութիւն մը, որ կը [illegible] ղեկացնէր թէ խենթերը կը շատ[illegible] նան աշխարհի վրայ, մանաւանդ [illegible] պատերազմէն [illegible] Գրեցինք նոյնպէս թէ Ֆրանսայի մէջ եւս կը շատնան խենթերը, [illegible] փրոֆ. Մառի կ'աւելցնէր որ [illegible] խենթերն ալ կուգան խռնել [illegible] մարանոցները։

Այս անգամ նոր վիճակագրութեան մը համաձայն [illegible] նահանգին յիմարանոցները [illegible] բաւական են պատսպարելու [illegible] հազար խենթերը, եւ կ'առաջարկուի հիմնել եօթներորդ յիմարանոց մըն ալ։ Նոյն ատեն [illegible] տերը պիտի ղրկուին գաւառական յիմարանոցները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՍՕՐ ԴԱՍ ԿԱ՞Յ...

Երեւանի բանուորական համալսարանին ուսանողները երկինք կը նային, երբ ուզեն հասկնալ թէ դաս կա՞յ։ Որովհետեւ դասերը կախուած ունին անձրեւէն, ինչպէս կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» 31 հոկտ.)։

Ուսանողական տաղաւարները շինուած են տախտակէ։ Այնտեղ կարելի է բնակիլ միայն ամառը, որովհետեւ տարուան միւս եղանակներուն՝ կամ անձրեւը կ'ողողէ կամ ձիւնով կը լեցուին։ Ուսանողական բիւջէը քանի մը անգամ դիմեց համապատասխան մարմիններուն, խնդրելով որ կարգադրեն այդ հարցը, բայց մինչեւ հիմա ոչ մէկ կարգադրութիւն։

Վերջերս եղանակի անձրեւները ընդհատեցին դասերը, որովհետեւ ուսանողները, իրենց անկողինները շալկելով, մտան դասարան, ուր կը գիշերեն հիմա։

Այս տարի ընդունուած ուսանողներուն վիճակը աւելի եւս գէշ է։ Շատերը կը վերադառնան իրենց գիւղը։ Այն կազմակերպութիւնները, որոնք ուսանող ղրկած են բանուորական համալսարանը, մէկ նիւթական օժանդակութիւն կ'ընեն ուսանողներուն։ Այս վերջիններն ալ դիմեցին համալսարանի վարչութեան, նպաստ խնդրելով, բայց որովհետեւ անկարելի էր, մեկնեցան գիւղերը։

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Երեւանի գիւղատնտեսական տեխնիկումին դասախօսները կը փոխուին։ Չկայ պտղամշակութեան դասատու։ Այգեգործութեան եւ բանջարագործութեան դասատուն կը պակսի ամէն տեղ։ Մասնագիտական առարկաներէն միայն հողագործութիւնն է, որ դասատու ունի։ Ժամավաճառութիւն կամ ինքնախաբէութիւն։ Օր մը նոր առարկայ կ'աւելցնեն, միւս օր մը առարկայ մը կը պակսեցնեն։ Խնդիրին մէկն ալ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը բողոքէ, որ հայերէնի դաս... է վերջերս արհեստանոցին մէջ։ Առաջին դասարանին կ'աւանդուին առարկաներ, որոնցմէ բան չի հասկնար ուսանողութիւնը, որովհետեւ տեսական մակարդակին վրայ չի գտնուիր։ Չենք գիտեր, կը գրէ «Խորհ. Հայաստան»ի քննադատը, ինչպէս կարելի է այգեգործ, պտղամշակ բանջարամշակ դառնալ, առանց նախապէս սորվելու բուսական բնախօսութիւնը։ Գաղտնի... դասացուցակ կազմողները գիտեն։ Մերկապարանոց ճշմարտութիւնն այն է, որ մարդիկը կ'ուզեն «մի կերպ եոլա գնալ, մէկը կրճատել միւսը աւելացնել»։

Բայց աւելի տարօրինակն այն է, որ այս տարի կը խորհին դասախօսութիւնները կատարել գերմաներէնով։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ «այս ուղղութեամբ կատարւում են համապատասխան նախապատրաստական աշխատանքներ, գնւում է 80 օրինակ գիրք, հրաւիրւում է դասատու։ Բայց գերմաներէնի տեղ փոխ-վարիչը ինքնագլուխ մտցնում է անգլերէն»։

Երէկ ռուսերէն, այսօր գերմաներէն, վաղը անգլերէն։ Իսկական լաբիւրինթոս։ Նոյն թերթը կը վերջացնէ այս գանգատները.

— Աչք ծակող թերութիւններն իրենց բացասական կնիքն են դրոշմում մեր աշխատանքների վրայ։

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՍՏՈՐԱԳՐԵՑ

Մեր ընթերցողները գիտեն Եղիա Չուբարի գլխուն եկած փորձանքը։ Պետիկ Թորոսեանի «Քրտական շարժումը, անգլիական իմպերիալիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» յօդուածը տպելով «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, պաշտպան կանգնեցաւ այն տեսակէտին թէ Դաշնակցութիւնը կը գործէ ոչ թէ Ռուսիոյ, այլ Թուրքիոյ դէմ։ Հրաժարեցուցին զինք խմբագրութենէն։ Չուբար կը պնդէր իր տեսակէտին վրայ, չէր ուզեր հնազանդիլ կատարուած ճնշումներուն, չէր ուզեր զղջում յայտնել եւ ստորագրել թէ սխալ են իր տեսակէտները։

«Խորհ. Հայաստան» (29 հոկտ.) կը գրէ թէ Չուբար ի վերջոյ ստորագրեց այդ զղջումը։

Մե՛ծ է Ստալինի զօրութիւնը կամ Սիպերիոյ վախը։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Տասը տարի է անցեր, որ բոլշեւիկ վարչաձեւը կապարի պէս կը ճնշէ Հայաստանի գիւղացիներուն ու բանուորներուն հոգիին վրայ։ Զարմանալի է, որ տակաւին բոլշեւիկ միտքերը հող չեն գտած անոնց հոգիին մէջ։ Եւ առանց ամչնալու, «Խորհ. Հայաստան» ամէն օր կը գանգատի թէ դժգոհները կը խլրտին իրենց կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Սուրէն Մելիքեան ժողովի մը մէջ կը յայտարարէ.

— Բանուորները չեն դիմանայ արագ տեմպին ու կը տրաքեն։ Եթէ մենք չկարողանանք այս դժգոհութիւններն անմիջապէս վերացնել, ապա սխալը կը գայ ու մեզ կը տանի։

Նոյն թերթը կը գանգատի, որ «բալշեւիզմի կաթսայում չկոփուած անկայուն մարդիկ» այսպիսի «ելոյթներ» կը կատարեն։

Զարմանալի երեւոյթ, ի՞նչ բոլշեւիզմ է, որ կաթսային մէջ կը դնեն եւ հայ գիւղացիներուն հետ կ'եփեն եւ դարձեալ հայ գիւղացին չի փակչիր բոլշեւիզմին։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Ֆրանսական թերթերը ծանուցին ծննդեան 400 ամեակի տօնակատարութիւնը Նիքոյի, որ ոչ միայն թանկարժէք ծառայութիւններ ըրած է ֆրանսերէն լեզուին, այլ նաեւ ինքն է որ Եւրոպայի ծանօթացուցած է ծխախոտը։

1868 թուին, Սպանիացի կառավարիչ Քորթեզ, առաջին անգամ ըլլալով Կարոլոս XV-ի ուղարկեց ծխախոտի հունտերը, որ գտնուած էին Մեքսիկայի ծոցը գտնուող Թապակօ կղզիին մէջ, Գօլոմպոսի Ամերիկան գտնելէն յետոյ, 1500 թուականին, կրկին Սպանիացիներու կողմէ։

1859ին, Նիքօ, Ֆրանսուա Բ.ի կողմէ կը նշանակուի դեսպան Փորթուկալի մօտ, Լիզպոնի մէջ։ Ըստ Tabacianaի հեղինակին՝ Նիքօ ծխախոտի հունտեր ստացաւ թագաւորին որսի պահակներէն մէկէն, եւ զանոնք սկսաւ մշակել դեսպանատան պարտէզին մէջ, ոչ թէ ծխելու կամ իբր քթախոտ գործածելու համար, այլ անոնց հիւթը առնելով կը գործածէր վէրքեր բուժելու։

Օր մը Նիքոյի ընտանիքի անդամներէն մին քթին վրայ խոշոր վէրք մը կ'ունենայ, որ հինգ օրուան մէջ կատարելապէս կը բուժուի նոյն հիւթով։

Այս փորձը տեղի կ'ունենայ Լիզպոնի ամենայայտնի բժիշկներուն ներկայութեան։

Օր մը աւելի հետաքրքիր դէպք մը կը պատահի. իր խոհարարներէն մին, արկածով, խոշոր դանակով մը մատը կը կտրէ, որ նոյնպէս կը բուժուի շատ կարճ ժամանակի մը մէջ։

Ճիշդ այս դէպքերէն վերջն է որ Նիքօ կ'իմանայ թէ Ֆրանսայի արքայական ընտանիքի անդամներէն կոմսուհի Ռուֆֆա կը տառապի, իր դէմքը ծածկուած ըլլալով բազմաթիւ վէրքերէ, կորս ոչ մէկ բժիշկ կարողացած էր դարմանել։

Նոյն վէրքերուն հետեւանքով էր նաեւ որ մեռած էր մատամ դը Մոնթանժի։

Նիքօ անմիջապէս մասնաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ ծխախոտի հիւթէն կը ղրկէ թագուհիին յանձնարարելով իբր լաւագոյն դարմանը կոմսուհիին վէրքերուն։ Կրկին հիւթը իր հրաշքը կը գործէ անհետացնելով անոր դէմքին վէրքերը։

Նիքոյի անունով է որ ծխախոտին հիւթը կոչուած է նիքօթին։

Ծխախոտի հրաշագործութիւնը այլեւս տարածուած էր եւ ժողովուրդը ոչ միայն անոր հիւթը կը գործածէր, այլ նաեւ տերեւները չորցնելով՝ կը դարմանէր մարմնական ուեւէ ցաւ, ինչպէս քիթի, կոկորդի, աչքի կամ ականջի։

Չմոռնանք սակայն որ ծխախոտն ալ շատ պայքարեցաւ իր գոյութիւնը պահպանելու համար եւ նոյնիսկ մարդկային զոհեր խլեց, որովհետեւ մարդկութիւնը սկսաւ ծխել զայն, եւ իշխանութիւններ շատ անգամներ արգիլեցին անոր այդ ձեւի գործածութիւնը։

Ճորճ Ա. Անգլիոյ թագաւորը, մասնաւոր հրովարտակներով սպառնաց բանտարկութեան դատապարտել բոլոր ծխախոտ գործածողները։ Իսկ Ուրպէն՝ 7րդ Պապը պատժեց բոլոր այն կղերականները որոնք կը ծխէին նոյնիսկ արարողութեան ընթացքին։ Ուրիշ Պապ մը ոչ միայն բանտարկել կուտար ծխողները, այլ նաեւ անոնց քիթն ու շրթունքները կտրելու կը դատապարտէր։

Բայց այս պատիժները չունեցան մեծ ազդեցութիւն եւ անոնք որոնք անգամ մը ծխախոտին համն առած էին, գաղտնի կերպով կը շարունակէին ծխել, իրենց ծխախոտը ապահովելով շրջուն վաճառիկներէ։

Բոլոր երկիրներու արգելքները տակաւ կը սկսէին անզօր դառնալ, որովհետեւ ամբողջ երկրագունտի մարդկութիւնը վարժուած էր ծխախոտին, այնպէս որ կուգար օր մը ուր այլեւս կամայական օրէնքը կը ջնջուէր բոլորովին եւ ծխախոտի գործածութիւնը կը սպառէր տարեկան մէկ միլիառ 150 միլիոն քիլօ, վերջին պատերազմէն անմիջապէս առաջ։

Ինչպէս որ պատերազմը ընդհանրապէս զարգացուց բոլոր մոլութիւնները, զարմանալի չէ որ ծխախոտի սպառումն ալ պիտի աւելնար եւ պիտի հասնէր մէկ միլիառ 750 միլիոն քիլոյի, այսինքն 600 միլիոն քիլօ աւելի։

Այս ահաւոր քանակութեան կէսը կ'արտադրեն միայն Անգլիան եւ Ամերիկան, որոնց ծխախոտը կը դասուի աշխարհի լաւագոյն տեսակներուն մէջ։

Հաշուի եղած է որ Ֆրանսացի մը կը ծխէ Ռուսի մը չափ, Գերմանացի մը կամ Հոլանտացի մը երեք անգամ աւելի Ֆրանսացիէ եւ մէկ անգամ պակաս Պելճիքացիէ մը։

Ե. Գրիգորեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԷՆ, 17 Նոյեմբեր.— Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, երրորդ ձեռնարկն է որ կ'ընէ, ի նպաստ Գրադարանի մը, որ շուտով բացուելու է։ Պէտք է ըսել որ Պատանեկան Միութիւնը, իր ժրաջան գործունէութեամբ, սկսած է գաղութիս ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնել։

Երէկ երեկոյ — կիրակի — Սինէմա Նօվէլթիի մէջ տեղի ունեցաւ Պատ. Միութեան կողմէ սարքուած Մ. Պէշիկթաշլեանի «Արշակ Բ.»ի ներկայացումը։ Անձրեւոտ օդը եւ կտորին անյարմար ընտրութիւնը, պատճառ դարձան որ հասարակութիւնը խուռներամ բազմութեամբ չգայ լեցնելու սրահը եւ քաջալերելու զիրենք։ Արդարեւ խաղը անցաւ շատ անյաջող, շնորհիւ այն բանին որ «Արշակ Բ.»ի բեմադրութիւնն ու ներկայացումը Պատ. Միութեան ույժերէն վեր է, մանաւանդ որ դերակատարները լոկ սիրողներ ալ չէին, այլ բոլորովին անփորձ պատանիներ, որոնք նոյն իսկ դերերը լաւ չէին սորված եւ այդ պատճառաւ յուշարարի ձայնը մինչեւ սրահի վարի անկիւնը կը լսուէր։

Վերջի վարագոյրէն առաջ Պ. Գ. Յովհաննէսեանը որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կողմէն Հայ սքաուտներու պետ՝ Պ. Հ. Աբէլեանի հետ հոս կը գտնուէր, մէկ քանի խօսքով բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Արիներու անհրաժեշտ պահանջը հայ իրականութեան մէջ, եւ շեշտեց այդ երկու Միութիւններու համերաշխ եւ միեւնոյն դրօշի տակ գործելու մասին։

«Յառաջ»ի թիւ 1416ի մէջ «Հայ կեանքը Տէսինի մէջ» վերնագրով լոյս տեսած Պ. Լ. Գայաճանեան ստորագրութեամբ թղթակցութեան առթիւ՝ տեղին է մի քանի ճշդումները ընել, որպէս զի ուրիշ շրջաններու մէջ գտնուող մեր հայրենակիցները հրապուրուելով տեղերնէն չշարժին։ Նախ ըսեմ թէ՝ Տէսինի երկինքը ոչ թէ «ջինջ եւ պայծառ» է, այլ ընդհակառակն շարունակ ամպոտ եւ մառախլապատ է, անընդհատ կ'անձրեւէ եւ ժողովուրդը երբեմն օրերով եւ շաբաթներով արեւի եւ աստղի երեսը չի տեսնար։ Օդը չափազանց խոնաւ է եւ ձմեռը չոր ցուրտ կ'ընէ։ Ճիշդ է, Լիոնի մօտ է եւ յարմարութիւններ ունի զանազան աշխատանքներու, սակայն հանրակառքը ժամը անգամ մը երթեւեկելուն համար, ժողովուրդը կը նեղուի եւ երբեմն ժամերով կը սպասէ եւ դարձեալ չի կրնար մեկնիլ Լիոն։

Յարգելի յօդուածագիրը Հայրենակցական Միութիւնները ներկայացնելու ատեն, անտես առած է քանի մը Միութիւններ, եւ ներկայացուցած է լուծուածները, օրինակ. Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը, որ քանի մը տարուան կեանք ունի եւ կենդանի գործ կատարած է եւ դեռ կատարելու է, բոլորովին անտեսած է։ Ցեղոյ Բարձր Հայքի Հայրենկց. Միութիւնը, որ կազմուած է 6 ամիս եւ իր ժրաջան անդամներու շնորհիւ, կը խոստանայ Տէսինի հանրային կեանքին մէջ մեծ դեր կատարել, նոյնպէս անտեսուած է նաեւ Եոզկատի Հայրենակցական Միութիւնը։

Վ. Հիւսեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 18 Նոյեմբեր.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի Մասնաճիւղի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ 15 Նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 3րդ Թաղապետարանի սրահը։ Հանդէսը բացուեցաւ ատենին Արդէն իսկ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերել Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Օրուան Նախագահ Պ. Մ. Պալեօզեան մէկ քանի հակիրճ բառերով բացատրելէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղի վերակազմութիւնը ու անոր մինչեւ ցարդ տարած աշխատանքները (վաւերացում, ախոյեանական խաղերու մասնակցութիւն) յոյս յայտնեց որ Լիոնահայութիւնը պիտի չզլանայ իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս բազմավաստակ Միութեան մը։ Անմիջապէս վերջ, ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին «Յառաջ Նահատակը»։ Յարգելի Նախագահը յետոյ խօսքը տուաւ Փարիզի Շրջ. Վարչութեան անդամներէն Պ. Գ. Յովհաննէսեանի որ յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած էր։ Պ. Գ. Յովհաննէսեան իր շինիչ խօսքերով, պատմականը ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ու անոր կազմութեան առաջին օրէն ցարդ ունեցած մեծ ու օգտաշատ գործունէութիւնը թուեց։

Տեղի ունեցաւ նաեւ մերթ ընդ մերթ, նուագ, մեներգ, արտասանութիւն։ Միջնադադարէն վերջ խօսքը տրուեցաւ Փարիզի սկաուտական պետ Պ. Հ. Աբէլեանի որ մասնաւորաբար սկաուտիզմի պէտքը շեշտեց ու եզրակացուց աւելցնելով. Համաշխարհային սկաուտներու պետ Լորտ Պէյտըն-Փաուլի սա խօսքը։ «Մենք սկաուտիզմը յղացանք, գործադրեցինք. իսկ դուք Հայերդ զայն կատարելագործեցիք։» Սեղանի գորգ մըն ալ ամերիկեան աճուրդի դրուելով կլորիկ գումար մը գոյացաւ. Ներկայացուեցաւ նաեւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը «Երկու Անվարտիները»։ Ներկաները մեկնեցան գոհ ու հաճելի տրամադրութեան մը ներքեւ։

Իսկապէս գնահատանքի արժանի է, տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը որ չէր խնայած որ եւէ աշխատանք, հանդէսին փայլը աւելցնելու համար։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Նոյ. 9ին մրցում տեղի չունեցաւ վերջին պահուն հակառակորդ խումբին կողմէ յետաձգուած ըլլալով։ Իսկ Նոյ. 16ին կիրակի, Վիռօֆլէյի դաշտին վըրայ տեղի ունեցաւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան եւ S. S. Amical 1er B. խումբերու գնդակախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղը անցաւ առանց արդիւնքի հակառակ որ առաւելութիւնը միշտ Հայերունն էր, բայց երկրորդ կիսախաղին մեր մարզիկները կարողացան երկու նշանակէտ շահիլ, որով խաղը վերջացաւ 2ով 0։ Վաղը խումբը կը մեկնի Trappe մըրցելու համար տեղւոյն խումբին 1er B.ի դէմ, ժամադրավայր «Pointe de Chaville» մեկնում ժամը ճիշդ 1ին։

Միութեան պարի դասընթացքը վերսկսած ըլլալով, անոնք որ կը փափաքին հետեւիլ, կրնան դիմել ամէն հինգշաբթի երեկոյ ժամը 3էն 9ը Avenue Ville-d'Avray, 20 (Chaville), արճաբանին ներքին սրահը։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Ու Հարսը պատուհանի առջեւ ...՝ սպասում էր Կորիւնին. ... ե՞րբ պիտի գար, միթէ՞ չէ ... կռուի կոչը։ Օ՜, ոչ, ամէնը ...ն են լսել, գիտեն, որ պիտի ...ն, գալիս են, որ կռուեն։ Կո... էլ, ուր որ է, կուգայ։ Կռու... թէ կուզ առանց ապրանքի, ... ապրանքի ժամանակ է, նախ ...քի ապահովութիւն, նախ ա...ութիւն։ Ու Հարսը տարւում ...ոգներով.— Իր հայդուկ ա...նը, իր միակ սէրը, որ գնաց ...րադարձ, գնաց, որովհետեւ ...անի այն կողմէն հարազատ ...օգնութեան ձայնն էր հըն... ու նրա հետ միասին ո՜ր... հայդուկներ գնացի՜ն, ...ի՜ն ու չվերադարձան, միշտ ...քի դէմ, միշտ ազատու...ն համար։ Իսկ այժմ օգնութեան կանչը մեր իսկ հոգուց է պոռթկում, ո՞վ է, որ չպիտի լսէ այդ կանչը, ո՞վ է, որ չպիտի վերցնէ մեկնուած զէնքը։

Հրացանը փամփուշտներով պատրաստ կեցած է սեղանի վրայ, ու մայրն անհամբեր սպասում է որդուն, պարտք ունի կատարելու կտակի կատարման ժամն է հասել։

Պատմութիւն չպիտի պատմուի Կորիւնը վաղուց գիտէ բերդանի պատմութիւնը, մայրը նրան պատմել է հէքեաթի պէս, դիւցազներգութեան պէս։ Մհերի սուրն է այն Հարսի համար, ու նա սպասում է իր Դաւիթ որդուն, որ գայ ու վերցնէ, վերցնէ եւ զարնէ թշնամու դէմ։ Բայց Կորիւնն ուշանում է։

Անցնում է մի օր, երկու օր։ Նոր նոր խմբեր են կազմւում եւ մեկնում ճակատ՝ Սարդարաբատ, Բաշ Աբարան, Ղարաքիլիսէ։ Կռիւն սկսել է արդէն, բայց Կորիւնը չկայ ու չկայ։ Հարսը կորցրել է իր պաղարիւնը, տունէն փողոց, փողոցէն տուն է դառնում, չի ուզում երկար բացակայել, Կորիւնի եկած վայրկեանին ուզում է տանը լինել։

Վայրկեանները ժամեր են թւում ու նա ջղայնոտ կանչում է տան տղին.

— Ղազա՛ր, մատաղ, այգի գնացի՞ր, ջրի հերթը չկորցնես, մեղք է խաղողին։

— Գնացի, հարս, ջուր տուի, բայց այգում չեմ կարող մնալ՝ ներիր։ Ախըր ես՛...։

Նա դեռ ուզում է մի բան ասել, բայց լռում է, շիլ աչքերով նայում է հեռուն ու հառաչում։

— Բա պարոնը ե՞րբ պիտի գայ։

— Պարո՞նը... Հարսը լռում է։

— Չեղնի թէ պարոնը գիւղէն ուղղակի ճակատ է անցել, հը՞..։

Հարսի աչքերը փայլում են ներքին գոհունակութեամբ։ Ինչպէ՞ս է, որ ինքը չի մտածել այդ բանը։ Իսկ սա՞յլը, ձի՞ն... Գուցէ այն էլ տրամադրել է բանակին, տան տէր է, իրաւունք ունի։ Հարսը դժգոհ չէ, եթէ այդպէս է, միայն ցաւում է, որ տուն չէ եկել, հօր կտակած զէնքը չէ վերցրել. Բայց ո՛չ՝ այդպէս չէ. գոնէ տուն կուգար մօրը մնաս բարով ասելու. կռիւ է ո՞վ գիտէ... Աւելին կարողանում մտածել, դժւար է։

Ո՛չ, ո՛չ Կորիւնը դեռ տուն կուգայ, հօր կտակած զէնքը կը վերցնէ մօրը մնաս բարով կ'ասէ։

— Ղազա՛ր, մատաղ, կովը ծարաւ չթողնես, կեր տուր, մեղք է։ Ես սիրտ չունեմ։

— Կուտամ, հարս, միամիտ կաց։ Բայց...

Ու Ղազարն իր ասելիքը չի վերջացնում, մէկ ոտքէն՝ միւսին է յենւում։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ֆլորիա ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ստիպողաղար վիճարանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ համակիրները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 153 Ave. Argenteuil, salle Comète*ի մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

Գ Ա Ի Ա Ռ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի երեկոյթ' պարահանդէսը 20 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն: Բոլոր Հայր. Միութիւններէ եւ կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

վիլմոնպլը, Օր. Ն. Մ.— 70:
Մարսէյլ, գործ.— 930: վճարեցինք:
Սէն Շամոն, գործ.— 225:
Քոկոլէն, Պ. Ֆ.— 35.
Պու Արարիճ, Վ. Գ.— 140:
Փիւժէ սիւր Արժան, Մ. Պ.— 140:
Վիէն, Ն. Խ.— 35:
Փարիզ, Ջ. Յ.— 35:
Իսի լէ Մուլինօ, Գ. Մ.— 35:
Լը Քրէօզօ, Յ. Ս.— 35:
Լա Սիօթա, գործ.— 135:
Լիոն, Կ. Գ.— 35:
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35:

Տէր եւ Տիկին կարապետ Սրբուհի Քիւրքճեան, Տօքթ. Պարթեւ Սէյխեան եւ զաւակունք, (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Միսակ Ժընեւ Լալայեան (Մարսէյլ), Պ. Պ. Մկրտիչ եւ Օննիկ Քիւրքճեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Իւղաբեր կարապետեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իսկուհի Ճօրթուլեան եւ զաւակունք, Արշակ եւ Եղիշէ Քիւրքճեան (Օտեսա), Տէր եւ Տիկին Շարամ Ազգանուշ Ժամագործեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Նոյեմի Ամիրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մխիթար Շահանդուխտ Յովհաննէսեան (Մարսէյլ) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ որդւոյն, եղբօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին'

ՆՈՐԱՅՐ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

(ԵՐՋՆԿԱՑԻ)

դառնաղէտ մահը երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիր., կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon: Հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Նալլուխանի Հայր. Միութեան նուիրաբաշխութեան հանդէսը վաղը կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի սրահը:

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 146—148 Avenue des Chartreux, Brebant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ:

Հովանաւորութեամբ' Տ. Գր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

կը նախագահէ' PAUL GOYET (Massilia Թերթին տնօրէնը)

կը խօսին' Պ. Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կ'երգեն' Օրիորդ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզէն), Տիկ. ԼՈՐԵՏՏԱ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ (Մարսէյլի պետ. երաժշտանոցէն), Օր. ՌԱՍՏՈՒԼ (պետ. երաժշտանոցէն):

կը նուագէ' Օր. ՍԻՒԶԱՆ ԱՌՆՕ (պետ. երաժշտ. ուսուցչուհի)

կ'արտասանեն' Օր. ԱՆԴՐԷ ՌՈՒՍԷ (պետ. երաժշտանոցէն), Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Պ. և Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ:

Հրաւիրուած են մամուլի ներկայացուցիչները

կը մասնակցի «ՔՆԱՐ» նուագախումբը:

Մ Ո Ւ Տ Ք' 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harola*ի մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մէթրօ'* Abbesses *եւ* Picale.

կը նախագահէ' Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք' կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր' Նաւավարեանի ճաշարանը:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ֆ. Հայ Արիներու Փարիզի շրջանի երէց, սկաուտ, եւ գայլիկներու խումբերու կողմէ

կը նախագահէ' ԿՈՄՍ ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԹԻ

Անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէին

13 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle de Iénaի մէջ, 10 Ave. de Iéna (Թրոքատէրոյի մօտ):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ ենթակոմիտէին կողմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին պետական Թատրոնին կից «A l'Erden» սրահին մէջ, Place Jules Nadi. գին' 5 եւ 3 ֆրանք:

կը ներկայացուի' «ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

COURS PROFESSIONNEL DE COIFFURE

Par Professeur BARLARIAN

108 rue da Bonnel, Lyon,

Ondulation, mise-en plis, indéfrisable, etc.

3 ամսուան մէջ կը սորվեցնէ կանանց բաժնի սափրիչութիւն

Յարմար գին: Դիմել' ամէն օր երեկոյեան ժամը 8.30ին

ԵՐԵՄԵԱՅ ՊԱՐՊԱՐԵԱՆի, 108 Rue de Bonnel, Lyon

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9)   Tél. Prov. 05-49

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն' **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:   142 Fbg. St. DÉNIS   Tél. Nord 31.49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone:Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի* և Impôts sur le revenu*ի գործողութիւնները:*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տապաճագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

Բաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իբր հայ լաճախորդներուն զոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյներէ մետաքս ամբարած է: Այս կտրոնով եւ կամ Ա. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի անուամբ դիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

Դիմել' 9 Rue Provence, Paris.

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԺՈՐԺ ՇԷՐՊԷԹԵԱՆ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière   94 RUE LAFAYETTE - PARIS

ՄԱՐՇԷՅԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ

Imperméable*ներու հայկական միակ գործարանը կը հրաւիրէ Մարշէյի հայ առեւտրականները, որ խտալացի եւ այլ ճերիացի վաճառորդներուն նման իրենք ալ օգտուին իր ճոխ մթերքէն:*

15 Rue Henri Monnier: PARIS (9e)

Մէթրօ' Pigalle   Tél. Trudaine 07—90

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Աչքի, տղայոց եւ ներքին հիւանդութիւններ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ' ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Bellevue, Chaville (S. et O.).

Թրամուէյ Թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը:

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL   ԿԱՍԹՈՆ ԻՒԺԷԼ

Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai des Brotteaux (Lyon) 23 Quai Général Sarrail

Ծանօթ յոյն բժիշկ Մարքագիսի աբարթմանին մէջ կը բուժենք բերնի եւ ակռայի հիւանդութիւններ, նոր մեթոտով կը շինենք ամէն տեսակ նորաձեւ ակռաներ, ակռաներ կը քաշենք առանց ցաւի: Նաեւ կը ստանձնենք շինել ոսկի, քուրօն, պրիճ, քաուչուէ կեղծ ակռաներ ամէն տեսակէ: Խղճամիտ աշխատանք, դիւրամատչելի գիներ:

կ'ընդունինք ամէն օր ժամը 7—12, 2—8, կիրակի 7—12

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չհիւանդնալու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier   PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ Թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն:

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. Լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 ներառեալ 9—12.*

EMPIRE Միւզիք-Հօլ' 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

THÉ YAVROU   ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE S. TERZIAN

Tél. BOTZARIS 22—98   GROS — DEMI - GROS

20 Rue Mélingue, PARIS (19e)   Métro: BUTTES - CHAUMONT

Հայկական tricotի միակ գործարանը որ կարճ ժամանակի մէջ փարիզի հրապարակին վրայ կրցաւ միջազգային համբաւ վայելել:

Մեր գիներուն անհաւատալիօրէն աժան ըլլալուն միակ գաղտնիքը կը կայանայ առօրեայ հսկայ արտադրութեան մէջ:

Բրդեղէն ամէն տեսակ հագուստեղէններ, gilet, pullower, եւն.:

Առաքում' զատառ եւ արտասահման

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
23
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

23 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1425

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՐԵՐՈՒ ՎՐԷԺԻՆ ՀԱՄԱՐ
ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԹՈՂ ՀՍԿԵՆ

Ամեհի, հպարտ ու վեհափառ, սա քոմիտի տաճարին, որ փոթորկայոյզ գիշերուան մէջ՝ ուրուականի մը ճերմակը կ'երանգէ աքրողներու վատութենէն՝ զայրոյթով ուպժգանքով քէնոտած, աչք մը նետեցէք։ Ու յիշեցէք՝

— Բոլոր անոնք որ պիտի կրնային մեզ հետ ապրիլ տաքուկին ու գաճաճ հոգերու տափակութենէն յետոյ, մեզ հետ բերան բերնի ու սիրտ սիրտի, յոյսերու մտնութիւնն անիծել ու լուսաւոր օրերու երազը խօսիլ, — մեր հայրերը որ վայրագ հարուածներու տարափին տակ՝ գացին հայ անունին մեղքը քաւելու...

— Բոլոր անոնք որ պիտի կրնային տակաւին մեզ հետ, ապրելու այս անիմաստ տխրութիւնը տառապիլ եւ պարպուող սրտերու ամայութեան մէջ կանչել՝ յոյսի ու հաւատքի իրենց յամառութիւնը,— մեր մայրերը, համեստ, անվհատ, ու հերոս, որ անհանդուրժելի ծնունդներու ոճրին համար՝ ամենէն անարգ մահերուն տարուեցան...

— Ու բոլոր անոնք որ իրենց թարմագեղ մարմիններուն աւիշը պիտի պարպէին անմահութեան ակիհին մէջ, ու յղութեան խորհուրդը պիտի արգասաւորէին՝ դարերու փառքին համար, — մեր կոյսերը որ կրքերու եւ անգոյն քմայքներու խաղաղութեան առջեւ, պառաւի պէս անիծեցին գեղեցկութեան փառքը, շնորհի հպարտութիւնն ու անմեղութեան անպէտ պճնանքը...

— Ու մեր եղբայրները, ցեղին բռնազուսպ աւիւնները, որ լքօթքի անզօրութեամբ ու անհնար յոյսերու վատութեամբ, զմքերու եւ բազուկներու նահանջը սորվեցան դաւի ու զարհուրանքի փոսերու մէջ...

Յիշեցէք բոլորը, մայրե՛ր, որ անկոխ անապատներու կուսութիւնը պղծեցիք դողդոջ ու յոգնաբեկ քայլերով ու ջարդի պղրոթաններուն վրայ, Յղութեան ու Ծնունդի խորհուրդներուն սնանկութիւնը սգացիք։

Ու դուք, հայրե՛ր, որ աքսորի ճամբաներէն դարձաք, մթաղ զաւկըներու ցաւը ձեր սրտին խորը՝ թունաւոր սլաքի պէս...

Յիշեցէ՛ք բոլորդ պահ մը, ու ողբացէք դարաւոր երազին կորուստը, յոյսերը որ հարստութեան մուրհակներու պէս այրեցան՝ մեր ափերուն մէջ ձգելով դառնութեան մոխիրը, հաւատքը որ մեր հայու յամառ սրտերուն մէջ կաղալ սկսաւ ու գործը սրբազան, հիւանդ ու մեծամեծ որ ճիգերու, զոհողութեան, յանդգնութեան ու տառապանքի անծայր գումարէ մը վերջ, փլաւ ինքն իր վրայ, իր Գործաւորներուն վրայ...

Ողբացէք ու անդրադարձէք կեանքին, որ տխուր, անարգ ու անփառունակ, ձերն է վարձակալութեան այս բնակարաններուն մէջ եւ եթէ վատութեան ու նահանջի այս օրերուն, մեր խղճերը չէք զսպած վախկոտ արդարացումներու ցանցին տակ, եթէ ձեր մտքերը տակաւին կը բանին արհաւիրքի ու սարսափի հին պատկերներուն վրայ, աչք մը նետեցէք ուրեմն ամեհի, հպարտ ու վեհափառ սա քոմիտի տաճարին, որ փոթորկայոյզ գիշերուան մէջ, ուրուականի մը ճերմակը կ'երանգէ. ճերմակը ոսկորներու, ու մեր մեռելներու աճիւններովը կերտուած՝ պէտք է որ կանգնի մահուան անապատին՝ Տէր-Զօրի մէջ։

Փառքի բոլոր յուշարձաններէն, հաւաքական հպարտութեան բոլոր կոթողներէն, բոլոր ուրախութիւններէն ու նոյնիսկ բոլոր յաղթութիւններէն առաջ, ցեղը պէտք ունի անոր, այդ տաճարին, որ խորհրդաւոր դամբանը միլիոն մը նահատակներուն, որոնք ինկան մեղքերու համար, զորս չէին իսկ մտածեր գործել, ճամբաներու վրայ՝ զորս չէին իսկ երազեր ու երեւակայեր։

Ա՛հ, այո՛, անցեալէն ոչ իսկ գերեզման մնաց՝ երբ վաւերացման անխորտակելի կնիքը «մեռելներու եւ ողջերու կենակցութեան» ու ողջէն դէպի մեռել հաղորդակցութիւնը՝ սփոփանքի եւ մխիթարակի քաղցրութեան, ապրելու եւ տառապելու, դէպի մահ անփոյթ ու հպարտ քալելու ներշնչումներով՝ խզուեցաւ, աճիւններու ծանրութիւնը նստեցնելով մեր սրտերուն մէջ։ Ու մեր «Մելոց»ները, գաղթի եւ նոր աքսորի այս հողերուն վրայ, դարձան ամայի ու երգի անշնորհ ողբերգութիւններ, որոնց կը պակսի խորհուրդի մեծութիւնը։

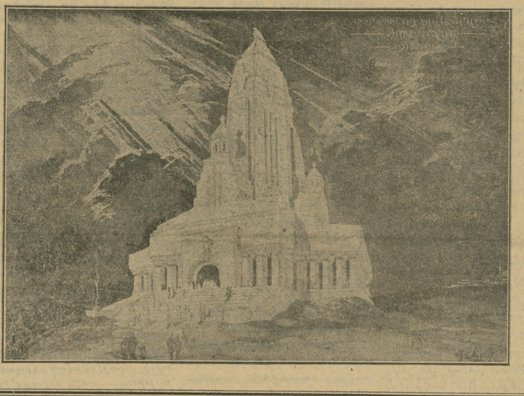
Բայց, մեռելներէն յետոյ, եթէ կան դեռ ողջեր որ դէպի յոյսերու յարութիւնը պիտի վազեն ապրելու ստրկութեան նողկանքով ու մահուան դէմ հեզնանքի հպարտութեամբ, նախ պիտի կանգնին մեռելներու տաճարը՝ երբ նոր օրերու ուխտատեղի։

Էջմիածնէն յետոյ որ խաբեց, ու Երուսաղէմէն վերջ որ սնանկացաւ մեր սրտերուն համար, գաղթականի մեր աչքերը հոն պիտի ուղղուին՝ երբ վրէժի եւ ազատութեան անհուն ներշնչարան, որ Եղեռնի ողջ զոհերը, մեր որբերը՝ երբ անքուն ու յաւիտենական պահակներ, ջահը պիտի վառեն արեւու բոցով, զայն ձեռքէ ձեռք անցընելու համար մինչեւ եօթանասուն անգամ եօթանասուն եօթ պորտ...

Ա՛հ, թող բոլոր շինութիւնները դադրին ու դարերու վրէժին ճիգերու յաղթանակին համար, որպէսզի պահակները հսկեն անդադար, թող նա՛խ, այդ տաճարը կանգնի։

Մ. Ե.

ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ
ԱՆՈՆՑ ՈՐ ԻՆԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
ՏԷՐ ԶՕՐԻ ԵՒ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Այս հրաշալի նկարը *մաքէթ*ն է այն յուշարձան-մատուռին, որուն հիմնադրութեան ձեռնարկած է Զ. Ե. Ո. Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը։

Տէր-Զօրի անապատներուն մէջէն, եփրատի երկար ափերէն, հայ նահատակ ժողովուրդին ոսկերոտիքը հաւաքելով, որբերը կ'ուզեն ամփոփել յուշարձան-մատուռի մը տակ, իբրեւ մեծագոյն յարգանք իրենց ջարդուած ծնողքներուն։ Եւ այդ յուշարձանը պիտի դառնայ այնքան նուիրական մեզի համար, որքան անծանօթ զինուորին դամբարանը օտարներուն համար։

Այս *մաքէթ*ը գործն է Սուրիոյ հայ մէկ ճարտարապետին, Ալթունեանի որ զայն նուիրած է Զ. Ե. Ո. Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղին։

Մատուռին իւրաքանչիւր սիւները պիտի կնքուին հայկական նահանգներու անունով։ վերնատան գագաթին վրայ կը հանգչի արծիւը, որ, ամպերուն մէջ մխրճուած, կարծես կը սպառնայ հիւսիսին, իր ջարդարարներուն, վատ թուրքիոյ։

Գեղեցիկ է ձեռնարկը, հայ նոր սերունդը պէտք էր որ չմոռնար իր մեռելներուն ոսկերոտիքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լրտես Տաճատի հարցաքննութիւնը

Մեր նախորդ օրուան թիւով գրած էինք թէ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը հարցաքննութեան ենթարկած է Տաճատ Պասմաճեան կոչուած եպիսկոպոսը, որ արհեստով նախապէս քահանայ, յետոյ վարդապետ ու եպիսկոպոս, բայց կոչումով ու խառնուածքով լրտես, Պոլսոյ մէջ կը գործէր Չեկայի հաշուին։

«Վ.ագըթ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Ֆէրիգիւղի Հայոց եպիսկոպոս Տաճատ էֆ. առջի օր Ոստիկանական Տնօրէնութեան կեդրոնը կանչուեցաւ եւ կարգ մը խնդիրներու մասին տեղեկութիւնն առնուեցաւ իրմէ։

Մեր կատարած քննութեան համաձայն, հրաւէրին եւ հարցաքննութեան պատճառը բաւական կարեւոր է։ Աղաբեկով անուն մէկը, որ ասկէ առաջ օտար պետութեան մը լրտեսական ճիւղը վարած է, Փարիզի «Մաթէն» թերթին մէջ կը հրատարակէ իր յուշերը եւ այս առթիւ կարգ մը յայտնութիւններ կ'ընէ։ Այս գրութեանց մէջ կը խօսուի նաեւ կարգ մը հայ վարդապետներու օտար լրտեսներու հետ ունեցած յարաբերութեանց մասին։

Ահա այս հրատարակութեան վրայ է որ ոստիկանութիւնը պէտք տեսած է Տաճատ էֆ.ն կանչելու եւ հարցաքննելու։

⁂ Պաղտատի առաջնորդ Ռուբէն եպսկ. Մինասեան, որուն համար Աղաբեկով գրած էր թէ Չէկայի գաղտնի գործակալ է, Պաղտատէն Նոյեմ. 8 թուականով հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է «Յուսաբեր»ի.—

«Աղաբեկովի յիշատակութիւնները իմ մասին բացարձակ զրպարտութիւններ են։ Մանրամասնութիւնները նամակով»։

Շէյխ Սայիտի տղուն դատավարութիւնը

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն Շէյխ Սայիտի տղուն Սալահէտտինի դատավարութիւնը շարունակուեցաւ։ Վերջին նիստին որոշուած էր ամբաստանեալին տարիքը ճշդել եւ այս մասին տեղեկութիւն ուզուած էր Բիլիսէն։ Այս տեղեկութիւնը հասած է եւ դատարանին հաղորդուած է թէ Սալահէտտին 328ին արձանագրուած է Բիլիսի մարդահամարի վարչութեան մէջ։

Դատարանին առջեւ կարդացուած է տեղեկագիրը, զոր ընդհ. դատախազը անբաւական նկատած է սակայն եւ պահանջած է խորացնել քննութիւնները եւ Սալահետտինը քննել տալ դատական բժշկական մարմինին։

Սալահէտտինի փաստաբանը պահանջած է որ տրուած տեղեկութիւնը բաւ համարուի։ Դատարանը այս խնդրին շուրջ մտերս պիտի հաղորդէ իր վճիռը։

Կարմիր բանակը կ'ըմբոստանայ

Անգլիական բազմաթիւ թերթեր, Ռիկայէն առնուած լուրեր կը հաղորդեն, որոնց համաձայն, լուրջ ըմբոստացումներ տեղի ունեցած են բոլշեւիկեան բանակին մէջ։ Մոսկուայի պահակազօրքը ըմբոստացած է եւ բախումներու ընթացքին, բազմաթիւ սպաննուած եւ 700 ի չափ ձերբակալումներ կատարուած են։ Իսկ Ռիկայէն «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Մինսկի մէջ, ձիաւորներու 31րդ զօրաբաժնին հրամանատարը եւ ուրիշ սպաներ ձերբակալուած են։

Սարատովի հետեւակազօրաց 32րդ գունդին բոլոր սպաները, մեծ մասամբ ձերբակալուած են, նման միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Բալուկայի մէջ։

«Մորնինկ Փոսթ» կ'աւելցնէ թէ պատերազմական գործավարութեան քաղաքական յանձնաժողովը վերջերս սկսած էր քննութիւն կատարել եւ այդ առթիւ համայնավար գործադիր կոմիտէին ուշադրութիւնը հրաւիրած էր բանակին մէջ զարգացող ընդդիմադիր շարժումին վրայ։ Բայց այն ատեն, գործադիրը լուրջ ուշադրութիւն չէր դարձուցած այդ հարցին վրայ եւ վստահ էր թէ բանակին բոլոր սպաները պիտի խանդավառութեամբ պայքարին խորհրդային իտէալներուն համար, եթէ պատերազմ ծագէր։

Յունաստանի մէջ բռնատիրութիւն ?

ՊԵԼԿՐԱՏ, 21 նոյ.— Պելկրատի մէջ հրատարակուող թերթ մը «Փոլիթիքա», կուտայ Աթէնքէն ստացուած կարեւոր լուր մը, զոր պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ։ Իբր թէ յոյն քաղաքական շրջանակները կը կարծեն որ պատրաստութիւններ կը տեսնուին հանրապետական բռնատիրութիւն մը հաստատելու։

Ասոր պատճառ ցոյց կը տրուի այն իրողութիւնը որ նախկին նախարար եւ այժմ յոյն արքայականներու պետը Ջալտարիս, երկու ամսուան ճամբորդութենէ մը վերջ Յունաստան վերադարձին, որոշած է պայքար յայտարարել հանրապետական վարչաձեւին դէմ։

Թուրքիոյն յարաբերութիւնները

Յունաստանի արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս խորհրդարանին ներկայացուց Թուրքիոյ հետ կնքուած բարեկամութեան, չէզոքութեան, հաշտութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագրերու, ինչպէս նաեւ նաւային համաձայնագրին եւ առեւտրական պայմանագրութեան վաւերացման յատուկ օրինագիծ մը։

Վերլուծելով բարեկամական դաշինքը, յայտնեց թէ աւելորդ ջանքեր թափել երաշխիքներ տալու համար թէ որեւէ օտար պետութեան դէմ յարձակողական կամ պաշտպանողական որեւէ կէտ չկայ դաշինքին մէջ, կէտ մը որ դէմ ըլլայ խաղաղութեան ոգիին։

Ստալին չէ սպաննուած

ՄՈՍԿՈՒԱ, 21 նոյ.— «Թաս» գործակալութիւնը հետեւեալ կերպով կը հերքէ Ստալինի դէմ կատարուած մահափորձի մը մասին, արտասահմանի մէջ տարածայնուած զրոյցները։

«Հակախորհրդային աղբիւրներէ երեւակայական զրոյցներ տարածուած են, թէ Ստալինի անձին դէմ ոճրափորձ է կատարուած, թէ խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ զինուորական խռովութիւններ տեղի ունեցած են, ծանօթ անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են։ Այս զրոյցները յերիւրածոյ են եւ անհիմն։ Անոնց նպատակն է հանրութեան ուշադրութիւնը վրիպեցնել Ռամզինի եւ ուրիշներու դէմ բացած դատավարութեան առթիւ, եւրոպական դիւանագէտներու դէմ եղած ամբաստանութիւններէն։

Ֆրանսա կը դաւէ Ռուսիոյ դէմ

Բոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Փարիզի ռուս գաղթականներու գործունէութեան եւ այդ առթիւ կը պնդէ թէ Ֆրանսա ուժ կուտայ անոնց։

Թերթը կը գրէ.— Ճերմակ գաղթականները չեն կրնար դժգոհիլ թէ ազատութիւն չեն վայելեր Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը զինուորական կազմակերպութիւն մը հիմնել տալու չափ արտօնութիւն կուտայ անոնց։ Անոնց թոյլ կուտայ որ զօրանցք կատարեն փողոցներուն մէջ, համազգեստով։

«Ճարտարարուեստական կոմիտէն» որ իր նախագահին Տէնիսովի յայտարարութեամբ իսկ «տնտեսական պայքար» կը մղէ խորհրդային կառավարութեան դէմ, քաջալերութիւն կը գտնէ Ֆրանսայի ղեկավար շրջանակներուն կողմէ։ Այս տնտեսական պայքարի ծրագրին մաս կը կազմեն Ռամզինի, Լարիչեւի եւայլն, խափանարար գործունէութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը տեսնէք, յաւակնոտ վերնագիր է, որուն տակ թագնուած իմաստի վերլուծումն ալ առնուազն կանխահաս։ Ոչ թէ հիմա եւ այսօր պէտք է խօսուի ու գրուի այս նիւթի շուրջ, այլ գոնէ տասնամեակ մը կամ տասնամեակներ վերջը։ Կանխելով ժամանակը եւ գալիքը, եթէ կը փորձուիմ բան մը ըսել, այդ շատ պարզ, յետադարձ ակնարկ մը պիտի ըլլայ վերջին տասնամեակին մեր շրջանի թաւալած կեանքի վրայ։

Վերնագրի մէջ գործածեցինք «Ծագում եւ Զարգացում» բացատրութիւնը։

Երկու խօսք Ծագումի մասին։

Դաշնակցութիւնը եթէ եւրոպական, մանաւանդ ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան ազդեցութեամբ ծնած չէ (որուն արմատները պէտք է փնտռենք Եւրոպայի՝ 19րդ դարու ալեկոծ Եւրոպայի մէջ) երկրի մէջ իր ծննդեան օրէն իսկ, թէ Ռուսաստանի եւ թէ Տաճկաստանի մէջ տիրող պայմաններուն հետեւանքով իր ղեկավար կեդրոնը հանդիսացած է եւրոպական ցամաքամասը, Սոֆիայէն Ժընեւ-Փարիզ։

Այսքանը պարզ է։

Հետեւաբար, Դաշնակցութեան ծագումը Եւրոպայի, ի մասնաւորի Ֆրանսայի մէջ հին է։

Այդ հին ու նախապատերազմեան շրջանի մասին չէ մեր խօսքը, որ ժամանակ Դաշնակցութիւնը չէր, այլ դաշնակցական գաղափարներն էր որ Եւրոպան ընտրելտուած էր որպէսապաստանավայր։ Քանի որ միտքը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ հալածական կը մնար, եւ Եւրոպան այն օրերուն շատ նպաստաւոր հող էր ո՛չ միայն գաղափարներ ծնելու, այլեւ սնուցանելու, պահելու։ Մեր խօսքը յետ-պատերազմեան շրջանի մասին է, որ ժամանակ Դաշնակցութիւնը ոչ միայն իբրեւ միտք ու գաղափար այլ եւ որպէս մարմին ու կազմակերպութիւն, միս ու ոսկոր, տեղափոխուեցաւ Եւրոպա։ Եւ իր մտաւոր-ղեկավար տարրերով, ե՛ւ իր բազկով ու յոյսերով, ե՛ւ իր խօսքով ու գրչով։

Այս տեղափոխումը միայն Դաշնակցութեան համար չէր ի հարկէ, նաեւ Դաշնակցութիւնը իր արիւնէն ու միսէն ծնող Հայ Ժողովուրդի համար ալ էր։

Ժողովուրդ ու կուսակցութիւն տարբերային հողմերով շպրտուեցան հայրենիքէն դուրս, չորս ծագերուն աշխարհի՝ ոչ թէ անոր համար որ իրար գտնեն, իրար լրացնեն եւ հայրենիքի գաղափարը միասին կրեն, այլ ձուլուին քայքայուին, տարրալուծուին։

Որովհետեւ, հայրենիքի ըմբռնումը որքան ալ իր կոշտ ու կոպիտ ձեւով աշխարհագրական շօշափելի իրողութիւն է, սակայն կոյրերն անգամ գիտեն որ հայրենիքը բացի աշխարհագրական ըմբռնումէ, է առաւելապէս հոգեբարոյական բարդ ու խռովիչ ժառանգութիւն մը որուն ամենէն թեթեւ իրացումն է աշխարհագրական հասկացողութիւնը։

Աւերիչ ու խորտակիչ հողմերը շղթայազերծողին կարծիքն էր անշուշտ որ փշրելով աշխարհագրական հայրենիքի անօթը, կը փշրուին նաեւ հայրենիք-անօթի բովանդակած կարծեցեալ նիւթեղէն ոգիները։ Սակայն պատմական շքեղագոյն փաստը եկաւ ապացուցանելու որ հայրենիքի ըմբռնումին մէջ տասնեւորդական, նոյնիսկ աւելի պակաս կշիռ ունի նիւթական մասը։ Ժողովրդական վճիտ ու անխարդախ զգացումները պատմական դէպքի մը, դէմքի մը, անցքերու, յիշատակարաններու վրայ հակելով, կապուելով անոնց՝ կը թուի թէ կը նիւթականանան, կը տարրանան, բայց որ որեւէ արտակարգ պատճառաւ, արտակարգ ցնցումով, պարտութեամբ կամ ձախողանքով բազմութեանց հաւաքական զգացումներուն առարկայ դարձող իրերը կը խորտակուին, զգացումները ջինջ ու վճիտ անմիջապէս կ'ոգիանան, իբրեւ սաւառնող շունչ, իտէալ եւ յոյզի ու յոյսի ակնաղբիւր ժողովրդական զգացումները կը մխրճեն սիրտը գալիքին. անծանօթ, յղի, հնարաւորութիւններով հարուստ։ Եւ այդ գալիքն է այլեւս, անծանօթ ապագան է որ կը դառնայ ներշնչումի, խրախոյսի առարկայ։ Ժողովուրդները եւ մահկանացու անհատները քալելով կը յոգնին, նոյնիսկ կը նահանջեն, կը թքնեն եւ սակայն ժողովրդական բարձր ու վեհ զգացումները (որոնք բոլոր պայմաններու տակ ակն են ամէն կարգի մեծագործ արարքներու) չեն ձանձրանար, չեն յոգնիր, չեն թքներ կամ նահանջեր, այլ կենսաթրթիռ ջերմութեամբ յառած կը մնան այն անյարիր իտէալին որ հեռաւորագոյն գաբերէն կուգայ անհաս ժամանակներուն ալ տեւելու համար։

Զանգուածներու զգացումները խորունկ ու անհուն՝ բնազդական օրէնքի մը ենթակայ են սակայն. ունին տեղատուութեան եւ մակընթացութեան պահեր։ Այս պահերը կարճ չեն։ Ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը կրնայ սերունդ մը, ամբողջ սերունդներ տեւել։ Առաջինին ժամանակ իտէալը սեւագնած կը թուի, երկրորդի ատեն արփաշող։ Երկուքն ալ կրնան յուսաբեկումներու եւ խոյանքներու ծնող ըլլալ։ Չափի ըմբռնումը թուլցնել։ Իրողութիւնը այն է սակայն որ թէ տեղատուութեան պարագային եւ թէ մակընթացութեան՝ գաղափարը եւ զգացումը, ժողովրդային գերագոյն շահը եւ հայրենիքի կենդանի գաղափարը ո՛չ կը պզտիկնան, ոչ ալ կը մեծնան։

Որովհետեւ, թէեւ յաճախ գաղափարները զանգուածներու աչքին թանձրացեալ ձեւով կը ներկայանան, իրականութեան մէջ անձեւ, անմարմին ու հրաշունչ են, չափի ու ձեւի կուգան համաձայն մեր ենթակայական տրամադրութիւններուն, բայց երբեք առարկայական օրէնքներով։

Այս իրողութենէն մեկնելով է որ հասկնալի կը դառնայ այն մեծարժէք երեւոյթը որ մեր ժողովուրդի իր հայրենիքէն շպրտուելէն վերջն իսկ, հայրենիքի գաղափարը տեւեց։ Հայրենիքի գաղափարի յաւերժականութեան փաստը՝ ի հարկէ ապացոյցներու պէտք չունէր բայց եթէ պէտք է անպատճառ ապացոյց փնտռել մենք զայն կը տեսնենք, հայրենիքէ դուրս՝ տարագրութեան աննպաստ պայմաններու տակ, մեր կեանքի մէջ, Հ. Յ. Դ. եան ծաւալումին մէջ։

Որպէսզի բուն նիւթին անցնիլ կարողանանք, երկրորդ յօդուածով մը խօսինք մեր գաղութի մէջ տասը տարիէ ի վեր Դաշնակցութեան աճման ու հզօրութեան գաղտնիքի մասին։

ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿՈՐԱԾ ՊԱՅՈՒՍԱԿԸ ԻՐ ՏԷՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

ԽՄԲ.— Ղ. Մէլոյեանի մէկ վէպէն, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, որ լոյս պիտի տեսնէ մօտ օրերուս, կուտանք հետեւեալ հատուածը՝ որ գրուած է իբրեւ առաջաբան։

Որոշեցինք Ալպեան լեռներու վրայ անցընել արձակուրդի օրերը։

Երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ բնակարան մը վարձուի։

Ծերունի Մերմօն իր կովերով չափազանց հպարտ, վաղն իսկ աւելի բարձր արօտատեղիներ պիտի փնտռէ։

Այդ երեկոյ իր հիւրն ենք, եւ որովհետեւ պիտի բացակայի բաւական երկար ատեն մեզի թողլով իր ձմեռնակին շալէն — ճերմակ գինիի լեցուն գաւաթները կը շարուին խոհանոցին սեղանին վրայ. խօսակցութեան թելը կը կտրտուի յաճախ ու հանգոյցներով նորէն կը կապուի, գաւաթները կը պարպուին ու կը լեցուին յաճախ, զուարթ ջերմութիւն մը լոյսին հետ կը սկսի վար թափիլ ճերմակ առաստաղէն՝ երբ յանկարծ՝ անցեալ ձմեռուան սաստկութեան յիշողութիւնը՝ գիշերային խաւարի պէս ներս կը մտնէ լուսամուտէն ու կը նստի սեղանին մէջտեղը։

— Հրե՛ն, հա՛, կը ցուցնէ Մերմօն փոքրիկ լուսամուտէն դուրս խաւարի մէջ, դիմացի լեռը, — հիւսը անկէ էր փրթաւ, վերէ՛ն, շատ վերէն...

Ու իբրեւ ականատես կենդանի պատկերներով կը նկարագրէ ոարսափելի աղէտը. մարդկային ուժն անկարող է եղեր դէմ առնելու թաւալող ձիւնի լեռնային դէզերուն,— տուներն ու բնակիչները պարուրելով իր քուլաներուն մէջ շպրտեր է եղեւիններու կատարներով ձորերու անդունդները...

Ու Մերմօն կը թուէ պեղումներու դժուարութիւնն ու ստացուած գրեթէ չնչին արդիւնքը, մարդոց ու կենդանիներու դիակներու քովերէն, մինչեւ վերջին ատենները պատահաբար գտնուած առարկաները — անքա՛ն ձեւափոխուած։

— Օ՛հ, զուցէ հետաքրքրէ ձեզ, պարո՛ն,— կը դառնայ ինծի Մերմօն.— Մերոնք գտան անտառին մէջ, ծառի մը բունին կոթնած, փոքրիկ պայուսակ մը։ Կարեւոր, արժէքաւոր առարկայ մը չէր պարունակեր որ իշխանութեանը յանձնէի — տետրակներ ու ձեռագիրեր, որոնցմէ բան մը չեմ հասկնար։ — Կը կանչէ իր երիտասարդ աղջիկը ու կը խնդրէ որ այն գտած պայուսակը մարագէն իրեն բերէ։

Հասուրիկ, առոյգ աղջիկը կուգայ, մաշած պայուսակ մը ձեռին ու սեղանին վրայ, գինիին բաժակներու քովը կը դնէ։

«Ով գիտէ, որ գպրոցական աշակերտին դասարանական պարտականութիւններու տետրակներ, — կը մտածեմ դիտելով պայուսակին գրեթէ փտած կողերը։

Մերմօն կը բանայ պայուսակն ու տետրակ մը ինծի կ'երկարէ։

— Ի՞նչ, ա՞ս ինչ է.— աչքերուս չեմ հաւատար, հայերէ՞ն, հայերէն ձեռագի՞ր. — կը շփեմ կոպերս, տետրակը Մերմօնի ձեռքէն կը խլեմ, ու լոյսին առջեւ երեսները կը դարձնեմ, արագ, ջղայնոտ, այո՛, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն...

Ալ Մերմօնի պատմութիւնը աղէտի այլ մանրամասնութիւններու մասին երկրորդական կը դառնան, արագ ակնարկ մը պայուսակին մէջ եղածներուն վրայ հետաքրքրութիւնս կը կլանէ։

Քիչ յետոյ, շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Մերմօնին իր չափազանց սիրալիր ընդունելութեան ինչպէս նաեւ ինծի յանձնած պայուսակին համար, — Թերեւս, կ'աւելցնեմ,— արձակուրդի երկար օրերու ժամանցի համար օգտակար. յետոյ նոյնութեամբ ձեզի կը վերադարձնեմ։

— Ո՛չ, ո՛չ,— կը հրէ գրեթէ պայուսակը Մերմօն — քովդ պահէ, ի՞նչ պիտի ընեմ, արդէն մտադիր էի կրակին յանձնելու։

* *

Առաջին մտածումս եղաւ գտնել հեղինակը, իրեն վերադարձնել խոնաւութենէն փտած պայուսակը իր պարունակութեամբ, եւ կամ իր համաձայնութեամբ որոշել այս ձեռագիրներուն ապագան։

Ձեռագիրներու ընթերցումը չտուաւ բանալին հեղինակը գտնելու. չափազանց վարպետօրէն, անծանօթ մնալու յարատեւ հաստատակամութեամբ մը ոչ մէկ թուղթի վրայ է ձգեր որոշ տեղի մը, յատուկ անունի մը յիշատակութիւնը, որով կարելի ըլլար իր հետքը գտնելու ենթադրութիւններ ընել։

Անշուշտ նոր մը չէ այս անծանօթ հեղինակը — թէեւ, ո՞վ գիտէ, կրնայ պատահիլ որ ըլլայ ալ — իսկ ձեռագրի ոճի, ինչպէս եւ նիւթի ընտրութեան ու ձեւի մշակման, մինչեւ իսկ թուղթի ու մելանի գոյներու ու տետրակներու յաճախակի փոփոխութիւնն ու զանազանութիւնը արագ կը մատնեն հեղինակի մշտնջենական դիտաւորութիւնը — ամէն միջոցով ջանալ կորսնցնել հետքը — որով ամէնէնուշիմ զննողն անգամ հանդէպ այդ նոյնիսկ առարկայական այլազանութեան կը մնայ միշտ հարցականի մը առջեւ։

Անտարակոյս հեղինակը անձամբ եկեր է այն վայրերը ուր որ գտայ պայուսակը, եթէ ոչ, հետեւեալ տողերը երեւակայութեան արդի՞ւնք պէտք է համարել.

«Մարդը՝ իր երկու ձեռքերով սանձ է դրեր բնութեան բիրտ նիւթին, երկաթէ ձողերով զօտի է կապեր ժայռերու կողերէն, ձորերու խորխորատներու վրայ ձգեր է սարդի ոստայն կամուրջներու ցանցը ու ահա փոքրիկ տուփեր, հսկայ բնութեան կրծքին, մանկական խաղալիքներ — մեր կառախումբը անդունդներու եզրերէն կը մագլցի օձային գալարումներով, ժայռերու ծոցը կը մխուի պահ մը, կ'անհետանայ անոր փորոտիքին մէջ, նորէն դուրս կ'ելլէ աչքակապուկ խաղցողի մը ճարպիկութեամբ, կը թաքնուի եղեւիններու կանանչ կատարներու մէջ, երբ կը տրոփեն անիւները երկաթէ տողանները գրկելով, կը ճօնչեն սուր ժայռի մը շուրջը դառնալուն, նորէն կը գլտորին արագ, կը սուրան դէպի վե՛ր, դէպի լերան կատարը գըլխապտոյտ...։ Գնացքը ամբողջ կը թռի, դէպի երկինքը կը հեւայ...։

— Սատանաձոր, բնական պատնէշներ ամրակուռ բերդերու, ոգիներու աշխարհ, սատուածներու մարտավայր, դիւային ճակատամարտներու խորտակումներ ու աւերներ, ապա նոր կեանքերու ու նոր շէներու կարգ ու սարքը...

Սատանաձոր, անդնդային վիհեր երկու կողերը-լեռներու կատարներ երեւութապէս վերջացող ու անմիջապէս նոր սկսող այլ գագաթներ ու փէշեր կանանչ, — ցիր ու ցան տնակներ մարդոց ու կենդանիներու, խոհանոցներ ու ախոռներ, անկողիններ ու մսուրներ...»։

Հեղինակը չէ արհամարհեր «գեղեցիկ» նախադասութիւններ կազմելով տալ վայրին նըկարագրութիւնը, բայց մոռցեր է թուական մը յիշելու իր այդ ճամբորդութեան մասին։

Շատ հաւանական է, հեղինակը, վերին աստիճանի կասկածոտ նաեւ չափազանց զգոյշ որ մի գուցէ օր մը իր ժամանակակիցներու, մանաւանդ հայրենակիցներէն մէկի ձեռքն իյնան իր ձեռագիրները — այս հեռաւոր լեռներու վրայ պահ է տուեր հիւրընկալ տան տիրոջը, ուր բնակած է եղեր պահ մը, վստահ բոլորովին իր լեզուն չհասկցող մարդոց բացարձակ գաղտնապահութեանը։

Իսկ եթէ ձեռագիրներ պահելու միտքն է միայն առաջնորդեր հեղինակը այս լեռներու վրայ, թէ այլ նպատակ է ունեցեր ան միաժամանակ, հետեւեալ տողերը քչիկ մը լոյս կը սփռեն մեր հայրենաբաղձ հայրենակցի ըզգացումներու աշխարհի վրայ.

«Ամբողջ Եւրոպայի մէջ ոչ մէկ տեղ այնպէս Հայաստանի շունչը կը զգամ, որքան Ալպեան լեռներու բարձունքներուն վրայ, անոր անդնդային ձորերուն մէջ, անոր ժայռերու կուրծքէն բղխող աղբիւրներու քով։ Ոչ մէկ տեղ հայ շինականի կենցաղը, միացած իր կենդանիներուն, այնպէս հարազատօրէն կը տեսնեմ, որքան Ալպեան լեռներու կածաններէն քալող մարդագետիններու վրայ արածող նախիրները հըսկող շինականներու։

«Ոչ մէկ տեղի դալարիքն ու բազմապիսի ծաղկունքն իրենց վայրենութեան մէջ այնքան նմանին Հայոց լեռներու ծաղիկներուն, որքան Ալպեան ծաղիկներն իրենց գոյնով ու բոյրով։

«Ոչ մէկ հով այն սարսուռն ունի ու այն կեանքի աւիւն ներշնչող ուժը, որքան Ալպերու ձիւնն ու սառոյցը լիզող քամին...

«Ոչ մէկ տեղ արեւը այն աստուածային կրակը կը թափէ ինչպէս Հայաստանի արեւն է, որքան Ալպերու վրայ վառող ու կենդանացնող ճառագայթները. եւն... եւն... եւն...։»

Դժբախտաբար այս կտորն ալ, ինչպէս եւ շարունակութիւնը չեն կրեր որեւէ թուական, ըսել կրնալու համար թէ հեղինակը այդ ձմեռուան աղէտի զոհերու մէջ կրնա՞յ ենթադրուիլ։

Կեդրոնական ոստիկանատան բրած փնտռտուքս ալ — անուն մը գտնելու որ համապատասխանէր հայ ազգանունի մը — չտուաւ ոեւէ դրական արդիւնք, որովհետեւ այդ բարձրութիւններու վրայ այցելուներու նոյնիսկ երկար ժամանակով արձանագրութիւնը պարտաւորիչ չէ եղեր։

Արդ, գաղտնիքը պատռելու — խորհրդաւոր հեղինակը իր թաքստոցէն դուրս քաշելու, անյաղթելի դժուարութեան առջեւ փորձն համար, կը հրատարակեմ գտնուած պայուսակին մէջ եղածներէն առայժմ մէկ գործը «Երեք ընկերները» խոստովանութիւնը։

Եւ սաով միաժամանակ կոչ կ'ընեմ ամէն անոնց, որոնք մօտաւոր կամ հեռաւոր ծանօթութիւն կրնան ունենալ գործիս մէջ անձնաւորութիւններու խուկութեան կամ մօտաւոր էութեան մասին, բարի ըլլան հաղորդել հրատարակչիս, իր փընտռտուքներու մէջ անծանօթ հեղինակը գտնելուն աջակցած ըլլալու կամեցողութեամբ։

Իսկ եթէ այս փորձն ալ ապարդիւն եղաւ, միջոցներս ներածին պէս, հետզհետէ պիտի հրատարակեմ նաեւ պայուսակին միւս ձեռագիրները։ Ճիշդ է, թէեւ մեծ մասը գրուած դեռ չծնած մարդու համար, բայց ես հըլլալով հեղինակին չափ յոռետես, կը հաւատամ որ պիտի գտնուին անկեղծ հետաքրքրուողներ նաեւ այսօր ապրողներէն։

Ղ. ՄԷԼՈՅԵԱՆ

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Վերջերս Ամերիկացիները նորէն կը յուզեն ոգելից ըմպելիներու դէմ տրուած արգելքի խընդիրը։ Այս առթիւ փաստարաններու միջեւ կատարուած քննութեան մը համաձայն, 13.779 հոգի դէմ արտայայտուած են ոգելից ըմպելիներուն, իսկ 6340 հոգի՝ թեր։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՍ

ԺԷ.

ԻՐԻԿՈՒՆ Է

— Պատուի ա՛ռ։

Շարք են կազմած հա... սկաուտները, որոնք, այսպէս ... նմանին ապառաժէ պատուարի ...

Հրեշտակներու պէս, անոնք ... նային հայ դրօշին, որ Աստուծ... նման վար կ'իջնէ ամպերէն։

Իրիկուն է։

Կաղամախիները քշոցի պէս ... հեւան։ Երկինք աւարտած է ... հանդէսը եւ, զարդերը կը քակ... հապճեպով։ Թռչնիկ մը ծառերու ... մէջ քնանալու տեղ կը փնտռէ ... վախէն կը ճչայ երբեմն։ ... սկաուտները աճապարանքի ... են։ Կը դիտեմ իրենց շարժումներ... առանց ելլելու ճաշու սեղանէն... Ծառի կոճղերով շինուած ... մըն է ան եւ դեռ թաց են ճիւղե... րը, որոնց բուսային հոտը ... խառնուի «քրէմ»ին, զոր ... հրամցուցին տղաքը։ Հաճոյք ... պատճառէ ինծի վիրաւոր ճիւղեր... հոտը, որ յիշատակներ կ'արթն... ցնէ.— ես աձած եմ ծառերուն ... ու ծառերուն հետ։

— Սինէմա՜, սինէմա՜...

Իրարու լուր կուտան սկաուտ... ները, — գիշերը սինէմա պիտ... երթանք։

ՍԻՆԷՄ...

Արդարեւ, քիչ յետոյ, խումբ... ճամբայ ելաւ։ Թուփերուն մէ... բացուած արահետներէն դէպի մ... տակայ զբօսարանը։ Պարտէզի մ... մէջ, որուն տրուած է հասարա... կածային գեղեցկութիւն, աղուո... քէօշք մըն է սինէման հնոցի մ... պէս կը շողայ ծառերուն մէ... Լոյսը, ոսկեջուրի նման, կը թ... փի ծաղիկներուն վրայ, ու ... կը կաթկթի։ Ու կը տեսնուի, ... որ կը փրփրի գաւիթին սինեմ... վրայ։

Որքան ուրախ են սկաուտ... ները։ Ես սինէմա՛ն չէ, որ կը ... տեմ։ Ինծի համար քաղցր է ... տել, մութին մէջ, այս փոքր... հանդիսատեսները, սկաուտներ... որոնց դէմքին վրայ կը գ... հրաշալի շարժանկար մը։ Արդ... տակա՛ն է այստեղ, պատին վ... ինչ որ կը խաղան վճարուած ... ուեստագէտները։ Սակայն ... այդ խաղին, տեսէ՛ք, ինչպէս ... գեւորուին, կը յուզուին, կը ... ճուին, յաճախ ճիչ մը կ'արձակ... այս մանուկները։ Տրոյն ... մը, անոնց դէմքին վրայ կը ... նուի մանուկ հոգիներու ամբ... խորութիւնը։ Իսկական սինէմ... շարժանկարը դիտողներունդէմք... վրայ է միայն։

Ամէնէն յիմարանոցին յաճախ սինէմա կուտայ իրենք... թերուն։ Ու ես մութ անկի... նստած, խոր հաճոյքով կը ... տէի խնճոյքներուն դէմքը. ... անոնք, իրենց կարգին, կը ... տէին սինէմա։ Օ՛, երբեք ... տի մոռնամ այն հրաշալի ... ման, կենդանի եւ հետաքրքր... կան, զոր ես կը տեսնէի ... րուն դէմքին վրայ։ Շառա... լային, երբ իրենց նախա... հերոսը վիշտ մը կ'ունենա... մանք, խրախուսելու ... զայն, կը պոռային։ Ամէնէ... րունկ պահը համբոյրի ... րանը կ'ըլլար։ Մութին ... լուսէր տարօրինակ հեւք ... մանկամարդ աղջիկները կը ... սուային ու պրկումներ կ'... յին, մեծ կիները կը ... այրերը բացագանչութիւ... կ'ընէին...

ՎՐԱՆԻՆ ՏԷ...

Լուսին բաղարջը

...մրացեր, երբ, կէս գիշերին, ...ցինք սինէմայէն ու հա... մեր վրանները:

...հմա վրանիս տակն եմ:

...որ գիշեր է, գիւղի գիշեր:

...րկար ատենէ ի վեր այսպիսի ...իշեր չէի տեսած:

Ու կը յիշեմ Արմաշի գիշեր...ը, լուսնկայով եւ աստղերով ...զարդուած, հովիւի սրինգներով ...թացուն, ծաղկած պարտէզներու ...յրով յագեցեալ, ա՜խ, անփո...րինելի գիշերներն իմ գիւղիս...:

Գլխուս վերեւ, կաղամախի...ն են, որ կը մսին ու կը սրսը...: Ցանկարծ կը սկսին աղօթք ...մըմնջել: Ցեռոյ կ՚արտասուեն: ...ունքը կ՚իյնայ վրանիս վրայ:

Այժմ գիշերանուշն է, որ ...ցնի: Պարիկները սնդուս կը ...են անոր ոտքերուն տակ եւ ...թ կը նետեն դաշտերուն ...յ: կարմիր աստղեր կան, ո...ք բոռերու նման կը թռչին ...կինքէն: Ծամթրինը կը բուրէ ...տերուն մէջէն: Անո՜ւշ է գիշե...ը եւ ես երգել կ՚ուզեմ, երգե՜լ «գիշերն անուշ, հովն անուշ, չի...նակաին քունն անուշ, քափուր ...րգին հոտն անուշ...»:

Ռ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

...ՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

...ԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Կ՚արժէ երբեմն երբեմն ծա...նել Հայաստանի «յառա...» եւ «գեղարուեստական» ...կանութիւնը: Մասնաւորաբար ...ստեղծութիւնը, որ ըսին թէ ...ր է կամ «տագնապի մէջ»: ...է թէ տաղանդաւոր երի...ներ կան Երեւանի մէջ, ...շուշտ անոնք, որ Թմբուկով ...րաւի տիրացան), բայց այդ ...ւոր տղաքն ալ այնքան ...են, որ օրուան իշխանա...էն կ՚առնեն իրենց ներշըն...ը, նիւթը, «բովանդակու...ը» եւ «ձեւը»:

Գ. Մահարի տաղանդ ունի եւ ...պէս բանաստեղծ է: Ցաճախ ...կի իր բանաստեղծի ...քին, ահա թէ ինչո՛ւ ...յարձակման ենթակայ է: ...րջերս «բանաստեղծու... տագնապին» առթիւ քննա...թեան չափն անցուց, եւ ...մանութիւն ստացաւ: Ահա ...յդ վէճին առթիւ ոտանա...ատասխան մը, որ իր խոր...մէջ կը մատնէ հեգնանքի ...պրակ Թելը:

...րնե՛ր,

...տրակտոր,

...լուսին,

Այսօր, ուզում եմ խօսել գրականութեան մասին·

Հայհոյեցինք մի օր,
Ռիխով խուժանի,
Թումանեանին,
Տէրեանին,
Որպէս զի այսօր
«Օգտագործենք...»
Պարսամեան մերուժանի՞ն:

Հայհոյեցինք մի օր
«երկիր», «հող» երգողին,
(երկիր — սովետական,
Հողը — խորհրդային),
Որպէս զի այսօր
Լորձնոտ հիացմունքով
Ներբողենք... դանիէլ
վարուժանի՞ն:

Գովում էինք իրար,—
«Տաղանդաւո՛ր է»,
— Սա ա՛յն է,
Պրոլետ Հայնէ,
— Եթէ ոչ Պուշկին,
Գոնէ նրանից ուժգին...»:

երէկ դէմ լիրիկային,
Այսօր ստեղծել ենք ինչ որ
«Լիրիկա»:
Լաւ է,
Հե՛շտ,
երէկ «տրակտորը կրծքով
կոմերիտուհի»,
Այսօր «գիշերն անուշ է»,
երէկ «կորչի հինը»,
Այսօր
Քնքշութեան,
Ցուշեր,
վերք, — «Դուրեան պետրոս»,
վարք,
«Մայիսեան գրոհ»,
«Իդէոլոգիան» պոչից,
Քաշէքաշ
Հրով,
Սրո՛վ..,

իր երգերով ելնող,
Բայց հոգով արի,
Գրեց այս տողերը
Գուրգէն Մահարին:

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

Վերջերս ասդին անդին շատ կը վիճին հայ գրականութեան մասին: «Ազգային գրականութիւն», «Միջազգային գրականութիւն», «պրոլետարական գրականութիւն» «գաղութի գրականութիւն» եւ եւեւութիւն:

Այս բացատրութիւններուն մէջ իսկ սխալներ կան, որովհետեւ բանաձեւերը կուգան գրականութեան խորթ մտաւորականներէ:

Ի՞նչ կը նշանակէ «ազգային գրականութիւն» բացատրութիւնը: Դուք օտար լեզուի մէջ լսա՞ծ էք այդպիսի բացատրութիւն: Պահ մը ենթադրեցէք թէ ֆրանսացի մըգործածեց littérature nationale բացատրութիւնը: Ի՞նչ կը հասկնաք: Արդեօ՞ք littérature française թէ ուրիշ բան:

Ժամանակ մը մեր մէջ կը գործածէին «տոհմային գրականութիւն» բացատրութիւնը, ինչպէս ֆրանսացի գրագէտները «ցեղային գրականութիւն»ը: Առանց կենալու նոր տեսակէտներու վրայ որ հիմնովին կը քանդեն գրականութեան մասին շատ շատերու հասկացողութիւնը, ըսենք թէ ազգային գրականութեան եւ ազգագրութեան միջեւ տարբերութիւնը քիչ է, բայց երբ կ՚ըսենք հայկական գրականութիւն, ֆրանսական գրականութիւն, անմիջապէս մեր միտքին մէջ կը պատկերանայ ստեղծագործական, գեղարուեստական գրականութիւնը հայ կամ ֆրանսացի անհատներու բազմութեան:

Դժբախտութի՛ւն է մեզի համար, որ գրականութեան նշանակութեան մասին լուրջ ըմբռնում չունինք: Գրականութիւնը կը կարծուի «պարապ վախտի խաղալիք»: Պատճառն այն է, որ մենք ոչ միայն կոչումի լրջութիւնը չենք հասկնար, այլ նաեւ մասնագիտութեան պահանջները: Ստորագրութիւնը գնել սորվելէ յետոյ, ամէն հայ կը հրամցնէ ձեզի ոտանաւոր մըն ալ: Որո՞ւ կրնաս հասկցնել թէ գրականութիւնն ալ ուսում մըն է եւ իր պահանջներն ունի:

Փարիզի «Գրական ակումբ»ին մէջ մտաւորականներ ունինք, որոնք երբեմն պատասխանատու կարծիքներ կը յայտնեն, միշտ մեր այն թերութեամբ, որ պատասխանատուութեան մասին գաղափար չունինք:

Երեւակայեցէք. Ն. Ադոնց կ՚ըսէ այնտեղ թէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան համեստ ու միջակ գրող է, եւ չի կրնար հասնիլ Նալբանդեանի բարձրութեան(sic): Երբ աշակերտ մը այսպիսի գաղափար յայտնէ իր գրականութեան դասին մէջ, պէտք է զէրօ մը գնել եւ յանձնարարել երկա՛ր, երկա՛ր ուսումնասիրութիւն բանաստեղծութեան պահանջներուն եւ յիշեալ երկու գրողներուն մասին:

Անշուշտ գրականութեան (իբրեւ արուեստի) մասին իր թիւր ըմբռնումով էր, որ Ադոնց սխալ զուգակշիռ մը ըրած էր արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրականութիւններուն միջեւ, (ի՞նչ հարկ կար ընելու այդ զուգակշիռը, երբ խօսքը միայն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի մասին էր), մանաւանդ որ բաղդատական գրականութիւնը այսպիսի աշակերտական մարզանքներու կամ «պարապ վախտի խաղալիք»ի նիւթ չէ, եւ կը պահանջէ այնքան աշխատանք արուեստի հասկացողութեան համար —եթէ ոչ աւելի,— որքան պատմագիտութեան կամ բանասիրութեան համար): Թէրեւս Ադոնց այդ զուգակշիռով ուզեց քալել մինչեւ հոն, ուրկէ քար նետեց Մխիթարեան միաբանութեան, անոնց վերագրելով Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «միջակ կարողութեան ու խառնուածքին պատճառը»:

Ինչո՞ւ այսքան ոխակալութիւն տարեցներու եւ գիտութեան նուիրեալներու մէջ:

ՈՒՂԵՂԸ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄԸ

Le Mondeի մէջ, Տքթ. Անտրէ Օմպրէտան կարճ յօդուածով մը կը խօսի այս խորունկ նիւթին մասին, որ փորձաքարն է բոլոր հոգեբաններուն: փիլիսոփայական բազմաթիւ տեսութիւններ եւ միտքի հռչակաւոր տիտաններ չկրցան երբեք պարզել ծագումը կամ կազմութիւնը մտածման, որ կը կապուի ուղեղին: Օմպրէտան, որ կը բոգաշրէ հոգեպաշտներուն ու նիւթապաշտներուն միամտութիւնը, նոր բան մը չի բերեր ինք ալ:

Երկար վէճերէ եւ ուսումնասիրութիւններէ յետոյ, այսօր ընդունուած է թէ ուղեղը ունի կեդրոններ, մասնագիտական անկիւններ, որոնց կը կապուի այս կամ այն մտային կարողութիւնը: Արդարեւ, երբ կը վնասուի ուղեղին ճակատային մասը, ենթական չի կրնար խօսիլ այլ եւս, բայց կրնայ գրել ինչ որ կ՚ուզէ խօսիլ:

Այսպէս ճշդուած են տեսողական, լսողական, գրչական եւ ուրիշ մտային կարողութեանց կեդրոններ: Հետզհետէ այն կարծիքը կազմուեցաւ թէ ուղեղը իբրեւ գործարանական կեդրոն, «մտածում կ՚արտադրէ, ինչպէս լեարդը՝ մաղձ»: Սակայն այսօր գոյութիւն ունի նոր գիտութիւն մը, որ կը ժխտէ մտային կարողութեանց տեղայնացման (localisation) մասին ընդունուած տեսակէտը: Մասնաւորապէս յիշենք իտալացի հեղինակ մը, Պրուձիա, որ թանձր հատորով մը կ՚աշխատի վերագնահատութեան ենթարկել, եթէ ոչ քանդել, մտային կարողութեանց մասնաւոր կեդրոններու տեսութիւնը:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

1907 տարուան մարտ ամսուն Էվէրէկի եկեղեցւոյ դասին մէջ կանգնած էր Պոլսէն եկած աքսորական մը, մենք պատանիներս կը դիտէինք զայն հիացումի եւ յարգանքի ակնարկներով, իրարու կը փսփսայինք «քաղաքական յանցաւոր է». տառապանքի դառնութիւնը ուրուագծուած էր անոր դէմքին վրայ, հեռու էր իր հոգեհատոր կնոջմէն ու զաւկէն՝ որոնք երկար ամիսներ ետք միայն պիտի կրնային միանալ անոր, Արիստակէս Սարգիսեանն էր ան, ուսուցիչ եղաւ իր տիկնոջ հետ մեր ազգային վարժարանին մէջ, ղրկուած ամէն բանէ նոր բոյն մը պիտի շինէին գաւառի այս հեռաւոր անկիւնին մէջ: Ժողովուրդը եւ աշակերտութիւնը սիրեցին զանոնք:

1908ին կը ծնէր Սարգիսը, մայրիկը Տիկին Աղաւնի Սարգիսեան չէր կրնար լքել իր նուիրական գործը, գաւառի հայութիւնը պէտք ունէր անոր, դպրոցի սրահին մօտիկ սենեակի մը մէջ զետեղուեցաւ անոր օրօրոցը, հայ վարժուհին կաթ կուտար իր զաւկին եւ միեւնոյն ատեն կրթութիւն կը ջամբէր իր նորածինին համահասակ սիրելի աշակերտներուն:

Ընդհանուր աքսորի ընթացքին անձնուէր մայրը իր ամուսնոյն կողքին կանգնած կ՚ապրեցնէր իր զաւակները: Զինադադարէն ետք յոգնած, պարտասած ուսուցիչը կը մեռնէր Պոլսոյ մէջ պարտականութեան ճամբուն վրայ, մայրը առաւ իր երեք որբուկները եկաւ Փարիզ, իւրաքանչիւրը դրաւ իր պատշաճ դիրքին մէջ, ընտանեկան ներդաշնակ բոյն մը կազմուած էր Անկիէնի մէկ անկիւնը

Բայց աւա՛ղ հարուածը կ՚իջնէ ուժգնօրէն, Սարգիսը կը կը յանձնուի սեւ հողերուն նոյեմբեր 15 շաբաթ օր իր 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Չէին բաւեր մարդոց հալածանքը եւ հայ կեանքի տարապայման տառապանքները: Բնութիւնը նախանձոտ, իր կարգին կը հարուածէ հայ մայրը եւ չի թողուր հանդարտ զայն իր բոյնի գուրգուրալից եւ անմխաս վայելքին մէջ իսկ:

Հայ մայրերը... ո՛րքան տառապած են և ինչքան դժբախտ...:

Սեդրակ Գարակէօզեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ԹՐԻՓՕԼԻԻ ՄԷՋ

ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ

Սուրիոյ մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ մասնիչ Աղազարեանի վտարման մասին, մեր երէկուան թիւով տուեր էինք սուրիական «էլ Ահրար»ի տեղեկութիւնները: Ահա նոր մանրամասնութիւններ:

«Էլ Ահրար»ի Հալէպի թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, քանի մը օր առաջ Հալէպի մէջ ալ սկսած են ցրուել համայնավարական թռուցիկներ հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով: Թղթակիցը կը հաղորդէ որ Հայեր են հեղինակները այդ թռուցիկներուն, որոնք վերջերս Միհրան Աղազարեան անուն մէկու մը Հալէպ հաստատուելովը գործի սկսան: Այս մարդը, կ՚աւելցնէ թղթակիցը, շատ ճարպիկ ու խորամանկ մէկն է, ոստիկանները խուզարկեցին բայց որեւէ բան չկրցան ձեռք անցընել որովհետեւ պահած էր:

Այսուամենայնիւ սակայն, ան հեռացուեցաւ Հալէպէն, կը գրէ թղթակիցը:

Թրիփոլիի մէջ ալ ցրուած են այդ թռուցիկներէն եւ ընդհ. ապահովութիւնը Մուհամմէտ Էտհէմը, Ապտալլա Րաֆին եւ իր եղբայրը ձերբակալելով Պէյրութ բերած է, որպէս հեղինակները այդ թռուցիկներուն: Թրիփոլիի ժանտարմականները զբաղուած այս ձերբակալութիւններէն բողոքած են կառավարութեան:

Թրիփոլիէն լուր առնուած է թէ նոր թռուցիկներ հանուած են, որով գործաւորները կը հրաւիրուին գործադուլ ընելու: Բացի այդ, վերջին թռուցիկները, կ՚ըսուի թէ լեցուն են հայհոյութիւններով կառավարութեան հասցէին, որու հետեւանքով ալ ներքին նախարարութիւնը հրահանգած է ձերբակալել բոլոր կասկածելիները:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ, 18 նոյեմբեր — Մասնաւոր ուրախութեամբ կ՚արձանագրենք գաղութիս երիտասարդներէն Պ. Գուրգէն Ալէմշահի յաջողութիւնը Միլանոյի դժուարահաճ երաժշտանոցին մէջ ամենափայլուն կերպով աւարտելով շրջանը: Իր այս յաջողութիւնը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք որ, 4 տարիէ ի վեր ո՛չ մէկ շրջան աւարտ ունեցած էր իտալիոյ այս բարձրագոյն երաժշտանոցը:

Այսպէսով այս երիտասարդը կուգայ բերել իր տաղանդին տուրքը ցեղին գեղարուեստական ընդունակութեանց: Այս անունը վերջին 7 տարիներու ընթացքին միշտ անբաժան մնաց Միլանահայ ամէն տեսակ հաւաքոյթներէ ուր իր եռանդը սպաս դրաւ, հայ երգը սորվեցնելով իր հասակակից ընկերներուն մեներգներով, քառաձայն խմբերգներով եւ ընկերանալով Տիկին Սեւումեանի հայ գեղջկական եղանակներուն Միլանոյի Ռատիօ կայանէն, միշտ յայտ բերելով, կանխահաս ընդունակութեան մը փաստերը:

Քաղցր է տեսնել կոմիտասեաններու եւ Սպենդիարեաններու դառն խաւարումէն յետոյ, նման թարմ աստղերու երեւումը հայ անճիտուած գեղարուեստի հորիզոնին վրայ:

Ստեփան Սրապեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

1.— Brève Histoire de la Petite Arménie, N. Iorga, Editeur J. Camber. Հրատարակութիւն Փարիզի Հ. Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչին, հասոյթը յատկացնելու համար ծննդաբեր կիներու օգնութեան ֆոնտին:

2.— Տարեկան Տեղեկագիր Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղին: Վիճակագրութիւն մը իր բուժարանին դարմանած հիւանդներու մասին:

...ԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԴԱՄԱԼԻՔԸ

Ղազարը Ղատախցի է, 17 ...կան պատանի: Նա Ղատախի ...է տեսել, վանի հերոսա...ը: կուողներին ջուր է տա... պարապ փամփուշտ հաւա...օգնել է կուին, որքան կա...ել է: Ցետոյ նահանջողների ...իասին Երեւան է հասել: ...երը մեռել են, եղբայրն ...ուել: Որբ է ինքը, Երեւան ...րէն հարսենց տունն է ...մ, Նրանց տան եւ այգու ...ին օգնում: Լաւ տղայ է, ...աշէր, հարսն էլ կորիւնն ...ում են Նրան, հարազատի ...րգուրում վրան:

Օրը երեկոյանում է, հարսի ...ադրութիւնը վատանում, ...ացած կանչում է.

— Ցղայ, Ղազա՛ր, հաւնոցը ...եթէ հաւկիթ կայ՝ տուն բեր, մկները չտանեն, մեղք է:

— կը նայեմ, հարս, այսօր էլ կը նայեմ, բայց պարոնն ինչո՞ւ է ուշանում: Ախըր ես...:

Ու նորէն խօսքը կիսատ է թողնում:

Մութ է արդէն, հարսն ու Ղազարը նստած են դէմ դիմաց, չեն խօսում:

Ցանկարծ կառքի ձայն:

— Մեր կառքն է, պարո՛նն է, պարո՛նը...:

Ղազարը դուրս է թռչում: Հարսը պատուհանին է վազում: Իրաւ է, կորիւնն է:

— Ղազա՛ր, հնչում է կորիւնի ուրախ ձայնը. եկ, օգնիր՝ պարկերը ներս գնենք:

Ղազարը վաղուց արդէն կառքի մօտ է: Բեռն իջեցնում, տանում են տուն: Ձին քանդում են:

— Ձին պտտցուր, յոգնած է:

Ղազարը բակում պտըտցնում է ձին եւ ուրախ ուրախ սուլում:

Հարսը ճրագով նկուղն է լուսաւորում, լուռ է չի խօսում: Ցղի յոգնած տեսքը, ճակտէն կաթող քրտինքը՝ մոռացրել է նրան ամէն բան:

Նրա մէջ մայրական գութն է խօսում, հանգիստ պարգեւել յոգնած զաւակին, անշուշտ անօթի է, ծարաւ, պէտք է թէյ պատրաստել, ուտելիք գնել: Ու նա ճրագը գնելով ճրագակալին, վեր է բարձրանում:

Պարկերը տեղաւորում են, ձին ներս քաշում: կորիւնն իր ձեռով գարի է տալիս ձիուն: Ու իր գործէն ինքնագոհ մարդու տրամադրութեամբ՝ երգը շրթունքին տուն է բարձրանում: կորիւնը նետում է գլխարկը սեղանին, որն ընկնում է հրացանի վրայ, բայց նա զբաղած իր մտքներով չի նկատում հրացանն ու փամփուշտները, նստում է աթոռին ու կանչում:

— Ղազա՛ր, եկ սապօգներս (երկարավիզ կօշիկ) քաշէ, ոտներս քրտնած են, բռնում են:

Ղազարը քաշում, հանում է սապօգները:

Մայրը գաղջ ջուր է տալիս ոտները լուանալու: կորիւնը լուացւում է, մաքրւում, հանում է հագուստները, հագնում է գիշերանոցը եւ սկսում է ընթրել:

Մի երկու բաժակ թէյ խմելուց յետոյ՝ պառկում է եւ մտացի սուլում: Նրա ուղեղն զբաղուած է հաշիւներով, որքանով կարելի է ծախել ցորենը, եւ որքան կարելի է շահել:

Մայրը լուռ է, նա սպասում է, որ առաջինը կորիւնը խօսի: Ու կորիւնը խօսում է:

— Հարս, հաշւեցի՞ր ցորենի պարկերը, գիտե՞ս որքան հարստութիւն է այդ:

— Չհաշւեցի, տղաս, բայց գիտեմ, որ մի պարկ ցորենն էլ մեծ բան է այս սովի օրերին:

— Դեռ կը ճարեմ, մայր, դեռ շատ կը ճարեմ: Ասորի եւ Եգիպտի բարեկամներ շատ ունեմ, նրանց հօրերը դեռ լիքն են, ես գիտեմ բանալ տալու, դուրս քաշելու լեզուն: Լա՛ւ պիտի լինի, հարս, շատ լաւ պիտի լինի:

Հարսն այդ չէր սպասում իր զաւկէն, նրա հոգուն մի անբացատրելի տխրութիւն պատեց: Վերջի վերջոյ նա չկարողացաւ սպասել ու ասաց.

— Գիւղերում բան չգիտե՞ն, միթէ, կուում են մերոնք:

կորիւնն հասկացաւ մօր ասելիքը, անդրադարձաւ հօր հրացանին ու զգաց, թէ մայրն ինչ է առաջարկում իրեն:

— Գիտեմ, մայր, կուում են: Մի ահաւոր խենթութիւն: կարսն ու գիւմրին տալէն յետոյ՝ դիմադրութիւն: Ի՞նչ պիտի լինի, պիտի յաղթե՞ն թուրք կանոնաւոր բանակին, ի հարկէ ոչ. պիտի պարտւեն, ու մի քանի բաթ-բուլթի համար թուրքն իրաւունք պիտի ստանայ ամբողջ ժողովուրդը սրի քաշելու: Իսկ եթէ առանց կուի անձնատուր լինենք՝ պատճառ չի ունենայ կոտորելու, Ռուսերն ու Եւրոպացիներն էլ կը միջամտեն... ու այնուհետեւ, Աստուած ողորմած է, Ռուսը նորէն տէր կը դառնայ իր երկիրներին:

Հարսի գլխին պաղ ջուր թափեցին կարծես, մրսեց, յետոյ տաքցաւ: Զաւակը դէմ էր պայքարին, որը սուրբ էր մօր համար: Բայց նա չուզեց յուսահատել, նա հաւատացրեց իրեն, թէ կորիւնի յոռի տրամադրութիւնը քաղաքէն բացակայութեան, յոգնածութեան հետեւանք է, որ առաւօտեան ամէն բան կը փոխւի, ընդհանուր ոգեւորութիւնը տեսնելով՝ ինքն էլ կը ոգեւորւի, կը վերցնէ հօր աւանդը եւ կ՚երթայ իր պարտքը կատարելու:

Նա շարունակեց:

ԷԼԻԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շար.)

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՒ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԱՆԿԻԷՆԻ Մ-ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ նոյեմբեր 29 շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9.30ին, Անկիէնի Salle des Fêtesին մէջ, 30, Rue de Casino

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

որուն կը մասնակցին M. Worms, des Grands Concerts Symphoniques (violoncelle), Mme Leickmann-Cacheux, 1er prix du Conservatoire (violon), Mlle Cacheux, 1er prix du Conservatoire (piano) Mlle Suire (harpe), ինչպէս նաեւ ՊՊ. Գմբէթեան, Խաչերեան եղբայրներ, Գրիգորեան եւլն.: Սկաուտական խաղեր:

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԽԻՍՏ ՏԻՏԱՂԱՇԱՐԺ ՁԱՒԵՏՏ ՄԸ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄԵԾ ԳՕԹԻՅԵՕՆ

գին՝ Réservé 25 ֆր., մուտք տոմս՝ 15 ֆրանք:

Տոմսերը կարելի է ստանալ «Կավռօշ»էն եւ Գարլօ ճաշարանէն՝ 34, Rue St. Lazare

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը այսօր կէսօրէ վերջ ժամ 4ուկէսին 71 Av. Kléber.

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, փրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Docteur ès-sciences occultes

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD՝ բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTRO PIGALLE.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ»

գինն է 6 ֆր. կանխիկ, փոստի ծախքը մեր վրայ, 7.50 ֆր., contre remboursement փոստով: դիմել՝ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնաւոր գին Հայերու

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՐԷՆ ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

22 Rue Eugène Millon
մեթրօ Convention

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (փրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօրաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—[illegible] [illegible]

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
մեթրօ՝ Beaugrenelle

միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մեթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՏԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թելեֆոն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ:

Բաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն զոհացում տալու համար, ամէն տեսակ զոյներէ մետաքս ամբարած է: Այս կտրոնով եւ կամ Ա. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի անուամբ դիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

ՄԱՐՇԷԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ

Imperméableներու հայկական միակ գործարանը կը հրաւիրէ Մարշէի հայ առեւտրականները, որ փտալացի եւ ալճերիացի վաճառորդներուն նման իրենք եւս օգտուին իր նոր մթերքէն:

15 Rue Henri Monnier: PARIS (9e)
Մէթրօ՝ Pigalle Tél. Trudaine 07—90

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître" — Phonos & Disques Columbia — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու նոր մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոններ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

"ԱՐԱՔՍ"

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիներով:

Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստրմա, սուճուք, պանիր, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:

Յանձնարարութիւնք շուտով տուն կը ղրկուին:

Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:

29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէռ

Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս BD (իջնել Bouguignons, շոգեկառքի կայարան՝ Պուա Քոլոնպ:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

կոկիկ եւ մաքուր սրահ: խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ:

շոգեկառքով կամ հանրակառքով 15 — 30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ 200 ֆրանք: Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15—20 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: պարտէզի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ: Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը Փարիզի հետ Gare Mont Parnasseէն ուղղակի, իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Տեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48:

Տուներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարագէտի մը կողմէ Գշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4-5

RADIO ARAX

(Marque Deposée)

B. A. DÉMIRDJIAN

Radio Technicien diplomé
2, Rue des Fossés St. Jacques, Paris (5e)

Ռատիօ Արաքս կը շինէ եւ կը հայթայթէ գիտական ամենավերջին ձեւով T. S. F.ի ամէն տեսակ գործիքներ դիւրամատչելի գիներով: կը նորոգէ ու կը ձեւափոխէ ամէն մարքայի գործիքներ:

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39.[illegible]
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Բուֆտը Շինի: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, գատայիֆը եւ իզմիրի համբաւաւոր բիւշմանի հէլվան եւայլն:

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin. PARIS (20) Tél. Ménil. 69—1[illegible]

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր Փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով: ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulème, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն րոպէին կը խարկէ եւ կ'աղայ: Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը մէկ այցելութիւնը բաւ է:

կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. ԹՈՐՈՍ (Քէմախցի)

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. [illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ

Columbia

(En exclusivité)

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20e), MÉTRO: BELLEVILLE

ՕՐ. ՋԵՓԻՒՐ ԱՊԷԼԻ

ԵՒ

ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐԸ

Պահանջեցէք մասնաւոր քաթալոկը

Թիւ 1	Տավրոս	ՕՐ. ՋԵՓԻՒՐ ԱՊԷԼԻ
	Տուլ - Տուլ	»
3	Հօ՛յ Նազան իմ	»
	Հայրենի գարուն	»
4	Հայ դրօշին	»
	Ալազակի սէրը	»
5	Կիւլի ճան	»
	Նոր տարի	»
6	Հայրենիք	ԿԱՐԱՊԵՏ ԷԳԷԼԵԱՆ
	Ծիծեռնակ	»
7	Գարուն	ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆ
	Քէմէրս շողեր	»
10	Տալվորիկ	»
	Իմ չինարի եարը	»
11	Քէլէր - Ձոլէր	»
	Կուժն արա ելայ սարը	»

ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE S. TERZIAN

GROS — DEMI - GROS

Tél. BOTZARIS 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS (19e) Métro: BUTTES - CHAUMONT

Հայկական tricotի միակ գործարանը որ կարճ ժամանակի մէջ Փարիզի հրապարակին վրայ կրցաւ միջազգային համբաւ վայելել:

Մեր գիներուն անհաւատալիօրէն աժան ըլլալուն միակ գաղտնիքը կը կայանայ առօրեայ հսկայ արտադրութեան մէջ:

Բրդեղէն ամէն տեսակ հագուստեղէններ, gilet, pullower, եւն.:

Առաքում՝ գաւառ եւ արտասահման

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

25 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1426

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

Լուրերու թնճուկ մը խորհրդային Ռուսիոյ մասին։ Զրոյցներ ու ենթադրութիւններ, որոնք հիմնուած երկրին չարաղէտ կացութեան վրայ, հիւսուած դաւադրութեանց ու սադրանքներու երկար շարանով մը, կը տեղան բոլոր այն վայրերէն, որոնք ամենէն աւելի նպաստաւորուած ըլլալ կը թուին ունենալու Մոսկուայի հետ։

Հակասական լուրերու այս յորձանքին մէջ, — սպանուած Ստալինի, ըմբոստացուած կարմիր բանակի մեծ մէկ մասին, նաեւ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ, որոնք եթէ չեն հերքուիր հաստատուած ալ չեն գտներ,— կայ սակայն շօշափելի իրականութիւն մը։ Աջ ու ձախ ընդդիմադիրներու զօրեղ ճնշումները որոնք ճեղքած են ռուս համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոնց հակամարտութիւնը փոխադրած մինչեւ կեդրոնի պաշտօնին մէջ, Ստալինը կը ստիպեն օրհասական պայքարի պատրաստութիւններ տեսնել։

Ներքին պառակտումի անհերքելի փաստէն յետոյ, եթէ նոյնիսկ բացարձակապէս հերքուին օրուան լուրերը, երբ թերթերը գանկերէ բխած ենթադրութիւններ ու դիտումնաւոր յերիւրանքներ, յստակօրէն կը նշմարուի բախումը, որ կը մօտենայ կատաղի, արիւնահեղ ու գարհուրելի դէպքերու նախանշաններով։

Բոլորովին խենթ մը չէ անշուշտ Ստալին, հալածանքի ամենաւռումէն բռնուած, որ իր գահակալութեան չարաշուք ժամերին երեւան բերաւ միմիայն մէկ կարողութիւն, անուրանալի եւ բարբարոս,— ամիացի բռնաւորի նրբամիտ վայրագութիւն։ Ու դաւերն ու այլազան «հակայեղափոխական» սադրանքները, որոնք կը հաղորդուին բոլշեւիկեան աղբիւրներէ, կրնար բոլորովին սարքուած ըլլալ կարմիր բռնակալին եւ իր արժանաւոր պահակախումբին՝ Կէփէուի կողմէ, ճզմելու եւ հրապարակէն քշելու, անզօրութեան մատնելու համար հակառակորդներ, որոնք կրնան օր մը, դժգոհութիւն գրգռելէ ու սնուցանելէ յետոյ, անցնիլ ճակատագրական դէպքերու ղեկավարութեան։

Ստալինի եւ իր հաւատարիմ շուներուն կողմէ իսկ այս վերջին շրջանին երեւան հանուած դաւերն ու հակայեղափոխական շարժումի կորիզներն, ընդունելով մէկտեղ իբր նուազագոյն իրականութիւն, կը հաստատեն թէ կարմիր գահը սասանած է սարսափէ։

Աչք մը նետենք սակայն բոլշեւիկեան հաւաստումներուն վրայ, տեսնելու համար թէ Ստալինի եւ իր քաղաքականութեան սպառնացող վտանգը շատ աւելի մեծ է։

Դժգոհութիւնը որ տիրող կարգին դէմ ծայր տուած է ժողովրդական փոփոխամիտ ու դիւրախաբ խաւերու մէջ՝ մեկնելով տնտեսական հիասթափումներէ, հետզհետէ լայնցած ու ընդարձակած է վարակելով համայնավար ղեկավար տարրերը։ Ժողովուրդը որ լրիւ տասնամեակի մը ընթացքին՝ աւելի տառապեցաւ ու հիւծեցաւ քան ամբողջ ցարական բռնապետութեան ընթացքին՝ այլեւս զերծ ըլլալ կը թուի Ստալինի ու անոր անմիջական հետապնդումներէն ու հալածանքներէն։ Անոնց պէտք ալ չէ մնացած, քանի որ ստեղծուած պայմանները, ինքնին կը բաւեն զարհուրանքի ու սարսափի սպառնալիքին տակ կքելու ժողովրդական միամիտ տարրերու մեծ զանգուածը։ Մթնոլորտը կը լրացնէ գործունէութեան պակասը Ստալինի ու Չեկայի, որոնք իրենց զէնքերը պէտք կը տեսնեն ուղղելու մտաւորական ու գիտակից տարրերու դէմ, ու կը փորձեն անգամ գլուխն իսկ ճզմել հաւանական ամէն ըմբոստութեան ու «հակայեղափոխական» գործօն ձգտումներու։

Մտաւորականներու,— ճարտարագէտներ, տնտեսագէտներ եւ ուսուցչապետներ, — դաւերէն ու անոնց խիստ դատապարտութեան յետոյ, Ռիկովի շնորհազրկումը, «աջ թեքման» վերագրուածով, դէպի Կովկաս ուղարկումը՝ «առողջական պատճառներով», կապուին դաւադրութեան մը, որուն գլուխը կանգնած է Սիրցոֆ՝ կեդր. Ռուսաստանի գործավարներու խորհուրդին նախագահը, դաւադրութիւն, որ ուղղուած է Ստալինի դէմ եւ որուն կը յայտնուի թէ դեր ունէին Ռիկով՝ խորհրդային գործավարներու խորհուրդին նախագահ եւ Պլիւխեր՝ կարմիր բանակի մեծագոյն դէմքերէն մէկը։

Ռիկովի եւ Սիրցովի շնորհազրկումը այս դաւադրութեան հետեւանքով, հաստատուեցաւ բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ. Պլիւխերի ձերբակալման լուրը հերքուեցաւ ձեւով մը, որ հաստատում կը նշանակէ ո՛չ միայն համայնավար տիտղոսաւոր «քաղաքացիներու», այլեւ կարմիր բանակի մէկ մասն ալ միացած է դաւադիրներուն, տապալելու ի՞նչը սակայն. Ստալի՞նը, տեղը դնելու համար, նոր բռնաւոր մը. թէ վարչաձեւն իսկ, զայն փոխարինելու համար ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած կուսակցութեան մը։ Յայտնի չէ։

Ամէն պարագայի մէջ, բացայայտ է թէ Մոսկուա կ՚անցընէ տագնապի օրեր։ Հակասական լուրերու թնճուկէն, այս թելն է որ կարելի ու ամուր կարելի է առ այժմ քաշել։

Մանաւանդ որ, Ռուսիոյ արտաքին գործավար եւ զինաթափութեան յանձնախումբին մէջ՝ խորհրդային պատգամաւորութեան նախագահ Լիտվինոֆի յանկարծական մեկնումը Ժընեւէն Մոսկուա, ուրիշ բացատրութիւն չի կրնար գտնել։

Մ. Ե.

ՅՈՅՆ ԴԱՀԼԻՃԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ մտադրութիւն կայ հանրապետական կուսակցութիւններու մասնակցութեամբ դահլիճ կազմել, միապետական վտանգին դիմագրաւելու համար եւ թէ այս նպատակաւ առաջարկներ եղած են Պ. Վէնիզելոսի դահլիճի մէջ ընդունելու Պ. Պ. Փափանաստասիուն եւ եւ Գոնտիլիսը։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, այս լուրերն ոչ մէկ հիմք ունին եւ շրջաբերութեան տրըւած են մասնաւոր նպատակներով։

Պ. Վենիզելոս ըսած է թէ ոչ իր եւ ոչ ալ ուրիշներու կողմէ առաջարկ եղած է հանրապետական կուսակցութիւններու դահլիճ կազմելու համար։

«Իմ ծրագիրս գործադրելու համար խորհրդարանական եւ բարոյական բաւարար ուժ ունիմ, քօալիսիոն կառավարութիւն մը կրնայ յամեցնել ծրագրիս գործադրութիւնը։

Արդէն պէտք ալ չկայ հանրապետական ճակատ ներկայացնելու»։

Պ. Փափանաստասիու եւս, յայտարարելէ յետոյ, որ շրջան ընող զրոյցներէն տեղեկութիւն չունի, աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը յենուած իր ուժին վրայ, կրնայ գործադրել իր ծրագիրը։

Միւս կողմէ, ներքին գործոց նախարար Պ. Սիտերիս յայտարարած է թէ վարչապետին հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին ոչ մէկ խօսք եղած չէ դահլիճի փոփոխութեան մասին եւ թէ տեսակցած է Լարիսայի զօրամասերու հրամանատար (Բ. զօրաբանակ) Թ. Մանեղասի եւ ոչ թէ Ա. Զօրաբանակի հրամանատար զօր. Մանեղասի հետ։

Կը հաղորդուի թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի միապետականներու գործունէութեան, հսկելով պետերու ամէն մէկ քայլին։

ԿՐԷՄԼԻՆ ԳՐԱՒՈՒԱ՞Ծ Է

Փրակա, 22 նոյ. — Կէս պաշտօնական «Իսկրա» հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ուրբաթ իրիկուն. Մոսկուայի մէջ ծագած ըմբոստութիւնը տակաւին չէ զսպըւած։

Ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը Մոսկուայի փողոցներուն մէջ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցած են։

Գործակալութիւնը կ՚իմանայ նաեւ թէ շաբաթ օր, ըմբոստ զօրաբաժինները գրաւած են Կրէմլինի պալատը, եւ թէ այդ կռիւներու ընթացքին է որ Ստալին սպաննուած է։

*** Պերլինի գերման համայնավար շրջանակները բաւական մտահոգ են Ռուսիոյ մասին տրուած լուրերու հետեւանքով։ Բայց կ՚ենթադրեն որ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութեանց խզումը տրուած մասնաւոր հրահանգի արդիւնքն է, թէ այդ հրահանգին դրդապատճառն է արգիլել որ վերջին դաւադիրներու դատավարութիւնը որեւէ ազդեցութենէ զերծ մնայ...

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ 350 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԱԹԷՆՔ, 23 նոյ.— Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, համայնավարներն այսօր կազմակերպեցին մեծ ցոյց մը մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ։

Փոքր եւ անկարեւոր բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ ցուցարարներուն միջեւ։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 350 ցուցարարներ, որոնց մեծ մասը ազատ արձակուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կրէմլինի ներսն ու դուրսը

Հակասական լուրերը կը շարունակուին Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին։ Փրակայէն կը հաղորդեն թէ Կրէմլինի ներքին անցուդարձերուն մասին, ոչ մէկ լուր կը հաղորդուի։ Մոսկուայի կառախումբը մեծ յապաղումներով կը հասնի, փոթորկոտ օդին պատճառով։ Ճամբորդները կը յայտնեն թէ անսովոր որեւէ դէպք չէ պատահած Մոսկուայի մէջ, բայց համայնավար կուսակցութեան ամենէն ազդեցիկ շրջանակներուն մէջ մեծ խռովք կը տիրէ եւ թէ Ստալինի դէմ ըմբոստութիւնը չէ զսպուած։

Ուրբաթ օր համայնավար կեդրոնական կոմիտէն կոչ մը ուղղեց ի նպաստ համայնավարներու Միութեան եւ համերաշխութեան. երէկ ալ մամուլին մէջ նոր կոչով մը հրաւէր ուղղեց ժողովուրդին որ դադար տայ ներքին պառակտումներուն, հաւաքուելու համար երկրին պաշտպանութեան շուրջ, երբ «դրամատիրական երկիրները կը պատրաստուին յարձակման մը։

Կեդրոնական կոմիտէն կը յայտարարէ թէ երեւան հանուած է «աշխատաւորական եւ գիւղացիական կուսակցութիւն անունով կազմակերպութիւն մը, որ կը հետապնդէ հակայեղափոխական քաղաքականութիւն մը։

Ռիկովն ու Ստալինը կը մեղադրուին թէ նպաստած են այդ կուսակցութեան կազմութեան։

Այս երկու շնորհազուրկ ղեկավարներուն հրաւէր կ՚ուղղուի խոստովանիլ իրենց սխալը եւ հրապարակաւ յետսկոչում կատարել (ինչպէս Պուխարինը), եթէ չեն ուզեր կուսակցութենէն վտարուիլ։

Սակայն Ստալին կը վախնայ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ստացուած վերջին լուրերու համաձայն, Ստալին անգամ մը եւս յաղթեց իր հակառակորդներուն։ Սակայն Մոսկուայէն Վարշաւիա եւ Պերլին հասած ճամբորդներ կը հաւաստեն թէ բռնապետը ինքզինքը ապահով չի զգար։ Մոսկուա ըստ երեւոյթին հանդարտ է. բայց Կրեմլինի պալատը գիշեր-ցերեկ կը պահպանուի Կէփէուի կողմէ։ Կը կարծուի թէ Ստալին կը պատրաստուի իր պաշտօնատեղին փոխադրել Մոսկուայէն դուրս ուրիշ քաղաք մը, ենթադրելով որ արդի մայրաքաղաքը կրնայ օր մը իրեն շատ վտանգաւոր բնակավայր մը դառնալ։ Իր իսկ պահանջին վրայ, պատերազմական գործավարը՝ Վորոշիլոֆ կազմակերպած է յատուկ կուսակցութիւն մը, որուն նպատակն է միայն պաշտպանել Ստալինը աջ ու ձախ հակառակորդներու յարձակումներուն դէմ։

Միւս կողմէ նաեւ, Ստալինի ղեկավարութեան ու հսկողութեան տակ, ձեռնարկուած էփոփոխութիւններու քաղաքային ու զինուորական պաշտօնատարներու շրջանակին մէջ։

Միկոյեան եւս, առեւտուրի հայազգի գործավարը՝ մէկը հընգամեայ չարաշուք ծրագրի հեղինակներէն, շնորհազուրկ եղած եւ հանուած է իր պաշտօնէն։

Այն իրողութիւնը թէ ժաքոպ Փէթէր Կէփէուի յանձնախումբին պետը՝ որ պաշտօն ստանձներ էր մաքրագործելու Մոսկուայի պահակազօրքը եւ այդ առթիւ ուրիշ վայրէ մը բերել տուեր էր թնդանօթաձիգներու խումբեր, կը հաստատէ ինքնին թէ, վստահութիւն չկայ Մոսկուայի թնդանօթաձիգներուն վրայ։

*** Ստալինի սպանութեան մասին զրոյցները հերքելու նըպատակով, այս վերջինը առջի օր ընդունեց ռուս լրագրողները եւ անոնց խօսեցաւ ներքին են արտաքին քաղաքական խնդիրներու վրայ։

Ինչ կը բանի կոմս Պեթլեն

Էնկիւրիի մէջ, Մուսթաֆա Քէմալի այցելելէ եւ այդ առթիւ հանդիպում մըն ալ ունենալէ յետոյ Յունաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ, Հունգարիոյ վարչապետը կոմս Պէթլէն, յանկարծ մեկնեցաւ Պերլինէն, բարձրաձայն յայտարարելով մէկտեղ թէ՝ իր ճամբորդութիւնները քաղաքական որեւէ բնոյթ չեն կրեր։ Յիշենք նաեւ թէ Էնկիւրիէն դարձին առիթն ունեցաւ քանի մը ժամ կանգ առնելու Սոֆիա։

Ֆրանսական թերթերը առհասարակ հաշտ աչքով չեն դիտեր կոմս Պէթլէնի այս յաճախակի երթեւեկը։ «Փարի-Սուար» կը գրէ.— Հունգարիոյ վարչապետը որեւէ մէկէն՝ աւելի լաւ գիտէ թէ ի՞նչ ձախորդ վիճակի մէջ կը գտնուի իր երկիրը։ Թէեւ յաջողեցաւ Լոնտոնի Ռոչիլտներէն 400 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը կնքել, վարչապետը չի յաջողիր կայունացնելու Հունգարիոյ կացութիւնը։ Ո՛չ Հապսպուրկներու հաւաքական վերադարձը, ո՛չ ալ Մուսոլինիի խոստումները կրնան լուծել հարցը։ Կը մնայ Գերմանիոյ հետ դաշնակցութեան եւ Աւստրիոյ հետ մերձեցման մը խնդիրը, որ նպաստաւոր ըլլայ Անշլուսի։ Տնտես. դաշնակցութիւն մը կ՚ուզուի հիմնել որ սակայն, շուտով պիտի վերածուի Կեդրոնական Եւրոպայի միացեալ ճակատի մը ընդդէմ արեւմտեան երկիրներուն՝ Լոն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԶՈՒԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 22 Նոյեմբեր.— Քանի մը օրէ ի վեր, եւրոպական գլխաւոր քաղաքներու մէջ, խորհր. Ռուսիոյ դէմ հակայեղափոխական շարժումներու եւ Ստալինի սպանութեան մասին շրջող զրոյցները, զանազան մեկնաբանութեանց տեղի կուտան, շնորհիւ Ռուսիոյ հետ հաղորդակցութեանց խզման։ Այս իրիկուն կարելի չեղաւ Մոսկուայի ռատիօկայանին հետ կապ հաստատել։

«Տեօյչէ Ալկէմայնէ» կը գրէ թէ կը հաստատուի որ Պլիւխեր եւ Անդրկայեւ զօրավարները ձերբակալուած են։ Սիրցոֆ եւս ձերբակալուած է։ Ռիկով ղըրկուած է Կովկաս, որովհետեւ, հաստատուած է թէ կը պատրաստուէր արտասահման փախչիլ, գերման եւ ռուս մայրաքաղաքներուն միջեւ, հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները բոլորովին դադրած են, նոյնպէս Ռիկայի եւ Պերլինի եւ ֆինլանտական սահմանագլուխին ու Մոսկուայի միջեւ։

Գերման կառավարական շըրջանակները դեռ առջի իրիկուն Մոսկուայի իրենց ներկայացուցիչէն ստացան հեռագիր մը, ուր ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ տիրող խառնակ վիճակին մասին։ Եւ այդ պատճառով այ, յարաբերութեանց խզումը կը վերագրեն մթնոլորտային աննպաստ պայմաններուն եւ յորդառատ անձրեւներուն։

Հակառակ ամէն բանի սակայն, Պերլին շատ ճիգ թափեց յարաբերութեան մտնելու Մոսկուայի գերման դեսպանատան հետ, սակայն ապարդիւն։ Մոսկուա չպատասխանեց Պերլինէն ղրկուած հեռագիրներուն։

Հեռաձայնական եւ հեռագրական յարաբերութիւնները նոյնպէս խզուած են Մոսկուայի եւ Վարշաւիոյ միջեւ։

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ Ստալին ձեռնարկած է լայն մաքրագործման մը ցամաքային եւ ծովային ուժերու սպաներուն մէջ, բազմաթիւ աստիճանաւորներ ձերբակալուած են։ Կարմիր բանակի բանակի շատ հրամանատարներ հրաժարեցուցած է, անոնց տեղ նշանակելով իրեն հաւատարիմները։

*** Վարշաւիայէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Մոսկուայէն Լեհ սահմանագլուխը հասնող կառախումբը բոլորովին պարապ էր։ Ո՛չ մէկ ճամբորդ կար։ Հասկցուած է սակայն թէ Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կացութիւնը շատ ծանր է։ Պեսարապիոյ սահմանագլխային շրջանի բոլոր խորհրդային զօրամասերը հրահանգ ստացան պատրաստ վիճակի մէջ գտնուելու։

Ռուսիայէն լեհական հողը ապաստանող քանի մը փախստականներ յայտնած են թէ Կէփէուի խուզարկութիւններն ու հալածանքները, այս վերջին մէկ քանի օրերու ընթացքին, կրկնապատկուած ու սաստկացած են եւ թէ կացութիւնն անտանելի դարձած է։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Հնդկաստանի հիւսիս-արեւմտեան սահմաններուն վրայ, Աֆրիտի ցեղախումբերու չէզոքութիւնն ապահովելու համար, Անգլիոյ կատարած փորձերը ձախողած են։ Ընդհակառակն անոնց թշնամութիւնը անգլիոյ դէմ աւելի սաստկացած է եւ լուր կայ թէ չորս զինեալ հրոսախումբերով անոնք կը քալեն դէպի Փեշավեր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

Պուքրէշի Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ, 16 նոյեմբերին բացուեցաւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան ժողովրդական լսարանը։ Դասախօսն էր Թեմին առաջնորդ Յուսիկ արք. Զօհրաբեան՝ որ նիւթ առած էր «Իրաւունքը հին Հայոց մէջ»։

Դասախօսը նախ բացատրեց այն ազդակները որոնք ժողովուրդներու մէջ օրէնսդրութիւն կը ստեղծեն, եւ յետոյ անցաւ Հայոց հին իրաւունքը մեզի ծանօթացնող աղբիւրներուն եւ մասնաւորաբար այն ուսումնասիրութեանց, որոնք կատարուած են հայ իրաւունքի մասին հայ եւ օտար հեղինակներու կողմէ, յիշելով Վահան վրդ. Բաստամեանցը, Ներսէս արք. Մելիքթանգեանը, Արսէն եպիսկոպոսը Արիստակէս եպ. Սեդրակեանը, ծանրանալով օտարներէն Եօսէֆ Քարարի վրայ որ ուսումնասիրած է Սմբատ Գունդստապլի դատաստանագիրքը երկու հատորներու մէջ, առաջինով տալով անոր ճըշգրիտ թարգմանութիւնը եւ երկրորդին մէջ լոյս ընծայելով իր մեկնութիւնները։ Յիշեց փրոֆ. Քօլէտը՝ որ իր իրաւանական հանդէսին մէջ յաճախ զբաղած է հայ իրաւունքով, Ֆէրտինանտ Պիշօֆը որ ուսումնասիրած է Լէմպէրկի դատաստանագիրքը, եւ փրոֆ. Լայաթը որ խղճամիտ ուսումնասիրութեան մը մէջ ապացուցած է թէ հայ իրաւունքը մէկ ճիւղն է արիական իրաւունքին։

Դասախօսը ըսաւ թէ շատ տեղեկութիւն չունինք հին Հայոց քաղաքային իրաւունքին, ու քաղաքային օրէնսդրութեան մասին։ Անշուշտ որ մեր նախահայրերն ունէին իրենց քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը։ Հայ Արշակունիները՝ որ այնքան մեծ դեր խաղացած են մեր կեանքին մէջ՝ կարելի չէր որ օրէնքներու մասին մտածած չըլլային. եօթ ութ միլիոն ժողովուրդ կարելի չէր կառավարել առանց օրէնքի ու դատաստանի՝ հոգ չէ այդ ըլլար հրովարտակներու ձեւով։ Յետոյ արիական ծագում, պարթեւ արիւն կրող այդ վեհապետները պէտք էր որ արիական ոգին ամբողջութեամբ բերած ներմուծած ըլլային արիական ուրիշ ժողովուրդի մը մէջ, զոր կոչուած էին վարելու։ Մովսէս Խորենացին, տարտամ խօսքերով, Վաղարշակի կը վերագրէ նաեւ օրէնսդրական աշխատանք. ան նախարարներու պաշտօն կը բաշխէ, պատուէրներ կու տայ ու կանոններ կը սահմանէ։ Ակնարկութիւններ կ'ընէ նոյնիսկ դատաւորներու մասին։ Որքան ալ Խորենացին խախտած ըլլայ Խորենացիին գիրքը մեր մատենագրութեան մէջ՝ այնուամենայնիւ անոր տուած տեղեկութիւնները թելեր են իրականութեան հունը գտնելու համար։ Ու արդէն օտար գիտականները որոնք զբաղած են մեր իրաւունքի ուսումնասիրութեամբ եւ որոնց անունները թուեցինք արիական ոգի կը վերագրեն հայ հին օրէնսդրութեան. ճիշդ է որ հայ օրէնքները ազդեցութիւնը կրած էին յունական, ասորական եւ հռոմէական իրական իրաւունքներու, Յուստինիանոսի, Լեւոնի, վասիլի օրէնքներուն բայց արիական գիծն է անոնց հիմը։

Եթէ մեր ծանօթութիւնները հարեւանցի են մեր քաղաքային օրէնսդրութեան մասին, բարեբախտաբար առատ է մեր պաշարը, ինչ կը վերաբերի եկեղեցական - կանոնական օրէնսդրութեան, ուսումնասիրութեան համար նոյնքան շահեկան կալուած մը՝ որովհետեւ մեր կանոնագիրքը միայն զուտ կրօնական հարցեր չի շօշափեր, այլ բոլոր այն աշխարհիկ երեւոյթները՝ որոնք կապուած են եկեղեցիին հետ։

Մեր կանոնագիրքը տպուած չէ ցարդ։ Մօտաւորապէս քանի չափ ձեռագիր ընդօրինակութիւններ պահուած կը մնան զանազան մատենադարաններու մէջ, մեծ մասամբ Էջմիածին։ Անոնք յաճախ ուսումնասիրութեան առարկայ եղած են զանազան բանասէրներէ։

Մեր կանոնագիրքը կը պարունակէ տիեզերական ժողովներու, քանի մը օրթոտոքս ժողովներու, հայ եւ օտար եկեղեցական հայրերու դրած կանոնները։

Բայց ինչ որ մեր կանոնագրքին արժէք մը կու տայ՝ հայ եկեղեցական ժողովներու կանոններն են։ Եկեղեցական ժողով ըսելով չկարծուին զուտ հոգեւորական հաւաքոյթներ, անոնց կը մասնակցէին ոչ միայն հայ եկեղեցւոյ պետը եւ հայ բարձրաստիճան հոգեւորականները, այլ նաեւ վեհապետը, նախարարները, եւ նոյն ինքն ժողովուրդին ներկայացուցիչները։ Անկէ զատ, այդ ժողովներուն մէջ ծեծուած եւ կանոնադրուած են նաեւ աշխարհիկ հարցեր՝ որովհետեւ անոնք յաճախ տեղի ունեցած են այնպիսի շրջաններու, երբ հայ ժողովուրդի քաղաքական իրաւասութիւնները օտար լուծի տակ սահմանափակուած էին եւ մեր հոգեւորականութիւնը կը լուծէր հայ ժողովուրդի կեանքին կապուած շատ մը ոչ զուտ հոգեւոր հարցեր։

Շահապիվանի ժողովը կարեւորագոյնն է մեր եկեղեցական ժողովներուն, ան տեսակ մը հիմնադիր ժողով է եղած՝ ուր տրուած որոշումները հիմը կազմած են ապագայ դատերուն։

Այդ կարգին կը պատկանին նաեւ զանազան ժողովներ որ գումարուած են։

Ուշագրաւ է այն պարագան որ մեր կանոնագրքին մէջ ամփոփուած են մինչեւ Ցրդ դար գումարուած եկեղեցական ժողովներու կանոնները։ Նոյն իսկ հոն չէ մտած Շնորհալիի Ընդհանրականը։

Հայ իրաւունքի օրէնսդրութեան պատմութեան մէջ անուն մը կայ սակայն, որուն տեսակ մը նախախնամական դեր կը վերագրուի։ Այդ Մխիթար Գօշն է՝ որուն յօրինած Դատաստանագիրքը հիմ կ'առնուի յաճախ երբ կ'ուզուի հայ հին իրաւունքը ուսումնասիրել։ Գիտնականները սակայն տարբեր կարծիք ունին հիմա Գօշի մասին։ Զայն չեն նկատեր իբր հայ տոհմիկ օրէնսդրութիւն։ Ինչ՞ն է հապա որ Մխիթար Գօշը դարձած է տեսակ մը հեղինակութիւն։

Մխիթար Գօշը իր դատաստանագիրքը խմբագրեց։ Այդ գործը կը բաղկանայ երեք մասէ. Ա. նախադրութիւն մը որ ամենէն շահեկան մասն. Բ. աշխարհական օրէնքներ, Գ. եկեղեցական օրէնքներ։

Գօշի աղբիւրները եղած են բնական օրէնքները, աւանդութիւնները, Ս. Գիրքը (մասնաւորաբար ծննդոց գիրքը, երկրորդ օրինացը, դատաւորացը), ուրիշ քրիստոնեայ ժողովուրդներու կանոնները, նոյնիսկ անմիջական օրէնքներ։

Կարելի չէ հետեւաբար ըսել թէ Գօշի հեղինակութիւնը իր օրով կամ իրմէ առաջ Հայոց մէջ կիրարկուած օրէնքներու ժողովածու մըն է, եւ ոչ ալ զայն կարելի է միակ աղբիւրը նկատել նոյն շրջանի հայ օրէնսդրութիւնը ուսումնասիրելու համար, որքան ալ հայ հին իրաւունքի հետքերը կրէ։

Գօշի ազդեցութիւնը աւելի իրմէ յետոյ էր որ եղաւ հայ կեանքի մէջ։ Նախ Կիլիկեան շրջանին ան իբր աղբիւր ծառայեց օրէնսդրութեան եւ օգտուեցաւ անկէ։ Սմբատ Գունդստապլ՝ որ հեղինակն է օրինագիրքի մը՝ Մխիթար Գօշը ուղեցոյց ունի։

Բայց Գօշի ազդեցութիւնը աւելի մեծ պիտի ըլլար գաղութներու մէջ եւ պիտի նշանակէր իր հեղինակութիւնը։

Երբ Բագրատունեաց կործանումէն յետոյ՝ հայ ժողովուրդը դիմեց դանդուածային արտագաղթի, հետզհետէ հայ գաղութներ կազմուեցան Աստրախան, Վօլկայի ափը, Խրիմ, Կալիցիա եւ Մոլտավա։ Արդ, այս գաղութներէն ոմանց մէջ Հայերը վայելեցին առանձնաշնորհումներ, եւ Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքն էր որ հիմ ծառայեց իրենց դատական իրաւասութեանց։

Երկրորդ անգամ Գօշը ի պատուի եղաւ Խրիմի մէջ, ուր հիմ ծառայեց թաթարական թարգմանութեան մը։

Երրորդ անգամ Նախիջեւանն էր որ Գօշը իւրացուց իբրեւ դատաստանագիրքը Կատարինէ կայսրուհիին կողմէ տրուած իրաւասութեանց, Նախիջեւան անով ալ ղեկավարուեցաւ մինչեւ 1869։

Եւ վերջապէս Վրաց Վախթանգ թագաւորը, 18րդ դարուն Գօշը որդեգրեց իր օրէնսդրութեան մէջ։

Մեծ ըլլալով հանդերձ Մխիթար Գօշի հեղինակութիւնը իրմէ յետոյ, վստահօրէն կըրնանք ըսել թէ անոր երկը հին հայ իրաւունքին ցոլացումը չէ, այլ արեւելեան զանազան ազգերու օրէնքներն են, հայ միջավայրի յարմարցուած, հոռմէական ազդեցութեան տակ։ Այսուհանդերձ մեծագոյն երախտաւորն է ան, հայ մատենագրութեան մէջ, հայ իրաւունքի պատմութեան։

ԵԼՄՏԱ ԵՐԳԻՏԱԿԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴՐԱՄԱՏԷՐ ՊԱՐՈՆ ԱՒԱՆԱԿԻ ԳԱՆԳԱՏՆԵՐԸ

(Նմանողութեամբ)

Պ. Աւանակ, պարկեշտ քաղքենի մը, հաւատարիմ իր հին սովորութիւններուն, նստած էր սրճարանի մը անկիւնը եւ փեռնօի գաւաթ մը կը շօյէր ձղայնոտութեամբ…

— Ի՞նչ ունիք Պ. Աւանակ. շատ որտնեղած կը թուիք. .

— Թո՛ղ, եղբայր, գաւաթը կը յորդէ… Տիկին Հանօն բաւական չէր, եւ ահա Ադամի դրամատունը, Ուսթրիքը, այլովքն հանդերձ…

— Դո՞ւք ալ…

— Բնականաբար. ո՞վ կրնար կասկածիլ Ադամին վրայ.Ֆրանսայի առաջիններէն էր.

— Մանաւանդ այլբենական կարգով։

— Քսան հազարի կը նստի ինծի. կ'ըսեն թէ պիտի վճարուի, բայց Աստուած գիտէ թէ երբ եւ որչափ… զարմանալի բան, եղբայր, այդչափ հին դրամատուն մը, որ թագաւորներու ժամանակէն գոյութիւն ունէր… որո՞ւն վստահիլ այլեւս։

— Իրաւունք ունիք, դրամատուններն ալ կիններուն կը նմանին քիչ մը…։

— Ուսթրիքն ալ բաւական նստաւ ինծի. ամէնքն ալ կը վստահէին… մեծ եկմտագէտ… վտանգը քիչ… շահը շատ… առ ու նստէ։

— Աս ալ կ'անցնի, պարոն Աւանակ. կը շտկուիք շուտով։

— Մինչ այն, ես ալ շտկուեցայ սակայն։ Տիկին Հանօն ալ իր մեծ ծանօթութիւններով, իր կարողութեամբ, իր աշխատակիցներով… Թո՛ղ եղբայր, Թո՛ղ … կարսօն, երկու փէնօ եւս, եթէ կարելի է։

— Ներեցէ՛ք որ դիտել տամ սիրելի Պ. Աւանակ, թէ քիչ մը անզգոյշ վարուած էք. ինչո՞ւ ճարտարարուեստի թուղթեր չառիք.

— Անոնցմէ ալ ունիմ եղբայր. անոնցմէ ալ բաւական ճաշակեցի..» Իրաւ որ դժբախտութիւն է դրամատէր ըլլալը.

— Մի զանգատիք պարոն Աւանակ… վերջին հաշուով աւելի լաւ է շատ ունենալ եւ մէկ մասը կորսնցնել, քան բնաւ չունենալ… ես այդ դժբախտ փորձառութիւնն ունեցած եմ եւ գիտեմ…

— Իրաւունք ունիք թերեւս, բայց… այդ ճարտարարուեստի թուղթերն ալ, եղբայր, ամէն բան կը խոստանան… բայց շահաբաժինի երես չէք տեսներ… լաւագոյն պարագային 1 կամ 1ուկէս առ հարիւր տարին·. 3000 ֆրանքի արժեթուղթ մը կը գնէք եւ տարի մը պիտի սպասէք որ 70 ֆրանք ստանաք եւ ատկէ ալ 13 ֆրանք պետական գանձին վճարելու ստիպուած էք…։ Հապա՞ դրամագլխի յաւելումները… Յաճախ փոխանակ գանձելու,ստիպուած ես նոր դրամ տալ… յայտարարութիւններ. Նոր առաջարկութիւններ, նոր խոստումներ եւ արդի՞ւնքը… Նոր դրամ տո՛ւր։ Ամէն ամիս նոր նամակ կը ստանաս, որուն վրայ ճարտարարուեստը ներկայացնող գեղեցիկ աղջիկ մը կայ, որ կ'առաջարկէ քեզ դրամդ չպահել այլ վստահիլ այնինչ ընկերութեան, որ պիտի տասնապատկէ դրամագլուխդ… գոնէ պարկեշտ ըլլային՝ աղջկան պատկերին տեղ տղուկ մը կամ գոնէ լեմոն քամող գործիք մը նկարելու,..

— Լաւագոյնն ուրեմն պետական երաշխաւորութեամբ հանուած պարտաթղթերն են թերեւս։

— Անոնք ալ տեղերնին մնան: Ընդհի ծրագրին գործադրութիւնն ապահովող միջազգային պարտաթղթերէն գնեցի… քանի մը հարիւր պետութիւններ երաշխաւորած էին իբր թէ… ա՛ռ եւ նայէ … արդէն հարիւրին 20ը կը կորսնցնեմ։ Կ'ըսեն թէ յանցանքը Հիթլերինն է եղեր. որունը կ'ուզէ թող ըլլայ… փոխանակ վերջէն ըսելու պէտք էր առաջուընէ յայտարարէին թէ Հիթլեր մը կայ…

— Ուրեմն կը նշանակէ թէ լաւագոյնը դրամատոմս պահելն է…

— Այդ մասին բնաւ մի՛ խօսիր, սիրելի բարեկամ. գէշ յիշատակներ կ'արթնցնես մէջս… քանի մը տասնեակ հազար ալ ռուպլիներէն կերած եմ… Կը յիշե՞ս պատերազմէն առաջուան երջանիկ ժամանակները… Սըրբազան Ռուսիան, Փրէօպրաժէնսքիի նուագը, ցար-պապան, կոզակները..,

— Այո՛, այո՛, նամանաւանդ կոզակները, որ այժմ պալալայքա կը նուագեն Փրաթի մէջ եւ Մոնառթըը…

— Հապա յետպատերազմեան մարքերն ու քուրոնները … Աստուած իմ, Աստուած իմ,վրաս մարելիք կուգայ…լոէ՛…կարսօն, երկու փէնօ եւս։

— Ուրեմն միայն ազգային պաշտպանութեան ու քաղաքապետական պարտաթղթերը կը մնան լաւագոյնները…

—Անտարակոյս…բայց որովհետեւ ես նոր հարուստներէն չեմ եւ նոր ֆրանքներով գնած չեմ, տուած ոսկի ֆրանքներուս փոխարէնը հիմա թուղթ ֆրանքով կը ստանամ. եւ որովհետեւ վճարուած տոկոսները կեանքի գինին պէս հինգ կամ տասն անգամ բազմապատկուած չեն, հարստութիւնս իր մէկ հինգերորդին իջած է. պատերազմէն առաջ 100 ֆրանք արժող թուղթիս 2 կամ 3 ֆրանք տոկոս կը ստանայի եւ այդ գումարով փառաւոր մը կը ճաշէի մեծ պուլվառներուն վրայ.այսօր ալ միեւնոյն գումարը կը ստանամ, բայց ան այլեւս կարսօնին նուէր տալու ալ չի բաւեր..

— Ուրեմն ուրիշ բան չի մնար ընելու բայց եթէ երթալ Սէ՛նը նետուիլ…

— Մինչ այն, պատուիրէ որ կառսօնը քիչ մը աւելի սառոյց դնէ փէնօին մէջ… զովանալով թերեւս քիչ մը աւելի լաւատես կ'ըլլանք։

— Եւ վերջապէս, չէ՞ որ Պանք տը Ֆրանսի նկուղները ոսկիով լեցուն են եւ մեր պատուական Ֆրանսան աշխարհի լաւագոյն երկիրն է. օտարներու վկայութեանց նայելով…

— Այո՛, այո՛, եւ մեր դիւանագէտները կրնան հանգիստ քնանալ իրենց բարձերուն վրայ. Գերմանիան կը պատրաստուի.., Ռուսիոյ մէջ եւ օր մըն ալ աչքերնիս պիտի բանանք որ ամէն բան կարմրեր է…

Ցտեսութի՛ւն այսօրուան համար այսչափը բաւական է։

Ցտեսութի՛ւն…, վաղը շատ մը պատմելիք նորութիւններ պիտի ունենամ։

ՎԱՐԴ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ
ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 Նոյ.— Ազգ. ժողովը բացուեցաւ ժամը 14ին։ Սրահը լեցուն էր մեծ բազմութեամբ։ Նախագահը յայտնեց թէ խորհրդակցութեան պիտի դրուի ֆեթհի պէյի հարցապնդումը։ Ասոր վրայ, Սէրպէսթ կուսակցութեան պետը բեմ ելաւ եւ կարդաց հետեւեալ ճառը.—

«Թաղապետական ընտրութիւնը աննախընթաց հետաքրքրութիւն մը առաջ բերաւ երկրին մէջ, որովհետեւ երկու կուսակցութիւնները իբրեւ մրցակից դէմ դէմի կուգային։ Բոլոր քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ հազարաւոր հայրենակիցներ, որոնք ուրիշ անգամ չէին մասնակցած ընտրութեանց, այս անգամ ժամերով եւ օրերով սպասեցին քուէտուփին առջեւ, իրենց ընտրական իրաւունքը գործածելու համար։

Ճիշդ է թէ անոնցմէ շատեր յուսահատ եւ զայրացած ետ դարձան, որովհետեւ պատասխան ստացան թէ «տետրակին մէջ չկայ իրենց անունը»։ Բայց ասիկա տեսնողները բնաւ չզգուեցան, եւ ժողովուրդը որ հանրապետութեան շնորհիւ գիտէ թէ ինչ է ռամկավարութիւնը, կուրծք տուաւ ամէն արգելքի եւ ուղեց գործածել իր ընտրական իրաւունքը։ Քուէտուփերուն առջեւ հայրենակիցներուն ցոյց տուած այս հետաքրքրութիւնը պէտք է պարծանքով լեցնէ հանրապետականներուն սիրտը։ Ռամկավար երկիրներու մէջ, քուէ տալը հայրենասիրական պարտականութիւն մըն է։ Երկրի մը մէջ, քուէարկութեան պարտականութեան հանդէպ անտարբեր գտնուողներուն թիւը որքան շատ ըլլայ, ռամկավարութիւնն ալ այնքան քիչ հասկցուած կ'ըլլայ ժողովուրդին կողմէ։ Եթէ ժողովուրդը քուէէ չի զրկեր անոնք որոնք մէկ կողմ դրած հանրային շահերը՝ կ'ուզեն առաջ քշել իրենց անձնական շահերը, իրաւունք չունենար գանգատելու թէ հանրային գործերը աղէկ ընթացք չունին։

Քուէարկուներուն թիւը շատ կ'ըլլայ այն երկիրներուն մէջ, ուր հանրային դաստիարակութիւնը բարձր է, այս մտածումով պէտք էր գոհ ըլլալ, տեսնելով որ Թուրք ընտրողները ժամերով կը սպասեն քուէ տալու համար։Մինչդեռ կարգ մը կառավարական պաշտօնեաներ եւ կուսակցականներ իրար անցան այս երեւոյթին վրայ։ Իսկ ջղայնոտութիւնը աւելցաւ երբ տեսան թէ քուէները ուզուած կողմին չեն տրուիր։

ՑԵՍԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ

Եւ որպէսզի քուէն իրենց ուզած կողմին տրուի, փորձեցին յետադիմութեամբ, համայնավարութեամբ եւ անիշխանութեամբ ամբաստանել մեր ամէնէն մաքուր քաղաքներն ու գ[…] ղաքները։ Եթէ ամէնէն առա[…] դէմ քաղաքներուն ու գիւղա[…] ղաքներուն մէջ յետադիմ[…] այս աստիճան լայն շարժու[…] կային, այդ տեղերու կառա[…] րական պաշտօնեաները ըն[…] թիւններէ առաջ ինչո՞ւ չնշմ[…] ցին եւ կառավարութիւնը [..] թնցուցին։ Սէրպէսթ կուսակ[…] թեան կազմութենէն առաջ [...] լսէինք թէ ամբողջ երկիրը [..] ռավարութենէն գոհ է, եւ թե[…] հոն լսուած գանգատները պա[…] պէսպռշտուքներն են անոնց […] շահերը չեն գոհացած եւ [..] այն միամիտներուն, որոնք [...] քարոզութիւններէ տարուած [...] ժողովուրդը, որ այդ միջոցին [...] ռավարութենէն գոհ էր, [...] պետական ընտրութեան մ[...] ինչո՞ւ մէկէն ի մէկ յետադի[...] կան եղաւ։ Իրականութիւնը ի[...] պէս կրնար այսպէս երկու հակ[...] սական պատկերներ ցուցնե[լ]։

Ցետադիմական կոչուած [...] շարժումը ի՞նչպէս երեւան [...] Աշխարհիկ օրէնքները չեն [...] գեր, Խալիֆա՞ն կ'ուզենք [...] ժողովուրդը։ Ո՛չ, հազար անգամ ոչ։ Ցետադիմութիւն ըսուածը է որ ժողովուրդը ուզեց ազատ[...] գործադրել իր քուէն եւ [...] կողմին տալ։

Անոնք, որոնք յետադիմ[...] թիւն կը նկատեն Սէրպէսթին ք[...] տալու փափաքը, ընտրական իր[...] ւունքը մենաշնորհ ընել ուզ[...] ներն են։ Մենաշնորհի այս [...] սակիցները ոեւէ կապ չունին հ[...] րապետական սկզբունքներուն հ[...] Իրական հանրապետականներ պէտք է երեսս դարձնեն այս [...] սակ շահախնդիր անձերէն։

Ահա, էֆէնտիներ, երբ ժո[...] վուրդը կատարեալ կարգապահ[...] թեամբ քուէտուփին մօտեցա[ւ], կառավարական պաշտօնեան[եր] արգիլեցին հայրենասիրական [...] պարտականութեան կատարու[մը] եւ «տետրակին մէջ անունդ չ[...] ըսին անոնց, որոնք կ'ուզէին [...] պէսթի ի նպաստ քուէարկել։

Այո, կ'ընդունինք թէ ա[...] շրջանակի մէջ քանի մը ան[...] անունները տետրակ անցած [...] լան, բայց եթէ այս թիւը հա[...] րիւրներու հասնի, այն ատեն [...] րելի՞ է միթէ այդ քայլին [...] գաղտնի նպատակ մը [...] Ցետոյ, անունը չգտնուելուն հա[...] մար ետ չդարձածներուն [...] կեղծ քուէներ գրած են եւ [...] րակին մէջ կեղծ ստորագրութի[...] ներ եւ մատի հետքեր անցու[ցած]։ Այս դէպքերը փաստաթուղ[թե]րով հաստատուած են եւ փաստա[...] թուղթերն ալ պատկանեալ [...] նութեան յանձնուած։

Եւ որովհետեւ կարգ մը [...] ղերու մէջ քիչ մը դժուար [...] ըսել թէ մեծամասնութեան [...] նը չկար տետրակին մէջ, [...] գիրներուն դէմ տեսակ [...] առարկութիւններ ըրած են. [...] նակ, մէկ անկիւնը պատառ[...] այս անձնագիրը օրինակ[...] պէտք է նորը առնել, եւն. [...] դեռ մարդահամարի վերջ[...] ալ չէ ուզած նոր անձնագիր [...] կարգ մը տեղերու մէջ ալ [...] կաններու եւ ոստիկան գի[...] րու միջոցաւ արգիլած են [...] բողներուն մուտքը թաղապետ[...] սրահները, ուր դրուած քուէ[...] փեր։ Ուրիշ տեղեր ալ ոստիկ[...] կան ուժով ցրուած են ընտրող[...]

Իսկ այն տեղերը, ուր [...] բոլոր դժուարութիւնները [...] կան չեն եղած, հարիւրաւոր [...] բանտ նետուած են այն պատրուակ[...] կով թէ անդորրութիւնը կը խ[...] գարեն։ Գօհունակութեամբ պէ[տք] է ըսել թէ դատական պաշտօնեա[...]

...րը գործիք չեն եղած քաղա...ային պաշտօնեաներու այս ա...գորէն արարքներուն, եւ իրենց ...կարելին ըրած են ձերբակալու...թեան տեղի չտալու կամ ձեր...կալուածները ազատ արձակելու համար։ Էֆէնտիներ, մեր ընդհ. ...խազները եւ դատաւորները ...կողմնակալ չեն կրնար ներողա...միտ գտնուիլ անգործութիւնը ...զգործողներուն հանդէպ։ Արդ, ...նի որ այդ պատրուակով բան...արկուածները անմիջապէս ազատ արձակուած են դատարանի կողմէ, կը նշանակէ թէ քաղաքային պաշտօնեաները, տարուած կուսակցական նկատումներէ, աչառե...ած են ժողովուրդը որպէսզի ան...գործածէ իր ընտրական իրաւունքը։

Այս դէպքերը տեղի ունեցած ...ն բոլոր քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու ժողովուրդին աչքին առջեւ եւ միեւնոյն ձեւով, ինչ որ ...ցուցայ թէ մէկ կեդրոնէ տըր...ուած հրահանգի մը վրայ է որ տեղի ունեցած են անոնք։ Ահա թէ ներքին գործավարը ի՞նչպէս բոլորովին հակառակ նպատակ կը հետապնդէ եւ ատոր համար կը գործածէ իր պաշտօնեաները, ո...րոնք պարտականութիւն ունին հայրենակիցներու իրաւունքները պաշտպանելու։ Եւ թէ այս անիրաւ ձերբակալումներուն առջեւ դա...ժան դէպքեր չպատահեցան, ասի...կա կը պարտինք մեր ժողովուրդին քաղաքական հասունութեան եւ օրինապահութեան։

Սէրպէսթի քուէ տալ ուզող...ներուն դէմ որքան դժուարութիւն որ յարուցուած է, նոյնքան ալ դիւրութիւն ընծայուած է ...ոյքին ի նպաստ քուէարկողներուն։ Այս տեսակ անձերէն անձ...նագիր չունեցողներուն իլմուխաբերներ տրուած են եւ կամ մար...տահամարի ճիւղէն անձնագիրներ ...պահովուած։ Իսկ կարգ մը ան...ձեր բանի տեղէ տեղ տարուած են եւ առանց անձնագիր փնտռելու անոնց քուէները առած են։

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԵՐՔԻ ՏՕՆ

Ամրացնելու համար գիւղատնտեսական վերջին «յեղափոխութիւնը», հայ բոլշեւիկները բերքի տօներ կը կազմակերպեն ...իմա գաւառներուն մէջ, այդ տօներուն տալով բոլշեւիկ քարոզչութեան նկարագիր։

«Գարնանը տեղի ունեցած սը...տալներն ու քեօլլագէօզութիւնները, դրանցից սիրտ առած կու...լակութեան նոր ոտնձգութիւնները, գիւղում դարան մտած հակայեղափոխական տարրերի քարոզութիւնները» չէզոքացնելու համար, ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են, պարել ու երգել տալով գիւղացիներուն.

Հին տունը փլել ա,
կուլակը թռել ա,
Ջուբայի վաղէն թմմել ա,
Բադըրակի տարին ա...։

Այս երգը կը հնչէ գիւղատնտեսական ըզիզներու խրոխտ երիվարներուն, խոշոր ու առոյգ եզներուն, խելօք ու բարեհամբոյր կովերուն առջեւ, որոնք շարք կազմած են ցուցահանդէսին մուտքի դրան երկու կողմերը։

«Զագ» գիւղատնտեսութեան տաղաւարին մէջ, պատերը զարդարուած են պտղամշակութեան, մեղուաբուծութեան եւ կաթնատնտեսութեան գործիքներով։ Սեղանին վրայ կային խնձորներ, որոնց հետ կը մրցին դիկանկան եւ բելֆուր տանձերը։

Ցեղ մը Մհուբի ու Եղգովանի հսկայ կաղամբները, գեամրէզի ոսկի ցորենը։ Շահումեան վարժարանը ցուցահանդէս բերած է իր հսկայ գազարները։ Ու ցեղ ցեղ ձագարներ։

Բայց «կաղում էր ցուցահանդէսի կազմակերպչութիւնը, ամէն ինչ թերի, ամէն ինչ կիսկատար» (Խորհ. Հայաստան, 1 նոյ)։

ԿՐԿԷՍԻՆ ՄԷՋ ԱԼ...

Հայ բոլշեւիկ մը կը գրէ թէ Երեւանի կրկէսը երբեք չէր հետաքրքրուած խորհրդային իշխանութեան շինարարութեամբ եւ գործերով։ Երկար ատեն նոյն անտաշ սրախօսութիւնները, նոյն «բալագանութիւնը», նոյն «խալտուրան», նոյն ապտակները։ Եւ, կ'աւելցնէ, «շովինիստ» արտայայտութիւններ.

— Տոլիկը Հայ է, եւ դրա համար պէտք է ընդունիլ ջերմ կերպով․․։

Այս «թերութիւնները» սըրբագրուած են։

Երեւանի կրկէսն ալ միջազգայնացուած է հիմա։

ԵՍ ՊԱՏՄԵՄ, ԴՈՒՔ ՄՏԻԿ ԸՐԷՔ

Գ. Թարվերդեան հէքեաթ պատմելու սովորութիւն չունի բնաւ։ Սակայն Հայաստանի մէջ այնպիսի բաներ կը պատահին հիմա, որ չէ դիմացեր եւ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը պատմէ հետեւեալը։ Կ'արտատպենք առանց փոփոխութեան։ Թող հայ բոլշեւիկը պատմէ, դուք ալ մտիկ ըրէք չէզոքութեամբ։ Ըլլա՞յ թէ բոլշեւիկները քննադատէք։

— Այն, ինչ այստեղ պատմելու եմ ինձ պատահածի մասին, այդ միեւնոյնը, զանազան ձեւերով շատ անգամ պատահում է շատ գիւղացիների։

Այդ մասին հաւաքած ունեմ բազմաթիւ նիւթեր, որոնք միանգամայն անէքթոտային բնոյթ են կրում, բայց որովհետեւ այդ մասին, թէկուզ սեղմ, լրագրի էջերում չի կարելի խօսել, ուստի ես կը բաւականանամ միայն վերջին 2-3 տարիների ընթացքում ինձ պատահածների մասին պատմելով։

1927 թւի գարնանը Ղամարլուի վարկային ընկերութիւնից ստանում եմ գրութիւն, թէ —«շուտով վճարեցէք ձեր 16 րուբլի պարտքը»։ Զարմանում եմ, ես պարտք չեմ, բան գործ թողած՝ գնում եմ Ղամարլու։— Եղբա՛յր, ես ձեզ պարտք չեմ...։ Բաց են անում թուղթ, մատեան...։— «Ա՜խ, ներողութիւն, պարտքերի մատեանից արտագրելու ժամանակ, փոխանակ Գ. Թադեվոսեանի, գրել ենք Գ. Թարվերդեան...»։ Երեւի այդ սխալը ուղղում են, որովհետեւ Թադէվոսեանից գանձւում է 16 րուբլին, բայց երկու ամսից յետոյ նորից ստանում եմ գրութիւն, այս անգամ սպառնալից.

—«Սրանով երկրորդ անգամն է ձեզ յայտնում ենք ձեր 16 րուբլի պարտքի մասին...» եւն., եւն., եւ սպառնում են «2 օրւան ընթացքում չտալու դէպքում գանձել վարչական կարգով...»։ Նորից Ղամարլու, նորից մատեաններէ քրքրում, նորից ներողութիւն, «սխալւել ենք» եւն.։

Ցետոյ ի՞նչ։ կարծում էք հէնց ա՞յդ էր, պրծա՞ւ, չէ՛, անցնում է չորս թէ հինգ ամիս, նորից մի գրութիւն։ — «Սրանով Ղամարլուի վարկային ընկերութիւնը երրորդ անգամն յիշեցնում է ձեզ, ձեր 16 րուբլի պարտքի մասին...»։

Այս 1927 թւին էր։

1928 թւին Ղամարլուից ստանում եմ մի գրութիւն, որով ինձանից պահանջում են իմ 1925 թւին ցանած բամբակից մնացած 16 րուբլի պարտքը։ Ես գնում եմ, բացատրում նրանց, որ ես ոչ թէ 1925 թւին բամբակ չեմ ցանել, այլ Հայաստանումն էլ չեմ եղել։ Քրքրում են մատեանները, բան չեն գտնում, ու «երեւի թիւրիմացութիւն է» ասում են։ Անցաւ մի տարի, ստանում եմ գրութիւն, որով պահանջում են իմ 1925 թւի պարտքը։ Նորից գնում եմ, պահանջում հիմքը, չեն գտնում, չկայ։ Անցնում է վեց ամիս, եւ քսան օրուայ ընթացքում երկու գրութիւն է գալիս, մէկով պահանջում են պարտքս, միւսով գիս անւանում են Աբրահամ Ալլահվերդեան եւ հրաւիրում վճարել իմ պարտքս։ Նորից գնում եմ, ասում եմ որ ես Աբրահամ Ալլահվերդեանը չեմ, այլ Գեղամ Թարվերդեանը։ Ասում եմ որ ես բամբակ չեմ ցանել։

Նորից գրութիւն է գալիս, «խնդրում ենք շուտով վճարել»։

1929 թւին, ամառը, հարկի հետ վճարում եմ նաեւ պետապը 12 րուբլի։ Անցնում է մի ամիս, նորից պահանջում են։ Գնում եմ ու ցոյց տալիս ստացականը.

— Չի կարելի, պատասխանում են, այդ գրւած է արդէն, ուզէք չուզէք պիտի վճարէք։

Վճարում եմ։

Անցնում է երկու ամիս, պահանջո՜ւմ են։ Գնում եմ, ցոյց եմ տալիս երկրորդ ստացականը։ Քրքրում են մատեանները, գործավարը սխալւել է, կը պատահի էլի, թիւրիմացութիւն է...։

Գալիս է 1930ը, ստանում եմ գրութիւն, պահանջում են պարտքս եւ տուգանք...։ Վճարում եմ։

Այո,, «վճարում են» գիւղացիները։ Եւ միայն Թարվերդեանն է, որ կը գանգատի... վճարելով, նոյն ատեն տալով իրապաշտ նըկարագրութիւն մը, աւելի գեղեցիկ գրուած՝ քան Երեւանի պրոլետ գրողներուն գործերը։

ՆԱՆՍԻԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհանրապէս բացառիկ երեւոյթ է, մանաւանդ ընդհանուր պատերազմից յետոյ, հայ Ուսանողական Միութիւնների գոյութիւնը բոլոր երկրներում եւ որոնց շարքին Ֆրանսիայում։ Հայ Ուս. Միութիւններ գոյութիւն են ունեցել պատերազմից առաջ Ֆրանսիայի զանազան համալսարանական քաղաքներում, սակայն որոնք երբեք մնայուն եւ հաստատուն կեանք չեն ունեցել, հակառակ այն բանին որ հայկական կեանքը կարիք է ունեցել կազմակերպւած ուսանողութեան։

Ընդհանուր պատերազմի պատճառ դարձաւ ուսանողական միութիւնների քայքայման։ Վերջին տասնամեակում Փրակայի Ուսանողական Միութիւնն էր միակն, որ քիչ ու շատ գործունէութիւն կարողացաւ յայտնաբերել։

Նանսին որպէս Ֆրանսիայի համալսարանական քաղաքներից մէկը, որպէս բացառութիւն տարիներ շարունակ, ունեցել է Հայ Ուսանողական Միութիւն։ Սակայն մինչեւ վերջին տարիներս նրա անդամների թիւը առաւելագոյն դէպքում չի անցել 10ից։ Իսկ այս տարի ուրախութեամբ տեսնում ենք նրա շուրջ համախմբուած մօտ 18 ուսանողներ։

Եթէ ծանօթանալու լինենք Հայ Նանսիի Ուսանողական Միութեան անցեալ կեանքով, կը տեսնենք, որ նա պահանջւած գործունէութիւնն ցոյց չի տւել, արդիւնք այն բանի, որ ի վիճակի չի եղել մեծ հաւաքականութիւն ներկայացնելու, երբեմն եղել են տարիներ որ միութիւնը մեռած կեանք է ունեցել։ Միայն վերջին երեք տարիներում է, որ նա սկսել է իր շուրջը համախմբել հայկական զանազան գաղութներից եկած հայ ուսանողների եւ նպաստաւոր միջավայր ստեղծել անոնց մտերմութեան, մտքերի փոխանակութեան, զանազան հարցերի արծարծման։ Այդպիսով նա կարողացել է իրեն ծանօթացնել ոչ միայն տեղական ժողովուրդին, այլեւայն բազմազգի ուսանողական միութիւններին, որոնք գոյութիւն ունեն Նանսիում։

Մեզ համար պարզ է, որ ուսանող երիտասարդութիւնը մեծ պարտականութիւններ եւ դեր ունի կատարելու հայ իրականութեան մէջ. այդ տեսակէտից անհրաժեշտ է, որ նրանք գիտակցին այդ դերը, կազմակերպւեն ոչ միայն իրենց ապրած քաղաքներում, այլ այս դէպքում ամբողջ Ֆրանսայում, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներում կան համախմբւած քիչ ու շատ թւով հայ ուսանողներ։

*
**

Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 16ին կիրակի օր, ներկայ էին 14 ուսանողներ։ Նախկին վարչութիւնը ներկայացրեց իր մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, որից պարզւեց որ վարչութիւնը համեմատած նախորդ տարիներին ունեցել է բաւականին գոհացուցիչ եւ լաւ գործունէութիւն։ Միութիւնն ունեցել է պարբերական հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ, ամառւան ընթացքում խմբական պտոյտներ եւ զբօսանքներ, ունեցել է մէկ պարահանդէս-երեկոյթ։ Միութիւնն ունեցել է իր գրադարանը, սակայն եղած գրքերը չեն գոհացրել միութեան պէտքերին։ Պարբերաբար ստացել է «Ցառաջ» եւ «Foyer» թերթերը։ Ահա այս բոլորով մտերմութիւն եւ հաւաքական կեանք ու աշխատանք է ստեղծւել հայ ուսանողների մէջ, որը նպաստել է Միութեան զօրեղացման եւ կազմակերպման։

Նոյն ժողովում ընտրւեց նոր վարչութիւն երեք հոգուց բաղկացած։

Թէ ընդհանուր ժողովում եւ թէ վարչութեան առաջին ժողովներում առաջիկայ տարուան գործունէութեան նախագծի մշակման ընթացքին հանւեց այն եզրակացութիւնն, որ առաջիկայ տարին պէտք է լինի աւելի բեղուն եւ արդիւնաւէտ աշխատանքի տարի։

Պիտի իմանալ, որ գեղեցիկ որոշումներ միշտ կարելի է հանել, սակայն չպիտի թողնել, որ նրանք մնան թղթի վրայ որպէս մեռած եւ անարժէք որոշումներ։ Ցոյս ունենք, որ Ուսանողական Միութիւնը պիտի արդարացնէ իր գոյութիւնը։

Բ. Աղաբէկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՔԱՐԱՑԱԾ ԼԻՈՆԸ»

ԼԻՈՆ, 18 նոյ.— Ժամանակէ մը ի վեր լո՛ւռ է Լիոնը, քնացած բառիս բովանդակ իմաստով։ Անցնող երկու տարիներու ընթացքին բաւական երկար ժամանակ անիմաստ աթոռամարտ մը տեղի կ'ունենա՛ր, պայքարը երկար տեւեց, ոմանք յուսահատ քաշուեցան հրապարակէն, ոմանք զզուեցան, իսկ ոմանք ալ իմաստութիւն համարեցին չչափուիլ կարգ մը մարդոց հետ։

Արդիւնք, ոչինչ։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հայկական եկեղեցիէն ներս եւ դուրս, այդ Լիոնահայութեան մեծամասնութեան անծանօթ է։ Այն օրը որ եկեղեցին վէճի եւ կռուի թատերաբեմ հանդիսացաւ ժողովուրդը երդում ըրաւ ոտք չդնել Աստուծոյ տունը քանի որ ան վերածուեցաւ իսկական վաճառանոցի, եւ եկեղեցի գացին ու կ'երթան անոնք որ ազգական-բարեկամ են աթոռակալներու։

«Ցառաջ»ի մէջ յաճախ կը հանդիպինք նկարագրութիւններու Ֆրանսայի ամենայետին գիւղերէն։ Ափ մը հայութիւն, եւ սակայն հայկական կեանք, ազգային մթնոլորտ եւ նաեւ նախանձելի աշխատանքներ։ Լիոնը իր 5—6 հազարով ոչ մէկ գործ կ'ընէ, բազմաթիւ այլ եւ այլ միութիւններ հայր. վերաշինական, ուսումնասիրաց, կրթասիրաց եւլն. տարին մէկ քանի ժողով սին եւ պատիր թեր ու դէմ վէճեր շատ շատ հանդէս ներկայացում մը կամ տարեգլխին պատի օրացոյց մը։ Եւ կատարուած կ'ըլլան կանոնագիր-ծրագրի բոլոր ազգասիրական յօդուածները։

Ո՞ւր է այս դէպի անդունդ սուրացող գնացքին վերջը։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անտարբեր եւ անկազմակերպ։

Պատասխանը փնտռեցէք «ազգասէրներ»էն...։

Մ. Ղ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԴԱՄԱԼԻՔԸ

— Զէնք են հաւաքում։ Ես ...մեր զէնքերը, փամփուշտները ...րայ, յանձնեցի, բերդանը ...այն պահեցի քեզ համար։

Կորիւնը լաւ էր ճանաչում ...րը, չուզելով նրան վշտացնել՝ ա...ւաց.

— Լաւ ես արել, որ բերդանը ...հել ես, նա իմն է, հօրս ա...նդը։

Հարսն ուրախացաւ։ Ուրեմն ...ղը, վա՛ղը լռեցին, աւելի ի՞նչ ...լի էր խօսել։

Կորիւնն ընկաւ խոհերի մէջ։ ...ւում են, այդ է պահանջում ...հասի առջեւ կանգնած ժողովուրդը։ Բոլոր զէնքի ընդունակ մարդիկ կոււի դաշտում են, այդ է պահանջում նաեւ իրմէ իր հարազատ մայրը. գուցէ նաեւ ...որ ոգին, եթէ հոգիներն զգում են։ Բայց ինքը՝ Կորիւնը չի հաւատում յաղթանակի։ Կռուով, թէ առանց կռուի՝ Թուրքը պիտի գրաւէ Հայաստանը, խօ ամբողջ ժողովուրդը չի՞ կոտորելու, այդ անկարելի է։ Պիտի ապրին մի կերպ, սպասելով իրերի դասաւորման, կամ ելք պիտի գտնեն ու գաղթեն Ռուսաստան։ Երկու դէպքում էլ ապրել է պէտք, դրամ է պէտք։ Ու որքա՜ն հնարաւորութիւն կայ դրամ շահելու։ Ցորեն, այս սով օրերին, դեղին ոսկի կը հանէ մարդկանց գրպաններէն։ Ու ինքն ունի այդ գանձը, հէնց միայն այսօրուան բերած ցորենը որքան ոսկի արժէ, ու դեռ որքան ցորեն կարող է բերել ու ծախել ինքը։ Ո՛չ, ո՛չ, ինքը չի գնայ կռուի, եթէ զօռով չտանեն։ Մայրը երազներով տարուած կին է, երբ անցնեն այս սեւ օրերը՝ մայրը գոհ կը մնայ Կորիւնէն։ Պայքարում են՝ թող պայքարին, մէկով աւելի, կամ պակաս, ոչինչ կը փոխուի։ Հայերը քանի օր պիտի դիմանան ո՞ր, մի օր, երկու օր, արժէ դրա համար կեանքը վտանգի ենթարկել. վերջին հաշւով խելացի պիտի համարւեն նրանք, որ չեն խանդավառւել, անհաս երազի ետեւէն չեն վազել։ Մայրը մի քիչ պիտի ցաւի, մնաս չունի, յետոյ գոհ կը լինի»։ Այսպէս համոզում, հանգստացնում է Կորիւնն իրեն, բայց չի կարողանում քնել։

Հարսն էլ չի քնում. նա էլ իր խոհերն ունի, բայց լուռ է, աչքը պատուհանին, թէ երբ պիտի լուսանայ, նա ուզում է, որ շուտով առաւօտ լինի, իսկ Կորիւնն ուզում է որ գիշերն անվերջ լինի. չէ՞ որ առաւօտեան հաշիւ ունի տալու մօրը, ազգին, հայրենիքին...։

Կորիւնը մտային գրգռութենէն անհանգիստ էր. տաքանում էր, պաղում։ Վերջապէս ձայնեց մօրը.

— Արթո՞ւն ես, նարս։

— Ի՞նչ կայ,

— Անհանգիստ եմ, կարծես ջերմի նոպայ եմ ունենալու, քինին կա՞յ տունը, տուր ընդունեմ։

Հարսը ելաւ վառեց լամբը, քինին գտաւ, տւեց Կորիւնին։ Տղի կարմրած աչքերը, գունատ դէմքը շարժեցին մօր գութը։ Հիւանդութի՞ւն։ Աստուա՜ծ, հեռու պահես։ Գոնէ այս օրերին պէտք չէ հիւանդութիւն։ Կորիւնն ընդունեց դեղը, վերմակը քաշեց գլխին։

Հարսն այլեւս չկարողացաւ քնել։ Լոյսը բացւում էր։ Հարսը վաղուց ոտի էր, Կորիւնը քնած էր, ու հարսն անհամբեր սպասում էր նրա զարթնելուն։

Դուռը կամաց բացւեց. Ղազարն էր։

— Անասուններին նայեցի, հարս, ինչ որ պէտք էր՝ տւի, գոմը մաքրեցի, ջուր բերի։ Հիմա խնդրում եմ մի քանի ժամով ինձ արտօնէք քաղաք իջնելու։

— Գնա՛, լաւ, բայց շատ չուշանաս։

— Չեմ ուշանայ. դեռ կուգամ։ Բայց յետոյ... գուցէ...։

— Լա՛ւ, լա՛ւ, գնա՛, յետոյի խօսքը յետոյ կ'ասես։ Նեղացաւ հարսը։

Ղազարը գնաց։

Մարդիկ եկան, ուզեցին Կորիւնին տեսնել։ Հարսն ստիպւած ձայն տւեց տղին։ Կորիւնը չհագնւեց։ Խալաթով ընդունեց նրանց։ Անծանօթ մարդիկ էին, մայրը դուրս գնաց։ Ցորեն առնողներ էին, ցորենը մաս մաս աննկատելի պիտի տանէին։ Երբ նրանք հեռացան՝ Կորիւնը նորէն պառկեց,

— Վերջապէս ի՞նչ ունես՝ Կորիւն ջան։ Հարցրեց հարսը։

— Չգիտեմ, կողս ցաւում է, չեմ կարող քայլել։

Մայրը մօտեցաւ, ուզեց շոյել տղի ճակատը, բայց Կորիւնը խուսափեց մօր գգւանքից, վերմակը գլխին քաշեց։

— Մրսել ես գուցէ, բաժակ քաշեմ, տաք ջուր դնեմ։

— Ո՛չ, ո՛չ, պէտք չէ, մէկ հատ ասպիրին տուր, կ'անցնի։

Մայրն ասպիրին տւեց։ Սկսեց սենեակը կարգի բերել։ Հրացանը փամփուշտներով դեռ մնում էր սեղանի վրայ։ Նա չկարողացաւ վերցնել, պահել։ Նա դեռ չէր ուզում հաւատալ, թէ հայդուկ հօր կտակած զէնքը, այդ նպատակալից պայքարի օրերում անգործ, դարակում պիտի մնար։ Թողեց իր տեղում։ Մայրական սիրտն ընդունակ է զգալ զաւակի նեղութիւնը, հիւանդութիւնը, եթէ նա կայ, ու նոյնիսկ չի ասում։ Իսկ հարսի սիրտն հանգիստ էր Կորիւնի համար։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

տոնի, Փարիզի եւայլն, Գերմանիա յենարաններ կը փնտռէ, Պուտափէշթ իրեններր կը ներկայացնէ։ Վտանգաւոր յենարան։

⁂ Պերլինի մէջ, կոմս Պէթլէն յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Հունգարիա, ինչպէս Գերմանիա, նախ կը փնտռէ իր գործի ազատութիւնը՝ խաղաղ միջոցներով, ինչպէս նաեւ միջազգային կեանքի մէջ՝ իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Այսպէս երկու երկիրները զինաթափութեան հարցին մէջ կը վարեն նոյն քաղաքականութիւնը։ Հունգարիոյ վարչապետը աւելցուց թէ խաղաղութեան այս քաղաքականութիւնը պէտք է ազգերու միջեւ ստեղծեն աւելի սերտ գործակցութիւն մը, պայմանաւ սակայն որ այս խաղաղ բարեշրջումը չնշանակէ հրաժարում ամէն միջոցներէ, որոնց ազգերը պէտք ունին պահպանելու համար իրենց ապագան։

Խօսելէ յետոյ բազմաթիւ պատճառներու վրայ, որոնք իրարու կը կապեն Գերմանիան եւ Հունգարիան, կոմս Պէթլէն յայտնեց թէ հունգար տնտեսական շրջանակները կը փափաքին մօտենալ Գերմանիոյ, բայց ցաւով կը հաստատեն պատեբազմէն ի վեր, Գերմանիոյ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ՝ մտցուած փոփոխութիւնները։

Թուրքիա կը պահանջէ Իհսան Նուրին

«Էլ Նիտա»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ․—

Թուրք կառավարութիւնը քանի մը օր առաջ հրատարակեց պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որուն համաձայն քիւրտ ապստամբութեան պետ Իհսան Նուրի փաշա յանձնուած է պարսկական ուժերուն եւ անոնց կողմէ ղրկուած Թէհրան։

Թուրք արտաքին գործերու նախարարութիւնը իսկոյն հրահանգած է իր Թէհրանի դեսպանին որ դիմում կատարէ պարսկական կառավարութեան եւ պահանջէ Իհսան Նուրիի Թուրքիոյ յանձնումը։ Կատարուած է այդ դիմումը Պարսկաստանի արտաքին նախարարութեան։

Ինչպէս ծանօթ է, միջազգային դաշնագրերու եւ օրէնքներու հակառակ է ոեւէ քաղաքական յանցաւորի յանձնումը, որով Պարսկաստան նկատելով որ Իհսան Նուրի փաշան քաղաքական յանցաւոր մըն է, չէ յանձնած զայն Թուրք կառավարութեան։ Այսու ամենայնիւ Թուրքիան զայն որպէս քաղաքական յանցաւոր չուզեր, այլ զայն կ'ամբաստանէ որպէս զինուորական փախստական թուրք բանակէն 1925ին։

Այս առարկութիւնն ալ սակայն չէ ընդունուած Պարսկաստանի կողմէ եւ նոր հեռագիրներէն կը հասկցուի որ Պարսկաստան տեղեկացուցած է Էնկիւրիի որ Իհսան Նուրի փաշան Թէհրանի մէջ պիտի դատուի որպէս խառնակութիւն յարուցող սահմանի վրայ, որմէ վերջ եթէ հարկ ըլլայ կը յանձնէ զայն։

Իրաքը Քիւրտերուն դէմ

Սիւլէյմանիէէն ստացուած լուրերը կը հաղորդեն թէ, Իրաքի բանակը պայքար մը կը կազմակերպէ քիւրտ ըմբոստներուն դէմ, Սիւլէյմանիէի լեռներուն մէջ։ Թէեւ լուրերը չեն հաստատուած պաշտօնական շրջանակներու կողմէ, սակայն Սիւլէյմանիէէն եկող ճամբորդները կը հաւաստեն թէ կացութիւնը տագնապալի է հակառակ անոր որ այս շրջանը Իրաքի բանակի տիրապետութեան տակ է։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՈԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris

13 դեկտեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«Դուք սիրուն ծիլեր մեր նոր անդաստանի»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆՈՎ,

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

ԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Մշոյ Գեղամի Ազգագրական եւ Պատմագիտական գործերը»։

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրուանզատէի

Ն Ա Մ Ո Ւ Ս Ը (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ատրինէ Տէրուան, Բնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Գմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

Թ Ա Տ Ե Ր Ա — Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լինա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր՝ Նաւավարեանի ճաշարանը։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաղիր է։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ-Բաշան Հարաւային-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը,

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը այս Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Բաբգէն Բէշիշեան,«մենք մեզ ճանչնանք»։Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները եւ Չարլի Չէփլին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչէի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ նոր արձանագրուիլ փափաքողները, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Պ. Զուլլէրեանի գրասենեակը 36 Rue Voltaire, Lyon.

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, տրամադիր է անգլիերէնի դասեր տալ փափաքողներուն։ Մատչելի գիներ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փինկեանցի Հայկէկ Սինանեան որ կը գտնուի Փարիզի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդիին Հայկազ Սինանեանի, 51 rue St. Bazil. Marseille.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պտուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը եւ մազերը՝ շագանակագոյն են [illegible] վզին վրայ վէրքի նշան կայ։ Արմենուհի 20 տարեկան, սպիտակամորթ, աչքերը եւ մազերը շագանակագոյն են։ Տեղահանութեան միջոցին կորսուած [illegible] Մուրատ Չայի եզերքը։ Իմացնել գրատուն Պա'լենց, 23 Fbg. St. Martin, Paris.

Դանիացի Համբաւաւոր երգիչ [illegible] րից Մելքիոռ որ 1929 յունիսին [illegible] Ք'Էլիզէի եւ 1930՝ մայիսին [illegible] փերայի մէջ, Վակնէրի օփերաներու ներկայացումներով խանդավառեց Փարիզը, Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին [illegible] պիտի տայ միակ ռեսիթալ մը [illegible] բաթ 6 դեկտ. ժամը 9ին։ Ա[illegible] վարձեցէք ձեր տեղերը։ (Վալ[illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1930
26 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1427
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԿԸ ԹԱՒԱԼԻ

Բոլշեւիզմը կը թաւալի... ինքն իր վրայ եւ միշտ նոյն շրջանակին մէջ: Այս կրնայ ըլլալ առ այժմ եզրակացութիւնը հակասական լուրերու առեղծուածին, որ անշուշտ, չուշանար մատնելու իր իմաստը:

Մոսկուայի եւ արտասահմանի միջեւ, հաղորդակցութեանց խզումը ուզուած ըլլայ կամ ո՛չ, ըլլայ իսկ հետեւանքը դէպքերու թէ մթնոլորտային պայմաններու, քանի մը օրէն անշուշտ, իրականութիւնը կը պարզուի եւ այն ատեն, ճշմարտութեան լոյսին տակ՝ կարելի կ'ըլլայ առարկայական դատաստանի մը գնահատութեան ենթարկել յարուցուած աղմուկին բնոյթը:

Բայց արդէն, վերջին տեղեկութիւնները կը սկսին լոյս սփռել դէպքերու վրայ:

Տակաւին, ժողովրդային հոծ զանգուածներու շարժումը չէ որ լաւագոյն ձգտումներու իրականացման համար, աւերի ու տարերային քանդումի սարսափով, կը փորձէ իր կամքը պարտադրել դէպքերուն: Դեռ, զանգուածային անզուսպ պոռթկումը չէ որ կը ձգտի հիմերը խախտել բարբարոս բռնատիրութեան մը, որ խաղաղութեան ու բարգաւաճման խոստումով, տարիներէ ի վեր կը քամէ արտադրութեան քրտինքը եւ միլիոնաւոր ժողովուրդները կը խեղդէ սարսափի եւ սպառնալիքի թանձր մթնոլորտի մէջ:

Ի հարկէ, ժողովրդային համատարած դժգոհութիւնը որ իր թելադրութիւններով ու մղումներով անխուսափելի էութիւնը կը կազմէ յեղաշրջումներու, կայ եւ կը գործէ Խ. Միութեան մէջ, բոլշեւիկեան պաշտօնական խոստովանութիւններով իսկ: Տարիներ տեւող յաջորդական հիասթափումներու, հալածանքներու եւ թշուառութեան շրջան մը, չի կրնար բոլորովին ապարդիւն, հովի պէս քսուիլ անցնիլ ամբոխներու հոգիէն, կը ձգէ իր դառնութեան հետքերը, որոնք մեծ ու փոքր պարագաներու ազդեցութեան տակ, կը դառնան անակնկալ դէպքերու թթխմորը:

Դժգոհութեան այս տարրը իբր գալիք յեղաշրջական օրերու մեկնակէտ, կը բանի անշուշտ ռուս ժողովուրդին հոգիին մէջ: Բայց, ժողովրդային բռնկումի հաւանականութիւնը կը հեռանայ տակաւին նոյն այդ հոգիին տարրութիւններով իսկ: Իբր ամբոխ, ռուս ժողովուրդը, էապէս հաւատաւոր, դիւրախաբ ու յեղյեղուկ, որ մոլեռանդութեան կատաղի ու վայրագ անդրադարձումի պահեր ալ ունի, իր բնազդական ուժերուն սանձը այսօր յանձնած է ղեկավարներու, որոնք իր գլխուն վրայ կը խաղան նոյն խաղը իրարու դէմ, փչելով նոյն սրինգը:

Նոյն մարդիկն են անընդհատ որ նոյն կրկէսին մէջ, իրարու դէմ սուր կը շարժեն, արժեցնելու համար իրենց անհատական նկատումներն ու հետապնդումները, մինչ կրկէսէն դուրս, իւրաքանչիւրը իրենց մունետիկներով, նոյն խոստումներու աղմուկն է որ կը բարձրացնեն տարբեր բառերու եւ տարբեր խօսքերու հմայքին տակ:

Փաստը որ կը բխի շրջող լուրերէն, զրոյցներէն եւ որ աւելի կը հաստատուի՝ բոլշեւիկեան վարչաձեւին վրայ յետադարձ ակնարկի մը պրպտումներով, այդ է: Բոլշեւիկ ղեկավարութեան ներքին պառակտումն է որ մէկ կողմէ կը ծառայէ նոր ու խաբուսիկ յոյսերու օրօրով, կրկին ու պահ մը եւս թմրեցնելու տառապակոծ բազմութիւններու համբերութիւնը, մինչ միւս կողմէ, արտասահմանի հակախորհրդային տարրերուն կը ներշնչէ վարչաձեւին մօտալուտ քայքայման ու անկման վստահութիւնը, որ քանիցս սակայն խախտեցաւ:

Ընկերային յեղափոխութիւն մը, որ հակառակ իր ղեկավարութեան ուժեղ կազմին, ըսենք բռնապետական մեքենային, չէ կրցած տասնեակ տարիներու փոխանցման շրջանին, արժեցնել իր տնտեսան սկզբունքները նուազագոյնն իսկ, եւ ամրացնել անոր անխափան ու անընդհատ կիրարկումը, արդէն կարելի է նկատել սնանկացած:

Ինչ որ ուրեմն ներկայիս կը կատարուի աջ, ձախ եւ ուղիղ գծի պիտակներուն տակ, շատ հեռու է ընկերային յեղափոխութեան հիմէն ու էութենէն:

Շնորհիւ ցանցի մը, որ ամէն տեղ ճիւղաւորուած, բռնած է ժողովրդային հոգիին սանձերը, բոլշեւիկ ղեկավարները կրցած են ու դեռ կրնան ազատօրէն ու անվախ խաղալ իրարու դէմ ու փորձել վերին ու միակ ղեկավարի — տիրակալի — իրենց բախտը.

Այս է որ կը կատարուի տարիներէ ի վեր, առանց ոչինչ փոխելու վարչաձեւին էութենէն՝ ի նպաստ ժողովուրդին, որ իւրաքանչիւր փոփոխութեան, կը խանդավառուի պահ մը, անկից սպասելով բարւոքում ու մարդելով իր համբերութիւնը: Նոյն շէնքին տէրերն է միայն կը փոխուին, սեփականութեան նոյն իրաւունքներով:

Իսկ այս անգամ եւս, ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ: Շարժումը սկսած Ստալինի դէմ, շատ շատ կը յանգի անոր տապալումին, անոր տեղ բարձրացնելով ուրիշ մը, նոյն խմորով, նոյն մտայնութեամբ, նոյն ձգտումներով:

Որովհետեւ չմոռնանք թէ. ռուս ղեկավարները որքան ալ լարուած ըլլան իրարու դէմ, որքան ալ իրարու հանդէպ տոգորուած ըլլան կատաղի մոլուցքով, ամէն բանէ առաջ կը մնան բոլշեւիկ, եւ երբ բոլշեւիկ է որ կը դաւեն իրարու, բայց ո՛չ վարչաձեւին դէմ:

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՐԶ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ»

Պոլսոյ «Ազգակար»ը անդրադառնալով Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի ընտրութեան իբր նախագահ Բարեգործականի կը գրէ, (19 Նոյ.)

«Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէն կը սպասուի որ օգտակար դառնայ ո՛չ միայն իբրեւ զոհաբերող այլ եւ իբրեւ նախագահ բարեգործականի:

Ո՞վ չի գիտեր թէ այդ ընկերութիւնը շեղած է իր բնական ճամբէն եւ դարձած տեսակ մը ամիրայական հաստատութիւն, հեռու ժողովրդական խաւերէն ու ցաւերէն, ու մատչելի միայն հացկատակներու դասի մը, որուն պաշտօնն է քծնիլ ու շողոք արծակել, եւ փոխարէնը հաստ պորտ կապել ազգին կռնակին վրայ:

Որո՞ւ անծանօթ է որ բարեգործականի «դիւանատան ծախքը» գլուխը ահագին գումարի մը կը հասնի, բոլորովին անհամեմատ կատարուած գործին, այն աստիճան, որ շատ անգամ աւելի շատ ռոճիկ կը տրուի, քան նպաստ: Միայն Մալէզեանին առած տարեվճարները կը բաւեն պատկառելի գումար մը կազմելու:

Այս ցաւերը այնքան ակնաբախ ու աղաղակող են որ, Բարեգործականի անմիջական բոլորտիքն իսկ զայրացուցին: Դեռ միտքերու մէջ թարմ է «բարեբար անդամ» Կարիկեանի ցնցող յայտնութիւնները: Տակաւին չէ մոռցուած հանգուցեալ Պօղոս Նուպարի ազնուական շարժումը, Մելքոնեան Ծխախոտի գործարանին վէճին առթիւ: Ցեւական շահաստան մը ապահովելու համար, պորտաբոյծ խմբակը ոգի ի բռին աշխատեցաւ ձեռքէ չհանել գործարանը, բայց նախագահը շատ լաւ ծանօթ անոնց նկարագրին, յամառօրէն պնդեց եւ վերջապէս յաջողեցաւ ծախել տալ ու փոխարժէքը անձեռնմխելի դարձնել:

Միւս կողմէ, Պօղոս Նուպար չկրցաւ հանդուրժել ուրիշ ճիւղերու մէջ կատարուած վատնումներուն, եւ դառնացած՝ քաշուեցաւ նախագահութենէ:

Անկախ ամէն բանէ, պատուական հայուն այս քայլը կը բաւէր հաստատելու թէ որդ ինկած է բարեգործականի մէջ եւ կրնայ քայքայել զայն, եթէ ժամանակին վերակազմութեան չձեռնարկուի:

Ահա այս տեսակ կիսափուտ հաստատութեան մը գլուխն է որ կ'անցնի Գ. Կիւլպէնկեանի նման անկախ ու գործնական մարդ մը: Եւ բնական է որ հանրային կարծիքը, յանձին իր մամուլին եւ սրտցաւ դասին, համակրանքով ողջունէ երեւոյթը:»

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Անցեալ գարնան Պորսայի մէջ Հրեաներու դէմ կատարուած հալածանքներուն հետեւանքով մեղադրեալներու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Սաւ Մարէի դատարանին մէջ:

Ամբաստանեալները հարիւր հոգի են, որոնց մէջ տասը քահանայ եւ քանի չափ ալ Հրեաներ:

Փաստերու չգոյութեան հետեւանքով, դատարանը անպարտ արձակեց բոլոր ամբաստանեալները: Միայն ուսանող մը որ ծանօթ էր իր գրգռիչ ընթացքով, դատապարտուեցաւ 5000 լէյ տուգանքի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վորոշիլով կը տապալէ Ստալինը?

Բոլոր հերքումներէն ու հակասական լուրերէն վերջ ահա եւ աւելի յստակ լուր մը, զոր նկատի առնելով պարագաները, կը հաղորդենք վերապահութեամբ: (երէկուան «օրը օրին»ի բաժնին մէջ վերէն վար 21րդ տող, տպուած է «Ռիկովն ու Ստալինը կը մեղադրուին եւլն.»: Ստալինը պէտք է կարդալ Սիրցով):

«Տէյլի Մէյլ»ի Վարշաւիոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն տրուած անթել մը կը յայտնէ թէ պատերազմական գործավարը Վորոշիլոֆ, տապալած է Ստալինի կառավարութիւնը եւ ինքզինքը հռչակած է տիրակալ:

Այս լուրը կը կրկնուի ուրիշ աղբիւրէ մը եւս, Պերլինէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակցին կողմէ հետեւեալ կերպով.—

«Թէմփօ» կը յայտնէ թէ Վիլնայի մէջ կարելի եղած է կապել Մոսկուայէն անթելի հաղորդակցութիւն մը, որով պատերազմական գործավարը Վորոշիլով ժողովուրդին կը խոստանայ մասնաւոր առաւելութիւններ շնորհել, ինչպէս ուտեստի քանակը աւելցնել. իսկ կարմիր բանակի զինուորներուն կուտայ նոր առանձնաշնորհումներ:

Առաջին անգամն է որ քանի մը օրուան լռութենէ յետոյ, Մոսկուայի պաշտօնական ռատիօկայանէն կը ստացուի լուր մը, որով կը հաստատուի թէ ծանր խռովութիւններ պատահած են Ռուսիոյ մէջ: Կացութիւնը որ պահ մը ի նպաստ Ստալինի կը թուէր ըլլալ, աւելի ծանրացած է, համաձայն այսօր ստացուած լուրերու:

Ուրիշ ըմբոստութիւն մը

Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ լեհական սահմանագլխին մօտ, Իկունիմի մէջ շատ աւելի ծանր ըմբոստութիւն մը պատահած է:

Մոսկուայի դաւադրութիւնը

Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, Մոսկուայէն Գերմանիա հասած ռուս սպայ մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է: 5 օր առաջ միայն երեւան ելաւ թէ կարմիր բանակի սպաները դաւադրութիւն մը սարքած են, երբ անոնցմէ ոմանք խնդրեցին Ռիկովէն որ օժանդակէ իրենց:

Մայրաքաղաքէն եւ շրջակայքէն 700ի չափ սպաներ ձերբակալուեցան, որոնցմէ շատերը հրացանազարկ եղան:

Լուրը շատ վատ ազդեցութիւն գործեց Ստալինի վրայ: Անմիջապէս ապաստանեցաւ Կրեմլինի ներսը, հրամայեց պարպել պալատան շրջակայ շէնքերը եւ զանոնք գրաւել զինուորական խումբերու կողմէ ու ձերբակալել տուաւ 3000 հոգի:

Միւս կողմէ, Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ սահմանագլուխէն տրուած լուրերու համաձայն, քանիցս, հրացանաձգութեան ձայներ լսուած են, ռուս սահմանագլուխին ուղղութեամբ, մասնաւորաբար Փսկովէն, ուր ղրկուած էին զինուորական ջոկատներ, գիւղացիներուն դէմ, որոնք չէին ուզեր յանձնել իրենց բերքը:

Ռուսիոյ պղտոր կացութիւնը

Մոսկուայէն Պերլին հասած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ բոլշեւիկեան մայրաքաղաքին մէջ արտասովոր ոչինչ կար, իրենց մեկնած պահուն, սակայն մեկնող վերջին կառախումբին հազիւ կրցած են հասնիլ, ինչ որ կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներու պիտի դիմէր:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնը յաջողեցաւ Մոսկուայի իր ներկայացուցիչէն ստանալ հեռագիր մը, որ կը յայտնէ թէ քաղաքական կացութիւնը որեւէ փոփոխութիւն չէ կրած:

«Լոքալ Անցայկըր» թերթին Մոսկուայի թղթակիցը որ առջի օր նոյն քաղաքէն մեկնելով հասաւ Պերլին, կը յայտնէ թէ ըմբոստութիւն կամ յեղափոխութիւն չէ պատահած, ինչպէս կը կարծուէր երկու օրէ, այլ պայքարն է որ կը շարունակուի Ստալինի եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ, որուն հետեւանքով, կառավարութիւնը դիմած է շատ խիստ միջոցներու:

Ստալինի սպանութեան լուրերը հերքելու դիտումով, գրեր էինք թէ յիշեալը ունկնդրութեան ընդունած է ռուս օրագրողները:

«Տէյլի Հէրըլտ» կը հրատարակէ թղթակցի մը տեսակցութիւնը կարմիր բռնապետին հետ թղթակցին հարցումին պատասխանելով, Ստալին ըսած է.— Իրօք անհրաժե՞շտ է որ կարմիր բանակին վերագրուած ըմբոստացման անիմաստ լուրերը հերքենք:

Պատերազմական գործավարը Վորոշիլով որ ներկայ էր տեսակցութեան, իր կարգին եւս հաւաստած է թէ կարմիր բանակին մէջ որեւէ ըմբոստացման դէպք չէ պատահած:

Գերմանական «Մոնթակ» թերթին թղթակիցը որ կիրակի օր Մոսկուայէն վերադարձաւ Պերլին կը յայտնէ թէ կռիւ մը սկսած է վարագոյրին ետեւ, համայնավար պետերուն միջեւ: Այս կռիւը յայտնուեցաւ շնորհիւ Ռիկովի, Տոմսկիի եւ Պուխարինի դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն:» Լաւ հասկնալու համար իրականութիւնը, պէտք է գիտնալ թէ ընդդիմադիրները կը բաղկանան բոլշեւիկներէ, նոյնիսկ հին յեղափոխական-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՐԱԿԻՈՅ ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Քսանթիէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Թրակիոյ Յոյները եւ Թուրքերը շատ ազդուած են կառավարութեան այն կարգադրութենէն, որուն համաձայն, Յունաստանի սահմանէն պիտի հեռացուին 150 հոգիներու ցանկին մէջ գտնուող տասը հակաքեմալական Թուրքերը, ցոյց տալու համար Թուրքիոյ, թէ ինչպէս կ'ըմբռնէ բարեկամութիւնը Հելլէն կառավարութիւնը:

Հարիւր յիսուննոցներէն Քսանթիի մէջ կը գտնուի Մուսթաֆա Սապրի որ մահուան դատապարտուած է: Թրակիոյ բոլոր Յոյները կ'ըսեն թէ ամէն գնով արգելք պիտի ըլլան հակաքեմալական Թուրքերու հեռացման: Մահմետական փոքրամասնութեան պետը յայտարարած է «Յունաստանի Թուրքերը գոհ են Հելլէն-Թուրք համաձայնութեան համար, բայց երբեք չեն խորհիր որ Պ. Վենիզէլոս Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդներուն հանդէպ գէշ ընթացք ունենայ»:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՌԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական Տէյլի Էքսփրէս կը հաղորդէ թէ բացարձակ եւ մասնաւոր իրաւասութեամբ օժտուած եռապետութիւն մը, որուն գլուխը կը կենայ բոլշեւիկեան համբաւաւոր լրտես Ժաքոպ Փէթէր կը գործէ Մոսկուայի մէջ եւ արտօնութիւն ստացած է մայրաքաղաք բերել տալու բազմաթիւ թնդանօթներ «կարմիր բանակը զտելու համար դժգոհ տարրերէն»:

Զրոյց կը շրջի, կը գրէ նոյն թերթը, թէ Լէնինկրատի պահակազօրքն եւս ըմբոստացած է, նոյնպէս Գրոնշդատի ծովային զինուորները որոնց սպաները եւ Վարքոֆ թնդանօթաձիգ նաւուն նաւազները բանտարկուած են:

Մոսկուայի զինուորական շրջանին ընդհ. հրամանատարը Կօրք, ինչպէս նաեւ Լէնինկրատի զինուորական շրջաններու պետերը պաշտօնազուրկ եղած են եւ հրաման ստացան են ներկայանալու դատական մասնաւոր ատեանի մը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Մուսուլի քարիւղի ճամբուն շուրջ ստեղծուած տարակարծութիւնները վերջնականապէս հարթուած են եւ համաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Անգլիացիները կ'ուզէին եւ կ'աշխատէին քարիւղի խողովակները Հայֆա թափել, իսկ Ֆրանսան կը փափաքէր Թրիբոլին, առարկելով որ այս երկրորդ ճամբան աւելի կարճ, սակաւածախս եւ ապահով է քան առաջինը: Անգլիացիք նաւային փոխադրութեան համար աւելի ձեռնտու կը նկատեն Հայֆայի ճամբան, ինչ որ հակառակը պիտի ըլլար Ֆրանսայի համար:

Վերջապէս երկար տեւող բանակցութիւններէ վերջ որոշուած է Ապու Քէմալէն երկու ճիւղի բաժնել գիծը՝ մէկը Թրիբոլի եւ միւսը Հայֆա: Թրիբոլի գիծը պիտի պատկանի Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Հոլանտայի, որոնց բաժինը կէսէն աւելի է, իսկ Հայֆայի գիծը պիտի պատկանի միայն Անգլիոյ:

Ինչպէս Մեծ Կամքերը Դատ կը Ստեղծեն

Խաղաղութեան միջազգային դիւանը քանի մը օրեր առաջ Ռուսիոյ արտաքին գործավար Լիտվինոֆին կոչ մը ուղղեր է ի նպաստ Վրաստանի։

Խաղաղասէրներու միջազգային դիւանը այդ կոչով պահանջեր է որ «ներկայիս Վրաստանը գրաւող ռուսական բանակները քաշուին եւ այդ երկրին մէջ (Վրաստանի) հանրաքուէի դիմում կատարուի, այն տեսակ պայմաններով սակայն, որ վրացի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ քաղաքական այն վարչաձեւի մասին, որ ասկից վերջը իրը պէտք է ըլլայ։»

Պարզ լուր մը, որուն առջեւ հայ ընթերցողը պարտաւոր է երկար կանգ առնել ու մտածել։

Նախ՝ Ո՛չ մէկ կասկած որ խաղաղութեան միջազգային ատեանի այս կոչը պիտի մնայ «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Որ աշխարհի ծագումէն ի վեր բոլոր ժամանակներու բռնակալութիւնները կոչով եւ կոչերով մազաչափ զիջած չեն իրենց դիրքերէն։

Բոլոր գոյնի բռնութիւնները սարսելու մէկ եղանակ կայ միայն, ուժը։ Մնացածները դատարկ են։ Հետեւաբար, այս տողերուն առիթ տուողը նախանձը չէ՝ թէ Վրաստանը պիտի պարպուի եւ Հայաստանը պիտի շարունակէ մնալ գրաւուած ռուսական զօրքերու կողմէ»։

Ամենեւին խնդիրը այս չէ։

Որովհետեւ, Վրաստանէն չպիտի քաշուին ռուս զօրքերը։

Խաղաղութեան միջազգային ատեանի գործին բարոյական կողմն է որ կը շահագրգռէ մեզ։

Հարիւր տարիէ ի վեր վրացական դատ գոյութիւն չէ ունեցած։ Չէ ունեցած Վրացիներու համար, չէ եղած Ռուսաստանի համար եւ այդպիսի դատ գոյութիւն չէ ունեցած նաեւ միջազգայնօրէն։

Վրացական դատը նոր է, հազիւ յիսնամեայ մէկ երախայ։ Դատը ծնած չէ արիւնէ, ծնած չէ ջարդերէ, հետեւանք չէ անհանդուրժելի պայմաններու, փլուզումներու, միջազգային խոստումներու, կռիւի, խոյանքի. հետեւանք չէ աքսորներու, տեղահանութեանց։ Վրաստանը ընդհ. պատերազմի սկիզբը դատ չունէր, դատ չունէր նաեւ պատերազմի ընթացքին։ Մեծ ու պզտիկ բոլոր ժողովուրդները ընդհ. պատերազմով ոգեւորուած էին իբրեւ «իրաւունքի պատերազմ». միայն Վրաստանն էր որ գերման-թրքական դատին համակրանք ունէր։ Կարճ խօսքով կռուող կողմերէն եւ ոչ մէկուն համար Վրաստան ստեղծելու խնդիր կար, որովհետեւ, վրացական դատ չկար։ Ճիշդ հակառակը մեր դրութեան որ դատ ունէինք երկար ատենէ ի վեր եւ 1871էն ի վեր միջազգային դարձած էր եւ աւելի արեւելեան հարցին մէկ ամբողջ երեսը կը ներկայացնէր, եթէ ամբողջապէս այդ հարցը չէր։ Կռուող կողմերէն մէկ դրօշին վրայ գրուած էր «Ազատութիւն Մարտիրոս Հայաստանին» միւս կողմի եաթաղանին վրայ գրուած էր «մահ Հայաստանին»։ Ի հարկէ ընդհ. պատերազմը այս առանցքի շուրջ չէր դառնար, բայց, Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ դէպքերը այս հունով կը զարգանային. այսպէս էր՝ մէկ տեղ արիւնազանգ Տէր Զօրը կը ստեղծուէր, միւս կողմը փառակերտ Արարատ Հայ սուինները կը ծնէին, գրեթէ իբրեւ Պրոմէթէոսի հուրը մութ երկինքէն շորթուած վրէժխնդիր հայ բազուկներով։

Յիսնամեայ դատ էր հայ դատը։

Վրացական դատ չկար.

Այս զուգակշիռը ցոյց տալու համար է երկու ժողովուրդներու այսօրուան իրաւական ու իրական կացութիւնը.

Վրաստանը ընդհ. պատերազմէն դուրս եկաւ առաւելագոյն նպաստով։ Վրաստանի դատած քաղաքական վիճակը գերազանցեց Վրաստանի առաւելագոյն, մեծագոյն պահանջները որ վրաց ժողովուրդը երբեւիցէ կրնար տանիլ։ Այս բոլորը առանց ճիգի. զոհաբերութեան, պարզապէս իբր հետեւանք Ռուսիոյ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան։

Ճիշդ հակառակը պատահեցաւ մեզի համար, ընդհ. պատերազմէն Հայաստանը դուրս եկաւ բզիկ բզիկ, արիւնաներկ եւ Հայոց հայրենիքը Բոլ Տէշանէլի տեսիլքին համար դարձաւ ծխուն աճրուշան մը՝ առանց քրմապետի։

Ուտելով կը բացուի ախորժակը. Վրացիներն իրենց չյանկացած քիչին փոխարէն յանկարծ գտան չերեւակայուած առաւելագոյնը։ Այս գտնուած առաւելագոյնը ստեղծեց ահա վրացական դատ մը որ Եւրոպայի մէջ հրմշտկելով գրաւեց եթէ կարելի է այսպէս ըսել հայկականին տեղը։ Այսօր Եւրոպայի համար ամենէն ժողովրդական դատը վրացական դատն է։ Ընկերվարական Միջազգայինէն մինչեւ դրամատէր պետութիւնները, մինչեւ Վատիկան՝ վրացական դատը միջազգային շահագրգռութեան եւ համակրանքի առարկայ է։

Որովհետեւ, Վրաստանի ազգային կառավարութիւնը Վրաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ արտասահման գալով, կորովով, արիութեամբ եւ բարձրագոյն ձեռնհասութեամբ լծուեցաւ բուռն քարոզչական աշխատանքի։ Իբրեւ պետականօրէն հասունցած ժողովուրդ, պետականօրէն պատրաստուած քաղաքական գործիչներով ոչ միայն մազաչափ տեղի չտուաւ, չզիջեց իր նուաճումները, այլ ամէն տեղ վարելով իր քաղաքական ներկայացուցչութիւնը ստեղծեց վրացական դատ, ոչ միայն ստեղծեց այլեւ պարտադրեց աշխարհին իբրեւ իրաւունքի դատ։

Այսօր այդ դատը ոտքի կանգնեցաւ, ու Եւրոպայի յառաջաւոր մտաւորականութեան մէջ բազմաթիւ համակրողներ ունի։

Ապացոյցը՝ խաղաղութեան միջազգային դիւանի ամենավերջին կոչը Լիտվինոֆին։

Ասով կը պարզուի որ քաղաքական— պետականօրէն հասունցած, պատրաստուած մարդիկ, կորովի, հայրենասէր եւ յամառ ու հետեւողական, կրնան դատ ստեղծել։ Ասով քիչ մը կը նուազի արժէքը այն ճշմարտութեան որ կ'ըսէ «Ուժեղ եւ արդար դատերը մարդ կը ստեղծեն» որովհետեւ, ահա փաստ որ ուժեղ ու հեռատես, հայրենասէր եւ արի մարդիկ է որ դատ կը ստեղծեն։

Զուգակշիռը լրիւ ունենալու համար յաջորդով տեսնենք թէ՝ ի՛նչ վիճակի մէջ է Հայոց առնուազն յիսնամեայ դատը։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՍԱՐՍԻ

Ռիկայէն, վարշաւիայէն, փրակայէն եւ Պերլինէն, Ռուսիոյ զինուորական ծանր խռովութեան ց մասին լուրեր կը հասնին։ վարշաւիայէն կը հաստատեն թէ բարձրաստիճան բազմաթիւսպաններու եւ արեւելեան բանակի հրամանատար զօր. Պլիւխերի ձերբակալման լուրերը, հակառակ բոլշեւիկեան հերքումներու ստոյգ են։ կը հաստատուին նաեւ այն լուրերը թէ խորհրդային բազմաթիւ զօրաբաժիններ ըմբոստացած են։ կէփէուի բոլոր ուժերը հրահանգ ստացած են արթուն հսկելու եւ զինուորական ուժեղ ջոկատներ կը պահպանեն կրէմլինը։

*** Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն,խորհուրդներու համագումարը որ տեղի պիտի ունենար սեպտեմբերի սկիզբը, յետաձգուած է դեկտեմբեր 29ին։

ՔԻՒՐՏ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆիլատելֆիա, The Evening Bulletin օրաթերթը իր նոյ. 1ի թիւով, կը հրատարակէ ընդարձակ տեղեկութիւններ քիւրտ շարժման մասին, հրատարակելով նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի մէկ քարտէսը, տոքթ. Ն. Մ. Պէքիրի եւ իշխան Սիւրէյա Պէտրխանի նկարներով։

«Արարատի վրայ ձիւնը հարկադրած է դադրեցնել թշնամութիւնները ձմրան եղանակին, բայց երբ գարունը կը հալեցնէ եւ կը բանայ լեռնային կիրճերը եւ խորտուբորտ լեռնային ռազմադաշտերը, Քիւրտերը նորէն պիտի դիմեն զէնքի՝ անկախութեան յուսահատական պատերազմը մղելու թուրք տիրապետութեան դէմ. պատերազմ մը, որ արդէն կը մղուի հինգ տարիէ ի վեր, երկու կողմին պատճառելով ծանր կորուստներ։

«Այս կռիւներու մասին կանոնաւորապէս տեղեկութիւններ կուգան քիւրտ գիծերու ետեւէն, արաբերէն տառերով գրուած, Ֆիլատելֆիա ծանօթ «կեդրոնատեղին», որ Հոյպունի Ամերիկայի պաշտօնական ներկայացուցչին գրասենեակն է։ Հոյպունը քիւրտ անկախութեան լիկան է եւ կը կազմէ քիւրտ կառավարութեան գերագոյն խորհուրդը, որ կը ղեկավարէ կռուող ուժերը։

«Այս գրասենեակը կը պատկանի տոքթ. Նէճիպ Մուստաֆա Պէքիրի, 655 East Allegheny Ave.։ Ն. Մ. Պէքիր անդամ է Սէնթ Մէրի եւ Ռոքսպորօ Մեմօրիըլ հիւանդանոցներու բժշկական խումբերուն։

«Ծնած է Տէրսիմ, Թրք. Քիւրտիստան։ Մերձաւոր Արեւելքի այս թխամորթ եւ ամրակազմ զաւակը մեծցած է լեռնային ամրութեանց մէջ, զոր կը պահեն իր ցեղերը հազարաւոր տարիներէ հետէ...»

ԱՐԻԱԿԱՆՆԵՐՆ ԸՆԴԴԷՄ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ֆիլատելֆիա, իվնինկ Պուլըթին այս տեղեկութիւններով ընթերցողին միտքը պատրաստելէ ետք, կուտայ տոքթ. Ն. Մ. Պէքիրի հետեւեալ յայտարարութիւնները.

«Մեր ժողովուրդը կը կռուի պահպանելու համար արիական կամ կովկասեան ցեղի իր ճիւղին մշակոյթն ու ինքնութիւնը։ Քիւրտերը աւելի երկար ատեն կը պահեն այդ երկիրը քան Թուրքերը, որոնք թուրանական են կամ մարդկային ցեղերու մոնկոլական տիպին կը պատկանին եւ որոնք մեր երկրին ու շրջակաները արշաւած եւ գրաւած են մօտ 500 տարի առաջ։

«Կրօնակիցներ ըլլալով անոնց հետ, Քիւրտերը նախ ընդունեցան Դաշնակցութեան մը հրաւէրները, բայց քիչ ետքը տեսան որ թրքական խոստումը ոչինչ կ'արժէ։ Թուրքերը յաճախ դաւաճանեցին Քիւրտերուն եւ ջանացին հպատակեցնել զանոնք։ Արդիւնքը եղաւ զինեալ դիմադրութիւն։ Ի վերջոյ, բազմաթիւ քիւրտ հայրենասիրական ընկերութիւններ հաւաքուելով, 1927ին կազմեցին Հոյպունը։

ԻՇԽԱՆ ՍԻՒՐԷՅԱ ՊԷՏՐ ԽԱՆ ԵՒ ԷԼ-ՃԷԶԻՐԷ

Տօքթ. Ն. Մ. Պէքիր այնուհետեւ տեղեկութիւններ կուտայ իշխան Սիւրէյա Պէտրխանի մասին, որ Էլ-Ճէզիրէի գահաժառանգ իշխանն է եւ թոռը Մեծ Պէտրխանին, վերջին թագաւորին Էլ-Ճէզիրէի կիսանկախ քիւրտ պետութեան։

Թուրքերը Էլ-Ճէզիրէն նուաճեցին 1847ին եւ ասիկա վերջ դրաւ Պէտրխաններու հարստութեան։

Իշխան Սիւրէյա Պէտրխան երկու տարի առաջ այցելեց Ամերիկա եւ հիւր եղաւ Տօքթ. Պէքիրի։ Երկուքը միասին հիմնեցին Հոյպունի Ամերիկայի մասնաճիւղը Տիթրոյիթի մէջ, ուր բաւական մեծ քիւրտ գաղութ մը կայ։

Այժմու իշխանին հայրը իշխան Էմին Պէտրխան, որ մեռաւ քանի մը տարի առաջ, նոյնպէս ցայտուն դեր կատարած էր քիւրտ անկախութեան շարժման մէջ, հիմնած ըլլալով 1908ին Քիւրտ Յառաջդիմական Լիկան, առաջին հայրենասիրական կազմակերպութիւնը, նաեւ քիւրտ ընկերային լիկան՝ 1918ին, որ մշակութային եւ մարզասիրական ընկերութիւն մըն էր։

ՏՕՔԹ. ՊԷՔԻՐԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ

Կ. Պոլսոյ բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ է Տօքթ. Նէճիպ Մուստաֆա Պէքիր եւ Ամերիկա եկած է 1921ին։ Հոս եղած է հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ, ինչպէս նաեւ պաշտօնավարած է Տիթրոյիթի Մանկանց հիւանդանոցին մէջ։ Սակայն իր ամբողջ սրտով եւ հոգւով կապուած է իր երկրի անկախութեան պայքարին։

Տօքթ. Պէքիր կը զայրանայ երբ ամերիկեան մամուլին մէջ յաճախ կ'ըսուի թէ Թուրքերը պարզապէս ճնշելու վրայ են քիւրտ հրոսակային խումբերը, եւ կ'ըսէ.

«Ատիկա պարզապէս Թուրքերու յատուկ ուրիշ փորձ մըն է քողարկելու ճշմարտութիւնը։ Մեր ժողովուրդը կը ճգնի ազատիլ այն միեւնոյն տեսակ հարստահարութենէն, որուն ենթակայ եղան Հայերը։ Այս վերջինները, դարաւոր ճնշման հետեւանքով, անկարող եղան փոխադարձել։

«Սակայն Քիւրտերը ծնած են իրենց ձեռքին մէջ ատրճանակներով։ Անոնք կռուող ժողովուրդ են եւ նշանաձիգ։ Երբ Թուրքերը սկսան տարագրել եւ ջարդել զանոնք, անոնք դիմադրեցին կռուելով։ Եւ ատկէ ասդին պատերազմը կը շարունակուի»։

Տօքթ. Պէքիր ըսած է թէ ներկայ պատերազմին իրական սկիզբը դրուեցաւ 1925 մարտին, Շէյխ Սայիտի յեղափոխութեամբ։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Թէեւ Թուրքերը սադրանքներ լարելով ծրագրուածէն աւելի շուտ սկսել տուին ապստամբութիւնը, բայց դարձեալ Քիւրտերը յաջողեցան թուրք բանակին պատճառել 50,000 մարդու կորուստ։ Ներկայիս կռիւները խմբական բնոյթ ստացած են։

Տօքթ. Ն. Մ. Պէքիր Արարատի վրայ այս ամառուան կռիւներու մասին տեղեկութիւններ տալէ ետք, կ'ըսէ թէ Քիւրտերուն կռիւները մղուած են 10 քիւրտ 30 թուրքի դէմ համեմատութեամբ։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿՐՕՆՔՆԵՐԸ

Ըստ Տօքթ. Պէքիրի, Քիւրտերու մեծ մասը իսլամ է, բայց կան քրիստոնեայ եւ զրադաշտական Քիւրտեր ալ։

Քիւրտերու երկիրը բաժնուած է հինգ մասի 1) Թրքական Քիւրտիստան, 2) պարսկական Քիւրտիստան, 3) ռուսական Քիւրտիստան (կ'երեւի թէ ակնարկը կը վերաբերի Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի միջեւ տարածուող այն քրտաբնակ շրջանին, որ ծանօթ է Քիւրտիստան անունով... Խմբ.), 4) սուրիական մասը որ կը գտնուի Ֆրանսայի հովանաւորութեան ներքեւ, 5) Իրաքի Քիւրտիստան, Բրիտանիոյ հովանիին տակ։

Ներկայիս քիւրտ շարժումը ուղղուած է միմիայն Թուրք տիրապետութեան դէմ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՏԱՆԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատանայի ընտրական յանձնաժողովը կուսակալին տուած իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ սնտուկէն 4730 քուէ ելած է, իսկ տետրակին մէջ, քուէարկուներու անուան դիմաց, 4652 կնիք կամ մատի հետք դրուած է։ Որով պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ 75 քուէ բացէն նետուած է քուէտուփը, եւ հետեւաբար զեղծում գործուած։

Քուէտուփէն ելած 4730 քուէներու 2325ը չեղեալ համարուած է, նկատելով որ անոնց տէրերուն անուանդիմաց ստորագրութիւններ չեն դրուած։ Հակառակ ասոր, կուսակալը ընդունելի կը նկատէ այդ քուէները եւ փոքրամասնութեան մէջ մնացող թեկնածուները պաշտօնի կը կոչէ։ Բայց կուսակալի մը պարտականութիւնն է միայն պաշտօնի մը կոչել այն անձերը որոնց համար ընտրական յանձնաժողովը կը տեղեկագրէ թէ մեծամասնութիւն շահած են։

Կարգ մը ընտրողներ երբ քուէ տալու եկած են, տեսած են որ իրենց անուան դիմաց կեղծ մատի հետքեր կամ ստորագրութիւններ դրուած են։ Ցետոյ քուէհամարի ժամանակ տեսնուած է որ բոլոր հետքերը նոյնն են եւ ամէնն ալ միաժամանակ տեսնուած է որ բոլոր հետքերը նոյնն են եւ ամէնն ալ միաժամանակ դրուած։ Ընտրական յանձնաժողովն ալ այս պարագան դիտած եւ տեղեկագրին մէջ արձագրած է։ Արդէն հիմա ալ կարելի է քննել մատի այդ հետքերը եւ հաստատելու իրողութիւնը։

ՄԵՐՍԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս ընտրութեան միջոցին լրջօրէն ցաւալի միջամտութիւններ, սպառնալիքներ եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Իբրեւ փորձ առաջին օրը ազատ թողած են ընտրութիւնը, բայց երբ տեսած են որ քուէները Սէրպէսթի կը տրուին, կառավարական բոլորը ուժերը անմիջապէս սկսած են աներեւակայելի միջոցներու դիմել։ Օրինակ, երբ տեսած են թէ խալքի թեկնածուները 361 քուէ առած են, իսկ մեր թեկնածուները 1734 քուէ, բոլոր անկիւններուն բերանը ոստիկաններ, քոմիսէրներ եւ պահապաններ դրած են ու արգիլած ժողովուրդին քուէտուփին մօտենալը։ Նոյնպէս դադրեցուցած են այն ինքնաշարժերը որոնք վարձուած էին հեռաւոր թաղերու քուէարկուները բերելու համար եւ ձերբակալած շարժավարները։

Իսկ մեզի քուէ տալ ուզող ժողովուրդը բոլորովին աչաբեկելու համար, փորձեցին զայն արտաւորել իբր յետադիմական եւ բոլշեւիկ։ Մեր կուսակցութեան անդամներէն ոմանք ալ հրաժարելու ստիպեցին։

ԳՈՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Գլուխը կուսակալը ըլլալով, կառավարական բոլոր պետերը բացէ ի բաց սպառնացած են ժողովուրդին եւ ընտրական ժողովի անդամներուն, որպէսզի խալքի ի նպաստ քուէարկեն։ Գոնիայի 8000 քուէարկողներէն միայն 1000էն քուէն առնուած է, իսկ մնացեալները, հակառակ առտուընէ մինչեւ իրիկուն սպասելնուն չեն կրցած քուէարկել։

Հոկ. 13ին, Գոնիայի կուսակալը իրեն մօտ կը կանչէ 30 մուխթարները եւ այսպէս սպառնայ. «Եթէ չաշխատիք ի նպաստ քուէարկել ... առած հրամանիս համաձայն անմիջապէս գործի պիտի ... եւ ձեր գլուխը պիտի կոր...

Խոքիշէհիրի մէջ, խալքի ... դիկը Խոքիշէհիր կը բերեն ... սապետ Ածէմ Աճին եւ ... կումը մը կատարել կուսակ... ղագործ քէնան պէյի գեղար... վրայ։ Դատական քննութե... հաստատուած է որ այս ... կումը սարքուած է խալքի ... գոց կողմէ։ Թէ՛ այս յարձակ... եւ թէ Սէրպէսթի վարչութ... պետին տան վրայ ծրագր... բայց չգործադրուած յարձ... մին հետեւանքով, Խոքիշէ... ընտրողները հրաժարեցան ... կութեան մասնակցելէ։

Օրէնքին համաձայն, Թուր... պետական անդամները ... Թուրքերէն գրել կարդալ ... Մինչդեռ Խոքիշէհիրի ընտ... անդամներէն 14 հոգի չեն ... այս պայմանը։

ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ ԵՒ ՉԱԹԱԼՃԱ

9650 ընտրողներ, որոնք ... բնակչութեան 100ին 95ը ... մեն, իրենց վաւերական ... գրութիւններով դիմած են ... գործավարութեան եւ ... Ասիկա արդէն ցոյց կու... ի՛նչ ապօրինութիւններ գործ... են։ Այնպէս որ աւելորդ կը ... մարեմ մանրամասնութի... հաղորդել։

Չաթալճայի մէջ, երբ ... տեսնեն որ Սէրպէսթը կը շ... կը գողնան տետրակը։ փոխանակ ... միջապէս բանալու սնտուկը, ... յետոյ միայն կը բանան, ... խալքի թեկնածուները երբ շա... կը հռչակեն։

Սիլիվրիի մէջ աւելի ... յայտ ձեւով գործած են։ ... ներքին գործավարութեան ... տարուած դիմումէն կ'երեւ... 800 հոգի Սէրպէսթի ... իրենց քուէն. մինչդեռ սն... միայն 275 քուէ ելած է ... նպաստ մեր կուսակցութեան։

Ցետոյ, ընտրական յանձ... ժողովի անդամները հաս... են որ քուէտուփին կողպէքը ... րուած է եւ վրայի կնիքը ... փոխած։

ՄԱՆԻՍԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա կը կարդամ Մ... ընտրական յանձնաժողովի ... կագիրը —

1.— Ընտրութեան ... քին, մեր ներկայութեան ... գրով ստորագրողներուն թի... գիւ 30 էր։ Մինչդեռ, քուէհ... րի ատեն, 150 տեսակ ... թուղթ գտանք։ 2.— Երկու ... մէջ նոյն անձերը երկու ... քուէ տուած են։ 3.— Մեր ... նագրողներուն քուէթ... տարբեր քուէթուղթեր ... են։

ԻԶՄԻՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թոյլ տրուած չէ որ մեր ... սակցութեան մարդիկը ... գրել կարդալ չգիտցողներու ... նունները, եւ անոնք ... մատի հետք դրած են։ Բայց ... տոյ, այս ձեւով տրուած 100 ... աւելի քուէները օրինակա... նկատուած, իբրեւ հաշւէ ... ցող։

Շատ մը հայրենակից ... գիլուած են քուէտուփին ... նալէ եւ ուրիշներ ձերբակա... են։ 15 շրջանակներու մէջ ... ուած ընտրութեան առաջին ... օրուան ընթացքին, 1937 ... տրուած է, որուն 1813ը ... պէսթի ի նպաստ։ Այս պարագ... պաշտօնապէս հաստատուած է ... ընտրական յանձնաժողովէ։ ... ընտրութիւնը յետաձգուած ...

բայց շատ քիչ անձեր մասնակցած են։ Մինչդեռ, արդիւնքը եղած է խալքի ի նպաստ։

Ընտրական յանձնաժողովի քարտուղարներէն մէկը, ինծի ղրկած նամակի մը մէջ, լսեցէք թէ ինչ կ'ըսէ.— Գաղտնի ոստիկան մը, որ Հրեաներէն գիտէ, տգէտ Հրեաները կը խաբէր, ըսելով թէ ինք Սերպէսթի մարդն է եւ կ'առնէր անոնց քուէները։ Նոյնպէս դրել կարդալ չգիտցող Թուրքերուն կուտային խալքի ցանկերը ըսելով թէ Սերպէսթի ցանկերն են։

ԹԱՀԹԱՊՈՒՐՈՒՆԻ ՄԸ ՇԻՆԻՉ ՄԷԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անձրեւէն հազիւ փախած կարկուտի բռնուելու տպաւորութիւնը կ'ունենանք, երբ ձեզ Լընտընի «Հայ Հոխայ» մակդիրը չմարսած՝ կ'իյնանք Փօլ Մորանի կծու մէկ ակնարկութեան տակ, Boudda Vivant (կենդանի բուդդա) վէպին մէջ։

Փօլ Մորան այժմու ֆրանսացի երիտասարդ վիպագիրներու առաջնակարգներէն է, խոր հոգեբան մը ու անխնայ ծաղրորդող մը որ գիտէ դիտել, դատել ու ըմբռնել։

Փօլ Մորան իր կենդանի Պուտտա վէպին մէջ, օգտագործած է առօրեայ լուր մը, քաղուած անգլիական թերթերէն։

Արդարեւ, իր այդ վէպին գ. մասին սկիզբը կը կարդանք.

«Վիպասանական գէմպրիճը, a romance of Cambridge, զարմանալի արկածները որսորդական խումբի մը, կազ ու կրիւ երկրորդական կարգի աստիճանաւորներու միջեւ» տիտղոսներուն տակ, Անգլիան իմացաւ թէ՝ աղուէս մը, հալածուած Գէմպրիճի մօտերէն, ապաստաներ էր քաղաք՝ կենդանին, հետապնդուած Տրինիդի կոլէջի հոգերուն ընդմէջէն, մտեր էր խոզեբու մսավաճառի մը մօտ։ Կ'ըսուի թէ քանի մը վայրկեան վերջ, կենդանին գնուեր էր ողջ, ստամբոլցիէ մը, ձալի իշխանին կողմէ, ուստր կամթաստրայի թագաւորին, վերոյիշեալը հիւրընկալեր էր անասունը եւ տեղաւորեր՝ իր տան խուցի պարտիզակին մէջ։ The Badminton, որսորդական խումբը Սըր Կոմիտաս Թարթապուրունի (Sir Komitas Tartabouroun), հարուստ հայ անգլիահպատակ, շուներով, որսական շուներու վերադառնալով, եւ որսին հետեւող ուսանողներով գէմպրիճէն ներս մտան աղուէսն հետապնդելու։ Խնդրեր էին իշխանէն, յետոյ ապդարարեր որ զիջէր ողջ յանձնել իր կալանաւորը։ Ան մերժեր էր, հակառակ անոր որ իրեն խոստացեր էին ոտնձրու պատիւը, համաձայն իր կրօնական սկզբունքներուն։

«— Ան որ կը սպաննէ, կ'ապականէ եւ կ'աւերէ— պատասխաներ էր, Բուդդայէն մէջբերելով։

«Որսորդներու կողմէ խոշտանգուելու վրայ էր, երբ իշխանը տուաւ ուրիշ ուսանողներ, որոնցմէ մին Իրլանտացի եւ միւսը՝ Ամերիկացի, որոնք իր կողմը բռնելով կը պատասխանէին Սիր Կոմիտաս Թարթապուրունին թէ՝ դեռ երկար ատեն չէ որ ինքն իսկ որսի անասուն մըն էր Թուրքերուն ձեռքը։ Քիթի բերնի հարուածներ։ Հարկ եղաւ դիմել ոստիկանութեան բաժանելու համար մարտիկը։ Աղուէսը առնուեցաւ կնիքի տակ։ Անգլիական թերթերը երկար յօդուածներ նուիրեցին այս խնդրին»։

Նախ բառ մը մականունի մէջ սպրդած փոքրիկ սխալի մը մասին։ «Թարթապուրուն»ըլլալէ պէտք է կարդալ «Թահթապուրուն» չքնաղ մականունի ձեւին տակ։

Ինչպէս տեսանք, վերի դէպքը՝ հակառակ անգլիական թերթերու իրարանցումին՝ ոչինչ ու տգեղ դէպք մըն է, մանաւանդ մականունը աւելի տգեղ, դժբախտաբար այնքա՛ն առատ՝ մեր մականուններու ցանկին մէջ։

Ի՞նչ կ'ուզէ ակնարկել Փօլ Մորան, պարզապէս արտագրա՞ծ է անգլիական թերթերու գրածը թէ ինք աւելցուցած իր կողմէն՝ «Թուրքերու ձեռքը որսի անասուններ էինք» տխմար բացատրութիւնը։

Ինչ որ ալ ըլլայ, անարգանք մըն է որ կրկին կը նետուի մեր երեսին։ Իրաւ է թէ՝ լա՛ւ է մարդուն աչքն ելլէ քան անունը։ Իրաւ է նոյնպէս թէ՝ որբն ապտակող շատ կ'ըլլայ։

Մեզ կը մնայ ուրեմն՝ մեր երեսը չյանձնել ամէն ապտակի, ու մեր կռնակը՝ ամէն գաւազանի։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻՀԱՐՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մեր օրով գեղեցիկ սեռին ներկայացուցիչները ամէն տեսակ միջոցներու կը դիմեն վայելուչ երեւնալու եւ զուգագրելու իրենց մարմին գեղեցկութիւնները։

Գեղեցիկ երեւնալու առաջին պայմանն է մարմնի ձեւին վայելչութիւնը իր բնական վիճակին մէջ, առանց արտաքին շպարի եւ բռնազբօսիկ միջոցներու։

Հակառակ որ վերջերս փորձուեցաւ գիրութիւնը նորաձեւութեան կարգ անցընել, սակայն ո՛չ մէկ կին ուզեց հետեւիլ այդ նորութեան, ընդհակառակն ատենէ մը ի վեր ամէնուն քով մասնաւոր ջանք մը կը տեսնուի նուրբ ու բարեձեւ երեւնալու, ինչ որ արդարանալի է եւ համաձայն արդի քաղաքակրթութեան պայմաններուն եւ ճաշակներու նրբութեան։

Ի՞նչ պէտք է ընել նիհարնալու համար, ահաւասիկ հարց մը, որ ներկայիս ամէն բանէ աւելի կը զբաղեցնէ կանացի աշխարհը, եւ շատերուն մտասեւեռումը եղած է։

Գիրութիւնը առաջ կուգայ բազմաթիւ պատճառներէ, ուստի եւ դարմանումներն ալ ըստ այնմ բազմաթիւ են ու այլազան։

Առանց մտնելու բժշկական տեսութիւններու մէջ, խնդիրը քննենք միայն իր արտաքին երեւոյթէն։

Առնենք ամէնէն աւելի յաճախադէպ պարագան։

Գիրութիւնը զերծ է գործարանային որեւէ թերութենէ, եւ արդիւնք պարզապէս առատ սնունդառութեան ու նստակեաց կենցաղի։ Ասոր առաջքը կարելի է առնել նուազեցնելով սննդառութեան քանակը եւ աւելցնելով ֆիզիքական ու մարմնական մարզանքները։

Նիհարնալու առաջին պայմանը կը կայանայ չափով ու կանոնով ուտելուն մէջ։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է նուազեցնել կամ բոլորովին վերցնել գործածութիւնը հացին, գետնախնձորին, անուշեղէն ուտելիքներուն, նշայի կամ ալիւրային սնունդներուն, իւղոտ կերակուրներուն, ձէթին, կարագին, պանիրներուն, շաքարին եւ ալքոլական ըմպելիներուն։ Պէտք է կամաց ուտել եւ քիչ խմել ճաշի ատեն, լաւագոյն է ճաշէն ժամ մը առաջ ջուր միայն խմել։ Առաւօտները կաթով սուրճը բաւարար սնունդ մըն է։ Պէտք է ուտել թերխաշ հաւկիթ, օրը 100 կրամ միս կամ թեթեւ ձուկ, 100 կրամ թարմ կանանչեղէն, ընկերակցութեամբ կարմրցուցած կամ անխմոր հացի։ Պանանէ զատ, բոլոր տեսակ պտուղները ջերմապէս յանձնարարելի են, պէտք է զանց առնել գիշերուան ընթրիքները եւ քիչ քնանալ։

Աւելորդ է ըսել թէ նիհարնալու վերոյիշեալ դարմանումին մէջ պէտք է խոհեմ ըլլալ եւ խուսափիլ չափազանցութիւններէ։ Շաբթուան մը ընթացքին մէջ մարմնին ծանրութիւնը պէտք չէ մէկ քիլոյէն աւելի պակասըլլայ, ասիկա ծանրութեան նուազումի ծայրագոյն աստիճանն է։

Գալով մարզանքին, հետիոտն ու երկարատեւ պտոյտները օգտակար են. սակայն պէտք չէ կարծել թէ պարզ քալելը կը բաւէ, նիհարնալու համար անհրաժեշտ է ամէն օր մեթոտիկ կերպով եւ առտու իրիկուն 10-30 վայրկեան շարժման մէջ դնել կուրծքին, որովայնին ու անդամներուն մկանները, եւ անոնց վրայ ուժգին մարզումներ ընել։

Եթէ զերծ էք արեան տկարութենէ, արեան համախառնութենէ, պէտք է տաք բաղնիք երթալ եւ շոգիի լոգանքներ ընել։

Սնունդի, մարզանքի եւ տաք լոգանքի միացեալ դարմանումներով կարելի է մարմնին գիրութիւնը 12 քիլօ նուազեցնել երեք ամիսէն, 20 քիլօ՝ վեց ամիսէն, որմէ յետոյ մարմինը կ'ըլլայ նուրբ, բարեձեւ ու դիւրաշարժ։

Եւ այդ նպատակին հասնելու համար մեզմէ մեծ զոհողութիւն չի պահանջուիր, կը բաւէ ունենալ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ու յարատեւ կամք։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԿԻ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական վերջին ժողովին խօսեցաւ Պ. Եր. Տէր-Անդրէասեան, նիւթ ունենալով «հայ լեզուին տիրական յատկութիւնները»։

Այս դասախօսութիւնը իր կատարելութեամբ անգերազանցելի էր։ Իսկապէս հայ որբերը կախարդուած մնացին դասախօսութենէն, երբ իրենց ներկայացուեցաւ խանդավառ բացատրութիւններով հայ լեզուին արժէքը, իբրեւ գործիք, իբրեւ ազգային ստեղծագործութիւն եւ վերջապէս իբրեւ ազգային պահպանման միակ վահանը։

Դասախօսը խօսեցաւ հայ լեզուին հնչական ճոխութեան, առաձգական, համադրական եւ վերլուծական յատկանիշներուն մասին, յատկանիշեր, որոնց մէկն ու միւսէն զուրկ է օտար որ եւ է լեզու։ Այս առթիւ պատմութիւնն ըրաւ հայ լեզուին կրած ձեւափոխութիւններուն, եւ բերանացի տուաւ բազմաթիւ օրինակներ գրաբար եւ աշխարհաբար գրականութենէն։ Այսպէս բացատրեց նաեւ հայ լեզուին ունեցած թարգմանական դիւրութիւնները։ Հետաքրքրական էին նոյնպէս օտար գրականութիւններէ թարգմանուած գրաբար մատենագրութեան կցած իր պատմութիւնները։

Կարելի է ըսել թէ Տէր-Անդրէասեան կրցաւ որբերը ներշնչել հայ լեզուին սէրովն ու կախարդանքովը։

Դասախօսութեան հետ ինչպէս միշտ ներկայացուեցաւ սինէմամը, այսանգամ Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները», ինչպէս նաեւ Զարլի Զէփլին։ Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՈՆ, 2 Նոյեմբեր — Այս տարուան սկիզբէն ի վեր, տեղւոյս գործի հրապարակը միշտ ալ երերուն վիճակ մը ունեցած է եւ ունի ալ ներկայիս, բաղդատելով նախորդ տարիներու հետ, այս տարի Լիոնի գործաւորական կեանքը մխիթարական ոչ մէկ կէտ ունի, ընկերային ապահովագրութեան օրէնքը եկաւ աւելի եւ աւելի սաստկացուց տագնապը. եւ ճիշդ այս պահուս շատ մը գործաւորներ անգործ կը թափառին։ Բնական է մեզ հետաքրքրողը մեր հայրենակիցներուն վիճակն է։ Կան ընտանիքի տէր հայեր 2 3 զաւակներով, որոնք օրն ի բուն կ'աշխատին, 30-32-35 ֆրանքի համար եւ անդին առնուազն 100-180 ֆրանք ամսական վարձք կուտան սենեակի մը միայն։ Եւ եթէ վաղը գործազրկութիւն մը պատահի 1926ինման շատ անտանելի պիտի ըլլայ մեր հայրենակիցներուն վիճակը. մանաւանդ որ այս տարի ապրուստը անհամեմատօրէն աւելի սղած է։ Ուրեմն ի՞նչ ընել պէտք է նման պարագաներու մէջ։ Ունինք հայրենիք մը որ խորթ մօր մընման իսկ չի հետաքրքրուիր մեզմով։ Այս խօսքերը դառնութեամբ է որ կ'ըսեմ. երբ անցեալ օր լեհ բանւոր ընկերոջ մը հետ կը խօսէինք գործազրկութեան մասին, ան այսպէս պատասխանեց.— Մենք հայրենիք մը ունինք. երբ այդ տեսակ ծանր օրեր պատահին, կ'երթանք մեր հայրենիքը՝ իսկ դուք, ըսէք տեսնեմ արտասահմանի կարմրուկ աքլորներ, դուք որ գիշեր ցերեկ գովքը կը հիւսէք իբրեւ պաշտպաններ համաշխարհային աշխատաւորութեան, պիտի կրնաք արդեօ՞ք արժեցնել ձեր կարծիքը թէ ոչ 1926ի նման փորձերուն անկիւնները կանգնելով, յեղափոխութիւն պիտի քարոզէք։

Կ. Ց.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Նոյ.— Նոյեմբերի 15ին տեղի ունեցաւ Եօզկատի Բարենպատակ Հայրենակցական Միութեան հանդէսը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր Սէնթ-Մարկրիթի նորակազմ նուագախումբը։ Հանդէսը սկսելէ առաջ օրուան նախագահը պարզեց Միութեան յառաջդիմութիւնը։ 1928էն մինչեւ զարդ երեսուն հազարի մօտ կոկիկ գումար մը, որ ծախսուած է միայն կարօտ հայրենակիցներու, նաեւ ազատած է քանի մը երիտասարդներ հիւծախտէ։

Միութիւնը խոստացած է հազար ֆրանքի գումար մը Մարսէյլի մէջ բացուելիք դպրոցի շէնքին։

Հանդէսը սկսաւ նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով։ Տեղի ունեցան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, երգեր եւայլն։ Ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Գաբրիէլեանի ներկայացուեցաւ «Երեք քաջեր» զաւեշտը որ շատ յաջող անցաւ։

Ներկայ մը

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Մարսիլահայ կռփամարտիկ Գարօ Պաղտասարեան որ կը գտնուի մէկուկէս տարիէ ի վեր Ամերիկա, եւ կը մրցի կապի Պաղտատ անուամբ տասնէ աւելի մրցումներու մէջ յաղթելէ վերջ, ունեցած է կարեւոր մրցումը Նոյ. 25ին Հակառակորդն էր Alf. Sheller։ Գարօին ուժով եւ արագ հարուածներուն չդիմանալով, հակառակորդը գետին կ'իյնայ վեցերորդ շրջանին։ Այս յաղթութենէն վերջ Գարօն պիտի մրցի Ֆիլատելֆիոյ մէջ, Սամի Մանտելի դէմ, որ աշխարհի ախոյեան էր անցեալ տարի։ Այժմ Գարօն կը պատկանի «կիս միջին» ծանրութեան։ Պ.

ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԷ ԶՈՒՐԿ

Հայաստանի մէջ խորհուրդներու ընտրութեանց առթիւ, Հրատարակութեան տրուեցաւ մասնաւոր հրահանգ մը, որ կ'արգիլէ ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք տալ հետեւեալ դասակարգի անձերուն.—

Եկամուտով ապրողները, վարձու աշխատցնողները, այն հողագործները, որոնք վարձու գործիք, հող կամ անասուն ունին, անոնք որ առեւտուրի համար մրգաստանները վարձու կառնեն, նախկին ոստիկանները, նախկին նախարարները, դաշնակցական կառավարութեան եւ փրկութեան կոմիտէի անդամները, նախկին սպաները, կրօնական պաշտամունքի նախկին սպասաւորները, եւն.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Մի բան չունի, յոգնութիւն չուգէ, շուտով կ'անցնի, վեր կը կենայ, կը վերցնէ հօր զէնքը եւ կ'երթայ, վերջապէս անկարելի է, որ կորիւնը տունը մնայ, երբ ամէնը, ամէնը, գնում են։

Կորիւնը հրաժարուեց նախաճաշէն, չուզեց նոյնիսկ թէյ խմել, գլուխը չէր հանում վերմակի տակէն։ Չնայած դրան՝ Հարսի սիրտն հանգիստ էր, չէր տառապում զաւակի հիւանդութեան համար։ «Մի բան չունի» կրկնում էր մի ձայն ներսէն, էլ ինչո՞ւ է պառկում։ Ու անկարծ մի սեւ կասկած ներս սողաց նրա սիրտը։ Բայց նա դեռ չէր ուզում հաւատալ իր ներքին ձայնին։ Անկարելի էր, անկարելի, որ իր Կորիւնը, նահատակ հայդուկի որդին, խուսափի հայրենիքի պայքարէն։ Ու հարսը դեռ չէր վերցնում հրացանն ու փամփուշտները։

Կորիւնն էլ անհանգիստ է, նրան հալածում է մօր հայեացքը, մանաւանդ սեղանին երկարած հրացանն ու փամփուշտները։ Նա հիւանդ չէ, բայց պառկում է, չի ուզում դուրս գալ, չի ուզում մարդկանց հանդիպել, գիտէ բոլոր հայեացքները լուռ պիտի հարցնեն իրեն. «Ինչո՞ւ ես տունը, ինչո՞ւ չես գնացել»։

— Բարի լոյս, մայրիկ, Կորիւնը եկա՞ւ գիւղէն։

Սիրանն էր, Կորիւնի ընտրեալը, սիրելին։

Կորիւնի սիրտը թրթռաց։ Վաղուց է չէր տեսել Սիրանին, ուզեց մօտենալ պատուհանին, բայց չհամեցաւ։

— Եկաւ, Սիրան ջան տունն է։

— Տանն ի՞նչ է անում այս ժամին, հիմա տղամարդը տանը կը նստի՞։

— Հիւանդ է, պառկած է, եկ վեր մի վայրկեան։

— Օ՛, ո՛չ, հարս, Ներիր, ժամանակ չունեմ, ինձ հիւանդանոց են նշանակել, գնում եմ գործի։ Վիրաւորներ պիտի բերեն։ Կորիւնին ասա, շուտ առողջանայ, հիւանդութեան ժամանակ չէ, ամօթ է։ Ցտեսութիւն։

Կորիւնը սարսռաց։ Սիրանը, իր սիրած աղջիկն էլ կուի ճամբէն է ցոյց տալիս։ Այդ ինչ խելագար ցաւով են բռնուած ամէնը։ Ի՞նչ անել, ինչպէ՞ս անել։

Նորէն մարդ եկաւ, Կորիւնին ուզեց։ Այս անգամ Կորիւնն իջաւ նկուղ։ Մօր հայեացքը հետեւում էր նրան։

Տղի քալուածքը, դէմքի գոյնը, շարժումները, ձայնը... Ո՛չ, ո՛չ, հիւանդ չէ Կորիւնը, կամ եթէ հիւանդ է՝ մի չնչին բան, ոչ անկողին պառկելու չափ։ Ու հարսի կասկածն աւելի զօրացած՝ սեւ օձի պէս փաթթուեց նրա կոկորդին ու սկսեց սեղմել։ Կորիւնը նկատեց մօր հայեացքը, հասկացաւ նրա հոգեբանութիւնը, ու վատ զգաց իրեն։ Երբ մարդը գնաց՝ Կորիւնն այլեւս չպառկեց, հագնուեց, գնաց փողոց։

Հարսն ազատ շունչ քաշեց, գոնէ տունը չնստի, գոնէ չթագնուի։ Ծանր էր այդ մտքի հետ հաշտուելը, հարսն ուզեց նորէն յուսալ, «քաղաքում կը փոխէ տրամադրութիւնը, կ'երթայ, անպայման կ'երթայ»։

Ղազարը տուն էր եկել, բայց չէր յայտնել իր գալը։ Հարսը տեսաւ նրան, որ գոմն էր մտնում։ Ուզեց խօսել մէկի հետ, ուզեց ազատուել տանջող մտքերէն։

— Տղա՛յ, Ղազա՛ր, եկել ես, իմաց էլ չես տալիս, գուցէ մի բանի պէտք ես, հը՞...։

Ղազարը դարձաւ հարսի կողմը։ Նա անսովոր կերպով տխուր էր, նոյնիսկ լաց էր եղել։

Հարսի սիրտը ցաւեց, ի՞նչ ունէր արդեօք այդ որբ տղան։ Գուրգուրանքով մօտեցաւ նրան։

— Ի՞նչ ունես, Ղազար ջան. տխուր ես. եթէ դրամի պէտք ունես՝ տամ։

— Ո՛չ, հարս, շնորհակալ եմ, փող չեմ ուզում. բան պէտք չէ, կեանքս էլ պէտք չէ։ Ասաց նա զսպուած ձայնով. ու նորէն արցունքներ հոսեցին աչքերէն։

Հարսի աչքերն էլ լցուեցին. Նա էլ լալու պահանջ ունէր. նրա էլ սիրտը լիքն էր։

— Էդ չեղաւ, Ղազար ես քո մօր տեղն եմ. սրտումդ մի բան ունես. պիտի ասես ինձ։

— Ի՞նչ ասեմ, հարս, բան չունեմ. գնացի շտաբը զէնք խնդրեցի կռուի երթալու համար, չտուին. ասացին... շիլ ես, նշան չես կարող առնել։ Մենք շիլերի համար զէնք չենք ճարում։ Եթէ ինքդ զէնք ճարես՝ գնա»։ Դէհ, իմ էլ սիրտս լցուեց. ու նա վեր քաշեց քիթը լացը զսպելու համար։

— Ի՞նչ ասեմ մօրս, որ ինձ շիլ չծնէր, ոչ իրեն պէտք եկայ ոչ էլ...

Ու նա նորէն քիթը վեր քաշեց։

Հարսը նախանձով նայեց այդ շիլ պատանուն, որ լալիս էր կռուէն յետ մնացած լինելու համար։

— Վնաս չունի, տղաս, Աստծոյ դէմ չեն բողոքի, դու էլ ուրիշ կերպ օգտակար կը լինես։

— Ա՛խ, հարս, սիրտս զէնք է ուզում։ Աստուած վկայ, ուղիղ կը խփեմ, Թուրքն է դիմացս, չէ՞, վրէժ ունեմ, ծնողներս, եղբայրս, մեր գիւղը, վանը, այնքա՛ն շա՛տ են վրէժ կանչողները, ո՞ր մէկն ասեմ։

Ու հարսը մտովի շարունակում էր նրա խօսքը՝ «Ասլանը, հայդուկները, հին ու նոր բոլոր նահատակները, անպաշտպանների աքսորեալները, բոլո՛րը, բոլո՛րը վրէժ կ'ուզեն, հապա՞, ճիշդ ես, Ղազար, ու շիլ հայ աչքն անգամ կարող է ուղիղ խփել, պէ՛տք է որ խփէ»։ Ու հարսը քաշեց Ղազարի գլուխը եւ համբուրեց նրա ճակատը, թաց աչքերը։

— Վնաս չունի, տղաս, դուն էլ ուրիշ բանով պէտք կուգաս։

* *

Կորիւնը խուսափում էր մօրն հանդիպել, մայրն էլ չէր որոնում նրան։ Անսովոր կերպով տխուր էր հարսը, տան մութ անկիւններն էր քաշւում. չէր ուզում դուրս դրացու հանդիպել, հակառակ իր բնաւորութեան՝ այդ եռ ու զեռի օրերին հասարակական աշխատանքի էլ չէր լծւում, կարծես մի վատ բան էր արել, ամաչում էր։

ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շար.)

ներէ, որոնք երբեք չեն ուզեր բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալել, ո՛չ ալ համայնավար կուսակցութիւնը: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ կուսակցութեան մէջ պառակտում մը չափազանց վտանգաւոր հետեւանքներ պիտի ունենար: Խնդիրը կը դառնայ բոլշեւիզմի ղեկավարութեան շուրջ:

Այդ ղեկավարութիւնն ստանձնելու համար, պէտք է մէկը որ Ստալինի պէս երկաթէ կամքով մը օժտուած ըլլայ: Ընդդիմադիրները չեն կրնար առաջ քշել մէկը որ ընդունակ ըլլայ ստանձնելու ղեկավարութիւնը: Ռիկով խելացի է, բայց չունի անհրաժեշտ կորովը: Պուխարին համոզուած յեղափոխական է, բայց չափազանց վիպային է, գալով Տոմսկիի, տաղանդաւոր կազմակերպիչ մըն է, բայց հիւանդ»:

.·. Երէկ իրիկուն Մոսկուայի մէջ հազարաւոր բանուորներ եւ բանուորուհիներ, գործարաններու փակումէն վերջ մասնակցեցան մեծ ցոյցի մը որ կազմակերպուած էր սէնտիքաներուն կողմէ, բողոքելու համար Ռուսիոյ գործերուն մէջ օտար պետութեանց միջամտութեան դէմ:

Այս ցոյցը կազմակերպուած է նկատի ունենալով ռուս ճարտարագէտներու եւ ուսուցչապետներու դէմ դատավարութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ արտասահմանի հետ դաւադրական յարաբերութեան եւ լրտեսութեան մեղադրանքով:

Գաղտնի դաշնագիր

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ՄԵԾ ՄԻՒՖԹԻԻՆ ՄԻՋԵՒ

Պաղեստինի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ լուր մը որուն համաձայն գաղտնի դաշնագիր մը ստորագրուած է Մեծն Բրիտանիոյ գաղթային նախարարութեան եւ Երուսաղէմի Մեծ Միւֆթիին միջեւ: Այս դաշնագիրը, որ առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի Պոմպէյի հնդիկ ազգ. կոմիտէին կողմէ, մեծ յուզում յառաջ բերած է ամէն կողմ:

Այս դաշինքին համաձայն, Անգլիա Արաբներուն կը խոստանայ դադրեցնել հրեայ ներգաղթը Պաղեստինի մէջ եւ արգիլել արաբական հողերու գնումը Հրեաներու կողմէ: Ասոր փոխարէն Մեծ Միւֆթին եւ արաբ երեւելիները յանձն կ'առնեն ազդեցութիւն բանեցնել Հնդկաստանի Իսլամներուն վրայ ի նպաստ Անգլիոյ:

Հնդիկ ազգ. խորհուրդը, այս յայտարարութիւնները ընելով հանդերձ: որոշում մը տուած է որով կը յայտնէ թէ կուսակից է հրեայ օճախի մը հաստատման Պաղեստինի մէջ:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ ՀԱՅ ԾՆՈՂԱՑ

Հայկ. բարեգործական ընդհ. միութեան փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ, վաղը Հինգշաբթիէն սկսեալ, Պէլվիլի շրջանակին հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքները տեղի պիտի ունենան 40 Rue Belleville, M. Georgesի սրահը, ամէն Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9էն մինչեւ 11:

Նոյն շրջանակի բոլոր հայ ծնողներէն կը խնդրուի այս շաբաթական դասընթացքներուն ղրկել կանոնաւորաբար իրենց 6էն 14 տարեկան զաւակները:

(Կնիք)

ԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Նիւթ՝ «Մշոյ Գեղամի Ազգագրական եւ Պատմագիտական գործերը»:

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ատրինէ Տէրուան, Բնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Գմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան: Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50:

ՕՐ. ԻՄԱՍՏՈՒՀԻ ԲԱԳՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋԸՐՊՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

23 Նոյ. 1930 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ave. Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրագարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ-Բաշան Հարաւային-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն: Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Բաբգէն Բէշիշեան,«Մենք մեզ ճանչնանք» Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթօր Հիւկոյի Թշուառները եւ Չարլի Չէփլին:

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիրոֆլէյ, Մ. Մ.— 35:
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35:
Փարիզ, Զ. Յ.— 35:
Ալֆորվիլ, Յ. Գ.— 25:
Մարսէյլ, Ա.Լ.— 150:
Փարիզ, Մ. Զ.— 50:
Պարոքման, Վ. Մ.— 35:
Հէրօ, Ա. Մ.— 35:
Փարիզ, Մ. Պ.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Գույթուլ Թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան Յակոբի որդի Երուանդ Սէֆէրեան, որ ժամանակ մը Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ, կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է: Մօտ երեք տարիէ իվեր իր մասին լուր չկայ: Գրել իր եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեանի, B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

— Կէլիպօլուցի (Տարտանէլ) Տիրուհի Թորոսեան, ծնեալ Պոտուղեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հաճի Թորոս այժմ 24 տարեկան, թեւերուն վրայ հաճիի նշաններ ունի, Մարի 22 տարեկան, թուխ, աչքերը

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

27 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1428

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՄԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿՈՒՄ ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ

Ցերիւրածոյ ըլլան թէ ստոյգ, լուրերը որ քանի մը օրերէ ...վեր Ռուսիան կը ներկայացնեն ներքին փոթորիկներու խա...ալիք, զայն կը դնեն օրակարգի վրայ։

Մենք Ռուսիոյ կը նայինք Հայաստանի, հայ դատին ու ...ժողովուրդին վրայ անոր քաղաքական եւ ընկերային անդրա...րձումներուն մտահոգութեամբ։ Աշխարհի մնացեալ մասը ...յն կը դիտէ իբր առեղծուած որ կորսնցուցած է իր սկզբ...նական խորհուրդի հմայքը։ Բայց կը տեւէ յամառօրէն՝ իր ...րաւոր վարժութիւնները ցնցելու սպառնալիքով։

Բոլշեւիզմի բարձրացման մէջ, մենք կը տեսնենք հայ ...ատին անկումը ու հիասթափ ժողովուրդի մը դատապարտումը ...տեւական թափառումի։ Բոլշեւիզմի անկման մէջ, հնօրեայ աշ...խարհը կը փնտռէ յաղթանակը իր ըմբռնումներուն իր հաւա...քական բարոյականին, զինքը վարող սկզբունքներուն եւ օ...րէնքներուն, որոնց դէմ նախ մենք կը ցցուինք դժգոհ, հալա...ծական, իրաւազուրկ ժողովուրդի ամբողջ զայրոյթով։

Երկու տարբեր աշխարհներ են որ առանձին ուժերով՝ ...էկը միւսէն ամեհի, վայրագ ու ննգութեամբ նրբամիտ, կը ...նգնին իրարու դէմ՝ երկուքն ալ յաւիտենական ճշմարտու...թիւններու պատգամներով իրենց լեզուին ծայրը։ Մէկը իր նոր...ծին ...ինակ յանդգնութեամբ, ըմբոստ, խեռ ու ապօրէն, միւսը ...թնած իր դարաւոր օրէնքներու եւ հաստատութիւններու ...ժին, կը քալեն իրարու կռնակ դարձուցած, բայց նոյն շրջա...նակին մէջ, ուր անխուսափելի է, օր մը իրարու պիտի հան...դիպին։

Հինը գտած է իր ճամբան, ուրկէ կաղնիկաղ կը քալէ հա...ւաքութեանց օրէնքի լոյսին տակ։ Միւսը իր նրբուղին կը ...րթէ անկոխ բարձրութիւններու վրայ. բայց գործիք չունի. ...ձեռքով՝ ժայռերը կը ճանկէ։

Առաջինը տուած է մարդկութեան ինչ որ կրնար։ «Ազա...տութիւն» պատգամեց ու գերութեան շղթաները թեթեւցուց ...ու սկեզօծեց։ Կորաքամակ մարդկութիւնը սորվեցաւ հեռու...էն նայիլ ու գետնի տափակութեան մէջ իր տառապանքը ...ել։ «Հաւասարութիւն» արձանագրեց ու նժարը յանձնեց ...տաւորներու, որոնց հետ կը փոխուի նաեւ արդարութեան ...ակը։ Ու երբեակ նշանաբանին սնանկութիւնը չկրցաւ ...քան աւուր փաստել, որքան պայթեցնելով Մեծ-Պատե...րազմի ռումբը ու վայրենիի բնազդական, հպարտ ուրախու...թեամբ ծակելով եղբայրներու սրտերը։ Ցետպատերազմեան ...ինգ աշխարհները այսօր կ'ապրին աւերակներու վրայ։ Հինը ...սպառած է։

Իսկ աշխարհի 6րդ մասը՝ անարատ յղութեան... պտուղի ...էս, կ'ապրի դրացիներու զարմանքին, կասկածին ու թշնա...մութեան մէջ։ Բայց հիւանդ էր ծնած։ Ու դարմանի բոլոր ...րձերը ծառայեցին աւելի քանդելու անոր առողջութիւնը։ ...նչահար, քրտնաթոր ու սովալլուկ բազմութիւններու Մե...սիան պիտի ըլլար, ու պէտք է խոստովանիլ թէ ճարպիկու...թիւնն ունեցաւ աստուածառաք մարգարէին որ երկնքի բոլոր ...մանանները վար պիտի իջեցնէր, ապերախտ հողին վրայ։ ...ր մականին տակ առատութիւնն ու բարօրութիւն պիտի ըլ...լային սովորական, ընթացիկ օրէնք ու բազմագուրկ ամբոխ...ները պիտի ճանչնային անխափան երջանկութեան բարիքներն ...ու ձանձրոյթները։

Բոլշեւիզմի մեծութիւնը միմիայն իր խոստումներու շռայ...լութեան մէջ է։ Իր գոյութեան ուժը ծծեց թշուառ մարդերու ...արդար կարօտներէն ու ըղձանքներէն։

Բայց, ահա եւ իր գաճաճի ցածութիւնը։ Նոր աշխարհ մը ...ուզեց կերտել հին գործիքներով։ Դիմեց բոլոր այն միջոցնե...րուն, զորս քամահրեր ու դատապարտեր էր եւ որոնց դէմ ...էր ու զիներ էր խաղաղութեան եւ հանդարտ ուրախու...թեան կարօտ սրտերը։

Բոլոր տեսակի բռնութիւնները տապալելու ելլելէ վերջ, ...հաստատե՞ց թէ չէ, ամենէն վատ, ամենէն զօրեղ բռնութիւնը, ...նաեւ ամենամեծը, զոր պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ ...երբեւիցէ։

Ու ճիշտ, նման աւատապետական բռնութեան, բանտերը ...ցուց «հոծ բազմութիւն»ներով, որոնց յանցանքը ոչ ոք գիտ...է. միշտ սակայն ազատութեան անուշ բառ մը բերնին ու ...ըղձանքները որոնց ենթարկեց զանոնք, իրենց նրբութեամբ ...ր կը հանեն չինացի դահիճներու գաղտնագիտութեան։ Զար...գ մանաւանդ, ու նաեւ աքսորեց ճիշտ թուրքի պապենաւանդ ...րժութեամբ։

Ու նմանբացարձակրոնապետութեան մը, հաստատե՞ց թէ չէ ...ասցնելով իր կատարելութեան) լրտեսութիւն մը, որուն ցանցերը ...ր բռնեն աշխարհի չորս անկիւններուն հետ նաեւ հոգիներ։ ...Լրտեսութիւնը հին աշխարհին մէջ կազմակերպութիւն մըն ...ու լրտեսը պաշտօնեայ մը։ Մուրճին ու Մանգաղին տակ դար...ձ կենսական գործարան, իսկ լրտեսը հոն աղանդաւոր մըն է։

Բոլշեւիզմը գիտէ հին աշխարհի օրէնքներուն մէջ փնտռել ու ...ին հանել գալիք պատերազմներու սերմերը, զորս խպառ ճըզ...ու հաւատքներով, արմատ նետեց կեանքը սիրող հոգիներու ...։ Բայց իր գոյութեան ապահովութիւնը կը փնտռէ համաշխար...յին բռնկումներու մէջ, ու կը պատրաստէ ամենէն զարհուրելի ...պատերազմը։

Նարբը բաղդատութիւններու սեւ ու կեղտոտ, ո՞վ չի կրնար ...ըլլա երկարել։

Բայց, եթէ կ'ուզէք արդար զուգակշիռ մը հանել, երկու աշ...խարհները դրէք ձեր հայու խղճի նժարին վրայ։

Նժարը պիտի շարժի, երկու տարբեր բռնութեան հաւասար ծան...րութեան տակ։

Մ. Ե.

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ
ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՍԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Պուրս Էժիբսիէն»ի նոյ. 17ի *թիւին մէջ կը կարդանք.*

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ» «Վառօդարանը Անդրկովկասի մէջ» խորագրով յօդուած մը կը հրատարակէ Թիֆլիսի իր մասնաւոր թղթակցէն: Ընդգծելէ ետք խորհրդային կառավարութեան կողմէ ստեղծուած դժուարութիւնները, ազգային կեդրոններու (Հայաստան, Վրաստան, Ազրպէճան) գոյութեամբը, թղթակիցը կ'ըսէ թէ բաւական է փոքրիկ կայծ մը՝ պատերազմական այս թագուն վիճակը իսկ յեղափոխութեան փոխակերպելու. կրկին անգամ ըմբոստութեան շրջան մը սկսած է, որ Մոսկուայի կառավարութիւնը խիստ ճարտարօրէն պահած է: Թիֆլիսի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ պաշարման մնայուն վիճակ մը կը տիրէ, տեսնելով զրահապատ կառախումբերը որոնք կայարաններուն մէջ կը մնան, բայց մանաւանդ Հայաստանի մէջ է որ արիւնը հոսած է: Արդարեւ վիրաւորներով լեցուն երեք կառախումբեր անցած են միմիայն Թիֆլիսի մէջէն,

Միւս կողմէ, վրացի գիւղացիները ըմբոստացած են կոլխոզներու դէմ եւ կռիւները աբիւնալից չեն եղած:

Թղթակիցը կը նկարագրէ այն անգթութիւնը որով իշխանութիւնները փնդացիրի բռնած են կիներն ու մանուկները: Հետաքրքրական դէպքը այն է որ երկրին ընթացիկ դրամը տոլարն է եւ ոչ րուպլին, որ իր եօթներորդ արժէքին ինկած է,

Շրջանի ընդհ. հրամանատարը ռուս մըն է, բայց ամբողջ ազգաբնակչութիւնը խորապէս հակառակ է գրաւող ուժերուն: Նոյնիսկ գործարաններու գործաւորական շրջանակներու մէջ մարդոց 70 առ հարիւրը հակաբոլշեւիկ է:

«ՉԵԿԱՆ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ»

«Տուրս Էժիբսիէն»ի նոյ. Թիւին մէջ կը կարդանք.

«Եունկասյլէ» թերթը ''Չեկան կը սպաննէ,, խորագրին տակ կը ծանուցանէ հին համայնավարի մը՝ Էրիխ Շմիթի սպանութիւնը, Հանովրի մէջ։ Մարդասպանը անհետացած է։

Ընկերվարական ''Ֆոլքսվիլէ,, թերթը չի կասկածիր թէ Շմիթ սպաննուած ըլլայ համայնավար կուսակցութեան ահաբեկչական կազմակերպութեան կողմէ։ Իր նախկին գաղափարակիցները կը կասկածէին անկէ թէ տեղեկութիւններ հայթայթած է գերման ժամուլին Ռուսիոյ մէջ համայնավար Պարթէլսի սպաննութեան մասին։ Այս վերջինը, Մոսկուա տարուելով, սպաննուած է հոն Չեկայի հրամանով։ Չեկիստ Աղաբեկովի վկայութիւնները լիովին կը հաստատեն այն իրողութիւնը թէ Ռուսիայէն դուրս ահաբեկչական ընդարձակ ցանց մը կայ, որ կը գործէ Կէփէուի պաշտօնեաներու ուղղակի մասնակցութեամբ, իբրեւ սովետական դեսպանատանց եւ առեւտրական գործակալութեանց խորհրդական կամ քարտուղար։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Չեխօսլովաքիոյ արտաքին նախարարը Պէնէշ քաղաքական համբորդութեան մը կը պատրաստուի կատարել Պալքաններու մէջ։

Այս համբորդութիւնը կապ ունի կարծիքներու փոխանակութեան հետ, որուն առիթ տուաւ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն Պուլկար - Եուկոսլաւ յարաբերութեանց մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱԶԼԸՄԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՉԵԿԱՅԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՆԱԵՒ, ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ

Դասալիք չեկիստ Աղաբեկովի յուշագրութիւնները, Հայոց համար լեցուն են անակնկալ յայտնութիւններով։ Ահա եւ Յունաստանի համբաւաւոր Մազլըմեան եպիսկոպոսը, աստուածավախ, բարեպաշտ, ազգասէր ու պարկեշտ, որուն մօրուքը... այնքան աղմուկ հանեց ժամանակին։

Աղաբեկով, Պոլսոյ եւ Յունաստանի հայ լրտեսներուն մասին, ահա թէ ի՞նչ կը պատմէ։

«Պոլսոյ մէջ, ես կ'ապրէի Շիշլի, Ահմէտ պէյ փողոց, 51 թիւ տունը: Մեզ ծանօթ վաճառականներուն մէջ կար Հայ մը Էլմայեան անունով, մօտ 60 տարեկան. 30 տարիէ աւելի էր որ Պոլսոյ մէջ կը զբաղէր ամէն տեսակ առեւտրական գործերով։ Այս մարդը մեծ կապեր ունէր Թուրք կառավարական հաստատութիւններու հետ։ Էլմայեան, խորամանկ եւ անսկզբունք մարդ էր եւ ամէն բան կարող էր ընել դրամի համար։ Մեզ հետ շատ մօտիկ էր, զգալով որ մենք առեւտրական գործերու մէջ անփորձ ենք եւ կրնայ մեզմով մեծ շահեր ապահովել։ Ես որոշեցի իմ գործերուս սկսիլ Էլմայեանով։ Քանի մը օր խօսակցելէ յետոյ, բացուեցայ անոր եւ ան համաձայնեցաւ 150 լիրա ամսականով աշխատիլ մեզ համար։

Էլմայեան «Մալօեան» անուան տակ սկսաւ մեզ համար աշխատիլ։ Ան նախ Թրքական ոստիկանութենէն սկսաւ եւ մեզ յարաբերութեան դրաւ Իզզէթ պէյի հետ, որ այն ատեն կը վարէր ոստիկանական երկրորդ ճիւղը։ Անոր հսկողութեան տակ էին Պոլսոյ ազգերու փոքրամասնութիւնները եւ մենք, անկից կը ստանայինք բոլոր այն զեկուցումները, զորս կը պատրաստէր Թրքական ոստիկանութիւնը Դաշնակցականներու եւ այլ խմբակցութիւններու մասին, որոնք գոյութիւն ունէին Պոլսոյ հայութեան մէջ։ Էլմայեանին կ'աջակցէր Կիւմիւշեանը, որ չափազանց կը հետաքրքրուէր քաղաքական գործերով. ասոր ալ կը վճարէինք 50 լիրա ամսական»։

«Դեկտեմբերի վերջերը (1929ին) Մոսկուայէն եկաւ յունական գործերու նախկին վարիչ Մալոտկովսկին, զիս ծանօթացնելու Յունաստանի գործերուն։ Անոր խօսքով, յունական ճիւղը լաւ չէր կազմակերպուած։ N. 3/23ը Յունաստանի Հայոց արքեպիսկոպոս Մազլըմեանն էր։ Միւս մեծ գործակալը Հայոց թերթի խմբագիրն էր (Այս ո՞ր թերթն է եւ ո՞ր խմբագիրն է, կ'արժէ լուսաբանել. «Յ.»)։ Այս թերթը կը հրատարակուէր Կէփէուի դրամով։ Բայց Մալոտկովսկին խորհուրդ չտուաւ ինձ անոնց հետ կապուելու, որովհետեւ անոնք բաւական վարկաբեկուած էին ժողովուրդին մէջ իրենց սովետասիրական քայլերով»։

Խօսքը հիմա Մազլըմեանին եւ իր հանրածանօթ բարեկամներունն է...։

Ռուսիոյ անցուդարձերը

Շուետի արտաքին Նախարարը, Հէլսինկֆորսի ճամբով կըրցած է երկուշաբթի իրիկուն հեռագրական յարաբերութեան մէջ մտնել Մոսկուայի իր ներկայացուցչին հետ, որ յայտնած է թէ բացարձակ ոչինչ նշմարուած է բոլշեւիկեան մայրաքաղաքին մէջ։

Սակայն «Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը յայտնէ թէ սահմանագլուխէն եկած լուրերու համաձայն, թնդանօթի եւ գնդացիրի ձայներ լսուած են, որոնք Պիկուսոֆէն կուգային՝ լեհական սահմանագլուխին մօտ գտնուող գիւղերուն մէջ, խռովութիւն կը տիրէ։

Փսկոֆէն եկող ճամբորդներն ալ կը յայտնեն թէ լեհական սահմանագլուխին մօտերը նշմարուած է զրահապատ կառախումբ մը, որ հոն բերուած է գիւղացիները զսպելու համար։

Պերլինի խորհրդ. դեսպանին կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Ռուսիոյ հետ հեռագրական եւ երկաթուղային սպասարկութիւնները այս օրերուն չեն ընդհատուած։ Մեր մթնոլորտային պայմաններու հետեւանքով էր որ խզուեցաւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնը։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Լիտվինոֆի յանկարծ մեկնումը Ժընեւէն որ եւ է կապ չունի դէպքերուն հետ։ Մեկնած է իբր թէ այն պատճառով որ իր ներկայութիւնն այդ տեղ որ եւ է նշանակութիւն չունէր։

Տըմփինկը վերջացա՞ւ

Խորհրդային Նաւահանգիստներէն վերադարձող նաւորդներ կը յայտնեն թէ օտար նաւերը որ հոն գացեր էին արտածելի արմտիք փոխադրելու համար, պարապ վերադարձած են, որովհետեւ մթերքը սպառած ե։

Այս նաւերը վերադարձած են Գոստանցա, ապրանք առնելու համար, ինչ որ պատճառ տուած է որ ռումանական արմտիքի գիները յանկարծ բարձրանան։

Աֆղանիստան նորէն կը խռովի

Փէշավէրէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի կը հեռագրեն թէ աֆղան զօրաւոր ցեղախումբ մը, որ Քապուլէն 150 քիլոմեդր դէպի հիւսիս-արեւմուտք կը բնակի, պատրաստուելու վրայ կոիւ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ գահընկէց Ամանուլլահը վերահաստատել իր հօրեղբօր՝ Նատիր շահին տեղ։

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 41

Օննիկ Եազմաճեան	150
Գէորգ Միրոյեան	50
ԼԻՈՆԷՆ.—	
Կարօ Կէնճեան	100
Յովհաննէս Տէր Ներսէսեան	100
Կարապետ Բէքէեան	100
Յովսէփ Նահապետեան	100
Սիմօն Թորոսեան	100
Ընկերուհի Մարի Աճէմեան	100
ՊԵՐԼԻՆԷՆ.—	
Վահան Ջագարեան	150
Գումար	950
Նախորդ գումար	48,437
Ընդհ. գումար	49,387

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրոֆ. Ռամզինի եւ իր ընկերներուն դատավարութեան առթիւ, բոլշեւիկեան մամուլը կը շարունակէ աւելի սաստկօրէն գրգռել ռուս հանրային կարծիքը ընդդէմ Ֆրանսայի,

Պատերազմական գործավարութեան պաշտօնաթերթը «Կարմիր Աստղ» կը գրէ.—

«Ֆրանսայի կայսերապաշտները յատակագծեր մշակեցին այս տարուան ընթացքին, Ռուսիոյ դէմ զինուորական միջամտութիւն մը կատարելու համար, եւ փուանքարէի հերքումները շատ գէշ կը շրջանակեն փարիզի գաղթական ճերմակ Ռուսերու յայտարարութիւնները։ Այս բոլոր գաղթականները յայտարարած են թէ չեն անգիտանար Ֆրանսայի միջամտութեան ծրագիրը եւ թէ փուանքարէ եւ Պրիան կը ջանան պարտկել իրենց խաղը:

«Կարմիր Աստղ»ը կը վերջացնէ խոստանալով բոլշեւիկեան բանակին թէ դաւադիրներու դէմ տրուած դատավճիռը պիտի արդարացնէ «միլիոնաւոր աշխատաւորներու յոյսերը, երբ կատաղի զայրոյթով անոնք կը պահանջեն որ հակայեղափոխական ոստանը վերջնապէս ջախջախուի»:

Բոլշեւիկեան մամուլը կը հրատարակէ գիտնականներու եւ գրողներու կոչը, ստորագրուած Ռուսական Ակադեմիոյ անդամներուն կողմէ: Կը հրաւիրեն բոլոր երկիրներու գիտական անձնաւորութիւնները որ բողոքեն «բոլոր անոնց դէմ որ նոր շուկաներու, գաղութներու եւ ստրուկներու պէտք ունենալով կը միջամտեն խորհրդ. միութեան խաղաղ շինարարութեան աշխատանքին»:

Բայց ահա, բոլշեւիկեան բարոյական անկումի զօրեղ փաստ մը, Հակայեղափոխութեամբ ամբաստանեալներուն մէջ կայ փրոֆ. Սետանին: Իր զաւակը Մոսկուայի մամուլին ուղղած է բաց նամակ մը, որուն մէջ կը յայտարարէ թէ իր հայրը «գործաւոր դասակարգին թշնամին» է եւ կը պահանջէ որ ան մահուան դատապարտուի,

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ

Նախկին Թղթակցութեամբս խօսած էի մասնաւորաբար կրթական կեանքին վրայ, վեր առնելով անոր այս տարուան ներկայացուցած բացառիկ եւ մխիթարական երեսը։

Խօսինք քիչ մըն ալ ազգային-հանրային կազմակերպութեանց մասին։ Սկսինք Հայ Կարմիր Խաչէն։

Այս կազմակերպութիւնն ունի մօտաւորապէս՝ գաղութին կեանքին չափ կեանք մը, այսինքն ութ տարուան։

Անկեղծութիւնը կը պահանջէ որ անվախօրէն եւ առանց կանխակալ նկատումներու յայտարարենք, որ Հ. Կ. Խաչը մեր գաղութին մէջ կատարած է ու կը շարունակէ կատարել նախախնամական դեր մը, հայ անկարին, հիւանդին, այրիին եւ որբին հասնելով ամենուրեք եւ առանց խտրութեան, իր կոչումին բարձրութեան գիտակից վսեմութեամբ մը։

Ունի, միայն Աթէնքի եւ կղզիներու շրջանին մէջ տասնեօթէ աւելի մասնաճիւղեր։ Այսպէս՝ Փիրէա, Լիփաղմայի, Քոքինիոյ, Սինկրուի, վարի եւ վերի Ամարուսիներուն, Քամաբիցայի եւ Լավրիոնի, Գանտիոյ Ռէթիմնոյի, Միտիլլէի, եւ Աթէնքի մէջ։ Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ՝ տարեկան միջին հաշուով կ'ունենայ 9000 դրախմի հասոյթ, որոնք կը գոյանան տեղական միջոցներով, հանդէսներ, վիճակահանութիւններ եւ զանազան այլ ձեռնարկներ։ Այս գումարներէն հարիւրին 80 տոկոսը կը բաշխուի գթութեան գործին, աղքատին, որբին, հիւանդին եւ անկեալին։

Բաց աստի, այսինքն բացի տեղական այս գթութեան գործին վերաբերեալ աշխատանքներէն, Յունաստանի Կ. Խաչը կը պահէ նաեւ սեփական վարժարաններ։ Օրինակ՝ Քօքինիոյ թաղին մէջ. Ջաւարեան նախակրթարան մանկապարտէզ մը, որ այս տարի ունեցաւ նաեւ լրացուցիչ դասարան մը։ Այս վարժարանին մէջ կ'ուսանին 280էն աւելի երկսեռ հայ մանուկներ, ունի փորձուած եւ ծանօթ երիտասարդ դաստիարակ տնօրէն մը, յանձին՝ ընկ. Մկր. Փափազեանին, որուն հետ կը պաշտօնավարէ նաեւ իր կինը՝ Տիկին Գեղան Փափազեանը եւ ուրիշ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ։ Կ'արժէ քիչ մը աւելի ծանրանալ այս կրթական յարկին բարոյական եւ նիւթական մասերուն վրայ։ Բարոյական կամ կրթական մասը՝ ինչպէս ըսի լաւ ձեռքերու մէջ կը գտնուի եւ կասկած չունինք, որ այս տարուան հունձքը աւելի արդիւնաւէտ պիտի ըլլայ։

Գալով նիւթականին՝ վարժարանը ունի տարեկան 120000 դրախմի պիւտճէ մը, որուն՝ 30,000ը միայն Ամերիկայի Կեդր. Կ. Խաչը կու տայ, մնացեալ 90000 դրախմին կը հայթայթուի տեղական հասոյթներով եւ դպրոցական թոշակներէ։

Բացի Ջաւարեանէն Հ. Կ. Խաչը ունի սեփական վարժարաններ՝ վարի եւ վերի Ամարուսիներու մէջ, նաեւ՝ Լավրիոնի մէջ, որոնց պիւտճէին ալ, ինչպէս Ջաւարեանին՝ չորսէն մէկը միայն կու տայ Ամերիկայի Կեդրոնը։ Մնացեալ երեք մասը կը հայթայթուի տեղական միջոցներով։ Այս տարի սակայն, չափազանց անիրաւ վերաբերմունք մը ունեցան Ամերիկայի կեդրոնն ու պատգամաւորականը, մեր շրջանին համար՝ նախորդ տարիներուն տրամադրուած տարեկան պիւտճէին կէսը միայն յատկացնելով։ Եւ ինչ որ բոլորովին անըմբռնելի է, այս շրջանին ճակատին, չեմ գիտեր ինչ աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, ինքնաբաւ տիտղոսն ալ փակցնելով։

Անշուշտ, որ մուրացկաններ չկան մեր շրջանին մէջ, ինչպէս նման ապրանք չունի ամբողջ մեր ժողովուրդը։

Եթէ ինքնաբաւ ըլլալ կը նշանակէ չոր հացին հետ քիչ մըն ալ ուրիշ որեւէ բան գտնել, իրաւ է որ մեր շրջանը. այդ ալ ունի։

Կը կարծենք սակայն, որ եթէ ինքնաբաւ բառը կը պահէ տակաւին իր իբրեւ հայերէն բառ, բովանդակ իմաստը, այդ պարագային Ամերիկան շատ անիրաւ եղած է այս շրջանին հանդէպ։

Անցնինք սակայն, անգամ մը եւս կրկնելով, որ Հ. Կ. Խաչը՝ մեծ գործ ունի կատարելիք եւ Ամերիկան կամ ուրիշներ՝ անհրաժեշտ է որ ըմբռնեն այս բանը։

*** Իբրեւ ազգային-հանրային կազմակերպութիւն՝ խօսինք նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին եւ անմիջապէս ըսենք, որ ամբողջ Աթէնքի շրջանին մէջ նոր խաղեր մը կը նշմարուի այս կազմակերպութեան հանդէպ. բոլոր թաղերուն մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կողմէ կազմուած խումբեր գոյութիւն ունին. որոնք օրէ օր կը պատրաստուին իբրեւ հայ մարզիկներ։ Կան ֆութպոլի խումբեր, որոնք լաւ ու գեշ՝ կ'աշխատին զարգացնել իրենքզիրենք զարկ տալով մարմնակրթանքին,

*** Նախկին Թղթակցութեանս մէջ խօսած էի՝ Փիքսի ազգ. եւ յարանուանական վարժարաններուն մասին. անհրաժեշտ է՝ ըսել նաեւ, որ միւս արուարձաններու մէջ ալ՝ բարոյական եւ նիւթական միեւնոյն երեսներով կը ներկայանան մնացեալ վարժարանները։ Ու եթէ՝ մասնաւորաբար՝ թաղական եւ հոգաբարձու աղաներ՝ իրենց գործին ու պարտականութեան միայն խառնուին, առանց միջամուխ ըլլալու վարժարանական կամ դպրոցավարական գործերուն, արդէն՝ կարելի է յուսատու մտածումներ սնուցանել կրթական արդիւնքին մասին։ Դժբախտաբար այսպէս չէ սակայն։ Յաճախ թաղականներ օրինակ՝ Փիքսի մէջ՝ Արամ Մարտիկեան կոչուած ռամկավար ծաղիկ մը ունինք (մարանկօզ) որ խելքը չհասած բաներու խելք հասցնել ուզելուն համար, խեղճը բարոյապէս վարկաբեկուած եւ խեղճ ու կրակ վիճակի մը ենթարկուած է յաչս ժողովուրդին։ Իր մեծերէն առած դասն իսկ չէկրնար սորվիլ եւ ժողովի մտած վայրկեանէն, ձուկի պէս մէջտեղ կը մնայ։

Ասոր նմաններ միշտ կարելի է գտնել՝ հոս ու հոն, քիչ մը ամէն տեղ։ Մասնաւորաբար՝ ուսուցչութեան կ'իյնայ — իր կոչումին գիտակցութիւնը ունեցող ուսուցչութեան — տաքցած ունելիներով բռնել եւ դուրս նետել նմանները ազգ. յարկերէն եւ հաստատութիւններէն։

Յոյս ունինք, որ նոր կազմուած Կեդր. Վարչութիւնը, նըմաններուն ցոյց կու տայ իրենց արժանի տեղերը։

Ըլլայ ազգային եւ ըլլայ ժողովրդական խաւերը, շատ բան կը սպասեն Բարեգործականի նոր նախագահէն։ Հաւատա՞նք արդեօք, որ Բարեգործականը՝ պիտի դառնայ ժողովուրդին կազմակերպութիւնը՝ փոխանակ՝ կուսակցութեան մը։

***

Քիչ մըն ալ գրական, լրագրական եւ գեղարուեստական տեղեկութիւններ։

Գրականութի՞ւն, մասնաւորաբար՝ չկայ. բացի՝ «Նոր Օր»ի գրական բացառիկ թիւերէն, եւ «Հրազդան» պատանիներու պարբերաթերթէն։

Շատ փորձեր եղած են՝ իրենց եւ զինադադարեան գրագէտներու կողմէ սակայն չեն յաջողած։

«Յունահայ տարեգիրք»ը որ այս գաղութին պարծանքներէն հրատարակութիւն մըն է, կը լսեմ թէ պիտի չհրատարակուի այլեւս։ Անոր տեղ «Նոր Օր»ը պիտի հրատարակէ «Պարթենոն» գրական հաւաքածոյ մը, տարուէ տարի։ Միւս կողմէ խօսք կայ նաեւ, ընկ. Կաւարենցի խմբագրապետութեամբ՝ խնամուած հիմերու վրայ դնել «Հըրազդան»ը, դարձնելով լուրջ գրական ամսաթերթ մը։

Կայ նաեւ թատերական շարժում. ունինք՝ Աթէնքի տրամաթիք, Աթէնքի թատերասիրաց Միութիններ, որոնք ի մօտոյ պիտի միանան մէկ անունի շուրջ։

Նոր կազմուեցաւ նաեւ Կոմիտասեան երգչախումբը, ընկ. Կաւարենցի ղեկավարութեամբ։

Ինչպէս կը տեսնէք, գաղութը միշտ շարժման մէջ է, եւ կ'ընէ իր անկարելին՝ ինքզինքը պահելու եւ զարգացնելու համար։

***

Խօսինք երկրին տնտեսական վիճակի մասին։ Պէտք է ըսել, որ վերջերս քիչ մը ամուլութիւն կը տեսնուի հրապարակին վրայ։ Թէեւ՝ ընդհ. քրիզը կը շարունակուի։

Վերջերս կնքուած հելլէնօթուրք դաշնագիրն է նորութիւնը եւ նիւթը բոլորին խօսակցութեան։

Ժողովրդական տրամադրութիւնը դէմ է անոր։ Տեսնենք՝ ի՞նչ պիտի ըսեն եւ խորհրդարան եւ ծերակուտական։ Լաւ է կարծիք չյայտնել։

***

Նորէն զուտ կուսակցական կեանքին մասին խօսինք, որովհետեւ նորութիւններ կան։

Այս տարի, Շրջ. Ժողովի որոշումով պիտի կազմուէին ընկերուհիներու խումբեր։ Յունաստանի Կ. Կոմիտէն արդէն այս ուղղութեամբ գործիկած է եւ ցարդ կազմուած են Սինկրուի մէջ «Շաքէ» անուամբ, եւ Փիքսի մէջ «Ազատամարտ» անունով ընկերուհիներու խումբեր։ Կազմուելու վրայ են նաեւ միւս թաղերու մէջ ալ համանուն խումբեր։ Ընկ. Շ. Միսաքեան՝ կազմուած երկու նոր խումբերուն ալ մասնաւոր դասախօսութիւններ տուաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՓՈԹՈՐԿՒՈՒՄ Է

Մի քանի օր է ինչ եւրոպական ամենէն լուրջ թերթերը շատ կարեւոր լուրեր են հաղորդում խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաք Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցող Ստալինի դէմ բացուած դաւադրութեան եւ այս առթիւ եղած մի շարք աչքի ընկնող ղեկավար բոլշեւիկների, ինչպէս նաեւ յայտնի Էս-դէկների. Էսէրների եւ համաշխարհային անուն վայելող ռուս գիտնականների ձերբակալութեանց մասին։ Հաղորդեցին նաեւ Իզմայիլեան գընդի երկու գումարտակի մէջ ծագած խռովութեան եւ չեկիստների կողմից եղած ջարդի մասին։

Մոսկուայի եւ Բերլինի միջեւ թելաւոր եւ անթել հեռագրային ու հեռախօսային հաղորդակցութիւնը մի քանի օր է գրեթէ գադարել է։ Մոսկուայից գերմանական դեսպանը հեռախօսով հաղորդել է Բերլին, որ «արտաքուստ Մոսկւայի մէջ խաղաղ է...»

Բոլշեւիկները անթելով ի լուր աշխարհի հերքում են Մոսկուայի դէպքերի մասին եւրոպական թերթերում հրատարակուած լուրերը, բայց այնպիսի ծամծմած ոճով, որ դժուար չէ կռահել, որ իրօք Մոսկուայի հորիզոնի վրայ մութ ամպեր են կուտակուել եւ խուլ որոտումներ է լսւում ... Երբեմնի բոլոր բարիքներով հարուստ Ռուսաստանը շնորհիւ բոլշեւիկների աներեւակայելի դաժան միջոցներով երկիրը լենինեան դրախտ դարձնելու վարած անմիտ քաղաքականութեան, այնպիսի թշուառ վիճակի են մատնել, որ շատ բոլշեւիկ ղեկավարներ արդէն սկսել են անհանգստութեան նշաններ ցոյց տալ եւ զանազան միջոցներով փորձեր կատարելով, աշխատել մի կերպ ազատել Ստալինի ճանկերից եւ իրենց կուսակցութիւնը փրկել դէպի անդունդը գլորւող անխուսափելի ճանապարհից։

Ով որ ուշիուշով հետեւել է բոլշեւիկեան իշխանութեան այս տասներեք տարիների վարած քաղաքականութեան շնորհիւ Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցող բոլոր տեսակի աչքի ընկնող երեւոյթներին, նրա համար հայելիի պէս պարզ է, որ Ռուսաստանի հարիւր միլիոն ժողովուրդը բոլշեւիկների հանդէպ անսահման ատելութեամբ է լցուած, եւ որ յարմար եղած րոպէին բոլշեւիկ ղեկավարներից սկսած մինչեւ ամենաաննշաններին պէտք է դաժանօրէն ջարդէ, հալածէ։ Ոչ մի հեղինակաւոր եւ հուժկու ձեռք չպիտի կարողանայ բոլշեւիկների իշխանութիւնից տապալելուց յետոյ, առաջին օրերին վրէժով լցուած եւ գազազած ժողովրդի ինքնադատաստանից փրկել բոլշեւիկներին եւ մանաւանդ ղեկավարներին։

Ցարագիր ռուս ձախակողրեան ղեկավարները, սկսած Միլիւկովից, մինչեւ Կերենսկին, Չեռնովն եւ ուրիշներ, թէեւ մեզանից շատ լաւ են ծանօթ ռուս ժողովրդի ներկայ մտայնութեանը, ներկայ ծանր վիճակին եւ բոլշեւիկների դէմ վրէժով լցուած ցասումին եւ ժողովրդի կողմից լինելիք սոսկալի ինքնադատաստանին, որին զոհ են գնալու նաեւ Հրեաներն ու շատ անմեղ մարդիկ, արտասահմանեան իրենց թերթերի, ինչպէս նաեւ ժողովների մէջ շարունակ մաղթում են որ բոլշեւիկների տապալումը կատարուի անարիւն, ինչպէս այդ տեղի ունեցաւ ցարական իշխանութեան տապալման ժամանակ 1917 թ. փետրուարին։

Ոչ մի ռուսական եւ աշխարհիս ամենէն դաժան կառավարութեան ժամանակ ազատութեան գաղափարը այնքան կոպիտ ու բիրտ կերպով հալածուած չի եղել, ինչպէս, իրենց „կարմիր յեղափոխական եւ իսկական ընկերվարական» յորջորջւող բոլշեւիկեան իշխանութեան օրից։ Բոլշեւիկների կողմից եղած դաժանութիւնների առաջ նսեմանում են ցարական իշխանութեան բոլոր ձեւի հալածանքները։ Ռուս Ռոմանովների երեք հարիւր տարուայ իշխանութեան ընթացքում հակապետական յանցանքների համար այնքան մարդ չէ մահուան դատապարտուած որքան բոլշեւիկների այս տասներեք տարուայ ընթացքում։ Եւ վերջապէս ռուսական ո՞ր իշխանութեան օրով ժողովուրդը այսպիսի չքաւոր եւ խղճալի վիճակի է մատնուել։

Ցարական կառավարութեան հալածանքը ուղղուած է եղել յեղափոխականների, ազատամիտ մտաւորականութեան եւ Ռուսաստանի մանր ազգերի դէմ, որից խոշոր բաժին է հասել հայ ժողովուրդին եւ առանձնապէս դաշնակցականներին։ Բայց երբեք հալածանքը այնքան սաստկօրէն ուղղուած չէ եղել ժողովուրդի բոլոր խաւերի դէմ, ինչպէս ներկայացում։

Բոլշեւիկեան գերիշխանութիւնն ամենադաժանն է բոլոր նման գերիշխանութիւններից։ Այս է պատճառը որ բոլշեւիկները հանդէպ հալածանքն ու վրէժի ցասումը աւելի խիստ, աւելի ահռելի է լինելու քան թէ եղաւ ցարականների հանդէպ։

Ցետոյ, պէտք է ի նկատի ունենալ մի հանգամանք, որ ցարական իշխանութեան տապալումը տեղի ունեցաւ ոչ թէ յեղափոխական տարրերի ձնշման տակ, այլ ռուսական զինուորական գլխաւոր հրամանատարների եւ յայտնի միապետական գործիչների բարոյական միահամուռ ելոյթով, կանխելու համար այն մեծ փոթորիկը, որը ամբարուել էր ժողովրդի լայն խաւերի մէջ, շնորհիւ ռուսական թագաւորի եւ իր արբանեակների վարած ապիկար եւ հայրենադաւ քաղաքականութեան։ Նիկոլա Բ.ի տապալումից յետոյ Ռուսաստանի յեղափոխական կուսակցութիւններն ու ըմբոստ տարրերը չուզեցին անմիջապէս բոլոր ասպարէզներից դուրս վռնդել եւ հաշուեյարդարի նստել ցարական դաժան բոլոր մեծ ու փոքր պաշտօնեաների եւ միապետական յայտնի դէմքերի հետ, որովհետեւ Ռուսաստանի կրծքին չոքել էին Գերմանիան, Աւստրիան ու Տաճկաստանը իրենց միլիոնաւոր բանակներով։ Բացի բոլշեւիկներից Ռուսաստանի բոլոր կուսակցութիւնները որոշել էին յանուն հայրենիքի փրկութեան չսրել ներքին պայքարը, այլ միահամուռ ուժերով աշխատել այն մեծ պատերազմից յաղթօղական ելնել։

Բոլշեւիկներն են, որ օգտուելով այն հանգամանքից, որ բոլորի ուշադրութիւնը դարձած է դէպի արտաքին թշնամին, սկսեցին իրենց յատուկ ստոր միջոցներով լարել յոգնած ու գազազած զօրքն ու ամբոխը օրուայ իշխանութեան դէմ, այն ահաւոր ժամին բոլոր արտաքին ճակատներից զօրքը յետ քաշել եւ բուն երկրի մէջ ստեղծել եղբայրասպան կուիւ թատերաբեմ։ Ռուս զօրքերը իրենց յատուկ անտարբերութեամբ եւ ինչո՞ւ չասել՝ տգիտութեամբ լքեց բոլոր ճակատները, թողլով այն հողամասերը որ նոյնքան միլիոնաւոր զոհերի գնով գրաւել էին, ինչպէս նաեւ ահռելի քանակութեամբ ռազմամթերք, պարէն, հագուստ եւ զանազան տեսակ արժէքաւոր իրեր, քաջաբար կուեցին Կերենսկիի Նախագահութեամբ, այսպէս կոչուած, ժամանակաւոր կառավարութեան դէմ, տապալեցին շատ աննշան զոհերի գնով եւ լայնածաւալ Ռուսաստանի բոլորը յանձնեցին մի խումբ բախտախնդիր բոլշեւիկների ձեռքը, որոնք ահա՝ տասներեք տարի է ինչ թալանելով տարուէ տարի երկիրը աղքատացնում, ժողովրդին մատնում են ծայր աստիճան թշուառութեան, իբր թէ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան եւ ընկերվարական գաղափարի կիրառման։

Բայց փաստն այն է, որ Ռուսաստանի բոլշեւիկները, միջազգային յայտնի սրիկաների հետ միասին, երկրի ամբողջ կառուցւածքը վատնում-փչացնում են իրենց հաճոյքի եւ տռփանքի համար։ Այս նպատակով բոլոր արժէքաւոր իրերը մաս-մաս անգամ թանգարանների եւ տաճարների ամենաթանկարժէք իրերը արտահանելով ծախում են օտար վաճառականներին։ Վերջերս էլ սկսել են հացահատիկները, փայտը, բերքը, եւ ինչ որ կարելի է շուկայ հանել եւ թէկուզ չնչին գնով ծախել արտահանում են, սովի մատնելով իրենց խնամ[illegible] յանձնած ժողովրդին։ Այս [illegible] փով երբ բոլշեւիկները շ[illegible] կեն, Ռուսաստանը կը դարձն[illegible] ամայի երկիր, սովի եւ հի[illegible] դութիւնների ճիրաններում լարւող մի ժողովուրդ, որը պ[illegible] մական ահաւոր մի ժամի[illegible] երկրի ղեկը յանձնեց փճացած ւանդիւրիստների ձեռքը եւ [illegible] դարձաւ այս նոր ձեւի եւ ա[illegible] իշխանութեան ամենաթ[illegible] ստրուկը-գերին... Թէ ինչպէս ջղեցան բոլշեւիկները [illegible] Կերենսկիի կառավարութիւն[illegible] բողջ երեք տարի շարունակ [illegible] ղաքացիական կռիւ մղել եւ [illegible] թել բոլոր ճակատներում հ[illegible] բոլշեւիկ կանոնաւոր զօրա[illegible] րի դէմ՝ լինի հարաւում [illegible] կամ Վրանգէլի՝ դեմոկրա[illegible] ձախատում՝ Իւդենիչի եւ Սի[illegible] րիայում ծովակալ Կոլչակի հր[illegible] մանատարութեամբ, ինչպէս[illegible] բազմաթիւ ըմբոստութիւնն[illegible] նազան վայրերում։

(Շար.)

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ [illegible]

Կիրակնօրեայ մեր [illegible] «Միտք եւ արուեստ»ի [illegible] մէջ քննադատեր էինք [illegible] տեսակէտները, որոնք [illegible] նուած էին Փարիզի Գր[illegible] Միութեան մէկ հաւաք[illegible] մէջ, ինչպէս «Յառաջ»ի ուրբ[illegible] թի թիւով ներկայացուցած Ս. Ք. համառօտակի։

Կիրակի օր մեր քննադատ[illegible] թիւնը, եւ երկուշաբթի [illegible] ւօտ՝ նամակ մը, զոր կը [illegible] րագրէ Փրոֆ. Ն. Ադոնց։

Այդ նամակը կը սկսի [illegible] պէս.—

«Զարմանքով կարդացի [illegible] անհեթեթութիւնները, որ [illegible] րագրուած են ինձ»։

Այստեղ զարմանքով [illegible] է պատասխանել թէ «ան[illegible] թութիւնները» ոչ թէ «[illegible] գրուած» էին, այլ արտա[illegible] տուած Փրոֆ. Ն. Ադոնցի կ[illegible] ինչպէս կը տեղեկագրէր Ս.[illegible] եւ ինչպէս առանց փոփո[illegible] թեան տպուած էին ուրբա[illegible] թիւով։

«Յօդուածագիրը հիմնել [illegible] դատողութիւնները եւ վճիռ[illegible] այն հաշուետուութեան վր[illegible] որ տպուած է ուրբաթ օր[illegible] համարի մէջ, Ս. Ք. ստորագ[illegible] թեամբ...»։

Կեցցէ՛, լաւ նկատած է Փր[illegible] Ադոնց։ Ուրեմն ուրբաթ [illegible] թիւով յայտարուած «անհեթեթ[illegible] թիւնները» կրկնուած են կիր[illegible] օրուան թիւով ալ։

«... Եւ որի մէջ ճիշդ չէ [illegible] ձանագրած Պէշիկթաշլեա[illegible] մասին յայտնած կարծիքս»։

Ուրախ ենք, որ կը պար[illegible] ճշմարտութիւնը։ Դժբախտաբ[illegible] քիչ մը ուշ։ Ուրբաթ օր[illegible] թիւով կը տպուի սխալը (թե[illegible] «անհեթեթութիւն»), [illegible] օր չի հերքուիր, եւ կիր[illegible] կամիթ մը եւ ահա յաշ[illegible] պատասխանը։

Երբ Փրոֆ. Ն. Ադոնց կը [illegible] տովանի թէ «ճիշդ չէ ար[illegible] գրուած իր կարծիքը», ([illegible] որ պիտի ճշդէինք [illegible] այնուհետեւ հարցը կը փ[illegible] Այլեւս չենք ուզեր հարցնել [illegible] ճիշդ արձանագրուա՞ծ էին [illegible] ինչ որ գրուեցաւ իբրեւ իր [illegible] ծիքը Ռ. Զարդարեանի [illegible] Եւ, յանուն արդարութեան, [illegible] Փրոֆ. Ն. Ադոնցի կարծիքը [illegible] շէկթաշլեանի մասին։

«Դասախօս Օ. կարօն [illegible] կայացրեց մեզ Պէշիկթաշլե[illegible] երեք կողմից, որպէս 1) [illegible] նաստեղծ, 2) հասարակա[illegible] գործիչ եւ 3) սոսկ մարդ[illegible] դասախօսը ընդրոշեց [illegible] թաշլեանի գրական երկերը [illegible] րեւ կեղծ-դասական, գրա[illegible] գրաբարով, եւ մասամբ [illegible] տիկ, գրուած աշխարհիկ [illegible] Իբրեւ հասարակական գործ[illegible] Պէշիկթաշլեան — դարձեալ [illegible] սախօսի կարծիքով — հայր[illegible] նասէր էր, կրօնական [illegible]

...ից զուրս, եւ ընդունակ խօսե... տաքին անգամ «գնդակի ... փառքի» մասին։ Եւ վերջապէս Պէշիկթաշլեան իբրեւ ան...ւոր, առաջինն էր, բարեկիրթ, ...ամեստ՝ երկչոտութեան չափ, ...րեթէ կանացիրնւորութեամբ։ Այդ բանախօսութեան առթիւ, ...ես նախ ցանկութիւն յայտնեցի ...որ հայութեան երկու մեծ հատուածներից մէկի գրական եւ հասարակական կեանքի եւ գործիչների մասին խօսելիս՝ չմոռանալ միւս հատուածը եւ միշտ ...զուգընթացաբարուսումնասիրել։ Այդպակասը նոյն օրուանդասախօսութեան պարտք համարեցի լրացնել քանի մը խօսքով։ Պէշիկթաշլեանը մշակում էր կեղծ դասական գրականութիւն եւ ...մոտենում ռոմանտիզմին, երբ արեւելեան հայ գրականութիւնը ...տասնեակ տարիներ առաջ ...ել էր Աբովեան։ Դորպատի ...երման յստակ ակունքից ըմ...ել էր նա ռոմանտիզմի ջուրը, ...բերել էր գիտակցօրէն արտա...գրել «Վէրք Հայաստանի»։

Այս տեսակէտից իր գրականութիւնը յետ է արեւելահայ Աբովեան գրականութիւնից։

Պէշիկթաշլեան որպէս հասարակական գործիչ չի կարող համեմատուել իր ժամանակակից եւ հասակակից արեւելահայ Միք. Նալբանտեանի հետ, ո՛չ հասարակագիտական պատրաստութեամբ եւ ո՛չ անհատական յառնուածքով։ Նալբանտեան պայքարող էր, եւ իբրեւ այդպիսին կարող է պատիւ բերել ամէն մի ազգի։

Պէշիկթաշլեան, ասում են, ...եզ եւ անուշ բնաւորութիւն ունէր, բարեկիրթ եւ ամաչկոտ։ Այս առթիւ նկատեցի, որ այս յատկութիւնները մասամբ վերագրելու են, թերեւս, Մխիթարեան դպրոցին, այսինքն վանական դաստիարակութեան, ինչպէս եւ իր գրականութիւնը կրում է Մխիթարեան դրոշմ։

Նաեւ այն միտքը յայտնեցի ...որ անցեալ դէմքեր տօնելը միմիայն երախտագիտական ...արտ չպիտի համարել։ Դրանք մարդիկ իրենց գործերով նման են պտղատու ծառերի։ Ժամանակ առժամանակ պէտք է թափ տալ եւ տեսնել, ինչ է մնում ծառի վրայ, եւ ի՛նչ թափւում, վայր ընկնում որպէս ...նացած անճաշակելի միրգ համաձայն յարափոփոխ գրական ճաշակների եւ պահանջների։

Արդ եթէ ներկայումս թափահարենք Պէշիկթաշլեանի ծառը, շատ բան չի մնայ ծառի վերայ, մի քանիսը գուցէ ընդմիշտ մնան, միւսները եւ խոշորագոյն մասը բաժին է Լեթա գետի։

Եթէ ուզենք չափի տակ առնել Պէշիկթաշլեան, պիտի խոստովանենք, որ ո՛չ գրական եւ ո՛չ հասարակական մարզում մեծութիւն չէ. մեծ բանաստեղծ ...լինելու համար պակասում էր ղէպի երկինք տանող թեւերը եւ երկրի վրայ մնալու յանդգնութիւնը, չկար փոթորկող արիւն ու աւիւն, մեծ գործիչ լինելու համար ջիղ չունէր, զայրանալու եւ յառաջ մղելու ձայնը չունէր։ Անհա ինչու միջակութիւն էր։ Այս ճշմարտութիւնը աւելի յարգի է, քան սուտ եւ պատիր գովասանքները։»

Անշուշտ այս կարծիքները եւս ունին վիճելի կողմեր, բայց կը մնանք այնքանանհեթեթ, որքան էին Ուրբաթ օրուան տեղեկատուութեամբ։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հետեւեալ երկար հատուածը կ'առնենք Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի բանաձեւէն, որ տրուած է 2 նոյեմբերին: Ինչպէս յաճախ կը գրենք, ռուս աշխարհակալութեան վտանգը հետզհետէ զգալի դառնալով Հայաստանի կոմունիստներուն համար, սուր վէճեր ստեղծուեցան Երեւանի մէջ: Իբրեւ հակազդեցութիւն այդ հոսանքին, կ'ըսուի թէ ստեղծուած են «տեղական ազգայնականութեան» ձգտումներ:

Ներկայ բանաձեւը, դատապարտելով հանդերձ երկու կողմերն ալ, շատ բան կը խօսի Հայաստանի օրուան հոգերուն մասին: Այս բանաձեւը կը յանձնենք «խորհրդային Հայաստանի բարեկամ» ռամկավարներուն ուշադրութեան:

ԽՄԲ.

Մեր կուսակցութիւնը շարունակ կռուած է երկու շեղումներու դէմ. I.— Մեծապետական ազգայնականութիւն, 2 — Տեղական ազգայնականութիւն։

Մեծապետական ազգայնականութիւնը կ'արտայայտէ նախկին տիրապետող ազգին (ռուս) դրամատէր եւ քաղքենի տարրերուն վարդապետութիւնը։ Անոնք կը ձգտին վերականգնել իրենց նախկին գաղութային յարաբերութիւնները ազգային ծայրագաւառներու հետ, վերահաստատելու համար նախկին տիրապետութիւնը։ Այդ ձգտումը մեր կուսակցութեան մէջ կ'արտայայտուի դիմադրութեամբ մը ընդդէմ ծայրագաւառներու ճարտարարուեստական վերականգնումին, ինչպէս նաեւ կեդրոնաձիգ ձգտումներով ազգային հանրապետութիւններու մասին, եւ ժխտելով ազգային մշակոյթի ծաղկումը։

Մեծապետական ազգայնականութիւնը յաճախ հանդէս կուգայ «ինտէրնացիոնալիզմի», իսկ վերջերս՝ «մասնաւոր» հարցերու քօղին տակ, այսպէս աշխատելով լուծել տեղային հանրապետութիւնները։ Այս «ինտէրնացիոնալիստները» կը կոթնին Լէնինի ծանօթ յայտարարութեան, որ կ'ըսէ թէ խորհրդային երկիրներու դաշնակցութիւնը կը հանդիսանայ փոխանցման եղանակ մը տարբեր ազգերու աշխատաւորութեան միաձուլման։ Այս տեսակէտը սխալ մեկնաբանուած է, որովհետեւ տարբեր ազգերու աշխատաւորութեան միաձուլումը կը պահանջէ ոչ թէ քանի մը տարի, այլ ամբողջ դարաշրջան մը, երբ ընկերվարութիւնը կը յաղթանակէ միջազգային չափանիշով. «Երկրի մը բանուորութեան դիկտատուրային շրջանին, ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթներու ծաղկումը անոնց միաձուլումը, մէկ ընդհանուր լեզուով ընկերվարական միակ մշակոյթի այս անգամ թէ ձեւով եւ թէ բովանդակութեամբ) մը վերածումը, որ տեղի կ'ունենայ՝ երբ բանուորութիւնը յաղթանակէ ամբողջ աշխարհի մէջ — այս է ազգային մշակոյթի հարցին մասին Լէնինի տեսակէտը (Ստալին)։

Տեղական ազգայնականութիւնը կ'արտայայտէ ազգային քաղքենի տարրերուն ցանկութիւնը, եւ Հայաստանի մէջ՝ հայ քաղքենի մտաւորականութեան, հայ սեփականատիրութեան ցանկութիւնները։

Անոնք կը ձգտին մեկուսացնել Հայաստանը, առանձնացնել զայն իր ազգային կեղեւին մէջ, պայքարիլ աշխարհակալական ռուս ազգայնականութեան դէմ, քաշուիլ ազգային պետութեան մը շրջանակին մէջ. Այս տեսակէտը կ'արդարացնէ, Հայաստանի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կ'արտայայտէ հայկական մարտական ազգայնականութիւնը։

Երկու այս հոսանքները կ'աշխատին փոխադրել նաեւ մեր կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ,— Դաշնակցային մեթոդը փոխադրել մեր կուսակցութեան գործունէութեան մէջ։ Երկու հոսանքները,— աշխարհակալականն ու տեղականը,— կը թափանցեն մշակութային եւ տնտեսական գործունէութեան բոլոր մասերուն մէջ, չափազանց լաւ սքօղուած եւ եւ ամենայն վարպետութեամբ։

Այս հոսանքներուն մէջ ամենավտանգաւորն է առաջինը (մեծառուսականը), թէ Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն համար ընդհանրապէս եւ թէ Հայաստանի համար մասնաւորապէս։

Մեծապետական ռուս ազգայնականութիւնը, որ յենարան գտած է կառավարչական մեքենային ռուսասէր տարրերուն մէջ, կը պահանջէ անողոք պայքար։ Անողոք պայքար նաեւ տեղական ազգայնականութեան դէմ։ Եւ այդ նպատակով, դաստիարակել Հայաստանի աշխատաւորութիւնը միջազգային ոգիով։

Այս առթիւ կը դատապարտուին «Խորհ. Հայաստան», «Լէնինեան Ուղի» եւ «Ավանգարդ» թերթերը, որոնք պայքարեցան մեծապետական ռուս ազգայնականութեան դէմ»։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԻՃՆԵՐԸ ԿԻՆԵՐ ԵՆ

«Նոյէս Վիներ Ժուրնալ» թերթը հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Ռուսիոյ դահիճ կիներուն մասին։

Կը գրէ թէ Օտեսայի չեկային անդամներուն մէջ կը գտնուէին մանկամարդ աղջիկներ, հազիւ 16 տարեկան։ Այսպէս կը յիշէ Օլկա Կորսկոֆ եւ Լիդիա Պահամոֆ։ Այս կին չեկիստները այր չեկիստներէն աւելի անգութ են։ Վէրա Կրէպէննիքով, այլ անուամբ Տօրա, ամէնէն անգութ կինն էր, որ մեծ ազդեցութիւն կը գործէր Օտեսայի չեկային մէջ։ Հազիւ 20 տարեկան, կը պատկանէր ազնուական ընտանիքի մը։ Բազմաթիւ լեզուներ գիտէր։ Հակառակ իր ընդունակութիւններուն եւ ազնուական ծագումին, Օտեսայի չեկան մտնելով սարսափ սփռեց քաղաքին մէջ։

Կ'ըսեն թէ Չեկայի հարցաքննիչ Մասալսկիի սիրահարելով, լքեց իր ընտանիքը, ամէն բան զոհեց, հարցաքննիչին տունը գնաց. իր ամբողջ օրը կ'անցընէր Չեկային մէջ։ Տէնիքինի բանակին կողմէ, ժամանակ մը գերի բռնուեցաւ, սակայն հակառակ սեղմ հսկողութեան, փախաւ։ Երկրորդ անգամ եւս բռնուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ։

Հիմա իր դերը ուրիշ կիներ կը կատարեն, նոյնքան անգթութեամբ։

ՔԱԹԷՐԻՆԷԹՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ սովորութիւն է տօնել, ամէն տարի 25 Նոյեմբերին, այն աղջիկները, որոնք 25 տարեկան կ'ըլլան եւ դեռ ամուսնացած չեն։

Այդ օրը Քաթէրինէթները (այսինքն այն աղջիկները, որոնք 25 տարեկան են եւ դեռ ամուսնացած չեն), մասնաւոր գլխարկ մը կը դնեն իրենց գլխին եւ կը պտըտին փողոցներուն մէջ։ Անցորդները ազատ են համբուրելու այս աղջիկները։

Այս սովորութիւնը ծագում առած է հետեւեալ պատմութենէն։

Քրիստոնէական թուականին սկիզբը, Աղեքսանդրիոյ մէջ կ'ապրէր Քաթէրին (կատարինէ) անունով աղջիկ մը։ Սուրբ ճգնաւոր մը հանդիպեցաւ այս աղջկան, որ անմիջապէս ընդունեց քրիստոնէութիւնը, որովհետեւ ճգնաւորը իրեն խոստացաւ գտնել ամենագեղեցիկ ամուսին մը։ Ու մկրտուեցաւ։ Գիշերը երազին մէջ տեսաւ Յիսուս Մանուկը, զոր գրկած էր կոյս Մարիամը։

Յիսուս Մանուկը ծռեցաւ եւ իր մատը անցուց մատանի մը։ Առտուն երբ արթնցաւ, Քաթէրին տեսաւ որ մատանին մատին վրայ է դեռ։ Վերածնունդի արուեստագէտները բոլորն ալ ներշնչուած են այս միսթիք նշանտուքէն։ Այլեւս չամուսնացաւ, ինքզինք նուիրեց գիտութեան։ Այսպէս քրիստոնէութիւն քարոզելով կրօնափոխեց Եգիպտոսի փիլիսոփաները։ Մաքսիմինոս կայսրը խարոյկի վրայ այրեց զանոնք բոլորն ալ։ Քաթէրին եւս դատապարտուեցաւ կրելու սարսափելի չարչարանքներ։ Նետեցին վիրապի մը մէջ, ուր հրեշտակները գացին սնուցանելու զայն։

Կայսրուհի Փաւստինա այցելութիւն մը տալով սրբուհիին, քրիստոնէութիւնն ընդունեց, իրեն հետեւեցան բազմաթիւ զինուորներ։ Այն ատեն գլխատուեցաւ Քաթէրին։ Իր վէրքէն դուրս գայթեց, փոխան արիւնի, կաթի առու մը։ Մարտիրոսը փոխադրուեցաւ Սինայի լերան վրայ։ Իր թաղուած տեղը հիմնուեցաւ վանք մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Դատական գործավար Եուսուֆ Քէմալ պէյ, որ քանի մը օրէ ի վեր Պոլիս կը գտնուի, կը զբաղի օրէնքներու բարեփոխման խնդրով։ Այս առթիւ, գործավարը տեսակցութիւն ունեցած է այս խնդրին առթիւ Փաստաբանական Կաճառին կողմէ կազմուած յանձնաժողովի անդամներուն հետ։ Գործավարը մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետեւի «իճրայի» եւ սնանկութեան գործերու մասին եղած քննութեանց։

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՕՐԵՐ ԱՌԱՋ ՈՐՈՇՈՒԱԾ ԷՐ

Նոր կուսակցութեան լուծման մասին հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.

Լուծումը որոշուած էր Պ. Վէնիզելոսի Էնկիւրի գտնուած միջոցին, բայց գէշ չտպաւորելու համար օտար հիւրերը, յարմար դատուած էր երկու շաբաթով յետաձգել։ Վէնիզելոսի մեկնումէն երեք օր յետոյ, Մուսթաֆա Քէմալ Արտահանի երեսփոխան Թահսին պէյի բնակարանը երթալով, երեք ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է Ֆէթհի պէյի հետ։

Տեսակցութեան ընթացքին Ֆէթհի պէյ պնդած է կուսակցութիւնը լուծելու անհրաժեշտութեան վրայ իսկ Մ. Քէմալ աշխատած է համոզել որ Անատոլուի պտոյտի վերադարձին յետաձգուի լուծման գործողութիւնը եւ առաջարկած է որ իրեն ընկերանան երկու կուսակցութեանց քարտուղարները։ Խալքը իմանալով ասիկա, պահանջած է Մ. Քէմալէն առանձին ճամբորդել, միայն իր քարտուղարին ընկերակցութեամբ։ Այս պահանջը ընդունելով զեկոյց ալ հրատարակուած է։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ռումէն ծխախոտի վաճառականներէն 10 հոգինոց մարմին մը Էնկիւրի եկած է եւ գործավարութեանց հետ շփումներ կ'ունենայ կարգ մը ձեռնարկներու համար։

Սամսոնէն ալ յատուկ պատուիրակութիւն մը գացած է Էնկիւրի ծխախոտի հրապարակին վիճակը պարզելու եւ դարմանները ցոյց տալու համար։ Պատուիրակութիւնը կը յայտնէ թէ, ծխախոտի մեծ մթերք մը կը մնայ եւ պատճառ կ'ըլլայ որ հրապարակը տագնապի մատնուի։

Միայն Սամսոնի մէջ 7 միլիոն քիլօ ծխախոտ մթերուած կը մնայ։ Տագնապին առաջքը առնելու միակ միջոցը կը նկատուի մենաշնորհի վարչութեան կամ ուրիշ հաստատութեան մը կողմէ ըլլալիք գնումը եւ ասկէ զատ ծխախոտի մշակութեան սահմանափակումը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հանրային Պարտքերու Վարչութեան Խորհուրդը Փարիզէն երկար հեռագիր մը ղրկած է, իբր պատասխան կառավարութեան վերջին նամակին։ Խորհուրդը առանց այլեւայլի կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, եւ 1928ի համաձայնագրին գործադրութիւնը կը պահանջէ։

Էնկիւրիէն եկած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը պիտի պատասխանէ թէ կտրօնին մէկ երրորդը պատրաստ է Օսմ. դրամատան մէջ, եւ Վարչական Խորհուրդը կրնայ ուզած ատեն զանձել զայն։

Այս առթիւ կը հերքուի այն լուրը թէ կառավարութիւնը միանուագ գումար մը տալով պիտի գնէ բոլոր կտրօնները։

Միւս կողմէ, բաժնետէրերը Փարիզի մէջ կը շարունակեն դիմումներ կատարել ֆրանսական կառավարութեան մօտ, անոր օգնութիւնը ապահովելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Այո՛, ամաչում էր բոլոր այն ...երէն, որոնք զաւակ ունէին ...ի դաշտում։ Դժբախտ էր։

Էլ յոյս չունէր, թէ Կորիւնը ...պիտի երթայ, ուզեց վերցնել հրացանը սեղանի վրայէն, բայց ...ները չզօրեցին։ Ո՛չ, ո՛չ, դեռ թող մնայ, թող մնայ...։ Ու հրացանը փամփուշտներով մնում էր սեղանի վրայ։

Ցորենի պարկերը պարպւեցին. Կորիւնը նորէն գիւղ գնաց ու նորից վերադարձաւ լիքը պարկերով։

Թուրքը մտել էր Ղարաքիլիսէ, Թալանում էր, առեւանգում, կոտորում։ Բայց Ղարաքիլիսայի ...կումը փոխանակ յուսալքումի՝ աւելի էր հրահրել ժողովուրդի մէջ ինքնապաշտպանութեան ըղձ...ագը։ Այժմ ամէնն էին զինւում, եւ ամէն ոք իր տանը գտնուած վերջին զէնքն ու փամփուշտն էր մէջտեղ հանում։

Քաղաքում եռուզեռ իր գագաթնակէտին էր հասել։ Գիւղերէն քաղաք իջնող զինուած խմբերին խանդավառ ցոյցերով էին դիմաւորում։

Աբովեան պողոտայում, Հարսենց տան առջեւ մէկը ճառում էր, ամբոխը ուշադրութեամբ նրան էր լսում։

Կորիւնը գիւղէն նոր դարձած՝ հանգստանում էր թախտի վրայ, մայրը պատուհանի առջեւ նստած՝ դրսի թափօրն էր դիտում։

Ճառախօսի ձայնը պարզ լսւում էր պատուհանէն։

— «Դաւաճան է նա, ո՛վ իր ուժն ու կարողութիւնը ժողովրդի, հայրենիքի պաշտպանութեան չի տրամադրում։ Դասալիք է նա, ո՛վ ընդունակ է զէնք շարժելու եւ կռւի դաշտ չի իջնում։ Կուատ է այն հայ կինը, որ իր տունը դասալիք է պահում»։

— Ամօ՜թ դասալիքներին, կանչում է ժողովուրդը եւ յորդած գետի նման՝ վար դէպի հրապարակն է իջնում։

Ու «դասալիք» բառը ծանր մուրճով Հարսի ուղեղն է ծեծում։

Արցունքի խոշոր կաթիլները նրա գունատ դէմքն են այրում։

Կորիւնի հոգին էլ խռովէր։ Նա նկատում է մօր արցունքները, հասկանում է նրա վշտի պատճառը, մի ներքին ձայն մեղադրում է իրեն, ու նա առողջ ձայնը խեղդելու համար ծխում է, ծխում է անվերջ։

Ղազարը ներս է եկել ու անհամարձակ կանգնել է սեղանի մօտ։ Նրա շիլ աչքերը մի ձգողական ուժէ քաշուած՝ չտկւել են կարծես, եւ հայեացքն ընկել է ուղիղ հրացանի վրայ։ Ցանկարծ նրա ձեռքն ինքնաբերաբար ուղղւում է հրացանի կոթին, փամփշտակալը շարժւում է, փամփուշտները շխշխկում են։ Հարսն սթափւում է, գլուխը բարձրացնում։ Ղազարը վախեցած՝ ձեռը յետ է քաշում, ու շիլ աչքերի մէկ բիբն նայում է Հարսի աչքերին։

Հարսն ու Ղազարը առանց մի բառ փոխանակելու հասկանում են իրար։

— Վերցրու հրացանը, Ղազար, քեզ եմ տալիս, առ գնա՛. Եթէ չյաջողիս թշնամիդ սպանել՝ գոնէ նրա դէմ կրակած կը լինես, ա՛ռ, գնա։ Երբ կռիւ կայ կեանքի ու պատւի համար, զէնք ու տղամարդ պարապ չպիտի մնայ. Առ, գնա, թող սիրտդ հանգստանայ։

Ղազարն անհամարձակ նայեց Կորիւնի կողմը, բայց Կորիւնը դէմքը պատին դարձրած՝ քնած էր ձեւանում։

Հարսն իր ձեռքով փամփշտակալը կապեց Ղազարի մէջքը եւ հրացանը տւեց նրա ձեռը։ Ղազարը ոչինչ կարողացաւ խօսել, նա փայլում էր երջանկութենէն։ Նա լուռ համբուրեց Հարսին ձեռը, եւ դռնէն դուրս գալիս միայն, ձեռը շարժելով օդի մէջ՝ ասաց.

— Պիտի տեսնե՛ս, պիտի տեսնե՛ս, որ ես շիլ աչքովս էլ պիտի կրակեմ ուղիղ, եւ պիտի թափեմ թշնամուս արիւնը՝ իմ հարազատների արեան փոխարէն։ Վրէժս պիտի լուծեմ, վրէ՛ժս....

*
* *

Ու եղաւ յաղթանակ, ու եղաւ Ազատ Անկախ Հայաստան։

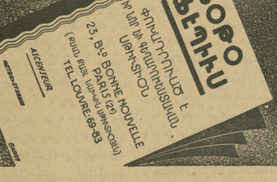
Ստորագրւած է դաշնագիրը։ Թուրքը պարպած Գիւմրին՝ քաշւել է Ախուրեանի սահմանը։ Կռիւ չկայ, կոտորածի մղձաւանջը փարատւած է, սեփական ուժի գիտակցութիւնը զօրացած,

Խաղաղութեան ազատութեան համար հրճւում են ոչ միայն ռազմաճակատում կեանքի ու մահւան պայքար մղողները, ո՛չ միայն թիկունքում յաղթանակի համար աշխատողները, ո՛չ միայն պայքարին որեւէ կերպ օգտակար լինողները՝ այլ եւ Կորիւնի նման անկիւնները քաշւողները եւ յաղթանակին չհաւատացողները։ Միեւնոյն չէ, թէ այժմ էլ չեն հաւատում ազատ հայրենիքի ու «Երեւանեան Հանրապետութիւն» մեծ պետութիւնների միզաւեշտ են համարում, որ շուտով օդը պիտի ցնդի օճառի գունագեղ պղպջակի նման։ Բաւական է, որ զինադադար է, որ դեռ կարելի է ապրել ու շահել։ Հաւատացող ու չհաւատացող հաւասար վայելում են յաղթանակի պարգեւած խաղաղութիւնը եւ ուրախ են անխտիր, շնչում են ազատ, գովում կորովը հայ մարտիկի։

Կազմւած է Հայաստանի անդրանիկ կառավարութիւնը, որ Թիֆլիսէն ժամանած է Երեւան։ Հայաստանն առաջին անգամ զօրքի տողանցք է կատարում մայրաքաղաք Երեւանում։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ատրինէ Տէրուան, Քնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Գմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, 29 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքեսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ Նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր՝ Նաւավարեանի ճաշարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի ընկերները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԱՆԻԷՌ Պուա քոլոմպի փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ave, Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զորմխեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ստիպողաբար գտնուիլ Ֆ.ին մօտ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին 79 Rue des Chambards. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Ջաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ու կէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՌՈԱՆի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ-Բաշան Հարաւային-Արեւմտեան «Յառաջդիմասէր» Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը Դեկտ. 20ին, Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը,

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը վաղը իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 71 Ave Kléber.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Բաբգէն Քէշիշեան, «մենք մեզ ճանչնանք։» Մէկ ժամ սինէմա, Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները եւ Չարլի Չէփլին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրըրուած բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները եւ 15 տարեկանէն վեր սկաուտները։

Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողովի հարց, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ հաշուետուութիւն,

ԵՈԶ. եւ ՀԸՋ. ընդհ. Հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղերը։ Օրակարգ, շըրջաններէ եկած նամակներու ընթերցում, Փարիզի վարչութեան ընտրութիւն, եւ ներքին խնդիրներ։ Նկատի ունենալով այս ժողովին խիստ կարեւորութիւնը ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple Metro Belville։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Էֆրոսինի Հաճի Սթէֆանու, Տէր եւ Տիկին Թէմիսթոքլը Պալտէրանիս եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրերց ցաւակցութիւնները յայտնեցին՝

ՍԹԷՖԱՆՈՍ ՀԱՃԻ ՍԹԷՖԱՆՈՒԻ

գանադղէտ մահուան առթիւ։

Լիոն 23 Նոյեմբեր 1930

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, 6 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Վարդան Զուլէքեան։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

ՅԱԽԱԼԻ ԱՆՅԱՅՏԱՑՈՒՄ

Երուանդ Պօղոսեան 16 տարեկան որ կը բնակէր իր ծնողքին մօտ Մոնմորանսի, ամսոյս 17ին գործի համար իջած է Փարիզ եւ չէ վերադարձած։ Ծնողքը փնտռտուքը կը շարունակեն պատկանեալ պաշտօնատունն եւ ծանօթներու շրջանակին մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել Ս. Պօղոսեան, 14 Rue du Temple, Montmorency, (S. et. O.).

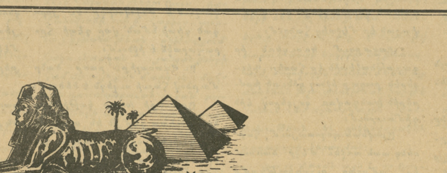
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Գույթուլ Թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան Յակոբի որդի Երուանդ Սէֆէրեան, որ ժամանակ մը Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է։ Մօտ երեք տարիէ ի վեր իր մասին լուր չկայ։ Գրել իր եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեանի, B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Վ. Մ.— 140։
Մարսէյլ, Ռ. Ս.— 210։
Մարսէյլ, Մ. Պ.— 140։
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35։
Թուր, Պ. Թ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

28 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1429

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

Յետպատերազմեան շրջանը որ տակաւին չէ փակուած ու դժուար թէ երկարատեւ ու անողոք բախումներու աւերը կարելի ըլլայ դարմանել կիսատ միջոցներու օժանդակութեամբ,— կարձանագրէ քաղաքական երկու գլխաւոր երեւոյթներ,— Նոյն երկրին մէջ՝ մարդասէր ըմբռնումներու ծաւալում, որ սահմանէ սահման կը փորձէ մարդկայնութեան կամուրջը ձգել, միջազգային հակամարտութիւնները վերածելով իրենց նուազագոյն չափերուն,ու, ընդդէմ առաջինին, ազգային զգացումներու արթնցում, որ յաճախ կ'առնէ մոլեռանդ համեմատութիւններ, երկիրը վերածելով պարսպապատ տարածութեան մը,ուր մէկ ձող միայն կրնայ հնչել։

Առաջինը կը ստուարացնէ միջազգային ընկերվարութեան կամ համեմատաբար մեղմ հոսանքներու շարքերը։ Երկրորդը ծնեց ֆաշիզմը ու երկուքին հանդիպումներէն, Եւրոպայի մէջ առաջ եկած է ռամկավարութեան տագնապ մը, որ առայժմ կը սաստկանայ երթալով, հակառակ ձախ տարրերու կազմակերպուած ջանքերուն։

Նետենք հապճեպ ակնարկ մը, Եւրոպայի այն երկիրներուն վրայ, որոնք իրենց ներքին կացութեամբ, ամենէն աւելի յստակօրէն կը ցուցադրեն երեւոյթը։

Այսպէս Գերմանիոյ մէջ, ուր վերջին ընտրութիւնները, խոր մտահոգութեան մը մատնեցին աշխարհը, որ ծայրայեղ աջերու գերակշռութեամբ, կրնար մէկ օրէն միւսը վտանգաւոր անակնկալներու առջեւ գտնուիլ։

Ընտրութիւններէն պարտուած դուրս եկան միջին հոսանքները՝ որոնց կը կռթնէր Պրիւնինկի դահլիճը։ Եւ եթէ Հիթլեր ազատ ասպարէզ չի գտներ իր խաղերուն, վտանգելով Հանրապետութեան գոյութիւնը, Գերմանիա՝ այդ կը պարտի Ընկերվարութեան, որ կը դառնայ միակ ազդակը ուժերու հաւասարակշռութեան։

Պարագան փոքր տարբերութիւններով կը մնայ գրեթէ նոյնը Աւստրիոյ մէջ, ուր մէկ կողմէ, երկրի խաղաղութեան պատրուակին տակ՝ ընկերվարականները կը զինաթափեն, մինչ միւս կողմէ՝ ֆաշիստ մարտական խումբերու պետը — աքսորուած նախապէս— կ'արտօնեն որ վերադառնայ։

Հոն եւս, ընտրութիւնները չկրցան ապահովել գերակշռութիւնը հոսանքի մը, որ ձեռք առնէ երկրին ղեկը, եւ յստակօրէն անոր պարտադրէ իր ուղղութիւնը։

Ներկայ դահլիճը վաղը կրնայ հրաժարիլ, բայց անոր յաջորդը որ պիտի վստահի միջին հոսանքներու գործակցութեան, պիտի կրնայ ապահովել ամուր աշխատանքի առաւելութիւնները, քանի իրեն կը պակսի յստակ մեծամասնութիւնը, որ պատահական ցնցումներու վտանգին դէմ պատուար դնէ։

Իսկ Լեհաստանի մէջ, ընտրութիւնները վերջացան ձախերու պարտութեամբ ու կառավարական, ըսենք, տիրապետական ուժերու յաղթանակով։ Փիլզուտսկի պարտադրեց իր կամքը. 1926ի պետական հարուածին այս հերոսը՝ որ ընկերվարականներու կռթնած, կրցեր էր գահազրկել տիրակալ մը, հաստատելէ յետոյ հակասահմանադրական վարչաձեւ մը, այս անգամ անցած է արդէն Վիլթոսի տեղը։ Բացայայտ է թէ դիմեց բռնութիւններու, ընտրութիւնները յաջողցնելու համար, ի նպաստ իրեն ելքով։ Ձերբակալեց եւ բանտարկեց ընկերվարականներ, սարսափի տակ պահեց գերման փոքրամասնութիւններն ու նաեւ Հրեաները, որոնք եթէ ընկերվարականներուն հետ չէն, գոնէ յստակօրէն իրեն դէմ էին։Ու կրցաւ մէկ քանի տարուան համար, ռամկավար կարգերուն պարտադրել դադարի շրջան մը։

Քիչ մը տարբեր է Սպանիոյ կացութիւնը։ Ելմտական, տնտեսական ու քաղաքական տագնապներն աւելի կը բարդանան պայքարին հետեւանքով, որ կը մղուի արքայական-պահպանողական եւ սահմանադրական-հանրապետական ուժերուն միջեւ։

Սպանիա որ Փրիմօ տէ Րիվերայի օրով ապրեցաւ բռնատիրութեան շրջան մը, յառաջիկայ դեկտեմբերի ընտրութիւններուն՝ ցոյց պիտի տայ իր հարազատ դիմագիծը, եթէ սակայն ներքուն խաղեր չպղտորեն անոր բնականոն ընթացքը։ Գործադուլները որ պարբերաբար կը ցնցեն երկիրը ու անկայուն ճարտարարուեստը, ընկերային ձգտումներուն կը լծորդուին, նաեւ, քաղաքական պահանջներով։

Ֆաշիզմը սակայն, որ իբր ռամկավար կարգերու ամենէն մեծ ոխերիմը հետեւանքն է յետպատերազմեան պայմաններուն եւ իր առաջին տեսաբանն ու առաջնորդը գտաւ Իտալիոյ մէջ, փորձած է արդէօք բռնել նաեւ Պալքանները։ Ռումանիոյ կարոլ թագաւորը ինքն իսկ՝ կը փորձէր «անձնական քաղաքականութեան մը հիմերը դնել։ Պուլկարիոյ մէջ Հռոմի պուլկար դեսպանը, ըսուեցաւ թէ նման ձեռնարկներ է կատարած։ Հերքուեցան անշուշտ. բայց փաստ է թէ ձգտումները կան ու կը բանին։

Հարեւանցի արագ ակնարկ մը Եւրոպայի վրայ, զայն կը ներկայացնէ իբրեւ կրկէս մը, ուր ժողովրդական ու պահպանողական հոսանքները իրենց խաղերը կը փորձեն, տակաւին զգուշանալով բախումներէ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱԳԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ՕԳՆԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԱԿԱՆԱՏԵՍ ՎԿԱՅ ՄԸ

Քէրքուք գտնուող Իրագցի սպայի մը,Դամասկոս գտնուող մէկ ազգականին գրած նամակէն, Դամասկոսի «Ելիֆ պա» թերթը կը քաղէ հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները.—

Զինուորական պատճառներով չկրցայ հեռանալ Քէրքուքէն, որովհետեւ Իրաք գտնուող Քիւրտերը միանալով Թուրքիայէն փախչող Քիւրտերուն, ապստամբութեան հրդեհը բռնկցուցին նաեւ հոս մեր երկրին մէջ։ Իրաքի կառավարութիւնը, զսպելու համար այս ապստամբութիւնը Սուլէյմանիէ ղրկեց իր բոլոր զինուորական ուժերը՝ Պաղտատէն, Պասրայէն, Մուսուլէն եւ Քէրքուքէն, իրենց նոր զէնքերովն ու պատրաստութիւններովը։ Այդ ուժերը հիմա իրենց բոլոր կազմածներով՝ Թանքերով եւ օդանաւերով Շէմ Շիմալի մէջ կեդրոնացած են։

Եէնճուն անուն քիւրտ գիւղին մէջ Իրագի ուժերն ու քիւրտ ապստամբները ունեցան ամէնէն զօրաւոր բախումը. սոսկալի ընդհարումէ մը վերջ Քիւրտերը քառասուն մեռել Թողուցին կռուի դաշտին վրայ, իսկ Իրագի բանակին կորուստներն ու վիրաւորները փոխադրուեցան Քէրքուք եւ անկէ ալ Պաղտատ։

Կառավարութիւնը ինն օդանաւ ղրկեց ապստամբները հետապնդելու եւ ռմբակոծելու համար, որոնք սկսան Սուլէյմանիէի շրջակայ բոլոր գիւղերն ալ կրակել։ Ապստամբները օդանաւերու բաց կրակէն չկրնալով ցերեկ ատեն դուրս ելնել լեռներու եւ ժայռերու խոռոչներէն, գիշերները կը սկսին գործունէութեան եւ տեւականօրէն յարձակումներ կը գործեն։ Զէնքերու, գնդացիրներու եւ Թանքերու արձակած Թնդանօթներու ձայները գիշեր ցերեկ չեն դադրիր։ Բուն կռիւներու եւ դէպքերու վայրը Սուլէյմանիէէն հինգ ժամ հեռաւորութիւն ունի։

Քիւրտ ապստամբները իրենց կեդրոն ընտրած են Ռըվանտուզը։ Իրագի Քիւրտերն ու Թուրքիայէն փախչելով այդ սահմաններու մէջ հաւաքուող Քիւրտերը ամէն զոհողութիւն ընել երդուընցած են՝ տիրանալու համար իրենց անկախութեան։ Քիւրտերը Թուրքիոյ մէջ կարեւոր առանձնաշնորհումներ ունենալով հանդերձ, ինչպէս հեռագրական եւ փօսթի գործառնութեանց քրտերէն լեզուով ըլլալը, չեն յօժարած եւ ապստամբած են, հապա Իրագի մէջ անոնք ի՞նչպէս պիտի յօժարին։

Ապստամբները իրենց ուժը երկուքի բաժնած են. մէկը՝ յաջողած է Մուսուլի կուսակալութեան շրջանակները շղթայի մէջ առնել, իսկ երկրորդը՝ Պասրա կը յառաջանայ։ Իրագի բանակը կ'աշխատի դիրքեր եւ խրամներ պատրաստել անոնց յառաջխաղացումը արգիլելու համար։ Օդանաւերը շարունակ կը հետապնդեն զանոնք։

Այս ապստամբութիւնը սկսաւ ամիս մը առաջ, երբ Սուլէյմանիէի ժողովուրդը յարձակեցաւ կառավարական շէնքին վրայ, ապակիները ջարդուփշուր ըրաւ եւ անգլիացի կառավարիչը պատուհանէն վար նետեց։ Անոր վրայ կառավարութիւնը նոր ուժեր բերած եւ ձերբակալած էր բոլոր այդ շրջանի քիւրտ լիտրները։ Սակայն շաբաթ մը վերջ արձակուեցան անոնք եւ միայն մէկ հոգի՝ Շէյխ Ապտիւլ Րըզագ Շէհիր մնաց բանտ եւ ղրկուեցաւ Նասրիէ։

Թիւրք եւ պարսիկ կառավարութիւնները այս դէպքերուն շատ մեծ կարեւորութիւն տուին եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան եւ քիւրտ սահմաններուն վրայ կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցին։

Ըստ եղած արձանագրութեանց, Նշանաւոր քիւրտ լիտր, Շէյխ Ապտիւլ Քատիր, որ անցեալին մէջ Անգլիացիներու եւ Իրագցիներու հետ 12 տարի կռիւ մղած է, վերջին ապստամբութեանց ընթացքին ալ Թուրքիոյ դէմ կռուած է, 200 գիւղերով ապստամբութիւն յայտարարած եւ յառաջացած է մինչեւ Համատան եւ Հօրմանի շրջանները։ Նմանապէս կ'ըսուի Թէ Անգլիացիները այս ապստամբութենէն առաջ Շէյխ Ապտիւլ Քատիրին 200.000 րուբիէ տուած են օդանաւով. ասկէ կը հասկցուի որ Անգլիացիները մատ ունին այս խառնակութեանց մէջ։ Քիւրտերը Թուրքիոյ մէջ անյաջողութեան մատնուելէ վերջ, հիմա Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կ'ուզեն ստեղծել իրենց հայրենիքը։ Անգլիացիները կը քաջալերեն այս ծրագիրը, Նուազեցնելու համար Իրագի կառավարութեան հեղինակութիւնը, իր առաջարկները ընդունել տալու համար անոր։

Հիմա Իրագի կառավարութիւնը 34 զրահապատ ինքնաշարժներ եւ անթել հեռագրի կայաններ կը պահէ Շէմ Շէմալի մէջ եւ ստուարաթիւ զինուորական ուժեր։

Մոսկուայի դատավարութիւնը կամ ողբերգական զաւեշտը

Երեքշաբթի օր, Մոսկուայի դատարանը լսեց ամբաստանեալ Ռամզինի յայտնութիւնները։ Ունկնդրութիւնը տեւեց երկու ժամ։

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Ռամզին խոստովանած է որ իր ղեկավարութեամբ գործող հակայեղափոխական կազմակերպութիւնը սկսաւ հակախորհրդային գործունէութեան, երբ յարաբերութեան մտաւ «Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի կոմիտէին» հետ։ Այս Կոմիտէն կազմակերպուած է եղեր, միշտ համաձայն Ռամզինի խոստովանութիւններուն, Փարիզի գաղթական Ռուսերուն կողմէ, օժանդակութեամբ Ֆրանսայի կառավարական շրջանակներու ներկայացուցիչներուն։ Անոնք գծած էին զինեալ միջամտութեան մը յատակագիծը, որ գործադրութեան պիտի դրուէր 1928ին։

Ճարտարարուեստական կուսակցութեան անդամները բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կը կատարէին, եւ այդ առթիւ տեղեկութիւններ կը քաղէին այն բանակցութեանց մասին, զորս կը կատարէր «Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի կոմիտէն» Փուանքարէի եւ Պրիանի հետ։

Դարձեալ, իբր թէ Ռամզին յայտնած է որ «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէին նախագահը Տէնիսով՝ Փարիզի մէջ իրեն հաղորդած է տեղեկութիւններ այն տեսակցութեանց մասին, զոր Փուանքարէ ունեցած է կոմիտէին անդամներուն հետ։ Տենիսով պատմած է թէ Ֆրանսայի նախկին Նախագահը մեծ համակրութեամբ կը մօտենայ Ռուսիոյ դէմ միջամտութեան մը ծրագրին։ Ան իբր թէ յայտնած է որ ֆրանսական սպայակոյտը այդ ուղղութեամբ յատակագիծ մըն ալ պատրաստելու վրայ է։ Իբր թէ այն ատեն, Ռամզին կասկածներ ունեցեր է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կատարուելիք միջամտութեան մասին, այն գլխաւոր պատճառով որ, Ֆրանսայի կառավարութիւնները միշտ կը փոխուին եւ թէ այդ պայմաններով,դժուար է մէկ երկու տարի առաջէն հաշիւներ ընել։ Իրեն կասկածները փարատելու համար, Տենիսով պատասխանած է թէ Փուանքարէ եւ Պրիան այնքան մեծ ազդեցութիւն ունին, որ կառավարութեան մէջ մնան կամ ոչ, նշանակութիւն չունի. գործը կրնան քալեցնել։

Գալով զինուորական միջամտութեան ծրագրին իբր թէ Ֆրանսազօրք չպիտի տրամադրէր դաւադիրներուն,այլ միմիայն պիտի յատկացնէր մարզիչներ, ծովային ուժ մը եւ թերեւս օդանաւային տորմիղ մը։ Զօրք պիտի տրամադրուի եղեր Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ կողմէ, որոնք Ռուսիոյ սահմանակից ըլլալով, աւելի յարմարութիւններ ու դիւրութիւններ ունին։ Իսկ արտասահման մնացող ռուս գաղթական ուժերն ալ պիտի օգտագործուէին։

Ըստ Ռամզինի, «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէ»ին անդամները կը յուսային թէ զինուորական գործողութիւնները Ռուսիոյ դէմ կարելի պիտի ըլլար սկսիլ 1930ին։

*** Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահ Փուանքարէ եւ արտաքին նախարար Պրիան կը հերքեն իրենց եղած վերագրումները եւ կը յայտնեն թէ բոլորովին անհիմն են անոնք։

Ըմբոստութիւն Կեդր. Ռուսիոյ մէջ

Պերլինէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անուղղակի կերպով Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցած են Օրժոլի շրջանին մէջ (Կեդր. Ռուսիա) զինեալ գիւղացիներու եւ կարմիր բանակին միջեւ։

Հակաստալինեան գիւղացիները յամառօրէն կը դիմադրեն եւ ամէն իրիկուն, անտառներէն զինեալ խումբեր կ'իջնան յարձակելու համար հարկահաւաքներուն եւ խորհրդ. պաշտօնեաներուն վրայ, կամ հրդեհի տալու համար անոնց տուներն ու պաշտօնատեղիները։

Գերմանիոյ բողոքը Ազգ. Դաշնակցութեան

Գերման կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութեան, ընդդէմ Լեհաստանի, ուր վերջին ընտրութեանց առթիւ գերման փոքրամասնութիւնները հալածանքի եւ խստութեանց ենթարկուեր էին։ Երէկ կ'ըսուէր թէ այս խնդրին առթիւ, գերման կառավարութիւնը որոշած է պահանջել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բացառիկ Նիստի հրաւիրուի։ Կը հաստատուի սակայն թէ նման որոշում մը չէ տրուած տակաւին։ Գերման դահլիճը այդ խնդրին ուսումնասիրութեամբ պիտի զբաղի իր այսօրուան խորհրդակցութեան ընթացքին։

Խլրտումներ Աֆղանիստանի մէջ

Աֆղան թերթերը կը հաստատեն թէ աֆղան զօրաւոր ցեղախումբ կը մերժէ ենթարկուիլ Նատիր Շահին։ Զօրամաս մը որ Ղազնիի շրջանը ղրկուած էր զսպելու համար այս ցեղախումբը, նախընտրած է եա դառնալ, քան թէ իր միջամտութեամբ մղել զայն որ ընդհանուր ապստամբութեան ձեռնարկէ։

Ճափոնի երկրաշարժը

Ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Ճափոնի կեդրոնական հողամասերը։ Ցնցումներու կեդրոնը կը գտնուի Մեշեմայի շրջակայքը ուր Նոյ. 10էն ի վեր, օրական մինչեւ 300 թեթեւ ցնցումներ արձանագրուած են։

Շիզուօքայի նահանգին մէջ, բազմաթիւ գիւղեր քանդուեցան երկրաշարժէն,պատճառելով բազմաթիւ մարդկային զոհեր։

Ցարդ, երեւան հանուած դիակներու թիւը կը հասնի 223ի։

Զինաթափութեան հարցը

Բացի Ռուսիայէն, Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին մասնակցող բոլոր պետութեանց ներկայացուցիչները որոշեցին Ազգերու Դաշնակցութեան կցել զինաթափութեան մնայուն յանձնաժողով մը։ Այս ուղղութեամբ մտքերու պատրաստութեան մէջ մեծ ջանք թափեր էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակները, որոնց ուժ տուաւ Ամերիկա, ներկայացնելով համապատասխան բանաձեւը։

Պուլկարիա եւ Նէօյիի դաշնագիրը

Նէօյիի դաշնագրին ստորագրման 11րդ տարեդարձին առ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊԻՆԴ ԿԱՌՉԵՑԷՔ ՁԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ

Գէշ նախանշաններ կան որ վերահաս ձմեռը պիտի ըլլայ խիստ ու դժուար այս երկրին մէջ՝ ուրիշներու կարգին նաեւ հայ աշխատաւորութեան համար։

Ցնտեսական խուլ տագնապը՝ որ ամիսներէ ի վեր ծածուկ կերպով կը զարգանար, սկսած է կարեւոր համեմատութիւններ առնել, դառնալ սպառնական։

Սակարանային վերջին փլուզումները, կարգ մը արժեթղթերու յանկարծական վայրէջքը, դրամատանց եւ ճարտարարուեստական կարգ մը խիստ կարեւոր ձեռնարկներու ընդհանուր տկարութիւնը՝ աւելի քան կը պղտորեն արդէն իսկ խառնակ տնտեսական կացութիւնը։

Երկրին արտածութեան եւ ներածութեան միջեւ կայ խրամատ։

Գալով ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն՝ ուր գլխաւորաբար կ'աշխատին հայ բանուորներ՝ կ'արժէ տալ հետեւեալ արագ տեղեկութիւնները։

Մետաղագործութիւնը կ'անցնէ տեղատուութեան շրջան մը։ Համաձայն վերջերս տրուած ռոշման մը, ի միջի այլոց, նաեւ Ֆրանսայի մէջ, ընդհանուր արդիւնաբերութեան քանակը նուազած է կարեւոր չափերով։ Ի՞նչ է այս սեղմումին արդիւնքը— աշխատաժամերու կրճատում, կամ հնգօրեայ շաբաթ եւ կամ թէ գործէ արձակում։

Ընդհանուր թուլութիւն կայ ինքնաշարժի ճարտարարուեստին մէջ։ Ցարաճուն տագնապին հետ՝ այս թուլութիւնը կրնայ փոխուիլ արդիւնաբերութեան կրճատման, որ իր կարգին կը դառնայ իրական աղէտ Սէնի աւազանի հայ աշխատաւորութեան համար։

Թոյլ են նաեւ հիւսուածեղէնի գործերը։ Միացեալ-Նահանգներու մաքսային նոր օրէնքը՝ հետեւանք ամերիկեան այդ գոռոզ հանրապետութեան ներքին տագնապին, ազդեց որոշ չափով այս երկրին գործերուն վրայ եւս։

Առեւտրական հրապարակը, աւելի քան թոյլ՝ ամիսներէ ի վեր, սկսած է աւելի վատթարանալ։ Ափրիկեան շուկան գրեթէ սկսած է փակուիլ։ Եւ առեւտուրի այս թուլութիւնը, միացած սակարանային փլուզմանց՝ փորձահայ, միջակորեար եւ հարուստ խաւերուն համար կը ստեղծէ նեղ կացութիւն մը։ Ու մեծապէս կը կրճատէ այս խաւերուն օժանդակելու, նեղ օրին հայ բանուորութեան զօրավիգ կանգնելու կարողութիւնը։ Այս կ'ըսենք անոնց համար որ կրնան պատրանքներ սնուցանել։

Ամիսներէ ի վեր, այս երկրին մամուլը, առանց բացառութեան կը խօսի տնտեսական սուր տագնապի, գործազրկութեան, արդիւնաբերութեան կրճատման, ելմտական դժուարութիւններու, անանկութեանց մասին։

Միւս կողմէ՝ աւելի քան պղտոր է Եւրոպայի քաղաքական վիճակը։

Ու հարկ չկայ հոս խօսիլ [illegible] երկիրներու տնտեսական կացութեան մասին։

Մեծն-Բրիտանիան տարիներէ ի վեր կը տառապի գործազրկութեան ճիրաններուն մէջ, երկրին մէջքը կոտրած է աւելի քան երեք միլիոն գործազուրկներու բեռան տակ։

Գերմանիոյ վիճակը աւելի փայլուն չէ։ Վիճակ՝ որ սկսած է մղել գերման ժողովուրդը յուսահատական միջոցներու։

Ու ասոնք երկիրներ են՝ ուր տարիներէ ի վեր, բանուորները ապահովուած են գործազրկութեան դէմ (assurances chômage)։ Այս երկրին մէջ չկայ դեռ այդ ապահովութիւնը։

Ու վերահաս ձմրան սեմէն՝ գործազրկութիւնը սկսած է ցոյց տալ իր սեւ դէմքը։

Ո՛չ ոք գիտէ թէ դէպքերը ի՛նչ ընթացք պիտի առնեն։

Ցամենայն դէպս վարդագոյն չէ կացութիւնը։

Այս երկրի ղեկավարներուն աղմկարար լաւատեսութիւնը ըսկսած է շատ բան կորսնցնել։ Ու իրենց դիմակներուն ետեւէն՝ արդէն կ'երեւայ մտահոգութեան, վախի, անհանգստութեան ծամածուռ դէմքը։

Անշուշտ կրնայ պատահիլ որ գործերու այս թուլութիւնը, այսպէս յամր ու խուլ ձեւով մը շարունակուի, առանց մեծ համեմատութիւններ առնելու։

Այդ պարագային պիտի ունենանք ժամերու կրճատում, մասնակի գործազրկութիւն, աշխատավարձքերու թուլութիւն ու միաժամանակ կեանքի սղութիւն։ Հետեւաբար ապրուստի ընդհանուր աստիճանաչափի տկարութիւնը։

Բայց կրնայ պատահիլ նաեւ ու ասիկա բազմաթիւ տնտեսագէտներու կարծիքն է— որ դէպքերը ստանան գահավէժ ընթացք, առեւտրական հրապարակը խրի ճախճախուտի մէջ ու գործազրկութիւնը տարածուի ամբողջ երկրին վրայ։ Այս պարագային ո՛չ ոք կրնայ ըսել թէ թշուառութիւնը ի՛նչ չափերու կրնայ հասնիլ՝ երկրի մը մէջ ուր աւելի քան չորս միլիոն օտարներ կ'ապրին օրը օրին, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կապուած ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան։

Ու եթէ սկսի գործազրկութեան արքայութիւնը՝ հայ աշխատաւորութիւնը չէ որ պիտի կրնայ խուսափիլ այդ հրէշին կլափէն։ Խմբուած, հոծ կերպով խռնուած՝ մասնաւորաբար երեք-չորս քաղաքներու մէջ՝ առաջին զոհերէն մէկը անտարակոյս ինք պիտի ըլլայ։ Կը բաւէ որ հինգ հարիւր, հազար հայ գործազուրկներ միան փողոց, որպէսզի խանգարուի մեր հանրային կեանքը։

Թերթեր կան արդէն այս երկրին մէջ՝ որ կը մտածեն թէ գործազրկութեան ատեն, հարկ է առաջարկել օտար բանուորներուն որ վերադառնան իրենց երկիրները։

Հայ աշխատաւորութիւնը, բաղկացած աղքատ հանրապետութեան մը տարագիր քաղաքացիներէն, հնարաւորութիւն չունի երկիր վերադառնալու։ Ան իր արդար քրտինքովը, դեռ այս ձմեռ եւս, պիտի թրջէ այս օտար երկրին հողը։

Ահա՛ այս կացութեամբ է որ պէտք է մտահոգուի այս երկրին հայ աշխատաւորութիւնը — որ վերահաս ձմեռը կրնայ խիստ ըլլալ ու դժուար պինդ կառչեցէք ձեր աշխատանքներուն։ Առեն չէ տեղափոխուելու, գործ փոխելու։

Ու նեղ օրերու համար, զրկուելով ձեր առօրեայ հաճոյքներէն, խնայեցէ՛ք։

Վ. ՎՐԻԺԱԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

Մարսէյլի հայ գաղութը, 1930ին արձանագրեց երկու թուականներ, երկու բացառիկ եւ յուզիչ հանդէսներով։ Առաջինը՝ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը, երկրորդը՝ Ա. Ահարոնեանի Քառասնամեայ Յոբելեանը, որ տեղի ունեցաւ 22 նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ Brebant Marseillaisի սրահին մէջ։

Յայտարարուած էր ժամը 8.30ին, ու մէկ ժամ առաջ արդէն ժողովուրդը խուռներամ՝ դրան առջեւ կը սպասէր տենդոտ։

Հոտ, երբ կանգ կ'առնես, կ'ամփոփուիս ու ակամայ յուզում մը եւ թեթեւ սարսուռ մը կ'անցնի ներսէդ։ Անծանօթ սարսուռ մը՝ որ քեզ կը բարձրացնէ, կ'ոգեւորէ ու կը տանի հեռուները։ Սա կիսափուլ, ու հազար անգամ փոթորիկէն զարնուած, ինկած ու կանգնած, ցիրուցան բեկորներուն, հոգեկան այս անանուն հեւքին ի տես։

Բոլորը հոն են, ծերերն ու հիները, ապրած իրենց օրերուն խոշոր մասը, երկսեռ ու յոգնաբեկ, ու առաւելապէս նոր սերունդը, երիտասարդ, առոյգ ու չարքաշ, որ իր աշխատանքէն յետոյ, տենդագին ձգումով եկած է լսելու, ապրելու ու նոր շեշտ մը տանելու իր հետ։

Ուկրակոտ շունչը՝ որ կ'անցնի բոլորէն անխտիր, հարազատ ու ներշնչող երեւոյթ։ Կը մտենան իրարու, կը սեղմուին, կը խօսին, կը խօսին ինչե՛ր, ինչե՛ր, իրենց ցաւէն, կեանքի տաժանքէն առօրեայ։

Ու փշրուած ապրումներով, այս հոգեկան քաղցրահոս պոռթկումը կը թափանցէ քեզ. պահ մը կը մոռնաս վայրկեանը որ կ'անցնի, ու հիւրընկալ հողը օտարուն վրայ կը քալես անորոշ, մաս-մաս հոգիէդ ձգելով լուսաւոր ու լպրծուն այս պողոտաներուն վրայ։ Կը մոռնաս, որովհետեւ ժողովուրդը խուռներամ ու ոգեւորիչ, ուր գծի մը պէս կ'երկարի մէջդ՝ իր անցեալով, իր տառապանքով, իր «այսօր»ով, շեշտուած ուժգնութեամբ։

Սրահին մէջ ենք. աթոռները գրաւուած, ճնշող եւ աղմկոտ մթնոլորտ մը. հետզհետէ կ'ուռի սրահը, անընդհատ կը հասնին. քովնտի անցքերը լեցնելու ստիպման կը խճողուի ժողովուրդը։ Կը զետեղուին սեղմուած, ոտքի, քիչ-քիչ աղմուկը կը տկարանայ, Արդէն ժամը իննի կը մօտենայ, ու դերասան Մարութեան, ֆրանսացի նախագահի կողքին, գեղարուեստական բաժինը վարող, բեմէն կը յայտարարէ որ բոլոր ընկերները իրենց աթոռները ձգեն ու բարձրանան վերի անցքերը, հասարակութեան տեղ տալով։

Ու մեր կարգապահ ու լուռ ընկերները, անաղմուկ ու հանդարտ կը հեռանան իրենց աթոռներէն։

Ու հանդէսը կը յայտարարուի բացուած. սրահին մէջ կը հնչէ ֆրանս. քայլերգը որուն կը յաջորդէ «Մեր Հայրենիք»ը, «Բնար» նուագախումբին կողմէ։ Ժողովուրդը ոտքի է խաղաղ ու խոր լռութեամբ։

Հրաւիրուածներու աթոռներուն վրայ կը նշմարուէր մեր մտքի ու արուեստի, ազգային ծանօթ դէմքերը։ Բոլոր ֆրանսական տեղական թերթերուն մասնաւոր նամակներ՝ նախապէս յղուած էին։ Առաջին գծին Le Radicalի և Le Petit Provençalի ներկայացուցիչները՝ որոնք ամէնէն ժողովրդական և տարածուած թերթերէն են Մարսէյլի մէջ։

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Massalia թերթի խմբագիր-տնօրէն Պ. Paul Goyet որուն գրաւոր ճառին թարգմանութիւնը կուտանք յաջորդով։ Ընդհանուր ակնարկ մը ձգեց մեր հայ գաղութին, տնտեսական կացութեան, մեր չարքաշութեան, մեր շինարար ու անաղմուկ աշխատանքին վրայ, հայ ընտանիքի հիմնական եւ ուշագրաւ, ինքնուրոյն գծին վրայ, անդրադարձաւ մեր պատմութեան ելեւէջներուն՝ սեղմ տողերով, մեր ցաւին, մեր մարտիրոսագրութեան ու նաեւ այս բոլորէն յետոյ՝ աւելի պրկուած ու յուսավառ հաւատքին վրայ։ Ու իր հիացումը յայտնեց՝ ցեղային այս ուրոյն եւ եզակի նկարագրին եւ ապրելու կամքին վրայ, խօսեցաւ Հայերուն հանդէպ իրենց ունեցած հիւրընկալութեան, հոգատարութեան եւ լաւագոյն զգացումներու մասին։

Միշտ կերտելու ու ապրելու տենդագին ոգին կը գտնուէր սքանչելի եւ ազդեցիկ։ Կանգ առաւ երկրին ու պետութեան հանդէպ ունեցած մեր համակրանքին ու աշխատանքին վրայ. յիշեց մեր օժանդակութիւնը աղէտեալներուն։ Քանի մը տողերու մէջ ալ ամփոփեց Ահարոնեանի պատկերը, եւ կոչեց Victor Hugoն՝ իր ստեղծած գրականութիւնով, շօշափած գաղափարներով, լեզուով եւ ներշնչող պայքարի գերագոյն ոգիով։ Շեշտեց նաեւ Ա. Ահարոնեան տարած աշխատանքներու մասին երբ կամաւորական շարժումը կը բռնկէր։

Ուժգին ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքը։

Պ. Յ. Ուզունեան արտասանեց՝ «հայզուկի նոր տարին» եւ «օտար հորիզոններու տակ»։

Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան ջութակով նուագեց «Քնիր իմ բալիկը։ Մեր հայ լաւագոյն ջութակահարն է որ ջերմագին համակրանքը կը վայելէ անխտիր՝ բոլոր խաւերուն մէջ։

Առաջին բանախօսն էր փրոֆ. Գ. Խայիկեան, հոս կուտամ էական գծերը յարգելի փրոֆէսօրին ճառէն։

«Եթէ ակնարկ մը նետենք մեր պատմութեան հին ու նոր էջերուն վրայ ու քիչ մը խորանանք ու քննութեան դնենք, պիտի տեսնենք շատ յստակ եւ խօսուն՝ երկու զօրաւոր զգացումներ՝ որ կ'երկարին զուգահեռ, մեր ժողովուրդին նկարագրին մէջ, առաջինը հայրենասիրականն է եւ երկրորդը կրօնականը։ Այս երկու զօրաւոր զգացումներէն դրդուած, այս չարչարուած ցեղին զաւակները տարած են իրենց յարատեւ պայքարն ու պատերազմները, ստեղծած են նոյն շաւիղին վրայ— գիր ու գրականութիւն, ճարտարարուեստ։

Մեր մշակոյթը հայելին է այս զուգընթաց եւ կարեւոր զգացումներուն։ Մեր կրօնական ներկայացուցիչն է Նարեկացին իսկ ազգային ոգիին միակ ուժեղ ներկայացուցիչը Ա. Ահարոնեան։ Ունեցած ենք նախապէս ուրիշներ, ոսկեղարին ու աւելի յետոյ լաւագոյն գրողներ. սակայն առաւելապէս անոնց գործերուն եւ արտադրութիւններուն մէջ կը տիրապետէ կրօնական շունչը։ Երբ Եղիշէի «Վարդանանցը» կը կարդանք չենք կրնար որոշապէս ճշդել թէ ո՞րն է այս երկու հաւասար շեշտին համեմատաբար զօրաւորը։ Նոյն ուղղութիւնով հետեւեցէք միւսներուն ալ։ Նոյն համայնապատկերը։ Այս վերջին շրջանին, մեր գրական պատմութեան մէջ Ահարոնեան եզակի տեղ կը գրաւէ։ Մեր ծաղիկները անոր գրչին տակ աւելի գեղեցիկ կը տեսնենք, մեր հոսուն ջուրերը աւելի յստակ ու կարկաչուն, ոսկեծուփ հասկերուն ծփանքը աւելի պատկերաւոր ու գունագեղ։ Անոր լեզուով մենք կը շօշափենք, կ'երգենք ու կը զգանք, մեր երկրին բնական երեւոյթներն ու իրերը։ Մեր Արաքսի պտոյտը ու Արարատի բարձրութիւնը, Ահարոնեանով կը ճանչնանք։ Ամէնէն ուժգին եւ գեղեցիկ երգիչն է ան մեր հողին ու բնութեան։ Անոր քնարը պատակերացումն է մեր ներքին հոգեկան բարդ աշխարհին։ Մեր գիւղի հասարակական կարգերուն ճակատագրապաշտ ապրումները, խառնուածքը, նկարագիրը, մեր ներքին հակամարտ ու տափակ տրամադրութիւնները, բոլոր այլազան եւ ցցուն կողմերը արձագանգ գտած են անոր հոգիին մէջ հարազատութեամբ, Ահարոնեան իսկական ժողովուրդի զաւակն է։

Շար. Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՓՈԹՈՐԿԻՈՒՄ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միեւնոյն ժամանակը, առանց որեւէ դժուարութեան Ռուսաստանի բոլոր կուսակցութիւնները հալածեցին եւ մինչեւ հիմա էլ շարունակում են հալածել բոլոր նրանց, որոնք երբեմն պատկանել են ռուսական եւ Ռուսաստանի մէջ գործող ազգային որ եւ է կուսակցութեան։ Փակել են ոչ բոլշեւիկեան ուղղութեամբ բոլոր թերթերը. եւ ամբողջ Ռուսաստանում գոյութիւն ունի մէկ կուսակցութիւն, որ ունի իր մամուլն ու գրականութիւնը. որ որոշակի արտայայտիչն է բոլշեւիկեան գաղափարների եւ նշանաբանների։

Այս հարցերին պատասխանելու համար հարկաւոր է ծանօթանալ 1917ին ռուսական կուսակցութիւնների իրական ուժի եւ կարողութեանց մասին, որի վրայ առհասարակ յենւում են հոսանքներն ու իշխանութիւնները իրենց պայքարի ժամանակ։

Մինչեւ 1917 թուականը Ռուսաստանում, բացի մանր ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային կուսակցութիւններից, ինչպէս օրինակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, վրացական ֆեդերալիստական կուսակցութիւնը, լեհական ընկերվարական կուսակցութիւնը հրէական «Բունդ»ը, իսկական իմաստով գոյութիւն ունէր երկու խոշոր միջազգային կուսակցութիւն. սոցիալիստ- յեղափոխական (Էս-Էր) եւ սոցիալ դեմոկրատական (Էս-դէկ)։ Վերջինս 1907ի Լոնտոնի համագումարից յետոյ բաժանուած էր երկու թեւերի մենշեւիկեան եւ բոլշեւիկեան։

Գոյութիւն ունէին մի քանի քաղաքական խմբակցութիւններ, որոնցից ամենից աչքի ընկնողն էր, այսպէս կոչուած «կադետ»ներինը, որ մինչեւ 1917 փետրուարեան յեղափոխութիւնը միապետական էր, իսկ յետոյ մի խոշոր մասը, Միլիւկովի ղեկավարութեամբ անցաւ հանրապետականների բանակը. իսկ փոքրագոյն մասը մնացել է միապետական։ Կային աշխատաւորական. ժողովրդական - ընկերվարական (հանրապետական) եւ հոկտեմբերեան ու իսկական ռուս մարտական միութիւն (միապետական) խմբակցութիւններ։ Բացի վերջինից, բոլոր միւս խմբակցութիւնների եւ կուսակցութիւնների մէջ մուտքը ազատ էր եւ է ինչ ազգի եւ կրօնական դաւանանքի էլ որ պատկանին։

Մտաւորական ուժերով ռուսական բոլոր կուսակցութիւններն էլ հարուստ էին եւ են, իսկ մարտական ուժերով բոլոր հանրապետական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններն ու հոսանքները. բացի բոլշեւիկներից շատ աղքատ են եղել եւ են հիմա էլ։

Էս-էրները Ռուսաստանում մինչեւ 1917ի թուականը շատ խոշոր տէրրորներ են կատարել, բայց շնորհիւ Ազէֆի եւ ուրիշների մատնութիւններուն եւ զանազան պատճառների, ռուսական ամենից խոշոր յեղափոխական կուսակցութիւնը ոչ 1905ի յեղափոխութեան ժամանակ, ոչ էլ 1917ի փետրուարեան անարիւն յեղափոխութիւնից յետոյ, երբոր բոլոր ազատ ընտրութիւնների ժամանակ էս-էրները յաղթող էին հանդիսանում, բաւական է նշել որ սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնների ժամանակ էս-էրները մօտ քսան միլիոն քուէ էին շահել եւ այս պատճառով էլ 1917ին մինչեւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը էս-էրները գրեթէ երկրի տէրն ու տնօրէնն էին։ Դժբախտաբար չունէին իրենց կուսակցութեան պատկանող եւ վստահելի ընկերներից կազմակերպուած մարտական խումբեր, որպէսզի հարկ եղած ժամանակը ասպարէզ քաշէին։

Ռուսական զօրքի հրամանատարները շատ քիչ բացառութեամբ միապետական քուրայի մէջ եփուած ռուսական հինովի կական ոգիով պաշտօնակալներ էին։ Նրանց համար օտար անծանօթ էին այն մարդիկ, որոնք ցարական իշխանութեան տապալումից յետոյ դարձել էին երկրի իշխանաւորները։ Հանրապետական եւ մեծ մասամբ ընկերվարական նախարարներից կազմած իշխանութեան զօրքի հրամանատարները միապետական աւանդութիւններով սնուած եւ ապրած, եւ հեռու մնացել քաղաքական կեանքից։ Նա զինուորական մեքենայի մէկ մասնիկն էր, սպասում էր վերեւից հրաման որպէսզի իրենք էլ իր հերթին հրամաններ արձակի իր ստորադրեալներին։ Ծառայում էր թագաւորին եւ հայրենիքին, առաջինին շատ հլու եւ հնազանդ. իսկ երկրորդին այսինքն հայրենիքին, դժբախտաբար ոչ այնքան գիտակցաբար եւ նախանձախնդրութեամբ, ինչ որ ապացուցեց այս մեծ պատերազմի ժամանակ։

Ռուս զինուորականների մէջ քաջեր եւ հերոսներ աչքի ընկնող թիւ են կազմում, բայց հայրենասէրների թիւը շատ չնչին է։ Ռուսական զօրքը հաւատարիմ ծառայեց Նիքոլա Բ.ին, բայց վերջին վայրկեանին լքեց։ Փետրուարեան յեղափոխութիւնը ծնեց Կերենսկիին, զօրքը մի առ ժամանակ գնաց Կերենսկիի յետեւից, բայց երբ որ Լենինը հրապարակ եկաւ «կորչի պատերազմը» եւ «դէպի տուն» նշանաբաններով, այն ժամանակը ռուս զօրքի մեծամասնութիւնը հաւանեց Լենինի նշանաբանը, եւ լքեց Կերենսկիին, որը բոլոր միտինգներում յամառ տարածում էր «Պատերազմ մինչեւ յաղթական վախճան»։ Ահա այս պատմական վայրկեանին էր որ բոլշեւիկների դէմ պայքարելու եւ զօրքին ռազմական զգացմունքը բարձրացնելու եւ դէպի ռազմաճակատ քշելու համար, իր հաւատարիմ գաղափարակից մարտունակ ընկերներին լծեց գործի, ինչպէս յաջողեց մեր բիւրօ-կառավարութեանց 1920 թ. մայիսեան բոլշեւիկեան ապստամբութեան ժամանակ։ Դժբախտաբար մեր ռուս էս էր ընկերները մարտական ուժից զուրկ լինելու պատճառով չկարողացան իրենց գեղեցիկ ճառերով, թռուցիկներով ու յօդուածներով զօրքին ու ժողովրդին պայքարի լծել [illegible] բայց յանդուգն բոլշեւիկ ուժերի դէմ, եւ երկրի ղեկն ու բախտը յանձնեցին Լենիններին ու Ստալիններին, որոնք երբեմն չէին ու պայծառ երկիրը քաոսի վերածեցին, ժողովուրդը սովի մատնեցին եւ որտեղ վերջ ի վերջոյ գտնելու են իրենց անփառունակ վախճանը։

Ռուս միապետականները [illegible] կզբում գոհ էին որ բոլշեւիկները տապալեցին Կերենսկիի կառավարութիւնը, որ այնքան մեծ ժողովրդականութիւն էր վայելում եւ յոյս ունէին [illegible] իրենց համար դժուար չպէտք է լինի բոլշեւիկներին տապալելը բայց ամբողջ երեք տարւայ (1918, 1919 եւ 1920) միլիոնաւոր զոհեր տալուց վերջը իրենք էլ ստիպուած եղան լքելով ճակատը եւ տարագրուելու դէպի օտար երկիրներ։

Կերենսկիի եւ Լենինի պայ[illegible]

...րի ժամանակ պարտուց կե-
...նսկին, որովհետեւ զօրքը ի-
...ն դաւաճանեց. մի մասը ուղ-
...կի անցաւ Լէնինի կողմը եւ
...եց Կերենսկիի դէմ, մի մասն
...եց ճակատը. կոտորեց իր
...րամանատարներից մէկ մասը
...պա չէն քաղաքներն ու
...աները թալանելով եւ հր-
...կելով, ինչպէս մի աւազակա-
...ամբ, աւարով վերադարձաւ
...տունը: Լէնին-Դենիկինեան
...րի ժամանակ, երկու
...կողմերն էլ ունէին իրենց հա-
...տարիմ եւ ռազմունակ զօր-
...րը, բայց երեք տարւայ քա-
...քացիական կռիւների պատ-
...թիւնը քրքրողի համար կը
...րգէ որ ռուս ժողովուրդի
...ծամասնութիւնը կողմնակից
... միապետական վարչաձեւին:
...յս պատճառով էլ հարկ եղած
...անդակութիւնը ցոյց չտւեց
...նիկինեան բանակին, որ բոլ-
...եւիկեան իշխանութիւնը տա-
...ալուց յետոյ Ռուսաստա-
... նորից պէտք է հաստատ-
... միապետական ռէժիմ:
...ողովրդի մեծամասնութիւնը
... հակէր առաջինների կողմը:
...Ինչպէս պարզ է որ եթէ Կերե-
...սկին փոխանակ «Պատերազմը
...ինչեւ յաղթանակ» կոչով զօր-
...րը ...ժամու դիրքերը քշե-
... փոխարէն, անջատ հաշտու-
...իւն կնքէր Գերմանացիների
... եւ զօրքը անմիջապէս ցրէր
...ց տները, խլած կը լինէր
...նի ձեռքից միակ զօրաւոր
...ը, յաղթութիւնը կը տանէր
... թէ Լէնինը, այլ Կերենսկին:
...նսկին եւ իր կուսակից-
... ջերմ պաշտպան լինելով
...ական բարձր սկզբունք-
..., չէին կարող դաւաճանել
...ակիցներին. իսկ Լէնինը
... իր կուսակիցները թքելով
...ական բոլոր սրբութիւն-
... վրայ, իրենց առաջադրած
...տակին հասնելու համար
...ց չեն առնում եւ ոչ մի մի-
... առաջ: 1922ի սովի ժա-
...ակ տասը միլիոն ժողո.
... մահացաւ եւ բոլշեւիկ-
...ին ոչ մի ցաւ չպատճառեց:
... իշխանութիւնը պահելու
...ար եթէ կարիք զգացւի,
... իրենց բազմիցս յայտա-
...րութիւնների, նորից պատ-
...ստ են տասնեակ միլիոնաւոր
...ներ տալու:

Բացի այն որ բոլշեւիկները
...ւում են իրենց թշնամի
... ուժերին, չեն խնայում
...պէս իրենց կուսակցական
...նկերներին, որոնք աջ կամ
... թեքման կողմնակից են:
...յսօր ռուսական բանտերը
...քսորավայրերը լիքն են
...եւիկ ընդդիմադիրներով,
...ծ հասարակ շարքայիննե-
... մինչեւ ամենէն կարկառուն
...քերը, իսկ արտասահման
...ւած ընդդիմադիրներն էլ չեն
...պարկւում իրենց կառավա-
...թեան հրահանգին եւ ամէն
...տացնում են ռուսական
...րդ տարագրութեան շար-
քերը: Առաջին տարագրութեանց շրջանը հաշւում է մինչեւ 1917, Երկրորդը 1917էն մինչեւ վերջերս հակաբոլշեւիկ տարրերի տարագրութիւնը. իսկ երրորդ տարագրութեան շրջանը սկսւում է Բեսեդովսկիի դեսպանատան պատից ցատկելուց յետոյ: Այս նոր տարագրութեան մէջ մտնում են գլխաւորապէս նրանք, ովքեր բոլշեւիկ էին, կամ բոլշեւիկեան պաշտօնեայ:

Բոլշեւիկների միջեւ տեղի ունեցած պայքարը մինչեւ հիմա չի ստացել զուտ բնոյթ, որովհետեւ եթէ ընդդիմադիրները հրապարակով եւ հարկ եղած պարագային, ինչոր անխուսափելի է, պայքարի դրօշ պարզեն, շատ հաւանական է որ այս պայքարի շնորհիւ բոլոր դժգոհ տարրերը գլուխ բարձրացնելով երկրի մէջ նորից կը յառաջանայ քաղաքացիական պատերազմ եւ աստիճաբար թուլանալով բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, վերջի վերջոյ պէտք է տապալւի ժողովրդական զրոհով, համահաւասար կերպով հարւածելով բոլշեւիկեան երկու թեւերին: Բոլշեւիկները տապալւելուց յետոյ, գազազած ամբոխը չիհարցնելու թէ ով է Ստալինականը եւ ով է Տրոցկիականը կամ թէ Սիրցովականը, ինչպէս մեր ամբոխն էր հայ թաթարական կռիւների ժամանակ ասում որ «Թուրքը - Թուրք ա»: Հիմա պէտք է ասեն թէ «բոլշեւիկը բոլշեւիկ է» եւ հարւածը հասցնելու են: Վերջերս բոլշեւիկ ընդդիմադիրները ծրագրել էին, բոլշեւիկեան իշխանութեան տարեդարձին (նոյ. 7ին) զօրահանդէսի ժամանակ ձերբակալել Ստալինին եւ թեբեւս իր մի քանի հաւատարիմ ընկերներին եւ գործելակերպը փոխել, բայց մատնութեան շնորհիւ դաւադրութիւնը բացւել է եւ ներկայումս Մոսկւայում ձերբակալութիւններ, զինւորական եւ քաղաքացիական բարձրաստիճան պաշտօնեաների վտարումներ եւ փոփոխութիւններ են տեղի ունենում: Այս ներքին լուրջ շարժումը որ արդէն ծայր է տւել՝ բոլշեւիկեան բռնակալութեան փլուզման նախերգանքն է: Սրանից յետոյ է որ պայքարի թափը սաստկանալու է, եւ թերեւս ուշ չէ այն օրը որ մենք պիտի ունենք հակաբոլշեւիկեան ընդհանուր ապստամբութեան մեծ լուրը եւ պէտք է ցաւինք որ դժբախտաբար երկիր շուտ հասնելու եւ ընդհանուր այս վերիվայրումների ժամանակ մեր ժողովուրդին օգնութեան հասնելու կարողութիւնը չունինք:

Գալիք հակաբոլշեւիկեան ապստամբական շարժման մէջ թէ ի՛նչ տեսակ տարրեր, (զինւորական եւ քաղաքային) պէտք է մասնակցին, մօտաւորապէս ինչպիսի ուժերով (քանակով եւ որակով) եւ թէ ինչ հաւանական փուլերէ կարող է անցնիլ այդ շարժումը: Այս մասին մի ուրիշ անգամ:

ԲԷՆՕ

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԷՆ ՆԵՐՍ եւ ԴՈՒՐՍ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ — ԻՏԱԼԻԱ — ՌՈՒՍԻԱ

Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Լիթվինոֆ իր գոհունակութիւնը յայտնած է այն բանակցութիւններուն մասին, զորս կատարեց Միլանոյի մէջ կանտիի հետ: Ռուս պաշտօնական շրջանակները այս օրերուս շատ կը զբաղին այս բանակցութիւններուն նշանակութեամբ եւ արժէքով: Սովետ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Իտալիա չպիտի ուզէ մասնակցիլ միջպետական այն խմբակցութեան, որ դիրք պիտի բռնէ Մոսկուայի դէմ: Նոյնիսկ, ի հեճուկս Ֆրանսայի, Իտալիա կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Մոսկուայի հետ:

«Փոփոլօ Իթալիա» թերթը յօդուածով մը կը խօսի Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ դաշնակցութեան մասին, որուն պիտի յարին, կ՚ըսէ, Հունգարիա, Պուլկարիա, Թուրքիա եւ Յունաստան:

Գերման մամուլը եւս շատ կը խօսի այս զրոյցներուն մասին: Նոյնիսկ համագերման շարժման կուսակիցներէն «Թակ» թերթը կը հիանայ այս գաղափարին վրայ եւ հաւանական կը գտնէ որ Լիթվինոֆ խորհրդակցած ըլլայ կանտիի հետ այն դիրքին մասին, զոր պիտի բռնեն իրենց կառավարութիւնները, եթէ ձախողի ծրնեւի զինաթափութեան ժողովը:

Ընդհակառակն «Պերլիներ Թակէպլաթ» ծաղրանքով կ՚ընդունի «Փոփոլօ Իթալիա» թերթին կարծիքը, եւ կ՚ըսէ թէ իտալացի ֆաշիստները չափազանց կը սխալին՝ կարծելով որ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան վարիչներն են Պողպատէ Սաղաւարտակիրները եւ Հիթլէրեանները:

Ընկերվարական «Ֆորվէրց» թերթն ալ իր կարգին կը տեղեկացնէ թէ Լիթվինոֆ պիտի այցելէ Պերլին: Որովհետեւ «Իտալիա եւ Ռուսիա այսպէսով կ՚ուզեն հաւատացնել թէ Գերմանիոյ Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ դաշնակցութեան զրոյցին մէջ ճշմարտութեան կորիզ մը կայ: Իսկ մենք այսպիսի ձեռնարկները կը գտնենք ոչ խելացի, ոչ ալ օգտակար: Գերմանիա ոչինչ կը շահի այսպիսի խաղերէ, որոնք պարզ պլըֆներ են: Կ՚ուզեն մեզ ծառայեցնել իրենց նպատակներուն»:

*** Մոսկուայի մէջ կը շարունակուի այն թատերական դատը, ուր ամբաստանուած են ֆրանսացի պետական մարդիկ, իբրեւ դաւադիր՝ Ռուսիոյ ապահովութեան դէմ: Անցեալ օր Մոսկուայի մէջ պտըտցուցին հսկայ մարդակերպեր, խամաճիկներ, պաճուճապատանքներ, որոնք կը ներկայացնէին Փուանքարէն եւ ֆրանսական պետական դէմքերը: Այս առթիւ բարեկենդանի մը գոյնն առած էր բոլշեւիկներուն մայրաքաղաքը, տեսակ մը ծաղրահանդէս: Ժողովուրդը, տրուած հրամանի մը վրայ կը քամահրէր ու կը ծաղրէր ցուցադրուած մարդակերպերը:

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայէն «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի թղթակիցը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ Ռոմզինի եւ իր ընկերներուն դատավարութեան մասին, որ սկսաւ երկու օր առաջ: Կը յիշուի թէ կ՚ամբաստանուին ճարտարարուեստական արտադրութիւնը խափանելու, երկրին մէջ սով առաջ բերելու եւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց գործակցութեամբ, բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալելու քրէական ոճիրներով:

Դատավարութիւնը կազմակերպուած է թատերական ներկայացման մը ձեւով: Հազարաւոր մուտքի տոմսեր բաշխուած են գործաւորական կազմակերպութեանց: Դատավարական նիստերը ֆիլմի կը քաշուին եւ հարցաքննութիւնը ռատիոյով տարածելու համար, սրահին մէջ գործիքներ հաստատուած են:

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, խորհուրդները հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն եւ իրենք, հաստատելով՝ ամբաստանեալներու յանցապարտութիւնը, կը պահանջեն որ անոնք մահուան դատապարտուին:

Գերմանական մամուլը այս դատավարութիւնը կը նկատէ կեղծիք մը, որ կազմակերպուած է վրիպեցնելու համար ժողովուրդին եւ արտասահմանի ուշադրութիւնը եւ ծածկելու համար հնգամեայ ծրագրին սնանկութիւնն ու ներքին բուռն տագնապը:

ՔՐՈՆՇՊԱՏԻ ՄԷՋ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ

Վարշաւիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Քրոնշպատի առջեւ խարսխած մարտանաւերու նաւազներուն մէջ ըմբոստութիւն ծագած է, այդ պատճառով, բազմաթիւ սպաներ հրաժարած են: Ըմբոստ նաւազները վերցուցած են խարիսխը եւ նաւերը քշած են անծանօթ ուղղութեամբ:

Խորհրդային իշխանութեան հաւատարիմ մնացող նաւազներն ալ իրենց կարգին, մեկնած են ըմբոստ նաւերը հետապնդելու:

ՍՊԻՏԱԿ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ԵՒՍ

Ռիկայէն «Ցէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին թէ Փեթրոկրատէն եկող ճամբորդներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, զրահապատ կառախումբ մը ղրկուած է Օսարով, ցրելու համար ըմբոստացումը, որ կը տարածուի Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ:

Սահմանագլուխէն կը լուէր հրացանաձգութիւնը:

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ

Մոսկուայէն բոլշեւիկ հայ մր կը գրէ իր եղբօր, որ Փարիզ կը գտնուի, 8 նոյ. Թուակիր նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տխուր տողերը, պահելով շարադրութիւնը:

— Այստեղ կեանքը, այսպէիս տանելի չէ: Երթալով կեանքը այնքան վատացաւ եւ հասաւ այն օրին որ, եթէ մեզ բան մը պէտք ըլլայ ունելու եւ հանգնելու մասին, չի կարող ճարել: Միայն այն ատեն կրնաս ճարել, երբ մեր աշխատած տեղէն տան: Այն ալ պէտք է մէկ քանի օր փնտռես, խանութներուն առջեւ պէտք է սպասես եւ վերջապէս կամ կը ճարես, կամ չես ճարեր: Երբեմն կը պատահի որ ձմեռուան ոտնամանի տեղ, ամառուան տան:

Եթէ մերժես, կրնայ ըլլալ որ բոպիկ մնաս: Պէտք չէ սակայն մոռնալ որ այստեղ ձմեռը մինչեւ 35 աստիճան ցուրտ կ՚ընէ: Ոտնամանի մասին այսչափ: Հագուստի հարցն ալ այնքան մխիթարական չէ, բայց բաղդատմամբ առաջինին, վնաս չունի: Գալով ճերմակեղէնին, բնաւ կարելի չէ գտնել: Հիներով «եոլա» կ՚երթանք: Ուտելիքը առաջները շատ առատ էր, բայց հիմա, բան չես կրնար գտնել, ուտեստը քարտով կը բաժնուի: Բանուորները օրական կը ստանան 800 կրամ հաց, կէսը սեւ կէսը ճերմակ, ամիսը հինգ վեց անգամ միս եւ ձուկ: Մէկ խօսքով, ինչ որ տան կ՚առնես, բայց ինչ որ ուզես, չես գտներ: Եթէ տուածնին չառնես, անօթի կը մնաս:

Իսկ ծառայողները կամ տան մէջ աշխատողները օրական կը ստանան 400 կրամ հաց եւ անոր համեմատ ալ ուտելիք: Իսկ առեւտրականները եւ խանութպանները ոչինչ կը ստանան: Հինգ-վեց անգամ սուղ գիներով, շուկայէն կը գնեն: Հոն կը բաւէ որ ուզուած գինը տաս, ինչ որ ուզես կը հայթայթես:

Կերպով մը այս օրերը պէտի անցընեմ: Դուք կարդացէք եւ դատեցէք թէ ի՞նչպէս կարելի է ապրիլ: Կը յուսամ, ողջ կը մնամ, որովհետեւ, ասկէց աւելի վատ օրեր ալ տեսեր եմ: (Ծ.— Գրողը աքսորի օրեր կը յիշէ):

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՅՐ. Ա. ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

(Ժողովրդապետ
Առնուվիլ լէ կոնէսի)

Անշուշտ կը յիշէք, որ անցեալները Առնուվիլի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ կատարեցինք եղբօրս պսակի արարողութիւնը, որուն ներկայ էր նաեւ Հ. Պ. Քէտիճեանը: Որովհետեւ, ձեր արարքին մէջ խտրականութեան ոգի նշմարեցի, ատոր համար կ՚ուզեմ հրապարակաւ անդրադառնալ, թէ ինչո՞ւ եւ ո՞ր եկեղեցական աւանդութեանց համաձայն, բուն կնքահօր ներկայութիւնը անտեսելով, երկրորդ անձի մը անհրաժեշտութիւնը զգացնել տուիք եւ հանդիսականներէն ալ մէկը հրաւիրեցիք իբրեւ վկայ, եւ ըստ այնմ խաչ բռնելու շնորհքէն իսկ զրկեցիք: Չեմ գիտեր թէ ո՞ր իրաւացի եւ արդար կանոնագրութեան համաձայն շարժեցաք, մեզ բոլորովին անծանօթ է: Արդեօ՞ք կընքահօր հայ լուսաւորչականի հանգամանքները որ ձեզ դրդեց այդ կերպ շարժիլ...

Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՒՐՖԱՅԻ ՄՕՏ

ՈՒՐՖԱ, 20.— Հարաւէն եկող աւազակախումբ մը հետապնդուած է ոստիկան զինւորներու կողմէ, բայց հետքերնին կարելի չէ եղած գտնել: Այս աւազակները Սուրուճի գիւղերէն 4—500ի չափ ոչխար յափշտակած են:

Երէկ գիշեր քաղաքին պարտէզներու կողմը «քամիօն» մը կողոպտուած եւ հակ մը գոյք տարուած է: Կը կարծուի թէ այս աւազակներն ալ հարաւէն եկող խումբին անդամներէն են: Կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն չի տար այս դէպքերուն եւ խիստ հետապնդում կը կատարէ:

(Թրք. զեկոյց)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

...այ զօ՞րք... Ո՞ր թագաւորը, ...ինչքն է զինակոչել նրան, ... կորիւնին եւ նմաններին ոչ ...ւի ուժով զէնքի տակ ա- ...ի՞նչ ուժ, ուրեմն, այս արի- ... զէնքի տակ դրեց ու կուել ...ամբեց, ի՛նչ ուժ դեռ նը- ...պահում է զօրանոցներում, ...ւարատուած է սարսափը մօ- ... մահւան: Ազատութեան ...ւան բաղձանք, ո՛րքան վեր ...րելու բնազդէն:

...րդարաբատի յաղթական ... Տարիքի սահմանում, հա- ... միակերպութիւն չկայ ...եղ, տասնեւութ տարեկան ...անու կողքին վաթսունամեայ ...նի է կանգնած ու ծերերի ...քին կենսալի երիտասարդ: ...ռուս զինւորի համազգեստ, ...ղաքացու բաճկոն ու տափատ, գիւղացու արխալուխ ու չուխայ, գաղթականի շալվար ու թիկնոց: Գլխարկները՝ զինւորի շափխայ, Եւրոպացու լայնեզր գլխարկ, Կովկասցու մորթէ գդակ, գիւղացու մոթալ փափախ ու նոյնիսկ աւար առած կարմիր ֆէս:

Ու այդ խայտաբղէտ բազմութիւնը զինւորական շարքեր կազմած՝ թիկունքներն ուղիղ, ճակատները բարձր, դէմքերը ժըպտուն, հայեացքները վեր, զէնքն ուսերէն կանգնած են Աբովեան պողոտայում հպարտ ու ինքնավստահ:

Անհաւատների ծիծաղն են շարժում, իսկ հաւատացողների աչքերէն երախտագիտութեան եւ երջանկութեան արցունք են քամում:

Ու փողոցների պատերին կպած անկիւնները քաշուած սովահար գաղթական մահացողներն անգամ, ուժասպառ գլուխները վեր բարձրացնում տողը տեսնելու, որ Թուրքի արիւն են թափել ցնծում է Երեւանը երջանիկ, ցնծում են հայ սրտերը բոլոր աշխարհի չորս ծագերում համասփիւռ:

Հարսը տանն է պատուհանի առջեւ, որի դիմացը երկշարք կանգնած են հետեւակ վաշտերը, նա փողոց չի ելել, ինչո՞ւ ելնի, ո՞վ ունի այդ յաղթական զօրքի մէջ, ո՞ւմ պիտի ժպտայ, ո՞ւմ ողջագուրէ: Իր զաւակը կորիւնը տանն է քաշուած մի մութ անկիւն՝ գիրք է թղթատում դուրս էլ չի նայում, կարծես չի հետաքրքրւում դրսի անց դարձով, բայց դէմքը մատնում է, որ նրա հոգին խռով է, որ ուրախ, երջանիկ չէ:

Եւ մանաւանդ խուսափում է մօր հայեացքէն, եթէ չամաչէ՝ կը փակէ պատուհանը, որ չլսէ ժողովրդի խանդավառ ծափերն ու կեցցէները, որ կարծես մի մի ապտակ են իր ամօթահար դէմքին: Լռութիւն է, զինւորական նախարարը վարչապետին հետ միասին վաշտերն են բարեւում, ու զօրքը հայերէն պատասխանում է նրանց բարեւին:

Ցնկարծ ֆանֆարը հնչեցնում է «Մեր Հայրենիքը» ու ժողովուրդն ինքնաբերաբար երգում է «Մեր Հայրենիք ազատ անկախ», ու թնդանօթի հարւածներ ողջունում են օրւան մեծ տօնը: Զօրքը շարժւում է Աբովեանն ի վար, դէպի զօրանոցները, հետեւակ, այրուձի, թնդանօթաձիգ: Ու երբ Սարդարաբատի ճակատում հերոսացած, շքանշանով պարգեւատրուած հրետանին է անցնում հարսենց պատուհանի առջեւէն՝ հարսի աչքերը բացւում են լայն, դէմքը փայլում է զւարթ ու նա պատուհանէն դուրս կախւելով կանչում է:

— Ղազա՛ր, տղաս, Ղազա՛ր...

Ղազարն է մէկ աչքը վիրակապով կապւած, մէկ թեւն էլ բռնակապով կուրծքէն կախ:

Նա լսում է հարսի ձայնը, բարձրացնում է գլուխը, ժպտում նրան, իր մէկ աչքի բոլոր զօրութեամբ նա ուզում է լաւ տեսնել այդ սիրելի կնոջը, որ զէնք է տւել իր ձեռը, ու շարժում է ուսի հրացանը: Հարսը նկատում է նրա շարժումը, եւ ճանաչում իր Ասլանի բերդանը: Այո՛, բերդանն էր Ղազարի ուսին, ուրեմն նա կռւել է այդ զէնքով, ու նոյնիսկ վիրաւորւել: Հարսը երջանիկ է: Ղազարը հեռացել է արդէն, բայց նա դեռ կանչում է.

— Ղազա՛ր, տղաս, Ղազա՛ր, ախր, ե՞րբ տուն կը գաս:

Կորիւնը նկատեց մօր երջանիկ դէմքը, զգաց, որ այդ վայրկեանին Ղազարն աւել սիրելի, աւելի հարազատ է մօրը, քան ինքը: Նա աննկատելի դուրս եկաւ սենեակէն, իջաւ նկուղ, թէեւ անելիք չունէր՝ բայց երկար տնտնում էր այնտեղ:

***

Կիսակործան, տնտեսապէս քայքայւած, սովատանջ Հայաստանը գերմարդկային ճիգերով կազմակերպւում էր, վերաշինւում, զօրանում: Ու աշխարհի բոլոր ծայրերէն ազատ հայրենիքի կարօտն ունեցող հայ զաւակները՝ խումբ-խումբ ծիծեռնակների երամների նման գալիս էին, գալիս էին Հայաստան՝ ու հայրենիքի դռները բաց էին նրանց առջեւ ու աւերակ գիւղն ու քաղաքը կանչում էր նրանց:

— «Եկէ՛ք, եկէ՛ք զաւակներս, անօթի ենք, միասին տառապենք, կշտանալու ենք, միասին կշտանանք, լալու ենք, միասին լանք, իսկ եթէ խնդալու ենք, միասին խնդանք, եկէ՛ք, եկէ՛ք»: Ամէնէն առաջ երկրի ապահովութեան համար կուռ ու կազմ բանակ էր հարկաւոր, ու կառավարութիւնը կազմակերպում է բանակը, զտում է զօրքը:

ԷՂԻՆԷ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

թիւ, ամբողջ երկրին մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուած են: Բոլոր վաճառատունները կէս օրէն առաջ, քառորդ ժամ մը փակ պիտի մնան իբր սուգի նշան:

Համաժողովական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համաժողովական խորհրդաժողովին դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը որ կը բաղկանայ 32 անդամներէ, կ'ուսումնասիրէ թէ ի՞նչ կերպով կարելի է հաստատել հնդկական դաշնակցային պետութիւն մը: Հնդիկ իշխանները մշակած են ծրագիր մը, զոր պիտի ենթարկեն իրենց պաշտօնակիցներուն քննութեան: Սակայն, անոնք անգլիական Հնդկաստանի հետ դաշնակցութեան մը գաղափարը պիտի մերժեն, եթէ գոհացուած չստանան հետեւեալ կէտերուն վրայ. — ա) Անգլիոյ թագաւորութիւնը կը շարունակէ միալ գերագոյն իշխանութիւնը: բ) Բանակը եւ արտաքին յարաբերութիւնները կը մնան գերագոյն իշխանութեան ձեռքը: գ) Անկախ պետութիւնները անգլիական Հնդկաստանի հաւասար ներկայացչութիւններ պիտի ունենան: դ) Այս պետութեանց իրաւունքները յստակօրէն պիտի գծուին՝ դաշնակցութեան կազմութենէն առաջ: ե) Դաշնակցային գերագոյն ատեան մը պիտի հաստատուի, դատելու համար իրաւական բնոյթ ունեցող բոլոր վէճերը:

Վերջապէս, իշխանները կը պնդեն որ դաշնակցային պետութիւնը չմիջամտէ երբ անոնք անհամաձայնութիւններ ունենան իրենց հպատակներուն հետ: Այլ այդ թուականը միայ գերագոյն իշխանութեան:

Այս պայմանները եթէ ընդունուին իշխանները պատրաստ են կարգ մը զիջումներ ընել, որոնց առաջինն է դաշնակցային գաղափարին հաւանութիւնը իրենց կողմէ:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ին SALLE GAVEAUի ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել այժմէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան

Հ. Յ. Դ ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Տէսինի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոմպի թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ատրինէ Տէրուան, Քնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Գմբէթեան, Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան: Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harolaի մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses եւ Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր:

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը: Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին Պէլվիլի մէջ նպարավաճառ Արթինեանի եւ Պիյեանքուր՝ Նաւավարեանի ճաշարանը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի փոթորիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ave, Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զօրմիսեանի բնակարանը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ստիպողաբար գտնուիլ Յ.ին մօտ:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Եռաջոյն խումբի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ու կէսին ընկեր Ծուհանեանի բնակարանը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռադմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Ծուհանեանի բնակարանը:

ԳԱՒԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԸՐԻԻԻ ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան:

ՌՈԱՆԻ ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան:

ՏԼԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր Դաշնակցական ընկերները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտ. մասնաճիւղի անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Օրակարգ՝ զեկոյց Պատգ. ժողովի, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, պարահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը այս իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 71 Ave Kléber.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի Հնգամեակի յանձնախումբը ժողովի կըհրաւիրուի այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 206 Rue Lafayette փոքրիկ սրճարանը (Յառաջի դէմ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներըայսօրՈւրբաթ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը,այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը: Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները եւ 15 տարեկանէն վեր սկաուտները:

Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողովի հարց, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ հաշուետուութիւն,

ԵՈԶ. եւ ՇՐՋ. ընդհ. Հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղերը: Օրակարգ, շրջաններէ եկած նամակներու ընթերցում, Փարիզի վարչութեան ընտրութիւն, եւ ներքին խնդիրներ: Նկատի ունենալով այս ժողովին խիստ կարեւորութիւնըներկաներութիւըօրինաւոր պիտինկատուի:Ժողովըտեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple Metro Belville:

ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայ տիկնանց Միութեան ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ 24 դեկտեմբեր չորեքշաբթի ժամը 9.30ին, 19 Ave, Kléber Hôtel Majesticի սրահներուն մէջ: Հաճելի անակնկալներ, պար, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ, եւն.:

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տօքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը: «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս մասին խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապարոյրը, կամ զայն ձեռք ձգել:

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար: 2 տոլար մնացեալ երկիրներու համար:

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Ունուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St Lazare, PARIS (9e) Nord Sud N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, տրամադիր է անգլիերէն դասեր տալ փափաքողներուն: Մատչելի գիներ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

EMPIRE միւզիք-հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշի Գույթուլ Թաղէն Մուխթար Սէֆէրեան Յակոբի որդի Երուանդ Սէֆէրեան, որ ժամանակ մը Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Եգիպտոս մնալէ վերջ կը կարծուի թէ կրկին Ֆրանսա եկած է: Մօտ երեք տարիէ իվեր իր մասին լուր չկայ: Գրել իր եղբօր՝ Յովհաննէս Սէֆէրեանի, B. P. No. 567, Beyrouth, Grand Liban.

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

29 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1430

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԵՒ ԲՆՈՐՈՇ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երկնալէս դաւաճան Աղաբեկովի յայտնութիւնները ո՛չ մէկ նորութիւն կը բերեն Չեկայի լրտեսական կազմակերպութեան ուժին եւ անթերի, մեքենական ինքնաշարժ կատարելութեան մասին:

Այդ մասին ամէն կասկած փարատելու համար, կը բաւէ յիշել Կուտեպովի հանելուկը: Եթէ օր մը պոլշեւիզմը քար-քարի վրայ չմնայ, Չեկան պիտի բաւէ իր վայրագ սխրագործութիւններով յաւերժացնելու անոր յիշատակը՝ անէծքի եւ զարշանքի տարեգրութիւններուն մէջ: Առիթը կ'ունենանք յաճախ կարդալու աւելի վատ ու բարդ դրուագներ ու չենք զարմանար Աղաբեկովի պատմութիւններուն, որոնք հետաքրքրական են իբր մանրամասնութիւն, օտարներու համար:

Բայց անոնք, այլապէս շահեկան են հայ կեանքին համար ու երկնակի փաստը կ'արձանագրեն մէկ կողմէ բարոյական գահավէժ անկումի, միւս կողմէ հոգեկան չէզոքութեան մը, որ յատ կը նմանի ճահճային նեխանքի:

Հինգ գերապատիւ լրտեսներ՝ իր կարգին հանրային դատաստանին մատնեց Չեկայի նախկին գործիքը,— Պարսկաստանի Մեսրոպը, Պաղտատի Ռուբէնը, Պոլսոյ Տաճատը, Յունաստանի Մագլըմեանը եւ համբաւաւոր Արսէնը:

Ու բացի կուսակցական անկիւնէ մը՝ Դաշնակցութենէն, որուն խօսքը դատապարտուած է վերապահութեամբ լսուելու նման առիթներու մէջ, բողոքի ո՛չ մէկ շշուկ, զայրոյթի ո՛չ մէկ վանկ, զարշանքի ո՛չ մէկ հայհոյ:

Գտնուեցաւ նոյն իսկ պոլսական թերթ մը, Մեսրոպեան ոճով՝ բայց Մուհամմէտի հոգիով ու մտքով, որ մէճէլլէական մանուածապատ տրամաբանութեամբ, պաշտպանութիւնն ստանձնեց միւռոնաբոյր մատնիչներէն մէկուն: Չենք զարմանար: Հայ լրագրութեան մէջ դիպուածով ինկած այս սրիկաները, գիտենք թէ համիտեան գաղտնիպաշտօնեաներուկարօտովը կը ծերանան: Ու կը սպասենք նոյն իսկ որ Տաճատները պաշտպանը լրացնել փորձուին, սիրայօժար, փութկոտ ու հպարտութեամբ: Իրենց հին ու բուն արհեստն է:

Բայց Խորհրդային Միութեան ինքնակոչ բարեկամները կը մնան պապանձած: Գիտենք հայ եկեղեցիի ու բարոյականի պահապան կուսակցութիւն մը, որ Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս ու Ամերիկա կը պահէ խոհեմ լռութիւն մը: Սիրտը դող մարդո՞ւ լռութիւն. կ'երեւի: Բռութեան ու ստոր զրպարտութեան այս արհեստաւորները ո՞ր օրուան կը սպասեն արձանագրելու դատապարտութեան խօսք մը — ըլլայ իսկ կարճ — հանդէպ Հայաստանի բարեխնամ... կառավարութեան, որ անբարոյութեան սերմերը կը ցանէ գաղութներու մէջ, հանդէպ հայ հօնքի եւ բարոյականի չնաշխարհիկ մշակներուն, իրենց բնական պաշտպաններուն եւ շահակիցներուն, որոնք չեն քաշուիր իրենց քասային հոգիները վերջին ու միակ օգուտը ճառուցանելէ ամենէն անարգ, ամենէն ցած ծառայութեան, ժողովուրդին հոգեւոր այս առաջնորդները...

Անտարբերութիւնը որ ուզուած է, ինքնին բնորոշ է...:

***

Լրտես ու մատնիչ դուրս կը մնան նոյնիսկ իրենց երկրին օրէնքներէն: Մեր մէջ միայն, պայմաններու դժբախտ պարտադրութեամբ, վրէժխնդիր ակնարկներու անզօրութեան տակ՝ անոնք կրնան տակաւին արեւ ծծել: Ազատ ու ամփոփ հայ միջավայրի մէջ, ուր ժողովրդային կամքը կարենար անկաշկանդ ու ինքնաբուխ պոռթկալ, կ'ենթադրենք թէ ի՛նչ կ'ըլլար դժոխային սրբազաններու վախճանը: Բայց եթէ պէտք է նոյնիսկ գոհանալ բարոյական պատիժով, — Նուազագոյնը՝ ըր ուս թօթվել կուտայ Քրիստոսի այս յուդաներուն,— պէտք է անցնի առանց դասի ժողովուրդին համար, որ անողոք ճակատագրի մը հարուածներուն տակ՝ հաւատք մը կապեր է տաճարի քարերուն ու յոյս մը Հայաստանի ժայռերուն:

Առաջին անգամը չէ որ հայ կղերը իր իսկ ձեռքերով մուր կը քսէ իր ճակտին. եւ ապահովաբար, վերջինը չէ որ ամենէն ծանր հարուածը պիտի ստանայ իր իսկ անդամներուն կողմէ: Յարկէ, բոլորը չենք լուար նոյն ջուրով: Մամբրէներու եւ Աղեքսաններու կողքին, սորված ենք արժանի յարգանքով յիշել Խրիմեաններ, Վարժապետեաններ եւ այնքա՜ն ուրիշներ:

Բայց այսօր, երբ մեծերու սովը բռնած է տաճարը ուր սուտեններ կը սկսին վխտալ, հայ կղերը իր օգտին իսկ համար, իր ճակտին արատը սրբելու եւ խախտած վստահութիւն մը վերականգնելու յոյսով՝ պիտի լծուի անհրաժեշտ գործի մը:

Իր խօսքէն լոյս ու կորով փնտռող ժողովուրդին, քաջութիւնը պիտի ունենայ ցոյց տալու ճշմարտութիւնը: Անդին Հայաստանի մէջ եւ ասդին գաղութներու մէջ, հայուն հոգին կը պղտորեն: Գործն է կառավարութեան մը որ միայն մատնութեան, դաւի եւ անբարոյութեան մթնոլորտի մը մէջ կրնայ ապրիլ:

Վաղն իսկ, իրենց բեմերէն, թող բոլոր Պալաքեաններն ու Քիպարեանները փորձեն փաստել թէ ունին այդ պարկեշտ քաջութիւնը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ օրուան դատավարութեան ընթացքին, ամբաստանեալներէն Ռամզինի հարցաքննութիւնը շարունակուեցաւ: Ռամզին պատմեց թէ Փարիզի մէջ տեսակցութիւններ ունեցած է երկու ֆրանսացի գնդապետներու հետ Ռիշառ եւ Ժուանվիլ: Տեսակցած է նաեւ Սայմըն անունով անգլիացիի մը հետ: Այս տեսակցութիւններէն մէկուն, ներկայ եղած է նաեւ համբաւաւոր առեղծուածային էակը գնդ. Լօրէնսեւ յայտնած է թէ վ. Չըրչիլ եւ Տէթէրտինկ համամիտ են որ Անգլիա եւս զինուորական միջամտութիւն կատարէ ընդդէմ Ռուսիոյ:

Ռամզին կը պատմէ նաեւ.— 1927ին, Անգլիա կը մասնակցէր միջամտութեան կազմակերպման. բայց երբ Ֆրանսա միջամտութեան միջազգային յանձնախումբին մէջ ստանձնեց գլխաւոր դերը, Անգլիոյ մէջ՝ դահլիճի փոփոխութենէն յետոյ, միջամտութեան մէջ Անգլիոյ փնտռած շահերը նուազեցան: Գալով Ֆրանսայի, միջամտութեան ամենէն մեծ կազմակերպիչն է: իմ եւ ուրիշներու կողմէ քաղուած տեղեկութեանց հիման վրայ. այն եզրակացութեան եկանք թէ միջամտութեան պատրաստութեան հոգին Փուանքարէն էր, Պրիանի գործօն օժանդակութեամբ: Միջամտութիւնը, սկիզբները կը նախատեսուէր 1928ի համար, յետաձգուեցաւ 1930ին, որ կը նկատուէր ամենէն դժուար տարին հնգամեայ ծրագրին իրագործման տեսակէտէն, որովհետեւ այս տարուան ընթացքին, ազգային տնտեսութեան մէջ մտցուած գումարները, տակաւին արդիւնք չէին տար: Ռուսիոյ մէջ ճարտարարուեստական կուսակցութեան կողմէ, տնտեսական տագնապ մը ստեղծելու աշխատանքը պէտք է դժուարացնէր տնտեսական զարգացումը, մինչեւ որ աղէտ մը առաջ գար: Այս տագնապին հետեւանքով, Խորհրդ. Միութեան յարձակողական ուժը պիտի նուազէր եւ ժողովրդային լայն զանգուածներուն մէջ դժգոհութիւնը պիտի սաստկանար: ճարտարարուեստական կուսակցութիւնը եւ օտար շրջանակները ի նկատի ունէին գիւղացիներու եւ կարմիր բանակի ըմբոստացումը, ինչպէս նաեւ ընդհ. գործադուլներ գրգռելու եւ յաջողցնելու հաւանականութիւնը:

1929ի երկրորդ կէսէն, ճարտարարուեստական կուսակցութիւնը սկսաւ ստանալ կարգ մը տեղեկութիւններ 1930ի ընթացքին, միջամտութիւն կատարելու դժուարութեանց մասին: Միջամտութիւնը կը յետաձգուէր 1931ին, այն պատրուակներով որ դիւանագիտական նախապատրաստութիւնները չէին լրացեր եւ «ճարտարարուեստական կուսակցութիւնն» իսկ չէր պատրաստուած: Ասոնց վրայ կը բարդուէր Ֆրանսայի քաղաքական դժուարին կացութիւնը՝ Իտալիոյ եւ Գերմանիսյ հետ իր ձգտուն յարաբերութեանց պատճառով»:

Գալով Հնգամեայ ծրագրին, ըստ Ռամզինի անոր ձախողութեան պատճառը՝ արտասահմանի մէջ կազմակերպուած խափանարարութիւնն է:

Ռամզինի խոստովանութիւնները տեւեցին տասը ժամ, որմէ վերջ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ Քալինիքով՝ իր կարգին հաստատելու համար ամբաստանագրին մեղադրանքները: Քալինիքով մեղադրանքներ ըրաւ Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան կարգ մը պաշտօնեաներու հասցէին:

Ուրիշ ամբաստանեալ մը ճարտարագէտ Լարիչեվ ինքզինքը յանցապարտ յայտարարեց եւ երեք ժամ տեւող ճառի մը մէջ բացատրեց միջամտութեան յատակագիծը, որ պիտի գործադրուէր 1928ին: Խօսեցաւ նաեւ Պաքուի եւ քարիւղային այլ շրջաններու գրաւման յատակագծին վրայ: Իբր թէ Հայազգի Ղուկասօֆ կը գործէր անգլեւհոլանտական ընկերակցութեան մը հաշուոյն: Այդ ընկերութիւնը կ'ուզէր Պաքուի քարիւղին մենաշնորհը ձեռք ձգել:

Երրորդ դատավարութեան, Ֆէոդոտով անուն մեղադրեալ մը իր կարգին, եկաւ իւրացնելու եւ փաստելու կրիլէնկոյի ամբաստանագրին ցափուտուքները:

ՀԵՐՔՈՒՄ.— Պ. Նիքոլա Տէնիսով որ առջի օրուան դատավարութեան ընթացքին, մեղադրուած էր ամբաստանեալ Ռամզինի կողմէ, կը յայտնէ թէ որ եւ է տեսակցութիւն չէ ունեցած անոր հետ, թէ այդ տեսակ մարդու մը գոյութիւնն իսկ կ'անգիտանար, թէ ինչ որ կը վերագրուի իրեն, բացարձակ սուտեր են:

Ռուսիոյ խռովութիւնները

ԱԿԱՆԱՏԵՍ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Անգլիացի ճարտարագէտ մը որ 7 ամիս Ռուսիոյ մէջ բնակելէ յետոյ, Մոսկուայէն դեռ նոր վերադարձաւ Լոնտոն, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ կը պատմէ թէ ականատես վկան եղած է խորհրդային ըմբոստ զօրամասերու եւ Չեկայի ուժերու միջեւ տեղի ունեցած կանոնաւոր կռիւներու: Տեսած է նաեւ գիւղացիներու եւ զօրքերու միջեւ բախումներ: Հոկտեմբերի վերջէն մինչեւ Նոյեմբեր 11, զանազան վայրերու մէջ տեսած է բազմաթիւ կռիւներ գիւղացիներուն եւ զօրքին միջեւ: Նոյեմբեր 11ին Մոսկուայի մէջ բանակող երկու զօրամասեր կռուի բռնուած են ոստիկանական ուժերու հետ: Զինուորներու մեծ մասը զէնք չունէր: Կէփէուի ուժերը տեղնիտեղը զանոնք ջարդեցին:

Երկու օր վերջ, անգլիացի ճարտարագէտը կը գտնուէր Փուշքինայի եւ Պրաթօվչինայի շրջանը, Մոսկուայի մօտերը: Պրաթօվչինայի մէջ կայ քաղաքական դատապարտեալներու բանտ մը: Անոնք մեծ մասամբ հարուստ գիւղացիներէ կը բաղկանան: Նոյեմբերի սկիզբները այս բանտարկեալներէն 30 հոգի, որոնք մերժած էին աշխատիլ, հրացանազարկ եղան: Այս վայրենութեան լուրը պատճառ դարձաւ որ Փուշքինայի մէջ խռովութիւններ ծագին: Տեղական զօրախումբերը որոնք բարեկամական կապեր ունէին գիւղացիներուն հետ, ո՛չ միայն մերժեցին կրակել ցուցարարներուն վրայ, այլ միացան անոնց: Կառավարութիւնն ստիպուեցաւ Կովկասէն բերել տալ 2 գունդ Թնդանօթաձիգ, որոնք նոյ. 15ին քալեցին ժողովուրդին վրայ: 4-500ի չափ անձեր սպաննուեցան:

Անգլիացին կը վստահեցնէ թէ Ռուսիոյ մէջ երկրագործական աշխատաւորներուն պայմանները չափազանց տաժանելի են: Մոսկուայի մէջ թէ ուրիշ տեղ, ուր որ գտնուեցայ կը պատմէ, մարդեր տեսայ որ անօթութենէ կը նուաղէին:

Անգլիոյ տնտեսական տագնապը

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 27 նոյ.— Եթէ անակնկալ մը չպատահի, կամ կառավարութիւնը չմիջամտէ 330.000 հանքագործներ երկուշաբթի օր պիտի դադրեցնեն աշխատանքը Հիւսիս. Կալլէսի, Լանքաշիրի, Սկովտիոյ եւ Պրիսթոլի մէջ: Առաջին երեք շրջաններու հանքերուն մէջ, վարձքի նոր սակերուն վերաբերեալ ազդարարութիւններ փակցուեցան: 83.000 բանուորներով որոնք արդէն անգործ են, մօտ 400.000, այսինքն Անգլիոյ ամբողջ հանքագործներուն կէսը՝ պարապ կը մնան:

Ցարդ որեւէ ձեռնարկ չէ կատարուած առաջքն առնելու համար հանքածխային այս տագնապին, որ կրնայ հաւասարիլ 1926ի տագնապին:

Հանքատէրերը կը մերժեն ներկայանալ Ազգ. Ճարտարարուեստի Խորհուրդին, որ իրաւարարն է նման վէճերու:

Հաւանական է սակայն որ հանքային նախարարին կողմէ Խորհուրդին մասնակցելու համար նշանակուած հանքատէրերու ներկայացուցիչները, առաջարկեն որ չկիրարկուի աշխատանքի ժամերու կրճատման օրէնքը: Գեղարուեստական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները դէմ են, այն առարկութեամբ թէ նման կարգադրութիւն մը չպիտի արգիլէ որ աշխատանքը դադրի:

Թէվֆիք Րիւշտի Հռոմի մէջ

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Հռոմ հասաւ եւ ընդունուեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտիի եւ Թուրք դեսպանատան պաշտօնէութեան կողմէ:

Թէվֆիք Րիւշտի նախ այցելեց Իտալիոյ Թագաւորին, յետոյ Կրանտիի եւ Մուսոլինիի:

Շատ մտերմական տեսակցութեան մը ընթացքին որ մէկ ժամէ աւելի տեւեց, Թէվֆիք Րիւշտի եւ Կրանտի փոխադարձաբար գոհունակութիւն յայտնեցին Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման համար եւ քննեցին երկու երկիրները շահագրգռող տնտեսական ու քաղաքական խնդիրներ:

Լեհագերման միջադէպերը

ՊԵՐԼԻՆ, 27 նոյ.— Այս գիշերուան նիստին մէջ, դահլիճը որոշեց հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութեան բացառիկ նիստի հրաւէր ուղղելու իր մտադրութենէն, քննելու համար Լեհաստանի մէջ գերման փոքրամասնութեանց հանդէպ ցոյց տրուած թշնամական վերաբերմունքը եւ արարքները: Բայց, որոշուեցաւ որ Գերմանիոյ բողոքագիրը յառաջիկայ յունուար 15ին բացուելիք սովորական նստաշրջանին օրակարգին մէջ մտնէ:

Ամերիկեան Քոնկրէին մէջ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Հուվըր վերջացնելու վրայ է ուղերձը որ պիտի կարդայ Ամերիկեան Քոնկրէին մէջ, անոր բացման առթիւ, դեկտ. 2ին:

Նախագահը իր ուղերձին մէջ զբաղած է անգործութեան հարցով, որուն դէմ իբր դարման կ'առաջարկէ փութացնել ճամբաներու եւ շէնքերու շինութիւնը, որպէս զի կարելի ըլլայ հազարաւոր անգործներու աշխատանք հայթայթել:

Անդրադառնալով ներգաղթի հարցին, Հուվըր պիտի առաջարկէ որ ներգաղթի օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ մտցուին որպէսզի բազմաթիւ օտարականներ՝ օգտուելով օրէնքին թոյլտուութենէն չկրնան սաստկացնել տնտեսական տագնապը:

Ատկից զատ, պիտի առաջարկէ նաեւոր Միացեալ-Նահանգները մասնակցին Լահէյի Արդարութեան ատեանին:

Այս մասին տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են արտաքին նախարարինեւ արտաքին գործերու յանձնախմբին նախագահ՝ ծերակուտական Պօրահի միջեւ: Այս վերջինը յայտնած է թէ դէմ չէ որ յանձնախումբը զբաղի այդ հարցով: Բայց ինքն անձնապէս դէմ պիտի քուէարկէ այդ ծրագրին:

Առեւտրական դաշնագրեր

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ առեւտրական դաշնագրերու բանակցութիւններ պիտի սկսին Տանըմարքայի, Եգիպտոսի, Չեխօսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութեանց հետ: Թուրքեւռուս առեւտրական բանակցութիւններն ալ որ վերջերս դադար առած էին, մօտերս պիտի վերսկսին:

Թուրքեւպուլկար առեւտրական եւ երթեւեկի դաշնագրերը վաւերացուած են Պուլկար Երեսփ. Ժողովին կողմէ:

Ի՞ՆՉ Է ԱՅՍՕՐ ՄԵՐ ԴԱՏԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Վրաստանի Նախկին կառավարութիւնը մերինին պէս միեւնոյն շարժառիթներէ դրդուած, երբ տարագիր դարձաւ, քաղաքական պայքարի զէնքերը վար չդրաւ՝ կարծես թէ եղածը նահանջ մը ըլլար եւ ոչ պարտութիւն, Վրացիները ամրացան արտասահմանի իրենց կարճատեւ պետականութեան շրջանին գրաւած դիրքերուն վրայ, եւ արտասահմանէն սկսան բուռն պայքարի, իբրեւ քաղաքական ազգ՝ Վրաստանի ճակատագիրը երբեք չկապեցին համառուսական բոլշեւիզմի ճակատագրին, այլ զայն առաջին օրէն ջոկեցին ռուսական այժմու կարգերու ճակատագրէն, դրին զուտ ազգային-պետական հողին վրայ, հասուննալով ո՛չ միայն իբրեւ հակաբոլշեւիկ այլ եւ իրենց դատին զարգացման նպաստեցին հակառուսական հունով։

Այս կէտի մէջ, Վրացիներուն երեւան բերած ողջագատ բնազդը կը համապատասխանէր Վրաստանի ազգային իրական շահերուն։ Վրաստան ամենէն ուշը մտաւ ազգային անկախութեան պայքարի մէջ, եւ սակայն ամենէն շուտ ի յայտ բերաւ քաղաքական լիակատար հասունութիւն ու պետութիւն դառնալու վճռական կամք։ Որովհետեւ, անհնար է մէկ կողմէ ձգտիլ Վրաստանի պետական անկախութեան, իսկ միւս կողմէ թէեւ հակաբոլշեւիկեան սակայն ռուսական հակում ցոյց տալ։ Վերջինը՝ ռուսական հակումի տրամադրութիւններ՝ ժխտումն իսկ է վրացական ազգային-պետական անկախութեան գաղափարին։

Այս մեկնակէտէն Վրաստանի նախկին կառավարութիւնը գարանումի, սպասման շրջան չունեցաւ։

Առաջին օրէն, պարզ էր իրենց վերաբերմունքը եւ բոլշեւիզմի եւ ռուսական վտանգի հանդէպ։ Ռուս պետականութիւնը՝ լայնածաւալ ու յարձակողական՝ կ՚ընդհարէր Վրաստանի պետականացման գաղափարին՝ փոքրածաւալ ու պաշտպանողական՝ Վրաստանի հողերուն վրան իսկ։ Հզօրի ու տկարի շահերուն այսպիսի անհաւասար բախում կրնայ մէկ մէկ ելքով վերջանալ, կամ հզօրը տեղի կուտայ (ինչ որ անհնար է երեւակայել) եւ չի խափաներ ուրիշին արեւը, եւ կամ տկարը կը համակերպի ճակատագրապաշտութեամբ եւ իր բնական բաղձանքներուն վրայ քար կը դնէ, կը նստի։

Քսաներորդ դարու առաջին քառորդը լեցուն է մէկը միւսէն ցնցող փաստերով որ տկարները՝ ազգային ամենէն փոքրիկ միութիւններն անգամ, բարոյական հզօրագոյն զէնքերով զինուած, մտան քաղաքական ազատութեան կրկէսին մէջ եւ զիջելու, համակերպելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց չեն տար, ընդհակառակն օր աւուր աւելի բուռն, աւելի հերոսական, աւելի պահանջկոտ կը դառնան իրենց ազատատենչ կռիւներու մէջ։

Առաջին օրէն Վրացիները գտան իրենց հիմնական հակումը՝ ազգային-պետական անկախութիւն, առաջին օրէն, վրաց ազգային ուժերը մէկ մարդու պէս համախմբուեցան այս կէտի վրայ. եւ առանց միջանկեալ, երկրորդական հոսանքներու, պայքարը տրուեցաւ անկախականներու եւ ռուսասէրներու միջեւ։ Ոչ միայն այս առաւելութիւնը ունեցան (յստակ քաղաքական ուղեգիծ) այլ նաեւ համապատասխան մարդիկ, քաղաքական պետական հասուն եւ ձեռնհաս գործիչներ, որոնց կամքի, վճռականութեան շնորհիւ յաջողեցան վերջին տասնամեակին վրացական դատ ստեղծել եւ այդ դատը աստիճանաբար տեղաւորել միջազգային յարաբերութեանց եւ եւրոպական հանրային կարծիքի մէջը։

Վայրկեան մը ընկրկում, վարանում, իրենց քաղաքական ապագայի մասին կասկածներ չունեցան, արտասահմանի մէջ ներկայացան իբրեւ արտա-երկրային կառավարութիւն, իրենց պետական պաշտօնական կապերով, յարաբերութիւններով։ Ազգային իրենց նորաստեղծ դատի նպաստաւոր ազդակներու մէջ խտիր չդրին ոչ մէկ ուժի, երեւոյթի միջեւ, ընկերվար. միջազգայինէն մինչեւ Վատիկան. անկէ մինչեւ Հիտլերեանները՝ թէ դրամատիրական բարձր շրջանակները աշխատանք կը տանին։

Ասոր փոխարէն մեր դատի վիճակը։

Պատերազմէն առաջ (երբ բնաւ պէտք չկար եւ շատ վտանգաւոր խնդիր էր) Հայոց կաթողիկոսը, Ազգ. Պատուիրակութիւն ստեղծեց հանգուցեալ Պօղոս Նուպարի նախագահութեամբ։

Պատերազմէն յետոյ, երբ հայ պետականութեան բեմ գալովը այս պատուիրակութիւնը պէտք էր քաղաքական ասպարէզէն քաշուէր, ընդհակառակն, աւելի տենդոտ գործունէութիւն մղուեցաւ։ 1923 Լօզանի դաշնագրէն յետոյ այդ պատուիրակութիւնը եթէ գոյութիւն իսկ չունենար պիտի ստեղծուէր ու ծնէր իբրեւ հայկականոտ նահար- [illegible] պահակ։ Կամովին ինքզինք լուծուած հռչակեց։ Մէկ երկու տարի (Լօզանէն յետոյ) հրապարակի վրայ երեւցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը։ Ի վերջոյ ան ալ իր գործունէութիւնը ծայրատելով, կրճատելով գրեթէ դադրեցաւ գործելէ։ Ահա մեր քաղաքական կեանքի անտիրութիւնը սկսաւ։ Մեր դիրքերը լքեցինք։ Մեր նուաճումները աստիճանաբար կորան, եւ հասեր ենք այն օրին որ մեր քաղաքականօրէն շահագրգռուող տարրերը սկսած են պարզապէս նախանձի վրացական դատի յառաջ զարգացումէն։

Անշուշտ պատճառները շատ ու խորունկ են այս լքումին, աշխարհի հանդէպ մեր տղայական այս քէնին։

Որովհետեւ աշխարհ ուրացաւ ու մոռցաւ մեզ, մենք ալ կ՚ուրանանք ու կը մոռնանք աշխարհը։ Քաջ գիտնալով հանդերձ որ պարտատէրի պարտքի ուրացումով պարտք չի ջնջուիր, առնելիքը կը շարունակէ առնելիք մնալ, եթէ վկաներն անգամ ստեն, պարտապահանջը նոյնիսկ մէկ օր վարանում չպիտի ունենայ, չպիտի հրաժարի իր առնելիքէն, բազմաթիւ մուրհակներով նուիրագործուած։

Երկրորդ, որ տարբեր պայմաններու տակ կը ներկայանան երկու տարրերը (վրացական-հայկական) առարկողներ պիտի ըլլան Այո, տարբեր պարագաներու տակ եւ սակայն այդ տարբերութիւնը մեզի ի նպաստ բացարձակապէս։ Մինչդեռ վրաց դատն ու առնելիքը 150 միլիոննոց հսկայ ռուսական պետութենէն է (որ բոլոր պայմաններուն տակ, աշխարհի էն հզօրներէն մէկը պիտի մնայ) մեր պահանջը 78 միլիոննոց Թուրքիայէն է (որ բոլոր պայմաններու տակ աշխարհի քաղաքական ամենէն տկարմիութիւններէն մէկն է)։

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

Պ. Խայիկեան շարունակելով իր ճառը, ըսաւ.

«Ահարոնեանի ուժգնութեամբ ո՛չ մէկ գրագէտ կը ճանչնայ եւ կը պատկերացնէ մեր իգական սեռը՝ Հայ Մայրը։ «Լաց, պառաւ, լաց»ը, մայրական սիրոյ գերագոյն զգացումն է, «Խաւարես Լուսին»ը մեր ցեղին ու հայ կնոջ ներաշխարհին խորհուրդն է ցնցող շունչով։ Ու մեր որբացած այս սեռի ցաւը, տագնապը վիշտը անոր՝ որ ամէնէն նուիրականն է ու բարձր, Ահարոնեան կը ճանչնայ բոլոր եզրերով։ Ան կը ճանչնայ մեր ցեղին խորունկ տառապանքը։

«Ոչ մէկ տեղ այնքան չէ տառապած երկար՝ դարերէ ի վեր որքան Հայը, ու միշտ ալ վերապրած՝ վերակենդանացած։ Քիչ շրջաններ ունեցած ենք խաղաղ եւ լաւ պայմաններ, շինարար ջանք ու ճիգ թափելու, համախմբուելու։ Ոսկեդարը համեմատաբար, Բագրատունեաց շրջանը, Ռուբինեանց իշխանութիւնը, առաջինը, սեւ երկրորդ Անին։ Ու Ահարոնեան այս տառապանքը, վերելքը տանջանքով ու արիւնոտ, ապրած է խորունկ եւ ուժգին ու ապրեցուցած ժողովուրդը իր հետ։ Իր հուլքը մերն է եղած եւ մերը իրենը։

«Ահարոնեանի գրականութեան մէջ՝ հերոսները կը նմանին հին հեթանոսական, մեր առնական ասպետներուն։ Իր հերոսներուն քով քաշուեթեան ուժին պարագան չէ ուշագրաւը։ Անոնք անձնուէր, անշահախնդիր ու ինքնամոռաց են։ Անոնք համամարդկային իրաւունքին, արդարութեան, ճնշուածներուն, տկարներուն բարեկամ ու նուիրուած բարձր էակներ են։

«Սխալ է ըսել որ ան մեր վիշտին երգիչն է միայն։ Ան չափորած է ըմբոստութիւնը, [illegible] տամքը գալիքին։ Նոյնիսկ շատ ճգնաժամային օրերուն՝ մեր գերագոյն յոյսն ու ոգեւորիչ հաւատքը, մեզի եկած է Ահարոնեանէն ու մեզ կապած մեզ հրդեհած է, յուսալքումի, աւերումի եւ ցաւի ճակատագրական եղանակի շրջաններուն։ Իր վերջին խօսքերը Սորպոնէն կը շեշտէ նոյն ձգտումը»

«Այսօր երբ մեր հայրենիքը քանդուած է, աւերակ եւ անշէն, Ահարոնեան միշտ իր յոյսերուն հաւատքին կառչած կը պատգամէ հաւատալ, հաւատալ ու սպասել։

«Այս շեշտերն են առաւելապէս իր հոգիին ներսերէն կաթիլ-կաթիլ իջնող, որ մեզ կը բերեն այս ընծայաբերումի սեղանին շուրջ, ու կը յարգենք կը սիրենք զինքը։ Ու աւելի յարգած պիտի ըլլանք երբ հետեւինք անոր երազին, գաղափարին, անոր արթնցուցած զգացումներուն։

«Մեր լեզուն ու կրթութիւնը հայեցի, այսօր կը գտնուի շատ ցած մակարդակի վրայ, տկարացած եւ անտեսուած։ Մեր մայրերը մեծ պատասխանատուութիւն ունին այս անթիւ կատաբելիք։ Սորպոնէն, ի՛նչ յուզումով ու խորունկ ցաւով՝ կը յիշատակէր այս պարագան, ի տես փողոցի մէջ ֆրանսերէն խօսող հայ մանուկներուն։ Մենք յարգելով Ահարոնեանի այս կարեկցութիւնը, արցունքը սրտագըրաւ, մեր ժողովուրդը կը տանինք որոշ հանգրուանի մը։ Մինչեւ այժմ մեր ազգայինը ու կրօնականը քալած են զուգահեռ։ Մեր ազգային մեծագոյն դէմքերէն՝ Խրիմեան հայրիկ այս երկու ուժերը իր աշխատանքներուն ու գրքերուն մէջ կ՚արծարծէ համաչափ։ Եթէ կրօնք չունենանք, հաւատքը մեզմ ու անտեսուած, մենք հայրենասէրներ չենք կրնար ըլլալ այլ կ՚ըլլանք ճակատագրապաշտներ։

«Եթէ Ահարոնեան եւ Նարեկացի քալեցնենք միասին, մենք աւելի ուժեղ եւ պրկուած պիտի երթանք ծաղկեցնել մեր երկիրը, նոր հաւատքով ու միահամուռ ճիգերով։»

Օր. Andrée Rousset արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը ֆրանսերէն։

Օր. Suzanne Arno, պետական երաժշտանոցի դաշնակահարուհին, նուագեց եւրոպական գեղեցիկ կտոր մը։

Տիկին Մարութեան, նոյնպէս պետական երաժշտանոցէն, գեղարուեստական բաժնին փայլ մը տուաւ երգով մը. առաջին անգամ երգով կը տեսնենք Տիկին Լորետան, իր շնորհալի ձայնով։

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, վերսկսաւ հանդէսը՝ «Քնար» նուագախումբին մէկ կտորը, որ հազիւ վերջացած, բուռն ու խանդավառ ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ մեր վաստակաւոր ընկերը՝ Մ. Վարանդեան։ (Ծ. Խ.— Ընկեր Մ. Վարանդեանի ճառը յաջորդ թիւով)։

Ընկեր Վարանդեանի ճառէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ծանօթ և շնորհալի երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, որ ծափերու մէջ իր ձայնի քաղցրութեան տակ պահեց մեզ, երգելով Կոմիտասի «Ես Սարէն կուգայի» «Լորիկը» «Քելէ քելէ քէլքէդ մեռնիմ» Le Barbier de Séville, «Հայաստան»ը La Bohème։ Դերասան Մ. Մարութեան արտասանեց Ահարոնեանի «Աշուղ»ը։ Օր. Henriette Rastoul Պետական երաժշտանոցէն երգեց կտոր մը։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէի կողմէ։ Ժամանակը ուշ ըլլալուն ամփոփ եւ հակիրճ բանախօսութիւն մը ըրաւ։

«Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսներուն առթիւ ամէնէն պզտիկ ու աննշան անկիւններն ուր ափ մը հայութիւն կար, իրենց յարգանքի խօսքը բերին

«Ահարոնեանի մեծութիւնը, ժողովրդականութիւնը պէտք է փնտռել այս տարագիր ցեղի հոգեբանութեան մէջ։ Աւելի քան տարի առաջ երբ ցարական ռուսական պետութիւնը զինք բանտ նետեց, ամբողջ, ամբողջ հայութիւնը, ամէն կողմէ մէկ մարդու պէս ոտքի ելաւ, ոչ միայն իր կուսակցութիւնը այլ միւս խաւերն ալ։ Չէր հանդուրժեր որ մեր իմացական լաւագոյն ներկայացուցիչը մախերներու վրայ մնայ։ Եւրոպական զիւանագէտները, հայրենասէրները, հռետորներն ու գրագէտները, Փրէսանսէն, Ժորէսը, Փիէր Քիառը, եւ ուրիշ անհամար համաշխարհային համբաւներ ցնցուեցան, հանրագիր, հեռագիրներու տեղատարափ մը Մոսկուա, որ ազատ արձակուի։ Ի՛նչ խանդավառութիւն հոգեգրաւ եւ յուզիչ՝ երբ ան դուրս եկաւ բանտէն։

«Պոլիս ենք, հանրապետութեան օրերուն։ Ու Ահարոնեան խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրելու եկած պատուիրակ, ու երբ խարդախութիւնով եւ զաւով կ՚ուզէին օղը հանել, տեսնելու էր ցասումն ու զայրոյթը ժողովուրդին բոլոր հոսանքներուն, ուժգին, կատաղի։

«Ու ամէնէն վերջը, Փարիզ անակնկալ եւ յոյժ ցաւալի զիպուածը, հաւաքոյթի մը մէջ յանկարծ իր աչքերուն լոյսը կը կորսի։

«Այդ օրերուն բոլորին սրտէն արիւն ու արցունք կ՚անցնէր. զգացումներու, ցաւակցութեան, գուրգուրանքի այն եզակի եւ տառապեցնող շարժումը աշխարհի բոլոր ծայրամասերուն մէջ։ Ի՛նչ սարսուռ եւ երկիւղ էր որ մեզ կը հրդեհէր, որ այլ եւս զինք չպիտի կարդանք, չպիտի լսենք, վար պիտի դնէ եղերականօրէն իր գրիչը։ Անձնուէր, խիզախ ու ազգային բանաստեղծ է Ա. Ահարոնեան։

«Ու այսօր հոս կ՚ուզենք միահամուռ ու միակամ ուժով գոչել կեցցէ՛ Մշակոյթը, Դրականութիւն եւ անոր մշակները։ Յարգենք անոր մշակները, արուեստագէտները, մեր քաղաքակրթութիւնը։ Եւ բաղձանք ի սրտէ, որ Ահարոնեանի յիսնամեակը տօնենք իր սիրած ու երգած Արարատի փէշերուն վրայ, եւ ինչպէս Չեխոսլովաք ազգային բանաստեղծ՝ Մազարիքը ցմահ նախագահ նշանակուեցաւ, եւ մենք եւս ուժ տանք, հաւատանք, ներշնչուինք եւ Ա. Ահարոնեանը յարգենք, տալով անոր Հայաստանի ցմահ նախագահութիւնը։ Հաւատանք եւ քալենք անաղմուկ ու ջլապինդ»։

Քնար երգչախումբի քայլերգով վերջացաւ հանդէսը կէս գիշերին։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Վերջ)

ԱՂԱԲԵԿՈՎ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի մէջ կէփէուի աշխատանքները կը վարէին տեղական համայնավարները։ Անոնց մէջ կար տեղական թերթերէն մէկուն խմբագիրը։ Աշխատանքները կը ղեկավարէր Պերլինի կէփէուի պետը եւ ամսական 1000 տոլար կ՚ուղարկէր գործակալներու վարձատրութեան համար։

Եգիպտոս պիտի երթար Աքսելրոդը նպատակ ունենալով ծանօթանալու տեղական կուսակցական խմբակցութիւններուն, մասնաւորապէս Վաֆտի կուսակցութեան մօտ, որուն ձախակողմեան թեւը մենք յոյսեր ունէինք անջատելու եւ միացնելու եգիպտական կոմունիստական կուսակցութիւն։ Ասոր հետ միասին նա պիտի ուսումնասիրէր եգիպտական կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ։

Մենք աւելորդ համարեցինք յանձնարարել անոր ձեռք բերելու անգլիական բարձրագոյն կոմիսարի գրութիւնները. մենք կանոնաւորապէս կը ստանայինք ուրիշ աղբիւրներէ եւ իրազեկ էինք բոլոր անցուդարձերուն։ Բայց Աքսելրոդ պիտի զբաղէր եգիպտական վաճառականներով եւ առանձնապէս տեղական Հայերով, որոնք Եգիպտոսի մէջ մօտ 15,000 են. եւ պիտի փորձէր այդ Հայերու միջոցով կապուիլ Հնդկաստանի հետ։ Ի միջի այլոց, անոր յանձնարարած էր պարզելու թէ ի՞նչ վերաբերմունք ունի դէպի անգլիական կառավարութիւնը Հայերէն ադամանդավաճառ Կիւլպէնկեան տան պետը, որ մէկ ամիս առաջ մեզ դիմած էր Նասատան ապրող Մազլըմեան պիսկոպոսի միջոցով ռուս. ... րանքները Եգիպտոսի մէջ վաճառելու իրաւունք ստանալու հա... եւ կը խնդրէր թոյլ տալ իրեն գալ Մոսկուա մինչեւ 500,000 ֆունտի ադամանդներ եւ ... թանկագին իրեր գնելու։

Իր այդ նամակին մէջ կիւլպէնկեանը խորհրդաւոր կերպով կը յիշատակէր որ Եգիպտոսի ... չափազանց մեծ կապեր ունի ... մակի ոճէն կ՚երեւար որ ան պատրաստ է մեզ ծառայելու ... քաղաքական աշխատանքներու ժամանակ։

Մենք նպատակ ունէինք ... տագործելու կիւլպէնկեանի ... տրական տունը, որ երբ թէ ... ժանմունքներ ունէր Եգիպտոսի ... բոլոր քաղաքներու մէջ եւ ... դարձնէինք մեր լրտեսական ... պրոպականտի կեդրոնը, ... նախապէս կ՚ուզէինք ուսումնասիրել, որպէսզի ապագային ... ձանքի մէջ չիյնայինք։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Սոցիալիստիչեսկի վէստնիկ թերթին թղթակիցը կը գրէ ... կուայէն.—

Կացութիւնը անհանդուրժելի է այլեւս։ Վերջերս զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուեցան խլելով հին մտաւորական ընտրանին,— փրոֆէսորներ, ճարտարագէտներ, տնտեսագէտներ, բժիշկներ։ Բանտերը լեցուն են։

Գիւղացիները խմբովին գաղթեն ու կը հեռանան կեդրոնական եւ հարաւային Ռուսիայէն։

Բանուորները գէշ աղէկ ... կը ստանան, իսկ պաշտօնեաները դատապարտուած են սովի։ ... ջերս նոր աղէտ մը,— ռոճիկները չեն վճարուիր։ Բանուորները ... մը առանձնաշնորհներ վայելէին ենթարկուած են միւս դասակարգերուն ատելութեան։ Տնտեսական կացութիւնը այնքան գէշ է, ... կարգ մը պատասխանատու ... տօնեաներ հրաժարեցան իրենց գործէն։

Բարոյական մթնոլորտը ... լեւս անշնչելի է։ Մտաւորականները վերջ չունին։ Ամբաստանեալները տանջանքի տակ կը ... րագրեն ամէն մեղադրանք ... տուն կը տրուի իրենց անձին ... դէմ։ Շատեր այնքան ջախջախուած են, որ այլեւս գիտակցութիւն իսկ չունին թէ ի՞նչ կ՚ ... կը դառնայ։ Բարոյական ... ըմբռնում չկայ։ Փողոցի ... կը կրկնէ ինչ որ կը թելադրէ ... մահ կը պահանջէ բանտարկեալներուն, անկցի կը պոռայ ... հազուրկներուն։

Գնդակահարութիւնները ... վորական դէպքեր են հիմա ... սակայն երբեք այսքան ... գուածային թիւ մը չէին կայացուցած։

Եւրոպացին չի կրնար երեւակայել իսկ սովն ու տանջանքը, իրական է Ռուսիոյ մէջ։ ... վուրդը ստիպուած է միայն ... տօնական զեկոյցները եւ ... կարդալ։ Արտաքին ոչ մէկ ...

Կոմունիստական բջիջները ընթերցատուներըդարձած են ... կային աչքերը։ Բանուորները ... պաշտօնեաները կը վախնան ... խօսիլ։ Հերոս կը նկատուին ... որ կը համարձակին պաշտպանել իրենց քաղաքական տեսակէտները ...

Գնդակահարութեանց վերջին ... թափը խուճապ յառաջացուց ... կոմունիստներուն մէջ։ Սարսափ ...

...ե՛րբէ ամէն կողմ։ Աշխատանքն [...]ով կասած է։ Ֆիզիքական եւ հոգեկան մաշում։

Կոմունիստներուն մէջ եւս կը տիրէ անշնչելի մթնոլորտ մը։ Հին բոլշեւիկները եւս յուսախաբ եղած են։ Շատեր կը խոստովանին թէ երկիրը կը դիմէ դէպի խորտակում։ Ոմանք կը նախընտրեն լռել խմել, մոռնալու համար այս մղձաւանջը։ Շատերու ջիղերը հիւանդ. են արդէն, մասնաւորաբար վերին կարգերուն մէջ։ Հաւաքականութեան անդամներուն միջին դասը եւս անձկութեան մատնուած է։ Բոլորը կը խուսափին իրենց կարծիքը յայտնելէ։ Ստալինի սուտերը կը հալածէ ամէնքը։ «Մենք ալ յեղափոխականներ ենք, մենք ալ ժամանակին վտանգին դէմ գացած ենք…» կ'ըսեն։ Բայց հիմա՞։

Ցագնապի նշաններ կան նաեւ երիտասարդ բոլշեւիկներուն մէջ։ Հնգամեակի ծրագիրը կասկած կը ներշնչէ կոմսոմոլներուն։ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» թերթին խմբագիրները շարունակ կը հրաժարեցուին, նորերը կը բերուին երկու ամիսէն կը ճամբուին։ Ցեղն է, որ այդպէս կ'ընէ» կ'ըսեն կոմունիստները խնդալով։ Արդարեւ այս թերթին խմբագրութիւնը կեդրոնական ընդունարան մըն է, ուր կը հասնին Ռուսիոյ բոլոր կողմերէն, կոմունիստ երիտասարդութեան գանգատները։

Եւ վերջապէս՝ Ստալին եւս [...] եւ դողի մէջ է։ Շարունակ կ'երեւակայէ թէ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի իրեն դէմ։ Կը կարծէ թէ դաւադրութեան կազմակերպիչը ամէնէն ծանօթ բոլշեւիկներէն մէկը կրնայ ըլլալ։ Այս պատճառով խուզարկել կուտայ բոլոր անոնք, որ ունկնդրութիւն կը խնդրեն։

Ահա այս դժոխքէն է, որ կ'ուզեն փախչիլ խեղճ բանուորները։ Անցեալ օր գերմանական թերթերը կը գրէին թէ ռուս երիտասարդ մը, շոգեկառքին վագոններուն տակ կախուելով, յաջողեցաւ անցնիլ լեհական սահմանը։ «Պերպայթերցայթունկ» թերթը կը գրէ թէ 8 նոր բանուորներ (Երմանացի) եւս վերադարձան Ռուսիայէն, ուր գացած էին աշխատելու, խաբուելով եղած խոստումներէն։

Արդարեւ Ռուսերը արտասահմանի մէջ քաղաքական նպատակներով կը յայտարարեն թէ Ռուսիոյ մէջ գործազրկութիւն չկայ, բանուորի պահանջ կայ, ամսական 25 ռուբլին վճարումով։ Անցեալները Պերլինի փողոցներուն մէջ տեսնուեցաւ, որ պատերը փակցուած են կարմիր ազդեր ուր կ'ըսուէր «Ռուսիա 1.500.000 բանուորի պէտք ունի, բոլոր օտար գործազուրկները կրնան Ռուսիա գալ աշխատելու ամսական 3 ռուբլինով»։ Հասկնալի է այս բոլոր խոստումներուն իմաստը, որ քաղաքական է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Երաժշտագէտ Կորգանոֆ Հայաստանի պետական թանգարանին նուիրեց պատմական ձեռագիր մը, Նափոլէոն կայսեր հրաժարականին սեւագրութիւնը, որ գրուած է 1814 ապրիլին Ֆէնթէնպլօյի մէջ։

Ահա այսպէս է գրուած այդ հրաժարականը.

— «Դաշնակից պետութիւնները յայտարարած ըլլալով, որ կայսրը միակ արգելքն է Եւրոպայի խաղաղութեան վերահաստատման, կայսրը՝ հաւատարիմ իր երդման՝ կը յայտարարէ թէ կը հրաժարի իր անունով եւ իր զաւակներուն կողմէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ գահերէն, եւ թէ չկայ զոհողութիւն մը, նոյնիսկ ի գին իր կեանքին, որ չկատարէր Ֆրանսայի շահերուն համար»։ 6 Ապրիլ 1914։

Այս թանկագին ձեռագիրը, որուն լուսանկարը արտատպուած է «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (11 նոյ.), յանձնուած է Հայաստանի կրթական գործավարին, զետեղելու համար Երեւանի պետական թանգարանին մէջ։

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբերի սկիզբը Երեւանի մէջ բացուեցաւ Անդրկովկասեան պրոլետարական գրողներու միութեան համաժողովը։

Ճառախօսութիւն, ողջոյն, պիտի եւ ծափ։ Բեմին վրայ Ա. Խանջեան, Ալազան, Դ. Դէմիրճեան, Ն. Զարեան եւ Քոցաղեան։ Այս վերջինը կ'ըսէ.

— …Պրոլետ գրողներից պահանջւում է մասսայական ստեղծագործութիւն, վճռական պայքար ընդդէմ արտադրութիւնից փախչողների, գործալիքների, կեղծարարների, արտադրանքի որակի իջեցման, աջ թեքման, ձախ խոտորումների եւայլն։

Ի՞նչ տեսակ գրականութիւն է, որ այդպէս հազար տեսակ բաներ կը հայթայթէ։ Կալըրի Լաֆայէթի մէջ անգամ չկայ այդքան բան։

ԳԱՆԳԱՏՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստան» (4 նոյ) հետեւեալ գանգատները կը շարէ.

— Աղաւնատան գիւղին խորհուրդի նախագահը Ցարութիւնեան գիւղացիէ մը կը գրաւէ 3,5 գոյլ օղի եւ առանց յանձնելու համապատասխան մարմինին, կը տանի իր գրասենեակը, ուր կը մոռնայ պահ մը։ Վերադարձին կը տեսնէ, որ իր պաշտօնակիցները խմած են օղին… Ստալինի կենացը։

— Բարանա գիւղին խորհուրդի նախագահը, տեսնելով որ գիւղացի մը իր բուրդը կը տանի յանձնելու կոոպերատիվին, կը պոռայ.— «Կրակն ածես՝ էրւի լաւ չի՞, քան թէ կոոպերատիվին տաս»։

ԴԵՂԻՆ ՈՒ ԳՈՐՇ ԳԻԼ

Անցեալները գրեցինք գիլի գործածութեան մասին, իբրեւ օճառ։ Բագուի «Կոմունիստ» թերթն ալ խօսելով այս խորհրդային օճառին մասին, կը գրէ.

— Գիլ պարսկերէն կը նշանակէ կաւ։ Կը պարունակէ իւղ եւ քիմիական զանազան տարրեր։

Շամախի մէջ շատ կը գործածուի։ Գիւղացիները եզան կառքով գիլ կը բերեն ծախելու։ Հայ մայրերը գիլը կ'եփէին եւ «Թրջոց» կը դնէին։ Եւ լաթ կը լուային թէ տաք, թէ պաղ ջուրով, անուշ կամ աղի ջուրով։

Շամախի գիլը դեղին է։ Բագուի մէջ ալ տեսակ մը գիլ կայ, որ գորշ է։ Կը մաքրէ ամէն տեսակ արատներ, թէ իւղի եւ թէ նաֆթի։

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿ… ՍԷՐ

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ հայ բոլշեւիկները ի՞նչպէս կը սիրաբանին։ Անոնք քիչ մը շատ գանակոծեցին քաղքենի սիրերգուները, որոնց կիրքի արտայայտութիւնները գայթակղութիւն կը պատճառէին իրենց։ Այժմ սորվինք թէ ի՛նչպէս պէտք է սէր երգել, ըստ բոլշեւիկ գեղեցկագիտութեան։

Բագուի հայերէն «Կոմունիստ» թերթը կը պատմէ թէ «ընկեր» Արտաշը Գանձակի դերասանապետն է, իր թատերգութիւնները ինք կը գրէ, ինք կը խաղայ։ Ընդհանրապէս սիրոյ մասին գրուած են այդ բարձր ստեղծագործութիւնները։ Ահա մարգարիտ նմոյշ մը այդ սիրերգութենէն, որ ամէն շաբթու կ'արտասանուի Գանձակի բեմին վրայ.

Էս ի՞նչ անիրաւ գեղ ա,
Սիրտըս Թամամ եղ ա,
Դու ինձ երինջ
Ես քեզ բուղա….

Խնդրե՛մ գայթակղութեան պատճառ չկայ, արուեստ է այս, եւ «հարիւր տոկոսով»։ Գանձակի լուսաւորութեան գործավարը քննած եւ հաստատած է, կ'ըսէ «Կոմունիստ», թէ այս տողերը գլուխ գործոցներ են։ Սիրերգութիւն ըսածդ այսպէս կ'ըլլայ, արուեստը բոլորովին այսպէս, ոչ «աջ թեքում»ը ներելի է, ոչ ալ «ձախ թեքումը»։ Ուրեմն շարունակենք կարդալ այս պրոլետարական բանաստեղծութիւնը.

Սէրդ ինձ ուռցրել է ակի պէս,
Մայիլ եմ աչերովդ… մկի պէս,
Ունքերդ ջլուզ, աչերդ պլոզ,
Դու ինձ ճուտիկ, ես քեզ խորոզ։

Կարդացէք, կարդացէք եւ զարդացէք։

ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բագուի հայ թերթէն քաղուած.—

Դայուն անա,
Պապուն անա,
Կավալերին ախպորն անա,
Դիրեկտըրին կընկանն անա…։

Խէ՛, ֆեշտ պէն ա՞…
Էսքան տարի չան ըն պահել.
Սոդավ փոտավ բերժում կիրվալ,
վեր ծուկ անին, ծուկ ծուկ անին,
Ըշտեղ զարկին ծառս-ծառս ինին,

Լաւ կրծողին,
վեր ինի փեչ, էլլա կենան,
Ջեկ ստանան, տանը մեծ-մեծ քըէֆ չտան,
Ամէն օր քինան ֆամ ճղճղան,
Համ կռկռան։

Պեմբակ քաղեն,
Պոլ լըլանան,
Դարիա կարին,
Թոխրաս անին,
կոլխոզներէն քէօմագ անին։

Շաքար քաշինք,
կուտուր չափինք,
կանտորներըմ կիրինք-ծնջինք։

Արիք բուրդ ծախինք,
կասը տուէք փող ֆըմբարինք,
վագոններով ալրանք տանինք,
կէսը օտենք, կէսը տանինք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուանի միջեւ կայ քանէն, ուր կը բնակին մօտաւորապէս 50 ընտանիքներ, աղիւսէ շինուած տուներու մէջ։ Օդասուն վայր մըն է, պարտէզներով շրջապատուած։ Օրը կիրակի է, եւ պտտելու յարմար օր, Մարսէյլէն 20 վայրկեան հանրակառքով՝ քանէն, հայկական տուն, Հայու ծխնելոյզ եւ Հայու ծուխ ոլոր մոլոր կը բարձրանայ դէպի բաց կապուտակ երկինքը։ Դադարի օր է, տքնաջան աշխատող Հայը կը հանգչի իր բոյնին մէջ ընտանիքին խաղաղութեանը մասին մտածելով։ Փոքրիկ մանուկները դուրսը փողոցին մէջ կը պճլտան, կըցատկեն ու կը խաղան, մեծ ոգեւորութիւն կայ, անցնող-դարձողները ուրախութեամբ կը դիտեն հայ ժողովուրդի այս կենսուրախ վիճակը ու կ'ուրախանան։

Կը մօտենանք հեզահամբոյր վաթսունոցի մը, կեանքի տուրքը վճարած մէկկողմքաշուած կըխօկար մեկուսի, մեզ տեսնելուն պէս կը մօտենայ ու կը խօսի զանազան խնդիրներու շուրջ։ Դեռ ազգային ջիղը զօրաւոր կերպով կը զարնէր անոր սրտին մէջ, անիկա ցաւով կ'արտայայտուի մանուկներու այլասերման վտանգի մասին ու կը հառաչէ խորապէս յուզուած։

Մեր խօսակիցը կը հեռանայ, ու մենք տեսնելով Հայու շինարար կամքի արտադրութիւն եղող այդ աղուորիկ տնակները, հոգեկան ուրախութիւն մը կը յուզէ մեզ, եւ արդար հպարտութիւն մը կը զգանք։

Ազգային կազմակերպութիւն ըլլալով կայ միայն Պրուսայի Մուրատչայ գիւղի Երիտասարդաց Միութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր է որ ծնունդ առած է, իր շուրջ բոլորուած են 45-50 Պրուսացի գիտակից հայրենակիցներ։ Կ'արժէ գնահատել մեր չարքաշ երիտասարդներու նպատակը։

Անոնք նկատելով հայ մանուկներու աննախանձելի վիճակը, նպատակ դրած են անմիջապէս դպրոց մը շինել եւ պզտիկները փրկել փողոցէ փողոց թափառելու անպատուութենէն ինչպէս նաեւ այլասերումէն։ Այսուղղութեամբ նորակազմ Միութիւնը գործի լծուած է եւ չի զլանար իր կարելին ընել մասնաւորապէս հայ պզտիկին համար։

Աւելորդ չէ եթէ ըսենք թէ մեր հայրենակիցները մեծ խանդով սկսած են գործի, որովհետեւ դեռ անոնց մէջ կը պլպլայ հաւատքի ջահը, Հայու լուսատու աստղը, եւ անոնք կը զգան իրենց սրբազան պարտականութիւնը եւ չեն լռեր։

Նկատելով այս գնահատելի ձեռնարկին կարեւորութիւնը եւ զայն կազմակերպող հայրենակիցներու եռանդոտ աշխատանքը, կը մաղթենք յաջողութեան լայն ասպարէզ։

Թող անշէջ մնայ հաւատքի ջահը եւ հաւատացէք որ յաջողութիւնը չի խնայափիր։

Ուրեմն գործի, չարքաշ հայրենակիցներ։

Երուանդ Ա. Պրուսացի

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Նոյեմբեր 23ին կիրակի օր, Trappeի մէջ տեղի ունեցաւ U. S. Trappoise 1er B եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղէն քառորդ ժամ յետոյ, Շավիլցիք շահեցան առաջին նշանակէտը։ Եւ տասը վայրկեան յետոյ Ֆրանսացիք կարողացան հաւասարեցնել։

Երկրորդ խաղամասին հակառակ որ հակառակորդ խումբը զօրեղացուցած էր իր շարքերը առաջին խումբի խաղացողներով հայ մարզիկները կարողացան վերջին եւ յաղթական նշանակէտը շահիլ։ Խաղէն վերջ տղաքը հիւրասիրուեցան տաք գինիով, որու միջոցին U. S. T.ի նախագահը յայտնեց իր գոհունակութիւնը, մանաւանդ հայ տղոց եռանդուն խաղարկութեանը համար։

*** Վաղը 30 նոյեմբեր դադար։

Կ. Թ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱԼՔԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խալքի բարեկարգիչ մարմինը իր աշխատանքին սկսած է, Աֆիոնի երեսփոխան Ալի պէյի նախագահութեամբ։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, մարմինը հիմնական աշխատանք պիտի կատարէ Պոլսոյ մէջ, չփումներ պիտի ունենայ կուսակցութեան բոլոր խաւերուն հետ, կեդրոններ այցելելով մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի առնէ կազմակերպութեանց անդամներուն մասին, ու իր հսկողութեան տակ պիտի կատարուին մասնաճիւղերու վարչութեանց ընտրութիւնները։

Մարմնին նախաձեռնութեամբ պիտի ընտրուի նահանգային խորհուրդը։ Նահանգային ընդհ. ժողովին մէջ ցոյց տրուելիք կարիքներն ու բաղձանքները տեղեկագրի ձեւով պիտի յանձնուին կուսակցութեան համաժողովին։

Որոշուած է մինչեւ հիմա կուսակցութենէն դուրս մնացած երիտասարդ ու պատուաւոր տարրերէն օգտուիլ։ Բոլոր ուսուցիչները կուսակցութեան բնական անդամներ նկատուած են։ Կը հերքուին այն լուրերը թէ կուսակցութեան մէջ մաքրագործում պիտի կատարուի, որովհետեւ կ'ըսուի, դուրս հանուելիք մարդ չէ առնուած արդէն կուսակցութեան մէջ։

Խալք կուսակցութիւնը որոշած է ժողովուրդը ազատ ձգել մուխթարի ընտրութեան մէջ։

ՍԷՐՊԷՍԹ… Ի ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Փոլիթիքա հետեւեալ ծաղրանկարը կը հրատարակէ.— Ֆէթհի եւ Աղա Օղլու պէյերը կը կրեն Սէրպէսթի դագաղը, որուն վրայ ֆէս մը դրուած է։ Գերեզմանատան մէջ սա տապանաքարը,— «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը, Հիւրիյէթ վէ Իթիլաֆ, Թէրաքքըփէրվէր»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Ծերեր ու անչափահասներ, որ հայրենիքի կանչին պատասխան, զէնք էին վերցրած՝ արձակուում են, տուն ուղարկւում, մի կողմէն անդրանիկ օրինաւոր զօրակոչ է յայտարարւում։ Ու Ղազարը որպէս անչափահաս, որպէս միականի տուն է գալիս։

Այո՛, Ղազարը միականի էր։ Նա մի աչքը զոհ էր տուել հայրենիքի պաշտպանութեան, ազատութեան։ Նա վերադարձաւ մէկ աչքով, բայց այդ աչքը հպարտութեան երջանկութեան փայլ ունէր, որ լուսաւորում էր նրա սպիապատ դէմքը։ Նա հանել էր, ուղիղ էր խփել նպատակին, բայց անվստահ իր շէլ աչքերին՝ նետուել էր գիրկընդխառն կռուի մէջ, մօտէն, իր աչքով թշնամի տապալելու ցանումով, սպանել էր, տեսել էր որ թշնամին դիտապաստ իր ոտքի տակ, բայց աւա՛ղ, իր երջանկութիւնը ժպտացրել էր միայն մէկ աչքով։ Թշնամու հարուածէն փչացել էր աչքը եւ վիրաւորուել թեւը։ Փոխադրել էին հիւանդանոց, թեւը լաւացել էր, բայց աչքը հանել էին։ Եւ ով հրաշք, գործողութեան հետեւանքով նրա ողջ մնացած աչքը շիտկուել էր ու նայում էր ուղիղ։

Ղազարը չէր ափսոսում իր շիլ աչքը, նա երջանիկ էր որ կուել էր, որ իր հարազատների արեան փոխարէն թշնամու արիւն էր թափել։ Նրան պարգեւատրել էին քաջութեան խաչով, որը սակայն կրում էր վերնազգեստի տակէն։ Խաչի համար խօ՞ չէր կուել, որ նրանով հպարտանար։ Ու այդպէս Ղազարը տուն եկաւ հպարտ ու երջանիկ։

Հարսը գրկեց նրան, համբուրեց հարազատ մօր գորովով։

— Հարս, յանցաւոր եմ, բերդանը չբերի, չուրին ասին զէնքի շատ պէտք կայ, թող մնայ վերջը կուտանք, համարը գրեցին թուղթ ուին։

Ու Ղազարը հանեց գրպանէն կառավարութեան թուղթը՝ հայատառ, հայաղրոշմ։

— Վնաս չունի, Ղազար ջան, դուն չտայիր, ես պիտի տայի։ Զէնքը զինուորի համար է, կռուողի համար, որ տանը մնար՝ ի՞նչ պիտի անէի, նրա ձայնը դողաց աչքերը լցեցին հուզեց նայիլ Կորիւնին, որ պատուհանէն դուրս էր նայում։

Ղազարը երջանիկ զուրգուրոտ ընդունելութիւնէն՝ բարձր տրամադրուած, «Մեր Հայրենիք» երգելով՝ իջաւ գոմը անասուններին տեսնելու։

Կորիւնը նայեց նրա յետեւէն. ու նրան թւաց, թէ բարձրացել է Ղազարի բոյը, լայնացել է նրա թիկունքը, հաստատ են քայլերը։

Ու կամքը՝ յորդած նրա էութիւնէն՝ լցնում է տունը։ Ու նրան թւաց, թէ տան տէրը Ղազարն է, իսկ ինքը… ինքը… դասալիք։

Գլուխը ցաւում էր. պառկեց. երեսը թաղեց բարձերի մէջ։

Ղազարը վեր բարձրացաւ։ Հարսն ու Ղազարը նստեցին թէյասեղանի շուրջը, ու ինքնաեռի միալար թշշոցի դաշնաւորումով՝ սկսեցին խօսել։

Հարսն ուզում էր լսել յաղթական պայքարի պատմութիւնը, մանրամասնութիւնները ու հարցնում էր.

— Յետո՞յ, Ղազար, յետո՞յ։

— Ու կուում էին տղերքը առիւծի նման, կրակէն չէին վախենում, մահն արհամարհում էին։

Վախը թիկունքումն է, հարս, ռազմաճակատում վախ չկայ. պայքարն ինքն է մարդուն հերոս դարձնում։

— Յետո՞յ, Ղազար, յետո՞յ…

— Յետոյ, հարս, երբ թշնամու զինուորներն ընկնում էին գետին, ու նրանց գլխներէն թռած կարմիր ֆէսերը՝ լալաների նման փռւում էին ոտնակոխ դաշտերում՝ տղերքը ոգեւորուած —ուռա՛— էին կանչում եւ յառա՛ջ, յառա՛ջ էին նետւում։ Երբ կուում ես, հարս, եւ զգում, որ դէպի յաղթանակ ես քայլում՝ զօրանում ես, մեծանում, ու ինքդ քո աչքում արժէք ես ստանում։ Օ՛, հարս, ես չգիտէի ինչ է երջանկութիւնը, իսկ այդ օրերին ես երջանիկ էի։ Երբ… երբ ինձ արձակեցին բանակէն որպէս անչափահաս, եւ մանաւանդ որպէս, միականի, ես նորէն փոքրացած զգացի ինձ, ապերջանիկ։ Բայց դէ՛հ… (ու հառաչեց) ես էլ պիտի մխիթարուեմ, որ կուել եմ, ու այսուհետեւ հող պիտի մշակեմ, անասուն պիտի հասցնեմ նրանց, զինուորներին կուշտ պահելու համար։

Յետո՞յ, տղաս, յետո՞յ, դու կուէն պատմէ։

Ու Ղազարը պատմում էր։ Կորիւնը քնած չէր, նա էլ էր լսում Ղազարի ոգեւորուած պատմութիւնը, ու նրան թւում էր, թէ Ղազարը պատմում է ոչ թէ հարսի, այլ իրեն՝ Կորիւնի համար, որ ուզում է ամաչեցնել իրեն, որ չափահաս էր, առողջ, բայց չմասնակցեց հայրենիքի պաշտպանութեան պայքարին։

Կէս գիշերն անց էր վաղուց, որ հարսն ու Ղազարը քունն յիշեցին։ Նրանք քնեցին կուշը երազելով, իսկ Կորիւնը երկար ժամեր մնաց անքուն։

Առաւօտեան Կորիւնը սովորականէն կանուխ վեր կացաւ։ Ի զարմանս մօր տակէն կտրեց իր գեղեցիկ մազերը, որ սիրում էր միշտ խնամել, օծել։ Հագաւ ճամբորդի հագուստները, սապօգները ու իր ձեռով սկսեց ճամբրուկը լցնել ուտելիքով, դրեց նոյնիսկ տակի ճերմակեղէն, երեսսրբիչ, թաշկինակ։ Մայրը զարմացած նայում էր նրան։ Կորիւնը միշտ հարսին էր պատրաստել տալիս ճամբու պայուսակը՝ որեւէ տեղ գնալիս, իսկ այսօր ոչինչ չէր ասում։ Նա չկարողացաւ համբերել, ասաց.

— Ո՞ւր ես պատրաստւում, Կորիւն, նորէն գի՞ւղ ես գնալու։

— Ոչ, հարս, գիւղ չեմ գնալու։ Զինուորական շտաբն եմ գնում, չէ՞ որ զօրակոչ է. իմ թիւս զէնքի տակ է։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի տիկին Պայծառ Քէօրիւքճեան (ծնեալ Սամուէլեան) որ մօտ ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ։ Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutiounի, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Տիկին Պայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Տէսինի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ ԲՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ Rue des Halles. *Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ Շիրվանզատէի*

ՆԱՄՈՒՍԸ (ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին Տիկիններ Ատրինէ Տէրուան, Քնարիկ, Գայեանէ, Պ. Պ. Ա. Սարաֆեան, Ս. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Զ. Ղարիպեան։ Գիները՝ 15, 10 եւ 7.50։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Նալլուխանցի Երիտ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Գրադարանի ճոխացման, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Salle Harola*ի մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մեթրօ՝* Abbesses *եւ* Picale.

Կը նախագահէ՝ Պ. Դ. ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պարեր։

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ

Կը նուագէ Լիւնա Փարքի օրքէսթրը։ Մուտք՝ կանանց 7.50 ֆրանք, այրերու 10 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զորմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ստիպողաբար գտնուիլ Ֆ.ին մօտ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը առաւօտ ժամը 9ու կէսին 186 Ave. Verdun, *Իսի լէ-Մուլինօ։*

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ու կէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռաղմիկ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Ճուհանեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ընկերական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՌՈԱՆԻ ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. Սէֆէրեան։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէյի մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Դաշնակցական ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվառ Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատանեկան միութիւնները վաղը Կիրակի ժամը 4ին, իր սովորական հաւաքատեղին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտ. մասնաճիւղի անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի վաղը կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։ *Օրակարգ՝ զեկոյց Պատգամ. ժողովի, հաշուետուութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն, պարահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր։*

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville*ի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։*

ԵՈԶ. եւ ՇՐՋ. ընդհ. Հայր. Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի, Անիէրի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղերը։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 131 Faub. du Temple, Metro Bellville։

ՏԵՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Ննդ. Ուսումնասիրաց միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մէօտոն, Ս. Պ.— 35։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 140։
Լիոն, Գործ.— 1,000։
Լիոն, Օր. Աճ. 100։
Մարսէյլ, Գործ.— 980
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 100։
Մարսէյլ, Տօքթ. Բ.— 140։
Նիս, Տիկ. Մ.— 185։
Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35։
Փոնթէ Խ. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Կ. Մ. 100։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1930

30 NOVEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1431

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՏԵՍՆԵՐ ԵՒ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐ

Չենք գիտեր թէ Աղաբեկովի սեւ տուփին մէջ, տակաւին ինչ սատանաներ կան պահուած։ Բայց, ինչ որ արդէն յայտնուեցաւ, կը բաւէ խոր մտատանջութեան մատնելու բոլոր անհատներն ու կազմակերպութիւնները, որոնք թափառական ու անտէր այս ժողովուրդին կեանքին մէջ ազգու թելադրութիւն մ'ունին ընելիք, անխուսափելի գործ մը կատարելիք։

Բայց, անտարբերութիւնը որ կը տեսնենք, կէս մը ուզուած, խորամանկ ու շահախնդիր, կէս մը՝ հետեւանք ցաւագար անփութութեան, աւելի քան կը շեշտեն պակասը հոծ ու ամփոփ հայ միջավայրին՝ իր կազմին անհրաժեշտ հաստատութիւններով, գործելու եւ ազդելու ուղղակի միջոցներու պատեհութիւններով։

Անշան գայթակղութիւն մը չէ որ կը ծագի Նախկին չեկիստին յայտնութիւններէն։ Հինգ հայ եպիսկոպոսներ, հինգ հայ թեմերու մէջ իրենց ազդեցութիւնն ու բարոյական հեղինակութիւնը կը տրամադրեն մարդկային ամենէն ցած վատութեան, ստորնագոյն ստորնութեան,— լրտեսութիւն ու մատնութիւն։

Ու հայ եկեղեցիի ու կղերի տիտղոսաւոր փաստաբանները անհատներ թէ կազմակերպութիւններ, կը լռեն։

Այս լռութիւնն է որ կը գտնենք շատ աւելի անբարոյական, զզուելի ու վտանգաւոր, քան եպիսկոպոսներու անասնական անխղճութիւնը։

Կը լռեն ու պիտի լռեն գաղտնի հրճուանքով, որովհետեւ այս չաթալ-թազակիրները մէկ գործ միայն կրնային կատարել թեմերու մէջ,— Դաշնակցական մատնել..., գործ մը որ իրենց վաշխառուի հեռատես ճարպիկութեամբ, պիտի կրնան դիւրապէս շահագործել...։

Վաղը, Աղաբեկովի յայտնութեանց հետեւանքով, երբ պետութիւնները աչք բանան ու Եպիսկոպոսներուն ետեւէն քշեն մէկ քանի անմիտ ու յիմար հետեւորդներ, պիտի կրնան անսանձ ուրախութեամբ ու խղճի զուարթ թեթեւութեամբ, մատնութիւն պոռալ ընդդէմ Դաշնակցութեան...

Որովհետեւ դժուար չէ նախատեսել թէ պիտի պատահի առաջինը եւ անոր հետեւի երկրորդը։

Անփոյթ ականջով չէ անշուշտ որ Իրաք, Պարսկաստան, Յունաստան ու նոյնիսկ Թուրքիա պիտի լսեն լրտեսական որջերու հաստատումը իրենց երկրին մէջ եւ հայ եպիսկոպոսներու գործակցութիւնը ստորերկրեայ խլրտուքներու, որոնք սանձուած ու կազմակերպուած օտար իշխանութեան մը հրողութեան տակ, եթէ մէկ կողմէ կը ձգտին որոշ հայ կազմակերպութեան մը գործունէութիւնը վիժեցնելու՝ գաղութներու կազմակերպման եւ ամրացման ձեռնարկներուն մէջ, միւս կողմէ, սերտօրէն կապուած կը մնան՝ իւրաքանչիւր երկրի դէմ դաւերու յղացման եւ անոնց իրագործման։

Մեծ պատերազմէն յետոյ մանաւանդ, որ ցնցեց բոլոր երկիրները, անոնց առջեւ բանալով այլազան մտահոգութիւններու դռներ, իւրաքանչիւր պետութիւն՝ նախանձոտ զգուշաւորութեամբ կը ջանայ պահպանել իր կարգն ու սարքը։ Իրաւունք ունի՞ թէ չէ խստօրէն զսպելու եւ բացարիկ միջոցներու կոպտութեան ենթարկելու բոլոր անոնք, որոնց նպատակն է խռովութիւն սերմանել կամ օրուան օրինաւոր հաստատութեանց հիմերը փորելու ելլել, երբ մանաւանդ յիշուած երկիրներուն մէջ, ուր հայ հին ու նոր գաղութներ՝ օրական հողերու տանջանքովը կը մրկին, համեմատաբար ընդունուած է եւ կը կիրարկուի սահմանադրական ազատութեան ըմբռնումը՝ իր ստորեգելիներով։

Եթէ լրտեսն ըլլար մի ոմն, հասարակ, անանուն եւ անշուք մահկանացու, իրաւունք պիտի ունենայինք գայթակղութիւնը մենք եւս խեղդելու լռութեան մեղսակցութեամբ։

Բայց անձ մը որ իր պաշտօնով ու դիրքով կը կապուի ժողովուրդի մը հանրային կեանքին, այլապէս վտանգաւոր կը դառնայ իր սայթաքումով։ Բացայայտ է թէ անոր ամէն մէկ քայլը կ'անդրադառնայ հանրութեան վրայ, որուն ներկայացուցիչն է։ Այս կերպով է որ վտանգը աւելի կը մեծնայ։ Որովհետեւ պարզ է։ Պետութիւն մը մեքենայ չէ։ Կազմուած է մարդերէ, որոնք կրնան ընդհանրացումներու սխալը գործել եւ հեղինակաւոր այս հրէշներու արտաքին պատասխանատուութիւնը փնտռել անմեղ ու միամիտ բազմութիւններու մէջ, մանաւանդ որ մատնանշուած իւրաքանչիւր երկրի մէջ, գաղթականներ կան՝ քաջալերուած ժողովրդային անտարբերութեամբ եւ հանրային կարգ մը օրկաններու մեղապարտ, հանդուրժողութեամբ։

Այս վտանգն իսկ պիտի բաւէր որ բոլորը մէկ բերան աղաղակէին թէ Թուրքը նետէին միւռոնով օծուած այդ մարդոց, որոնք ամէնէն առաջ կը դաւեն իրենց պաշտօնին, դիրքին ու եւ հայութեան։

Սակայն...։ Ահա բառ մը որուն կ'արժէ անդրադառնալ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. Քէմալ կը հրաժարի Խալքէն

Թուրք թերթ մը կը գրէ.—

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, իր ուղեւորութենէն յետոյ, եւ ժողովուրդի տրամադրութեան մասին ամբողջական համոզում կազմած ըլլալով, Մուսթաֆա Քէմալ պիտի քաշուի Խալք կուսակցութեան նախագահութենէն եւ անձամբ կուսակցութիւն մը պիտի կազմէ։

Նկատելով որչափ պէտք եղածին չափ ուժեղ պետեր որոնք վարեն խորհրդարանական կատարելութեան համար այնքան անհրաժեշտ եղող կուսակցութիւնները։ Կազին անձամբ պիտի կատարէ այս գործը եւ զարգացում ու ազատութիւն պիտի տայ երկրին քաղաքական կեանքին։

Այս պարագային, հաւանական է որ Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունի ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը եւ լուծուի, որպէս զի երեսփոխանական նոր ընտրութեան ձեռնարկուի։

Բայց եւ այնպէս, կացութիւնը վերջնականապէս պիտի պարզուի առեն միայն, երբ Մ. Քէմալ վերադառնայ իր ուղեւորութենէն եւ Խալք կուսակցութեան մէջ խօսի իր ճառը։

Միւս կողմէ, բացարձակապէս անհիմն է չարամիտներու տարածայնած այն զրոյցը թէ, վերջին կացութեան վրայ, Անկախութեան ատեանները պիտի վերահաստատուին։

Զէնքի մաքսանենգութեան գործը

Զէնքի մաքսանենգութեան խնդիրը վերջերս մեծ կարեւորութիւն ստացաւ, ինչպէս յայտնի է։ Այս առթիւ ձերբակալութիւններ եղան եւ զօրաբանակի հրամանատարներն ալ պէտք տեսած են իրենց կողմէն քննութիւններ կատարելու։

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ այս գործը կառավարութեան կեդրոնը փոխադրուած է, եւ քննութիւնները առաջ կը տարուին մեծ կարեւորութեամբ

Հետապնդում թուրք թերթի մը դէմ

«Հիւր Կազէթա», որ ասկէ առաջ կը հրատարակուէր Էնկիւրիի նախորդ երեսփոխան Մէհմէտ Շէրէֆ պէյի կողմէ, եւ առեն մը դադրելէ յետոյ վերջերս սկսաւ նորէն հրատարակուիլ, կը գրէ թէ հետապնդումի ձեռնարկուած է իրեն դէմ։

«Պատճառը այն է որ, — կ'ըսէ, — քրտական ըմբոստութեան մասին մեր գրածները կը նկատուին պետական գաղտնիքներու հրապարակում։ Հետապնդումը կը կատարէ ոստիկանութեան քաղաքական ընդհ. ճիւղը, Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութենէն եկած հրամանի վրայ։ Ըմբոստութեան յօդուածաշարքը գրող մեր խմբագիրը նախ հարցաքննուած է Ա. ճիւղին կէդմէ եւ յետոյ դատական իշխանութեան յանձնուած»։

Ցնցակաւոր կառախումբ մը

ԼՈՆՏՈՆ, 28 նոյ.— «Տէյլի Մէյլ» այս առտու կը հրատարակէ Ռիկայի իր թղթակցին հետեւեալ հեռագիրը։

Մոսկուայէն մեկնող կառախումբ մը Ռիկա հասաւ գնդակներէ ծակ ծակ եղած։ Սմոլէնսկի եւ լեհդոնական սահմանագլուխին միջտեղ, կրակի շրջանակէն անցերէր ուր գիւղացիները օրհասական կռիւ կը մղեն կէփէուի զօրամասերուն դէմ։ Հնոցպանն ու մեքենավարը սարսափէն շշմած, կը մերժէին պատասխանել որեւէ հարցման։ Բայց ճամբորդները յայտնեցին թէ հրացանաձգութեան ընթացքին, չվիրաւորուելու համար, կառքերուն տախտակամածին վրայ պառկեր էին, իրարու վրայ։

Լեհդոնական սահմանագլուխին պահակները իմաց տուին Ռիկայի իշխանութեանց թէ բուռն կռիւներ կը նշմարուին։ Հրացաններու ձայնը յստակօրէն կը լսուի։ Կը տեսնուին նաեւ մեծ հրդեհներ։

Այսօր, կէփէուն թնդանօթի բռնել տուաւ Կոզինա գիւղը, ուր բոլոր այրերը մինչեւ 60 տարու, սպաննուեցան։ Ուրիշ գիւղ մը ամբողջովին քանդուեցաւ։ Բնակիչները հրացանի բռնուեցան։ Սպիտակ Ռուսիոյ բոլոր բանտերը կը վխտան ներկայիս։

Իսկ Եսթոնիոյ սահմանագլուխէն լսուած են գնդացիրի եւ թնդանօթի ձայներ, որոնք կը հաստատեն թէ Փէքօրայի շրջակայքը՝ սահմանագլուխին մօտ ծանր խռովութիւններ տեղի կ'ունենան։

Ռումինիոյ մէջ ըմբոստութիւններ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 25 նոյ.— Թերթերը կարգ մը լուրեր կը հրատարակեն Քիշնեւէն, Պեսարապիոյ մէջ, որ ռուսական սահմանագլուխէն 15 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ Այդ լուրերուն համաձայն, հարաւային Ռուսիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ յեղափոխութիւն ծագած է։ Լուրերը պաշտօնապէս չեն հաստատուիր սակայն։

Օտեսայէն 200 քիլոմեդր դէպի հիւսիս Օլվիէլփոլ քաղաքին մօտերէն կը լսուի տեւական հրացանաձգութեան ձայներ։ Քաղքին վրայ երկինքը կարմիր է։

Ապաստանեալներ կը հաւաստեն թէ գիւղացիական ըմբոստացումը կը ծաւալի, գիւղացիները կ'այրեն իրենց բերքերը, չյանձնելու համար խորհուրդներուն։

Տնիեսդիր գետին եզերքները, որոնք կը կազմեն Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ բնական սահմանները, Ռումէն պահակազօրքին օգնական ուժ ղրկուեցաւ, ամէն հաւանականութեան հանդէպ։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Հինգշաբթի օրուան դատավարութեան ընթացքին, լսուեցան ամբաստանեալներէն Չարնովսկի, Կուպրիանոֆ, Սիտնին, Թրէտէտոֆ եւ Օչքին։ Բոլորն ալ կրկնեցին նոյնը՝ նախապէս գոց սերտուած մենախօսութեան մը նման, ինչ որ մէկ շունչով պատմեր էին Ռամզին եւ Լարիչէֆ։

Սակայն, անոնք քիչ մը աւելի վերապահ են օտար ազդեցութեանց եւ միջամտութեանց մասին եւ մանրամասնօրէն կը պատմեն, ինչ որ կատարած են խափանելու համար գործարաններու արտադրութիւնը։

Ամբաստանեալներէն Կուպրիանոֆ որ կ'ըսէր թէ Ֆրանսացիներ մասնակցած են Ռուսիոյ դէմ դաւադրութեան, ազդարարութիւն ստացաւ նախագահէն որ որեւէ ակնարկութիւն չընէ «բարեկամ պետութեանց»։

Նախագահը աւելցուց թէ օտար պետութեանց միջամտութեան հարցը պիտի քննուի փակ նիստի մէջ, այնպէս որ Փուանքարէի եւ Պրիանի հանդէպ եղած վերագրումներու քննութեան, ներկայ չպիտի ըլլան դիւանագիտական մարմինները, լրագրողները եւ հասարակութիւնը։

Ընդհ. դատախազը Քրիլէնքօ յայտնեց թէ թէեւ ամբաստանեալները կը հաստատեն թէ անկեղծ խոստովանութիւններ ըրած են, սակայն ձեռքի տակ գտնուած փաստաթուղթերու հիման վրայ, կը տեսնէ որ բոլոր հարցերը բաւական չեն լուսաբանուած, ուստի պահանջեց որ ուրիշ բազմաթիւ վկաներ ևս լսուին։

Ցոյցեր կը կազմակերպեն

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, այս դատավարութեան առթիւ, հսկայ ցոյցեր կը կազմակերպուին։ «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ աւելի քան 750,000 անձեր մասնակցեցան Փեթրոկրատի ցոյցերուն, իսկ Խարքովի մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն։ Քիեւի, Նովոսիպիրսկի Տոնէցի աւազանին, եւ այլ կեդրոններու մէջ կազմակերպուած միթինկներուն, հսկայ բազմութիւններ ներկայ եղած են։

Իտալօթուրք յարաբերութիւնները

Թուրք արտաքին գործավար Թէվֆիք Ռիւշտիի Հռոմ այցելութեան առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Թուրք նախարարը Ժընեւէն մեկնելով, Հռոմ հասաւ հինգշաբթի օր այցելելու համար իտական կառավարութեան պետին։ Այս այցելութիւնը իբր թէ քաղաքական որեւէ նպատակ չունի եւ սակայն թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան անոր։ Առաջին անգամը չէ սակայն որ Թէվֆիք Ռիւշտի կը տեսնուի Մուսոլինիի հետ։ Առաջին անգամ իրարու հանդիպեցան Միլանի մէջ 1927ին, երկու երկիրներուն միջեւ հիմերը դնելու համար բարեկամական դաշինքի մը։ Երկրորդ անգամ իրարու հանդիպած են 1929 ապրիլին, երբ Իտալիա կը ջանար իր հովանիին տակ՝ Թուրքեւյոյն մերձեցում մը առաջ բերել։ Իտալական ամբողջ մամուլը կը յայտնէ թէ այս նպատակը իրականացած է շնորհիւ իտալական դիւանագիտութեան յարատեւ գործունէութեան են իտալօթուրք յարաբերութեանց զարգացումը կը տարփողէ։

Թէվֆիք Ռիւշտիի Հռոմ այցելութիւնը կը նկատուի նոր հաստատում մը այն քաղաքականութեան որ կը ձգտի զարգացնել երկու երկիրներու բարեկամական կապերը։ Կարգ մը շրջանակներ նոյնիսկ կ'ենթադրեն թէ միջազգային տարողութեամբ բանակցութիւններ է որ հաւանաբար կը կատարուին։

Պուլկարիա դաշնագրերուն դէմ

ՍՈՖԻԱ, 28 նոյ.— Նէօյեիի դաշնագրին 11րդ տարեդարձին առթիւ, երէկ ամբողջ երկրին մէջ, հաւաքոյթներ եւ ցոյցեր կազմակերպուեցան։ Բոլոր բանախօսները խիստ արտայայտութիւններ ունեցան հանդէպ Նէօյեիի դաշնագրին։

Ընդդիմադիր երեսփոխանները խորհրդարանին ներկայացուցին օրինագիծ մը, պահանջելով որ Նէօյեիի դաշնագրին ստորագրման տարեդարձին առթիւ, ուրիշ երկիրներու օրինակին հետեւելով, հինգ վայրկեանի լռութիւն պահուի, իբր բողոք նոյն դաշնագրին դէմ։

Սոֆիայի ուսանողներուն կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը մէջ, բազմաթիւ բանախօսներ բուռն կերպով բողոքեցին յաղթական պետութեանց կողմէ Պուլկարիոյ պարտադրուած պայմաններուն դէմ եւ ուժգնօրէն պահանջեցին խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութիւնը։

Փարիզի վրայ ցեխի անձրեւ տեղաց

Օդերեւութաբանական անսովոր երեւոյթ մը զարմանքի մատնած է Փարիզը եւ գիտական աշխարհը։

Երէկ առտու ժամը 5ին, ցեխի անձրեւ տեղաց մայրաքաղաքի կարգ մը կէտերուն վրայ, աղտոտելով առտուան այդ ժամուն, գործի գացող բանուորները եւ մասնաւորաբար, այն ինքնաշարժները՝ որոնք կը պատրաստուէին դուրս ելլել կառատուններէն։ Այս երեւոյթը նշմարուած է մասնաւորաբար Փարիզի հիւսիսային թաղերուն վրայ, Քրիմէ եւ Ֆլանտր փողոցները, Վիլէթի թաղին մէջ, արեւմուտքէն՝ Նէօյեի, փորթ Մայեօ, եւայլն։

Ցեխաբեր ամպերը Փարիզի վրայ քշուած են կը կարծուի, հարաւէն, կէս գիշերէն վերջ ժամը 2ին, անցնելով Էթամփէն եւ առտուն ժամը 5ին հասնելով Փարիզ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եթէ դժուար է Գրական Ակումբին դասախօսութիւնները հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնել ամբողջութեամբ դժուար չէ սակայն, եւ անհրաժեշտութիւն մըն է, գոնէ տալ դասախօսութիւններուն ամփոփումը, կարելի հաւատարմութեամբ, *իրենց գլխաւոր գիծերուն մէջ:*

Դժբախտաբար ա՛յս ալ ընելու անկարելիութիւնը զգալի է: Բայց այն ձեւին մէջ որ կը տրուին քանի մը պարբերութիւնով, գրական այդ դասախօսութիւնները, յաճախ իրենց նպատակին չծառայելով մէկտեղ, ընթերցողները թիւրիմացութիւններու կ՚առաջնորդեն:

Այդպիսի թիւրիմացութեան ու սխալ եզրակացութեան արդիւնք էր նոյ. 7ին դասախօսութեան ամփոփումը (տեսնել «Յառաջ» նոյ. 13) Ս. Բ. ի կողմէ:

Ի՞նչ կը կարդանք հոն ի միջի այլոց:

«Զարդարեանի լեզուի գեղեցկութիւնը կը ծածկէ գրականութեան թերին եւ նիւթը կը դառնայ երկրորդական». «Լեզուն, որ լաւ է մշակուած, երբեմն չի համապատասխաներ նիւթին, որ մերթ թեթեւ ոճ կը պահանջէ. Օրինակ «Եօթը Երգիչները». «Զուտ հայկական քիչ բան ունի իր մէջ եւ կարող է թարգմանաբար օտարներուն հրամցնել»:

Այս կարծիքներուն կարելի էր անշուշտ պատասխանել նոյն պահուն, սակայն եզրափակման խօսքը կը վերաբերէր նախագահին, Փրոֆ. Աղոնցին եւ թիւրիմացութեամբ մըն էր, որ յօդուածագիրը բանախօսին (այս տողերը ստորագրողին) *կը վերագրէր եզրափակման խօսքը: Բանախօսը քանիցս կրկնել ըստիպուած էր, թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար, թէ իր նիւթն էր, բացառաբար, Ռուբէն Զարդարեանի* Արծակ էջեր եւ Հէքեաթներ *հատորը, հետեւաբար իր նիւթէն դուրս կը մնար խօսիլ Զարդարեանի վիպական էջերուն վրայ, ու տալ հեղինակին գրական ամբողջ նկարագիրը:*

Բայց հարցը ա՛յս չէ:

Յարգելի Փրոֆ. Աղոնց կը խորհի, թէ «Զարդարեանի լեզուի գեղեցկութիւնը կը ծածկէ գրականութեան թերին եւ Նիւթը կը դառնայ երկրորդական»:

Զարդարեան արուեստագէտ գրող է ամէն բանէ առաջ: Արուեստագէտ եւ նիւթի մշակման ու ներկայացման մէջ, արուեստագէտ մանաւանդ այն գործիքով, զոր կը գործածէ իբրեւ վարպետ: Գեղեցիկ ու կատարեալ է անոր լեզուն: Բառերը ընտրուած են, այո՛, յաճախ տառապանքով փնտռուած:

Հին է այն կարծիքը, թէ ճշմարիտ տաղանդը, ճշմարիտ արուեստագէտը պէտք չունի արուեստի ու լեզուի մշակման: Ամէն ստեղծագործութիւն կը պահանջէ համապատասխան երկունք ու տառապանք, հետեւաբար քրտինք, ճիգ ու աշխատանք:

Ռ. Զարդարեան արուեստագէտ է, երբ իր բառերն ու նախադասութիւնները հակակշիռի կ՚ենթարկէ, որովհետեւ կը հաւտայ, որ բառերն իրենց երաժշտութիւնն ու ձայնն ունին, որովհետեւ «մինչեւ անգամ նախադասութիւնները, պարբերութիւնները, իրենց չափով, կազմութեամբ, իրենց կետադրութեամբ անտեսանելի, բայց իմանալի յարաբերութիւն մը ունին արտայայտելիք գաղափարին հետ:» Արուեստագէտն իր դերին մէջն է, երբ խստապահանջ որբագրութեան կ՚ենթարկէ իր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլո՛ր տարրերը, մինչեւ այն պահը որ իր գեղեցկագիտական ըմբռնումներուն ու ճաշակին ուժը ցոլացած գտնէ անոնց մէջ:

Ահա՛ գեղեցկութիւնը աշխատանքին, զոր քննադատը պէտք է փնտռէ արուեստի ամէն մէկ գործի վրայ: Աշխատանքի այս բծախնդրութիւնը որ Զարդարեանի մօտ ծայրայեղ չափերու կը հասնի, չի վնասեր իր նիւթին, ընդհակառակն կը համապատասխանէ անոր, որովհետեւ անոր մշակած բոլոր նիւթերը բարձրօրէն քնարական ու հովուերգական են (մանաւանդ Արծակ էջեր ու Հէքեաթներուն *մէջ), եւ չունի ոեւէ էջ, որ «մերթ թեթեւ ոճ պահանջէ» ինչպէս կը կարծէ յարգելի փրոֆ.ը: «Թեթեւ ոճ» թերեւս գտնենք իր վիպական էջերուն մէջ, որոնց լաւագոյն օրինակը* Սեւ Հաւը կանչեց *ինքն իսկ հրատարակած էր տարիներ առաջ գրականութեան եւ արուեստի պարբերաթերթ* բանբերի *մէջ: Իսկ* եօթը երգիչները *կը պատկանի փիլիսոփայական այն գրուածքներուն, որոնց մէջ հեղինակին* ոճը *պէտք էր «լաւ մշակուած» ըլլար եւ «լեզուն ալ գեղեցիկ», ու այդպէս ալ է: Նիւթով բարձր, իմաստասիրական, թէեւ աշուղներու կեանքէն, եւ սակայն անոնց ամէն մէկ խօսքը մեզի կը բանայ իմաստութեան ու գեղեցկութեան, արուեստի եօթը դուռները, ուրեմն նիւթը երկրորդական չի դառնար, երբ ճարտարապետի վարպետ հարուածներուն տակ կ՚իյնայ:*

«Զուտ հայկական քիչ բան ունի իր մէջ»:

Եթէ նոյն իսկ Զարդարեանի նոր հատորը նկատի ունենայ յարգելի Փրոֆ.ը, նորէն թիւրիմացութեան զոհ գացեր է պիտի ըսէինք, երբ հայկական քիչ բան կը գտնէ անոր մէջ: Իսկ եթէ խօսքը կը վերաբերի Ռուբէն Զարդարեանի բովանդակ գրականութեան, այն ատեն դժուար է գտնել մեզի համար ճիշդ նշանակումը: Կարծել թէ, երկու պարագային ալ Զարդարեանի գրականութեան մէջ հայկական քիչ բան կայ, *եւ կամ անիկա ոչինչ բերած է մեզի հայ հոգիէն ու միջավայրէն, կը նշանակէ չճանչնալ արուեստի ու գրականութեան ազգային այն ճառագայթը, որ իրն եղաւ, ինչպէս նաեւ ժամանակակից գրագէտներէն ոմանց:*

Եթէ օր մը վերստին կարդանք իր վիպական գրականութիւնը, (որակով շատ, քանակով քիչ) հոն շատ բան պիտի գտնենք իբրեւ հայկական, *միջավայրը, մարդիկը, բարքերը, հոգիները, շունչն ու բոյրը վերջապէս, բոլորն ալ հայկական: Հայկականութիւն, ազգային շեշտ ու ձայն կը զգացուին նաեւ իր արձակ էջերէն ու հէքեաթներէն, թէեւ աւելի ընդհանրացումներով, որովհետեւ՝ այս վերջիններուն մէջ, ինչպէս յիշուեցաւ, անիկա է՛ եւ կը մնայ հովուերգակ եւ քնարերգակ, ենթակայական ու առարկայական ներզօր ապրումներով: Հոգեկան այդ մտերիմ պահերուն ընթերցումն իսկ ընթերցողին մէջ կ՚արթնցնէ համապատասխան ապրումներ, կապուած ծանօթ տեղերու, պահերու եւ անուններու:*

Եթէ ընդունինք պահ մը «զուտ հայկական քիչ բան» ունենալու տեսակէտը, կրնա՞նք եզրակացնել թէ «կարող է թարգմանաբար օտարներուն հրամցնել»: Թարգմանութիւններու հարցին մասին ես բոլորովին տարբեր կը մտածեմ: Նախ չեմ հաւատար որ մեր ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտներու գործին ո եւ է եւրոպական լեզուի թարգմանութիւնը, ըլլայ հեղինակին թէ հայ գրականութեան, բարոյական ո եւ է շահ կ՚ապահովէ: Ուրիշ առթիւ ըսած եմ, դարձեալ կը կրկնեմ, սփիւռքա գրականութենէն դուրս, յարաբերական ուժի եւ ազդեցութեան խնդիր է, որ ի մասս մեզի գոյութիւն ունին: Իսկ եթէ իբրեւ ինքնատիպ ստեղծագործութիւն եւ որոշ ազգային դիմագիծ ներկայացնող գործերուն թարգմանութիւնն է, որ կը փնտռուի, այն ատեն հայկական քիչ բան *ունեցող գրական երկի մը թարգմանութիւնը, յաջողութիւն եւ ընդունելութիւն գտնելու շա՛տ աւելի նուազ հաւանականութիւն կը ներկայացնէ: Միջազգային գրական արդի ըմբռնումները աւելի քան ծանօթ ըլլալու են կը խորհիմ յարգելի փրոֆ.ին:*

Գրագէտները ընթերցողներուն հետաքրքրութեան ու պահանջին գոհացում տալու համար, գրականութեան ու արուեստի նոր շուկաներ ու միջավայրեր կը փնտռեն. Ժամանակի պահանջ է. լաւ կամ գէշ, այս է իրականութիւնը, օտար աշխարհներէ քաղելու կը մղուին նոր նիւթեր, նոր տիպարներ: Կը կարծեմ թէ թարգմանութիւններու խնդրին մասին պահելով մէկտեղ իմ տեսակէտս, Զարդարեանի գործին թարգմանութիւնը կարելի է, հայկական *բաներ* պարունակելուն համար *միայն, իր ինքնուրոյն գեղեցկութեանը համար աւելի, եւ ոչ թէ, ինչպէս կ՚ենթադրէ յարգելի Փրոֆ. Աղոնց,* հայկական քիչ բան *պարունակելուն համար:*

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյեմբեր

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, որ տօնուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, անցեալ շաբթու, ընկ. Մ. Վարանդեան խօսեցաւ հետեւեալ ճառը, առաջին մասը ֆրանսերէն լեզուով:

«Անկէ քանի մը ամիս առաջ Սորպոնի մէջ, Փարիզ, տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի, ամենէն ժողովրդական եւ սիրուած բանաստեղծի քառասնամեայ յոբելեանը, ֆրանսական կառավարութեան բարեհաճ արտօնութեամբ: Այս հիւրընկալ ու ասպետական երկրին մէջ ուր մենք կը վայելենք ազատութիւնը, բարիքը ֆրանսական կառավարութեան: Անոնց հետ մեր բարեկամական յարաբերութիւնները կը սկսին խաչակիրներու արշաւանքներէն. մեր Ռուբինեան իշխանութեան վերջին շառաւիղը Լեւոն Զ.ի գերեզման կը գտնուի Սէն Տընիի մէջ. որ միշտ բարեկամ էր այս մեծ ազգին եւ տոգորուած անոր քաղաքակրթութիւնով:

Հայ ցեղը եւս ունեցած է իր բեղուն եւ փառքի շրջանը, մեծն Տիգրանի կայսրութիւնը, պատերազմները Հռոմայեցիներուն հետ, սակայն ամենէն աւելի ցաւ, տառապանք ու արիւն տեսած է, մարտիրոսացած Սելճուքներէն, Թաթարներէն եւ Արաբներէն միշտ: Եւ միշտ ալ ոտքի կանգնած, յուսավառ ու ինքնամփոփ քալած է ու ճամբայ կտրած երկար: Ազատութեան համար իր տուրքը տըւած է ինչպէս Պուլկարիան, Յունաստանը, Սերպիան եւ միւս փոքր ազգերը: Եւ մեր ազատագրական պայքարի ընթացքին՝ ունեցած ենք Ֆրանսացի պետական եւ գրական խոշոր դէմքերը մեզի համակիր գործակից ու ներշնչող՝ ինչպէս Անաթոլ Ֆրանսը, Փիէր Քիյար, Ժան Ժօրէս եւ ուրիշներ: Ու հասանք հանգրուանի մը. մեծ պատերազմէն վերջ ունեցանք մեր փոքր հանրապետութիւնը որ աւա՜ղ, քիչ կեանք ունեցաւ եւ քեմալական բիրտ ուժը եկաւ քանդել նորաստեղծ մանուկը, որ պիտի մեծնար ու հասակ նետէր: Պատմութիւնը երկար է, ու ես կանգ կ՚առնեմ. մեր երախտագիտական զգացումներուն լաւագոյնը յայտնելով քաղաքացի եւ խմբագիր Paul Goyet*ին, յուզումով ու ջերմագին:»*

Massalia*ի խմբագիրը ձեռքի սեղմումով իր շնորհակալութիւնը փոխադարձեց ընկ. Վարանդեանին որ ապա հայերէնով սկսաւ իր բանախօսութեան:*

«Մարսէյլը ուշ մնաց քիչ մը այս մշակոյթին տօնին. ըսել չեմ ուզեր թէ անտարբեր եւ անզգայ էր: Աշխարհի բոլոր ծագերը միահամուռ տօնեցին այս քառասնամեայ գրական տօնակատարութիւնը եւ Մարսէյլը թէեւ ուշ սակայն այս հսկայ ժողովուրդը ապացոյց է որ կուգայ իր բաժինը բերել մեծ գրագէտին: Ու կը յիշեմ Սորպոնի խոշոր ամփիթատրոնը ուր 4000*ի մօտ ծովածաւալ ժողովուրդը եկաւ, արուեստի ու առեւտուրի, եկեղեցիի եւ բոլոր հոսանքներու պատուական ներկայացուցիչներով: Եկած էին իրենց տուրքը տալու մշակոյթին:*

Շատ կը խօսինք մեր անմիութեան մասին: Ահարոնեանի յոբելեանին եւս լսուեցան աններդաշնակ ձայներ, չեկան, չներկայացան, փոքրամթիւ են անոնք սակայն ու եկան բոլորը, լսելու, ապրելու եւ ընծայաբերելու Սորպոնի մէջ:

Ոչ Ալիշան եւ ո՛չ ալ Խրիմեան հայրիկ ունեցած են այսպէս մեծ եւ փառաշուք հանդէս: Ժողովուրդը տարագիր ու ցիր ուցան, հայրենիքը քանդուած եւ անհարազատ, սակայն անոնց շունչը կը սաւառնի, կը խօսի մեզի. ու ցեղին չարչրկուած բեկորները կորաքամակ սակայն յուսալի, բոլորը իրենց լուման կը բերէին սրտառուչ խօսքերով, յուզումի խորունկ ալիքներով:

Ժամանակն է որ մէկ կողմ քշուին բոլոր տկարութիւնթիւնները, քինախնդիր հոգիները: Այո՛, Ահարոնեան կը պատկանի որոշ հոսանքի մը, սակայն ան տառապած է ժողովուրդին տառապանքովը, ցաւովը, ու իր գրչին տակ արձագանգ տուած են, հուժկու եւ ներշնչող տողերով: Ու տարօրինակ է սա տարակարծութիւններ կան անոր գրականութեան շուրջ: Երբ կը կարդաք զինքը, չէք կրնար անցնիլ առանց կաթիլ մը արցունք, առանց սարսուռ մը զգալու մեր ներաշխարհին մէջ:

Ու պահ մը լռեցին կռիւները, Չինաստանէն մինչեւ Մանչուրիա, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ տօնեցին Մշակոյթին Տօնը փառայեղ, ու այս համերաշխութիւնը, համախմբումը հիացում պատճառեց բոլորին անխտիր, հիացումով կը յիշուէր այս հսկայ համակրական հաւաքոյթին մասին եւ կը յայտարարեն մեր հակառակորդները՝ որ այս տեսակ աննախընթաց եւ փառաւոր հանդէսներ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կազմակերպէ: Այս խոստովանութիւնը անկեղծ է եւ խօսուն: Բոլոր ժողովուրդներու մէջ գաղափարական պայքար գոյութիւն ունի, բոլոր պառլամենտական ժողովներու մէջ կը մղուին բուռն և ծայրայեղ պայքարներ, սակայն շատ մը մարզերու մէջ կուգան, կը մօտենան իրար: Մենք եւ մեր ուժերը եւ ճիգերը շաղկապեցինք, մեր կամքերը կեդրոնացուցինք: Որոշ ցաւի մը, տառապանքի մը, գործի մը շուրջ, այս բոլոր տկարութիւնները կը մեռնին: Սկզբունքային տարբերութիւնը եւ պայքարը կը յարգենք մենք ամէն տեղ, կը խոնարհինք գործին առջեւ: Մինաս Չերազին, Պօղոս Նուպարին եւ Փորթուգալեանին մենք մեր տուրքը տարած ենք անխտիր:

Ահարոնեան եթէ ուրիշ ոչ մէկ արժանիք չունենար, անոր լեզուն կը բաւէր զինքը ապրեցնելու: Ինչպէս Տանդէն Սիմէնայի գաւառաբարբառը կերտեց, զարգացուց, յղկեց, նոյնպէս Ահարոնեան, առնելով Արարատեան գաւառաբարբառը, կերտեց քաղցրաշունչ եւ հմայիչ լեզուն: Կ՚ըսեն որ ցաւի երգիչ է. Ան երգած է Ազատութիւնը: Ալիշանը երգած է Աւարայրի Բլբուլը, *Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան* դու զովխնդրես մայր իմ անուշը, *Ռուսինեանը* կիլիկիան, *Նալբանտեան* Ազատն Աստուած, *եւ բոլորն ալ նոյն շունչով, թօնով. այդ բոլորէն զատ, Հայոց Աշխարհի տիտանը «Հայրիկը» հայրենի աւերակները երգելով, ըմբոստութիւն կը ներշնչէր, ազատութեան ոգին կը ներարկէր անարի եւ ստրուկ ժողովուրդին: Անոր «Վանգոյժը», որ այսօր փոշեթաթախ, անկիւն մը ձգուած է, ինչպիսի հրեղէն բառերով խարազանած է թրքական սարսափը, արիւնոտ բռնակալութիւնը, եթէ այսօր ապրէր, աւելի ուժեղ պիտի խօսէր, նոր արիւնին եւ նոր բռնութեան դէմ, կարդացէք Ա. Ահարոնեանի* Աշուղը:

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք:

Այսօր քիչ մը քշուած ենք մենք մեզի, պահ մը լուռ ու կեդրոնացած ինքնամփոփումով, սակայն մեր նոր սերունդը կատաղի բառերով կը յառաջանայ եւ կը ծափահարէ խանդավառութեամբ եւ Ջլապինդ, Ա. Ահարոնեանը:

Ու այսօր աւելի արժէք եւ ուժգնութիւն կը ստանայ անոր գրականութիւնը, անոր համար որ թրքական դատը կարծես մեղմացած է, սակայն երբեք չէ կորսուած: Չեն մոռցած այս խիզախ եւ աշխատունակ, առնական ու հերոսական ցեղին զաւակները, որոնք տեսած են ու ապրած՝ հայրենի լեռներուն մէջ. ցասումով ու վրիժավառ:

Թուրքիան պիտի իյնայ, իր խարխուլ վիճակը, տնտեսական կացութիւնը երերուն ու քայքայուած. վերջին ներքին եւ արտաքին շարժումները ծաւալուն եւ խոր. Ձէթէհի պէյի վերջին կատակերգութիւնը որ վերջ գտաւ, այս երեւոյթները մեզ կը տանին լրջօրէն մտածելու եւ նկատի առնելու: Այսօր մինակ չեն անոր թշնամիները, այլ շատեր, Քիւրտերը, ընդդիմադիրները, Իտալիան, որ աչք ունի քանի մը հողամասերու, որքան ալ այսօր երեւութապէս բարեկամական ըլլան յարաբերութիւնները: Թշնամի է նաեւ Սովետական Ռուսաստանը: Անծանօթ չէ բոլորին, որ ան կը ձգտի համայնացնել ամբողջ աշխարհը եւ ամէնէն առաջ անոր դրացի երկիրները: Ու մի զարմանաք եթէ օր մը Կարինի, Էրզրումի եւ Էնկիւրիի մէջ հաստատեն իրենց կարգերը, եւ յայտարարեն որ ժողովուրդի ընդհանուր ձգտումն էր: Այսպէս ըրին Կովկասեան ժողովուրդներու Ատրպէճանի եւ Վրաստանի, Հայաստանի:

Թուրքիան պէտք ունի այսօր արտաքին աջակցութեան, դրամի, իր տնտեսութիւնը վերաշինելու, վերապրելու համար: Անկասկած է այս պարագան այլեւս եւրոպացի մասնագէտներու փաստացի հիմնաւորումներով. իր փորձերը ձախողեցան· ոչ Ամերիկա, եւ ոչ ալ որեւէ եւրոպական պետութիւն փոխառութիւն եւ վարկ չբացաւ: Սնանկացած է այլեւս բոլորովին: Նորոյթներով, զուիցերական օրէնքներով ու հանրապետական երեւութական կարգերով կ՚ուզեն ցոյց տալ, որ իրենք քաղաքակրթուած ժողովուրդ են. սակայն փաստօրէն ան կը քալէ անկումէ անկում, քայքայուած ներքնապէս:

Տարիներ առաջ այս երկրի մեծագոյն զաւակներէն յեղափոխութեան հերոսը՝ Տանդօն. ծայրագոյն ճգնաժամի օրերուն հայրենիքի թշնամիներուն դէմ կ՚ըսէր.

De l'audace, encore de l'audace, toujours de l'audace.

Մենք չենք յուսալքուած, հայկական շարժման քարտէսի վրայ մնացած են մռայլ եւ սեւ ամպեր, սակայն կան նաեւ … սաւոր գծեր: Ամենէն կարեւոր … այս օրերուս, համերաշխութիւն … է, որուն կը ձգտինք մենք … տովին: Մէկզի պէտք է … տափակ, մանր ու մանր … շիները:

Այսօր Հայաստանի … կայ, որ վաղը պիտի … ան ծնաւ աշխարհաւեր … բազմէն վերջ, ու իր … նեցաւ ազգերու կողքին … մեր ռազմական փաղանգի … բագոյն ճիգերու արդիւնքն … բուռ մը քաջերու ինքնանուէր … յանդգնութեամբ հասաւ … հաստատուն հանգրուանի մը …

Ու եթէ կ՚ուզենք … ապրիլ, անհրաժեշտ է մեր … ժերը համախմբել … մուկ, կազմակերպուել … օրուան կարգախօսը … միայն կը փրկուինք, այդ է … ճանապարհը:»

ԿԱՐՕՏԱԳԻՆ...

Կապելայի ըսպասուհի, փոքրիկ Իմմա,
Քեզի եկայ:
Միս մինակ եմ: Այսօր դարձեալ
իմ ընկերներս գացին
Ելեքտրալոյս սրահներու … մուկին մէջ
Ինքզինքնին մոռնալու:
Իսկ ես եկայ, մի՛ զարմանար,
Այս գետնափոր խուցին մէջ
Վերյիշե՛լ:
...Ձլուացի աշխատանքիս յոգնութեան հետ
Աղտը ձեռքիս,
Զփոխեցի բաճկոնս ալ …
Վզկապս անշուշտ ինձ կուտայ
Նկարագիրը տղու մը ստահակ …
Մի՛ սխալիր, կապոյտ աղջիկ,
Նայէ՛ քովիկս հանդարտութեամբ
Եւ մի՛ վախնար, շարունակէ
Շահած սուերըդ հաշուել:
Եկայ կ՚ըսեմ, քանզի տրտում
եմ այս գիշեր,
Չիս ծաղրեցին, այպանեցին ու
ըսին.—
Ծիգդ է անմիտ,—
Նիւթապա՛շտ:
Ու չարութեամբ, քինախնդիր,
Հայհոյանքի մը պէս թունալից
«Օտարակա՛ն» շպրտեցին երեսիս...
Եկայ քեզի, դժբախտ իմ …
տգեղ աղջիկ,
Այս տրտմութեամբ քու թշուառութեանդ մօտակայ
Հայրենիքս վերյիշել...:
Թախծոտ անկիւն մ՚ինձ պէտք
էր,
Մթութիւն մ՚ուր հոգիս կարենար
Ինքն իր մէջ խորասուզուիլ,
Հո՛ս եկայ:
... Չէ՛ մի՛ փնտռեր, ի զուր է,
Այն հեռաւոր երկիրը, զոր ինծի
տուած …
Իր արեւին գոյնը պղպջատ,
Անծանօթ է քեզի:
Չէ՛, չէ, ընդունայն է, մի՛ կրկներ,
Չե՞ս տեսներ դուն տարբերութիւնն իմ գծերու
Ազնուական:
Կը նմանի՞... Օ՛ Իմմա,
Ինչպէ՞ս կրնաս բաղդատել …
Նայուածքս այս՝
Նայուածքներուն բոլոր անոնց
Որոնք բնաւ իմ երկրիս
Տառապանքը չապրեցան:
Երազովը չարբեցան:
Կը ծիծաղի՛ս քու լեզուիդ գեղեցկութեան
Դեռ անհմուտ իմ շեշտին,
Կը հեգնե՛ս:
Ու չես գիտեր թէ այս …
ժպիտովդ այդ …
Շքեղագոյն սաճար մը …
Կուրծքիս տակ՝
Կը կերտես:
Չես գիտեր թէ ինձ …
Ուժը եւ սրտապնդող,
Յոյսի լոյսով կազդուրող …
Չես գիտեր թէ ինձ ցոյց …
Ծաղիկներով, եւ սատափով …
փուշերով զարդարուն
Հարուստ ճամբայ մը երկար
Որ իմս է...
Ուրեմն դեռ չէ՛ կորսուեր …
Իմ շունչէս, իմ հեւքէս,
Իմ սուրբ լեզուէս, իմ …

...գեղեցկութիւնն աստեղազարդ,
...բեմի կա՛մ ես, դեռ կ՛ապրի՛մ,
...'մ ժեռեր...:
...կը ծիծաղի՛մ, քու լեզուիդ
գեղեցկութեան
...անհմուտ իմ շեշտիս,—
...ծիծաղէ՛...
...կ'ըսե՛ն...: Vin կ'ըսեն:
...ու սեւ եղունգներով ու
աննշան փոքրիկ քթով,
...ալյի աժա՛ն աղջիկ,
...յ'ն Իմմա, այս հեղուկին
գինի՛ կ'ըսեն...
...ի՛ կ'ըսեն իմ երկրիս աղջիկ-
ները երկնաժպիտ,
...կը ջանան բաժակներուն
հետ միասին
...րենց սրտին հնձաններն ալ լե-
ցուն պահել,
...միշտ ցօղել անկէ կաթող
վառ կրակին
...րութի՛ւնը ամէնուն:
...ո... ո՛չ, չկայ,
...հովերէն ու եօթը լեռ-
ներէն ալ անդին
...ո՛ւն, աւա՛ղ:
...մա, ըսէ, գինի ըսէ, օ՛ Իմմա,
...'նի՛,
...կ'...: Այդպէս...
...լացը է, չէ՞, դի՛ւրի՛ն, հըն-
չե՛ղ...
...ց է վճիտ, մեղմ մեղեդի...:
...յո՛, այո՛...
... ինչքան անո՛ւշ աղջիկ ես
դուն, անգի՛ն Իմմա,
...թունքներուդ վրայ թող որ
...կարօտով ու երկիւղած,
...աննման, իմ հայերէն բա՛ռս
համբուրեմ,
...ջին նշխա՛րհն իմ աշխար-
հիս...:
...մա լեցո՛ւր, ու մի՛ թողուր որ
գաւաթս պարապ մնայ
...այրենազուկ սրտիս պէս,
...ո՛ւր, լեցո՛ւր...:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԱՆՈՒՆԻ ՊԱՅՈՒՍԱԿԷՆ

ՕՐԵՐՈՒ ԴԷՋԸ ՄՈԽԻՐ

...անկիւնը սեղանի,
...աթներու դեղին շողքը կա-
նաչաւուն
...Սառոյց դի՛ր,
...Սառո՛յց դիր,
...ը եռայ կրակը կրծքիս,
...ի հնոցը մարած:
...շողքը ապսէնթի մէջէն
...խորքը թող եռայ վա-
ռարուն...:
...Garçon, բաժակը դատարկ է,
...էնթի կաթիլները կուցերով
ժողվէ,
...էնթիկաթիլները կո՛ւմկո՛ւմ..
...յցի կտորները կրա՛կ թող
տեղան հեղուկին յատակը:
...ին աջ ու ձախը զոյգե՛ր,
զոյգե՛ր, զոյգե՛ր.
...ակներէն յետոյ շրթունքներ
կը ծծեն:
...կերդ կը դողան,
...աւաթին յատակը
...ցներ իջեցուր,
...եռա՛յ հեղուկը:

կը յիշե՞ս
Օրերու շեղջը մրկած...:
կառքին խորքը ուշաթափ,
— Թո՛ղ հեւայ մոթէօրը
Թող պայթի հեղուկը,
Թող Թուխն աճիւնները կառքիդ
հեռու թէ մօտիկ...:
կրակ էին առեր շրթունքներդ,
Հայեացքդ վառ ու կիզիչ:
— Սառոյց դիր ապսէնթին մէջ,
= ինչո՞ւ է մոխիր, այսօր, երէկի
կրակը:

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԿԱԶԻ ՓԱՇԱՅԻՆ

Նախկին երեսփոխան Ապտիւլ Գատիր Քէմալի պէյ, որ «Ահալի» անուն կուսակցութիւն մը կազմած է Ատանայի մէջ եւ նոյն անունով թերթ մըն ալ կը հրատարակէ, բաց նամակ մը ուղղած է կազի փաշային:

«Կը յիշէ՞ք, — կ'ըսէ, — առաջին Ազգ. Ժողովի մէջ, երբ ես իբրեւ անկախ ընդդիմադիր, իմ տեսակէտներս կը պաշտպանէի, դուք զիս կ'ընդմիջէիք: Նախագահին ըսի, «Մուսթաֆա Քէմալ փաշան թող հաճի լսել»: Եւ երբ հակառակ նախագահին դիտողութեան, շարունակեցիք ընդմիջել զիս, ըսի ձեզի .«Հոս գտնուողները ձեր ծառաները չեն, այլ ժողովուրդին ներկայացուցիչները. ուրեմն կը խնդրեմ որ հաճիք լռել եւ նստիլ»:

Ասոր վրայ լռեցիք ու նստաք: Այնատեն ըսի ինքնիրենս. — Ահա մեծ մարդ մը որ յարգեց օրէնքը: Քիչ վերջը քովս եկաք եւ հարցուցիք թէ ինչո՞ւ չեմ յարիր Խալք կուսակցութեան: Պատասխանեցի թէ դուք զինուորական էք, եւ կը վախնամ որ, փրկուելէ յետոյ մեր հայրենիքը կրնայ դժբախտութեան մը ենթարկուիլ, ինչպէս պատահեցաւ Նափոլէոնին կամ Քրոմուէլին: Դուք ըսիք թէ «Նափոլէոնի պէս չպիտի իյնամ», եւ պատուոյ երդում տուիք արդիական պետութիւն մը կազմելու:

Ուրիշ օր մը, ինծի ըսիք. «Ձեր գլխաւոր թերութիւնը այն է որ դիմացինները ձեզի պէս զարգացած անձեր կը կարծէք: Անոնք չեն հասկնար ձեզ եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլայ միջադէպերու»:

Որոշած էի ամբողջ հոգիովս աջակցիլ ձեզի, արդիական պետութիւն մը կազմելու գործին մէջ: Եւ ասոր համար առաջարկեցի ընդունիլ անհատական ազատութեան օրէնքը: Բայց մարդիկը, որոնց համար կ'ըսէիք թէ ոչինչ կը հասկնան, իմ վրաս յարձակեցան, զիս դաւաճան կոչեցին եւ ներկայացուցին իբր ձեր անձնական թշնամին: Բայց մեր դիրքը մեր միջեւ ճշդուած էր, եւ ձեր թելադրութեամբ ու հայրենիքին շահին համար, կուսակցութիւն մը հիմնեցի: Երկրորդ Ազգ. Ժողովին երեսփոխանութիւն առաջարկեցին ինծի, բայց մերժեցի:

Քրտական ըմբոստութեան ատեն, զիս խարբերդ կանչեցին: Ինծի ըսին թէ միջամտած էք ի նպաստ ինծի: Կ'ուզեմ հաւատալ, որովհետեւ դուք հեռու էք թըշնամի ըլլալէ գիտուն եւ զարգացած մարդոց: Բայց գիտէ՞ք թէ ի՛նչ չարչարանքներու ենթարկեցին զիս: Հաճեցէք քիչ մը սանձը քաշել ձեր շուրջը գտնուողներուն եւ իրենց հասկցնել իրենց ընթացքին հետեւանքները»:

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Ուրֆայէն կը հաղորդեն թէ Հալէպ կինդանի տանող ոչխարի վաճառականները բոլորն ալ վնաս ըրած են այս տարի, որովհետեւ ֆրանսական մաքսային վարչութիւնը ոչխար գլուխ մէկ արծաթ մէճիտ մաքսատուրքը երեքի բարձրացուցած է: Այս կացութիւնը խախտած է Ուրֆայի առեւտրական հրապարակը, որովհետեւ ամէնէն աւելի անկէ է որ ոչխար կը ստացուի Սուրիա:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՆ ԱԼ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Պարսկաստանի կառավարութիւնը Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան մասին մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուած է: Պարսիկ կառավարութիւնը հելլէն արտաքին նախարարէն բացատրութիւններ ուզած է համաձայնութեան մասին: Պ. Միխալաքօփուլոս ապահովիչ բացատրութիւններ տուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԷՊԻՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱԲԱՑ

Այս է անունը պոլշեւիկ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի վերջին գործին, որ լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ, այս տարի:

Հռաշալի տպագրութիւն: (Մի մոռնաք, որ Չարենց վարիչն է Երեւանի պետական Հրատարակչականին գեղարուեստական բաժնին:)

Այս գիրքով եւս Չարենց կը ներկայանայ իբրեւ «զուռնապօէտ», ինչպէս էր առաջ:

Ամէն հայ քննադատ ուզեց անպայման բան մը ըսել այս աղմկարար բանաստեղծին մասին, որ ի վերջոյ pasticheur մըն է: Իր մէջ կը գտնէք ազդեցութիւնը բոլոր անուն շինած բանաստեղծներուն հին ու նոր, հայ եւ օտար: Իր ընկերները լաւ կը ճանչնային զինք: Ահա թէ ինչո՛ւ կրեց անոնց արհամարհանքը: Իր կարգին, ինք եւս կը հեգնէր զանոնք:

Երգում է, տե՛ս, գիշեր ու զօր
պոէտների մի ողջ բանակ,
Սակայն երգեր քիչ կան այսօր,
Այլ . կայ յաճախ Թուղթ ու Թանաք:

Այս արհամարհանքը, սակայն, կուգայ իր եսամոլութենէն, որ անչափելի է: Ռուս ապագայապաշտութիւնը եւ Մայակովսկի աւելի եւս խորացուցին այդ ախտագին վիճակը, այսպէս հասցնելով մինչեւ Նարսիսիզմ:

Էպիքական Լուսաբացով Չարենց կ'ուզէ հասկցնել թէ հանգչած է այլ եւս: Ինքնախաբէութի՛ւն: Լքած է «լէֆեան թմբուկը», բայց երբեք մեծամոլութիւնը: Եղիշէ Չարենց, «հսկայ պոէտ, ծնուած Մակու քաղաքում», մասնաւոր հաճոյքով մը կ'երգէ իր մուտքը եւ կեանքը Լէնինգրատի մէջ: Ան կը պարծենայ թէ Ալեքսանդր կը կարդայ: Ան շարունակ կը յիշեցնէ իր ընտանութիւնը Պուշկինի, Նեկրասովի, Պրիւսովի, Օվիդիոս Նազոնի, Լերմոնտովի, Հայնէի, Էտկար Փօյի, որոնց գրականութիւնէն անպայման խօսք մը կ'առնէ եւ իբր գլխարկ կը դնէ իր ոտանաւորներուն գլխին: Հին ձեւեր ու հին բառեր կը գործածէ (Թուղթ, Ներբող, էլէգիա, պրոլոգ): Կան լատինական խօսքեր: Մակինցեան կը հաստատէ, որ Ցէրեանի կը հետեւի իր նամակագրական ձեւով: Միայն ա՞յդքան:

Կարելի չէ ուրանալ փոփոխութիւն մը իր հոգիին մէջ: Ցլխութիւնն է, որ աճած է:

Մեր երգերում, սակայն, չկա
Այսօր ո՛չ սէր, ո՛չ խոհ, ո՛չ
կեանք:

Կը հեգնէ իր ընկերները որովհետեւ ոչ միայն արհամարհանքը կը խօսի իր մէջ, այլ նաեւ յուսահատութիւնը, ռուսական թեթեւ էսսէնինիզմ մը:

Չհաւատաս դու ինքնագոհ
Պոէտներին այն մեր բազում,
Որ հմայուած իրենց երգով՝
Ներբողներ են իրար հիւսում,
Շա՛տ է չնչին մեր ապագան,
Թէ որ դրանց երգին նայես:

Կարծես կատարեալ ստոյիկ մը, պարպուած է խանդավառութենէ, հաւատքէ, սէրէ եւ... ահաւոր խոստովանութիւն մը կ'ընէ.

Մի ժամանակ, դժբախտաբար,
Ես էլ էի այդպէս կարծում,
Բայց վերցրած պայծառ քնար՝
Ազատուել եմ աճա փորձում
Այդ մարմաջից... Թէկուզ... Թէ-
կուզ...
Ապագայում գուցէ ցաւեմ,
Քանզի դա ե՛ւ հեշտ էր, ե՛ւ
պարզ,
Ե՛ւ անվնաս, ե՛ւ շահաւէտ:

Այո՛, գրականութիւնը, զոր ըրաւ Չարենց, թէ՛ դիւրին էր եւ թէ շահաւէտ: Ահագին համբաւ շահեցաւ սուտ-քննադատներէն:

Էպիքական լուսաբացն ալ ոչ միայն դիւրին գրականութիւն մըն է, այլ նաեւ անարժէք: Արուեստի ոչ իսկ նշոյլը կայ հոն:

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Նմոյշ մը հայ բոլշեւիկներու ճառերէն: Թիֆլիսի «Կարիճ» երգիծաթերթն է (Թիւ 10), որ կը ծաղրէ ճառելու Երեւանեան ձեւը: Արդարեւ Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն ճառերը ոչ միայն անիմաստ են, այլ նաեւ, օտար բառերու թխածոյ, կը մատնեն լեզուահարութեան (verborrhée) վիճակ մը:

Այս երեւոյթը յատուկ է Ռուսերուն, ըստ Օսիփ-Լուրիէի:

Ահա այդպիսի ճառ մը, բառերու քշուք.

— «... Եւ այսպէս, ընկերներ, այս ռէկոնստրուկտիվ կինետոկութեան երկաթակամ էպոխայում, մեր առջեւը ձիու նման ծառացած է էֆէկտապորփակ, ակտուալ ենթամտածողութեան աշխարհախնդիրը, ընդմի՛ն կուլտուրական էլէմէնտար զգացողութեան, մորալի փոխյարաբերաբերական, մատերիալի դիալեկտիկական էքսպլոատացիոն իդէոլոգիայի իդէալիստական վերնաշէնքի պլատֆորմայի վրայ: Ընկերնե՛ր, կարծեմ իմ ասածից ձեզ պարզ եղաւ եւ շօշափելի, այն զգաչան, որ առաջադրուած է բուլորիս. Նաեւ պանիկէօրիզմի, աբիվատելութեան, կոմնապարծութեան, այլ եւ օպպորտունիստական, ընդմտածողութեան հորիզոնի առաջ:

Հորիզոնի արեւմտեան էրայում, կուլտուրական էլէմէնտար զգացողութեան հարցը, Արքիմիդիան յենակէտ է գտել, բոլորովին այլ բազիսի վրայ, միայն ենթագիտակցական սպեցիֆիկ պոտենցիալն է գերակշռում այնտեղ:

Եւ ահա, սիրելի ընկերներ, վերջացնում եմ իմ սխեմատիկ խոհական ինֆորմացիան: Խիմերիկ մոտեցումս թող ձեզ ֆենոմէն չթուայ: Այժմ կոնկրետային կազապարումով, հարցեր զուգադրէք իմ առաջ եւ ես պատասխաններ կը տամ»:

Այսպիսի ճառեր կ'արտասանուին գիւղացիներուն համար: «Կարիճ» կ'ըսէ թէ ճառի ընթացքին հայ գիւղացիները կը սրէին իրենց ականջները, կը բանային իրենց բերանները, կը փսրտացնէին իրենց ծխախոտը եւ... կը քնանային:

— Հարցեր տուէք, գոռում է ճառախօսը:

Գիւղացիները կ'արթննան եւ մէկը կը խօսի.

— Ընկեր զեկուցագիր, կարելի՞ է մի հարց...

— Ասա՛...

— Գալուդ նպատակը վե՞րն է, խօսալուդ նպատակը ի՞նչն է...:

ՏՊԱԳՐՈՒԱԾ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԸ

Սովորութիւն է հիմա մեծ թիւեր ցոյց տալ, կամ գրել Բ. Գ. տպագրութիւն, ամէն անգամ որ լոյս տեսնէ նոր վէպ մը:

Այս ձեւով, հրատարակիչները կ'ուզեն խաբել ընթերցողը, կարծել տալով թէ շատ տարածուած է իրենց լոյս ընծայած գիրքը: Տասնեակ հազարնե՛ր է տպուած, եւ սպառած: Այս խարդախութեան մասին շատցան բողոքները վերջերս:

Օրաթերթերը եւս ժամանակ մը սուտ կը խօսէին եւ կ'ըսէին թէ հարիւր հազարներ կը տպեն: Որպէս զի առեւտրական սուղ ծանուցումներ առնեն: Այժմ մասնաւոր մարմին մը կայ, որ կը հակակշռէ, կը ստուգէ տպուած օրինակներուն թիւը եւ այդ մարմինին վկայութեամբ միայն վաւերական կը համարուին օրաթերթերու տպագրութեան օրինակներուն թիւին մասին տըրուած տեղեկութիւնները: Շատերը կ'առաջարկեն այսպիսի մարմին մըն ալ ստեղծել, ճշդելու համար վէպերու, թատերգութիւններու եւ ամէն տեսակ գիրքերու տպագրութեան օրինակները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Կորիւնն այս ասաց այնքան ...ուղղ, որ անկարելի էր կասեցնել:

— Հրաման կայ երեք օրուայ ...շարով ներկայանալ, հարս, ...ուսակս լեցուր անհրաժեշտ ...պաշարով:

Առաջին հերթին հարսը ոչինչ ...ողագաւ ասել: Նա սկսեց խնամքով պատրաստել պայուսակը, եւ ...ւելի պաշար դնել, քան պէտք ...երեք օրուան համար: Ներ...ստ ուրախ էր կորիւնի վարքէն:

— Ի հարկէ եթէ կանչուած ...է պիտի երթաք: Ամէն կառավարութիւն էլ զօրք ունի, օրէնք ...առանց զօրքի երկիր չի պահուի:

— Գիտեմ, մայր, դրա համար էլ գնում եմ, օրէնքին հակառակ գնալու միտք չունեմ:

Պայուսակը պատրաստ էր: Կորիւնն համբուրեց մօր ձեռը:

— Մնաս բարով, մա՛յր, գիտեմ, սիրտդ ցաւցրել եմ, Ներիր:

— Գնա՛ս բարով, բալէս, Աստուած հետդ: Ազգին ծառայելը սուրբ պարտականութիւն է: Դեռ այնքան էլ պառաւ չեմ, տունը կարող եմ կառավարել, Ղազարն էլ կայ, խեղճ չենք մնայ:

Նա համբուրեց որդու ճակատը, աչքերը, ու այդ համբոյրները ջերմ էին, գորովալի:

Կորիւնի տրամադրութիւնը լաւ էր, նոյնիսկ կատակում էր, սուլում:

— Ղազար, կովին լաւ նայիս, պիտի ծնի, հորթը եթէ եզ եղաւ, քեզ պիտի նուիրեմ, լաւ իմանաս: Ձիս չըլլարգնես, գետնի տակէն էլ գարի պիտի ճարես, կերցնես, թէ չէ, Աստուած է վկայ, մէկ աչքդ էլ ես կը հանեմ:

— Միամիտ գնա, պարոն ջան, քանի ողջ եմ՝ ձեր տան ծառան եմ, հաւատարիմ կը ծառայեմ:

— Ծառայ չես, բալամ, մեր տան տղան ես, թշնամիդ ծառայ լինի: Աւելացրեց հարսը:

— Աղբէրս ես, Ղազար, աղբէրս. մօրս ու տանս քեզ եմ յանձնում. լաւ նայես: Զինուորութիւն է կարող է երկար տեւել: Կարող է Երեւանում չպահեն ուրիշ տեղ ուղարկեն:

— Ինչ ասեմ, պարոն ջան, տէ գիտէք էլի...

— Գիտեմ, այո՛, դրա համար էլ հանգիստ սրտով եմ գնում:

Ղազարը վերցրեց պայուսակը, հարսը ընկերացաւ նրանց: Իջան մինչեւ խորհրդարանի հրապարակը: Աւելի յառաջանալ անկարելի էր, հրապարակը բռնուած էր նորակոչ զինուորներով ու ժողովրդով:

— Դէ՛հ, դուք տուն դարձէք. կարծում եմ, թէ դեռ կը տեսնենք: Կրկին համբուրեց մօր հետ, նոյնիսկ Ղազարի հետ:

— Մօրս ու տանը լաւ նայես, հա՛...:

— Դու հանգիստ եղիր, պարոն ջան, իմ պարտքս է հայրենիքիս զինուորի համար աշխատիլ: Երանի քեզ, որ զինուոր պիտի լինես:

Բաժանուեցին:

*
**

Կորիւնն իբրեւ մէկ հատիկ զաւակ, իբրեւ տան նեցուկ ըստ պետական զինուորագրութեան օրէնքների ազատ արձակուեց: Հայաստանն ազատ էր, ունէր իր կառավարութիւնը, իր օրէնքները, որով ղեկավարւում էր երկիրը: Անցած էր մի պահ տագնապի ժամը եւ կորիւններն այլեւս պէտք չէին նրան: Նա փնտում էր իր զօրքը եւ պահում այնքան զինուոր, որքան կարող էր տալ ժողովուրդն առանց քայքայելու իր տնտեսական ուժը:

Կորիւնը տուն վերադարձաւ: Նա ուրախ էր ներքուստ, ուզեց կատարել իր քաղաքացիական պարտականութիւնը, բայց անկախ իր կամքէն ազատ արձակուեց: Ուրեմն ինքը դասալիք չէ, կարող է հանգիստ սրտով իր գործով զբաղուել: Մայրն էլ հաշտուեց զաւակի հետ, չէ՞ որ Կորիւնն ուզեց զինուոր գնալ. անցեալը մի սխալ էր միայն, այո՛, սխալ միայն Հայդուկ հօր զաւակը չէր կարող վատ լինել: Ու սկսեց առօրեայ կեանքը, Կորիւնն առեւտրական ասպարէզում կամաց կամաց դարձաւ կարեւոր ուժ, նոյնիսկ պետական մատակարար. հարստանում էր:

Բայց ամէն անգամ, երբ Հայաստանի սահմաններէն՝ Նախիջեւան, Մեծ եւ Փոքր Վեդի, Գուշարք, եւ այլուր՝ զէնքի ձայն էր գալիս, ու հայ երիտասարդներ արիւն էին թափում Նորածին պետութիւնը պաշտպանելու համար, Կորիւնի սիրտն անհանգստանում էր, ու մի ձայն կանչում էր հոգու խորքում.

«Դասալի՛ք, դասալի՛ք ..» Ինչո՞ւ, չէ՞ որ կառավարութիւնն էր իրեն ազատ թողել, չէ՞ որ ինքը պատրաստ էր ծառայելու:

Հայաստանն ընդարձակեց իր սահմանները մինչեւ Կարս, Սարը Ղամիշ, մինչեւ Օլթի, Արտահան...:

Ու հայ զօրքը գնաց հայրենի սահմանները պաշտպանելու: Հայ ժողովուրդը գիտէ, որ իր ամէն մի խաղաղ օր, հանգիստ սրտով կերած ամէն մի պատառ հացը նրանց է պարտական, այն արծիւներին, որ լեռներում են ու ձորերում, ու նա երախտագէտ գուրգուրում էր հայ բանակը:

Եւ ահա 1919 թ. դեկտեմբեր 19էն 21ը հայ զինուորի օր նշանակուեց: Հայաստանի բոլոր ծայրերում երեք օր, երեք գիշեր հայ զինուորի տօնը կատարուեց: Հայրենիքի բոլոր վայրերէն, աշխարհի բոլոր ծայրերէն նուէրներ տեղացին մայրաքաղաք՝ զինուորի համար:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ֆ. Հայ Արիներու փարիզի շրջանի երէց, սկաուտ, եւ գայլիկներու խումբերու կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԿՈՄՍ ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԹԻ

Անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէին

13 դեկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle de Iénaի մէջ, 10 Ave. de Iéna *(Թրոքատէրոյի մօտ)*:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻԻԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS *(9e)* Métro: Poissonnière

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռախորի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris 10 Métro Louis-Blanc et Jaurès

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ բացառիկ զեղչ եւ վաճառատան կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներուն:

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թելէֆօն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris *(8)*, Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ։

ՕՐ. Գ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՐԷՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

22 Rue Eugène Millon

մէթրօ Convention

Վարձու է *Ալֆորվիլի մէջ «Երեւան» արձաբանը որ ունի նաեւ խանութին վրայ բնակութեան յարմար սենեակ մը, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութիւններու համար դիմել տիկին Միրզաեանի, 136* Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, *տրամադիր է անգլիերէնի դասեր տալ փափաքողներուն: Մատչելի գիներ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԺԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկենեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։
Մասնանոր գին Հայերու

Docteur ès-sciences occultes

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:*

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire

84 Bld. St. Germain, Paris

Թել. Odéon 18—8 *(Cluny)*

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ունի պառ եւ մասնաւոր սալոններ։

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ: Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առոջնակարգ ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ գալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Շքանշան»։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris *(10)*

Le Gérant H STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի *(*վարիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէրմի (diathermie*)*, (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

*(*կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը*)*

CORDONNERIE «AKAP»

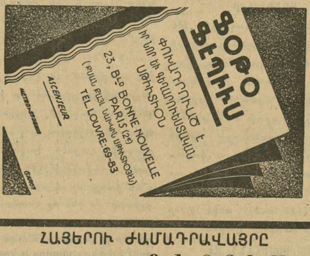
Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11*)* Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Բռէփ տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ։ ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro: Poissonnière *94 RUE LAFAYETTE - PARIS*

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

COURS PROFESSIONNEL DE COIFFURE

Par Professeur BARLARIAN

108 rue da Bonnel, Lyon,

Ondulation, mise-en plis, indéfrisable, etc.

3 ամսուան մէջ կը սորվեցնէ կանանց բաժնի սափրիչութիւն Յարմար գին: Դիմել՝ ամէն օր երեկոյեան ժամը 8.30ին ԵՐԵՄԵԱՅ ՊԱՐՊԱՐԵԱՆի, 108 Rue de Bonnel, Lyon

---

կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի ԿՈՂՄԷ

փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով *լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, գատայիֆը* եւ իզմիրի համբաւաւոր *բիւշմանի հէլվան* եւայլն:

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin. PARIS (20) Tél. Ménil. 69—15

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ		12.75,	բ.գ. տեսակ աւելիաժան			
» Սանթոս Good Ա.	»	14.25	»	»	»	»
» Santos supérieur	»	18	»	»	»	»
» » Domincul		20				
» » Caracoli		22				
քաֆէ Mocca Hodeldan		24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը:			
» Godlup		25				
» Ceylan		28				
» Margajid		31				

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN,,**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու։

2.— Ամսավճարով տուսշինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու։

4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48:*

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ:

Քաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյներէ մետաքս ամբարած է: Այս կտրոնով եւ կամ Ա. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի անուամբ դիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

RADIO ARAX

*(*Marque Deposée*)*

B. A. DÉMIRDJIAN

Radio Technicien diplomé

2, Rue des Fossés St. Jacques, Paris (5e)

Ռատիօ Արաքս կը շինէ եւ կը հայթայթէ գիտական ամենավերջին ձեւով T. S. F.ի ամէն տեսակ գործիքներ դիւրամատչելի գիներով: կը նորոգէ ու կը ձեւափոխէ ամէն մարքայի գործիքներ։

"ԱՐԱՔՍ,,

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Յունական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիներով:

Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստըրմա, սուճուք, պանիր, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:

Յանձնարարութիւնք շուտով տուն կը ղրկուին:

Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:

29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէռ *Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս* BD *(իջնել* Bouguignons, *շոգեկառքի կայարան՝ Պուա Քոլոմպ:*

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL ԿԱՍԹՈՆ ԻՒԺԷԼ

Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai des Brotteaux (Lyon*)* 23 Quai Général Sarrail

Ծանօթ յոյն բժիշկ Մարքագիսի աքարթմանին մէջ կը բուժենք բերնի եւ ակռայի հիւանդութիւններ, նոր մեթոտով կը շինենք ամէն տեսակ նորաձեւ ակռաներ, ակռաներ կը քաշենք առանց ցաւի։ Նաեւ կը ստանձնենք շինել ոսկի, քուրօն, պրիճ, քաուչուէ կեղծ ակռաներ ամէն տեսակէ: Խղճամիտ աշխատանք, դիւրամատչելի գիներ:
կ'ընդունինք ամէն օր ժամը 7—12, 2-8, կիրակի 7—12

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ Պէլվիլ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître"

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

Phonos & Disques Columbia

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոններ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:*